

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10418

ALE VERK

Sholem Aleichem

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

די ריהרעוודיגע ברעמען, דאָס פנים, דאָס גאַנצע סימפאטישע אויס-
 זעהען זיינס האָט גערעדט, גערעדט, גערעדט מיט גראַמען. צום
 לעצטען מאָל האָט ער אונז געשענקט אַ שמייכלעל און אויסגעשריגען
 פון דער ווייטען :

באַסנים וועל איך אייך ערשט שיקען ;
 איך האָב צו גאָט, זיי וועלען אייך געפעלען.
 איהר וועט, אם ירצה השם, זיך קוויקען.
 דער עולם וועט די פינגער לעקען, איהר וועט קוועלען !

איך זאל אזוי האבען הצלחה :
 א שטיקעל טרוקען ברויט מיט זאלץ,
 בעשמירט מיט פוטער אדער שמאלץ,
 האָט טויענד מאָל מעהר טעם !
 ווינאָגראַד ! א גאַנצער טאַרעראַם !
 א טרעסקאוויצי, א מציאה !
 דאָקטוירים פּראָפּיסעווען א רפואה !
 וואָפּערוויך, איז ער גרין אזוי ווי גראָז,
 האָט קיין אידישען טעם, ווייס איך וואָס !
 זויער ווי פּסח'יגער וויין,
 איך דאַרף איהם אויף סיס־סאָט כּפרות,
 ווי צייהן־וועהמיג,
 ווי מיינע צרות —
 לאָז ער אַיך געהן אין דער ערד אַרײַן !”...
 * * * * *

פון דער דאָזיגער באַסני, ק'סאָזשאַלעניע,
 ציהען מיר אַ מאָדנע גראַוואָאָומשעניע :
 אז סע שטעהען אין גאַס צוויי אידען
 און בעסיעדעווען זיך ספּאַקאַינע און צופריעדען,
 חלילה נישט געקריעגט זיך, נישט געספּאַרעט,
 ניט געשטורכעט, ניט געטאַרעט,
 נאָר גלאַט אזוי, מיט הענד, מיט ביינער, —
 דאַרף נישט אַרײַנמישען זיך קיינער,
 וואָרום צווישען יאָ און ניין,
 קאָנט איהר האַפען אין די צייהן...
 * * *

שוין שטעהענדיג מיט די טשעמאָדאַנעס אויפ'ן וואָקזאַל, אין
 אַ לאַנגען ראָק, מיט אַ היטעל אויף אַ זייט, האָט „דער אידישער
 קרילאָוו“ צו אונז געוואונקען פון דער ווייטען. די קלוגע אויגען,

און איידער מיר האָבען צייט געהאַט זיך אַרומקוקען און זיך
 געהער צו בעקענען מיט'ן אינטערעסאַנטען נפש, האָט געגעבען
 אַ פּייה דער צוג, און דער „אידישער קרילאָוו" האָט זיך געגעבען
 אַ חאַפּ צו זיינע פּעקלעך, זיך אָפּגעזעגענט מיט אונז, נאַטירליך
 אין גראַמען, געביטען זיך מיט די אַרעסען, און שטעהענדיג שוין
 מיט די טשעמאַראַנעס אין די הענד ביי דער טהיר, האָט ער אונז
 דערווייל דעקלאַמירט נאָך אַ באַסני מיט'ן נאָמען:

אַ פּוכס אין ווינגאַרמען.

אַ פּוכס אַ מחותן, הונגעריג ווי אַ וואָלף,
 איז געגאַנגען אין בעסאַראַביע אין אַ דאָרף
 פאַרביי אַ ווינגאַרדניק אַ גראַמאַרנעם
 (איך וועל אײך זאָגען אויף זשאַרגאָן,
 וועט איהר האַפען דעם טאָן:
 „אַ גאַרטען אַ ווינגאַרנעם").
 ער דרעהט זיך, דער מחותן,
 ביי די זייטען און אין מיטען;
 די פּויגעלעך פּישטשען,
 די ווינטרויבען בלישטשען.
 אַרוואַ, אײן עבירה —
 אַ טייערע פּרי,
 און האָבען אַ זעלטענעם ריח;
 נאָר זיי הענגען אַזוי הויך,
 האַטש דראַפּע זיך אויף די ווענד,
 האַטש קריך פון דער פעל,
 צערײס זיך די הענד,
 מאַך פון זיך אַ תל! ...
 אָפּגעשטאַנען אַזוי אַקעגען אַ שעה,
 מאַכט ער פאַר דאָסאַדע: „ווייס איך —
 אויף וואָס אירען מאַכען אַ ברכה!

דארף מען שפיעלען אלע דריי
 צום טאקט, צום קלאַפּ,
 און האַלטען קאַפּ.
 הער נאָר, דו, רב בער!
 די ציענ זאָל זיצען דאָרט, און דו — אַהער!"
 בקיצור, עס דויערט ניט קיין סך, טהוט די ציענ אַ לאַך;
 „מע-יע! אז אָך און וועה איז אייך!
 איהר זענט ביידע גראָבע יונגען!
 אומזיסט אַרויסגעשטעלט די צונגען!
 אַט פליהט אַ סאָלאָווי,
 ער וועט אייך זאָגען, ווי אזוי
 מע דארף בעזעצען די קאפעליע,
 זי זאָל ניט קריכען אויף דער סטעליע".
 דערהערט דער סאָלאָווי,
 צעלאַכט ער זיך און מאַכט צו זיי:
 „האַ-האַ-האַ, כל-יזמרים!
 גרילצערס, שאַרים-באָרים!
 איהר קאָנט שוין שטעהן, איהר קאָנט שוין זיצען
 איהר קאָנט אייך גראַבלען, איהר קאָנט אייך קריצען.
 פון אייער שפיעלען, איהר מענט מיר גלויבען
 וועט די וועלט קיין נחת ניט דערלעבען.

פון דער באַסני די זאַקליוטשעניע
 איז אַ טיעפע גראַוואַטשעניע:
 אז מע רופט-אויף אַ חתן צו דער תורה
 און ער קען נישט די הפטורה,
 מעג ער אָנטהון דריי טליתים,
 וועט ער ניט אויפשטעהן קיין תחית-המתים.
 דער שניט פון די באַסנים מיט זייערע אונערוואַרטעטע „גראַ"
 וואַאָטשעניעס" האָבען אונז, מע קאָן זאָגען, צום טוירט געשלאָגען,

— נו, אויב אזוי, איז א שלעכטער משא-ומתן,
צוריק אין וואַלד, א רוח אין דיין טאטען! ...

יעדע באסניא האָט זיך איהר נראַוואָטשעניע.
פון דאָנען פיהרען מיר אַרויס א פריאַמאָיע זאַקליוטשעניע :
אַז איהר פעררוקט דעם טשאַלענט, מעגט איהר גיסען שמאַלץ
צעהן פֿור. נאָר לעגט איהר נישט קיין האַלץ,
האַטיא עס מעג זיין אים פרייטיג,
וועט דער קונגעל ניט זיין צייטיג.

* * *

נישט געלאָזט אונז אַפרוהען זיך פון דער צווייטער באסני,
האַט אונז דער אידישער קרילאָוו גענומען ליענען א דריטע :

„קוואַרטעט“, ביי מיר הייסט עס „די קאַפעליע“.

אַז איהר ווילט וויסען ווער —
איז א ציעג, אַיין אייזעל מיט א בער
האַבען זיך צונויפגענומען אַלע דריי
געפרעמעננאָ מאַכען א שפיעלעריי.
מע זיצט זיך ברייט און ווייך, ווי אויף וואָטען,
מע קוקט אַרײַן אין די ביכער מיט די נאָטען,
די אינסטרומענטען טראָגט מען צו,
מע מישט די נאָטען ווייס איך וואו,
מע קלאַפט, מע רייבט מיט די סמיטשאַקען,
עס פליהען פון די פיעדלען די קאַלאַקען.
דאָ צעבייזערט זיך דער עזעל
און גיט א שנאָל דער ציעג אין געזעל :
„אַט באַלואַנעם !
זיך צערימפעלט, ווי די שאַראַטאַנעם !
ממה נפשך, מאַכען מיר א שפיעלעריי,

און עם זאל ניט זיין קיין שום ניעדראזומעניע, —
אריינווארפען אין א גוטען אָרט דליא אונישטאָזשעניא...

* * *

דער אידישער קרילאָוו האָט אונז נישט געלאָזט לאַנג קוויקען
זיך מיט דער ערשטער באַסני. ער איז אויפגעשטאַנען מיט אַ
שיינענדיג פנים און מיט שמייכלענדיגע אויגען, אריינגעלעגט ביידע
גראָבע פינגער אין ביידע זייטען זשילעט און גענומען לייענען
אונז די צווייטע באַסני :

דער וואָלף און די קאַטיץ.

עס לויפט אַ וואָלף פון שוואַרצען וואָלד,
עס ברענט דער פראַסט, עם בלאָזט, ס'איז קאַלט,
נאָר ער מוז נעבאָך לויפען,
אַניט — וועט מען זיין פעלעכען פערקויפען.
מיין וואָלף —
צום דאָרף.

ער זעהט, עם זיצט אַ קאַץ אַליין,
און הויבט אָן בעמען זעהר שען :
„קעצעלע! קעצעלע! מיר זאל זיין פאַר דיין פנים!
אויף מיין פעל זענען דאָ אַ סך בעלנים.
געם מיך אַריין צו דיר, ווייבעלע!
זיי מיך מכבד מיט אַ געבראַטען טייבעלע!“
— ווייסט דו וואָס? לויף זיך דורך צו מיין טאַטע.
— איך קאָן נישט! איך האָב ביי איהם גע'ל'קח'ענט די קאַפּאַטע.
— נו, געה'זשע צו יענקעל דלות.
— ס'איז גרינג צו זאָגען. וואו איז זיין טלית?
— נו, ווייסט דו וואָס? געה צום בעל'הבית: צו בערעל טנופת.
— איך קאָן נישט! איך האָב ביי איהם אוועקגעלעגט די עופות.

מע זאָגט, דו זינגסט עפּים אַזעלכע שטיק,
 וואָס סע פשוט איין אַנטיק!
 דו ווייסט דאָך, אז איך בין אַ מבין,
 ווי אַ קאַז אויף הייווען.
 טאַמער וואָלסט דו מיר געזונגען עפּים אַ זאָך,
 אַ פּאַר שטיקלעך, נישט קיין סך,
 נאָר לעבעדיג און הויך,
 עס זאָל געהן אַ רויך"..."
 און ער האָט זיך עס צעלאָזט, דער סאָלאָווי,
 מיט אַ שלשלת, מיט אַ דרעה,
 מיט אַ פייה און מיט אַ קנאַק,
 ווי אונזער חזן פּאַסטערנאַק
 אויף אַ ברית, אז ער האַפט אַ כּוּסא,
 פּריהער אַ קליינע, דערנאָך — אַ גרויסע,
 און מאַכט דעם גרויסען מי שברך
 אונזער נגיד רב נתן-קורח...
 אַ סוף. ער האָט געענדיגט, דער סאָלאָווי,
 רופט זיך אָן דער אייזעל צו איהם אזוי:
 „נישט זאָגען קיין ליגען —
 דו זינגסט ניט שלעכט קיין ניגון.
 אַטשען זשאַל! עס געהט פּערלאָרען אַ טאַלאַנט.
 איז אונזער קעלבעל האָב איך מיך דערמאַנט.
 ווען דו זאָלסט זיין מיט דעם בעקענט,
 וואָלט דיין געמבע ערשט גע'שמ'ט"...

• • • • •

וואָס איז פון דער באַסני די נראַוואָאָוטשעניע?
 אז איהר שרייבט אָן אַ סאָטשינעניע
 און איהר ווילט וויסען אויף דעם אַ מניעניע,
 זאָלט איהר דאָס בעז מאַליישאוואָ סטיעסניעניאַ,

מיין לעבען. א זאק מיט באַרשטש אוועקגעגעבען. מיין נאָמען איז פּעלדשטיין, פון קעשעניעוו בין איך אַליין. איך שטודיער דאָקטאָר מעדיצין, אין דער גרויסער שטאָדט בערלין. איהר הערט, ווי איך רעד מיט סטיכעס? אזא פּריוויטשקע צו-גאָלדי רוחות! קורץ, איהר קוקט מיך אָן, ווי אַ הוהן — אַ הָאָהן; איהר הלש'ט וויסען, ווער איך בין, איהר זענט גערעכט, עס האָט אַ זין. איך וועל אַיך זאָגען צוויי געזעהלטע ווערטער, וועט איהר זיך אויפ'ן האַפּען פון די ערטער: איך בין דער אַידישער קריסטל און אַיין עק אַ סוף.

אָבער טאָקי אזוי ווי ער האָט געטראָפּען! אַלע פיער האָבען מיר זיך געגעבען אַ הויב-אויף פון די ערטער און געבעטען דעם אידישען קרילאָוו, ער זאָל זיך אוועקזעצען דאָ מיט אונז. דער אידישער קרילאָוו האָט זיך לאַנג נישט געלאָזט בעטען. ער האָט זיך אוועקגעזעצט נעבען אונז און האָט אָנגעהויבען שיטען מיט גראַמען אזוי פּיעל, אַז עס האָט זיך געדריעהט דער קאָפּ. עס האָט זיך געדאַכט, אַז די גראַמען פאַלען פון די פּאַליצעס, פון די טשעמאָדאַנעס, שפּרינגען דורך די פענסטער, שיטען זיך און קויקלען זיך, ווי באָב, ווי אַרבעס. איידער איהר האָט צעקיייעט די ערשטע עטליכע ריימען, זענען שוין געקראָכען צו אַיך אין אויהער אַריין פּרישע גראַמען — מיט איינעם וואָרט, עס האָט זיך ביי איהם געגראַמט פון אַלע זייטען. קיינער פון אונז האָט קיין צייט געהאַט אַ וואָרט אויסצורעדען. דער אידישער קרילאָוו האָט אונז אַלעמען פּער'כשוּפ'ט מיט זיינע גראַמען און מיט זיינע באַסנים, וועלכע איך געב איבער וואָרט און וואָרט:

אַיין אייזעל מיט אַ סאַלאָוויי.

אַיין אייזעל דערזעהט אַ סאַלאָוויי
און מאַכט צו-גאָהם מיט אַ געשריי,
ווי אַ נאַחאַל, אַ בלאַזען:

„הער נאָר, סאַלאָווייטשיק, מיין טאַלאַנטליווע חזן!

ער בעזיצט שפראך, עטליכע לשונות. דער אנדערער, טאקי מיין קאלענא מיט'ן הייסען טעמפעראמענט, האָט געדונגען פונקט קאָ פויער, אַז דאָס פאָסט פאַר מיר, דוקא ווייל איך בין נישט אַזא ערנסטער מענש... איך האָב אָנגעוויזען אויפ'ן יונגסטען פון אונז, אויפ'ן פאָעט, אַז דאָס איז פאַר איהם ווי אָנגעמאָסטען: סטייטש, אַ דיכטער! און דער יונגסטער פון אונז, דער דיכטער, טייט אויף מיר מיט'ן פינגער: „אדרבה, דאָס פאָסט פאַר איך, איהר זענט אַ הומאָריסט!“... אַזוי לאַנג, ביז עס איז געבליבען, אַז מיר אַלע פיער דאַרפען זיך נעמען צו דער אַרבייט און אַרויסגעבען אַ בוך פון פאַבעלען.

— קינדער! — רופט זיך אָן דער זיידע מיט זיין פּריליך שמייעל, ווי געוועהנליך. — איך האָב מורא, אַז די ערשטע פאַר בעל וועט מען דאַרפען מאַכען איבער אונז טאקי אַליין, און הייסען וועט דאָס מיט'ן נאָמען „דער קוואַרטעט“...

דער געדאַנק האָט אַרויסגערופען אַ הילכיגען געלעכטער אין אונזער גאַנצער חברה, און דער יונגסטער פון אונז, דער דיכטער, האָט זיך אַראָפּגעגליטישט פון דער באַנק און האָט זיך גענומען קאַטשען פאַר געלעכטער. ער האָט שוין אַזא טבע, אַז ער הויבט אָן לאַכען, לאַכט ער אַזוי געשמאַק, ביז ער מאַכט דעם גאַנצען עולם לאַכענדיג. פּלוצים וואַכסט־אויס אַ גלאַטער קאַפּ פון נאָך גאָר אַ יונגענמאַן, אַ בחור, מיט אַ גלאַט גענאָלט געזיכט, ווי אַיין אַרטיסט, מיט לאַכענדיגע אויגען, מיט ריהרעוודיגע ברעמען, און רופט זיך אָן צו אונז בזה הלשון:

— איזווייטיע, נאָספּאַדאָ! עס איז אַביסעל ניט פּריליטשנע, אפּשר טאקי נישט טאַקטיטשנע, וואָס איך ווריוואיע מיך אומד געבעטען אין אַ פרעמדען שמוס. איהר האָט, ניט ווילענדיג, מיר אָנגעטראַטען אויפ'ן פּוס. איך זיך די גאַנצע צייט, פון יענער זייט, און האָרד, ווי איהר ראַסוושדאַיעט פון אַ זאַך, וואָס איך האָב פּערבראַכט דערויף אַ סך. באַסנים דאָס איז מיין קאַניאַק,

פון שטאָרט אויף אַ טאָג, אַ מין „פאַרטי דע פּלעזיר“. נישט חלילה אויף דער יאָג — שיסען האָבען מיר נישט ליעב. נישט שיפען זיך אויף אַ שיפעל — מיר קאָנען נישט. אויך נישט קיין אַנדערע תענוגים זיך אָנטהון — וואָס זענען מיר? פּריצים? עס געהט אונז מעהר נישט אָפּ? דורכפּאָהרען זיך אַביסעל — מהכתיית. פּאָהרענדיג שמועסט זיך אַמאָל בעסער ווי אין דער היים. און פון וואָס שמועסען פיער אידישע שריפטשמעלער, אז זיי זיצען זאַלבעפּערט אין איין וואַגאָן? פון ליטעראַטור. דעם יונגסטען פון אונז, דעם פּאָעט, איז איינגעפּאַלען אַ געדאַנק, אז אונזער פּאָלקס-ליטעראַטור פעהלט נאָר איין זאַך — פּאַבעלען, „באַסנים“. אָבער באַסנים! עכט-אידישע! מיט'ן אידישען לשון, מיט אידישען וויטץ, מיט פּעפּער! די אידעע איז אונז אַלעמען געפּעלען; שטאַרק געפּעלען! דאָס הייסט, עס רעדט זיך נאָר אזוי — גערפּעלען. ווי קאָן עס גלייך געפּעלען אַ זאַך, וואָס ינער האָט דאָס פּאָרגעלעגט, ניט איך? מע דאַרף עס פּריהער רעכט צעקייען און ערשט נאָכדעם „מסביר זיין“, געבען צו פּערשטעהן, בעלייכטען. אויסבעסערען, איטליכער נאָך זיין השגה און פּערשטאַנד. עס פּערשטעהט זיך, אז תחילת האָבען מיר זיך אַביסעל געשפּאַרט, נאָכדעם טאַקי רעכט צעאַמפּערט זיך, דאָס הייסט, חלילה נישט געקריעגט זיך, נאָר גלאַט אזוי אויסגעוויזען, יעדער בעזונדער, אז ער פּערשטעהט בעסער פּונ'ם אַנדערען...

און עס איז געבליבען ביי אונז אַלע פיער, אז מע דאַרף זיך נעמען שרייבען „באַסנים“. די פּראַגע איז נאָר — מי זמי ההולכים? ווער זאָל זיך נעמען צו דער אַרבייט? דאָ האָט יעדער פון אונז אַרויסגעוויזען אזוי פיעל בעשיידענהייט און עניוּות, אז מע האָט זיך ווידער געמוזט צעקריעגען. איטליכער פון אונז האָט אַרויפגעלעגט די אַרבייט אויפ'ן צווייטען, און מיר אַלע אויפ'ן „זיידען“. איינער האָט געזאָגט, אז אזא ערנסטע אַרבייט דאַרף נעמען אויף זיך מיין קאָלעגאַ מיט'ן הייסען טעמפּעראַמענט; ער-שטענס, ווייל ער איז איין ערנסטער מעגש, און, צווייטענס, ווייל

וויסען, וועל איך אייך אויסזאָגען אַ סוד, אַז קיין „העלדען“ זענען נאָר נישטאָ אין ערגיץ; דער אמת'ער העלד איז טאַקי נאָר דער טרום... הקיצור, איך האָב דערזעהען, אַז עס איז מיר אַ מינוט צום טוידט, האָב איך מיר אַ טראַכט געטהאָן: „וואָס ליגסט דו, שוטה? אויף וועמען וואַרטסט דו? דיין לעבען איז דאָך סאי ווי אַצינד נישט ווערטה אַ גראָשען“... און איך האָב מיך געגעבען אַ הויב־אויף און אַ שפרונג־אַרויס פון בעט, און בין שוין געווען מיט איין פוס ביי'ם טיש, און האָב געחאַפט אַ שוועבעלע און געגעבען אַ רייב־אויס און אַ טראַג־צו צום בעט, — איך טהו אַ קוק: אַ גרויסער, אַ שוואַרצער, אַ קודלאַטער הונד, איין אמת'ער „סיביריאַק“ מיט רויטע אויגען!...

געלעגען איז דער כלב־שבכלבים, אַפנים, די גאַנצע צייט, ערגיץ אונטער דער קאַנאַפע, אָדער צווישען דער שאַפע, איז איהם נמאָס געוואָרען צו ליגען אַליין, אָדער עס איז איהם געוואָרען קאַלט, איז ער דאָס געקומען צו מיר מיט אַ וויזט, זיך בעקענען מיט'ן נייעם אורח, און אַגב איז טאַקי ביי מיר אויף דער ביענער קאָלדערע פיעל בעסער, וואַרעמער און געשמאַקער...

אויף מאָרגען האָט מיר דער האָריגער בעל־אכסניה דער־צעהלט, אַז דאָס האָט ער בעקומען אַ מתנה פון אַ פריץ.

— עס איז אַ שטילער הונט, — האָט ער זיך פערענטפערט — זעהר אַ שטילער הונט. ער טשעפעט ניט קיין פליעג אפילו. ער איז שוין זעהר אַלט, און דערצו איז ער נאָך בלינד אויף ביידע אויגען.

ח.

דער אידישער קרילאָון

איצטיגס מאָל זענען מיר געזעסען זאַלבעפערט שוין אין וואַנאָן פון אייזענבאַהן. מיר האָבען זיך געמאַכט אַ פּאָהר־אַרויס

הער, ווי ער סאפעט מיט אימפעט און מיט כעס: „הא! איי-הא!
 איי-הא!“ איך פיהל דורך דער קאלדערע עמיצענ'ס א האנד, און
 טאקי באלד נאך א האנד, עמיצער קריכט צו מיר אין בעט אריין,
 אַטראַט איז ער שוין ביי מיר אין בעט! ... איך ווייס ניט, ווי אזוי
 איהר; איך האָב מיך אָנגעלייענט אַמאָל, אין די יונגע יאָהרען,
 א סך אַזעלכע מעשיות, מורא'דיגע, מיט שדים, גולנים, מכשפים,
 רוחות — די דאָזיגע אַלע מעשיות, דאַרף איך אייך זאָגען דעם
 ריינעם אמת, האָבען אויף מיר נישט געמאַכט קיין שום איינ-
 דרוק, אויסער דעם, וואָס איך האָב נאָר געוואָלט וויסען דעם סוף,
 אַשטייער, אַט אזוי ווי איהר אַצינד... דער בעגריף פון „אַנ-
 פאַלען“, „איבערפאַלען“, „הרגה'נען“, „טוידטען“ — איז מיר גע-
 ווען פרעמד. אפילו דער מלאך-המות מיט די פיעלע אויגען איז
 אויך געווען ביי מיר נישט מעהר ווי א „סטראַשירלע“, איין אויס-
 געטראַכטער חלום אויף צו שרעקען אונז, און ווייטער נאָר נישט...
 דאָ אָבער האָב איך דערזעהן דעם מלאך-המות פאַר מיינע אויגען.
 איך האָב איהם דערזעהן און האָב איהם דערקענט, אַז דאָס איז —
 ער! ער! איך האָב נאָר נישט געקאָנט טרעפּען, מיט וואָס פאַר
 אַ טוידט איך וועל פון איהם דאָ פאַלען, און האָב דעריבער נישט
 געוואוסט, צו וואָס איך זאָל מיך פריהער האַפען: צום קאַפּ, צום
 האַלז, צום בויך? נעהער פון אַלץ האָט זיך מיר פאָרגעשטעלט,
 אַז צוויי גרויסע, ביינעריגע, קאַלטע הענד וועלען מיך אַרומחאַפען
 ביי'ם האַלז און וועלען מיך נעמען וואַרגען. איך וועל ווערען
 ברוין און בלוי, די אויגען וועלען מיר אַרויס פון שטערן, און איך
 וועל נישט קאָנען שרייען. אויך האָט זיך מיר פאָרגעשטעלט אַ
 שווערע זאַך, איין אייזערנע, לאָזט זיך אַראָפּ מיר אויפ'ן קאַפּ,
 און איך ווער פריטשמעליעט... אָדער אַ ברייטעם שאַרפעס קאַל-
 טעם מעסער טהוט אַ שנייד-אַריין זיך גלייך צו מיר אין בויך
 אַריין, און איך הער דעם שניט... איך ווייס אַליין ניט, קינדער,
 פון וואָנען עס האָט זיך צו מיר גענומען מוטא און כח — פון
 דערשרעק ווערר דער גרעסטער טרום אַ העלד, און אויב איהר ווילט

צו זויגען. זעלבסטפערשטענדרליך, אז די פרוי איז באַלד אויפ'ן אָרט געפאלען חלשות. נאטירליך, איז מען זיך צונויפגעלאָפּען פון דער גאנצער שטאָדט רעמען די אומגליקליכע פרוי. מע האָט צונויפגערופען די גרעסטע דאָקטוירים פון שטאָדט, נאָר געהט טהוט עפּים, האַלט מלחמה מיט אַ גיפטיגער חיה! מע קאָן דאָ גאָר נישט מאַכען, מחמת טאָמער ריהרט מען אָן די שלאַנג, אזוי לאָזט זי אַרויס איהר גיפּט און טוידט די פרוי אויפ'ן אָרט. וויעדער צוריק, זאָל מען לאָזען די שלאַנג זאָל זויגען ווייטער, וועט זי אזוי לאַנג זויגען, ביז די פרוי וועט שטאַרבען... שלעכט! — אזוי לאָזט אויס די צייטונג. — די לאַגע איז זעהר קריטיש, די שלאַנג זויגט, די פרוי חלש'ט. דאָקטוירים זיצען און זוכען מיט לען. אונזערע רעפּאָרטערען שטעהען און וואַרטען. מאַרגען וועט לען מיר געבען צו וויסען אונזערע לעזער וואָס ס'איז געוואָרען מיט דער פרוי און מיט דער שלאַנג. עם פערשטעהט זיך, אז ניט איין מאַרגען איז אוועקגעגאנגען. דער עולם האָט ניט אויפֿגעהערט צו קויפען אַלע מאָג די צייטונג, געזוכט דעם סוף פון דער פרוי מיט דער שלאַנג אַ צייט מיט יאָהדען, און איך האָב מורא, אז עם זענען פאַרהאַן אזעלכע געטרייע לעזער, וואָס עד היום נאָך הערען זיי נישט אויף צו קויפען די צייטונג אַלץ צוליעב דער פרוי מיט דער שלאַנג... שוין־זשע האָב איך ניט פערדיענט ביי אַיך, קינדער, איהר זאָלט מיר וואַרטען ביז מאַרגען? אַ גוטע נאַכט!

און דער זיידע איז אויפגעשטאַנען פון דער ערד און האָט גענומען זיך געזעגענען מיט אונז אויף דער רעכטער אמת. זענען מיר, אַלע דריי אייניקלעך, צוגעפאלען צו איהם, געבעטען, גע'חלש'ט, געקושט — קוים מיט צרות געפועלט, ער זאָל זיך אוועק־זעצען צוריק אויף זיין אָרט און פאַרטזעצען זיין שרעקליכע גע־שיכטע.

— געדענקט־זשע, קינדער, וואו האַלטען מיר? מיר האַלטען, ווי אזוי דער נפש געהט מיט שטילע טריט צו מיין בעט. איך

מעהר וויפיעל מע בעדארף, און מיר זענען אויסגעגאנגען וויסען
גיכער דעם סוף פון דער געשיכטע, און מיר האָבען זיך וויעדער
א מאָל גענומען מינטערען דעם זיידען.

— נו ?

— וואָס נו ?

— וואָס הייסט, וואָס נו ? וואָס איז געווען ווייטער ? ווער
איז דאָס געווען ? און וואָס האָט ער אייך געטהאָן ? ווי אזוי
זענט איהר אַרויס פון זיינע הענד ?

— אזוי ? איהר ווילט טאָקי וויסען דעם סוף ? האָט צייט.
מאָרגען איז אויך אַ טאָג. עלעהיי, זאָל זיך אייך דאַכטען, עס
איז אַ ספור-המעשה, וואָס איז געדרוקט ערגיץ אין אַ בלאַט, און
דער רעדאַקטאָר דער חכם האָט אייך איבערגעהאַקט אין סאַמע
מיטען, אוועקגעשטעלט פון אונטען די געוויסע צוויי ווערטער:
„פאַרטזעצונג פאַלגט“ — און געהט לאָדט איהם צום ונתנה-תוקף.
עס פערשטעהט זיך, אז דאָס האָט דער קלוגער רעדאַקטאָר אייך
געטהאָן מיט אַ כיון, בכדי איהר זאָלט מאָרגען אויך קויפען זיין
בלאַט — איהר האָט איין אַנדער ברירה ? אָדער עלעהיי, זאָל זיך
אייך דאַכטען, עס איז די מעשה מיט דער שלאַנג.

— מיט וואָסער שלאַנג ?

— איהר ווייסט נישט די מעשה מיט דער שלאַנג ? — ציהט
אויס דער זיידע מיט אַ ניגון. — וועל אייך אייך דערצעהלען אַ
נייע מעשה, אַ מעשה מיט אַ שלאַנג.

איינמאָל, דאָס איז געווען דעם 31טען דעקאַבר, פונקט ערב
ניי-יאָהר, לייענט מען אין אַ צייטונג אזא מיין געשיכטע: „אַ יונגע
שענע פרוי, איין ערשטלינג, איז געזעסען מיט איהר ברעקעלע קינד
אויף די הענד ביי'ם פענסטער, נאָרוואָס געקליבען זיך געבען
דעם קינד זויגען. פּלוצים, מע ווייסט ניט ווי און פון וואַנען,
קריכט אַרויס אַ שלאַנג, טהוט זיך אַ קאַטשע אַרויף גלייך אויף
דער פרוי, האַפט אַריין די ברוסט אין מויל אַריין און הויבט אָן

דאָ האָט זיך דער זיידע אָפּגעשטעלט, אַפּנים, געוואָלט אָפּ-
רוהען אַ וויילע. מיר האָבען פּערשטאַנען, אז עס איז איהם מסתמא
שווער געווען איבערצולעבען נאָך אַ מאָל אזא קריטישען מאָמענט,
האָבען מיר איהם געלאָזט, ער זאָל אַביסעל אָפרוהען, און אליין
האָבען מיר זיך גענומען איינהערען אין דער שטילקייט פון דער
נאַכט. איהר ווייסט, ליעבע פריינד? די שטילקייט פון דער נאַכט
רעדט, רעדט ווערטער. הערט זיך איין אַמאָל, וועט איהר הערען
קולות, שטילע נאָר זיסע ווערטער פון איין אומבעקאַנטען נפש,
וואָס זיצט געבען אייך און סוד'עט זיך און שושקעט זיך מיט אייך,
און עס מאַהלט זיך אייך אויס, אז אייך איז בעקענט די שטימע,
איהר האָט זי ערגיץ געהאַרכט, איהר ווייסט ניט וואו... און עס
דאַכט זיך אייך אויס, אז איהר האָט געהערט אַ זיפּץ, אַ טיעפען
זיפּץ, און איהר ווייסט ניט, ווער האָט דאָס געזיפּצט: צי אַט
דער אומבעמערקטער נפש, וואָס זיצט געבען אייך, אָדער איהר
אליין האָט דאָס געזיפּצט? ... און עס חאַפט אייך אָן אַ מורא מיט
אַ בענגעניש אינאיינעם; איהר וואָלט געהרען אויפהויבען זיך,
אוועקגעהן, נאָר עפּים האַלט אייך צו — איהר ווייסט נישט וואָס...
עמיצער ציהט אייך ביי דער נשמה, איהר ווייסט ניט ווער...
און עס בענגט זיך אייך מיט סכנת-נפשות — איהר ווייסט נישט
נאָך וועמען... פּלוצים הערט איהר: פּליוך! ווי אין אַ טייך אז
מע וואַרפט אַריין אַ שטיינדעל, אָדער אין אַ ברונען האָט עמיצער
אַראָפּגעלאָזט אַ זאָך! ... אַרום און אַרום אייך, ווייסט איהר, איז
נישטאָ קיין ברונען, נישטאָ קיין טייך. וואָס בעדייט דער
פּליוך? ... אָדער אַ „קראַ“ לאָזט זיך הערען. פון וואַנען געהט
דער „קראַ“, אז אַלע פּויגלען שלאָפען? ... און עס דאַכט זיך אייך,
אז די ערד אַטהעמט, קוים-קוים וואָס מע הערט. גלייך מיט אייך
אַטהעמט זי, די ערד, די גאַנצע וועלט, און איהר פּיהלט, אז איהר
זייט אַ חלק פון דער אַטהעמדיגער ערד, פון דער גרויסער-גרויסער
וועלט, וועלכע איז אַ גרויסער-גרויסער סוד פאַר אייך...

דאָס שטילשווייגען פּונ'ם זיידען האָט זיך וויעדער פּערצויגען

— איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, זיידע: געהן אָנפאלען אויף אַ מענשען, וואָס איך קען איהם ניט און זעה איהם ניט — דאָס וואָלט איך נישט געטהאָן. איך וואָלט איהם איבערגעלאָזט דעם זייגער מיט האַק און פאַק, האַפט איהם דער רוח, און אַליין וואָלט איך אַרויסגעשפרונגען דורכ'ן פענסטער. האָבען צו טהון מיט יעדען פאַרד, מיט יעדען גנב? זאָל דאָס געהן אין דער ערד אַרײַן... — אויך גערעכט! — מאַכט דער זיידע. — האָבען צו טהון נישט מיט קיין גלייכען איז אַדאָי נישט כדאי... נו, און איהר, וואָס וואָלט איהר געטהאָן, ווען מיט אייך טרעפט זיך אַזאַ מעשה? אַזוי זאָגט דער זיידע שוין צו מיר, און איך ענטפער איהם אויך גאַנץ אָפּענטליך:

— איך? איך וואָלט פּערשפּאַרט אַלע זאַכען! איך וואָלט ניט אָנגעפּאלען אויפ'ן גנב, איך וואָלט ניט געשפרונגען דורכ'ן פענסטער. איך וואָלט... איך וואָלט... געשטאַרבען! — אָט דאָס איז ריכטיגער פון אַלץ! — מאַכט דער זיידע מיט אַ הילכיגען געלעכטער, און אויף איהם קוקענדיג לאַכען אַלע, אַחוץ מיר. — שטאַרבען פאַר שרעק איז טאַקע זעהר אַ וואַוילע עצה, נאָר איידער מע קומט דערצו, פּאַלט-אַרויס דריי מאָל די נשמה, עס בעשלאָגט אייך אַ קאַלטער שווייס, און איהר פיהלט, אַז דער מח הויבט זיך אַיף! איהר זעהט פאַר זיך דעם מלאַך-המות, איהר פיהלט אויף זיך דעם קאַלטען חלף, נאָר איהר ווייסט ניט, ווען וועט זיין דער „חיס“!... בקיצור, איך וועל אַיך מעהר ניט דערצעהלען. איך הער נעבען מיין בעט שוין עמיצער סאַפעט, אָבער ווי אַזוי נאָך! מיט אימפעט, מיט כעס: „הא! איהא! איהא!“ איך פיהל דורך דער קאַלדערע עמיצענ'ס אַ האַנד אויף זיך, אַ פעסטע, אַ שווערע, אַ קאַלטע, אַ האַריגע האַנד, און טאַקע באַלד נאָך אַ האַנד. אַהא! עמיצער קריכט צו מיר אין בעט אַרײַן, אַט-אַט איז ער שוין, אַט-אַט האַפט ער מיך ביים גאַרגעל! אַט-אַט דערלאַנגט ער מיר מיט איין אייזען איבער'ן קאַפּ! אַט-אַט... נו? חכמים! וואָס וועט איהר איצטער טהון?

וועמען? אויף וועמען? אפנים, איהר ווייסט דען, מיט וועמען
 איהר האָט צו טהון? אויפזעצן זיך אויפ'ן בעט — האָט איהר
 מורא זיך אַ ריהר טהון, וואָרום צו וואָס זאָלט איהר ווייזן יענעם,
 אז איהר שלאָפט ניט? ממה נפשך, איז דאָס אַ גנב, וועט ער זיך
 נעמען זיינס, וואָס איהם איז נויטיג, און וועט זיך געהן געזונטער-
 הייד. אָבער אז איהר וועט נעמען מאַכען קולות, וועט ער דאָך
 וועלען ראַטעווען זיין אייגענע פעל, וועט ער אָנפאלען אויף אייך
 ווער ווייסט מיט וואָס פאַר אַ כלי-זיין, וועט איהר, הייסט עס,
 אַליין מאַכען איהם פאַר אַ גולד, — צו וואָס נוצט דאָס אייך?
 וואָס זשע דען? וואָרטען ביז ער וועט צוגעהן צו אייך צום בעט
 און וועט אַרויפפאלען אויף אייך און וועט אייך האַפען פאַר'ן
 האַלז, און וועט אייך אָנהויבען וואַרגען, שטיקען? איז עפּים
 אויך ניט קיין פּלאַן. אַלזאָ, אַצינד זאָגט שוין איהר, וואָס וואָלט
 איהר געטהאָן? קאָם איך הערען. איהר זייט יונגע לייט, העל-
 דען! ...

אַזוי האָט זיך דער זיידע געווענדט צו אונז, זיינע דריי
 אייניקלעך, און געוואַרט אויף אונזער ענטפער. דער ערשטער
 האָט זיך אַרויסגעהאַפט מיט זיין ענטפער דוקא דער יונגסטער
 פון אַלע, דער פּאָעט. ער האָט זיך אָנגעצונדען, ווי איין אמת'ער
 העלד, געמאַכט צוויי מורא'דיגע קולאַקעס און בעוויזען, ווי אַזוי
 ער וואָלט געגעבען אַ שפרונג-אַראָפּ פונ'ם בעט, ווי אַזוי ער וואָלט
 איהם צוגעבויגען צו דער ערד, ווי אַזוי ער וואָלט איהם געשטיקט,
 און האָט אויסגעלאָזט מיט פייער: — נפש תחת נפש! מיר אַ
 טוירט, דיר אַ טוירט! ...

אויסגעהערט די תשובה פונ'ם פּאָעט, האָט דער זיידע אַ
 קנייטש געטהאָן מיט דער האַנד, ווי איינער רעדט: „מהכתיתי!“
 און האָט זיך געווענדט צו מיין קאַלעגאַ מיט'ן הייסען טעמפּעראַ-
 מענט: וואָס וואָלט ער געטהאָן? און מיין קאַלעגאַ מיט'ן
 הייסען טעמפּעראַמענט האָט איהם אָפּגעענטפערט גאַנץ אויפ-
 ריכטיג:

וואו נעמט מען א שוועבעלעך, אז די שוועבעלעך ליגען ערניץ וויים
 איך וואו, אויפ'ן טיש? נו? וואָס וועט איהר טהון? איאָ, איהר
 שווייגט? אז עמיצער איז פארהאן ביי מיר אין צימער — איז
 שוין ביי מיר קיין ספק ניט געווען. די קשיה איז נאָר, פון
 וואנען האָט ער זיך גענומען? ווי אזוי איז ער אריין? פאָלגליך,
 דארפען מיר קלערען, אז אָדער דורך דער טהיר, אָדער דורכ'ן
 פענסטער? אויב דורך דער טהיר, איז דאָס דער בעל-הבית אַליין,
 מיט א נאָכשליסעל; אויב דורכ'ן פענסטער, איז דאָס גלאַט א
 גנב. קיין גרויסע נפקא-מינה אפילו איז דאָס ניט, נאָר א מענש
 א בר-דעת האָט לייעב יעדע זאָך בעקלערען, ער זאָל וויסען, וואו
 ער איז אין דער וועלט, ער זאָל ניט בלאָנזען אין דער פינסטער
 אפילו דעמאָלט, ווען עס איז פינסטער... איך האָב מיר פאָר-
 געשטעלט, פערשטעהט איהר מיך, אין קאָפּ אַלסדינג, ווי אין פסוק
 שמעיה: החכם עיניו בראשו. איך האָב מיר אויסגעמאָהלט מיין
 צימער, דעם טיש, דאָס בעט, ווי אזוי האָב איך מיך געלעגט?
 מיט'ן שנים צום פענסטער, מיט די פיס צו דער טהיר. פאָלגליך,
 ווען עס זאָל זיין אָפען די טהיר, וואָלטען דאָס דערפיהלט פריהער
 פון אַלעמען — ווער? די פיס. שטעק איך אַרויס פאָוואָלינקע
 א שפיץ פום פון אונטער דער קאָלדרע, געוויס וועל איך דערפיהלען
 עפּים א ווינטעלע? — ווער! וואָס! די טהיר איז צו — דערויף
 וועל איך שווערען! דאַרף מען זיך נעמען צום פענסטער. ווי
 אזוי זשע טהוט מען דאָס? שטעק איך אַרויס פאָוואָלינקע פון
 אונטער דער קאָלדרע א האַנד — קיין שפור פון קיין ווינטעל,
 פון קיין קעלט. עס איז צו טהיר און טויער, און די טריט ווערען
 אַלע מאָל קלערער און נעהענטער. איך מעג שווערען, אז איך
 הער עמיצער נעבען מיר אַטהעמט שוין! עס פערשטעהט זיך, אז
 יעדע מינוט, יעדע סעקונדע איז א טאָג, א יאָהר.

א קאלטער שוויים האָט שוין לאַנג אַרויסגעטרעמען! דאָס
 האַרץ קלאָפט, קלאָפט, ווי א זייגער. וואָס טהוט מען? אַראָפּ-
 שפּרינגען פון בעט? אָנהויבען שרייען? מאַכען א גוואַלד? צו

— וואָס זענט איהר אנשוויגען געוואָרען ?
 — איך האָב געוואָלט אייך אויספרובען, צי איהר האַלט קאָפּ.
 — וואָס הייסט, צי מיר האַלטען קאָפּ ? געוויס האַלטען
 מיר קאָפּ.

— זאָגט'זשע מיר, קינדערלעך, וואו האַלט איך ?
 — איהר האַלט ביי דער בייענער וואַרעמער קאָלדערע. איהר
 האָט זיך איינגעדעקט, אויסגעלאָשען דאָס פייער און...
 — אָט אזוי האָב איך אייך ליעב. וויבאלד איהר האַלט
 קאָפּ, קאָן איך אייך דערצעהלען ווייטער. אלזאָ, איך האָב מיך
 גאנץ פֿיין איבערגעדעקט און — אַ גוטע נאכט! ... איך וועל אייך
 ניט זאָגען אַקוראַט, צי איך האָב שוין געהאַט איינגעשלאָפּען,
 צי איך האָב נאָרוואָס געזאָלט אנשלאָפּען ווערען, צי איך האָב
 שוין געהאַט אָפּגעשלאָפּען אַ צייט, — איך ווייס נאָר, אז די
 אויגען האָב איך געהאַלטען צו, נאָר געהערט האָב איך טריט,
 שטילע טריט — מע געהט! ... איך הער מיך צו שטאַרט — יאָ,
 מע געהט! ... „עט! עס ווייזט זיך מיר אַודאי אויס! ... דאָס איז
 אַ סך־הכל, אַ רעזולטאַט פֿון דעם בעל־הבית'ס מעשויות“ ... אזוי
 טראַכט איך מיר און וויל מיך איבערדעקען איבער'ן קאָפּ — איך
 הער וויעדער אַ מאָל גאנץ קלאָרע טריט! איך הויב מיך אָן בעד
 רעכענען: אפשר געהט מען דאָס אינ'ם אַנדערען צימער אויף
 יענער זייט וואַנד ? אפשר פֿון אויבען איבער מיין קאָפּ ? ניין!
 איך הער טריט אָט דאָ, ביי זיך אין צימער, ניט ווייט פֿון מיין
 בעט! איך האָב צונויפגענומען אַלע מיינע געדאַנקען, איך דערמאַן
 זיך, אז איך האָב, דאַכט זיך, גוט צוגעשלאָסען די טהיר, בעד
 טראַכט די פענסטער אַלע, געזעהען אויך וואָס אונטער'ן בעט
 טהוט זיך — ווער קאָן דאָס זיין און פֿון וואַנען האָט ער זיך אַהער
 גענומען ? ... און דאָ איז אַ פינסטערניש, האָטש נעם זיך אַרויס
 די אויגען! וואָס טהוט מען ? אויסרייבען אַ שוועבעלע ? זענט
 איהר גערעכט. אַ שכל איז דאָס טאַקי. די פֿראַגע איז אָבער,

דערצעהלען און דערצעהלען. פאר'ן אוועקגעהן האָט ער מיט מיר אינאיינעם בעטראַכט די פענסטער, צי האָט מען גוט פּערזאָכט די לאָדען, געהאַפּט אַ קוק צום אוווען, צי האָט מען ניט פריה צוגעשטעקט דעם קוימען, בעוויזען מיר, ווי אַזוי מע פּערשליסט די טהיר, געזאָגט אַ גוטע נאַכט, אָפּגעלאָזט דעם בלאָזאַק און אוועק. נאָך זיין אוועקגעהן האָב איך די טהיר צוגעשלאָסען און גע־פּרובט, אויב זי עפּענט זיך נישט. ניין — זי עפּענט זיך ניט. נאָכדעם האָב איך בעטראַכט די פענסטער אַלע, געהאַפּט אַ קוק, אַזוי זיך פּאַרבייגעהענדיג, אונטער'ן בעט, גענומען זיך אויסטהון, צוגעגרייט דעם זייגער אויפ'ן טיש און די שוועבעלעך, אַרײַן אין בעט אַרײַן, זיך איבערגעדעקט מיט אַ וואַרעמער רײַנער בײַענער קאַלדערע, אויסגעלאָשען דאָס פּײַער, און...

דאָ האָט זיך דער זיידע פּלוצים אָפּגעשטעלט און איז אַנ־שוויגען געוואָרען. די נאַכט איז ווירקליך געווען פּול מיט כּשוף. דער הימעל האָט אַראָפּגעקוקט צו אונז מיט זײַנע שטערען, וואָס האָבען זיך געמינעט, געביטען זיך, געפּינטעלט, ווי אַ מענש, וואָס פּינטעלט מיט די אויגען. זיי האָבען צו אונז געוואונקען, זיי האָבען גערעדט צו אונז, זיי האָבען אונז געזאָגט: „ווען איחר זאָלט וויסען, וואָס עס טהוט זיך דאָ ביי אונז אין הימעל?!“... „נו, אַדרבה, זאָגט אונז, שטערענדלעך, זאָגט אונז, וואָס טהוט זיך דאָרט ביי אײַך אין הימעל?!“... נאָר די שטערענדלעך זאָגען ניט, וואָס עס טהוט זיך דאָרט ביי זיי אין הימעל. זיי מינען זיך, זיי בײַטען זיך, זיי פּינטלען, ווי אַ מענש וואָס פּינטעלט מיט די אויגען. און מיר קוקען, קוקען אין הימעל אַרײַן, און וויסען ניט, וואָס דאָרטען טהוט זיך.

מיר האָבען זיך אַלע, אַפּניב, שטאַרק פּערטיעפּט אין די שטערען און נאָר נישט בעמערקט, אַז דער זיידע שווייגט עפּיס זעהר לאַנג. און אַלע דריי האָבען מיר זיך אָנגערופּען צו איהם:

— נו ?

— וואָס נו ?

נישט געשוויגען. מײן בעל־הבית, ווי איך האָב אײך שוין געזאָגט, איז געווען אַ איד אַביסעל אַ שווערער, אַביסעל צו פיעל פער־וואַכסען מיט שמאַלץ, דעריבער איז איהם שווער געווען אָנצוהויבען רעדען. אַלע מאָל, ווען ער דאַרף עפּים זאָגען, סאַפעט ער זיך פריהער גוט אױס, ווי אַ בלאָזאַק, און קױם האָט ער זיך אָפּגע־סאַפעט און דעם בלאָזאַק אױסגעבלאָזען, איז בײ איהם אַוועק ווי אַ מזמור, און ער האָט מיר אָפּגעגעבען דין וחשבון פון נאַנץ בע־סאַראַביע, מיך בעקאַנט געמאַכט מיט אַלע פּריצים, וועלכע פּריצים עס האָבען אַ סך ערד און ווינציג הינד, און וועלכע פּריצים עס האָבען ווינציג ערד, נאָר אַ סך הינד. אױך פון פערד האָט ער מיר דערצעהלט זעהר אַ סך שענע מעשיות, פון „עהרליכע“ פערד און פון „גנבה־שע“ פערד, און פון גנבים, וואָס גנבה־נען זאַכען, און פון גזלנים, וואָס קומען אַהער פון רומעניע, מױסטענס ציגיינער, וואָס טהוען־אַפּ אַמאָל אַזעלכע זאַכען, אַז די האָר שטעלען זיך קאַפּויער! איך האָב איהם אױסגעהערט, בעטראַכט אָט דעם בעוואַכסענעם נפש מיט די האָריגע הענד, צי געהערט ער זיך ניט אָן אַ ווייטער קרוב מיט אָט די גזלנים פון רומעניע... איך האָב אָבער אַרױסגעזעהן, אַז אומזיסט האָב איך איהם חושד געווען, וואָרום פון זײן וויי־טערען שמועס האָט זיך אַרױסבעוויזען, אַז ער איז גלאַט אַ גראָד־בער יונג, אײן עס־האַרץ און נעבאַך אַ גרויסע בהמה! פון די גזלנים איז ער אַרױף אױף מכשפים, לצים, רוחות און שדים, מתים, וואָווקעלאַקעס און שרעטעלעך, וואָס ער אַלײן מיט זײנע אױגען האָט דאָס געזעהען — אַ סימן, זײ זענען מיט הערנער. ווער איז מיט הערנער — האָב איך איהם פּערגעסען פּרעגען, און אַגב האָבען זיך מיר געקלעפט די אױגען... גאָט ווייסט, וויפיעל צײט מײן חכם וואָלט נאָך אַזױ געזעסען איבער מיר, ווען איך הױב ניט אָן אונטערצודרימלען. שטאַף אױף צו דערצעהלען האָט ער נאָך געהאַט, ווייזט אױס, גענוג, מחמת אַז ער האָט זיך געזעגענט, האָט ער מיר צוגעזאָגט, אַז מאָרגען אין דער צײט וועט ער ערשט

ווארעם-אָננעהייצטען און גוט-בעליוכטען חדר, ביי א גערעקטען טיש מיט א זודיגען סאמאָוואַר, וואָס קאָכט און פאַרעט און ציהט אויס א לאַנגען דינעם טאָן. זאָגט אייך וואָס איהר ווילט — אימליכע זאָך איז גוט אין איהר צייט. נישט גוט איז נאָר, אז אין מיטען ווינטער ווערד פּלוצים זומערדיג, דריליוואַטע, אָדער אז אין מיטען זומער ווערד קאַלט, ווינטערדיג... נאָר נישט דאָס בין איך אויסען.

געזעסען ביי'ם סאמאָוואַר און געטרונקען טיי איינער אַליין, האָב איך אַרויסגעקוקט, אז עמיצער א לעבעדיגער פאַרשוין זאָל זיך בעווייזען, רעדען א וואָרט, ווי עס מאַכט זיך אַמאָל, אז מע פערבענגט זיך נאָר א מענשען. וואָרום מענשען האָבען א טבע: זיי עסען זיך צו, נאָר אז מע זעהט זיי ניט, בענגט מען נאָך זיי. גאָט האָט געהאַלפּען, עס האָט זיך געעפענט די טהיר און עס האָט זיך בעווייזען א נפש א בעוואַכסענער מיט האַריגע הענד, איינער פון די נפשות, וואָס נאָר א לאַנד פון פּאַפּעשויעס, וויין און מאַד מעליגע קאָן אַרויסגעבען. אַפּמאָהלען אייך איהם — געמין איך ניט פאַר נויטיג צו אונזער געשיכטע, נאָר אין צוויי ווערטער זאָגען שאַדט ניט: ג ר ע ב ע ר ו ו י ל ע נ ג ע ר, און אזוי פער-וואַכסען מיט שמאַלץ, אז קוים וואָס ער האַפט דעם אָטהעם. דאָס איז דער בעל-הבית פון דער אכסניה. אַריינגעקומען איז ער צו מיר, ווי געוועהנליך, מקבל-פנים זיין דעם אורח, איהם אָפּגעבען שלום, פרעגען, פון וואַנען ער איז און וואוהין ער פּאַהרט און וואָס איז זיין טהוועכץ, א קוק, א שמעק, א טאַפּ אין וואַגען, אפּשר דאַרף ער עפּים האָבען, וועט ער איהם דיענען. נו, און אזוי ווייטער. לאַנג בעטען איהם זיעען האָב איך ניט בעדאַרפט; טרינקען מיט מיר א גלעזעל טיי האָב איך אויך ביי איהם גע-פּוועל'ט. און עס איז אוועק ביי אונז א געשפרעך, וואָס איך זעה ניט, ער זאָל האָבען פאַר אייך א אינטערעס. דער געשפרעך האָט זיך גערעהט אַרום אַלערליי וועלט-ענינים, שטאָדט-זאָכען, מסחר, פּאַמיליע-אַנאַגעלעגענהייטען, און אַביסעל גלאַט אזוי, אבי גערעדט,

דויטען דאך פון שינדעל, מיט א הויכען ברייטען טויער אויף אריינ-
 צופאָהרען מיט'ן גאַנצען עקיפּאָזש גלייך אין הויף אַרײַן, מיט צוויי
 רײַהען חדרים פון ביידע זײַטען, רעכטס און לינקס, וואָס די
 טהירען זײַערע געהען-אַרויס צום הויף און די פענסטער צו דער
 גאַס. די צימערען זענען רײַן, ברייט, נענוג ליכטיג. בעל-הבתיש
 מעבעל: אַ קײלעכיגער טיש אין מיטען צימער, אַ שען הילצערן
 געפּאָלירט בעט, פּריש צוגעקליבען און מיט דױוואַנעס פּערהאַנגען,
 אַ קליידער-שאַפּע אויך אַזױנע, אַ וואַשקעססטעל, אַ ווייכע קאַנאַפּע
 מיט אַ שפּיעגעל איבער איהר, מיט שטוהלען אַ פּאָר. אויף די
 ווענד בילדער, געוועהנליכע בילדער, פּאָרטרעטען פון משה מאָנ-
 טעפּיורי מיט דער ברייטער געפּלועטער מאַנישקע, פון, להבדיל,
 נאַפּאָלעאָן באַנאַפּאַרטע מיט'ן המנ'טאַש אויפ'ן קאַפּ און מיט
 דער האַנד אין זשילעט, מיט אַביסעל אַ צו ביז אויסזעהען —
 פּונקט דער היפּך פון, להבדיל, רב משה מאָנטעפּיורי, וואָס זעהט-
 אויס שוין אַביסעל צו פּיעל זײַס-צוקערדיג. מערקווירדיג! צוויי
 בעזונדערע העלדען פון צוויי עפּאָכען, געמאַהלט פון בעזונדערע
 קײנסטלער, און ביידע מיט איין חסרון, ביידע איבערגעחאַפּט די
 מאַס... נאָר ניט דאָס בין איך אויסען. די שענסטע און די בעסטע
 ציערונג וואָס אין צימער איז די הרובע, דער אויווען — אַ פּראַסטע
 הרובע, ניט קיין געקינצעלטע, אַ געוועהנליכע, אַ געלע, מיט בלויע
 פּלעקען, אַ ח'עוודיגע, און דער עיקר, אַ וואַרעמע הרובע — אַ
 געטרייע, ווי אַ מאַמע! דערפון איז געדרונגען, אַז די מעשה, וואָס
 איך וויל אויך דערצעהלען, האָט זיך געמראָפּען אים זײַנטער —
 און דאָס איז זעהר נױטיג צום ענין.

אַזוי ווי דער זומער האָט אין זיך זיין זומערדיגען חן און שענ-
 קייט, וואָס אונז איז ליעב און טייער, אַזוי האָט אויך דער ווינטער
 ביי אונז זיין חן מיט זיין צויבער, בשעת אין דרויסען איז גוט
 קאַלט, דער ווינד בלאָזט, דער פּראַסט ברענט און גנב'ט זיך אַרײַן
 דורך די צוגעמאַכטע לאָדען און מאַהלט צאַצקעס אויף די שױבען
 פון די פענסטער, און איהר זיצט זיך מיט אַ געזעלשאַפּט אין אַ

פון זיך, און האָט אָנגעהויבען רוהיג און לאַנגזאַם צו דערצעהלען זיין שרעקליכע געשיכטע בזה הלשון:

— בעסאַראַביע, ווייסט איהר, איז אַ ווינקעל חלילה נישט פון מכשפים, נישט פון לצים, נישט פון וועלטבעריהממע גנבים, גזלנים און רויבער. בעסאַראַביע איז זיך אַ ווינקעל פון אַנטי־סעמיטען, פאַפעשויעס, וויין און מאַמעליגע, אַזוי, אַז פונ'ם נאָמען בעסאַראַביע איז נישט צו דערוואַרטען, עס זאָל זיך דאָרטען טרעפען מיט מיר עפּים איין אויסערגעווענהלליכע, איבערנאַטירליכע גע־שיכטע. פון דעסוועגען מוז איך אייך זאָגען פאַראויס, אַז איהר וועט הערען, וועט איהר נבהל ומשתומם ווערען פאַר שרעק, און איהר וועט שטוינען. איהר וועט ניט פערשטעהן מיט'ן גלייכען שכל, וואָס דאָ שטעקט אַזעלכעס, און כמעט האָב איך מורא, אַז איהר וועט ניט וועלען גלויבען, דאָס הייסט, איהר וועט חלילה ניט רעכענען אויף מיר, אַז איך זאָל אייך איבערגעבען אַ פאַנטאַזיע פאַר אַ ווירקליכע געשיכטע; חס ושלום! אַזוי גראָב וועט איהר ניט זיין! נאָר וואָס דען? איהר וועט זיך קלערען: אַ קשיאָ אויפ'ן אַלטען, אפשר האָט זיך איהם אויסגעראַכט?...

נו, אַלזאָ, הערט־זשע מיט קאָפּ. שטעלט אייך פאַר מיט אַ יאָהר עטליכע און דרייסיג צוריק אַ שטאָרט אין בעסאַראַביע (נאָר נישט קעשעניעו, וואָרום קעשעניעו קריכט שוין פונ'ם האַלז!). אַלזאָ, אַ שטאָרט אין בעסאַראַביע, און אין מיטען שטאָרט איין איינפאַהרהויז. מיילא, וואָס איין איינפאַהרהויז איז און ווי אַזוי זעהט אויס איין איינפאַהרהויז — דאַרף איך אייך ניט דערצעהלען. דאָס איז אַ הויז, וואָס איז געשטעלט געוואָרען לכתחילה צוליעב „פּריצים“, און וויבאַלד צוליעב פּריצים, קאָנט איהר שוין זיכער זיין, אַז עס איז פּערזאָנט מיט אַלע מעגליכע בעקוועמליכקייטען, וואָרום אַ פּריץ איז נישט קיין איד. אַ איד איז אַ איד, און אַ פּריץ איז אַ פּריץ! נאָר נישט דאָס בין איך אויסען... די שטוב אַליין איז זיך אפילו אַ גאַנץ געווענהלליכע שטוב פון „מיטעלמעסיגען וואוכס“, ניט הויך, ניט נידעריג, מיט אַ

איבער אונז איהרע שווארצע פליגלען. אָט באַלד וועט זי זיך בער זעצען אין איהר פינסטערען געצעלט, וואָס וועט בעלייכט ווערען פון פינקעלדיגע שטערען. אָט באַלד וועט זי אונז זאָגען: אַ גוטע נאכט! שטייל וועט זי אָפלייענען „קרויאת-שמע“, און וועט איינ-שלאָפען, און עס וועלען זיך איהר חלומ'ען אַלערליי משונה-פער-דרעהטע פערפלאַנטעטע וועלט-חלומות...

דער זיידע ווערד שטייל. מיר זיצען ווי פער'כשופ'ט. מיר וואָלטען וועלען הערען ווייטער, ווי ער מאַהלט זיינע פּרעכטיגע נאכטבילדער אין דער דאָזיגער פּרעכטיגער זומערנאכט. ער פער-שטעהט אונזער וואונש.

פּלוצים רייסט-איבער דער זיידע זיך אַליין און רופט זיך אָן:
— מילא, נו, בקיצור, נאטור! עס איז גאָלע ליגען! אַלע אונזערע בעשרייבענישען, שילדערונגען און מאַהלעכצען האָבען אזא פנים קעגען דער נאטור אַליין און געבען אונז פון איהר אזא בעגריף, פונקט אזוי ווי אַט-אָיענע געוויסע בילדער פון דער הגדה, וואָס זענען געדרוקט אין ווילנא אָדער אין באַרדיטשעוו, געבען אונז אַ בעגריף פון יציאת-מצרים... אויב איהר ווילט, וועל איך אַיך, קינדער, בעסער דערצעהלען אַ מעשה שהיה, אַ מורא'דיגע מעשה, וואָס מיט מיר האָט אַמאָל פּאַסירט אין בעסאַראַביע. די גע-שיכטע האָט אין זיך עטוואָס מיסטישעס, אומבאַגרייפליכעס, און שטימט זעהר מיט דער דאָזיגער פּראַכטפולער נאכט, וואָס איז פול מיט כּשוף, מיסטיציזם און דעקאָדענץ... ווילט איהר האָרען, זאָלט איהר זיצען שטייל, רוהיג, און דער עיקר — ניט איבערשלאָגען אין מיטען, ווי דער מנהג איז, און ניט פּרעגען קיין קשיות. איך בין אַיך מכּביח, אז עס וועט אַיך מיט דער צייט אַליין אַלסדינג פּערענטפּערט ווערען.

און מיר אַלע דריי אייניקלעך האָבען זיך צוגערוקט נאָך נעהענ-טער צום זיידען, און דער זיידע האָט אַ מאַך געטהאָן מיט דער האַנד איבער דער לופט, גלייך ווי ער וואָלט עמיצען אָפּגעטריבען

ז.

א מינוט פאר'ן טוידט

וויעדער א מאָל זענען מיר געזעסען זאלבעפערט, די זעלבע פיער אידישע שריפטשמעלער, צווישען זיי דער יונגסטער פון אלע — א דיכטער. דער זידע איז געווען, ווי אלע מאָל, דער צענטער, געזעסען אין מיטען; מיר, די אייניקלעך, ארום איהם. עס איז געווען א זומערנאכט, א פרעכטיגע, א ווארעמע א שמע"קענדיגע נאכט. עס האָט זיך ניט געגלוסט געהן אין שטוב אריין. שווער געווען זיך צעשיידען מיט אזא נאכט! גערעדט האָט מען וועגען איבערנאטירליכעס, אומבעגרייפליכעס אין דער נאטור און וועגען דעקאדענץ אין דער ליטעראטור. דער זידע האָט געקוקט מיט זיינע ניט גרויסע, נאָר שאַרפע, האַלב־צוגעמאכטע, קורצזיכ־טיגע אויגען ערגיץ אין דער האַלב־פינסטערער ווייטקייט אריין. נאָכדעם איז געקומען צו רעד וועגען בעשרייבען די נאטור. דער זידע האָט געזאָגט, אז בעשרייבען די נאטור הייסט פראָפאנירען די נאטור, און ער האָט גענומען מאַהלען מיט זיין איינפאכער נאָר געשמאקער אידישער שפראך א נאכט־בילד מיט א האַלב־ערנסטען און א האַלב־קאָמישען טאָן, אזוי, אז עס איז שווער געווען צו וויסען, אויב ער מיינט דאָס באמת, אָדער ער שפּאַסט? ...

אָט אזוי האָט דער זידע געשילדערט א זומערנאכט: — שטיל גנבה'ט זיך אריין די נאכט. איינציגווייז, אזוי ווי ליכט, ווערען אויסגעלאָשען די רויטפארביגע שטראַהלען פון דער פּערגעהענדיגער זון. א קליין ווינטעלע לויפט־דורך און רוימט אייך איין א סוד: „דער טאָג איז פאַרביי... דער טאָג שטאַרב־ט אָפּ... די בוימער האָבען אַראָפּגעלאָזט די ברעמען, זיי ווילען שלאָג פּען. איין אומעט, א מרה־שחורה ארום און ארום, ווי שבת פאַר־נאכט צו שלש־סעודות, ווען אַלץ טרויערט, אַלץ בענגט און די נשמה יתירה רייסט זיך ערגיץ, צאָפּעלט, עס איז איהר שווער צו שידען זיך... נאָר שאַט! אָט געהט זי, די נאכט־מכשפה, און פּערשפּרייט

— איך וועל אייך דערצעהלען: כל זמן איך בין נאָר אַ נגול אַליין, איז נאָך צו דערליידען — וואָס קאָן מען טהון? פון איין אומגליק איז קיינער נישט בעהיט. נאָר זיין דערצו נאָך אַ שוטח אויך — דאָס איז שוין צו פיעל פאַר מיר! פּראַטעסטירען, רע-כענען זיך, צאָהלען — דאָס איז נאַריש; דאָס דאַרפען טהון אַנ-דערע, ניט איך. וואָס איך אַליין דאַרף טהון — וועט מן הסתם געטהאָן ווערען... מענדעלי מוכרספּרים, ברוך השם, איז נאָך ניט געשטאַרבען! מילא, בקצור המעשה, דאָס אַלץ איז נאַרישקייטען. איהר ווילט דאָך וויסען, ווי אזוי איז די „קליאַטשע“ אַרויס אויף דער וועלט? — דאַרף מען אייך דערצעהלען וואָס ווייטער איז געווען.

און דער זיידע האָט אונז איבערגעגעבען אַ געשיכטע, ווי אזוי ער האָט אין אַ געשלאָסענער פּערזאָנלונג פון אינטימע פּריינד צום ערשטען מאל געלייענט די „קליאַטשע“, ווי אזוי זיינע אינ-טימע פּריינד האָבען פּריהער געלאַכט פון איהם, געמאַכט חזק איבער'ן נאָמען פונ'ם ווערק. נאָ דיר נאָר אַ פּערד, אַ קליאַטשע! און ווי אזוי זיי זענען נאָכדעם געוואָרען ערנסט... ווי אזוי איינער (יוסף בצלאַל האַרקאָווי) האָט נאָכ'ן איבערלייענען די „קליאַטשע“ צוגענומען ביי'ם מחבר דאָס העפּטעל, אַריינגעלעגט אין זייט-קע-שענע אָהן ווערטער, אוועקגעפיהרט דאָס קיין פּעטערבורג און צו-געשיקט אין אַ צייט אַרום דעם פּערפאַסער אַ פאַרטיגע, איין אָפּ-געדרוקטע „קליאַטשע“. ווי אזוי נאָכדעם דער צענזאָר האָט גע-האַט אַ מיאוסע מפּלה דערפאַר, וואָס ער האָט דורכגעלאָזט אזא „טרפּה סחורה“, און נאָך אַ סך אינטערעסאַנטע מעשיות האָט אונז דערצעהלט דער זיידע, וועהרענד מיר, זיינע אייניקלעך, זענען געזעסען און אויסגערופּט זיך דערוויילע אונזערע אויסגעמוטשעטע פּים.

ריקא, און דעריבער האָבען זיך נאָך ניט געפונען יענע באַרעמהער־
צינע לייט, וואָס האָבען אין דרויסן יאָהר אַרום רחמנות געהאַט
אויף מיר, דעם אַרעמען מענדעלי מוכר־ספרים, און האָבען מיך
אַרויסגעגעבען דאָרטען, ניט צו פרעגען ביי מיר מיין הסכמה, ניט
צו געבען מיר צו וויסען: הנה זייט וויסען, רב מענדעלי, אז מע
האָט אייך אַ טובה געטהאָן, מע האָט אייך בע'גנבה'ט!...

דאָ האָט זיך דער זיידע אָפגערוהט אַ ווילע און האָט זיך
פערטראַכט. מיר, די אייניקלעך, האָבען זיכער געקאָנט מיינען,
אז דאָ וועט זיך אָנהויבען שיטען פייער, פּעך און שוועבעל אויף
די פיינע מענשען אין אַמעריקא, וואָס האָבען ווירקליך בעגאַנגען
אין אונגעהייערען פערברעכען קעגען דעם איינציגען אידישען
קלאַסיקער, קעגען דעם גרעסטען אידישען דיכטער, דענקער און
קינסטלער, דערמיט וואָס זיי האָבען איבערגעדרוקט און אַרויס־
געגעבען אַלע זיינע ווערק ניט אין אַמעריקא אַליין, נאָר אויך
אַריבערגעפּעקלט אַהער, קיין „יוראָפּ“, און געמאַכט איהם אַ
מיאוסע מפּלה, אַ קאָנקורענץ אויף זיין סחורה טאַקי מיט זיין
אייגענער סחורה — און געהט לאָרט זיי צום ונתנה־תּוקף!...

נאַטירליך, איז מיין קאָלעגאַ, דער וואָס מיט'ן הייסען טעמפּע־
ראַמענט, אַרויס מיט אַ פייעריגען פּראָטעסט קעגען די אַמעריקאַ־
נער פּיראַמען, ים־גולנים, זיי געמאַכט (הינטער די אויגען) מיט
דער בלאַטע גלייך, זיך געוואונדערט וואָס מע שווייגט:

— וואָס שווייגט איהר זיי, זיידע? — האָט אויסגערופּען
מיין קאָלעגאַ. — איך, אויף אייער אָרט, וואָלט פון זיי געמאַכט
אַט־אַ־דאָס־אַ!

און מיין קאָלעגאַ מיט'ן הייסען טעמפּעראַמענט האָט בע־
וווּזען מיט ביידע הענד אין דער לופטען וואָס ער וואָלט פון זיי
געמאַכט, נאָר וואָס, אייגענטליך, — איז שווער געווען צו פּער־
שטעהן, מחמת מיט הענד קאָן אַ מענש מאַכען מי יודע וואָס!...
דערויף האָט איהם דער זיידע געענטפּערט מיט אַ שמייכלעלע:

ציגעל, וועסט דו זעהען, אז איהר זענט אלע קליאטשעס, וויסטע, פינסטערע קליאטשעס, אז אָך און וועה איז צו אייך אלעמען!
 אזוי, האָט זיך מיר געדאַכט, רעדט די קליאטשע, און איך האָב אויפגעהויבען די אויגען אויף יענעם פלאץ, וואָס די קליאטשע האָט אָנגעוווּזען מיט איהר מאָרדע, און איך האָב דערזעהען אַ בעקאַנטען נפש פון יענע פיינע בריות, וואָס האָבען זיך אויסגע- צייכענט אין גלופסק מיט פינף פינגער אַרויפצושלאָגען זיך אויף אַ מויער, און אויף נאָך אַ מויער, און דאָס אַלץ נעבאָך פון כשר'ע אַידישע מטבעות, פון כשר אַידיש שווייס און בלוט... דער שענער מענש, דער פיינער בריה, איז געשטאַנען די הענד אַרונטער, דאָס היטעל פעררוקט אַרויף, דער שטערן האָט געשוויצט און געבויעט גרויסע פלענער, און אַרום איהם האָבען זיך, ווי קנעכט, אונטער- טהעניג אַרומגעדריעהט אָרעמע אַידלעך נעבאָך, געקוקט איהם, ווי געטרייע הינד, אין די אויגען אַרײַן, געווען גליקליך מיט זינס אַ שמייכלעל און געציטערט פאַר אַ ביווען קוק דאָס נייעניעהריגע, — און עס איז מיר געקומען אויפ'ן זינען דער פסוק פון שיר-השירים:
 ל ס ו ס ת י ב ר כ ב י פ ר ע ה — צו דער קליאטשע אינ'ם רייט וואָגען פון פרעה, ד מ י ת י כ ר ע י ת י — טהו איך דיך טהון גלייכען, כנסת ישראל! — און איך בין פערנאַנגען אויף טראָגען מיט דער „קליאטשע“...

דריי טעג בין איך אַרומגעגאַנגען איבער גלופסק אַ צעטראָך- נענער, ווי מײַן ישראליק, נישט געהערט וואָס מע רעדט צו מיר, נעענטפערט אַיטליכען אויף זיין „גוט-מאַרגען“ מיט'ן וואָרט „קליאטשע“, וואָרום אלע פנימ'ער האָבען אויסגעזעהען ביי מיר קליאטשעדיג, און אָט אזוי האָב איך מיך געקליאטשעט, ביז איך בין געקומען אַהיים קיין טונעיאַדעווקע און האָב מיך פערשלאָסען ביי זיך אין חדר אויף זעכצעהן טעג און אָנגעשריבען אלע זעכ- צעהן קאַפּיטלעך פון דער „קליאטשע“...

אַצינד איז געבליבען די פראַגע: וואָס טהוט מען מיט דער „קליאטשע“? דעמאָלט האָט נאָך קאַלומבוס ניט אַנטדעקט אַמע-

דאָס זענען די דריי הויפט-שטערט, אָדער די דריי ק"קין, ווי ער רופט זיי אָן אויף לשון-קודש, וואָס פיגורירען אין אַלע כתבים פון מענדעלי מוכרס-ספרים און וואָס דריקען-אויס אין זייערע נעמען די קווינטעסענציע פונ'ם אידישען גהעמאָ אין יענער צייט. דאָס זענען די דריי זאכען, וואָס האָבען אָפגעשטעמפּעלט דאָס פּאַר-צייטיגע רוסישע אידענטום: גלופסק — אונוויסענהייט, קאַב-צאַנסק — אַרמוט, טונעיאַדעווקע — פּוסטעפּאַסניקעס, לעדיג-געהערס, אָהן אַ שום מלאכה, אָהן אַרבייט נעבאַך, איבעריגע בע-שעפענישען אויף דער וועלט.

— אָט דאָס זענען געווען די הויפט-עלעמענטען פונ'ם אידישען פּאָלק אין יענער עפּאָכע, וואָס מיר איז בעשערט געווען מיט זיי זיך אַרומצושלעפען בכל תפוצות ישראל... — אזוי האָט געזאָגט דער זיידע מיט אַ זיפּץ און מיט אַ ביטער שמייעלע. — נאָר איהר האָט זיך, דאַכט מיר, נאָכגעפרעגט אויפ'ן יחוס פון דער „קליאַטשע"? דאַרף מען אייך, קינדערלעך, טהון צוליעב און דער-צעהלען. אזוי איז געווען די מעשה: איינמאָל, אין אַ זומערטאָג איז דאָס געווען, זיין איך מיר אזוי אין גלופסק אויף דער אכסניה פערטראַכט און קוק מיר דורך איין אָפענעם פענסטער אין דרויסען אַרויס און דערזעה איין אויסגעמוטשעטען, פערשוויצטען אידען מיט אונטערגעשטעקטע פּאָלעס פון אַ צעריסענער קאַפּאַטע, שמעהט און קאַטעוועט איין אַרעמע אויסגעמוטשעטע פערשוויצטע קליאַטשע מיט אַ צעביסענער פעל, איינגעשפּאַנט אין אַ פּולען וואָגען מיט ציגעל, שעלט מיט טוידטע קללֹות אי די קליאַטשע, אי זיך, אי די גאַנצע וועלט: — ברענען זאָל די פעל דייע, וויסטע קליאַטשע וואָס דו ביזט! — און זי, די קליאַטשע, האָט אויסגערדעהט די פּער-וויסטע, פּערפינסטערטע מאָרדע איהרע צום אידען, קוקט אויף איהם, ווי אַ זינדיגער מענש, און עס דאַכט זיך מיר, אז איך הער, ווי זי זאָגט צו איהם:

— שוטה! קליאַטשע רופט ער מיך! ביזט אַליין אַ קליאַ-טשע! טהו אַ קוק אַהין, צו יענעם פּלאַץ, וואו איך שלעפּ די

קיינעם. און עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז צו שרייבען אידיש, דאָס הייסט, צו רעדען מיט'ן גאַנצען פּאָלק אויף זיין לשון, האָט איהם שוין לאַנג געצויגען, נאָך פאַר'ן ערשטען אַרויסטריט אויפ'ן פעלד פון דער אידישער ליטעראַטור; און מחמת שרייבען אידיש איז מיט פיערציג יאָהר פריהער נאָך געווען אַ שאַנדע, ובפרט נאָך פאַר אַזא יונגען מאַן אַ משכיל, ווי ער, וואָס „קלוגע מענשען“ האָבען אויף איהם געזאָגט, אַז דאָס וואַכסט אַ „חיים זעליג סלאָג-נימסקי“, — האָט ער זיך מיט זיין ערשטען ווערק, „דאָס קליינע מענשעלע“ בעהאַלטען בהדרויה-דרים, אַז קיינער זאָל ניט וויסען, און האָט אַוועקגעשטעלט דערויף אַ נאָמען פון אַ לעבעדיגען פאַר-שוין, איינעם אַ סענדערעל אַ מוכר-ספּרימ'ניק, וואָס האָט זיך אַרומגעשלאַפּט אין יענער צייט מיט זיין פּערד-און-וועגעלע אין דער סביבה פון באַרדיטשעוו, דאָס בעריהמטע גלופסק אַליין. „דאָס קליינע מענשעלע“, אָדער „יצחק אברהמעל תקיף“, איז גענומען געוואָרען פון אַ לעבעדיגען פאַרשוין, וואָס האָט אין יענער צייט געקנאָקט אין גלופסק מיט דער גרויסער בייטש און אָנגעטריבען די כנסת ישראל... אָנגעשריבען האָט ער „דאָס קליינע מענשעלע“ אין פּערלויף פון דריי טעג, נישט מעהר, מיט פּחדים און מיט פיבער, און אַוועקגעשיקט עס אין „קול מבשר“ אַרין, צו אַלכסנדר צעדערבוים. דערזעהען אויפ'ן שער דעם נאָמען „סענדערעל מוכר-ספּריים“, האָט זיך אַלכסנדר צעדערבוים דערשראָקען, צי מיינט מען דאָס ניט איהם אַליין טאַקי (אַלכסנדר—סענדער—סענדערעל)? האָט ער זיך מיישב געווען — קיין גרויסע צערעמאַניעס מיט אַ יידישען מחבר דאַרף קיינמאַל אַ אידישער רעדאַקטאָר נישט מאַ-לען, ובפרט נאָך אין יענער צייט — און האָט איהם איבערגעמאַכט דעם נאָמען סענדערעל אויף מענדעלי, — און אָט אַזוי איז זיך אַרויס אויף דער וועלט „מענדעלי מוכר-ספּריים“, וואָס האָט ניט אויפגעהערט אַרומצופאַהרען מיט זיין ביסעל געדוקטע סתורה איבער דער מדינה פון גלופסק, פּערבלאָגנעט פון דאַרטען קיין קאַכאַנסק און טאָניאַדעווקע...

אָנהויב, ווי דער שטייגער איז. אימליכער האָט געשטעלט איין
אָנדער פראַגע:

— זיידע! פון וואָנען האָט זיך גענומען צו אייך „די קליאַ-
טשע“?

— זיידע! וועלכעס איז געווען דאָס ערשטע ווערק, וואָס
איהר האָט געשריבען אין אידיש, און וואָס האָט אייך געבראַכט
צו שרייבען אידיש?

— זיידע! פאַר וואָס האָט איהר זיך אויסגעקלויבען דעם
פסעוודאָננים „מענדעלי מוכרספרים“?

דער זיידע האָט גאַנץ רוהיג, מיט האַלב־צונגעמאַכטע אויגען
און מיט אַ שמייכלע אויף די ליפען, אויסגעהערט אַלע אונזערע
פראַגען, און האָט אונז נאָכדעם מיט אַ הילכיגען געלעכטער אָפּ-
געענטפערט:

— נו? שוין? מעהר האָט שוין קיינער גאָר נישט וואָס צו
פרעגען? טאַמער האָט איהר נאָך אַ פאַר שאלות — אדרבה, גיט
אַהער, שעמט זיך ניט, שיט אויס אַלע אינאיינעם אין איין קופּה,
ס'איז גאַנץ אידישליך. איהר, מיט אייער פרעגען מיך פון אַלע
זייטען, דערמאַנט מיר אַ בילד, ווי אַ מוטער קומט פון מאַרק מיט
אַ פולען קאַשעק פערשיעדענע זאַכען: עפעל, און באָרען, און
בייגעל, און בולקעס, און אייער, און קאַרטאָפּעל, און מעהרלעך,
און פלוימען, און פעטרישקע, און אַ רויטער האָהן מיט אַ האַרטען
קאַס אויך אין קאַהן, — און עס בעפאַלען זי די קינדער פון אַלע
זייטען: מאַמע! מיר איין עפעל! מאַמע! מיר אַ באָר! מאַמע!
קאָן מען עסען רויהע מעהרלעך? מאַמע! אויף וואָס דאַרף מען
פעטרישקע? מאַמע! וואָס קאַסט דער האָהן? „קינ צרלעך!“ —
בעט זיך געבאָד די מאַמע. — לאָזט מיך האַפען דעם אַטעהעם, וועל
איך אייך אַלעמען צופריעדען שטעלען!“...

אזוי האָט אונז דער זיידע בערוהיגט און האָט אונז אַלעמען
געגעבען אַ תשובה יעדען אויף זיין פראַגע, חלילה נישט דורכגעלאָזט

- עם ווייזט זיך איך אויס...
- מיר דאכט, אז איהר הינקט עפּים אונטער אויף א פּוס ?
- ווער ? איך ?
- איך איז, אפּנים, שווערליך ארויף א באַרג ?
- עם הויבט זיך נאָר נישט אָן !
- וואָס זשע סאָפעט איהר אזוי ?
- איהר האָט א טעות : איך סאָפע קיינמאָל נישט, ביי מיין איז ניטאָ קיין טבע פון סאָפען.
- נו, און איהר ווי אזוי פיהלט זיך עפּים ?
- נאָנץ גוט ! נאָר די פּיס ווילען ניט דיענען.
- ביי מיר אויך דאָס אייגענע.
- און ביי מיר ניט אזוי די פּיס, ווי די פּיאַטעס !
- די פּיאַטעס איז בלאָטע ! די ליטקעס פון די פּיס !...
- דאָס פּערשטעהט א מינרסט קינד, אז נאָך אזא געשפּרעך האָבען מיר אַלע פּיער אידישע שריפטשטעלער, צווישען זיי איינער א פּאָעט, זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן גרינעם גראָז און האָבען זיך ממש מחיה געווען. דעם זיידען רב מענדעלע האָבען מיר אָפּגע-טראָטען דעם אויבען-אָן, און מיר דריי האָבען זיך אויסגעזעצט ארום איהם, ווי אייניקלעך ארום א זיידען, אָדער ווי תלמידים ארום א רבי'ן, האָרבען דעם אַלמענ'ס תורה, ווי ער דרשנ'ט און טייטשט פּסוקים און דערזעהלט מעשיות, וואָס האָבען א שייכות צו דעם, וואָס אונז אַלעמען בעריהרט — צו דער אידישער ליטע-ראַטור, אויסגעמישט אַלע מאָל מיט א זייטיגער מעשה, אָדער. ווי ער רופט דאָס אָן, מיט א „הקדמה“. א הקדמה פון פּאָרענט, א הקדמה אין מיטען, א הקדמה צום סוף.
- אז איך בין פּערגאנגען מיט'ן טראָגען מיט דער „קליאַ-טשע" ... — אזוי האָט דער זיידע אָנגעהויבען צו דערזעהלען א מעשה, נאָר מע האָט איהם באַלד איבערגעשלאָגען אין רעכטען

— איך פערשטעה ניט! וואו איז אינדיע און וואו איז פע-
טערבורג?!

קוקט זי אויף מיר, ווי א מאמע אויף א קינד, און מאכט צו
מיר:

— א קשיה אויף דיר!

• • • • •
• • • • •

נ, וויפיעל איז ווערט א זאך ווייב?

1.

די היסטאריע פון דער „קליאטשע“

די זון האָט געהאַלטען אין רעכטען בראַטען, אין רעכטען
באַקען, אָנגעגליהט די שטיינער פונ'ם באַרג, ווי אין אייזענפרעס,
און געמאַכט אונז אזוי צו שוויצען, אז מיר האָבען געמוזט אַראָפּ-
וואַרפען פון זיך די קאַפּאַטעס, זיך ווישען דעם שווייס און געהן
באַרג-אַרויף אַ ביסעל ניט אזוי ראַשיג, פּאַוואָלינקע, אזוי לאַנג, ביז
מיר האָבען אָנגעהויבען פיהלען פּיס — און דאָס איז אַ שלעכטער
סימן, וואָרום אין איבר פון אַ מענשען האָט ליעב, מע זאָל איהם ניט
פיהלען; קוים פיהלט איהר איהם, איז ניט גוט — דאָס האָב איך
געהערט נאָך אין חדר פון מיין רבי'ן, וואָס פלעגט אויך מאַכען
פיהלענדיג אַזעלכע איברים, וואָס אָהן איהם וואָלט איך זיי קיינ-
מאָל ניט געפיהלט... בקיצור, מיר האָבען דערפיהלט פּיס, און
האָבען אָנגעהויבען אונטערקוקען איינס אויפ'ן אנדערען און פרעגען
זיך איינער דעם אנדערען:

— וואָס איז די מעשה? איהר שטעהט שוין אָפּ?

— ווער? איך? חס וחלילה!

— וואָס זשע שלעפט איהר זיך?

איהר, איז געווען דער סוף? איך האָב געהאַט אויף זיך אַ משפּט...
דאָס וואָרט „ראָוונע“ האָט מיך געקאָסט נעלד און איך האָב נאָך
בעראַרפּט בעמען מחילה ביי דער ליטוועטשקע...

הכלל, דערהערט אַזא גוטע בשורה, אַז מיין ווייב איז מיט די
קינדער אין ראָוונע, האַפּ איך דאָך מסתּמא די פּיס אויף די פּלוי-
צעס און פּליה קיין ראָוונע. איך קום צו פּאָהרען קיין ראָוונע —
ווער? וואָס? ניטאָ קיינעם! איך הויב מיך אָן דערפּרעגען, צי
איז ניט געווען דאָ ערגיץ אַזא און אַזא פּרוי מיט עטליכע קינד-
דער? זאָגט מען מיר: געווען און אוועקגעפּאָהרען. דאַרף מען
פּאָהרען צוריק אַהיים, הייסט עס? איך קום צו פּאָהרען אַהיים,
טרעף איך ביי מיר אין שטוב דעם דאָקטאָר. וואָס איז שוין?
מיין פּרוי איז קראַנק געוואָרען פאַר צרות...

— נו, פרעג איך דיך, — אַזוי זאָג איך צו איהר נאָכדעם,
אַז מיר ביידע האָבען זיך שוין אַביסעל בערוהיגט — וואָס ביזט דו
געפּלויגען מיט די קינדער קיין ראָוונע און וואָס האָסט דו, אייגענט-
ליך, געקלערט?

— זאָלסט מיך גאָר ניט פרעגען! — מאַכט זי צו מיר. —
איך, אַז איך האָב דערהאַלטען דיין דעפּעש, איך זאָל פּאָהרען מיט
די קינדער צו דיר קיין ראָוונע, בין איך שיער ניט משוגע געוואָרען.
אַלערליי מחשבות זענען מיר דורכגעפּלויגען אין קאָפּ. איך האָב
ניט אַנדערש גערעכענט, אַז דו ביזט חלילה פּערשלאַפּט געוואָרען
אין מיט'ן וועג, ערגיץ ניט ווייט פּון ראָוונע, אָדער אויף אַ טיפּוס,
אָדער אויף שוואַרצע פּאָקען...

— פּון וואַנען האָבען זיך גענומען שוואַרצע פּאָקען? — פרעג
איך זי איינגעהאַלטען.

— איך האָב גראַדע דעם טאָג געלייענט — זאָגט זי — אַ
בלאַט, אַז עס געהען אַרום אַצינד שוואַרצע פּאָקען אין... אינדיע.
דאָ קאָן איך מיך שוין מעהר ניט איינהאַלטען און שפּרינג-
אונטער אויפ'ן בענקעל.

וואָקזאַל — ווער מיר ווייב? וואָס מיר קינדער? קיין נפש נישט!
 איך פֿאַהר־צו צו מיין שטוב — פינסטער, ווי אויף אַ בית־הקברות!
 איך קלינג און קלינג, איך רייס דאָס גלעקעל, איך קלאָפּ אין טהיר —
 קוים מיט צרות, עס האָט זיך בעוויזען אַ קעכין, אַ פּערשלאָפּענע
 ווי אַ קאָץ, אַ שוואַרצע ליטוועטשקע. איך טהו זי אַ האַפּ, די
 ליטוועטשקע:

— וואו איז די מאַדאַם? וואו זענען די קינדער?
 — אַוואו די מאַדאַם? — ענטפּערט מיר די ליטוועטשקע
 מיט אַ שמיר איבער דער נאָז. — די מאַדאַם איז ניסטאָ!
 — וואָס הייסט זי איז ניסטאָ? — פּרעג איך זי איבער אויף
 איהר שפּראַך.

— זיי זענען דאָך אַוועקגעפֿאַהרען!
 — וואָס הייסט זיי זענען אַוועקגעפֿאַהרען? וואוהין זענען
 זיי אַוועקגעפֿאַהרען?
 — איך ווייס וואוהין? קיין ראָוונע.
 — וואָס עפּים קיין ראָוונע?
 — וואָס פּרעגט איהר מיר? איהר האָט דאָך זיי אַליין אַרויס־
 גערופּען קיין ראָוונע?

— איך האָב זיי גערופּען קיין ראָוונע? איך?
 — ווער דען? איך? — אַזוי מאַכט צו מיר די קעכין די
 ליטוועטשקע, און עס דאַכט זיך מיר, אַז זי לאַכט.

איהר פּערשטעהט? מיר טריפט זיך בלוט — און זי לאַכט!
 איך שווער אייך בנאמנות, הערט איהר, עס איז אַ שאַנדע צו זאָגען,
 קיין אַנדערען וואָלט איך עס ניט דערצעהלען, אָסור אויב איך האָב
 אויף מיין לעבען מיט אַ פינגער אַמאָל אָנגעריהרט אַ מענשען! ...
 נאָר די דאָזיגע פּערשלאָפּענע ליטוועטשקע מיט איהר נאַריש גע־
 לעבטערעל האָבען מיך אַזוי אַרויסגעבראַכט פון די כלים, אַז איך
 האָב מיך פּערגעסען, וואו איך בין אין דער וועלט! ... וואָס, מיינט

נאך איהר מיינונג, אויף מיר און קוקען ארויס, ווען איך וועל דאָר-
פען פאָהרען. און אז איך קום אַהיים גאַנץ, גלויבט זי ניט איהרע
אויגען; זי קוקט אויף מיר ווי אויף אַ מוצלח, וואָס איז אַרויס
גליקליך, ממש פון טוידט לעבעדיג, און זי בענשט גומל.

איצטיגס מאָל, אז זי האָט מיך דערזעהען געזונד און שטאַרק,
האָט זי זיך צעוויינט ווי אַ קליין קינד. פרעג איך זי: „וואָס
וויינטסט דו, נאַרעלע?“ ענטפערט זי מיר: „ער פרעגט נאָך, וואָס
איך וויין! עס איז איהם דאָס אַנדערע, „ראָוונע!“...“

וואָס פאַר אַ „ראָוונע“, פרעגט איהר? דאָס איז זיך אויף אַ
מעשה פון מיינע נסיונות. אויב איהר האָט שטאַרק חשק, וועל
איך אייך דערצעהלען, וואָס ס'האָט זיך געטראָפּען מיט מיר אין
ראָוונע. דאָס איז געווען פאַר עטליכע יאָהרען, בין איך געלעגען
אין פעטערבורג וועגען אַ אידישער צייטונג, און איך האָב מיך
געקלויבען פאָהרען אַהיים איבער ווילנאַ. האָב איך אָפּגערעמט
מיט מיינ פרוי, אז איך פאָהר אַרויס אַזאַ און אַזאַ טאָג פון פעטער-
בורג, און אויב איך דאַרף זיין אין ווילנאַ, וועל איך אָפּשטעהן אַ
טאָג אָדער צוויי אין ווילנאַ, און פון דאָרטען — אַהיים, און אויב
איך דאַרף ניט ווילנאַ — פאָהר איך גלייך פון פעטערבורג אַהיים.
בך הוה. עס איז אויסגעקומען אַזוי, אז איך דאַרף מיך אין ווילנאַ
ניט אָפּשטעלען און אז איך פאָהר גלייך. דאָס, האָב איך גע-
וואוסט, וועט ביי מיינ ווייב זיין זעהר אָנגעלעגט, האָב איך איהר
געגעבען אַ דעפעש שוין פון וועג, ביינאַכט; פערשלאָפּען בין איך
געווען, האָב איך די ווערטער „איך פאָהר גלייך“ איבערזעצט אויף
רוסיש אַ ביסעל נישט ריכטיג, דהיינו: אָנשטאַט „יעדו פּריאַמאַ“,
האָב איך געשריבען: „יעדו ראָוונאַ“... און מחמת איך האָב שוין
אַ צייט ניט געזעהען זיך מיט די קינדער, האָב איך צוגעשטעלט
נאָך צוויי ווערטער: „ווסטרעטיי דיעטמי“, דאָס הייסט: זאָלסט
מיך בענגענען מיט די קינדער. קורץ און גוט, אויך קום צו
פאָהרען אַהיים פאַרנאַכט, איך לויף אַרום ווי אַ משוגע'נער איבער'ן

האָב מיר זעהר געאיילט, געוואָלט קומען אַהיים וואָס פריהער, גע-
 ביטען איין שנעלצוג אויפ'ן אנדערען אזוי לאַנג, ביז איך האָב
 מיך אַרויפגעשלאָגען אויף אַדעסער ליניע און געבליבען שטעקען
 אויף אַ סטאַנציע האָלענדרע. נאָר גס זו לטובה. עס איז נאָך
 דאַנקען נאָט, וואָס איך בין ניט פערפאַהרען קיין ריגאַ. דאָס נעמט
 זיך פון האַפעניש. ניט אומזיסט זאָגט דאָס פאַלק אַ ווערטעל:
 פון אַיילעניש קאָן קיין נוטס נישט אַרויסקומען... דאָס האָט איהר
 אַיך אַלזאָ נומער איינס.

והשנית, איז מיין ווייב געגאַנגען מיט אַ רעכענונג, אַז לויט
 מייע דעפעשען האָט דאָס אומגליק בעדאַרפט פאַסירען ניט אין
 וויטעבסק און ניט אין סמאָלענסק, נאָר ערגיץ צווישען די דאָזיגע
 צוויי שטעט. דעריבער האָט זי ניט געקאַנט אויסקלויבען קיין
 בעסערען מיטעלפונקט אַלס די שטאָדט מאָהליוו. עס איז פאַר
 איהר נישט געווען קיין שום ספק, אַז אויפ'ן בעסטען פאַל האָט
 דאָ געמוזט פאַרקומען אַ צוזאַמענשטויס פון צוויי לאָקאַמאַטיווען,
 איינער פון סמאָלענסק קיין וויטעבסק, דער אנדערער פון וויטעבסק
 קיין סמאָלענסק. פון אַזאַ צוזאַמענשטויס, האָט זי גערעכענט,
 האָבען אַלע וואַנגעס געמוזט צעבראַכען ווערען אויף שפענדלעך;
 גע'הרג'עטע אויף טויט — נישט ווינציגער פון צוויי הונדערט;
 שווער פערוואַנדעטע — עמליכע הונדערט, צווישען זיי — אַ סך
 געריהרטע פונ'ם זינען, און צווישען די לעצטע — געוועהנליך אַיך.

בכלל, דאַרפט איהר וויסען, האָט מיין ווייב אַ טבע, אַז טאָמער
 פאַהר איך אָפּ פון דער היים, אזוי הויבט זי אָן איבערקלערען
 אויף מיר די שרעקליכסטע צופאַלען, וואָס קאַנען זיך נאָר טרעפען
 אויף דער וועלט. וואו ערגיץ אַ צרה, אַ שלאַק, איין אומגליק אויף
 דער באַהן, איין איינגעפאַלענע בריק, אַ דונערשלאַג, איין ערד-
 ציטערניש, אַ שרפה, אַ פלוצליכע עפידעמיע, איין איבערפאַל פון
 בעוואַפּענטע נזלנים, אַ בים פון אַ שלאַנג, וואָס טרעפט זיך איין
 מאָל אין פינף הונדערט יאָהר — אָט די אַלע זאַכען וואַרטען.

הונד און האָט אויף ניט געשוויגען. חברה האָבען מיך, געוועהנליך, ערוואַרט דעם 18טען אויפ'ן וואַקזאַל פון זייגער איינס בייטאָג ביז צוועלף ביינאַכט. עס האָט זיך געטהאָן חושך! דער עולם האָט צעטראָגען דעם זאַל, געשריגען אויף די ציוניסטען, אז זיי האָבען געמאַכט אַ שווינדעל, אויסגעטראַכט אַ „שלוס-עליכם“, אויסגענאַרט דאָס ביסעל מיני. וואָס טויג איך, מע האָט געמוזט עפענען די קאַסע און אומקעהרען דעם פובליקום דאָס געלר. גאָך האַלבע נאַכט האָבען די ציוניסטען מיט די בונדיסטען פאַר האַרצ-וועהטיג זיך צונויפגעלעגט און אוועקגעקלאַפט צו מיר אַהיים אַ דעפעשע:

„וואָס איז מיט שלום-עליכם'ן?“

אַצינד לאָמיר אוועקוואַרפען דעם בן-מלך און זיך נעמען צו דער בת-מלכה. מיין ווייב זאָל געזונד זיין, אז זי האָט בעקומען אָט די אלע דריי פרויליכע דעפעשען, האָט זי ניט געמאַכט קיין לאַנגע מחזקות, זיך אויפגעזעצט און איז אוועק גלייך קיין מאַהליוו. אין פּלוג, וועט איך אויסקומען אפילו אַביסעל ווילד: וואָס איז עפּים קיין מאַהליוו? נאָר אז איהר וועט מיך אויסהערען ביו'ן סוף, וועט איהר אַליין זאָגען, אז זי איז אַ חכמה. ערשטענס, קען זי מיך שוין נישט דאָס ערשטע יאָהר. זי ווייסט, אז איך טעלע-גראַפיר צו איהר פון וויטעבסק, אז זי זאָל טעלעגראַפירען קיין סמאָלענסק, איז אַ סימן, אז איך בין אין מאַהליוו. זי געדענקט, פערשטעהט איהר מיך, אַ מעשה שהיה. איך בין אַמאָל געווען אין וואַרשא און געפאָהרען אויף פּסח אַהיים קיין קיעוו. פּלוצים קומט איהר אָן פון מיר אַ דעפעשע דעם ערשטען טאָג פּסח, אז איך האַלט יום-טוב אין האַלענדרע, ניט ווייט פון וואַפּניאַרקע. ווי קום איך קיין וואַפּניאַרקע, אז וואַפּניאַרקע ליגט גאָר אויפ'ן וועג צווישען זשמערינקע און אַדעם? אַ פּאָלג מיך אַ גאַנג! זאָלט איהר ניט פּרעגען קיין קשיות. איך האָב עס ניט געטהאָן חלילה פאַר שלעכטיגקייט. מיין מיין איז געווען צו גוטען. איך

— וואָס הייסט מאָרגען זעכס אין דער פריה? איך דאַרף דאָרט זיין ניט שפעטער פון היינט זייגער זיעבען פאַרנאַכט! ... הערט ער מיך אויס, דער קאָנדוקטאָר, גאַנץ רוהיג און ניט מיר צו פערשטעהן מיט'ן זייגער אין דער האַנד, אז פון דאַנען קיין סמאָלענסק לויפט דער קוריער אויך ניט ווינציגער ווי צוועלף שעה נאָך מיט מינוטען, און איצט האָבען מיר שוין זייגער פיער מיט מינוטען, היינט ווי אזוי קאָנען מיר זיין היינט אין סמאָל לענסק? ... קומט-אויס, אז ער איז גערעכט. נאָר וואָס האָב איך דערפון? פערשפיעלט סמאָלענסק! וואָס טהוט מען איצטער? פאָהרען צוריק קיין וויטעבסק? האַפט דאָס דער רוח! לאָס איך האָטש וויסען, וואו האַלט איך מיט מאָהליוו? דאָס ווייסט אָבער קיינער נישט אזוי גוט, ווי מיין ווייב. דאָ דערמאָן איך מיך, אז איך האָב געבעטען מיין ווייב, זי זאָל מיר טעלעגראַפירען קיין וויטעבסק; איצט פאָהר איך קיין סמאָלענסק, — היינט ווי קומט די קאַץ איבער'ן וואַסער? נאָר אַ איד אַ למדן, ווי זאָנט איהר, ניט זיך אין עצה; נעם איך און שרייב אָן נאָך אַ דעפּעשע צו מיין ווייב און געב איבער מיין קאָנדוקטאָר אויף אַ סטאַנציע:

„טעלעגראַפיר סמאָלענסק ווען בין איך מאָהליוו.“

אַצינד לאָמיר זיך אַרײַנלאָזען אויף אַ ווײַלע אין „הלכות לשון“, פּילאָלאָגיע, און נעמען איבערזעצען בוכשטעבליך מײַנע בײַדע דעפּעשען פון דער שפּראַך, אויף וועלכער זיי זענען געשריבען, דאָס הייסט פון רוסיש, אויף אונזער לשון, וועט אויסקומען, אז, ערשטענס, פּרעג איך מיך אָן בײַ מיין ווייב: וואו בין איך („סראַטשי, גרײע יאַ סעוואָדניאַ?“), און, צווייטענס, הייס איך, מע זאָל מיר טעלעגראַפירען קיין סמאָלענסק בשעת איך בין אין מאָהליוו („טעלעגראַפיראוי סמאָלענסק, קאָגדאַ יאַ מאָגיליאָויע?“). אזעלכע צוויי דעפּעשען ווען איהר האָט, למשל, פון איינעם, קאָנט איהר אַנדערש ניט דענקען, סײַדען יענער איז געריהרט. און דערצו דאַרפט איהר ניט פּערגעסען, אז סמאָלענסק איז אויך ניט קיין

„שלוס-עליכם אין וויטעבסק!“...

אין וויטעבסק? רבנו-של-עולם! ווי קום איך קיין וויטעבסק, אז איך בין גאר היינט אין סמאלענסק? בקיצור, איך קאן מיר שוין קיין ארט ניט געפינען. ווער מיר בארשט? וואס מיר קאמטש-קע? מע דארף אוועקפאהרען פון דאנען, לויפען קיין סמאלענסק. נאר, אום איך זאל וויסען אקוראט, וואו איך האלט אין די יוצרות, וועל איך בעסער פריהער טעלעגראפירען אהיים צו מיין ווייב, זי זאל מיר באלד געבען צו וויסען דורך א טעלעגראמע, וואו דארף איך זיין דעם ערשטען אבענד? ... אין די זאכען, וואס געהערען זיך אן מיט צייט און מיט מארשרוט, איז מיין ווייב א פראפעסאר. און בכדי ס'זאל ניט נעמען קיין סך צייט, קלאפ איך אוועק צו איהר א דעפעשע, דרינגענד, עטליכע קורצע ווערטער:

„דראטע פאסטערעסטאנטע, וואו בין איך היינט?“

אוועקגעשיקט די דעפעשע, האב איך מיך אביסעל בערוהיגט און האב זיך אומגעקעהרט אויף דער סטאנציע צוריק צום בורא-קאווע בארשט מיט דער זראזע און מיט דער קאמטשקע, און האב זיך צוגעלעגנט א ביסעל דרימלען און בין, ווי דער שטייגער איז, אנשלאפען געווארען. אין שלאף פלאנטען זיך מיר חלומות: רויטע ווייבער, שווארצע קעץ. איך האב א סימן: וויבאלד עס חלומ'ען זיך מיר רויטע ווייבער אדער שווארצע קעץ, איז א וויסטער סוף. כך הוה: איך האפ זיך אויף — אוי-וועה, שפעט! מע דארף לויפען וואס גיכער, טאמער וועל איך נאך פעהאפען סמאלענסק! און איך לויף אוועק צו דער באהן און זעץ מיך אויף און פאהר קיין סמאלענסק, און זיצענדיג אין וואגאן, הויב איך מיך אן דער-פרעגען ביי'ם קאנדוקטאר, ווען קום איך קיין סמאלענסק? בלייבט ער שטעהן, קוקט אויף די שפיץ שטיוועל און זאגט מיר אן א בשורה, אז אין סמאלענסק וועל איך זיין מארגען זעכס אזויגער אין דער פריה. ווער איך דאך מסתמא אויפגעטראגען:

— זאָג מיר נאָר, מיין טייערער, וואָס האָבען מיר היינט?
 דער בחורעץ דער קעלנער האָט אויסגעשנייצט די שוואַרצע
 אָז אינ'ם ווייסען טישטיכעל און אַ זאָג געטהאָן צו מיר:
 — היינט? היינט האָבען מיר אַ בוראַקאָווע באַרשט מיט
 קרויט, זעהר אַ גוטען באַרשט, אַ זראַזע מיט פאַרפּעלעך, און
 קאַטשקע, אויב איהר ווילט...
 — ניין, — זאָג איך — נישט דאָס מיין איך. איך מיין,
 וואָס פאַר אַ טאָג האָבען מיר היינט?
 דער בחורעץ האָט זיך אַביסעל פּערטראַכט:
 — וואָס פאַר אַ טאָג מיר האָבען היינט? דיענסטאָג, דעם
 18טען.

— ווי אַזוי זשע, זאָג איך, הייסט די שטאָדט?
 — וואָסער שטאָדט?
 — אָט די שטאָדט, זאָג איך, אייער שטאָדט?
 בלייבט ער שטעהן און קוקט מיך אָן און מאַכט צו מיר:
 — וואָס הייסט, ווי אַזוי הייסט די שטאָדט? די שטאָדט
 הייסט וויטעבסק, הייסט די שטאָדט!
 — דו לייגסט! — זאָג איך צו איהם. — עס האָט זיך דיר
 גע'חלומ'ט, מיין טייערער. אייער שטאָדט הייסט סמאַלענסק, ניט
 וויטעבסק!
 — חיהיחי! ... חיהיחי! ...!

דער גרעסטער אידישער הומאָריסט האָט, אַפּנים, אויסגעזעהען
 ביי'ם בחור דעם קעלנער אין די אויגען פאַר'ן גרעסטען טפּש אין
 דער וועלט, מחמת ער, דער בחור דער קעלנער, האָט זיך אָפּגע-
 קערעוועט אָן אַ זייט, בעהאַלטען די שוואַרצע מאָרדע אינ'ם ווייסען
 סערוועטעל, איך זאָל ניט זעהען, ווי ער שטיקט זיך פאַר געלעכ-
 טער. און איך נעם מיך נאָך אַ מאָל צו די פּלאַקאַטען און לייען.
 עס שטעהט מיט גרויסע אותיות:

עולם האָט דאָרט צוגעגרייט אַלסדינג, וואָס מע דארף, געדרוקט פּלאַקאָטען, בילעטען, פּראָגראַמעס און אזוי ווייטער. פּאָהרענדיג צו דער באַהן, האָב איך אָנגעהויבען נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל צעקויען און איבער'חור'ען מיין מאַרשרוט, און מחמת זיי האָבען מיר פּערדרעהט דעם קאַפּ מיט זייערע אַלע מאָל נייע פּלאַנען, האָב איך, גאַנץ נאַטירליך, פּערלאָרען דעם חשבון, און עס האָט זיך מיר געדאַכט, אז איך דארף זיין דעם 18טען אין ווייטעבסק, דעם 19טען אין סמאָלענסק און דעם 20טען אין מאָהליוו. כך הוה. איך האָב גענומען אַ בילעט און פּאָהר מיר גאַנץ רוהיג קיין ווייטעבסק. איך קום צו פּאָהרען קיין ווייטעבסק אויפ'ן וואַקזאַל, איך דרעה מיך אַרום אַ האַלבע שעה, אַ שעה, צוויי שעה, טאַמער וועל איך עמיצען דערזעהען פון די ציוניסטען אָדער פון די בונדיסטען? קיינער איז נישט אַרויסגעקומען מיך אָפּגעמען, מקבל פנים זיין! טאַקי ציוניסטען און טאַקי בונדיסטען, און פּאָרט ניט אין אָרדנונג... און איך האָב מיר גענומען איין עקיפּאָזש און הייס מיך פיהרען אין דעם גרעסטען האַטעל. גערונגען אַ נומער, זיך איינ-געוואַשען, איבערגעטהאָן גאַנץ רוהיג, און טראַכט מיר: „אז איהר זענט יאָ אַזעלכע חברה-לייט, זענט איהר נישט קראַנק מיך זוכען אין אַלע האַטעלען. נישקשה, שלוס-עליכם איז ניט קיין שפּילקע, איהר וועט איהם אזוי לאַנג זוכען, ביז איהר וועט איהם געפינען"... אַראָפּגעגאַנגען אונטען אין רעסטאָראַן עסען מיטאַג, איך טהו אַ קוק: צוויי גרויסע פּלאַקאָטען:

„אַ נאַסט ביי אונז אין שטאָרט! אַ נאַסט!!!“

שלוס-עליכם דער גרעסטער אידישער הומאָריסט!

דעם 19טען..."

— דעם 19טען? וואָס הייסט דעם 19טען?... — און איך רופ-צו דעם קעלנער, אַ בחורעץ אַ ליטוואַק מיט דויטע הענר, מיט שוואַרצע פּיסקעס און מיט אַ ווייס טישטיכעל אונטער'ן אָרעם פונ'ם קויטיגען פּראַק.

חברות און פערזיכערט מיך, אז מיין קומען צו זיי איז א גאר אַנזײַטיגער טירטער דורכפאל... קורץ, מיט מיר איז געווען ניט פרייליך. וואָס טהוט מען דאָ? בין איך געפאלען אויף אַ המצאה, אויף אַ אידישע פשרה: „יחידיו“ און „יחלוקו“. דאָס הייסט, איך האָב זיי אָפּ געענטפערט: „קינדערלעך, אזוי און אזוי. איך קום צו אייך צו פאָהרען נאָר מיט אַ תנאי, איהר זאָלט זיך פּעראייניגען אַלע דריי חברות פאַר אַלע דריי שטערט“... נאָך אַ קורצער אונטערהאַנדלונג איז מיין פּראָיעקט אָנגענומען געוואָרען, און עס האָבען אָנגעהויבען לויפּען הין און צוריק בריוולעך מיט דעפּעשען וועגען מיין מאַר שרוט, אין וועלכער שטאַדט איך זאָל זיין פּריהער. דער דאָזיגער פונקט איז אונז אָנגעקומען שווערער, ווי אַלע אַנדערע פונקטען. אַלע טאָג האָט מען געענדערט דעם פּלאַן: פּריהער איז געווען ביי אונז בעשטימט, אז איך פאָהר קיין מאָהליוו, פון מאָהליוו קיין וויטעבסק, פון וויטעבסק קיין סמאָלענסק און פון סמאָלענסק צוריק איבער מאָהליוו אַהיים. נאָכדעם איז געבליבען, איך זאָל בעסער פּריהער פאָהרען קיין סמאָלענסק, און פון דאָרטען קיין מאָהליוו, און פון מאָהליוו קיין וויטעבסק, און צוריק איבער מאָהליוו אַהיים. נאָכדעם איז דער פּלאַן אויך צעשלאָגען געוואָרען, און עס איז געבליבען, אז איך פאָהר קודם קיין וויטעבסק, פון וויטעבסק קיין מאָהליוו, פון מאָהליוו קיין סמאָלענסק, פון סמאָלענסק צוריק איבער מאָהליוו אַהיים. האָבען זיך חברה בעטראַכט און האָבען בעסער אויסגעאַרבייט אַ נייעם פּלאַן, טאַקי פון מיין טובה וועגען, אז איך זאָל קודם זיך אַראָפּהאַפּען קיין סמאָלענסק, פון סמאָלענסק קיין וויטעבסק אַהיים, און פון וויטעבסק צוריק קיין מאָהליוו, און פון מאָהליוו באַלד נאָכ'ן אַווענד גלייך אַהיים. טעג האָב איך געהאַט דערויף: דעם 18טען, 19טען, 20טען. אַלזאָ, גע- דענקט-זשע דעם חשבון מיט קאָפּ: דעם 18טען — סמאָלענסק, דעם 19טען וויטעבסק, דעם 20טען — מאָהליוו. אַרויסגעפּאָהרען בין איך דעם 17טען אויף דער נאַכט, געגעבען דריי דעפּעשען אין אַלע דריי שטערט, אז איך קום צו דער בעשטימטער צייט, און דער

— אָמן! — האָבען מיר זיך אָפּגערוּפּען אַלע דריי, און דער זיידע האָט אַ וואונק געטהאָן צו מיר, אַז איצט איז מיין צייט צו דערצעהלען. און איך בין צוגעטראָטען צו מיין געשיכטע „מיט די דריי שטעדט“.

ה.

אַ מעשה מיט דריי שטעדט

— רבותי! דאָס איז געווען מיט אַ פּאָר יאָהר פריהער פאַר דער „קאָנסטיטוציע“. איך בין דעמאָלט געווען אויף מיין רייזע איבער שטעדט און שטעדטלעך. איך האָב געמאַכט אַ טורנע צו גונסטען פון פּערשיעדענע חברות איבער גאַנץ ליטא. איינמאָל אַרום חנוכה קומען מיר אָן עטליכע איינלאָדונגען מיט אַ מאָל פון דריי שטעדט: מאָהליוו, וויטעבסק און סמאָלענסק, וואָס געפינען זיך אין שכנות, אַלע דריי אויף איין ליניע, און פון אַלע דריי שטעדט פון פּערשיעדענע חברות: פון „ריינע ציוניסטען“, פון „פּועל־ציוניסטען“ און פון „בונדיסטען“. זעלבסטפּערשטענדליך, אַז די אַלע חברות האָבען געלעבט צווישען זיך פריינדליך, ווי אַ קאָץ מיט אַ מויז. די „ריינע ציוניסטען“ האָבען חלילה קיין שלעכטס אויף זייערע חברים די „פּועל־ציוניסטען“ נישט גערעדט. זיי האָבען נאָר געשריבען, אַז זיי ווייסען, אַז די „פּאַלשע ציוניסטען“ קלויבען זיך אַראָפּברענגען מיך אין די אויבענדערמאַנטע דריי שטעדט, בכדי אויסצונוצען מיך צו זייער אַרבייט, וואָס האָט מיט ציוניזם גאָר נישט צו זאָגען. די „פּועל־ציוניסטען“ האָבען אויך נישט בענוצט זיך מיט שאַרפע ווערטער קעגען זייערע קאַלעגען, די „ריינע ציוניסטען“. זיי האָבען נאָר בעדויערט, וואָס די דאָר זינע פּאַלשע משיחם, די שבת־צב־ניקעס, פיהרען אַניטאַציע פאַר איין אינסטיטוט, וועלכער איז שוין לאַנג טוידט... דערפאַר האָבען די „בונדיסטען“ אויסגעגאָסען כל המתם אויף ביידע ציוניסטישע

אזוי ווי אייזען. און די לייט, אז מע האלט זיך מיט זיי שייגעצע-
וואטע און מע הויבט אויף דאָס קול נאָר אויף איין טאָן העכער,
אזוי ווערען זיי אייך באַלד ווייך, האַטש לעג זיי צו אַ מכה. כך
הוה. אַט וועט איהר הערען, וואָס פאַר אַ שמועס עם האָט זיך
צווישען אונז פערבונדען. איך נעב איהם אייך איבער אַקוראַט:

ער: ווי אזוי רופט מען דיך?

איך: וועמען? מיך?

ער: וועמען דען? מיך?

איך: אזוי ווי איך שטעה אין די פאַפיערען.

ער: ווי אזוי שטעהסט דו אין די פאַפיערען?

איך: לייגען קאַנסט דו?

ער: ווער? איך?

איך: ווער דען? איך?

ער (שטאַרק אויף אַ קול): קאַאַק! מיט מיר רעדסט דו
אזוי? מיט מיר? דו ווייסט, מיט וועמען דו רעדסט?

איך (אויך שטאַרק אויף אַ קול): און דו ווייסט, מיט וועמען
דו רעדסט?

דערהערט פון מיר אזא הויכען טאָן, צו וועלכען ער איז זינט
ער לעבט נישט געוואָהנט געוואָרען צו האַרבען פון אַ אידען, האָט
ער געגעבען אַ קוק־אַרין אין מיינע פאַפיערען און האָט איבער-
געלייגט אין דער הויך מייז נאָמען — און מעהר האָב איך ניט
בעראַרפט!

וואָס ווייטער איז געווען — איז שוין ניט אינטערעסאַנט.
איך בין, ברוד השם, אַרויס בשלום און דאַנק און לויב נאָט אַלע
טאָג און אַלע שעה, וואָס ער האָט מיך אויסגעלייזט פונ'ם דאָזיגען
גלות, הלואי איך זאָל פון איהם שוין קיינמאָל ניט ווייסן!

האָט מיך אָפגעגאַסען מיט זיין געשריי „טשטאָ נאַראַ“ און ווי אזוי
אײך בין שוין געוואָרען אין כעס און האָב איהם שוין געוואָלט
אַפּשפּיעלען אַ וויוואַט, ווי עס געהערט צו זיין. האָב אײך מיך
אַבער בערעכענט: וואָס וועט זיין דערפון? אײך קאָן דאָך דער-
ווײל בלײבען אַהן אַ פּאַס! האָב אײך מיך איצטיגס מאָל אײנגע-
האַלטען און געהיט צום טיש און דערלאַנג איהם די פּאַפּיערען
אַהן ווערטער. מיין אָרון האָט געגעבען אַ קוק-אַרײן אין די פּאַ-
פּיערען און אַ פּרעג בײ מיר: „ווי אזוי רופּט מען דײך?“ שווייג
אײך. דערנעבן, אז אײך שווייג, האָט ער דאָס קול געהעכערט אויף
אַ פּאַר טענער און האָט מיך אַ פּרעג געטהאָן נאָך אַ מאָל: „ווי
אזוי רופּט מען דײך? ווי אזוי איז דײן נאָמען?“ „... מיין נאָמען??“
ווי איהר זעהט מיך לעבען, הערט איהר, פונקט אין דער מינוט
האָב אײך פּערגעסען, אז חוץ מיין פּסעוודאָנים האָב אײך מיין
אײגענעם נאָמען. אָבער ווי אזוי, מײנט איהר, פּערגעסען? טאַק
פּערגעסען! לחלוטין פּערגעסען! אַלע נעמען פון דער נאַנצער
וועלט האָב אײך געדענקט; אַלע נעמען פון מײנע קרובים, פּרײנד
און בעקאַנטע זענען מיר געשטאַנען פאַר מײנע אויגען, נאָר אין
נאָמען, מיין אײגענער נאָמען, איז אוועק וואו דער לײבער שבת-
קודש געהט אוועק, פּערשוואַנדען געוואָרען! הערט אַ מעשה!
„רבּונו של עולם! ווי אזוי הייס אײך? ווי אזוי רופּט מען מיך?
נו???“ ... פּערגעסען, האָטש האַקט מיר אָפּ דעם קאָפּ! וואָס טהוט
מען דאָ? דער אָרון קוקט אויף מיר מיט אויגען, ווי אויף אַ רעכטען
שאַלטיק. „אַט-אַט — טראַכט אײך מיר — מאַכט ער מיר אַ דריי-
נאַרענדיגען מירשברך מיט אַ בנימטריאַ, טהוט אַ קלונג און עס
קומען-אַרײן צוויי מלאכי-חבלה און מע האַפּט מיך אויף, ווי דער
רוח דעם מלמד, און מע פיהרט מיך אָפּ מיט כבוד גלײך אין האַ-
לאַדנע אַרײן! אײך האָב עס פּײנט, ווײל דעם טעם פון דעם האָב
אײך שוין פּערווכט. גענוג! מעהר וויל אײך ניט.
איז דאָך אָבער דאָ אַ גרויסער גאָט, וואָס פּיהרט-אַוײס דעם
גערעכטען, ניט ער מיר אײן אַ שכל, אײך זאָל מיך האַלטען שטאַרק

עקעלט דאָס, שלאַגט צו דער גאַל, פאַסקורסטווע! בקיצור, איך בין געווען אַ יתום און מע האָט אויף מיר געהאַט רחמנות, און מעהר פון אַלע האָט אויף מיר רחמנות געהאַט אונזער שכנה, יהושע'כע האָט מען זי גערופען. איז זיך מיישב איינמאַל אָט די יהושע'כע און האָט רחמנות אויפ'ן יתום און נעמט איהם אָן, איך בעט אייך איבער אייער כבוד, אַ פּאָר הויזען. מילא, איך זאָל אייך דערזעהלען די גרויסקייט, די שענקייט און די רייכקייט פון די הויזען — איז ניט שייך. איין מאָל אין הונדערט יאָהר גיט זיך איין אזא פּאָר הויזען. איך ווייס ניט, אויב מע קריגט זיי היינט פאַר דריי רובל אַ טויז! מילא, בין איך אייך נישט אַוויסען. איהר האָט נאָר בעדאַרפט אַנקוקען, ווי די יהושע'כע האָט צונויפגערופען אַלע שכנות מיט אַלע יענטע־מירעלס פון דער גאַס, צענומען די הויזען, בעוויזען די הויזען פאַר דער גאַנצער וועלט, אַלע זאָלען זעהען, וואָס פאַר הויזען אָט די יהושע'כע האָט אַנגענומען דעם יתום. און די גאַנצע וועלט האָט זיך געשפיענעלט אין די הויזען, בעטראַכט זיי ווי איין אבן־טוב, געשאַצט און מקנא געווען ניט אזוי דעם יתום אויף די בעריהמטע הויזען, ווי יהושע'כען אויף דער מצוה... איך בין געשטאַנען פון דער ווייטען אַ צעקאָכ־טער, טרערען האָבען זיך מיר געשטעלט, ניט אין די אויגען, נאָר אָט אַדאָקאָ, אין גאַרגעל. יהושע'כע האָט מסתמא גערעכענט, אז איך בין אויפ'ן זיעבעטען הימעל פון דער מתנה, נאָר איך שעם זיך, האָט זי זיך אַנגערופען צו מיר זיס אזוי ווי צוקער:

— קום אַהער, יתום, שעם זיך ניט, מעסט נאָר אָן אויף אַ מינוט די הויזען, וואָס איך האָב דיר אויפגענעהט.

מעהר האָט מען נישט בעדאַרפט. איך בין צוגעלאָפּען, גע־חאַפט די הויזען, אַריינגעפּאַהרען אין זיי פריהער מיט די נעגעל, נאָכדעם מיט די צייהן, דאָס איבעריגע מיט די פיס — קורץ, עס איז אין עטליכע מינוט פון די הויזען געבליבען נאָר אַ זכר, אז עס איז אַמאָל געווען אַ פּאָר הויזען אויף דער וועלט, און נישט מעהר... בקיצור, וואַרוזשע האַלט איך? יאָ, ביי מיין אָרון בפקדך, ווי ער

דע — א קארב! בקצור, איך האָב מיך אָנגעקוקט מיט גענוג מאַרדעס, ביז איך בין געקומען צו יעהאָ בלאַהאַמאַרדיע דעם אָדון אַליין... דורכגעגאַנגען אלע שבעה מדורי גיהנום, בין איך אַריינגעקומען צום אָדון אין קאַבינעט אַריין און געטראָפּען איהם ביי דער רעכטער אַרבייט — סקריפּען מיט דער פען. און דאָס ווייסט איהר דאָך, אז אַ טשינאַוויק סקריפּעט מיט דער פען, איז ער דעמאָלט — חיות ניט זיכער! די גאַנצע וועלט מעג אונטערגעהן, מוז מען שטעהן און אָפּוואַרטען, ביז ער וועט אויפהערען צו סקריפּען. איך בין אָבער זעהר קיין בעלן ניט צו שטעהן ביי דער טהיר און וואַרטען ביז יעהאָ בלאַהאַמאַרדיע וועט אַמאָל אויפהערען סקריפּען. האָב איך מיך מיישב געווען און האָב מיר געגעבען אַ הוסט אזוי פון דער נרינג, געשיקט אַ שטאַפעט, הייסט עס, אז עס איז געקומען אַ מענש...

מיין אָדון אָבער הערט ניט אויף צו סקריפּען. בין איך מיך מיישב און געב אַ העכערען הוסט. הויבט ער אויף דעם קאַפּ, שטעלט אַרויף אויף מיר אַ פּאָר אָנגעגאַסענע אויגען און עפענט אַ אויף אַ געמבע:

— טשטאָ נאָדאָ? (וואָס דאַרפסט דו?)

ווער איך דאָך מסתמא שוין אָנגעצונדען, ווי אַ שוועבעלע. וואָס איז דאָס פאַר אַ „טשטאָ נאָדאָ“? און וואָס דאַרף מען עפענען אזאַ מויל? איך, אז איך ווער אין כעס, פּערנעס איך באַלד אויף וואָס פאַר אַ וועלט איך בין; עס ווערד מיר פינסטער אין די אויגען, עס הויבט מיר אָן צו קיצלען אַט־אַדאָ אין גאָז. וואָס עס קומט מיר אין מויל אַריין דאָס זאָג איך, און עס גלױסט זיך מיר צעברעכען וואָס איך זעה, צערייסען, מאַכען אַ תל! איך געדענק אַ מעשה, איך בין געווען אַ קינד נאָך, אַ יתום בין איך געווען, און האָב פיינט געהאַט דאָס וואָרט „יתום“ אזוי ווי חזיר, און האָב נישט געקאַנט ליידען, אז מע האָט מיר אַרויסגעוויזען, אז מע האָט רחמנות אויף אַ יתום. רחמנות אז מע בעווייזט אַרויס פאַר דער גאַנצער וועלט —

ד.

ווי אזוי רופט מען מיר ?

— אז עם האָבען זיך אָנגעהויבען ביי אונז אין אַדעס די בהלות מיט'ן שיה פּאַטיאָמקין, מיט די באַמבעס, וואָס זענען געפּלויגען איבער אונזערע קעפּ, און מיט די שרפות און הריגות, האָב איך געזאָגט: איינגעזונקען זאָל דאָס ווערען היינטיגען טאָג, איך וויל ניט זיין דערביי! איך וועל מיר בעסער פּאַהרען אין עק וועלט, האַפט דאָס דער רוח! און איך האָב מיר גענומען גרייטען אין וועג אַרײַן. נאָר עס איז גרינג צו זאָגען: פּאַהרען! אזוי גיך לאָזט אײַך אַרויס קוואַס פון דער פּאַס? מע דאַרף אַ פּאַס! ... איך בין ניט שולדיג, וואָס עס גראַמט זיך ביי מיר קוואַס מיט פּאַס און מיט פּאַס און מיט גאַס און מיט משוגעת... יאָ, איז וואו האַלט איך? דאַרף מען אָנהויבען אַרבייטען מכּח אַ פּאַס, האָבען צו טהון מיט אַלערליי פּאַרשוינען, ימח שמם וזכּרם, און בעקענען זיך מיט די שרייבערלעך, עס זאָל אויף זיי קומען אַ חלירע היינטיגען טאָג! ...

— איהר זענט שוין אבאלד פארטיג מיט דער גאַנצער תוכחה. אפשר וואָלט געווען אַ סברה, איהר זאָלט אויפהערען שעלטען און בעסער דערזעהלען טאַקי די מעשה אַליין?

אזוי האָט זיך אָנגערופען דער זיידע, און מיין קאָלעגאַ מיט'ן הייסען טעמפּעראַמענט האָט גענומען פּאַרטזעצען זיין ערזעהלונג:

— איך שעלט דען וועמען? האַפט עס דער רוח! איך זאָג עס נלאַט אזוי, זאָל עס אײַך געהן כּף־הקלע! הכלל, האָב איך גענומען אויסאַרבייטען מיר אַ פּאַס. און וואָס עס הייסט ביי אונז אויסאַרבייטען אַ פּאַס — דאָס דאַרף איך אײַך, דאַכט מיר, ניט דערזעהלען? אויסאַרבייטען אַ פּאַס הייסט: בעקענען זיך מיט אַלע מאָרדעס פון אַלע פּאַראַזיטען און טײַלען געלד, ווי, להבדיל, ביי אידען ערב יום־כּפור ביי דער שוהל. יעדער מאָר

און מיין חבר זאל וויסען, ווער מיין כלה איז, און זיי זאלען זיך בעקענען, און זיי זאלען זיך ליעב קריגען איינס דאָס אנדערע, אזוי ווי איך האָב ליעב זיי און זיי מיך און מיר אלע די גאנצע וועלט! און איך בין געפאלען מיין חבר אויפ'ן האַלז און האָב מיך צעקושט מיט איהם, און אין איין וועגס מיט מיין כלה, און האָב זיי פאָרגעשמעלט איינס דאָס אנדערע: „דאָס איז מאַר דעמואַזעל... פרייליין... עדע... מיין כלה... זי הייסט... יאָ! און דאָס איז הערר... מאַסיע... עדע... דאָס איז מיין בעסטער טייערער סטער חבר... זיין נאָמען איז... איך האָב דיר, דאָכט זיך, דער צעהלט פון איהם, נשמה מיינע? מע רופט איהם... ער וועט דיר שוין אַליין זאָגען, ווי אזוי מע רופט איהם... ווי אזוי רופט מען דיך? דו ווייסט דאָך, ווי אזוי מע רופט דיך! וואָס שווייגסט דו?!...“

איהר פערשטעהט דאָך שוין מסתמא, פאַר וואָס מיין חבר האָט געשוויגען? ער האָט געוויס גערעכענט, אַז פאַר גרויס גליק בין איך אַראָפּ פון זינען... נאָר וואָס מיין כלה האָט זיך בשעת מעשה געטראַכט — דאָס ווייס איך ניט עד היום הזה. מיר זענען שוין, ברוך השם, מאַן און ווייב עטליכע יאָהר און מיר רעדען נישט דערפון עד היום הזה. עס איז אונז ביידען נישט אנגענעהם דערפון צו רעדען. ס'איז דאָ זאָכען, וואָס מע וויל זיי פערגעסען, אויסמעקען פונ'ם זכרון, נאָר עס איז אונמעגליך! דאָס, וואָס מע דאַרף געדענקען, פערגעסט מען, און דאָס, וואָס מע וויל פערנעסען, געדענקט זיך... דאָס איז, הייסט עס, דער היוצא לכו מזה, די מאַראַל פון דער געשיכטע. איך האָב געענר דיגט. אַצינד זאלען אנדערע דערצעהלען.

אזוי האָט אויסגעלאָזט דער יונגער פאָעט, און מיין קאָלעגע מיט'ן הייסען טעמפּעראַמענט האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען זיין געשיכטע מיט אַ קללה, ווי זיין שטייגער איז אלע מאָל, ווען ער רעדט פון דעם, וואָס ער האָט ניט ליעב.

מיר איז גוט, ווי די וועלט! מיך האָט געטראָפּען אַ גליק! איך בין אַ חתן, איך נעם אַ כלה, אַ שען מיידעל, מיט זעכסהונדערט קארבען נדן, מיט צוויי יאָהר קעסט, מיט אַ גאָלדענעם זייגער אין דער טאַש, און בין אין אַ גרויסער שטאָרט, אין זשיטאָמיר, און אין דרויסען איז ל"גבעומר'דיג, די זון צעגיסט זיך אין בריליאַנט טען, דער לויטערער הימעל שפיגעלט זיך, די פּוּגלעך זינגען, אופ'ן האַרצען איז יום־טוב'דיג, עס ווילט זיך אַרומנעמען די גאַנצע וועלט, זיך צעקושען מיט אַלע מענשען אויף דער ערד! איך קאָן מיר גאָר ניט פאַרשטעלען, אויב עס איז פאַרהאָן ביי מיר אויף דער וועלט אין מענש, וואָס זאָל מיר ניט זיין, "היימיש", ווי דער זיידע זאָגט, וואָס זאָל מיר ניט זיין בעפריינדעט, איינ־געבאַקען אין האַרצען! דאָס וואָרט „פרעמד“ עקזיסטירט מעהר נישט! וואָס הייסט דאָס, מענשען זאָלען גאָר זיין פרעמד? אַלץ, וואָס מע האָט ליעב, איז ניט פרעמד, און איך האָב ליעב אַלעמען! איך האָב ליעב זימעל דעם שניידער, וואָס לופט מיט דער אַרבייט, חיים־הערש דעם בעל־עגלה, וואָס עס שמעקט פון איהם סמאָלע, לייזער־בער דעם וואַסער־פיהרער מיט די אָנגעשוואַג־לענע פּאַפּעציס און מיט'ן אָפּגעשיילטען פנים, און אַפילו איזאָן דעם גוי, וואָס אַז ער שכור'ט זיך אָן, שווערט ער זיך, אַז ער וועט אויסקוילען אַלע אידען, וואָלט איך אַרומגעחאַפט קושען זיין חנ'עוודיגע שאַרשאַווע שטעכעדיגע מאָרדע. היינט לערענט איך אָפּ אַ קל וחומר: מהדאָך איזאָן, וואָס אָט שכור'ט ער זיך אָן און מאַכט אַ תל פון אַלע אידען, גלוסט זיך מיר אַרומנעמען איהם מיט ביידע הענד, היינט לאַכל־שכן אַ חבר, וואָס איך בין מיט איהם אינאיינעם אויסגעוואַכסען, אינאיינעם אַוועק קיין וואַל־אָזשין אין דער ישיבה, אינאיינעם געהונגערט, אינאיינעם אויסגערויסען געוואָרען! ... קורצע ווערטער, איך האָב מיך בעגעגענט מיט מיין חבר דעם ערשטען טאָג, וואָס איך האָב געמאַכט אַ שפּאַציער מיט מיין כלה איבער דער שטאָרט, און איהר פּערשטעהט שוין אַליין, אַז איך האָב געוואָלט, אַז מיין כלה זאָל וויסען, ווער מיין חבר איז,

פון בעט, הייסט אָנצינדען אַ לאַנטערן און זאָגט: „קום!“...
 נאָר וואָס טהוט ניט אַ ווייב געבאָך צוליעב איהר מאַן? מע זאָגט
 איהר „קום“ — געהט זי! קורץ, וואָס טויג אייך, איך געה, מײן
 ווייב געהט מיר נאָך. איך טיאָפּקע אין דער בלאַטע, מײן
 ווייב טיאָפּקעט מיר נאָך. גאָט האָט געהאַלפּען, מיר זענען גע-
 קומען. געקומען צום האַטעל, אויפגעהויבען די לאַנטערן, איך
 געב אַ קוק אויפ'ן שילד — אַנו, טרעפט, וואָס פאַר אַ נאָמען?
 אַז איהר וועט זיין מיט אַכצעהן קעפּ, וועט איהר אויך ניט טרע-
 פען! דאָס האַטעל הייסט מיט'ן נאָמען: „אַדעסאַ“!!!...

ג.

דער פּאָעט און זיין כּלח

— נו? אַצינד דערצעהלט איהר; איהר האָט, זאָגט איהר,
 צו דערצעהלען אַ שענערע מעשה.
 אַזוי האָט זיך געווענדט דער זיידע רב מענדעלי צו מײן
 קאַלעגע מיט'ן הייסען טעמפּעראַמענט, וועלכער האָט גענומען
 פּערענטפּערען זיך, אַז, ערשטענס, האָט ער ניט געזאָגט, אַז ער
 ווייסט אַ „שענערע“ מעשה. דאָס האָט גאָר געזאָגט דער פּאָעט.
 און אויב ער האָט דאָס יאָ געזאָגט, האָט ער ניט דאָס געמיינט.
 אַ סימן, זאָל דערצעהלען דער פּאָעט פּריהער זיין מעשה, נאָכדעם
 שוין וועט ער דערצעהלען זיין מעשה.
 און עס איז געבליבען, אַז דער פּאָעט זאָל דערצעהלען פּריהער
 זיין מעשה. און דער יונגער פּאָעט האָט זיך אויסגעהוסט און
 האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען זיין געשיכטע כּהאי לישנא:
 — געוויס איז יעדער פון אייך געווען אַ מאָל אַ חתן און
 געהאַט אַ כּלח. איהר זענט עלטער פון מיר, האָט איהר דאָס
 אפשר שוין לאַנג פּערגעסען. איך געדענק עס נאָך, אַזוי ווי נעכ-
 טען איז דאָס געווען. אַך! וואָס פאַר אַ ליכטיגן שטיקעל צייט!

הונדערט געשעפטען, בריעה, עסקים — מע דארף דאס אלץ ער לעדיגען. און איך ווער נאך מעהר אויפגערעגט, נערוועז, אין כעס אויף זיך און אויף דער גאנצער וועלט, לאז אויס דאס הארץ צו די אומשולדיגע. און אט אזוי האט מען מיר פערדרעהט דעם קאפ. עס איז געווארען נאכט, מע האט שוין לאנג אפגעגעסען, מע דארף זיך שוין לעגען שלאפען — און מיך מוטשעט נאך אלץ דער נאמען פונ'ם האטעל. האט איהר געהערט א מעשה? ... קורץ, איך וועל איך מעהר ניט דערצעהלען. עס איז געבליבען, אז מארגען כאור געה איך צום האטעל גאר אהן א שום תירוץ! עס נעמט מיך אבער ניט קיין שלאף! איך וואלט שוין וועלען דער לעבען טאג, וועל איך מיך אנטהון און וועל פריהער פאר אלע היומס צונעהן צום האטעל און א קוק טהון אויפ'ן שילד, וואס פאר א נאמען עס טראגט. פלוצים טהוט דאס מיך א טראגאוויף פונ'ם בעט און איך טהו מיך אן.

— נאט איז מיט דיר! — זאגט צו מיר מיין ווייב, איין איבערגעשראקענע נעכאד אויף טוידט. — וואהין איז?

— איך וועל דאס ניט אויסהאלטען! — זאג איך. — איך מוז געהן באלד א קוק טהון!

— וואהין א קוק טהון?

— נעם א לאנטערן — זאג איך צו מיין ווייב — און קום

מיט מיר!

— וואהין?

— פרעג מיך נישט, קום!

מילא, די לאגע פון מיין ווייב נעכאך פערשפאר איך איך צו בעשרייבען. איהר דארפט אליין פערשטעהן די לאגע פון א ווייב, וואס איהר מאן איז אוועקגעפאהרען פון דער היים, דאכט זיך, געזונד און שטארק — און קומט צו פאהרען אהיים א ברונז'ער, רעדט ניט, שפאנט-ארום איבער דער שטוב און רייכט זיך דעם שטערן, ווי א פערריקטער, און פלוצים האפט ער זיך אויף ביינאכט

ער וועט שוין וויס'ניט-איין אליין זעהען, מע זאל איהם פיהרען
 אינ'ם בעסטען האַטעל... און איך? א גרוב, ווען עס עפענט זיך
 מיר, וואָלט איך אַרײַן אַ לעבעדיגער! אזא שאַנדע! אזא סקאַנד
 דאַל! אויספאַטשען זיך! שמיץ בין איך דאָך ווערטה געווען!...
 און איך האָב גענומען זיך אליין זאָגען מוסר: אַלמער נאַר וואָס
 דו ביזט! דו אליין זאָנסט אַלע טאָג אײַן איבערגעדערהטען
 מדרש: מוטב שאהיה רשע כל ימי, בעסער לָאָם איך זײַן אַ רשע
 אַלע מײַנע יאָהרען, ואל אהיה שוטה אפילו שעה אחת, אבי ניט
 זײַן קײַן נאַר אײַן שעה אפילו, — זאָלסט דו אָפּטהן אזא דומ
 הייט? ווער האָט דײַך געבעטען, זאָלסט זיך פאַרשטעלען פאַר אַ
 בעל-טובה? ווער האָט דײַך געבעטען, זאָלסט רעקאָמענדירען אײַן
 אומבעקאַנטען מענשען אַ האַטעל אין אַדעס? ווי קומט צו דײַך
 האַטעלען? און ווי אזוי פּערגעסט מען דאָס אַ זאך, וואָס מע
 ווייסט, וואָס מע זעהט דאָס אַלע טאָג, וואָס מע קלערט פון דעם
 אַלע מינוט???

קורץ, איך וועל אײַך מעהר ניט דערצעהלען. איך בין גע-
 קומען אַהיים אַ צעקאַכטער, אַרומגעגאַנגען איבער'ן שטוב און
 געריבען זיך דעם שטערן, טאַמער וועל איך מיך דאָ האַטש דער-
 מאַנען דעם נאָמען פּונ'ם האַטעל? — נישטאָ קײַן נאָמען!

— ווייסט דו ניט, — זאָג איך צו מיין ווייב — ווי אזוי
 הייסט דאָס האַטעל?

— וואָסער האַטעל?

— הערסט! איך זאל איהר זאָגען וואָסער האַטעל! איך
 פּרעג דאָך בײַ דײַך!

— זאָג מיר דעם נאָמען — מאַכט זי צו מיר.

נו? געהט רעדט מיט אַ אײַדינע! בקצור, מע דאַרף אליין
 זיך מטריח זײַן זיך דורכגען גלײַך אהין צום האַטעל! נאָר, ווי
 געוועהנליך, אז אַ מענש קומט פון וועג, געפינען זיך אַכצעהנ-

נישטאָ קיין נאָמען! אפשר מיינט איהר, א שווערער נאָמען, א פערפלאַנטערטער, וואָס איז ניט גרינג צו געדענקען? אָט וועט איהר הערען! קיין מעהר גרינגערער נאָמען קאָן שוין גאָר ניט זיין אין דער וועלט! נאָך מעהר, דאָס איז אזא נאָמען, וואָס מע קאָן איהם ניט פּערגעסען, מע זאָל אַפילו וועלען! איהר וועט הערען, וועט איהר אליין זאָגען! קורץ, איך האָב געמיינט, אז איך וועל מיר גאָר אַ מעשה אָנטהון! דער נאָמען איז מיר געלענען, ווי מע זאָגט, אויף דער צונג: אַטאָט! נאָר אַרויסרעדען איהם — בשום אופן ניט, האָטש שרײַ חי וקיים! האָטש לעג זיך און שטאַרב! איך וועל איך מעהר ניט דערזעהלען. מיין פאַרשוין האָט, אַפנים, געזעהן מיין טרויעריגע לאַגע. ער האָט געוואָלט מיר אויסהעלפען ווי ווייט מעגליך, אַרויסציהען מיך פון דער בלאַטע, וואוהין איך בין מיט מיין אייגענעם ווילען פּער-קראַכען. ער האָט דערצו אָנגעווענדט אַלע קרעפטען. ער האָט מיר גענומען אונטערזאָגען, אויסרעכענען אַלע נעמען פון דער גאַנצער וועלט. דאָ איז געווען: „גראַנדהאַטעל“, „בעלוויו“, „טערמינוס“, „מעטראַפּאָל“, „נאַציאָנאַל“, „אינטערנאַציאָנאַל“, „בריסטאָל“, „פאַריז“, „מאַדריד“, „סאַנקט פעטערסבורג“, „שיקאַגאָ“, „סאַנדעמאָ“, „לאַנדאָן“, „האַמבורג“, „קאָנסטאַנטינאָפּאָל“ — ניין, ניין און ניין! קורץ, מיין פאַרשוין האָט געזעהן, אז נעמען פון שטעדט געהען ניט, האָט ער זיך אַ וואָרף געטהאָן אויף נעמען פון לענדער: אפשר „פּראַנציע“? „מאָנטענעגראָ“? „אַנגלעטער“? „ראַססיאַ“? „עסטרייך-אונגאַרן“? „בעלגיע“? „האַלאַנד“? „בראַזיליע“? „אַרגענטינאַ“? — וואו? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! אפשר „האַטעל פּאַסט“? „האַטעל ראַיאַל“? „האַטעל אייראָפּאַ“? „האַטעל לאָוור“? „האַטעל דאַמאַראַ“? „האַטעל אימפּעריאַל“? — קורץ, איך האָב געזעהן, ווי מיין פאַרשוין האָט בעהאַלטען דאָס נאָטיץ-ביכעל, צוגעשפּילעט צוריק צום זייגער דאָס גילדענע שטיפטעל, זיך גאַנץ העפּליך מיט מיר אָפּגעזעגענט, געדאַנקט, געבעטען, איך זאָל מיך ניט בעמיהען,

און דאָס שענסטע האָטעל, וואָס אין דער שטאָרט. ערשטענס, די פאנאָראַמע. דאָס הויז איז אויפגעשטעלט געוואָרען אזוי קונץ ציג, אז אַלע פענסטער קוקען אַרויס אויפ'ן ים. היינט די ברייטע, הויכע, ליכטיגע חדרים, דער פּרעכטיגער ווינטערגאַרטען, די אַראַנד זשעריען, דאָס לעזע-צימער, די בעדיענונג, איך מוין די „מענשען“.

היינט דער רעסטאָראַן, די מוזיק — קורץ, איך האָב מיך אזוי בעגייסטערט, גלייך ווי איך וואָלט געמאַהלט אַ גן-עדן, ניט קיין האָטעל.

אַ ליכטיגע, וואַרעמע, פּרייליכע סטאַנציע אין אַ פּרעמדער שטאָרט, בשעת אין דרויסען איז אזוי אָנגעהמורעט, איז צעהן מאָל אזוי אָנגעלעגט, ווי אין איין אַנדער צייט. מיין פאַרשויין האָט מיך אויסגעהערט מיט לויכטענדיגע דאַנקבאַרע אויגען און מיט אַ שיינענדיג גליקליך פנים. איך האָב בעמערקט, ווי ער האָט אַרויסגענומען פון דער טאַש אַ נאָטיץ-ביכעל, אָפּגעשפּילעט פּונ'ם זייגער אַ גאָלדען שטיפטעל, און האָט געוואַרט ביז איך וועל ענדיגען, אום ער זאָל קאָנען פּערשרייבען דעם נאָמען פּונ'ם האָטעל. איך בין אָבער נאָך אַלץ געווען בעגייסטערט פון מיין בעשרייבונג און האָב ניט אויפגעהערט אויסצורעכענען די מעלות פּונ'ם מערקווירדיגען האָטעל. איך האָב גאָר ניט בעמערקט, אז מיר זענען שוין אַט-אַט אין אַדעס. נאָר אז דער עולם האָט גע- גומען אויפהויבען זיך פון די ערטער און קוקען אַרויף צו די פעק- לעך, האָט מיין פאַרשויין פּאַרויכטיג, מיט זעהר אַ פּריינדליך שמייכעלע, זיך געווענדט צו מיר און האָט מיך זעהר העפליך אַ פּרעג געטהאָן, ווי אזוי איז דער נאָמען פּונ'ם האָטעל?

— אַך! יאָ, דער נאָמען? אַט באַלד וועל איך אײך זאָגען! ...

און איך האָב מיך אויף אַ וויילע פּערטראַכט — גאָט מיינער! ווי אזוי איז דער נאָמען? אַט ערשט האָב איך געוואוסט... בלאָטע! ניטאָ קיין נאָמען! אוועקגעפּלויגען! ... אומזיסט האָב איך מיר געריבען דעם שטערן, געזוכט אין אַלע קעשענעס —

גענדעל האָט געזיפט פון אויבען אונאויפהערליך און פון צייט צו צייט צעבייזערט זיך און געשמיסען אין די פערשוויצטע פענר סטער פון אונזער וואַנאַן, וואו מיר זענען זיך געזעסען גאַנץ ברייטליך, בעקוועם, אין דער גאַרעם, אַ גאַנצע קאָמפּאַניע און געשמועסט פון פערשידענע זאַכען, ענינים און געגענשטענדען. אַקעגען מיר איז געזעסען אַ פּאַסאַזשיר, אַ געבילדעטער, אַ בער לעזענער, אַ פּראַכטפולער מענש, ווי עס האָט זיך אַרויסגעוויזען נאָכדעם — אַ כּריסט, אַ זעלטענער אידענפּריינד. איהר ווייסט, אז איך האָב פּיינט אַ מהיפּית־אידען ערגער ווי אַ משומד, און ווער נישט נתפעל פון אַ כּריסט, וואָס זאָגט אויף אונז אַ גוט וואָרט. נאָר צו דעם פּאַרשוין האָב איך געהאַט אַ פּערזענליכע סימפּאַטיע דורך אַ פּערבאַרגענער צוציהונגסקראַפט, וואָס ליגט אַ ביסעל טיעפּער פון אונזער פּערשטאַנד. וואָס זאָל איך אַיך זאָגען? איך האָב זיך געפּיהלט מיט איהם אזוי גוט, איך וואָלט זאָגען: היימיש, אז עס וואָלט ווירקליך מיר ניט נאָס ווערען פּאַהרען מיט איהם נאָך דריי טעג. עס האָט זיך מיר געוואָלט מיט עפּים וואָס־ניט־איז נוצליך זיין איהם, טהון עפּים אַ געפּע־לינקייט, און שטעלט אַיך פּאַר, אז די גוטע געלעגענע־ס איז מיר געקומען צו דער האַנד גאַנץ אַליין, פון זיך. וואָס איז די מעשה? אזוי ווי ער פּאַהרט דעם ערשטען מאָל אין מיין שטאָדט, אין אַדעס, וואָלט ער וועלען עפּים אַ רעכטע סטאַנציע, אַיין אַנד־שטענדיגעס האָטעל, און אזוי ווי איך בין אַיין געסער תּושב פון אַ סך יאָהרען, אפשר איז מעגליך, איך זאָל איהם רעקאָמענדירען נאָך מיין פּערשטאַנד דאָס שענסטע און דאָס בעסטע האָט טעל אין אַדעס?

— אַ האָטעל? אָך! ...!

מיט ביידע הענד האָב איך מיך אָנגעהאַפּט אינ'ם דאָזיגען צופּאַל און האָב גענומען איהם אויסמאָהלען מיט די שענסטע פּאַרבען אַ בעוואוסטעס האָטעל, לויט מיין מיינונג, דאָס גרעסטע

טאקטיש עם איז פון אונזער זייט, וואָס מיר זענען אַרײַנגעפּאָהרען מיט אונזערע מעשיות דעם זיידען אין די רעד אַרײַן, און מיר זיינען גרייט געווען פּערדיכטען אונזער פּערברעכען. מיר האָבען אָבער לאַנג בעדאַרפט בעטען דעם זיידען, ער זאָל אונז דערזעהלען די מעשה, וואָס מיט איהם האָט זיך געטראָפּען אין אַדעס, און דער זיידע (אַז מע בעט איהם שטאַרק, פּועל'ט מען ביי איהם) האָט פּערקאָטשעט די אַרבעל, ווי זיין שטייגער אין, אַרױפּגערוקט די בריִלען אויפ'ן הויכען, ווייסען, קלוגען שטערן, וואָס קוקט אַרויס פון די חוואַלעדיגע שניי-ווייסע האָר. די קליינע נאָר שאַרפע, טיעפע, דורכדרינגענדיגע אויגען האָבען זיך האַלב גע-שלאָסען, געקוקט אַרויף, אַ ביסעל אין אַ זייט, און אויפ'ן פנים האָט זיך צעגאַסען דאָס שיינענדיגע קינדערשע שמייכעלע, וואָס מאַכט איהם תמיד יונגער מיט פּופּציג יאָהר און גיט איהם צו אַזוי פּיעל חן, אַז עס ווילט זיך זיצען אַזוי אייביג נעבען איהם און האָרען איהם רעדען און רעדען און רעדען!...

און לאַנגזאַם, ווי זיין שטייגער איז, מיט אַ האַלב-קאָמישען, האַלב-ערנסטען טאָן, האָט ער אָנגעהויבען זיין געשיכטע בזה הלשון:

— דאָס איז געווען, ווי איך האָב אייך געזאָגט, מיט עטליכע יאָהר צוריק אין אַדעס, דאָס הייסט, ניט אין אַדעס גופּא, נאָר עטליכע סטאַנציעס הינטער אַדעס. קורץ, איך בין געפּאָהרען אַהיים קיין אַדעס. אָסיענצייט איז דאָס געווען. דער אינדרויסען האָט זיך אַיינגעהילט אין אַ רעגענמאַנטעל. דער הימעל האָט גע-גאַסען מיט טרערען, דער ווינד האָט געקלאָגט, די ערד האָט גע-טרויערט, געבענגט נאָך דער ליעבער וואַרעמער זון, ווי אַיין אַלמנה נאָך איהר מאַן. די בוימער האָבען זיך שוין לאַנג אָפּגע-טרייסעלט פון די געלע בלעטלעך, די פּויגלען האָבען פּערלאָזען זייערע נעסטען, צוגעזאָגט אויף, אַם ירצה השם, איבער אַ יאָהר צוריק קומען, אַז נאָט וועט שענקען דאָס לעבען... אַ דריבנע רע-

קיין ערגערע שטרעף אויף דער וועלט, ווי אז מע פערנעסט! מיר איז בעקאנט דער טעם, אז מע ווייסט עפּים א זאך און פּלוצים פליהט דאָס אַרויס פון זכרון, ווי א פּויגעלע פון דעם שטייגעלע — געה האָפּ דאָס! פּערגעסעניש איז א חולאַת, איין אָנשיקעניש, איין אומגליק אויף א מענשען! אויב איהר ווילט, קינדער, וועל איך אייך דערצעהלען א מעשה, ניט קיין פּאַנטאַזיע, נאָר טאַקי א מעשה שהיה, וואָס מיט מיר האָט געטראָפּען אין אַדעם פּאַר עטליכע יאָהרען. א מעשה מיט א האָטעל...

— איך וועל אייך דערצעהלען א שענערע מעשה, וואָס מיט מיר האָט געטראָפּען אויך אין אַדעם! ... הערט איהר? ס'איז ווערט צו בעשרייבען! ...

אזוי האָט זיך אָנגערופּען מין קאַלעגע מיט'ן הייסען טעמ פּעראַמענט און האָט שוין געוואָלט אָנהויבען דערצעהלען, האָט איהם דער פּאָעט איבערגעשלאָגען:

— אָט וועל איך אייך דערצעהלען נאָך א שענערע מעשה, וואָס מיט מיר האָט זיך געטראָפּען, ניט אין אַרעם, נאָר אין זשיטאַמיר!

— און וואו בין איך? — האָט זיך אַרויסגעחאַפּט דער פּער-טער, טאַקי איך אַליין. — איך וועל אייך בעסער דערצעהלען א מעשה פון דריי שטערט מיט א מאָל, וועט איהר זיך האַלטען ביי די זייטען! ...

— פון דריי שטערט מיט א מאָל? אויב אזוי — קומט אייך די בכורה!

אזוי האָט זיך אָנגערופּען דער זיידע מיט א הילכיגען געלעכ-טער און מיט א ניגון און האָט א מאַך געטהאָן מיט דער האַנד אין דער לופּטען, ווי איינער רעדט: „איהר האָט אויסגעחאַפּט? ... פאַר אייך די מציאה!“

אַלע פיער האָבען זיך צעלאַכט, און איך האָב מיך דערמאַנט אינ'ם פּסוק: „שבעה דברים בנוֹלם“, און פּערשטאַנען, ווי אומ-

שפיעלען אין מלחמות, יס'געשלעג, הארען און קנעכט — פונקט אזוי ווי ביי די גרויסע...

ביי יעדען פון אונז בעקומט דער בארג איין אנדער נאָמען: ביי איינעם הייסט ער „דער זקן“; דער אנדערער האָט געפונען, אז איהם פאָסט הייסען „דער גדול“; נאָך איינעם איז געפּעלען איהם אַ נאָמען געבען „רב זייט זשע מוחל“. דעם זיידען רב מענדעלי האָט זיך פּערגלומט אַראָפּברענגען אַהער דעם גרעסטען ריעז עוג מלך הבשן, וואָס זאָל האַפּען דעם באַרג אויף די פּלייצעס און לויפּען מיט איהם ת"ק מייל אין איין אָטעהעם און וועלען אַרויפּוואַרפּען איהם אויף די אידען; פּלוצים טהוט גאָט אַ נס און עס וואַכסען-אויס ביי'ם מערדערישען קעניג צוויי צייהן, אייר גער אַרויף, דער אנדערער אַראָפּ, און דער מערדערישער קעניג בלייבט שטעהן מיט'ן באַרג, ניט אַהער, ניט אַהין — אַ זעלטען טראַגיקאַמישעס בילד!...

— ווי אזוי הייסט ער, אָט דער שענער באַרג?

אַלע אויגען קוקען אויף מיין קאַלעגאַ מיט'ן הייסען טעמפּע-ראַמענט — ער איז דאָך אין דער שווייז אַ גאַנצער בעל-הבית: ער קען זיך, זאָגט ער, מיט אַלע בערג און איז אויסגעבונדען מיט אַלע טייכען און טייכלעך — מיט איינעם אַ וואָרט, אַ „היימישער מענש“. מיין קאַלעגאַ מיט'ן הייסען טעמפּעראַמענט האָט זיך אָפּגעשטעלט, געוואָרען רויט, געריבען זיך דעם שטערן, געקוקט אַרויף, אויפ'ן סאַמע שפיץ באַרג; נאָכדעם האָט ער אויסגע-שפיגען מיט אַזאַ כּעס, גלייך ווי עמיצער וואָלט איהם אָנגעטראַטען אויפ'ן פּוס:

— טפו זאָל דאָס ווערען! איך האָב פּערגעסען דעם נאָמען פּונ'ם באַרג! געוואוסט נאָר-וואָס — און פּערגעסען! וואָס זאָגט איהר דערויף?

— פּערגעסען? — רופּט זיך אָן דער זיידע רב מענדעלי. — הערסטו דו! וואָס פּערגעסעניש מאַכט — פּרעגט ביי מיר. נישטאָ

השכינה, בעדויערען די אָרעמע צעשלאָגענע „קליאַטשע“, אָדער די „כנסת ישראל“, און אז גאָט העלפט, מע נעמט צו ביסלעך משקה אַמאָל ביי אַ מלוכה-מלכה, ווערד מען אזוי שטאַרק פּרייליך, אז עס גיסען זיך אזש טרערען פון די אויגען...

* * *

די זון האָט געהאַלטען אין רעכטען שפּאַציערען איבער'ן העל-בלויען שווייצאַרישען הימעל, בעגאָסען די בערג אַרום און אַרום מיט גאָלדענע סנאָפּעס, וואָס האָבען זיך צעשטאָמען אזוי ווי זאָנען איבער די אייביגע שטיינער און געקייקעלט זיך אַראָפּ-באָרג, איבער גרינע טהאַלען, און אַריינגעפאַלען אינאיינעם מיט די שלענגעלדיגע וואַסערלעך אין דער גלענצענד-בלויער אונרוהי-גער „ראָנאַ“, וואָס לויפט מיט אַ געזאַנג צווישען די פעלזען, גאָט ווייסט פון ווען-אָן און ביז וואָנען, גאָט ווייסט פאַר וואָס און צוליב וואָס און צוליב וועלכען צוועק? און מיר זענען נאָך אַליץ אונטער'ן באָרג, וואָס וואַכסט פאַר אונזערע אויגען, ווערד אַלע מינוט ברייטער און העכער און שענער, און עס דאַכט זיך, אז ער לויפט שוין ניט מעהר פון אונז, ווי פריהער, נאָר, אַדרבה, ער געהט אונז אַקעגען מקבל-פנים זיין, קוקט אויף אונז פריינדליך, גאָר מיט גדלות, ווינקט צו אונז, אז מיר, פיער אידישע שריפט-שטעלער, זאָלען זיך מטריח זיין אַהין, צו איהם אַרויף, נאָהענט צום הימעל, צו גאָט'ס שטוהל; דאָרט וועט ער אונז צייגען זיינע גרויסע וואונדער; דאָרט וועט ער אונז אַ קאַפיטעל פון מעשה-בראשית; דאָרט וועט ער אונז דערצעהלען וואָס גאָט קאָן, און פון דאָרט וועט ער אונז בעווייזען דאָס נידעריגע, נאַרישע וועלטעל, וואו נאַרישע קינדער האָבען אויסגעבויעט קליינע שטיי-בעלעך און האָבען דאָס אַ נאָמען געגעבען שטערט, געלאָזט לויפען קליינע וועגעלעך און האָבען דאָס אַ נאָמען געגעבען באַהענען, האָבען זיך פערשטעלט פאַר מלכים, קעניגען און פּרעזידענטען,

און איינעם א פאָעט, בשעת מע געהט זאלכעפערט אין דער שווייץ צווישען די בעריהמטע, מיט אייביגען שניי בעדעקטע, אלפענבערג און מע רעדט אלע פיער וועגען ליטעראטור, פאָעזיע, תלמוד, מדרש, היסטאָריע, פאָליטיק, רעוואָלוציע, וכדומה אזעלכע זאכען? מיר וועלען דאָך ניט מאַכען געהענדיג א „זיצונג“ און אויס-קלויבען א פרעזידענט און בעטען ביי איהם דאָס וואָרט!

די מענשען, וואָס מיר בעגעגענען, די פראַנצויזען, דייטשען און ענגלאַנדער, געהען אויף די אייגענע בערג, וואָס מיר, נאָר זייער געהן איז ניט אינטערעסאַנט. זיי געהען און שווייגען, אָדער אז זיי רעדען, רעדען זיי אזוי שטיל, אז קוויטקוים וואָס מע הערט. יעדער פון זיי האָט אין זינען נאָר זיך, נאָר זיין אייגענעם מאָגען. דאָס איז אַ כלל: אז עטליכע מענשען געהען צוזאַמען און שווייגען, איז אַ סימן, אז זיי זענען פערטיעפט אין זייערע מאָגענס. אירען זענען ווייט פון אזעלכע זאכען. אַ מאָגען איז ביי אונז אַ באַמבע, וואָס די נאַטור האָט אונז אָנגעהאַנגען, ווי אַיין אינוועניגסטע טאָרבע, אַיין אָפּקומעניש אויף דער וועלט. איך זאָג עס ניט פון זיך. דער זיידע רב מענרעלי האָט דאָס שוין אָנגעריהרט וויפיעל מאָל אין זיינע אומשטערבליכע כתבים.

ווי אזוי די מעשה איז — אלע דורכגעהער האָבען אויף אונז געקוקט מיט גרויס בעוואונדערונג. אייניגע האָבען זיך אָפּגע-שטעלט און איינגעהערט זיך אין אונזערע געשרייען, געוואָרט, אַפנים, ביז מיר וועלען זיך אָנהויבען שלאָגען. שוטים! זיי וויי-סען ניט, אַפנים, אז נאָך אזעלכע אמת'ע גוטע פריינד, ווי מיר, איז שווער צו געפינען אויף דער גאַנצער וועלט, האָטש קיין קאָרטן פלימענטען מאַכען מיר נישט איינס דעם אנדערען, אין קאָרטען שפיעלען מיר ניט, און פון אנדערע תענוגים פון עולם הזה, וואָס בינדען צונויף בעקאַנטע מענשען, ווייסען מיר נישט. אונזער גאַנצעס פערנגיגען איז, אז דער אידישער גלות טרייבט אונז אַמאָל צוזאַמען אויף אַיין פלאַץ, גיסען מיר אויס איינס פאַר דאָס אַנדערע אונזער פערביטערט האַרץ, וויינען צוזאַמען אויף גלות

מיין נאָר אזוי, אויף אַ קורצער צייט, און אָנקוקען מיט מיינע נישט-אידישע אויגען, וואָס פאַר אַ פנים עם האָט בשעת אירען געהען און רעדען און פילדערען און שפאַרען זיך און מאַכען מיט די הענד? איך מיינ, עם שיינט צו זיין אַ העכסט-אינטערעסאַנט-טעם בילד? אַ גאַנץ געוויינליכער שמועס וואָלט געוויס אויס-געזעהען אין מיינע אויגען, אַז מע קריעגט זיך און מע רייסט זיך, און בשעת צוויי אירען אַמפּערען זיך איבער אַ פּרינציפּיעלער פּראַגע, וועגען ווען פאַרגעהט די זון, וועגען ווען האָבען מיר היינט טיגען יאָהר ראש-השנה, וועגען וויפּיעל קאָן ווערטה זיין אָט דער דאָזיגער מווער, וכדומה, — וואָלט איך זיכער מיינען, אַז מע קריעגט זיך און עם האָלט ביי פּעטש.

די דאָזיגע געראַנקען זענען מיר געקומען אין קאַפּ אַרײַן אין דער צייט, ווען מיר, דריי אידישע שריפטשטעלער און איינער אַ פּאָעט, האָבען געמאַכט די ערשטע נסיעה צו די בעריהמטע אַלפּענד-בערג. כמעט אַלע די, וואָס מיר האָבען בעגעגענט אויף אונזער רײזע, צווישען זיי פּראַנצויזען, דייטשען און ענגלענדער, האָבען זיך אָפּגעשטעלט און עפּיס ווי פּערוואונדערט געקוקט אויף אונז, גלייך ווי מיר וואָלטען אָנגעקומען מי יודע פון וואָס פאַר אַ לאַנד און געגאַנגען אָנגעטהאָן מי יודע אין וואָס פאַר מלבושים. איך רעכען, אַז ס'איז געווען דערפאַר, וואָס מיר האָבען געשמועסט טאַקי אַביסעל צו הויך, און אַביסעל דערפאַר, וואָס מיר האָבען גערעדט אינאיינעם אַלע פּיער. רעדען אַלע אינאיינעם איז אַ קונסט, וואָס נאָר מיר, אירען, בעזיצען דאָס: קיין אַנדער פּאָלק קאָן זיך ניט בעריהמען דערמיט. אונזערע אסיפות, דין-תורהם, שמחות און זיצונגען האָבען אַ שם אויף דער וועלט. פּאַרלאַמענט-טאַרײַזם, דאָס הייסט, אַז יעדער איינציגער זאָל רעדען בעזונדער, איז אַ נייעס, וואָס מיר האָבען דערמיט צו פּערדאַנקען דעם ציוניזם און, איבערהויפּט, דעם דאָקטאָר הערצעל. דאָס איז טאַקי אַ גוטע זאַך, נאָר ניט אומערום און ניט אַלע מאָל. וואָסער אַ פנים האָט פּאַרלאַמענטאַרײַזם ביי דריי אידישע שריפטשטעלער

טהוען? איך קוק און זעה, אז אלע קליגען זיך, בריה'ן זיך מיט'ן מעסער און מיט'ן גאָפעל, — קליג איך מיך אויך און בריה מיך אויך מיט'ן מעסער און מיט'ן גאָפעל, און דאָ דער גביר מיט זיינע שאַרפע שטרענגע אויגען, וואָס גידערען אייך גלייך אין דער נשמה אַרײַן! איהר קאַנט זיין ווי הונגעריג, מוזט איהר פערלירען דעם אַפעטיט. אוועקלעגען דעם גאָפעל מיט'ן מעסער איז אָבער אויך ניט קיין פּלאַן. שלעכט! פּלוצים — אז מיין פערטעל עוף הויבט זיך ניט אויף פונ'ם טעלער, גלייך ווי עס וואָלט ביי דעם אויסגע- וואַכסען פליגעל, און טהוט ניט אַ פליה איבער'ן גאַנצען טיש — און גלייך דעם גביר אין פנים אַרײַן, און פונ'ם פנים גלייך אויף זיינע ריינע שענע רייכע שבת'דיגע בגדים?!!!

.

איהר ווילט וויסען דעם סוף פון דער מעשה? איהר וויסט איהם שוין... דער גאַנצער מיין מיינער איז געווען — ערשטענס, מיר זאָלען אביסעל אויסרוהען די פיס, און, צווייטענס, האַטש אַ האַלבע שעה ניט רעדען פון אונזערע מכות. אַצינד קאַנען מיר געהן ווייטער.

און מיר האַבען זיך אויפגעהויבען פון דער ערד און מיר זענען אַוועק ווייטער.

ב.

דעם זיידענ'ס האַמעל

עס טרעפט אייך אַמאָל, אז איהר זאָלט וועלען זיין ניט דאָס, וואָס איהר זייט? איך, לַמשל, וואָלט אַ בעלן געווען אַמאָל זיין ניט קיין איד — געוויינטליך, ניט אויף שטענדיג, חלילה! איך

— וואָס נעמסט דו זיך איבער אזוי? — שענה איך צו איהם. — דאָס בין איך דאָך טאַקי אַליין, היינט וואָס איז מיט דיר דער יחוס?...

— הקיצור, איך וועל אייך נישט מאַריר זיין, קינדער, מע האָט מיך געבראַכט צום „טיש“ דעם ערשטען פרייטאָג־צונאַכטס און מע האָט מיך אוועקגעזעצט ביי'ם עק טיש, פונקט אַקעגען דעם גביר און אַקעגען דעם גביר'ס טאַכטער מיט די קליינע אויגע־לעך. דער גביר האָט אַלע מאָל געוואָרפֿען אויף מיר אַ פּאָר שוואַרצע שאַרפע שטרענגע אויגען, מיט וועלכע ער האָט מיך דורכגעניזעט דורך און דורך. די „קליינע אויגעלעך“ האָבען גע־קוקט צו זיך אין טעלער אַרײַן. מיר איז געווען ניט אַם בעסר טען — דאָס דאַרפט איהר אַליין פערשטעהן.

אַפּמאָהלען אייך די פּרעכטיגע סעודה — למאי זאָלט איהר מיך נויטען, איך זאָל אייך טהון אזא זאַך, וואָס איהר קאַנט דאָס געפינען אין שבועות־דיגען „אַקדמות“? איך וויל אייך נאָר זאָגען איינס: דעם ערשטען מאָל אויף מיין לעבען האָב איך דערזעהען אזוי פיעל טעלער מיט טעלערלעך! און גלאַנצענדיגע, גלאַטע, גליטשיגע. איהר מיינט, ס'איז אַ מעלֶה? האָט צייט, איהר וועט עפּים הערען! דערצו דאַרף איך מיך מודה זיין, אַז מיט'ן שכל פון גאַפּעל־מעסער בין איך צו יענער צייט נאָך עפּים נישט אזוי שטאַרק בעקאַנט געווען, און דאָ דערלאַנגט מען אייך, אַ געבראָ־טענעם, אַ פּערטעל עוף, גוט איינגעפּרעגעלט אין שמאַלץ, אָנגע־פּילט און בעגאַסען מיט אַ מין זאַך (צימעס מן הסתם?). וואָס איך האָב עס נאָך קיינמאַל ניט פּערזוכט. אוראי דאַרף מען זיין אַ גרויסער חכם, מע זאָל פּערשטעהן, אַז דאָס איז ניט קיין שלעכ־טער מאַכל. נאָר במה דברים אמורים — ווען איז דאָס גערעדט געוואָרען, אַז מע זאָל דאָס נעמען אין האַנד אַרײַן, ווי נאָט האָט געבאָטען, און טהון מיט דעם דאָס, וואָס דער טאַטע האָט געטאָן. ווי זשש איז אַבער דער דין, אַז מע דאַרף נאָכקוקען וואָס אַנדערע

גלעזעל טיי מיט זודיגע מילך מיט פרישע געבעקס, נאָרוואַס פונ'ם אויווען. און ועל כולם — פרייטאָג אין באָר אַרין מיט די פראַכטפולע שטיינערנע בענק, ריינע שעפלעך, מחיה'דיגע שפּרי צערס, ריינע באַסינס אויף צו שווימען — איין אמת'ער גן-ערדן! איך זאָג אַיך דעם אמת: איך וואָלט וועלען אייביג זיין אַ „יתום“ אַ „נשרה“ און זיצען ביי רב יונה סלוצקער אין „הויף“, אלס אַרעס-בחור, און לערנען. איז דאָך אַבער דאָ אַ שטן מקטרג אויף דער וועלט, געהט ער און רעדט אָן די לומדים, וואָס האָבען מיט מיר געלערענט אין בית-המדרש, אז זיי זאָלען רעדען מיט רב יונה סלוצקער וועגען דעם קאפּוליער אַרעס-בחור, און רב יונה סלוצקער גיט אַרויס אַ בעפּויל, אז שבת זאָל מען מיך ברענגען צום „טיש“. פונ'ם שמועס, וואָס די עשרה בטלנים האָבען גער האַט צווישען זיך, האָב איך פּערשטאַנען, אום וואָס דאָ האַנדעלט זיך. קיין גרויסער חכם דערצו האָט מען ניט בעדאַרפט זיין, וואָרום זיי האָבען מיר גלייך אַרויסגעזאָגט, אז איך בין אַ גרויסער בר-מזל, און האָבען שוין געקוקט אויף מיר ווי אויף אַ פּרינץ, ווי אויף רב יונה סלוצקער'ס טאַכטער'ס חתן.

וואָס איך האָב איבערגעלעבט יענעם טאָג, ווען איך האָב בעדאַרפט צום ערשטען מאל געהן צום „טיש“ — בעדאַרף איך אייך נישט דערצעהלען. דער כח הדמיון האָט מיך געהאַפט אויף די פליגלען און האָט מיך אוועקגעטראָגען צו אַלדי שוואַרצע יאָהר, ערגיץ הינטער די הרי-חושה, און איך האָב מיך דערזעהן זיצען אויבענאָן אויף אַ נאָלדענעם שטוהל, אָנגעטהאָן אין סאַמע זיידענע מלבושים, און דער גאַנצער „הויף“ מיט די עשרה בטלנים מיט, להבריל, פּאָולאָ דעם שבת-גוי קניהען און בוקען צו מיר, און איך שאַף מיך מיט זיי, זיי זאָלען מיר דערלאַנגען די גמרא... און פּלוצים, איך טהו אַ קוק — עס פליהט אַ קאַרעמע מיט גענילמע רעדער און מיט ברענענדיגע פּערד, און אין קאַרעמע, זעה איך, זיצט צעלעגט אַ גראַף — דער „יתום“, דער „יורש“, דער „נשרה“ פון קאַפּוליע, און וויל גאַרנישט אַ קוק טחון אויף מיר...

אליין — איז זי אין דער גרויסער שרפה, וואָס עס איז געווען ביי אונז אין קאפּוליע, אָפּגעברענט געוואָרען, און צו מיינע צוויי טיטלען, „דער יתום“ און „דער יורש“, איז צוגעזעצט געוואָרען אַ דריטער טיטעל: „דער נשרף“, וועלכער האָט איינגעשלאָנגען יענע ערשטע צוויי טיטלען, ווי די זיעבען מאָגערע קיה פון מצרים, וואָס האָבען אזוי בריה'ש איינגעשלאָנגען אין זיך די זיעבען פעטע קיה, אזוי אז קיינער האָט ניט דערקענט, וואָס פאַר אַ גוטען אָנדייטען זיי האָבען געהאַט...

מיט אַ דערזעהלען אַיך וואָס אין קאפּוליע האָט זיך אָפּגע- טהאָן בשעת פּונ'ם „יתום“ מיט'ן „יורש“ איז געוואָרען אַ „נשרף“ — ווייל אַיך נישט. דאָס לאָז אַיך אַיבער אויף אַיין אַנדערש מאָל. אַיך ווייל אַיך נאָר מודיע זיין, אז עס האָבען זיך געפונען גוטע באַרעמהערציגע מענשען, וואָס האָבען רחמנות גע- האָט אויפ'ן „יתום“ דעם „נשרף“ (דער טיטעל „יורש“ איז אַוועק, וואו דער ליעבער שבת-קודש געהט אַוועק) און האָבען איהם אָפּ געפיהרט פון קאפּוליע קיין סלוצק צו רב יונה סלוצקער אין בית-המדרש אַרײַן — לערנען.

מיין איבערראַשונג, אז אַיך בין אָנגעקומען צו רב יונה סלוצק- קער אין „הויף“ אַרײַן, לאָזט זיך ניט בעשרייבען. אַיך בין זיכער, אז קיין תלמיד פון דער ישיבה און קיין סטודענט פון אוניווער- סיטעט האָט אזוי פליסיג נישט געלערענט און אזוי פיעל הנאה געהאַט פון דעם לערנען, ווי דער „יתום“ פון קאפּוליע האָט געהאַט ביי רב יונה סלוצקער אין בית-המדרש. אַייביג וועל אַיך ניט פערנעסען די לאַנגע ווינטער-נעכט אינ'ם העל-בעללייכטען גוט- אָנגעהייצטען בית-המדרש, אויף די גלאַטע בענק מיט די געפאַ- לירטע סטענדערס, וואו דאָס קול קלינגט זיך אָפּ מיט אַ זעלטענער זיסקייט, וואָס צענעהט זיך ממש אין די ביינער. נאָכדעם — דאָס געשמאַקע דאוונען מיט'ן ערשטען מנין פאַרטאָג, אז דער רבונר של-עולם אליין שלאַפט נאָך, און נאָכ'ן דאוונען — דאָס הייסע

ווייסט איהר, ווער דאָס איז? דאָס איז אַ ליטווישער גביר, אַ איד אַ סוחר, רב יונה סלוצקער, און די מעשה קומט-פאַר נישט אין קיין אנדער שטאָרט, נאָר טאַקי אין סלוצק.

אַצינד לאָזען מיר איבער דעם בן-מלך און נעמען זיך צו דעך, בת-מלכה, דאָס מיין איך — צו רב יונה סלוצקער'ס טאָכטער, וואָס איהר נאָמען איז געווען פייגעל און גערופען האָט מען זי די „קליינע אויגעלעך“, נישט בלשון סגיינהור, ווייל זי האָט געהאַט גרויסע אויגען, נאָר טאַקי דערפאַר, ווייל זי האָט געהאַט זעהר קליינע אויגעלעך, און מחמת רב יונה סלוצקער איז געווען אַ איד אַ גביר און די טאָכטער האָט געהאַט קליינע אויגעלעך, האָט מען איהר געזוכט אַ חתן איין אַרעם בחור, נאָר אַ מושלם, אַ צאצקע, אַזעלכען, וואָס זאָל זיין איינער ביי גאָט דער אנדערער ביי איהם, — און גאָט האָט איהם געבראַכט די מציאה אין שטוב אַרײַן.

איהר שטויסט זיך שוין אודאי, אַז דאָ ווײַל איך איך דער צעהלען שוין פון זיך. אַלזאָ, מוז איך איך דערקלערען, ווער בין איך געווען און וואָס בין איך געווען צו יענער צייט. מיך האָט גאָט געבענטשט מיט דרוי טיטלען מיט אַ מאָל. איך בין געווען אַ „יתום“, אַ „יורש“ און אַ „נשרף“. אַ יתום בין איך געווען פון טאַטע-מאַמע אין אַ קליין שטעדטעל אין דער ליטא, אין קאַ-פּוּלײַע. אַ יורש בין איך געווען אויף אַ חלק פון דער דירה, וואָס איז געבליבען אונז בירושה — געוויינטליך, ניט אויף אַ גרויסען חלק: דעם גרעסטען חלק האָט געהאַט מיין עלטערער ברודער, דער בכור; אויף מיין חלק האָט זיך אָנגענומען סך-הכל אַ „זיבע-טעל“, וואָס אַז מע זאָל געווען די דירה צו יענער צייט פּערקויפּען, וואָלט זיך אָנגענומען אויף מיין חלק אודאי אַ קערבלעך דרייסיג, און געוויס זענען געווען אַ סך אַזעלכע, וואָס האָבען מיר מקנאָ געווען. נאָר אזוי ווי מע האָט די דירה בעצייטענס ניט פּערר קויפּט, — און שולדיג זענען אין דעם געווען טאַקי די יורשים

אנדערער ארויס, אויף און אָפּ, ווי אויף אַ יאָרד! און די קאַ-
 מערען מיט די קעמערלעך זענען געפאַקט מיט פּראָוויזיע אויפ'ן
 גאַנצען יאָהר, און משרתים, דיענערס און דיענסמען און משגיחים,
 דרעהען זיך אַרום הין און הער, און עס קאָכט ווי אין אַ קעסעל.
 ווער עס קאָכט, ווער עס באַקט, ווער עס דערלאַנגט עסען, ווער
 עס וואַשט, ווער עס פּרעסט, ווער עס הייצט דאָס באַד, ווער עס
 לעשט די ליכט אום שבת, — דערויף איז פאַרהאַן אין הויף אַ
 בעזונדערער פאַרשוין, אַ שבת־גוי מיט'ן נאָמען פּאַוולאָ, וואָס פון
 איהם האָב איך אייך נאָר אַ בעזונדערע מעשה. איהר קאָנט פּער-
 שטעהן, ווער דער פּאַוולאָ איז — אַז ס'זענען געווען מענשען, וואָס
 פלעגען ביי דעם פּאַוולאָ זיך נאָכפּרעגען, ווען איז ראַש־חודש און
 ווען איז דער מולד... נאָר מיר לאָזען פאַרלוויפּן פּאַוולאָ צורוה,
 און מיר קעהרען זיך אום צוריק אין „הויף“ אַריין. דאָס האָט
 איהר אייך דעם פּרוּדור, דעם אַריינטריט. אַצינד וועלען מיר
 זיך מטריה זיין מיט אייך אין טרקלין, אין פּאַלאַץ אַריין, זיך
 בעקענען מיט'ן אייגענטימער פּונ'ם „הויף“.

שטעלט אייך פאַר אַ בילדשענעם מענשען, האַלב־אידיש,
 האַלב־איראָפּעאיש געקליידט, מיט אונטערגעבוּיגענע פּאות, מיט
 אַ ווייסען קאַלנער, מיט אַ ליכטיג שטרענגען פּנים, מיט מאַניערען
 פון אַ פּירסט. דער גאַנצער „הויף“ שטעהט פאַר איהם ווי פאַר
 אַ מלך. אין שטוב איז ריין, זויבער, רייך, נאָר איינפאַך און
 שטרענג, און זעלטען ווער עס האָט די עהרע אַהער אַריינצוטרעטען,
 אַ הויז שבת; און קומט שבת, ווערד געדעקט אַ לאַנגע רייחע
 פון טישען, און אַ הויז דער פּאַמיליע ווערען איינגעלאַדען אויך
 געסט פון די פאַרנעמסטע אורחים. איך האָב אייך פּערגעסען
 מיטצוטיילען, אום איהר זאָלט האָבען אַ ריכטיגען בעגריף פון
 דעם „הויף“, אַז אין שטוב דרעהט זיך אַרום אויך אַ גלוח. דאָס
 איז אַ דייטש, אַ לעהרער צו די קינדער, וואָס לעהרענט מיט זיי
 „שפּראַך“. אויבענאָן, אויף אַ הויכען שטוהל, זיצט דער בעל־
 הבית, דער אייגענטימער אַליין, און אַלע אויגען זענען צו איהם.

הוהן מיט א האָהן איז חרוב געוואָרען די שטאָרט ביתר; איבער א פלעקעל פון א וואָגען איז חרוב געוואָרען טור-מלכא. ערלויבט מיר צוצוזעצן: איבער א פערטעל עוף איז פון אבראמאָוויטש געוואָרען מענדעלי מוכרספריים. הערט א מעשה!...

מיר רוקען זיך צונויף אלע דריי נאָך נעהענטער צום זיידען, און דער זיידע הויבט אָן צו דערצעהלען בזה הלשון:

— שטעלט אייך פאָר א גרויסען פיערעקעכיגען פלאץ, פער- בויט פון איין זייט מיט א ברייטען מויער, א פאלאץ, פון דער אנדערער זייט — מיט א שענעם בית-המדרש, ביי דער זייט, להבדיל, א מרחץ, א גרויסע קיך, ברייטע שטאהלען און קאמערס מיט קעמערלעך — דאָס איז דער „הויף“. וועמענ'ס הויף — דאָס וועט איהר וויסען שפעטער. אין בית-המדרש זיצען יומם וליילה צעהן אידען לומדים און לערנען. נאָר אז מע זאָגט אייך צעהן אידען לומדים זיצען און לערנען, שטעלט איהר זיך שוין פאָר אין דער פאנטאזיע די געוויסע „עשרה בטלנים“, דאָס הייסט: פער- שמירטע, אָפגעריסענע, אָרעמע לעדיג-געהער. האָט צייט! דאָס זענען געווען צעהן שענע זויבער-געקליידטע פארשויןען, מיט ליכ- טיגע פנימ'ער, געקליבענע לומדים פון דער ליטא, וואָס יעדער פון זיי וואָלט געמעגט זיין א רב בכל תפוצות ישראל. א זכיה האָט געהאָט דער, וואָס איז צוגעלאָזט געוואָרען צו הערען פון זיי א וואָרט. אלע פרייה און פארנאכט האָט מען דאָרט געדאווענט — דאָס איז זעלבסטפערשטענדליך. האָט איהר אייך דעם בית- המדרש. אצינד וועלען מיר זיך דורכגעהן מיט אייך אין קיך אריין. נאָר אז איך זאָג אייך א קיך, זאָלט איהר ניט מיינען, אז איך רעד פון סתם א קיך מיט איין אויווען, מיט איין אונטערן- אויווען, מיט איין אויפ'ן-אוייווען און מיט א קאץ. ניין, דאָס מיינ איך א גאנצען רעסטאָראַן מיט לאַנגע געדעקטע טישען, און אויף די טישען — פון כל טוב: פיש און פלייש און ביער און פירות אלערליי, און כל דכפין — פראַנק און פריי פאָר דער גאנ- צער וועלט, מיט צוויי טיהרען, פון איין טיהר אריין, פון דער

דער! און מחמת מיר זענען אביסעל מיער, האָבען מיר זיך אַני-
דערגעזעצט אָט דאָ אַביסעל רוהען, און לאָמיר בעסער רעדען,
דערצעהלען גלאַט אזוי אין דער וועלט אַרײַן.

— מעשיות! מעשיות! — האָבען אויסגעשריען מיר, אלע
דריי אייניקלעך. — דערצעהלט אונז עפּים אַ מעשה, זיידעניו,
אַ מעשה!

— אַ מעשה? וואָס פאַר אַ מעשה זאָל איך אייך דער-
צעהלען?

— דערצעהלט אונז, זיידעניו, אַ מעשה פון זיך אַלײַן, פון
אײער אייגענעם לעבען, פון פאַרצײטען!

— גוט, איך וועל אייך דערצעהלען אַ מעשה מיט אַ פערטעל
עוף, נאָר מיט אַ תנאי...

— אז מע זאָל אייך ניט איבערשלאָגען אין מיטען? ניט
פערלויפען אויף צורפריהער? ניט אַרײַנפאַהרען מיט אַ וואָגען
אין שלײטען אַרײַן?

— אַט־אַט־אַט! גוט, וואָס איהר ווייסט מיין טבע און וואָס
איהר קענט זיך אַלײַן.

אזוי האָט אונז געזאָגט דער זיידע, זיך גענומען צום מדרש,
וואָס ער האָט מיטגענומען אין וועג אַרײַן צידה לדרך, פערריסען
די ברילען אַרויף אויפ'ן שטערן, געגעבען אַ קוק־אַרײַן, פערמאַכט
דעם מדרש, אַראָפּגעלאָזט די ברילען צוריק אויף דער נאָז און
אַנגעהויבען מיט אַ ניגון פון דער גמרא:

א.

אַ מעשה מיט אַ פערטעל עוף

— הערט זשע, אָמר רבי יוחנן — האָט רבי יוחנן געזאָגט:
איבער קמצא וברקמצא איז חרוב געוואָרען ירושלים; איבער אַ

דער שמועס, וואָס ביי אונז האָט זיך געקייטעלט, האָט זיך אָנגעהויבען, געוויינטליך, פון פּאָליטיק, פון דער אידישער לאַגע אינ'ם אומגליקליכען לאַנד, און מען איז אַריבער אויף דעם, וואָס אונז, שריפטשמעלער, איז מעהר נאָהענט צום האַרצען, — אויף דער ליטעראַטור. די גאַנצע צייט איז אָבער דער זיידע געזעסען פּערחמורעט, מיט אַ ביטער שמייכלעלע אויף די ליפּען, ווי איינער רעדט: „נאַראַנים האָבען געפונען פון וואָס צו רעדן!“... מײן קאָלעגאַ מיט'ן הייסען טעמפּעראַמענט האָט געוואָלט מאַכען די אונטערהאַלטונג מעהר אינטערעסאַנט, האָט ער אַרויפגעפיהרט דעם שמועס אויף „נאַציאָנאַליזם“, און האָט גענומען איינטיילען די רעוואָלוציאָנערען מיט די בונדיסטען מיט די אַריסטאָקראַטען פון איין זייט, און די ציוניסטען מיט די טעריטאָריאַליסטען פון דער אַנדערער זייט, — אַלע האָבען זיך פון איהם ניט גענאַרט! עס האָט אָבער קיינעם נישט גענומען. דער גאַנצער פּולווער מיט אַלע קוילען זענען איצטיגס מאַל געווען אַרויסגעוואָרפען. דער זיידע האָט זיך אויפגעהויבען מיט אַ קאָפּ העכער פון דער גאַנצער וועלט און האָט געזאָגט, אַז כל זמן עס וועט לעבען די „אונערבאַרעמליכ־קייט פון עקזיסטענץ“ („אכזריות הקיום“), וועט איהם נישט נעמען נישט דאָס „שלעכטע“ נישט דאָס „גוטע“, וואָרום עס איז נישטאָ אויף דער ערד נישט „שלעכטעס“ נישט „גוטעס“ — עס איז נאָר דאָ דאָס, וואָס עס איז... אין ער האָט אויסגעלאָזט זיין פּילאָזאָ־פישע טעאָריע מיט אַ בקשה צו אונז, זיינע אייניקלעך, אַז מיר זאָלען איצטיגס מאַל אַראָפּוואַרפען פון זיך די שריפטשמעלערישע קאַפּאַטע, פּערגעסען, אַז ס'איז דאָ אויף דער וועלט אַ קולטור מיט אַ ליטעראַטור מיט בוכדרוקעריי מיט מוכרי־ספרים און פּערלעגער און אַרויסגעבער און צייטשריפטען און גאַזעטען, מיט מענשען־רשעים און מענשען־צדיקים, מיט פּאַני, מיט, להבדיל, אידען, מיט נאָך אַזעלכע זאַכען, און מיר זאָלען געדענקען, אַז איצט, אין דעם דאָזיגען טאָג, זענען מיר גלאַט מענשען — טוריסטען, וואָס האָבען געמאַכט איין עקסקורסיע אין די אַלפּענבערג. עלעזיי ענגלעך־

וועלען מיר שבת האַלטען אונטער'ן באַרג. מיך האָט ער געמאַכט אויסצודרעהען. ער האָט ניט פערשטאַנען, ווי אזוי נעמט זיך אונטער אזאַ מענש ווי איך געהן, אז איך ווייס, אז איך קאָן ניט געהן ?

פון דעסוועגען האָט דאָס איהם גאָרנישט געשטעהרט, ער זאָל צונויפלעגען דעם שירם, פערקאַטשען די פאַלעס און גלייך מיט אונז אַלע זיך אַ וואָרף טהון אין גרינעם פרישען שמעקער דיגען גראַז אַרײַן און געניסען טעם גן־עדן פון רוהען אין מיטען פֿעלד, אונטער גאָט'ס הימעל, און הערען דעם זיידען דערזעהלען אַ מעשה.

* * *

בעשרייבען אַ מעשה און דערזעהלען אַ מעשה — דאָס איז זיך צוויי בעזונדערע זאַכען. פֿאַרהאַן מענשען, וואָס וועלען אייך בעשרייבען אַ זאָך אויסגעצייכענט, און לאָזען זיי אייך עפּים נעמען דערזעהלען, צעברעקלען זיי דאָס און צעקויען עס אייך אזוי, אז עס שלאָגט צו דער גאַל. אין פֿאַרהאַן מענשען, וואָס וועלען אייך דערזעהלען אַ מעשה טשאַקענדיג, אויסגעטאַקט און אויסגעפּוצט, מחיה נפּשות, — און פֿרוכט, לאָזען זיי דאָס וועלען איבערגעבען אויף פֿאַפּיער — איהר זאָלט זיי אַראָפּנעמען דעם קאַפּ! פֿאַרהאַן נאָך אַ קאַטעגאָריע גליקליכע מענשען, וואָס זענען ווייט פון ביידע זאַכען, ניט דערזעהלען, ניט בעשרייבען; נאָר פון זיי רעדען מיר נישט. מיר רעדען פון די, וואָס די נאַטור האָט זיי געבענשט מיט ביידע טאַלאַנטען. דער זיידע רב מענדעלי מוכר־ספרים בע־זיצט ביידע מתנות פון זיין ליעבען נאָמען אויפ'ן העכסטען שטיי־גער. ער, אז ער דערזעהלט אַ מעשה, מאַהלט ער אַ בילד, און איהר זיצט און הערט און זעהט, און עס דאַכט זיך אייך, אז איהר לעזט דאָס פון אַ בוך, — ניין! וואָס זאָג איך? עס דאַכט זיך אייך, אז דאָס לעבט, אז דאָס רעדט, אז דאָס קומט־פֿאַר פֿאַר אייערע אויגען, און עס ווילט זיך אייך אייביג אזוי זיצען און הערען, און הערען, און הערען...

— איך ווייס גאָר ניט וואָס דאָס איז! — רופט זיך אָן מיין קאָלעגע מיט'ן הייסען טעמפּעראַמענט, וועלכער איז קלאָר אין די אַלפּענבערג, ווי אַ איר אין אשׂרׂי. — ס'איז קיינמאָל ניט געווען אזוי ווייט, ווי איצטיגס מאָל. איהר זאָלט מיך פּאָלגען, וואָלטען מיר געגאנגען אַביסעל גיכער.

און אָט אזוי האָט ער אונז אונטערגעגעבען אַלע מאָל מעהר היי, מיר זאָלען געהן גיכער, מעהר פון אַלעמען זיך אַיינגעמיערט און מחמת דעם איז ער געוואָרען ביזו, גערעדט מיט גאָל, געשאַטען מיט פייער, אויסגעלאָזט כל חמתו אויף פּאַנינגב מיט זיין רעוואָך־לוציע און מיט זיין קאָנסטיטוציע.

— שאַט! איך וויל אַייך עפּיס פּרעגען! — אזוי האָט זיך אָנגערופּען צו אונז אַלעמען דער זיידע רב מענדעלי, און מיר אַלע האָבען זיך אויפגעשטעלט אויף אַ וויילע. — איך וויל, איהר זאָלט מיר זאָגען, יעדער בעזונדער, ווי אזוי פּיהלט איהר זיך אין דער מינוט?

אפּנים, אז מיין קאָלעגע מיט'ן הייסען טעמפּעראַמענט האָט דער ערשטער פּערשטאנען דעם זיידענ'ס פּראַגע, מחמת ער האָט זיך געאַיילט ענטפּערען דער ערשטער, ווישענדיג מיט די פּאַלעס דעם שווייס פּונ'ם נאַסען שטערן.

— איך פּיהל מיך אזוי גרינג, אז איך וואָלט געפּלויגען, ווי איין אָדלער, נישט אַרומגעקוקט זיך צוריק אפּילו אויף אַ מינוט. — און איך — מאַכט דער יונגער פּאָעט ביאַליק, אַיינגער־קוקט זיך אויף מיר — איך פּיהל מיך ניט שלעכט, נאָר פּלייחען ווי איין אָדלער — ווייס איך ניט, אויב איך וואָלט געפּלויגען. אַצינד איז געקומען די צייט, איך זאָל אויך עפּיס ענטפּערען.

און איך האָב געזאָגט:

— איך פּיהל, אז עס וואָלט מיר צוגעקומען אַ שטיק געזונד, ווען מיר זעצען זיך אַט־דאָ, לַמשל, אויפ'ן גראָז...

מיין קאָלעגע מיט'ן הייסען טעמפּעראַמענט איז געוואָרען אָנגעצונדערן. ער האָט געזאָגט, אז אויב מיר וועלען אָט אזוי געהן,

פיער זענען מיר געזעסען

פערזאנען:

מענדעלי מוכר-ספרים — א שענער זקן, רעדט צוקערזיס.
ביאליק — א פאעט, א בעלי-מחשבות.
בזעמי — א איד, וואס קאכט זיד.
שלוס-עליכס — איין אלטער בעקאנטער, וואס הערט זיך צו און שרייבט אלסדינג אריין אין א ביכעל.

אלע מיינען, אז בערג, למשל, שטעהען אויף איין אָרט.
און איד זאָג אייך, אז בערג געהען, און נאָך ווי אזוי! זיי לויפען!
ווען בין איך דערגאנגען דעם דאָזיגען שכל? אין דער צייט, ווען
מיר, דריי אירישע שריפטשמעלער און איינער א פאָעט, האָבען
געמאַכט די ערשטע עסקורסיע צו די בעריהמטע, מיט אייביגען
שניי בעדעקטע, אלפענבערג.

ארויסגעגאנגען א פאָר מייל פון שטאָרט ארויס, האָט זיך אונז
אויסגעדאַכט: אַטאָט זענען מיר ביי די בערג, אַטאָט נעם ציה'ד
אויס א האַנד — ניט איהר זיי אָפּ שלום. נאָר וואָס ווייטער מיר
געהען צו זיי, אַלץ ווייטער געהען זיי אוועק, אַנטלויפען פון אונז.
מיר הויבען אָן געהן אַביסעל גיכער, שטאַרק גיך, — בלאָטע!
זיי לויפען נאָך גיכער.

— זיי רייצען זיך מיט אונז? — רוף איך מיך אָן צום
איבעריגען עולם.

— ווער?

— די בערג.

פיער זענען מיר געזעסען

געשריבען אין יאָהר 1908.

זאכען פון אידיש אויף העברעאיש, ארויסגעגעבען גאנצע בענדער מעשיות פאר אידישע קינדער, געפלאנעוועט ארויסצוגעבען נאך מעהרערע זאכען — ביז דער נאָט פון נקמה האָט זיך צעבייזערט און ער האָט אָנגעשיקט אַ בלוטיגען מבול אויף דער זינדיגער ערד... מיך האָט דער שטראָם אויפגעהאָפּט און פּערטראָגען אַזש אַהער, קיין אַמעריקאַ. ביאַליק איז פּערבליבען דאָרט ביי די ברעגעס פונ'ם שוואַרצען ים, ווייט פון די, וואָס האָבען זיך גע־שפּיעגעלט אין זיין נשמה, וואָס האָבען זיך געוואַרעמט אינ'ם ברען פון זיין טאַלאַנט, וואָס האָבען איהם ליעב געהאַט אָהן אַ ברעג און האָבען איהם ליעב עד היום הזה.

נירנאָרק, ניסן, 1916.

שיך" ווערד דערמאנט און איבערנע/חזר'ט און איבערגעקייעט אפשר אַ מאָל הונדערט. אינ'ם ערשטען בריוועל שרייב ווייב איך איהם, אז איך האָב געזוכט די שטעקשיך אונטער'ן בעט, וואו ער, ביא-ליק, איז געשלאָפֿען, נאָר איך ווייס ניט פאַר געוויס, אויב די שטעקשיך זענען זיינע שטעקשיך, אָדער גלאַט אַ פּאַר שטעקשיך? און בכרי עם זאָל ניט אַרויס חס-ישראלום קיין שום טעות, האָב איך געבראַכט אַ פּאַטאַגראַפישען אַפּאַראַט און האָב אַראָפּגענומען אַ בילד פון די שטעקשיך, און איך שיק איהם אַרויס רצוף פּה דאָס בילד פון די שטעקשיך, ער זאָל זיך צוקוקען צו די שטעקשיך און זאָל מיר באַלד מודיע זיין דורך אַ בריוועל, אויב די שטעקשיך זענען זיינע שטעקשיך? קומט מיר אָן אַ בריוועל פון ביאָליקען, אזוי ווי ער האָט זיך גוט אַיינגעקוקט אינ'ם בילד פון די שטעקשיך און האָט דערקענט אין זיי זיינע שטעקשיך, אזוי אז ער קאָן שוועהרען בנקימת חפּיז, אז די שטעקשיך זענען זיינע שטעקשיך, לכן דעריבער זאָל איך, למען השם, איהם אַרויסשיקען זיינע שטעקשיך! ענטפער איך איהם מיט אַ בריוועל, אז ער זאָל מוחל זיין מיר צושיקען אַ קבלה אויף די שטעקשיך, וועל איך איהם דעמאָלט אַרויסשיקען די שטעקשיך... קומט מיר אָן אַ בריוועל פון ביא-ליקען מיט אַ נוואַלד: היתכן? הישמע כזאת? ווי קאָן ער מיר שיקען אַ קבלה אויף די שטעקשיך איידער ער האָט בעקומען די שטעקשיך? ענטפער איך איהם, אז ס'איז דאָ אַיין עצה: איך שיק איהם דערווייל אַרויס אַיין שוך פון זיינע שטעקשיך, וועט ער מיר צושיקען אַ קבלה אויף די שטעקשיך. און אז איכ'ל בעקומען די קבלה אויף די שטעקשיך, וועל איך איהם דעמאָלט אַרויסשיקען דעם אַנדערען שוך פון די שטעקשיך. און צום אַרויסגעשיקטען שוך האָב איך צוגעלעגט אַ צעמעלע: „המשך יבוא" — פאַרטזעצונג פּאַלגט...

אזוי האָט מען געקונדסט און אַרויסגעוואָרפען שטיקלעך, און צווישען רעכטען קונדסעריי האָט מען געטהאָן ערנסטע ליטע-ראַנישע אַרבייט אויך — מע האָט געשריבען און איבערגעגעצט

אונפערגעסליכע וואָך. אלע זאלכעפערט האָבען מיר זיך געלאָזט פאָטאָגראַפירען, לויט דאָס בילד וואָס ליגט דערביי, אונטער דעם שענעם בלויען הימעל, ביי דער גענפער שטילער זעע, אַקעגען די הויכע, מיט אייביגען שניי בעדעקטע, שווייצער־אַלפּען. און מעשיות זענען דערצעהלט געוואָרען איינציגווייז, מערקווירדיגע פאָסירונגען, וואָס יעדען האָט זיך געטראָפּען אין זיין לעבען. אייניגע פון די דאָזיגע מעשיות האָב איך דערנאָך בעשריבען און אַרויסגעגעבען בעזונדער אין אַ ביכעל אונטער'ן נאָמען: „פיער זענען מיר געזעסען“. מיט איינעם וואָרט, דאָס איז געווען אַ וואָך פון ביאָליק. און נאָך אַ מאָל ביאָליק. און וויעדער אַ מאָל ביאָליק.

ד.

אָוועקגעגאנגען די טומעלדיגע וואָך, אָוועקגעפאָהרען דער גאַסט — אויס ביאָליק. שטיל איז געוואָרען אין דער שווייז. די הויכע, מיט'ן אייביגען שניי בעדעקטע, בערג האָבען זיך חנ'עוודיג אָפּגעשפּיעגעלט אינאיינעם מיט'ן בלויען הימעל אין דער שענער שטילער גענפער זעע. עס איז אָבער בעשערט געווען, אַז ביאָליק'ס נאָמען זאָל צווישען אונז נאָך אַביסעל ווענטילירט ווערען צוליעב אַ נייעם אינצידענט, צוליעב אַ נייע קונדס'עריי. אין אַ שענעם פריהמאָרגען בעקום איך אַ בריוועלע פון ביאָליקען. אין בריוועלע לאָזט מיך דער גרויסער דיכטער הערען, אַז ער האָט פּערגעסען ערגיז אין וועג אַ פּאָר שטעקשיך, בעט ער מיך, איך זאָל זיך מטריח זיין אַ קוק טהון אונטער'ן בעט, וואו ער איז געשלאָפּען, און אויב איך וועל געפינען זיינע שטעקשיך, זאָל איך זיי איהם איבערשיקען. געשריבען איז דאָס בריי־וועלע אין ביאָליק'ס סטיל מיט מגלה־טמירין־לשון: „הטשעקשיך שלי...“ און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ חתונה מיט שטעקשיך. עס זענען געלאָפּען בריעה נאָך בריעה, וואו דאָס וואָרט „שטעק־

און האָט פֿירגעהאַלטען דעם גאַסט, לִמְאִי ער האָט זיך ניט אָפּגע-
שטעלט ביי איהם. נישט געהאַט קיין אַנדער תּירוץ אויף אַרויס-
צודרעהען זיך, האָט ביאַליק זיך געוואָלט פּערענטפּערען פאַר בן-
עמי'ן, אז ער האָט עס נישט געקאָנט טהון, ווייל ער איז נאָרוואָס
געקומען פון באַהן.

— ווען? היינט? היינט, דעם ערשטען טאָג ראש-השנה?!
דער גרעסטער אידישער דיכטער איז געפּאָהרען אום ראש-
השנה?!? און פון וועמען הערט. ער עס? — פון ביאַליקען
אַליין?! שומו שמים!!! — הימעל עפּען זיך!!!...

און וואָס מעהר בן-עמי האָט זיך געקאָכט, אַלץ מעהר האָט
ביאַליק געלאַכט. און וואָס מעהר ביאַליק האָט געלאַכט, האָט
זיך בן-עמי געקאָכט. עס האָט אָנגעהויבען ווערען שטאַרק לע-
בעדיג. עס איז געוואָרען אַרום אונז אַ „רעדעל“. עס איז אָנ-
געקומען דער זיידע. דערזעהען, ווי די אייניקלעך קאָכען זיך,
ווי איינער בייזערט זיך, די איבעריגע לאַכען, האָט ער מקיים פּסק
געווען בן-עמי'ן אויפ'ן אָרט. ער האָט איהם אויסגעלאַכט, ווי
דער זיידע קאָן:

— וואָס זענט איהר עס גאָט'ס סטראַפּטשע אין דער שווייץ
אַנצונעמען זיך גאָט'ס קרווודע אין די ימים נוראים? פּערלאָזט
איין אויף דעם רבּונו של עולם — ער קאָן אַליין בעשטעהן זיין
שטערטעל — האָט איהר געהערט אַ מעשה!

ווער עס קען בן-עמי'ס היציגען טעמפּעראַמענט, וועט פּער-
שטעהן, אז לאַנג האָט ער נישט געקאָנט זיין ברוגז. און איבער-
הויפט — אויף ביאַליקען. קאָן מען דענן זיין לאַנג ברוגז אויף
אַ קונדס, אויף אַ ליבען קונדס, וואָס לאַכט אזוי האַרצעדיג און
מאַכט אייך לאַכענדיג? מיר האָבען באַלד אויפ'ן אָרט געמאַכט
אַ פּשרה, אז ס'איז פאַרפאַלען. סטאַנציע האַלט דער דיכטער
טאַקיי ביי מיר. נאָר עסען זאָל ער אַמאָל דאָ און אַמאָל דאָרט —
אזוי אז ער זאָל זיין אונזער אַלעמענ'ס אורח. און אָט אזוי
האָבען מיר פּערבראַכט מיט'ן גרויסען גאַסט אַ נוטע וואָך. אַ

מיר שעה'ן-לאנג שפאציערט און געפיהרט אינטימע געשפרעכען. עפיים גלייך ווי מיר וואָלטען געווען בעקאנט פון יאָהרען און יאָהר-רען, עפיים גלייך ווי מיר האָבען זיך אין אונזער ווייטער קינדהייט צעשיידט און איצטער וויעדער אַ מאָל צונויפגעקומען זיך. איט-ליכער פון אונז האָט געהאט צו דערצעהלען און צו דערצעהלען פון דער פערנאנגענהייט און פאנטאזיערען פון דער צוקונפט — און די צייט איז אזוי קורץ! ביאליק האָט מיר דאָס וואָרט געגעבען, אז אויפ'ן צוריק-זעגס שטעלט ער זיך אָפּ ביי מיר אין גענף, וואָס אין דער שווייץ. און ער האָט געהאלטען וואָרט. נאָך אַ קורצער נסיעה איבער איטאליע איז ער אויף ראש-השנה אראָפגעפאָהרען צו מיר קיין גענף.

ג.

אין יענער צייט האָט אָפגערעכט גלות אין דער שווייץ אויך דער זיידע, מענדעלי מוכרספרים, און אויך בן-עמי, וועלכער איז אַ תושב אין גענף ער היום הזה. עס איז זעלבסטפערשטענדרליך, אז יעדער פון אונז דריי האָט געוואָלט דעם כבוד און דעם פער-געניגען צו האָבען ביי זיך דעם גרויסען גאָסט. נאָר אזוי ווי די אידעע איז געווען מיינע, דעריבער איז דער גאָסט פערפאָהרען גלייך צו מיר. פאר מיינע קאָלעגען האָב איך עס געהאלטען דער-ווייל כבוד, געוואָלט זיי מאַכען אַ סורפריז. אויף מאָרגען, ראש-השנה אין דער פריה, האָב איך גענומען דעם גאָסט און בין מיט איהם אַוועק אין שוהל אַריין. דאָרט זענען שוין געווען דער זיידע און בן-עמי. דער זיידע האָט איהם אָפגעגעבען אַ ברייטען שלום-עליכם. בן-עמי ניט. דער איז געווען אש-לחבה, פאר וואָס ער איז פערפאָהרען צו מיר, ניט צו איהם, צו בן-עמי'ן. ווער עס קען בן-עמי'ן, דער וועט פערשטעהן זיין אייפערזיכטיגקייט... אז ס'איז געקומען צו „אויסנעהמענעס" און מיר זענען אַרויס פון שוהל אויפ'ן הויף, האָט זיך בן-עמי ניט געקאָנט איינהאלטען

און בעשלים, אז דאָס מוז זיין מסתמא אָדער א יונגערמאן אַ משכיל, וואָס איז נאָר-וואָס אַראָפּ פון קעסט, אָדער איין איידעם, וואָס זיצט נאָך אויף קעסט. און ווייל ער איז אַ משכיל און זיין שוועהר איז אַ איד אַ בעל-הבית, האָבען די ציוניסטען פון זיין שטעדטעל איהם אויסגעקלויבען פאר אַ דעלעגאַט, וואָס פאָהרט מסתמא אויף זיינע אייגענע הוצאות קיין האַאַג. און איך מין, אז איך האָב קיין טעות ניט, וואָרום איך בין דאָך אַ שרייבער, און וועלכער שרייבער איז דאָס ניט קיין פיוזאַנאָמיסט? איך לאָז ניט אַראָפּ קיין אויג פונ'ם קופטשיק, און דער קופטשיק שפרינגט אַלע מאָל אויף. רעדען רעדען אַלע אויף העברעאיש, און ער אויך. אַלע מאָל טהוט ער אַ שיס-אויס:

— אַדרבה! ... לאַ! אין אני מסכים! — ער איז ניט מסכים! ער איז ניט איינפערשטאַנען! ...

דער טשערמאַן (לעווינסקי) קלאָפט מיט'ן האַמער. די קאָנז פערענץ איז צו ענדע. דער עולם קאָכט זיך נאָך. דער טשער-מאַן שטעהט אויף פון טיש. מיר צעקושען זיך. איך וויל געהן. דער טשערמאַן האַלט מיך אָפּ אַ מינוט.

— וואַרט אויס אַ וויילע. איך וויל אייך בעקאַנט מאַכען זריהער מיט אונזער ביאַליקען.

— ביאַליק איז דענן אויך דאָ? וואו איז ער?

— אַט איז ער דאָך.

און ער שטעלט מיר פאָר דעם בורזשוק.

אַט-אָדער קליינער בורזשוק איז דאָס געווען דער גרויסער ביאַליק. די משמעות, אז איך בין ניט אזא שאַרפער פיוזאַנאָ-מיסט...

ב.

אין האַג האָב איך קיין סך ניט פערבראַכט. נאָר די גאַנצע צייט כמעט זענען מיר מיט ביאַליקען געווען ניט צעשיידט. אויפ'ן ברייטען ווייסזאַמדיגען ברעג פונ'ם ווייסזילבערנעם ים האָבען

מיין פעקאנטשאפט מיט ח. נ. ביאליק

א.

יאָהרען־לאַנג בין איך געשטאַנען אין פערבינדונג מיט ביאָ־ליקען און ניט זוכה געווען פערזענליך זיך צו בעקענען מיט'ן גרעסטען פון אונזערע פּאָעטען, ווייל מיר זענען געווען ווייט איינס פון דאָס אַנדערע. ער האָט געוואָהנט אין אַדעס און איך — אין קיעוו. דערנאָך זענען געקומען די גלות־יאָהרען פון נאָך דער רוסישער קאָנסטיטוציע. האָט דאָס מיך פּערוואָרפען קיין אויסלאַנד — שווייץ — און פון דאָרטען, איבער'ן אַטלאַנט־טישען ים, קיין אַמעריקא, און אָט אזוי האָב איך שוין כמעט אינגאַנצען אויפגעגעבען מיין האָפנונג צו בעגעגנען זיך ווען ס'ניט איז מיט'ן ריעז פון די ריעזען. וואָס טהוט גאָט? פּאָהרען זיך צונויף די ציוניסטען אויפ'ן קאָנגרעס אינ'ם יאָהר 1907 אין האַאג, און די אַמעריקאַנער ציוניסטען קלויבען מיך אויס פאַר אַ דעלעגאַט, און איך קום צו פּאָהרען קיין האַאג, אין האַלאַנד. ערב קאָנגרעס איז אַ קאָנפּערענץ פון העברעאישטען. איך קום אַרײַן. דער זאַל איז פול. דער טשערמאַן איז א. ל. לעווינ־סקי. קלאָפּט מיט'ן האַמער אין טיש. דער עולם איז אויפגע־רעגט. און מעהר פון אַלע אַנדערע קאָכט זיך עפּים אַ יונגער־מאַנטשיק. ווייזט אויס, אַ „בורזשוק“; ביי אונז אין דערהיים גייסט ער אַ „קופּטשיק“. איך בעטראַכט דעם יונגענמאַנטשיק

מײן בעקאנטשאפט מיט ח. נ. ביאליק

געשריבען אין יאָהר 1916.

און אָט דאָ האָט זיך אַרויסבעוויזען דער גאַנצער טעות :
 דער יונגערמאַן האָט געמיינט, אַז מיר דאַרפֿען איהם צאָהלען
 צוויי הונדערטער פאַר אַ פונט, און מיר האָבען געמיינט, אַז דער
 יונגערמאַן זאָל אונז צאָהלען די צוויי הונדערטער אַ פונט !
 איז דער יונגערמאַן געפאַלען אויף אַ המצאה :

— ווייסט איהר גאָר וואָס ? איכ'ל אייך ניט צאָהלען,
 איהר'ט מיר ניט צאָהלען — נאָט אייך מיין ווערק און דרוקט
 עס אָפעט !

האָבען מיר זיך אָבער אוועקגעשטעלט : ניין ! דאָס וועט
 ניט געהן ! פון זינט די וועלט שטעהט איז אַ מנהג, אַז פאַר אַ
 ווערק אָדער מע צאָהלט דעם מחבר, אָדער דער מחבר צאָהלט —
 אַנדערש געהט עס ניט !

פונ'ם געשעפט איז ניט געוואָרען גאָר נישט ניט.
 נאַרישע, יונגעלשע, גאָר גוטע, גליקליכע יאָהרען — זיי ווער
 לען זיך שוין ניט אומקעהרען מעהר !...

ווייל דער יונגערמאן בשום אופן ניט זאָגען וויפיעל.

— וויפיעל איהר'ט זאָגען, אזוי וועט זיין גוט.
איז געבליבען ביי אונז, אז צוויי הונדערט רובעל דער פונט.
— גענוג?

דער יונגערמאן, וואָס איז שוין בלאָז הכי געווען אויפ'ן
זיעבעטען הימעל, האָט אַ זאָג געגעבען:

— עס מעג זיין הונדערט רובעל אַ פונט, איז אויך גענוג.
האָט זיך אָבער פרישמאן אוועקגעשמעלט איין מאָל פאַר
אַלע מאָל: צוויי הונדערט רובעל — ס'איז ווערטה מעהר!
דער מהבר אונזערער איז שיער ניט צעשמאָלצען געוואָרען
פאַר תענוג:

— שאַ! מילא! אז איהר האָט זיך איינגעשפּאַרט צוויי
הונדערט, זאָל זיין צוויי הונדערט.
— וויפיעל זשע, הייסט עס, האַפט דאָס אויס אַרום און
אַרום?

און פרישמאן האָט אָנגעזאָממעלט די נאָז מיט'ן פענסנע מיט
גרויס מאַטערניש (עס האַלט זיך ניט אויף פרישמאַנ'ס נאָז קיין
פענסנע!), און אַלע דריי האָבען גענומען אַריינקוקען אין חשבון
אַריין — עס טרעפט אָן אַקוראַט 750 רובעל, ווי אַ גראַשען אַ
בייגעל!

דער יונגערמאן האָט זיך שוין גענומען גלעטען דאָס בערדעל
און וואַרטען.

מיר האָבען אויך געוואַרט.

— נו? ...

— נרנו? ...

— אדרבה? ...

— אדרבה ואדרבה? ...

ער איז געווען זיכער, אז דאָס האָט אויף אונז געווירקט די זאָלץ פון זיין הומאָר און דער פעפער פון זיין „סאַטיריקאַ“.

פֿלוצים האַפט זיך אויף פֿרישמאַן :

— גענוג !

מע דאַרף ניט לייענען מעהר. ס'איז אזוי גוט, אז מע פער-
שפּאַרט שוין גאָר לייענען ווייטער.

— אַלזאָ, יונגערמאַן, וואָס ווילט איהר ?

— איך וויל, מיין ראָמאַן זאָל זיין געדרוקט, און ווייטער
גאָר נישט... און געלט — איז וויפיעל איהר וועט זאָגען...

דערזעהען, אז דער יונגערמאַן בענוגענט זיך ניט מיט כבוד
אַליין — ער וויל נאָך געלד אויך, האָט אונז אָנגענומען אַ חשק,
נעמען דעם יונגענמאַן צו דער אַרכייט.

תחילת — דאָס איז געווען פֿרישמאַנ'ס איינפאַל (איין איינ-
פאַל פון אַ גאון!) — בעדאַרף מען וויסען די ווערטא פֿונ'ם
ווערק — און דאָס לאָזט זיך ניט אָפשאַצען, סיידען מע זאָל
וויסען די וואָג, וויפיעל עס ווענט.

און דאָס איז ניט שווער צו דערגעהן. מע נעמט און מע לענט
דאָס אוועק אויף אַ וואָג, דאָס הייסט (און דאָס איז אויך געווען
פֿרישמאַנ'ס זשעניאַלער איינפאַל!), מע לענט אוועק אויף איין
שאָל דאָס ווערק און אויף דער אַנדערער לענט מען אוועק גע-
וויכט, וועט מען דעמאָלט וויסען אַקוראַט.

און מע האָט זיך ניט געפּוילט און מען איז געגאַנגען אין
אַ קלייט, וואו ס'איז דאָ אַ וואָג, און מע האָט אָפּגעוועגען דאָס
ווערק: דריי פֿונט מיט דריי פֿערטעל — קיין עין הרע ניט !

אַצינד איז געבליבען גאָר איין זאָך: דער מקח ?

— מה יקר ? ווי טייער זאָל מען רעכענען אַ פֿונט ?

דאָס איז געווען אַ ראָמאַן „אין דריי טיילען“, אויפ'ן שניט פון שמו"ר, בעזאלצען מיט הומאָר און בעפעפערט מיט „סאטמר-ריקאָ“...

נאָך דער גאַנצער אַנטיק האָט געשטעקט אין דעם, ווי אזוי דער מחבר האָט געלייענט זיין ווערק, ווי אזוי ער האָט בעטאָנט, געקוועטשט, בע'טעמ'ט איטליכס וואָרט בעזונדער, געמאַכט מיט די הענד און מיט אַלע איברים, אָנגעקוואַלען, געשעפט תענוג, ממש געוואַכסען פאַר נחת, אַליין געלעקט פון זיך די פינגער, ווי אזוי אַ מענש קאָן נעמען און אַזעלכעס אָנשרייבען מיט אַ פראָס-טער פען, מיט שוואַרצער טינט אויף ווייס פאַפּיער!...

בעדאַרף מען אַיך נאָך דערצעהלען, וואָס פון אונז ביידען איז געוואָרען, אז מיר האָבען נאָך די ערשטע עטליכע פראַזען געגעבען אַ קוק איינס אויף דאָס אַנדערע? בריוו און בלוו און אַלערליי קאָלירען — נאָך אַ מינוט, און מיר וואָלטען געווען אָדער דערשטיקט געוואָרען אויפ'ן אָרט, אָדער געפלאַצט אויף שטיק-שטיקלעך!

אַ גליק, וואָס דער געלעכטער, וועלכען מיר האָבען אַ היבשע צייט געהאַלטען פערשטיקט אין זיך, האָט זיך דורכגעשלאָגען אַ וועג דורך דער נאָז און איז אַרויס לאויר העולם.

דער ערשטער האָט געפלאַצט פרישמאן — און אוי-וועה, זוי איך האָב געציטערט פאַר איהם, מאַמער דערזעהט דער מחבר, אַ קשיא אויף אַ מעשה, און האַפט אַ „טעטראַד“ פון זיינע „טעט-ראַדען“ און גיט איהם איבער'ן קאַפּ און פלעט פרישמאַנ'ען דעם מח! אַ גראַשען איז ביי מיר ניט ווערטה געווען דעמאָלט פריש-מאַנ'ס לעבען!

און שטעלט אַיך פאַר אַ הצלחה פון אַ מענשען! — דער מחבר האָט אונז דערזעהען לאַכען, האָט ער זיך אַליין אויך צע-לאַכט!

ע פ י ז א ד ע ל נ ו מ ע ר צ ו ו י י .

„מחברים“ פלעגען אָפּט, זעהר אָפּט קומען צו מיר אין שטוב.
איך רעד פון דעם מין „מחברים“, וואָס שרױבען און שרױ-
בען און קיינער דרוקט זיי ניט.

איינער אזא מחבר האָט זיך מיר אַמאָל געקלאָגט אויף צעדער-
בוים'ען: „וואָס איז דאָס פאַר אַ מין רעדאַקטאָר, אָט דער צע-
דערבוים? וואָס איך שרױב איהם און שרױב, און ער דרוקט ניט!
איך שרױב — און ער דרוקט ניט!“...

אַ ראָמאַן האָט ער געבראַכט צו פיהרען. פון אַ קליין שטער-
טעל אין פּאָלטאווער גובערניע, און וויל צוויי זאַכען: ערשטענס,
מיר ביידע, איך און פרישמאַן, זאָלען איהם איבערלייענען פון
אַנהויב ביז'ן סוף.

דאָס הייסט, ניט חלילה מיר זאָלען לייענען. ניין! לייענען
וועט ער, און מיר'ן איהם האָרבען.

איז איין מאָל אוועק. והשנית — מיר זאָלען איהם דרוקען.
דאָס הייסט, ניט דעם מחבר — דעם ראָמאַן זאָלען מיר דרוקען.
ווי אזוי מיר ווילען — אין אַ צייטונג, אַ זשורנאַל, אַ בוך —
ס'אַהרט איהם ניט וואו, אבי דרוקען.

ער וויל זעהר, אז זיין ראָמאַן זאָל זיין געדרוקט.
הכלל, וואָס טהוט מען דאָ? דאַרף מען זיך אוועקזעצען,
הייסט עס, און האָרבען, ווי ער וועט לייענען.

פעררויכערט צו ציגאַרען, אוועקגעזעצט זיך גאַנץ בעקוועם
אין וויעג'שטוהלען, דעם מחבר — אויבער-אָן ביי'ם טיש מיט'ן
פּעקעל כתבים — אַ היבש פּעקעל: דריי גרויסע גראָבע געריכטע
„טעטראַדען“, ביכער!

ניין, איך וועל אייך ניט דערצעהלען וואָס דער מחבר האָט
אונז געלייענט.

דאָרט זענען געווען: משה אהרן שאַצקעס, יהל"ל, יצחק יעקב ווייסבערג, דובזעוויטש, דארעווסקי — און נאָך גאָר-גאָר קלייניטשקע.

דער גרעסטער טייל פון זיי פלעגען זיין ביי מיר אָפּטע געסט, און פון זיי האָט זיך עס פרישמאן דווקא געוואָלט אויסבעהאַלטען. וואָס זשע טהוט גאָט? — טראַגט עס אָן איינעם פון זיי צו מיר אַקוראַט דעמאָלט, ווען פרישמאן זיצט, און עס ווערט אַ שמועס — געוויינטליך, וועגען ליטעראַטור, און, געוויינטליך, וועד גען קריטיקער, „אונזערע קריטיקער“; און אונזערע קריטיקער — דאָס איז געווען פרישמאן, און נאָך אַ מאָל פרישמאן, און וויעדער אַ מאָל פרישמאן.

איך געדענק שוין ניט אַקוראַט, צי פרישמאן האָט שטארק אָנגעריהרט ערגיץ אין אַ פעלעטאָן אָט דעם נפש, צי ניט שטארק, צי גלאַט אין אַ בריעה איהם אָנגעריהרט דעם כבוד, — נאָר וואָס דער פאַרשוין האָט אויסגערעדט אויף דעם פרישמאנען! אַש האָט ער פון איהם געמאַכט! עפר ואפר! מיט דער בלאָטע גלייך! גאָר ניט שייך צו זאָגען! פרישמאן האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף פרישמאנען, און יענער האָט ניט אויפגעהערט צו שיטען פעך און שוועבעל אויף פרישמאנען!

נאָך מעהר קוניץ: מיר דאַכט, אַז אָט דער איד האָט מיט אַ קורצער צייט פריהער פאַר דעם, אָדער אין דער זעלביגער צייט טאַקי, געהאַט געשריבען צום זעלביגען פרישמאנען „לכבוד-בריוו-לעך“ מיט אַזעלכע טיטלען און מיט אַזוינע קאָמפּלימענטען, אַז ביי'ם גרעסטען עניו קאָן זיך דער קאָפּ פערדרעהען!... די גע-לעכטערען, וואָס זענען דעמאָלט געווען אין קיעוו נאָכדעם, ווי דער נפש איז אַוועק, האָט מען בעדאַרפט הערען, מיין איך, אין וואַרשאָ!

נאָר איד האָב מורא, אַז נאָך אַזאַ שווייץ-באָד איז דאָס געווען פרישמאן'ס לעצטער „אינקאָגניטאָ“...

ווי אזוי מע האָט פּערבראַכט די צייט — בעדאַרפט אַיהר גישט פּרעגען. ביידע געווען יונג, ביידע פּריש, ביידע פּרייליך און ביידען האָט געשפּאַרט — לאַכען האָט זיך געוואָלט, לאַכען!

איך וועל ניט דערצעהלען פון די געלעכטערען, וואָס זענען געווען אין שטוב, אין גאַס, אין טהעאַטער. דאָס זענען געווען אָפּ-שניצלעך פון צוויי קונדסיס, וואָס האָבען זיך לאַנג-לאַנג געצויגען איינס צו דאָס אַנדערע, און גאָט האָט זיי געהאַלפּען — חברה האָבען זיך „צונויפגעסקאַמפּאַניעט“. ער האָט געשריבען פּאַר-אָ-דיעס אויף זיך אַליין אינ'ם געשטאַלט פון „אופיר“:

„נאָלד און זילבער און באַרליאַנטען“ — און מע האָט געלאַכט. מען איז גענאַנגען אין גאַס און מע האָט געקאַפּירט בעקאַנטע פּאַרשוינען — געוויינטליך, ליטעראַטען — און מע האָט געלאַכט. מען איז געקומען אין טהעאַטער, אין דער אָפּעראַ, גאַנץ אויבען-אָן אין אַ לאַזשע-בענוואַר, האָט זיך דער גאַסט אַוועקגע-זעצט דוקא מיט'ן פּנים צו דער טיר און אָפּגעזעסען אזוי אַלע פיער אַקטען — און מע האָט געלאַכט.

געווען גוטע יאָהרען — זיי וועלען זיך שוין ניט אומקעהרען מעהר, און ניט פון דעם וויל איך איך דערצעהלען.

איך וועל איך דערצעהלען נאָר אַ פּאָר עפּיזאָדלעך פון יענער צייט.

ע פ י ז א ד ע ל נ ו מ ע ר א י י נ ס .

ווי באַלד פּרישמאַן איז געקומען, נאָך אויפ'ן וואָקזאַל, האָט ער אויסגענומען מיט מיר אַ תּנאי: אי נ ק אַ נ נ י ט אַ — די „חכמי קיעוו“ דאַרפּען נישט וויסען, אז ער איז פּרישמאַן.

די „חכמי קיעוו“ — דאָס איז געווען אַ בינמעל אידישע שרײַ-בער, צווישען זיי גאַנץ בעריהמטע; צווישען זיי אויך גאַנץ קליי-נימשקע.

פרישמאן צו-גאסט ביי שלום-עליכם

דאָס איז געווען שוין לאַנג, גאַנץ לאַנג: מיר ביידע, ניט
איד, ניט פרישמאן, האָבען נאָך אפילו נישט גע'חלומ'ט פון יובי-
לעאומס...

פערזענליך האָבען מיר זיך נישט געקענט. נאָר גוטע פריינד
זענען מיר געוועזען, אהבים נאמנים, געשריבען זיך איינס דאָס
אַנדערע בריוולעד, „ידידי-יקירי-בריוולעד“, און געצויגען, געצויגען
איינס צו דאָס אַנדערע, ווי ס'איז גאַנץ נאַטירליך ביי יונגע שריי-
בערס.

נאָר ווי קומט די קאץ איבער'ן וואסער, אז מען איז צעריסען —
איינער אין קיעוו, דער אַנדערער אין ווארשאָ — א פאָלג מיך א
גאַנג!

נאָר ס'איז א תירוץ? — אהבים נאמנים!...

בקיזור — פרישמאן איז געקומען קיין קיעוו צו-גאסט צו
שלום-עליכמ'ען.

געקומען פרישמאן!

פערשטעהט זיך, ארויסגעפאָהרען אויפ'ן וואַקזאַל בעגעגענען
פרישמאָנען, געבראַכט פרישמאָנען גלייך צו זיך אהיים, איהם
אַפגעטראָמען א גאַנצען אַפארטאַמענט — גוטע צייטען געווען,
זיי וועלען זיך שוין ניט אומקעהרען מעהר...

פּרײַשמואַן צו-גאַסמײַ שלום-עליכם

א פאר עפיווארלעך.

געשריבען אין יאָהר 1914.

שטעלער, ווי פרישמאן, און אין דעם פערדיענסט האָט פרישמאן אויב נישט דעם גרעסטען חלק. איך בין איבערצייגט, אז ניט נאָר אין די גרויסע צענטערן, נאָר אין אַלע אידישע שטעדט און שטעדט־לעך, וואו אַ אידיש וואָרט ווערד געלייענט און אָפגעשאַצט, וועט פרישמאן'ס יובילעאום אַרויסרופען אַ גרויסען אינטערעס און וועט איבערגעהן אומעדום פייערליך און גלענצענד, נישט קוקענדיג דע־רויף, וואָס מיר לעבען איבער אַ שטיקעל ביטערע צייט. איך בין איבערצייגט, אז די אינטעליגענץ און דאָס פאָלק וועלען זעהען דעם טאָג פונ'ם דאָזיגען יובילעאום אויסצייכענען אויפ'ן פיינסטען אַרט, ווי עס פאָסט פאַר אזאַ פערדיענטען און בעליעבטען יובילאַר, ווי דוד פרישמאן. איך בין איבערצייגט אויך אין דעם, אז דער גרויסער סקעפטיקער, דער בעל־היובל אַליון, שמייכעלט דאָרט ערגיץ אין דער שטיק, מאַכט זיך דערפון: „אידישע יובילעאומס.... אידישער כבוד“... הערט איהם ניט! נעמט איהם, דעם חתן דנן, זעצט איהם אַוועק אויבען־אָן, און פיערט איהם אַ יובילעאום, אַ גרויסאַרטיגען, אַ וואַרעמען יובילעאום, ווי ער האָט דאָס כשר פער־דיענט! פיערט איהם אַ יובילעאום, ס'זאָל רעש'ען, ס'זאָל זיך לאָזען הערען אויף דער וועלט און ס'זאָל זיין אַ כבוד סאַי פאַר'ן שריפטשטעלער, סאַי פאַר די לעזער!

פרישמאנ'ס א פעליעמאן לכבוד שבת איז אליין א שטיק שבת, פרישמאנ'ס א ליעד איז א „זמר לכבוד יום-טוב“. אלסדינג איז דורכגעוועבט מיט אידישער פילאזאפיע. אלסדינג איז דורכגע- קנעטען מיט אידישע טרערען און מיט אידישען געלעכטער, און אויף אלץ שוועבט דער אידישער גייסט. אלץ איז עכט נאציאָר נאָליסטיש, און אלץ איז שמענדיג אייגענארטיג, טיפיש, איך וואָלט געזאָגט פרישמאניש. פרישמאן איז פון דעם מין פעליעמאָניסטען, וואָס אז איהר בעקומט דאָס ערבישבת'דיגע בלאַט, קעהרט איהר איבער די ערשטע זייט, האַפט אַ קוק פון אונטען אויף דער צוויי- טער זייט, אויף דער דריטער זייט, דערזעהט איהר איין אונטער- שריפט: ד. פרישמאן — ווייסט איהר שוין פריהער, אז איהר וועט דאָרטען געפינען אי דעם ווייטץ, אי דאָס לעצטע וואָרט פון דער צייט, אי דעם אידישען קרעכץ, אי דעם אידישען איינפאַל. — און דאָס אלסדינג אין דער אייגענארטיגער פרישמאנ'ס לייכטער, גלאַטער, פיינער שפראַך, וואָס לייענט זיך ווי אַ וואַסער. איהר זענט זיכער, אז איהר וועט דאָרטען געפינען וואָס צום דענקען און וואָס צום לאַכען, און האַטש דאָס וועט זיך בייסען און האַטש דאָס וועט אייך אפשר אַגריהרען, אַלס מענש און אַלס איד, סאַמע דאָרט, וואו סע טהוט וועה, נאָר איהר וועט הנאה האַבען און איהר וועט וועלען לייענען נאָך און נאָך. אַט דאָס איז דוד פרישמאן. אַט דאָס איז דער כח פון דעם, וואָס איז צו גלייכער צייט אַ טאַלענט און אַ דיכטער און אַ עסטעט און אַ הומאָריסט, אַ אייראָפּעאיש אַגעביִלדעטער מאַן און דערצו נאָך אַ תלמיד-חכם, פאַר וועלכען אַ איד האַט פון תמיד אַן דרִי-אַרץ.

איך בין איבערצייגט, אז פרישמאנ'ס יובילעאום וועט זיין אַ יום-טוב נישט נאָר פאַר דער אינטעליגענץ, נאָר אויך פאַר די ברייטע מאַסען פון אונזער פּאָלק, וועלכע האַבען שוין אַנגעהויבען צו אונטערשיידען פון אַ שרייבער צו אַ שרייבער, אין וועלכער עס האַט זיך אַנגעהויבען אויסאַרבייטען אַ ליטעראַרישער גע- שמאַק — און דאָס איז דער פּערדיענסט פון אַזעלכע שריפט-

געווען פרישמאָנ'ען דעם העברעאָיסט, אַרױפגעפיהרט, ער זאָל אױנטונקען די פּעדער אין אונזער אױדיש טינטורעל און פּרובען געבען אַ שרייב, ווי מע האָט דאָס גאָך דעמאָלט גערופען, „אױף זשאַרגאָן“. און פרישמאָן האָט אױנגעטונקט די פּעדער און גע- געבען אַ שרייב „אױף זשאַרגאָן“ — און ס'איז אַרויס די בע- ריהמטע פּאָעמא „אופיר“ (אינ'ס ערשטען בוך פון דער „אױדישער פּאָלקס-ביבליאָטעק“, אַרויסגעגעבען פון מיר אין קיעוו אין די יאָהרען 1887 און 1888). אָנגעהויבען שרייבען אױף אױדיש, איז פרישמאָן צוגעטרעטען צו דעם נישט ווי יענע מיוחסים די העב- רעאישע שרייבערס, וואָס האָבען געטהאָן דער וועלט אַ טובה און האָבען זיך אַר אַפּגעל אַזט צו דער שפּחה, צו דער דיענסט- מויד (ווי די מיינסטע פון זיי האָבען דעמאָלט אָנגערופען דעם „זשאַרגאָן“), נאָר ווי אױן אמת'ער אַריסטאָקראַט האָט ער צוגע- צויגען צו זיך דאָס פּאָלק און גענומען רעדען מיט איהם אַ פיין, נאָר אַ פּערשטענדליך, אױדיש, אַ ריינע, אױנפאַכע, נאָר אַ פּערעל- דיגע שפּראַך.

פון דעמאָלט אָן איז אָפּגעלאָפען אַ סך וואַסערען. דער „זשאַרגאָן“ איז געוואָרען אױס זשאַרגאָן, נאָר „אױדיש“, און ס'איז אױסגעוואַכסען אַ אױדישע ליטעראַטור, אין וועלכער פרישמאָן פּער- נעמט, דאַנקען גאָט, זעהר אַ בכבוד'יג אַרט, גאַנץ אױבען-אָן, אַלס דיכטער, קריטיקער, אַלס זשורנאַליסט און אַלס פעליעטאַניסט, — נאָר פון יענעם מין פעליעטאַניסט, וואָס יעדער זשורנאַל האַלט זיי לכבוד שבת און לכבוד יום-טוב. וואָרום פרישמאָן אַלס פעליעטאַ- ניסט איז נישט דער לײ, דער פּלױדערזאַק, וואָס קומט אַלע טאַג אַ קיצעל טהון דעם עולם. פרישמאָנ'ס פעליעטאַן איז דער פּראַך- דוקט פונ'ם אױראָפּעאישען געשמאַק, פון דער אױראָפּעאישער עסטעטיק, דורכגעזױט דורך אױדישען געלעכטער און אױדישע טרע- רען — דער עכטער אױדישער הומאָר. פרישמאָנ'ס וויטץ איז ווייט פון בית-המדרש, נאָר עכט אױדיש, טיעף, שאַרף און שטעכעדיג, נאָר פיין; בױסענדיג, נאָר אױדעל; שניידענדיג, נאָר מיט כבוד...

צייכענמער געשליפענער שפראך, איך וואָלט זאָגען, פרישמאַנ'ס העברעאישער שפראך. פרישמאַנ'ס העברעאישע שפראך איז איין אייגענטימליך העברעאיש. די „נאַטור־געשיכטע“ פון בערנשטיין, למשל, אין פרישמאַנ'ס איבערזעצונג, איז אַ מייסטער־ווערק, אויף וועלכע אַ סך יונגע־לייט האָבען זיך געלערענט — אויסער וויסענ־שאפט — שרייבען העברעאיש. אַ גאַנצע רייע פון פרישמאַנ'ס פעליעטאָנען אין דעם העברעאישען „היום“ און אין אַנדערע העברעאישע צייטונגען האָבען בעשאַפען אַ בעזונדערען סטיל, פריש־מאַנ'ס סטיל. און נישט נאָר אין דער שפראך און אינ'ם סטיל איז פרישמאַן געווען ניי. ער איז געווען ניי אויך אינ'ם שאַפען. מיט זיינע „אותיות פורחות“ האָט ער געוויזען אַ נייעם דרך, אז מע דאַרף ניט שרייבען דוקא קיין לאַנגע מעשיות, וואָס זאָלען זיך ציהען ווי דער גלות, און אז מע קאָן אין קורצינקע, גאָר קור־צינקע מעשה־לעך און נאָוועלען זאָגען אמאָל מעהר, ווי אין אַ גרויסער לאַנגווייליגער געשיכטע. און אויב פרישמאַנ'ס פראָזע איז ניי, אייגענאַרטיג, אויסגעפיינט און אָפגעקירצט, איז זיין פּאָעזיע אויסגעהאַקט פון שטיין, פון איידעלשטיינער, געפילט און געשליפען מייסטעריש. עפּים פיהלט זיך אַ געניטע האַנד פון אַ געניטען מייסטער נאָך גאָר אין די ערשטע זיינע דיכטונגען. און מיר דאַכט, אז פרישמאַן איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט אָפגעזאָגט זיך פון די י"א תנועות און אַריינגעטראָגען די נייע מעטריק אין דער פּאָעזיע פון אונזער ליטעראַטור. (דער גרויסער ביאָליק איז אַודאי נאָך דעמאָלט געווען אין דער ישיבה און נאָך געשליפט זיך דעם קאָפּ איבער אַ שטיקעל מהרש"א).

אַט די אַלע אייגענשאַפטען, די פיינקייט פון דער שפראך, די אַריגינאַליטעט פונ'ם סטיל, הן אין פראָזע ווּן אין פּאָעזיע, האָט פרישמאַן אַריבערגעטראָגען פון דער העברעאישער אין אונזער אידישער פּאָלקס־ליטעראַטור, אין אונזער אידיש לשון. און דאָס איז געווען מיט אַ יאָהר פינף־און־צוואַנציג צוריק, און איך האָב מורא, אויב נישט איך בין געווען דער ערשטער, וואָס האָט מטמא

וועלט שטעהט, שטארק איבערמריבען, אז פלוני בן פלוני איז געווען אזוינער און אזוינער... אָט דאָס איז, נאָך מיין מיינונג, די בעדיי-טונג פון אַ יובילעאום. אָן אויב עמיצער פון אונזערע בעריהמטע האָט פערדיענט אַ יובילעאום, האָט דאָס אַם מעהרסטען און אַם כשר'סטען פערדיענט — דוד פרישמאן.

דוד פרישמאן איז איין אָריגינעלע פערזענליכקייט אין אונזער ליטעראַטור. אָריגינעל איז ער דערמיט, וואָס אומערדום און אַלע מאָל, אין יעדער עפאָכע, ווען ער האָט זיך בעוווּזען, האָט ער זיך בעוווּזען מיט עפּים אזעלכעס, וואָס איז ניי און אייגענארטיג און וואָס מאַכט אַ רושם און וואָס טראַגט אויף זיך, וואָלט איך זאָגען, דאָס שטעמפּעל „פרישמאן“. שוין דער ערשטער אַרויסטריט זיי-נער אין דער העברעאישער ליטעראַטור, נאָר אין דער יוגענד, אַלס קריטיקער מיט זיין „תהו ובהו“, איז געווען אַ דונער-קלאַפּ פאר אַ גאַנצען דור פון מחברים. דאָס איז ניט געווען קיין געווענהלכע בעל-הבתישע קריטיק. ווי עס פלעגט זיך פיהרען פאַרצייטען, נאָר אַ קאַנאַנדע פון אַ יונגען לעבעדיגען אַפיצער, וואָס האָט אָנגעגורט די לענדען און האָט זיך אַרויסגעריסען מלחמה-אַלטען מיט שוואַר-כינקע, קליינינקע, נישט בעוואָפּענטע מענשעלעך, וואָס זענען גע-פאַלען תחת חרב, ממש ווי די פליעגען נעבאָך, — עס איז געווען אַ גאַט'ס רחמנות צו קוקען.

פערשטעהט זיך, אז פרישמאן, וועלכער צעהלט שוין איצט מסתמא ניט איין גרויע האָר, קוקט איצט אוראי מיט אַ פערביסען שמייכל אויף דעם דאָזיגען ביכעלע, ווי אויף אַ פראָרוקט פון די יונגע יאָהרען, ווי אויף אַ קונדס'עריי. דאָס דאָזיגע קונדס'עריי אָבער — איך זאָג עס נאָך מיין אייגענעם ערפאַהרען — האָט געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק נישט נאָר אויף די מחברים, נאָר אויך אויף דעם „קהל הקוראים“, און געהאַט אַ בעזונדערע ווירקונג אויף אונז, דעמאָלט נאָך נאָר יונגע, קינפטיגע שרייבער. די דאָזיגע ווירקונג האָט פרישמאן נישט אויפגעהערט צו פערשפרייטען אויך שפעטער אויפ'! יונגע דור מיט זיין אויסגע-

מיר נישט קיין אקאדעמיע פון אונשטערבליכע, קאָנען מיר נישט ערוואַרטען, אז עמיצער זאָל ביי אונז פּרעטענדירען אויף אונז-שטערבליכקייט. דאָס איינציגע, וואָס ביי אונז איז נאָך דאָ, איז — אַ יובילעאום. אַ יובילעאום איז, להבדיל, אַ מפּטיר. נישטאָ קיין אנדערע כבודים פאַר אידען. נישטאָ קיין עמטליכע אויסצייכער-נישען, קיין אַרויפשטייגענישען, קיין אויפהויבענישען, קיין מעד-דאַלען, קיין אייבלען — איז פּערבליבען ביי אונז מפּטיר אין שוהל, אָדער דער ערשטער פּסוק פון „אתה הראית“, אָדער סנדקאָ אויף אַ ברית, און פאַר אונז אידישע שריפטשטעלער — אַ יובר-לעאום. עס קאָן זיין, אז פּילאָזאָפּיש גענומען, אויפ'ן שטייגער פון קהלת, איז אַלסדינג בלאָטע שבבלאָטע, נאָר כל-זמן אַ מענש לעבט — און לעבט נישט צילעב דעם, וואָס ער עסט און וועט נאָך עסען און עסען, — איז אונזער חוב, מיט וואָס מיר קאָנען און ווי ווייט מיר קאָנען, אַרויסבעווייזען אַזאַ מענשען, און דוקא ביי זיין לעבען, נישט נאָכ'ן טוידט, אַז מיר אָנערקענען, אַז ער האָט געלעבט ניט אומזיסט. און אַרויסבעווייזען קאָנען מיר עס נאָר — דורך אַ יובילעאום.

דאָס איז, וואָס ס'איז שייך צום יובילאַר אַליין. אַ יובילעאום האָט אָבער נאָך אַ בעדייטונג פאַר אונז גופאַ, אפּשר נאָך מעהר ווי פאַר'ן בעל-היובל. איך רעד ניט פון חברים שריפטשטעלער (קנאת סופרים תרבה חכמה), איך רעד פון גרויסען פובליקום. פונ'ם לעזער רעד איך. אַז מיר פייערען עמיצענ'ס אַ יובילעאום, עפענען מיר אויף זיין ספּר-הזכרונות, פיהרען-אונטער אַ סך-הכל צו אַלס-דינג, וואָס ער האָט געטהאָן, גערעדט אָדער געשריבען, צעגליע-דערען עס און שאַצען עס אָפּ נאָך אונזער אויג און פּערשטאַנד, און דערמיט בעקאָנען מיר אַ וועלט נישט נאָר מיט די ווערק פון דעם און דעם שריפטשטעלער אַליין, נאָר מיט זיין פיזיאָנאָמיע אַלס מענש און אַלס שרייבער, נישט וואַרטענדיג ביז ער וועט אַמאָל צומאַכען איין אויג און מיר וועלען זיך צעגיסען דערנאָך אין הספרים און נעקראָלאָגען, וועלכע זענען שטענדיג, פון זינט די

וועגען פרישמאן'ס יובילעאום

מע זיצט זיך אין דעם שענעם פרייען שווייצערלאַנד, אונטער די בלויע הימלען, אויף די הויכע מיט שניי-בעדעקטע אַלפענבערג, ווייט פון דער ליעבער היים, אָפגעריסען פון אייגענע און פון היימישע, און מע הערט נישט אַ אידיש וואָרט. נאָר דער גוטער נאָט פערלאָזט נישט און גוטע מענשען פערגעסען נישט און שיקען צו צייטונגען פון נאָר דער וועלט און פון כל המינים; ליענט מען זיך אָן און מע הערט זיך אָן צרות פון דער היים, צרות צרורות אויף אידען, מיט גזירות רעות, מיט רדיפות, מיט אַנגסטען, מיט באַיאָקט, מיט געוויינען, וועלכע קיינער וויל ניט הערען, מיט טרערען, וועלכע קיינער וויל ניט זעהען — און פלוצים ליען איך אַ נייעם: אַ יובילעאום! אין וואַרשא, ווי אויך אין אַנדערע שטעט, קלויבט מען זיך צו פייערען אַ יובילעאום פון איינעם פון אונזערע גרעסטע און פון אונזערע בעסטע און פון אונזערע שענסטע — פון דוד פרישמאן — און עס ווערד אויף אַ ווילע ליכטיג אין די אזיגען, פריי אויף דער נשמה, גרינג אויפ'ן האַרצען. און אָט פאַר וואָס: מיר זענען דאָך עפּים אידען אויף דער וועלט, און אידען זענען דאָך עפּים אַנדערש פון אַלע פעלקער. אַלסדינג, וואָס אַלע פעלקער האָבען, האָבען מיר, ברונד-השם, ניט האָבען מיר נישט קיין באַדען, קאָנען מיר ניט שטעלען קיין דענק-מאָלען אונזערע גדולים. נישטאָ וואו. האָבען מיר נישט קיין מעצענאָטען, קיין ליעבהאָבער מיט פולע קעשענים, קיין אייגענע נאָבעלס, קאָנען מיר נישט אַרויסקוקען, אַז עמיצער פון אונזערע בעסטע זאָל בעעהרט ווערען אַמאָל מיט אַ בכבוד'ען פרייז. האָבען

וועגען פרישמאן'ס יובילעאום

געשריבען אין יאָהר 1913.

האָט איהם געפרעהט צו זעהן דעם ערפאלג פון זיין חבר'ס ווערק, און מיט'ן גאנצען האַרצען געווינשט, אז דער ערפאלג זאל זיין נאָך בעסער, נאָר נישט מורא געהאט פאַר קאָנקורענץ... „דיין ערפאלג איז אונזער אלעמענ'ס שטאַליץ“ — האָט ער צו מיר געזאָגט אין אַ מינוט פון השתפכות-הנפש. אין אזעלכע מינוטען האָט פריז לייעב געהאט, ווי איהר זעהט פון זיין ערשטען בריעף, אַריבערצור-זעהן פון „איהר“ אויף „דו“. דאָס זענען יעווען די בעסטע מינוטען ביי פּרצ'ען...

די וואָך פון פסח איז אַוועקגעגאַנגען, ווי עס געהען אַוועק אלע וואָכען פון אַ גאַנץ יאָהר, און טאַקיי וויעדער אַ מאָל, ווי דאָס האַרץ האָט איהם געזאָגט, איז פריז נישט אָפּגעטראָמען פון מיר און צוזאַמען מיט דיגעזאָהנען האָבען מיר אויסגעמאַסטען וואַרשאַ אין דער לענג און אין דער ברייט, זיך אינדריייען געפאַטאַגראַפיערט, גע'חלומ'ט פון אידיש טהעאַטער, פון ליטעראַטור, געבויעט פלענער און לופט-שלעסער, ווי נאָר אין די יונגע יאָהרען — ווער האָט דעמאָלט געקאָנט זאָגען, אז דאָס וועט זיין ביי מיר די לעצטע וואָך מיט פּרצ'ען?...

דאָס, מיר און דינעזאָהנען אויף-צו-להכעיס, איבעראַרבייטען נאָך אַ מאָל, ביז עס וועט אַרויס אַ כלי שלמה. און תוך-כדי-דבור איז ער אַריבערגעשפּרונגען אויף מיר און אויף מיינע אַרבייט מיט אַזוי פּיעל וואַרעמקייט און אינטערעס, גלייך ווי ער וואָלט גערעדט פון זיינע אייגענע אַרבייט, און מיט פּרייד גערעדט וועגען מיינ ערפּאָלג, גלייך ווי וועגען זיין אייגענעם ערפּאָלג.

איך וויל דענקען, אז דעם אייגענעם אינטערעס האָט פּרץ געהאַט אין אַנדערע שריפטשמעלער, וועלכע זענען געווען נאָהענט צו זיין האַרצען. און עס קאָן גאָר אַנדערש ניט זיין, וואָרום אויב מיר, שריפטשמעלער, זענען אַ משפּחה, וואָס בעשטעהט פון מאַמע און מאַמע, שוועסטער און ברודער, פאַר וואָס זאָלען מיר זיין ערגער פון אַלע אַנדערע משפּחות? וואו שטעהט עס, אז מיר, שריפטשמעלער, בעדאַרפען זיין ענגהערציג, קוקען איינס אויף דאָס אַנדערע, ווי אויף „קאָנקורענטען“ פון פּערשיעדענע לאַגערען? ... אַט האָט איהר נאָך אַ בריעף פון פּרצ'ען, פון וועלכען ס'איז צו זעהן, ווי אַ שריפטשמעלער אינטערעסירט זיך מיט די ווערק פון אַ צווייטען און וויל, אז יענעמ'ס שריפטען זאָלען ערשיינען וואָס שענער (עס האָט זיך אונטערהאַנדעלט וועגען איין אויסגאַבע פון אַלע מיינע ווערק אין איילוסטראַציעס):

„ליעבער שלום-עליכם,

איך האָב געהערט, אז איהר ווילט אַרויסגעבען אייערע זאַכען איילוסטרירט, און אז מען פּראָפּייניערט אייך דעם יונגען קראַטקע צו דער אַרבייט. און אַזוי ווי איך וואָלט זעהר געוואָלט זעהן אייערע זאַכען איילוסטרירט און האָב דערביי אַמונה אינ'ם טאַלאַנט פון יונגען קראַטקע, על כן שרייב איך אייך מיינ דעה און עצה, אז איהר זאָלט מיט קראַטקע ענדיגען.

אייער י. ל. פּרץ.“

מע דאַרף נישט פּערגעסען, אז פּרץ האָט צו יענער צייט אַליין געהאַט אַזעלכע צוועלף בענדער פון זיינע ווערק, און דאָך

פלעקט פאר מיר זיין הארץ, די קדשי-קדשים פון זיין נשמה, גער רעדט פון נייע שאפונגען... וואָס מיך האָט איבעראשט — איז די גלייכניגקייט, מיט וועלכער ער האָט אויסגעהערט מיין קריטיק איבער זיינע מיסטישע פּאָעמען אין דער לעצטער צייט. איך האָב איהם גאַנץ אויפריכטיג אַרויסגעזאָגט מיין מיינונג וועגען דער „גאַלדענער קייט“; איך האָב איהם געזאָגט, אז איך וועל אוועקגעבען צעהן „גאַלדענע קייטען“ פאַר איין ומעשה'לע פון זיינע „פּאָלקסטהימליכע געשיכטען“. האָט ער זיך אויפגעהאַפט מיט אַ געשמאַקען היכניגען געלעכטער: „האַ-האַ-האַ — דינעזאָהן זאָגט אויך דאָס אייגענע!“

דאָס איז די „גאַלדענע קייט“, וועלכע פּרץ האָט עטליכע מאָל איבערגעניצעוועט — גאָרנישט פּרצ'עם טבע. פּרץ האָט פיינט געהאַט, ווי, למשל, דער זיידע מענדעלי, זאָל מאַריך ימים זיין, אז ער שרייבט'אָן אַ זאך, צאצקעט ער זיך מיט דעם, פיילט דאָס און פּוצט דאָס איבער עטליכע מאָל, איידער ער לאָזט דאָס אַרויס פון האַנד, און אז ער לאָזט דאָס אַרויס, ציטערט ער איבער דעם, ווי איבער אַ טייער קינד, שפּיעגעלט זיך אין דעם, זוכט חסרונות, גלעט דאָס אויס נאָך אַ מאָל — אזוי שאַפט דער זיידע מענדעלי און אזוי שאַפען אייניגע פון זיינע אייניקלעך... נאָר ניט אזוי האָט געשאַפען פּרץ. מיט איין אונגעהייערער שנעליגקייט, אבי ס'איז איהם נאָר געקומען דער רוה-הקודש, האָט ער אַרויסגעוואָרפען איין נאָוועלע נאָך דער אַנדערער, און צום ערשטען זענען זיי, פּערשטעהט זיך, דורכגעלייענט געוואָרען פאַר יעקב דינעזאָהן, און יעקב דינעזאָהן האָט געפונען, אז אַזעלכעס איז נאָך נישט דאָ געוועזען. דאָס האָט ער שוין פּערשפּאַרט זאָגען. דאָס האָט מען שוין געקאָנט זעהן אין זיינע אויגען.

נאָרנישט קוקענדיג דערויף, וואָס איך האָב מיך אזוי וואַכעדיג אויסגעדריקט וועגען זיין לעבלינג די „גאַלדענע קייט“, האָט זיך פּרץ גאַנץ אָפּענהערציג מודה געווען פאַר מיר, אז ער האַלט, אז דאָס איז די בעסטע פון אַלע זיינע שאַפונגען, און אז ער וועט

פּאָזיע," אזוי אז יענער האָט נישט געוואוסט וואו א טהיר עפענט זיך. און צוריק, האָט ער אָנגעשמעקט, אז ס'איז דאָ א טאלאנט — האָט ער איהם אויפגעהויבען ביו צום הימעל און האָט אָנגעזאָגט דורך דינעזאָהנען א בשורה אין שטאָרט, אז ס'איז געבוירען גער וואָרען ביי אידען א שעקספיער, א ישעיה הנביא, א משיח! משיח! ... איך מוין, אז איך האָב קיין טעות ניט, אז דאָס ערשטע ווערק, וואָס שלום אש האָט אָנגעשריבען, איז דורכגעגאנגען פערביי פּרצ'עס אויגען, און אז פּרץ איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט געזאָגט אויף שלום אש, אז ער איז שלום א ש...

דאָס אייגענע איז געווען אויך מיט אנדערע, מיט די יונגערע. און פערשטעהט זיך, אז ער האָט אָפטמאָל געהאט א מיאוס'ען טעות אויך. נישט אלע פורים איז יום טוב, און נישט אלע תמיד ווערד געבוירען א שלום אש. פּרץ האָט זיך אָבער ווינציגרוואָס געקומערט פון אזעלכע זאכען — אויסגעלאַכט זיך אונ פּערגעסען. פּרץ איז בכלל געווען א נאָטור, וואָס האָט פּינט געהאט קליינ-ליכקייטען. א ברייט וואַרעם האַרץ, א קאָלאָסאלער קאָפּ, א מענש א ריעז — אָט דאָס איז געווען דער איינדרוק, וואָס ער האָט געמאַכט; און דער עיקר — א פּקח, מיט אויגען פון א תלמיד-חכם, טיעפע, בליצענדיגע, גרויסע אויגען, א ברייטער בליצענדיגער קוק און א מויל, וואָס פּערעלט, געדאַנקען, וואָס ברויזען, זעצען ווי פון א קוואַל, און ווערטער אזעלכע שענע און אזעלכע געפליגעלטע, אז ס'איז נאָר געווען א וואונדער, פון וואָס געמען זיך צו אונזער אזוי-גערופענער „אַרעמער שפּראַך" אזוי פיעל פיינע קיילעכניגע פּערעלדיגע ווערטער?

איך האָב געקענט פּרצ'ען א סך מיט יאָהרען, נאָר איך האָב איהם קיינמאָל ניט געזעהן אזוי פּריש און בליהענד און גלענצענד, ווי פאַר-איאָהרען פּסט, אין דער וואָך, וואָס מיר האָבען פּער-בראַכט אינאיינעם. גלייך ווי דאָס האַרץ האָט איהם געזאָגט, אז דאָס איז אונזער לעצטע וואָך, האָט ער זיך צו מיר בעזונדערס צוגעלאָזט, גענומען א בעזונדערען אינטערעס אין מיר און אנט-

ווי איהר זעהט פונ'ם בריעף, איז נאָר איין וואונש געווען ביי זיי ביידע — איך זאָל זיין געזונד. דאָס פאָהרען מיט זיי אין דרייען אין ארץ-ישראל — דאָס, דאָרף מען פערשטעהן, איז געווען מעהר ניט אַז אַ לעקאכעל, ווי ומע זאָנט צו אַ קראַנק קינד. דער עיקר — איך זאָל געזונד ווערען — „האָטש מיר און פּרצ'ען צוליעב“... און איך האָב זיי צוליעב געטהאָן — און בין געזונד געוואָרען און געקומען צו פאָהרען אויף די אַנדערע טעג פסח קיין וואַרשאַ און אַריינגעפאלען אין די ברייטע געזונדע אַרעמס פון דעם ריעז י. ל. פּרץ און אין די קליינע דאָרע הענטלעך פונ'ם קליינ-טשיקען גוטינקען אייביג-פּערלעכטען יעקב דינעזאָהן — און מיט די צוויי האָבען מיר זיך שוין ניט געשיידט אַ וואָך כסדר. ווי אַרום אַ ציטעריג קינד, זענען זיי די גאַנצע צייט אַרומגעגאַנגען אַרום מיר, געהיט, איך זאָל מיך, חס ושלום, ניט פּערקיהלען. אזוי ווייט, אַז אויפ'ן רעסעפּשאַן, וואָס דער „הזמיר“ האָט מיר געגעבען (פּרץ איז געווען דער פּרעזידענט פון „הזמיר“), האָט פּרץ ניט געלאָזט מיך זיצען מעהר ווי עטליכע מינוט, האָטש ער אַליין איז געווען דער רעדנער פון מיין כבוד וועגען, — און וועל-כער רעדנער וויל עס ניט, מע זאָל איהם הערען? ... ס'איז אָבער געווען ענג און הייס, „און דער איז ביי אונז אַ ציטעריגער, אַיין אַפּגעשריגענער“ — אזוי האָט גע'טענה'ט פּרץ, אָנווייזענדיג אויף מיר מיט אמת'ער ליעב-שאַפט פון איין עלטערען ברודער.

איך שטרייך-אונטער די דאָזיגע ווערטער מיט אַ בעזונדער כונה, ווייל ווער עס האָט געמענט פּרצ'ען פּערזענליך, דער ווייסט, אַז ער איז געווען ווייט פון סענטימענטען, שונקט דער היפּך פון זיין מאַמע דינעזאָהן, וועלכער איז אַ מאַמע צו אַלע שריפטשטעלער, צו די עלטערע ווי צו די אינגערע. פּרץ איז געווען צייטענווייז קאַלט ווי אייז, שטערנג ווי אַ רבי און שניידענד ווי אַ מעסער. „שטיוועל פּוצען!“ — האָט ער געקאָנט געבען אַ שנייד-אַפּ אַ יונג אַ גראַמענמאַכער, וואָס איז געקומען צו איהם מיט אַ „בינטעל

זאָל איך דיר אָבער שרײַבען? איך לעז אַלץ וואָס דו שרײַבסט, אפילו וועגען אונזער בעקאנטען פ... איך לעז און בעוואונדער... און וואָלט זעהר געוואָלט, דו זאָלסט געזונד ווערען. זיי געזונד! דײַן, י. ל. פּרץ."

„וואָס זאָגט איהר, אפשר ניט אַ גבורה פון אַ אידען? גאַנצע זעכס אַ האַלב שורות אויפשרײַבען, שוין מיט דער אונטערשריפט! און גלויבט מיר, ליעבער שלום עליכם, ווער עס קען פרצ'ען ווייסט, אַז דאָס איז באַמת זיך אָנגעטהאָן אַ כח פון זיין זייט. געדענקט זשע, זעהט וואָס גיכער פאָלקאָס געזונד צו ווערען. האָפט און ווילט אין גיכען צו אונז אין וואַרשאַ צו קומען. עס האַלט בײַם געבוירען ווערען בײַ מיר אַ פּלאַן. מיר, דאָס איז טײַטש: איהר, פּרץ און איך, זאָלען מיר פּאַהרען קיין ארץ־ישׂראֵל, אַ קוק טהון, אַ טראַכט טהון און אַ דערצעהל טהון פון דאָרט אַלץ, וואָס מיר וועלען מיט אונזערע אויגען דאָרט זעהען בחוש און מיט'ן האַרצען דורכפיהלען. טרעטענדיג אויף די ערד, פון וועלכער מיר שטאַמען, אין וועלכער עס זענען בעהאַלטען אַלע אונזערע גײַסטיגע וואַרצלען, און צו וועלכער אונזערע תפילות און האָפּנונגען זענען געווענדט.

איך בעט אײך, ווערט באַלד געזונד! חוץ אַלץ וויל איך גלאַט אזוי אויך ניט, איהר זאָלט קראַנק זיין — טאָ זײַט־זשע בעסער געזונד, האָטש מיר און פרצ'ען צולײַכע. אונז טהוט וועה, אַז איהר שרײַט נעבאָך פון יסורים. אונז קלעהמט דאָס האַרץ, אַז מיר דערמאַנען זיך, ווי איהר פיהלט אײך אַצינד, דעריבער ווילען מיר, דעריבער בעטען מיר אײך, טהוט אונז צולײַכע און ווערט טאַקי באַלד באַמת געזונד און שטאַרק.

דאָס האַרץ אונזערס בעט אויך גאָט אַ רפואה שלמה פאַר אײך, פאַר אײער פרוי און ליעבע טהײערע קינדער. צום גיכען זעהען זיך געזונדערהײַט,

אײער י. דינעזאָהן."

ליצנות, גערופען — פון דעם איז אָפּגערעדט, וואָרום אין געלד־
זאכען איז פּרץ געווען, לויט דינעזאָהנ'ס אָפּשאַצונג, ערגער פּון אַ
קינד, אַ קינד, וואָס דאַרף האָבען אַ מאַמע. און אין דינעזאָהנ'ען
האָט פּרץ געפונען אַ מאַמע, אַ געטרייע, איבערגעגעבענע מאַמע,
וואָס איז גרייט געווען זיך מוסר־נפש זיין פאַר איהם אַלע מינוט.
און גאָט זאָל אַיך הימען זאָגען אַ שלעכט וואָרט וועגען פּרצ'ען
אין דינעזאָהנ'ס געגענוואָרט! און ניט נאָר זאָגען — טראַכטען
שלעכטס וועגען פּרצ'ען האָט שוין געהייסען אַ בעל־עדינונג, אַ פּער־
שוועבונג. די וואַרשאַווער לצים אפילו האָבען זיך געוויצעלט
איבער דעם, און דינעזאָהן האָט געוואוסט, אַז לצים וויצלען זיך,
און האָט זיך געמאַכט דערפּון: „דערויף זענען זיי לצים, זיי זאָלען
זיך וויצלען“. ער האָט געטהאָן זיין זאך באַמונה, נישט געלאָזט
קיין שטויב זאָל אויף איהם פאַלען. און טאָמער האָט ער געזעהען
ביי עמיצען אַ שענס, און טאָמער האָט איהר איהם דערצעהלט
עפּים אַ גוטע זאך, האָט ער זיך באַלד דערמאַנט, אַז ביי פּרצ'ען
איז אַ סך בעסער. עס איז דערגאַנגען אזוי ווייט, אַז בשעת פּרץ
איז פּערגאַנגען מיט אַ נייער זאך, האָט מען דאָס געקאַנט אַרויס־
זעהן אויף דינעזאָהנ'ס פנים, און אַז פּרץ האָט די נייע זאך אָני־
געשריבען, האָט דינעזאָהנ'ס פנים געשיינט ווי די זון.

די בעסטע אילוסטראַציע דערצו איז אַ בריעף פון פאַרצוויי־
יאָהרען. די ערשטע העלפט איז פון י. 5. פּרץ, די אַנדערע העלפט
פון יעקב דינעזאָהן, וואָס קוועלט אָן פון זיין ליבען, טייערען פּרץ,
און, ווי אַ פּערליעבטע מוטער, האָט ער איבערגעגעעהלט אפילו די
שורות — נאַנצע זעכס שורות מיט אַ האַלבע — „אַ גבורה פון
אַ אידען!“...

אַט האָט איהר דעם בריעף :

„12—1, 1918.

„ליבער, ליבער שלום-עליכם,
איך בין בטבע אַ פּיינד פון בריעף־שרייבען. אָבער דיין צו־
שריפט צו דינעזאָהנ'ס בריעף האָט מיך שרעקליך געריהרט. וואָס

א וואָך מיט י. ל. פּריץ

פאַראַיאָהרען פסח איז דאָס געוועזען.

נאָך אַ שווערער שלאַפּקייט און נאָך אַ לאַנגער קוראַציע אין די וואַרעמע לענדער, בין איך געקומען קיין וואַרשא. אַ סך פּריינד און גוטע פּריינד האָבען מיך אָפּגעוואַרט אויפ'ן באַהנהויף, און צווישען אלע פּריץ און דינעזאָהן:

ווער עס האָט געקענט פּרצ'ען, האָט זיך גאָרנישט געקענט פאַרשטעלען פּרצ'ען אָהן דינעזאָהנ'ען. אַ ריהרענדע חכר'שאַפט! אַ מאָדנע ליעבשאַפט! און ניט פון נעכטען איז דאָס געווען, און ניט פון פאַראַיאָהרען. נאָך מיט אַכט און צוואַנציג יאָהר צוריק, אַז איך האָב געהאַלטען ביי אַרויסגעבען מיין ערשטעס יאָהרבּוך „די אידישע פּאָלקסביבליאָטעק“ און פּריץ האָט מיר צוגעשיקט קיין קיעוו זיין באַלאַדע „מאָניש“, איז תּיכּף נאָך פּרצ'עס בריעף אָנגעלאַפּען אַ בריוועל פון וואַרשא, פון דינעזאָהן, וואו ער פּרעגט זיך נאָך אויף דעם „אויפּגעהענדען שטערן“, און אַז איך האָב איהם געענטפּערט, אַז איך בין פון דער באַלאַדע ענטציקט און אַז דער אויטאָר שיינט צו זיין אַ גרויסער טאַלאַנט, איז קיין מעהר גליקליכער פון דעם דינעזאָהן אויף דער וועלט ניט געווען. ער, דינעזאָהן, ניט פּריץ, האָט מיר שוין צוגעשיקט נאָכדעם אַ גאַנצע „טעטראַד“ מיט קליינע ערצעהלונגען פון י. ל. פּריץ, פון וועלכע ס'איז גרינג געווען אויסצוקלויבען און אָפּצודרוקען אַזעלכע זאַכען, ווי דער „העלעמער מלמד“, „ווענוס און שולמית“ און דעסגלייכען. פון דעמאָלט אָן און ווייטער איז אַלץ, וואָס פּריץ האָט אַרויסגע- וואַרפּען (איך וועל שפּעטער זאָגען פאַר וואָס איך בענוץ דאָס וואָרט „אַרויסגעוואַרפּען“), איז דאָס געגאַנגען דורך דינעזאָהנ'ס הענד. אַז דינעזאָהן איז געווען זיין ביזנעס-סקרעטער, ווי עס הייסט ביי אײַך, אָדער פינאַנץ-מיניסטער, ווי מיר האָבען איהם, בדרך

א וואך מיט י. ל. פריץ

געשריבען אין יאָהר 1915.

ווער ווייסט? אפשר איז דאָס אַ מעלה? אפשר איז דאָס אַ אידעאל, וואָס יעדער פּערפּאַסער מעג זיך ווינשען אזא פּאַפּולאַר דיטעם צו דערגרייכען?

מע זאָגט, אַז דאָס ליעד „לאָרעלי“, וואָס אַלע קענען, ווייסען ניט אַלע, אַז דער מחבר פּון דעם איז היינע.

דער נאָמען פּון יענעם פּראָנצויז, וואָס האָט בעשאַפּען די „מאַרסעליעזאַ“, ווייסט אורדאי איינער פּון טויזענד, אָדער פּון צעהנטויזענד, אַז ער איז רוזשע דע־ליל.

אָדער אַ סך ציוניסטען ווייסען נפּתלי הערץ אימבער, דעם, וואָס האָט געמאַכט דעם „עוד לאַ אבדה תקותנו“?

בעת אידך האָב געשריבען מיין הקדמה צו דער ערשטער אויפֿ־לאַגע פּון וואַרשאַווסקי'ס ליעדער, האָט זיך מיר פּערוואַלט זאָגען נביאות, אַז ס'וועט ניט נעמען קיין סך צייט און וואַרשאַווסקי'ס ליעדער וועלען ווערען עכטע פּאַלקס־מאָטיווען, געזונגען פּון פּאַלק בכל תפּוצות ישׂראַל.

אידך האָב ניט געוואוסט, אַז מיין נביאות וועט גרייכען אַזוי ווייט, אַז די דאָזיגע ליעדער וועלען ווערען אַזוי פּאַלקסטהימליך, אַז זיי וועלען טאַקי קענען אַלע, לאַנג־לאַנג, כל זמן עס וועט גע־זונגען ווערען אַ אידיש ליעד, נאָר דעם פּערפּאַסער וועלען ניט אַלע קענען, און דער נאָמען וואַרשאַווסקי וועט פּערגעסען ווערען, גלייך ווי ס'איז נאָר קיינמאָל אויף דער וועלט קיין וואַרשאַווסקי ניט געוועזען...

רובעל א יאָהר געהאַלט, מיט א דירה, מיט אַלעם גרייטען, מיט א פאיעטאָן און מיט פערד — אז מע שמועסט פון כל טוב!
 וואָס טהוט גאָט? זאָגט ער, אז אָנשטענדיגע און עהרליכע לייט דאַרף ער אַליין האָבען. און וואַרשאָווסקי לעגט זיך אוועק, מוטשעט זיך פריהער אָפּ העכער א יאָהר אין אונמענשליכע ליידען — און דער אידישער בעראַנזשע שטאַרבט אוועק עלענד און פּערגעסען פון דער גאַנצער וועלט און לאָזט איבער א פאַמיליע אָהן שום מיטלען צום לעבען.

וואַרשאָווסקי איז געשטאַרבען, און זיינע ליעדער האָבען אַנט געהויבען ווערען וואָס ווייטער אַלץ מעהר פאַפּולער אינ'ם אידישען פּאָלק, ביי אונז, אין דער „טשערטאָ“, און אויך ווייט-ווייט, הינטער דער „טשערטאָ“. נישט נאָר ביי אונז, נאָר אין אויסלאַנד, אין אמעריקא און נאָך ווייטער פון אמריקא אויך.
 אויף אַלע אידישע קאָנצערטען טרעטען-אַרויס קינסטלער, וואָס זינגען אויסגעצייכענט וואַרשאָווסקי'ס ליעדער, נאָר דער אַנטיק דערביי איז, וואָס ביי די ליעדער און אויף די אַפישען ווערד זעהר זעלמען (כמעט קיינמאָל ניט) דערמאָנט דער נאָמען וואַרשאָווסקי.

נאָך מעהר: נישט לאַנג איז מיינער א חבר, א אידישער שרייבער פון וואַרשא, געווען אין אַדעם אויף א אידישען קאָנצערט און איז נתפעל געוואָרען, ווי אזוי איי אַרטיסטין האָט געזונגען א אידיש „פּאָלקסליעד“:

שטאַרקער! שטאַרקער!
 רייסט די סטרונגעס, רייסט אויף צוויי —
 די מיזינקע אויסגעגעבען!

ביי דעם אידישען שרייבער איז וואַרשאָווסקי'ס ליעד א „פּאָלקסליעד“. און דער נאָמען וואַרשאָווסקי איז ניט דערמאָנט ביי איהם!

נאָך אלע איינלאַדונגען זענען מיר דערוויילע געווען נאָר אין צוויי סאַמע נאָהענטע שטעדט: אין ביעלאָצערקאָוו און באַרדיטשעוו. — און וועהרועה, וואָס ס'האָט זיך געטהאָן! עס האָבען געשוויצט די וועגן! עס האָט געקאַפּעט פון דער סטעליע! אַ דערשטיקעניש!

אמת, צו למ"ד אלפים איז נאָך געווען גענוג ווייט („למד" איז געווען, נאָר די „אלפים" האָבען געפּעהלט). מיר האָבען אָבער געהאַט פאַר זיך אַ גאַנצע וועלט. שוין געווען צונעגרייט פאַר אונז איין אָבענד אין יעקאַטערינאַסלאַוו, און פון דאָרטען האָבען מיר בעדאַרפט פּערפּאָהרען קיין אַדעס, און ווייטער, און נאָך ווייטער. האָט זיך גאָט אַריינגעמישט און ס'האָט זיך געטראַפּען אַ מעשה:

געקומען קיין יעקאַטערינאַסלאַוו, האָב איך געפונען אַ דעפּעש בוך-הכל פון דריי ווערטער:

„וואַרשאַווסקי געפּעהרליך קראַנק..."

און ווען טרעפט זיך אזא זאך? וועט איהר האַרבען, ס'איז כדאי צו וויסען.

כל ימיו האָט זיך וואַרשאַווסקי געבאָדן געראַנגעלט מיט'ן דלות, ווי איין אמת'ער העלד, חלילה ניט אַרויסבעוויזען קיינעם, אז ער און זיין פאַמיליע (א ווייב און א טאָכטער) ליידען נויט. נאָר גראַד אויף דער עלטער, שוין צו עטליכע און פּופּציג יאָהר, געפּעלט עפּים איין אייזען-קאַמפּאַניע פון דאָנער באַססיין, חלילה ניט קיין אידען, נאָר בעלגיער, כריסטען, מע זאָל אַראַפּברענגען צו זיך אין דער קאַנטאָר, אין יעקאַטערינאַסלאַווער גובערניע, אלץ פּראָקוריסט, איין אַנשטענדיגען, איין אַרענטליכען יוריסט פון קיעוו, ער מעג זיין אַ איד. און וואו קאָן מען קריגען אַ מעהר אַנשטענדיגען און מעהר אַרענטליכען מאַן, ווי מ. מ. וואַרשאַווסקי?

אין אַט אזוי איז אונזער וואַרשאַווסקי פּלוצים מיט אַ מאָל נתגדל געוואָרען, בעקומען אַ שטעלע פון שענע עטליכע טייערער

און מע האָט געמאַכט אַ כּוּסָה, און מע האָט געהויבען אַ טאָסט, און מע האָט גערעדט אַ רעדעניש, און מע האָט געלויבט ידעם מחבר אין טאָג אַרײַן, געבענשט איהם מיט'ן נאָמען: „דער אירי־שער בעראַנזשע“, און מע האָט געהאַפּט אַ רקוד'על מיט'ן בעל־היובל און מיט'ן בעל־הבית, און מע האָט געטאַנצט און מע האָט געזונגען — הי־געלעבט!

ווי נאָר ס'איז אויסגערקויפט געוואָרען דאָס ביכעל, איז דער נאָמען פון וואַרשאַווסקי'ס ליעדער גיך געוואָרען מפורסם נישט נאָר אין קיעוו און אַרום קיעוו, נאָר ווייט־ווייט איבער'ן גאַנצען לאַנד איז כמעט נישט געווען די אידישע שטוב, וואו מע זאָל ניט וויסען צו זינגען דעם „אַל־בית“. און דער קול, אַז דער פּער־פּאַסער אַלײַן זינגט זיינע ליעדער פּאַר'ן עולם אין קיעוו, האָט דערגרייכט אויך אין אַנדערע שטעט, און מיר האָבען ביידע אָנ־געהויבען בעקומען זעהר פּריינדליכע איינלאַדונגען פון אַ סך גרויסע און קליינע שטעט, מיר זאָלען קומען לוסטיג מאַכען דעם עולם — איך מיט מיינע „מעשיות“, וואַרשאַווסקי מיט זיינע „ליעדלעך“... אַז דאָס לעבען איז ליעב, איז די וועלט הפּקר!

דאָס איז געווען די גליקליכסטע צייט, קאָן מען זאָגען, דער כאַמע פּריהלינג פון וואַרשאַווסקי'ס לעבען. איך געדענק אזוי ווי היינט דעם חשבון, וואָס ער האָט מיר געמאַכט פון אונזער ער־שטען טורנע איבער'ן לאַנד.

— צו לִמֵּד אַלפּים! — האָט ער מיר געזאָגט מיט זיין הילכיגען געלעכטער. — צו לִמֵּד אַלפּים דאַרף אונז איבערבלייבען ריינע, אַ רוח אין זייער פּאָטער און מוטער אַרײַן!

— און דערנאָך וועלען מיר אַריבערשווימען דעם ים — האָט ער גענומען פּאַנטאַזיערען ווייטער — און מאַכען אַ ריזע איבער אַמעריקאַ, און דאָרטען וועלען מיר איבערקעהרען די וועלט!...

נאָר דער וועלט איז, אַפּנים, בעשערט געווען, זי זאָל ניט איבערגעקעהרט ווערען. וואָרום פון אונזער גאַנצער נסיעה און

בהשתדלות פון פריינד און ציוניסטען. און מחמת די ליעדער זענען שוין געווען בעקאנט פון א סך פריהער, האָט מען די ערשטע טויזענד ביכלעך צעהאפט ווי מצה-וואַסער, נישט איבערגעלאָזט אפילו אויף א רפואה.

מאָהלט אייך, קיין גרויסע גליקען האָט דער מחבר ביי דעם געשעפט ניט געקאָנט מאַכען. ער איז געווען גליקליך, וואָס זיינע פריינד האָבען געדעקט די קאָסטען. א בעלן אויף אַרױסצוגעבען די צווייטע אויפלאַגע האָט זיך עפּױס ניט געפּונען. א קונה, וואָס זאָל בעצאָהלען דערפאַר דעם „מחבר“ עטליכע הונדערטער במזומן — אודאי ניט (פאַר זשאַרגאַנישע ליעדלעך מזומן געלד?). אַליין אַרױסגעבען דאָס ביכעל — האָט וואַרשאַװסקי ניט פּערמאַנט קיינמאַל אַזאַ גרויסען קאַפיטאַל. סײַרען מיט דער צײַט, אַז דער אויבערשטער װעט רהמנות האָבען? ... גאָט, אַז ער װײַל, קאָן ער! ... דערפאַר האָט ער אָבער געהאַט כּבּוד — אַ יובּילײַ!

איך מאַך ניט קיין שפּאַס: מיר האָבען איהם געפּראַװעט אַ יובּילײַ.

אַזױ האָט דאָס טאַקי געהײסען: „דער אַנדערהאַלבען-יאָהר דיגער יובל פון וואַרשאַװסקי'ס ליעדער“.

דאָס האָט בעדאַרפּט הײסען: אַזױ װי אַנדערהאַלבען יאָהר האָבען זיך וואַרשאַװסקי'ס ליעדער בהשתדלות פון פריינד און ציוניסטען געדרוקט און זענען מיט גאָט'ס הילף אין אַ גוטער שעה אַרױס פון דרוק — איז אַ גוט יום־טובּ אייך, אידען!

דעם יובל האָט מען „געפּײערט“ טאַקי בײַ מיר אין שטובּ. פּורים איז דאָס געווען (אויב איך האָב קיין טעות ניט), נאָך דער סעודה.

אַ יום־טובּ איז דאָס געווען דוקא אַ פּרײַליכער, מיט טאָסטען און מיט רעדעס.

סאַמע אין מיטען יום־טובּ האָבען זיך אַרײַנגערױסען אַ בינעטעל קיעווער סטודענטען, יונגע לײַט וואַרעמע, הײַציגע, אײַדיש בלוט,

האַבען שוין בעצייטענס, אויף קרעדיט, געשענקט אַ שמייכל, אין ס'איז אַרויס אויף דער סצענע כתרילעווקע, און דער עולם האָט זיך געפיהלט גאַנץ יום-טוב'דיג.

נאָר דער אמת'ער יום-טוב האָט זיך אָנגעהויבען ערשט דער מאַלט, אַז וואַרשאַווסקי האָט זיך אַוועקגעזעצט ביי'ם ראַיאַל. באַלד נאָך די ערשטע צוויי-דריי ליעדער האָבען אָנגעהויבען פליהען בעשטעלונגען פון אַלע זייטען, ווי פון געבעטענע בעלי-בתים אויף אַ חתונה :

— „טייערע מאַמע“ !

— „אַ גוט מאָרגען, יענקעלע“ !

— „תנחום דער טרובאַטש“ !

— „די מיזינקע“ ! „די מיזינקע“ !

— „שמחת-תורה“ ! „שמחת-תורה“ !

און דער גוטער וואַרשאַווסקי, וואָס האָט ניט געוואוסט וואָס הייסט אָפּזאָגען, אַז יענער וויל, האָט אויסגעהערט אַלע בעלי-בתים און מיט פּערגעניגען געגעבען יעדען בעלי-הבית, וואָס ער פּערלאַנגט, נעבאָד גוט געשוויצט, גלייך ווי מע וואַלט איהם גע-צאָהלט דערפאַר מי יודע וויפיעל !

נישט איין מאַל, געהענדיג פון די אסיפות ביינאַכט צו-פּום (אויף צו בעשטעלען פאַר די אומזיסטע „אַרטיסטען“ אַ פאַיעטאָן — דערויף איז קיינער ניט געפאַלען), האָט ער מיר מיט זיין הילכיגען גוטמוטיגען געלעכטער איבערגעגעבען און בעוויזען, אַז דאָס העמד איז אויף איהם „פיטש-נאַס“.

— האָטש אויסצודרעהען, אַ רוח אין זייער פאַטער און מוטער

אַריין, האַח-אַחאַ !

נאָר אַט איז געקומען די צייט, ער זאָל שוין אַמאָל דערלעבען נחת אויף. עס איז אַרויס מיט גאָט'ס הילף דער באַנד מיט ליעדער (לערך מיט אַ יאָהר צעהן צוריק), געדרוקט אין קיעוו

פיעל, אז ס'איז איהם שווער אפילו אָנצושרייבען זיינע ליעדער אויף פאפיער.

קענען דעם האָט זיך אָבער געפונען אַ מיטעל — און מיר האָבען איהם גענומען אַטאַקירען פון אלע זייטען אזוי לאַנג, ביז מע האָט ביי איהם גע'פועל'ט, ער זאָל מיר דיקטירען דעם טעקסט, און פאַר אַ מוזיקער — די נאָמען, און דער ערשטער באַנד וואָר שאַוסקי'ס ליעדער איז למזל צונויפגעשטעלט געוואָרען, און מע האָט זיך גענומען זיי אַרויסגעבען על חשבון החברה פון קיעוו.

יענע צייט איז געווען די צייט פון „ציוניזם“: ציוניסטישע אָבערדען, פּערזאָמלונגען און דיסקוסיעס. און אזוי ווי די פּער-זאַמלונגען זענען בעשטאַנען פון סאַמע הייסע דעבאַטען און טרור קענע — אָפּטמאָל אַביסעל צו טרוקענע — רעדעס, האָט מען זיך שטאַרק גענויטיגט אין אַ פּערבייסעכטס, אין אַ מין קאָמפּאַט — „פאַר לאַ באָן כאַוש“, ווי דער פּראַנצויז דריקט זיך אויס.

דער דאָזיגער קאָמפּאַט איז געווען די ערשטע צייט שלום-עליכם'ס „מעשיות“, און דערנאָך איז צוגעקומען אויך וואַרשאַווי קי'ס ליעדער.

ס'איז כמעט ניט אוועקגענאַנגען איין אָבער, איין ציוניסט טישע פּערזאָמלונג, מע זאָל אונז ניט שלעפען פון „קרעשטשאַטיק“ אויף „פּאַדאָל“ און פון „פּאַדאָל“ אויף „קרעשטשאַטיק“. איך האָב געמוזט עפּיס פּאַרליענען, און וואַרשאַווי האָט געמוזט עפּיס זינגען — און ניט „עפּיס“ זינגען, נאָר טאַקי אַ סך זינגען! אַלסדינג, וויפיעל ער האָט פּערמאַגט, האָט ער געמוזט אויסזינגען, נאָר אָהן אַ שום תירוץ, — האָטש נישט מיין לייענען, נישט וואָר שאַוסקי'ס געזאַנג האָבען זיך אָנגעקעהרט מיט'ן ציוניזם. ס'איז שוין אָבער געוואָרען אזא רגילות — פּערפאַלען! אָנגערעדט זיך ווי די פּויקען און אָנגעגעסען זיך מיט דעבאַטען, האָט מען אוועק געשטעלט אַ טישעל, צונויפגערוקט די בענקלעך, אוועקגעזעצט שלום-עליכם'ען אויבענאָן, און די ערנסטע פּער'עס'טע פּנימ'ער

אפילו אויף די געדאַנקען נישט געקומען. מע קאָן זיך דעריבער פאַרשטעלען, מיט וואָס פאַר אַ נייגעריגקייט איך האָב אַרויסגע-קוקט אויף וואַרשאַווסקי'ן מיט זיינע ליעדלעך.

די עטליכע טעג זענען אַריבער — מע האָט מיר געבראַכט דעם פּוינעל.

אַ מענש פון אַריבער פּופּציג, קורצען וואַכס מיט קורצזיכ-טיגע, נאָר שמייכלענדיגע און אַ סך רעדענדיגע אויגען, גוט געפאַקט, איין אָפּגעטראָגען רעקעל מיט אַ ביסעל אויסגעריבענע עלענ-בוינעס, איין אַלטגעזעסענער שניפּס, אַ גיך גענגעל, אַ שען קול און אַ שמאַרק הילכיגער געלעכטער — אָט דאָס איז וואַרשאַווסקי'ס פּאָרטעט.

דער גאַסט האָט זיך לאַנג נישט געלאָזט בעטען, זיך אַוועק-געזעצט צום פּאָרטעפּיאַן און גענומען זינגען און זיך אליין אַקאַמ-פּאַנירען זיינע שענע ליעדער מיט אַזוי פּיעל הומאָר און געפּיהל און מיט אַזאַ שענער, האַרציגער שטימע, אַז איך האָב איהם פּשוט אַרומגעחאַפט קושען:

— גזלן! פאַר וואָס לאָזט איהר ניט אָפּדרוקען די דאָזיגע ליעדער? ווען איך זאָל ניט וויסען, אַז דאָס זענען אייערע אייגענע, וואָלט איך געמעגט שווערען, אַז איך האָב זיי אַמאָל געהערט זינגען פון מיין מאַמען!

אַזוי פּיעל פּאָלקסטוהימליכקייט האָט זיך געפונען אין די ווער-טער און אַזוי פּיעל פּראָסטקייט אין זייערע מעלאָדיעס!

דער געדאַנק פון לאָזען דרוקען די ליעדער איז אָבער געווען פון וואַרשאַווסקי'ן אַזוי ווייט, אַז ער האָט גאָרניט געוואָלט הערען דערפון. און דערצו האָט ער זיך מיר מודה געווען, אַז האָטש ער האָט אַמאָל געשטודירט אין דער ראַבינער-שולע (אין זשיטאָמיר). האָט ער אירישיקייט געלערענט אַזוי ווינציג און פּערגעסען אַזוי

דער נאָמען וואַרשאַווסקי איז מיר געווען בעקאנט פון לאַנג אין קיעוו. דאָס איז געווען אַ געשוואַוירענער אַדוואָקאַט, אַ טיפּ פון יענעם מין געשוואַוירענע אַדוואָקאַטען, וואָס האַפען ניט קיין שטערען, קנאַקען ניט, לאָזען זיך ניט הערען אויף דער וועלט, זיצען זיך שטיל אין זייער קאַבינעט, קוקען לאַנג-לאַנג אַרויס אויף אַ קליענט, נאָר אַז דער קליענט איז געקומען, איז ער שוין זיכער, אַז ער האָט געטראָפען ניט צו קיין אַדוואָקאַט, וואָס קוקט איהם אין דער האַנד אַרײַן און שאַצט איהם די קעשענע, נאָר צו אַ פריינד, צו אַ ברודער, וואָס וועט איהם אויסהערען ווי אַ פריינד און בעהאַנדלען ווי אַ ברודער.

פערשטעהט זיך, אַז אַזעלכע מענשען פלאַגען זיך זייער גאַנץ לעבען, פיהרען אַ ביטערע מלחמה, קומען קוים-קוים אויס מיט'ן שטיקעל ברויט און ווערען געעלטערט פאַר דער צייט.

אויף וואַרשאַווסקי'ן איז דאָס אָבער געווען שווער צו דער קענען. דאָס איז געווען אַ פאַרשוין אַ לעבעדיגער, אַיין אַמת'ער כתריליק — אַיין אַרעמס און אַ פרייליכס, און צווישען חברה געשוואַוירענע אַדוואָקאַטען — די נשמה. קיין אָבער, קיין יום-טוב, קיין קערמעשעל איז זיך ניט בעגאַנגען אָהן מאַרק מאַרקאָד וויטשען. וואָרום מאַרק מאַרקאָוויטש וואַרשאַווסקי האָט געהאַט אַ בעזונדערען טאַלאַנט אויף צו פרייליך מאַכען דעם עולם מיט זיינע אויסגעצייכענטע הומאַריסטישע עקספּראָמטען אין ריימען, וואָס ער האָט אַיך געקאָנט, ווען איהר ווילט, צוטראַכטען צו יעדען איינציגען נאָמען, און מיט דער בעסטער כאַראַקטעריסטיק אַפּשילדערען אַיך אַ מענשען אין דריי-פיער ווערטער.

קופּערניק מיט זיינע גלענצענדע רעדעס און וואַרשאַווסקי מיט זיינע עקספּראָמטען-קופּלעטען האָבען גע'שמ'ט אין שטאָדט, און ביידע זענען געווען געליעבט אין אַלע אינטעליגענטישע קרייזען פון קיעווער ראיאָן. נאָר אַז דער זעלביגער וואַרשאַווסקי קאָן אויך אידישע ליעדלעך מאַכען אין „זשאַראָן“ — דאָס איז מיר

די געשיכטע פון וואַרשאַווסקו'ס ליעדער.

(צו דער צווייטער אויפלאגע).

דאָס איז געווען מיט אַ יאָהר פיערצעהן־פופצעהן צוריק. אין אַ געשפרעך מיט אַ געשוואוירענעם אַדוואָקאט אין קיעוו (מ. מ—ר) דערצעהלט מיר דער דאָזיגער אַדוואָקאט אַ מעשה, אַז יענע וואָך איז ער געפאָהרען מיט זיינעם אַ קאָלעגא, אויך אַ געד־שוואוירענער אַדוואָקאט, מ. מ. וואַרשאַווסקי, פון קיעוו קיין וואַרשאַווא אין געריכט אַרין, האָט איהם אָט דער וואַרשאַווסקי דעם גאַנצען וועג געזונגען אידישע ליעדלעך אין „זשאַרגאַן“, נאָר אַזעלכע, וואָס צעגעהען זיך ממש אין אַלע איברים. בעזונדער איז איהם פערבליבען אין טעם אַ ליעדעל, וואָס הויבט זיך אַן מיט די ווערטער:

„אוי, מאַכט האַנצי בולקעם!
אוי, באַקט זי בייגעל!“...

-- וועמענ'ס ליעדלעך זענען דאָס? וואו קריגט מען זיי און וואו זענען זיי געדרוקט?
— זיינע אייגענע ליעדלעך, אין ערגיץ ניט געדרוקט. ער אַליין מאַכט די ליעדער, ער אַליין בעשאַפט די מוזיק צו זיי און ער אַליין זינגט זיי — אַלסדינג אַליין.
— סטייטש, וואָס־זשע שווייגט איהר? גיט איהם אַהערצוצו, אָט דעם פויגעל!
און ס'איז געבליבען, אַז אין אַ פרייען טאָג ברענגט ער מיר איהם צו פיהרען.

אַט אזוי זינגען זיך אידישע, באמת אידישע פּאָלקסליעדער! אויך די שפּראַך פון וואַרשאַווסקי'ס ליעדער איז די אמת'ע פּאָלקס-שפּראַך, אַ פּראָסטע אידישע קאָפּאָטע, נישט געקוינצעלט, נישט פּערדייטשערט. פּונקט אזוי ווי מע רעדט ביי אונז אין אונזער געגענד. * איך בין רעכט איבערצייגט, אַז עס וועט גאָר נישט לאַנג געדויערען און וואַרשאַווסקי'ס „אידישע פּאָלקסליעדער“ ווע-לען ווערען ביי אונז באמת פּאָלקסליעדער, וואָס מע וועט זיי קאָנען הערען זינגען אומערום, אין יעדער אידישער שטוב, דאָרט וואו מע הערט נאָך אַמאָל אַ אידיש וואָרט, דאָרט וואו מע שעמט זיך נישט מיט אונזער אַרעמער אידישער פּאָלקסשפּראַך, וואָס מע רופט זי „זשאַרגאָן“...

אויגוסט 1900, קיעוו.

* מיר בעטען ביי די, וואָס די אויסשפּראַך איז ביי זיי אַ ליטווישע, זי זאָלען מוחל זיין וואַרשאַווסקי'ן די גראַמען: „וואונדער — קינדער, מוטער — ביטער, בלוט — ניט, צו — פרייה, זיס — פּוסי, וכדומה אַזעלכע פּערזען, וואָס פאַר'ן ליטווישען לעזער קומען זיי אויס פּריקרע. דערפאַר זענען מיר מוחל די ליטווישע שרייבער זייערע גראַמען: „שונאים — פּנים“, ווייל „פּנים“ ליענט זיך ביי זיי ווי ביי אונז „שונאים“, אָדער די גראַמען: „אויך — גיך“, ווייל „אויך“ ליענט זיך ביי זיי „עך“ און „גיך“ — „געד“... אויך די מאַס פון די פּערזען איז ביי וואַרשאַווסקי'ן נישט אויסגעהאַלטען אומערום גלייך, ווייל ער געהט מיט דעם גאַנג אַז אין ליעדער איז נישט די מאַס דער עיקר: ער בויעט זיינע ליעדער אויף דער אַרט, ווי עס האָט געשריבען גאַלדפּאָדען, וועלכען ער שעצט נאָנץ הויך אַלס פּאָלקסדיכטער און האַלט זיין שרייבען פאַר אַ מוטער ביי'ס צונויפלעגען פּאָלקסליעדער אין זשאַרגאָן.

די הענד שוין אויפגעבונדען,
צעבראָכען ליגט די קייט...
דער גלות איז פערשוואונדען,
פערשוואונדען צער און לייד!...

וויבאלד אזוי, איז ער דאָך גערעכט, אז ער זינגט:

וואָס זשע דאַרף מען, ברידער, אומעמיג זיין?
ס'איז איין עבירה, כלעבען, אַ גרויסע —
אַמערה, טראַגט אַריין איין עמער וויין,
לאַמיר מאַכען בעסער אַ כּוּסָה! —
זיך מומשען און זינגען ליעדער,
פליעסקעמ, פליעסקעמ, ברידער!...

וואָס נאָך פאַר אַ סוד ליגט אין ווארשאווסקי'ס ליעדער? —
וואָס זיי זענען פראַסט און עכט אידיש, נישט גע'מלאַכט'ט — און
דאָס איז אמת'ע פּאָעזיע. וועמען פון אונז איז נישט בעקאַנט
דאָס בילד פונ'ם אידישען חדר:

אויפ'ן פריפעמשיק ברענט אַ פייערעל
און אין שטוב איז הייס,
און דער רבי לעהרענט קליינע קינדערלעך,
דעם אַלף-בית...

אָדער ווי געפעלען אייך, אַשטייגער, „שרה און רבקה“, די
צוויי שוועסטער פון „ראַחמעסטריווקע“? און דאָס בריוועל פון
אַמעריקא, וואָס אַ זעהן שרייבט צו זיין מאַמע און גיט איהר אַפּ
אַ גרוס פון יעדען בעזונדער: פון לאַה'ניון און פון דבורה'לען,
וואָס ווייזט מיט'ן גרויסען פינגער אויף דער באַבעניו'ס פאַטרעט:

און מיין שענער יונג מיין סאַני
אַרבייט, גאַלדענע האַט ער הענט!
משה'לע זאָגט שוין „מודה אַני“,
רחל'ען וואַלסט דו נים דערקענט...

ביי יעדען איז א יום-טוב דאָס שטיקעלע לעבען —
 ביי מיר איז דאָס לעבען שוואַרץ ווי די ערד...

זעלטען-זעלטען האַפט זיך אַרויס ביי איהם אַ געוויין: „עס
 זינגט זיך ניט, עס זינגט זיך ניט!“... פערטעהרט, ביי יעדען
 אומגליק, ביי יעדער צרה שלאַ תבוא, פערענטפערט ער דעם רבונר
 של-עולם און זאָגט דעם געוויסען „גם זו למטובה“:

איך בין קראַנק, איך שפיי מיט בלוט,
 אין בקור-חולים נעמט מען מיך. ניט...
 איך שטאַרב, איך געה-אויס, ווי אַ לעכט, —
 שאַ! ברידער, גאָט איז גערעכט...

ער רעדט זיך אויס דאָס האַרץ, אַז אַמאָל, ניט היינט געדאַכט,
 איז געווען אַ סך — אַ סך ערגער, און ער טראָגט נישט קיין שנאה,
 קיין פערדראָס אויף זיינע שונאים; אַרבת, ער וואָלט טרינקען
 מיט זיי „ברודערשאַפט“:

טהייערע מלכה,
 געזונד זאָלסט דו זיין!
 פאַר וועמען זאָל איך טרינקען
 דעם דאָזיגען וויין? —

איך וואָלט טרינקען פאַר מיינע שונאים,
 נאָר זאָג זיי ניט אויס!

וואַרשאַוסקי'ס העלד איז אַ גרויסער מאַמיון, און האַטש די
 נאַכט איז לאַנג, האַטש די נאַכט איז פינסטער, גלויבט ער פון
 דעסמוועגען, אַז אַט-אַט געהט-אויף די זון אין ציין; ער זעהט
 איהר שוין פון דער ווייטען, ער הערט הימעלשע געזאַנגען פון
 פייגעל, וואָס פליהען דאָ און דאָרט:

אין זיי שפיעגעלט זיך אָפּ, ווי אין אַ לויטער וואַסער, דאָס גאַנצע לעבען פונ'ם אידישען פּאַלק מיט אַלע אידישע פריידען און ליידען, אידישע צרות, דער אידישער דלות, אידישע טרערען... וואָר-שאַווסקי'ס ליעדער זענען נישט נאָר קינות, קלאַנגליעדער אַליין; אַדרבה, מעהרסטענטהייל פון זיי זענען דוקא פּרייליכע, לעבעדיגע ליעדער, וואָס אַפילו אַז זיי הויבען זיך אָן טרויעריג, מיט איין אומעטיגען מאַטיוו, לאָזען זיי זיך אָפטמאָל אויס מיט אַ געלעכטער:

אַז מע זאַפּט פון מיר דאָס בלוט אַרויס
און מע מוטשעט מיר פאַמעליך,
לאַך איך מיר גוט פון מיינע שונאים אויס
און געה מיר גאָר אַ פּרייליך!...

נאָר אַז אָד און וועה איז צום געלעכטער! אין דער גאַנצער פּרייליכקייט הערט זיך אַ געוויין, אין זיין געלעכטער הערט מען טרערען... נאָר וואַרשאַווסקי'ס העלדען האָבען פיינט בעקלאַגען זיך:

ווי פאַר'ן עמוד
זינגען זיי תמיד...

זיי זענען, צום מיינסטען, טאקי גרויסע אַרעמע לייט, נעבאָד קבצנים, נאָר פּרייליכע קבצנים:

האַטש איך בין מיר אַרעם אידעל
און עס דאַרט מיר גוט דער מוח,
שמחת-תורה זינג איך אַ ליעדעל
און מאַך אַ גוטע כוסה אויך!...

זיי זענען, צום מיינסטען, גרויסע בעלי-בטחון, זיי גלויבען אין גאָט און זענען מקבל באהבה אויף זיך אַלע צרות, סאי די וואָס פונ'ם אויבערשטען, סאי די וואָס פון מענשען, סאי פון פרעמדע, סאי פון אייגענע... זעלמען האַפּט זיך אַרויס ביי איהם אַ קלאַג, אַז:

נישט פון דעם מין שרײַבער וויל איך רעדען אַצינד. איך רעד פון די אמת'ע טאלאנטען, וואָס ליגען אין דער פערבאַרגעניש, וואָס יאָגען ניט אַרויסבעווייזען זיך אויף דער אידישער וועלט און וואָס מע בעדאַרף זיי זוכען און געפינען.

איינער פון די דאָזיגע טאלאנטען איז דער פערפאַסער פון „אידישע פּאָלקס-ליעדער“, מ. מ. וואַרשאַווסקי. דאָס איז אַ נייער פאַרשוין, אַ גאַסט אין אונזער פּאָלקסליטעראַטור, און פערדיענט, מע זאָל זאָגען איבער איהם און איבער זיינע ליעדער עטליכע ווערטער.

מ. מ. וואַרשאַווסקי איז, ווי דאָס רוב פון אונזערע שרײַבער, אַ מענש אַ פערנומענער (ער איז אַ יודיסט), וואָס האָט נישט קיין צייט אָפּצוגעבען זיך מיט ליטעראַטור; נאָר אז ער האָט אַ פרייע מינוט, זינגט ער זיך אַ אידיש ליעדעל, זיין אייגענע אַרבייט, מיט אַ אידישער מעלאָדיע, וואָס ווערד ביי איהם בעשאַפען אינאיינעם מיט די ווערטער. ער האָט נישט אין זינען געהאַט אַרויסגעבען זיינע אידישע ליעדער פאַר'ן פּאָלק, און אַפילו אָנשרייבען זיי אויף פאַפּיער, ביז עס האָט זיך געמאַכט, אז נאָר אומגעריכט, צוריק מיט אַ יאָהר דרייפיער, האָבען אייניגע פון זיינע בעקאַנטע (און איך אויך בתוכם) דערהערט איהם זינגען און שפּיעלען זיינע אידישע ליעדער — אין מיר זענען אַלע געווען אַנטציקט. מיר האָבען דערהערט אַ ניי מין געזאַנג, מיר האָבען דערפיהלט אַ פריש מין געשמאַק, אַ בעזונדער מין זיסקייט, סאַי אין די ווערטער, סאַי אין דער מעלאָדיע, און מיר האָבען זיך צוגעזעצט צו איהם, ער זאָל זיי אַרויפשרייבען אויף פאַפּיער. — און פון יענער צייט אָן קאָן מען שוין הערען וואַרשאַווסקי'ס ליעדער זינגען אין אַ סך אידישע הייזער דאָ אין קיעוו, און אויך אין אַנדערע שטעט, וואָס אין אונזער געגענד. מע זאָל פערשמעהן אַקוראַט וואַרשאַווסקי'ס ליעדער, מוז מען זיי הערען זינגען, וואָרום דאָס זענען נישט גלאַט אַזוי שיריים, וואָס גראַמען זיך — שטראַם-גראַם; דאָס זענען ליעדער, און ליעדער פאַר'ן פּאָלק; דאָס זענען אַזעלכע ליעדער, וואָס

מ. מ. ווארשאָווסקי און זיינע ליעדער

א.

א פאָר ווערטער צו ווארשאָווסקי'ס ליעדער.

וואונדערבאר איז די געשיכטע פון אונזער פאָלק ישראל. וואונדערליך איז אונזער אידישע ליטעראטור. נאָר נאָך מעהר וואונדערליך איז די ביאָגראַפיע פון אונזערע שרייבער, פאָעמען און משוררים. אייגענטליך, איז ביי אונז, אידען, נישטאָ קיין שרייבער, ווי ביי לייטען, דאָס הייסט, נישטאָ ביי אונז אַזעלכע, וואָס זאָלען זיך אָפגעבען נאָר מיט שרייבעריי אַליין; מע קאָן זאָגען, אַז ביי אונז איז כמעט נישטאָ קיין איינציגער שרייבער, וואָס זאָל לעבען פון דער פען. ביי אונז שרייבט יעדער ווער עס וויל, ניט דער וואָס קען, וואָרום דער וואָס קען — יענער קאָן ניט שרייבען, מחמת ער איז פערטראָגען נאָר אין עפּים אַנדערש, אין דאנט־פּרנסה, ער זוכט אַ שטיקעל ברויט... דעריבער וואָל־גערען זיך ביי אונז אָפטמאָל טאַלאַנטען, וואָס געהען לאיבוד, ווער־דען פערפאַלען. מע בעדאַרף נישט מיינען פון דעסטוועגען, אַז ביי אונז שרייבט מען חלילה ווינציגער, ווי ביי אַלע אַנדערע פעל־קער; אדרבה, צווישען אידען געפינט איהר אַ סך, אַ סך אַזעלכע, וואָס שרייבען און שרייבען און הערען ניט אויף צו שרייבען, פּערגיסען טייכען טינט, פיהרען־איבער פאַפיער און פענעס אומד ברחמנות, און דרוקען ביכער און ביכלעך איז די טויזענדער. נאָר

מ. מ. ווארשאָווסקי און זיינע ליעדער

געשריבען אין יאָהרען 1914—1900.

מיר פאַרשטעלען אין זכרון לעווינסקי'ס פאַרטערט מיט קורצע שטריכען, ווייל איך שרייב דאָס זעהר בחפזונ'דיג און נאָך ליגענדיג דערצו: א גרויסער איד, א ברייטער, מיט ברייטע פלייצעס, מיט א ברייט שמייעל אויפ'ן ברייטען פנים און מיט ברייטע הענדר, וואָס וואָלטען וועלען אַרומנעמען דאָס גאַנצע בינטעל אידישע שרייבערס מיט'ן גאַנצען אידישען פאָלק און אַריבערהאַפען זיך אויף א וויילע קיין ארץ-ישראל — אינ'ם אידישען לאַנד — און דאָרטען געבען א לעב-אונטער, אָבער טאַקי וואָס לעבען הייסט, דהיינו: א גלעזעל כרמל-וויין, א גרויסען העברעאישען זשורנאַל, א גרויסע אידישע אַקאַדעמיע, א שפאַציער מיט אידישע טעכטער אויפ'ן הר-הכרמל, און א פאָהר אויף די אייגענע אידישע באַהענען, אומערדום מיט אייגענע אידישע בופעטען, מיט אידישע קיאָסקען, וואו עס פערקויפט זיך כל ספרי מענדעלי מוכר ספרים מיט כל שירי ביאליק — הי געלעבט, אַדנים סלאָוואָם!...

„אַדנים סלאָוואָם“ — דאָס איז געווען לעווינסקי'ס פלוג-וואָרט, מיט וועלכען ער פלעגט אויסלאָזען יעדען שמועס און מיט וועלכען עס גלויבט זיך מיר פערענדיגען אויך די דאָזיגע שורות.

נערווי (איטאַליע), ו' מרחשוון, התרע"א.

די אַנמערקונגען אין דעם דאָזיגען אַרטיקעל, ווי אויך די איבערזעצונג פונ'ם העברעאישען בריעה, זענען געמאַכט פון די אַרויסגעבער.

און דער עיקר, וואָס איך וויל דיר אַצינד שרייבען, איז וועגען דייע „שפּריכווערטער“.* ווי דו זעהסט, האָב איך צונויפגעזאַמעלט איינס צו איינס אלע דייע גלייכווערטלעך און גלאַט ווערטלעך און איך האָב ברעה זיי לאָזען דרוקען אין אַ זעהר שענעם ביכעל, מיט אַ הקדמה פון מיר אָדער פון איינעם פון אונזערע לייט, אַ קורצע הקדמה, נאָר איין אויספיהרליכע, און פּערקויפּען עס פאַר זעהר אַ נידעריגען פּרייז. און דו, מיין טהייערער, בעשטים דיין לוי, וויפּיעל דו וועסט געפינען פאַר נויטיג, וויל איך וויל דאָס אַזעקקויפּען, אויב ניט אויף אייביג, איז אויף צוואַנציג יאָהר (!?), אָדער אויף אַביסעל וועניגער פון דעם... אָט דאָס איז, מיין טייערער פּריינד, וואָס איך האָב געפונען פאַר נויטיג דיר צו שרייבען אַצינד. דאָס העפט גופא שיק איך דיר מאָרגען. און נייעס, מיין טייערער, איז ביי אונז נאָר וועניג...]

שפּעטער מיט אַ טאָג צוויי־דריי האָב איך ערהאַלטען פון איהם דאָס העפטעל. אין דעם זעלבען טאָג האָב איך געלייענט אין די צייטונגען, אז לעוויןסקי איז געפעהרליך קראַנק. אויף מיין אָנפראַג־דעפּעשע: וואָס מאַכט לעוויןסקי? האָב איך בע־קומען פון מיינע פּריינד פון אַדעס אַ קורצע תשובה:

דאָראָגאַי לעוויןסקי סקאַנטשאַלסיאַ.

סך הכל דריי ווערטער, נאָר די דריי ווערטער האָבען צוגע־צומען דריי יאָהר פון מיינע נישט פּיעלע יאָהרען, וואָס מיר איז נאָך געבליבען זיך נאָריש צו מאַכען אויף דער דאָזיגער נאָרישער וועלט...

ביי'ם סוף פון מיינע פּערביילויפּענדיגע רשימות גלוסט זיך

* א. 5. לעוויןסקי האט זיך אַ געוויסע צייט אָפּגעגעבען מיט'ן צונויפ־זאַמען אלע שפּריכווערטער און גלייכווערטלעך פון שלום־עליכ'ס ווערק — סאי די אַריגינעלע, שלום־עליכ'דיגע, סאי די פּאַלקסיווערטלעך, וואָס שלום־עליכ'ס האט בעאַרבייט אויף זיין שטייגער — און האט דאָס געזאַלט אַרויסגעבען אין אַ בעזונדער ביכעל. — דאָס מאַנסקריפּט מיט די ווערטלעך געפינט זיך ביי שלום־עליכ'ס פּאַמיליע צווישען שלום־עליכ'ס נאכגעבליבענע שריפטען.

חפץ אנכי לקנות אותה, אם לא לצמיתות, אבל לעשרים שנה (!?) או פחות מעט... זהו, ידידי חיקר, מה שמצאתי נחוץ לכתוב לך עתה. את המחברת גופא אנכי שולח לך מחר. וחדשות, יקירי, אצלנו רק מעט. רבניצקי איז נאך געל ווי געווען, ווערט אפילו אביסעלע גרויליק, אָבער נאך אלץ געל, און שווינגט. ביאליק איז נאך אלץ ביאליק, דאָס הייסט, ער שרייבט ווינציגער שירים און לאַכט פֿיעל, און דער „זיידע“ זיצט נאך אין ווילנא... וכו' בכל הברכות שלך

א. 5. לעווינסקי.

[פון די אַרויסגעבער: מיר גיבען דאָ פאַר די לעזער די איבערזעצונג פון דעם בריעה אויף אידיש: ערשטענס און פריהער פון אלץ — א גמר חתימה טובה... נאך איך וויל, אז צו דעם „גמר חתימה טובה“ זאָל מען דיר צולעגען נאך עפּיס א קלייניגקייט: דו זאָלסט אויסנעמען דאָס גרויסע געווינס פון צוויי הונדערט טויזענד. איך מוין, אז ביי דעם אויבערשטען, ווי להבדיל, ביי בראַדסקי'ן, איז דאָס פון די קליינע זאכען; ביי אזא אידען אָבער ווי דו וועט דאָס זיין אַ ענין. ווי מיינסט דו? און ווייטער — אויב מיר וועט זיך אַיינגעבען צו זיין נעכסטען מאַנאַט אין אויסלאַנד, וועל איך זיך סטאַרען צו זעהען מיט דיר, אויב דו וועסט נאך דעמאָלט זיין אין לונאַנאָ. און מיר, מיין טייערער, האָבען ערוואַרט פון דיר „עפּיס“ פאַר'ן ראש־השנה־נומער, אָדער, לכל הפחות, אויף סוכות, און דו, גולן, האָסט געשוויגען. דו פער־גינסט ניט אונזער אַדעם. און וואָס וועט זיין מיט אונזער „גוט־מאַרגען“* ווייס איך ניט. אפשר וועט ער אוועקשטאַרבען פאַר דער צייט פון געלד־מאַנגעל, אָדער פון בלוט־מאַנגעל... און דו דערווייטערסט זיך פון איהם. אז דער בית־המקדש וועט אויפ־געבויט ווערען, וועסט דו דאַרפֿען ברענגען אַ פעטען „קרוב־חטאת“!

* א טעגליכע צייטונג אין אדעם, פון וועלכער דער פערשטארבענער לעווינסקי איז געווען דער רעדאַקטאָר־אַרויסגעבער.

איהם. נישט געווען דאָס מאָל, וואָס ער זאָל זיין אין „מיון“ שטאָדט (אין קיעוו) און ניט זיין ביו מיר און ביו מיון גאַנץ הויזגעזינד אַ ליעבער, אַ גוטער, אַ וואַרעמער גאַסט. איך קאָן ניט אָנווייזען פינקטליך — ווען, פון וואָסער אַ מאַמענט, עס האָט זיך פּערבונדען אונזער גוטפריינדשאַפט. איך ווייס נאָר, אַז דאָס איז געווען אַ ליעבשאַפט אַ לאַנגאַנענדיגע, זיין אַלטע ליעבשאַפט! זיין געטריישאַפט צו מיר (און מסתמא דאָס זעלבע צו יעדען פון זיינע אינטימע פריינד) איז געווען כמעט אַ איבער-גאַטירליכע. איך וועל געוויס זיין אַ חוטא פאַר'ן רבונ'ש-לעוואָם, אויב איך וועל זאָגען, אַז איך האָב אויף גאַט'ס וועלטעל מעהר שונאים ווי גוטע פריינד. אָבער אַזאַ גוטען פריינד, ווי לעוויןסקי, ווייס איך ניט, אויב איך האָב ווען געהאַט, און גאָט ווייסט, אויב איך וועל איהם האָבען. איך זאָל, למשל, וועלען זאָגען, אַז לע-וויןסקי איז מיר געווען געטריי, ווי אַ ברודער, וואָלט דאָס געווען ניט נאָר באַנאַל — דאָס וואָלט זיין אַ בעלעדיגונג, אַ פּראָפּאַנאַציע פאַר'ן געשטאַרבענעם. און איך האָב זעהר מורא, אַז דאָס זעלבע, וואָס איהר הערט פון מין מויל, קאָנט איהר הערען, ווי געזאָגט, פון יעדען איינציגען פון אונזער ענגען קרייז, פון אונזער ליטע-ראַריש קלייזעל. אַ גוטען פריינד, זאָגט די וועלט, דערקענט מען אין זיין „עתי-צרה“. מע בעדאַרף ליענען לעוויןסקי'ס בריעף צו מיר קיין אויסלאַנד אינ'ם בעריהמטען יאָהר 1905, בעת איך האָב פּערלאָזט דאָס „פּאַטערלאַנד“ און בין אוועק מיט'ן וואַנדערשטעקען קיין אַמעריקאַ.

„איך האָב צו אַמעריקאַ נאָר ניט, — אזוי אונגעפּעהר שרייבט צו מיר לעוויןסקי קיין לעמבערג — נאָר איך פּערגין ניט אַמעריקאַ „אונזער שלום-עליכס'ן!“ „דו פּאַהרסט אוועק פון אונז, — שרייבט ער ווייטער — נאָר געדענקען זאָלסט דו, — מאַלע וואָס סע מאַכט זיך — אַז ס'איז דאָ אַ שטאָדט אַדעס, און דאָרטען האָסט דו פריינד, וואָס ליעבען דיך און וואָס וועלען דיך קיינמאָל לייט פּערלאָזען!“... און זיין גדולה, זיין פריינד ביי מין צוריק-

פראזע איז געווען מיט א ביטערער איראָניע: „הסופר מגאָרנאָ-סטאיעווקע“. מיר צו הילף איז גיך אונטערגעקומען נאָך א גבור פון די גבורי-ישראל און גענומען בויקערען דעם גאָרנאָסטאיעווקער אַנטיזשאַרגאַניסט פון הינטען און פון פאַרענט און פון אַלע זייטען. דער נאָמען פון דעם דאָזיגען גבור איז י. ה. רבניצקי. דער גאָרנאָ-סטאיעווקער קונדס, אַפנים, האָט זיך אָבער ווינציג-וואָס איבער-געשראַקען פאַר אונז ביידען און האָט גענומען שניידען א „מאמר“ נאָך א „מאמר“, און אַלע מאָל מיט מעהר פייער. און מערק-ווירדיג! וואָס שאַרפער דער דאָזיגער פייעריגער אַנטיזשאַרגאַ-ניסט איז אַרויסגעטראָטען קעגען אונז, מעהר היימישער איז ער אונז געוואָרען. עפּים האָבען מיר אַלע געפּיהלט, אַז דער „שונא“ טראָגט אויף זיך אַ פעל פון אַ טיגער און דאַרף זיין דערצו אַ גוט ברודערעל, „משלנו“...

און כּך הוה. דאָס איבעריגע דאַרף איך ניט דערצעהלען. אַלע ווייסען, וואָס פאַר אַ מין „שונא“, וואָס פאַר אַ מין „אַנטי“ א. 5. לעווינסקי איז געוועזען בכלל, ובפרט צו דער ליטעראַטור פּונ'ם אידישען פּאָלק, וועלכע איז איהם געווען נישט ווינציגער טייער ווי זיינע אייגענע קינדער. מיט אַ ברייט שמיכעל איבער'ן בריי-טען פנים האָט ער מיך דאָס ערשטע מאָל בעגעגענט אין אָדעס. דאָס האָט בעדאַרפט צו זיין אונגעפעהר מיט אַ יאָהר צוועלף צוריק. איהם האָט מיר פאַרגעשטעלט, אויב איך האָב קיין טעות, דער „אבי אבות הגוטברודערלעך“, וואָס זיין נאָמען איז לובאַרסקי, נאָך מעהר בעקאַנט אונטער'ן נאָמען „אונזער אברהם אליהו“, וואָרום אברהם אליהו איז היימליכער אַלס לובאַרסקי... דעמאָלט איז לעווינסקי שוין נישט מעהר געווען אַ לעווינסקי פון גאָרנאָ-סטאיעווקע, נאָך „א. 5. לעווינסקי“, „רבי קרוב“ — און אַך, וואָס מיר ביידע האָבען זיך אָנגעלאַכט, דערמאַנענדיג זיך אַן אונזער דועל אויף די בלעטער פּונ'ם „המליץ“! עס האָט זיך מיר אויס-געראַכט, אַז מיר זענען מיט איהם בעקאַנט שוין פון מי יודע ווען אַון עפּים אַ מאָדע ווייבע וואַרעמקייט האָט זיך געפּיהלט געבען

מײן בעקאַנטשאַפֿט מיט א. ל. לעװינסקי

אונזער ערשטע בעקאַנטשאַפֿט מיט דעם אזוי פֿריה אָפֿנע־
שטאַרבענעם לעװינסקי איז געװען, נאַטירליך, אַ ליטעראַרישע,
און אָנגעהויבען האָט זיך עס מיט אַ יאָהר צװאַנציג צוריק, אין
דער צײַט פֿון מײן „יודישע פּאָלקסביבליאָטהעק“. אויף די בלע־
טער פֿונ'ם „המליץ“ (עליו השלום) האָבען מיר זיך בענגענט,
בידע אָנגעװאָפֿענט מיט שטאַהלענע פֿעדערען און מיט אײן אַר
סענאַל פֿון מליצות, און האָבען מלחמה געהאַלטען אויף עטליכע
נומערען „המליץ“, נישט געפּאַלען, חלילה, און נישט אונטערגע־
געבען זיך איינער דעם אנדערען, און אָהן אַ טראָפֿען בלוט — ווי
די אמת'ע גבורי ישראל.

דעם ערשטען פֿלוצליכען סטראַטעגישען אָנפאַל האָט ער גע־
מאַכט אויף מיר. ער איז אַרויס מיט אַ „מאמר“: „סטײַטש,
שלום־עליכם וויל אָפֿ'שמד'ען אלע בעסטע העברעער, מאַכען זיי
פּאַר זשאַרגאַניסטען! שלום־עליכם צאָהלט אין טאַג אַרײַן! צװאַנד
ציג קאַפּיקעס אַ שורה זשאַרגאַן! שמע ישראל!!“ און גע'חתמ'עט
איז געװען: א. ל. לעװינסקי פֿון גאַרנאַסטאיעװקע.

בין אײך אָבער אויך ניט קײן מלופּיס־קינד, האָב אײך געגעבען
אַ נעם אַרויס מײנע מליצה'דיגע קױלען מיט מײנע העברעאישע
פּײַלען, אײנגעטונקען (אין גיפּט? חלילה!) אין טײַנט און —
הײדא מיט אַ „מאמר“ קעגען דעם לעװינסקי'ן פֿון גאַרנאַסטא־
יעװקע. פֿערשטעהט זיך, אַז מעהר פֿון אלע האָט בעקומען פֿון
מיר אַ פּאַרצײע גאַרנאַסטאיעװקע. בײַ יעדען זאַץ און בײַ יעדער

מיון בעקאנטשאפט מיט א. ל. לעווינסקי

געשריבען אין יאָהר 1910.

הייצען ביי אונז אין אויווען אין דער צייט, ווען מיר האַלטען
 ביים פּערענדיגען אַ בוך, וואָס אונז ווייזט זיך אויס, אַז ס'איז
 אזוי גוט, וואָס בעסער קאָן שוין גאָרניט זיין...

נערווי (איטאַליע), זי חנוכה, התרע"א.

געוואָלט זעהן, ווי ווייט ער איז אַנטציקט, איז אָבער שווער געווען צו זעהן אויף זיין פנים וואָס ער טראַכט. אַ מענש, אז ער זיצט מיט צוגעמאַכטע אויגען, וועט איהר קיינמאָל ניט טרעפּען, וואָס ער טראַכט. פֿלוצים עפענט ער אויף די אויגען, נעמט מיך אָן ביי דער האַנד, קוקט אויף מיר אַריבער די ברילען מיט אַ שמייכלעל אויף די ליפּען און טהוט אַ מאַך מיט דער האַנד :

— הערט זשע, איך מוז אייך איבערשלאָגען אין מיטען דער מעשה. ווי מיינט איהר, קאָכט זיך שוין ביי אייך וואַרמעס אין קיך ?

— וואַרמעס ? געוויס. איהר זענט אפשר הונגעריג ? וועל איך הייסען עפּים געבען.

— הונגעריג ? חס ושלום ! איך וויל נאָר וויסען, אויב עס הייצט זיך דאָרט ביי אייך אין אויווען ?
— געוויס הייצט זיך אין אויווען.

— אויב עס הייצט זיך, טאָ נעמט און וואַרפט אַריין, זייט מוחל, אַט דאָס גאַנצע העפט אין אויווען אַריין און פּערברענט דאָס אויפ'ן פייער, וואָרום דאָס איז ניט אַייער זשאַנר. דאָס איז... דאָס איז — פע !!!

מיר האָבען נאָך דעם ניט איין מאָל געזעהען זיך מיט'ן זיידען, אַסך טאָל גערעדט וועגען שרייבען, וועגען דעם, וועלכעס איז מיין זשאַנר און וועלכעס איז ניט מיין זשאַנר, — נאָר וועגען יענער מעשה מיט'ן „פע“ און מיט'ן „אויטאָדאַפּע“ האָבען מיר קיינמאָל, קיינמאָל נישט גערעדט מעהר, קיינמאָל נישט מזכיר געווען אפילו. און דעריבער איז מיר ניט אויסגעקומען עד היום הזה אַרויסצוזאָגען דעם זיידען זאָל לעבען, וויפּיעל איך בין איהם דאַנקבאַר ! אַך, וואָלט מען בעראַרפט האָבען, עס זאָל זיך אָפט

וואָס איך האָב געוואָלט? — דאָס איז געווען פאַר מיר ווי אַפּגעגאַסען מיט אַיין עמער וואַסער. וואָס איז שייך? ...

— אַ שרייבער, אַז ער זעצט זיך אַוועק שרייבען אַ בוך, — גיט מיר דער זיידע צו פערשטעהן — בעדאַרף זיך פריהער פרען גען: „וואָס וויל איך?“

איך בין מיך מודה: פאַר מיר איז דאָס געווען דאָס אמת'ע אַמעריקאַ אויפגעדעקט. שוין אַ יאָהר פינף אַז איך שרייב, שוין אָנגעשריבען, ברוך השם, אַזוי פיעל זאַכען, און נאָך איין מאָל ניט געפרעגט ביי זיך: וואָס וויל איך? וואָס קאָן אַ שרייבער וועלען? אַ שרייבער וויל שרייבען, וואָרום ער זאָל ניט וועלען שרייבען, וואָלט ער דאָך קיין שרייבער ניט געווען... אויסגערדעהט האָב איך מיך פון זיינע הענד מיט אַ תירוץ, אַז ווייל דאָס, וואָס איך וויל איהם לייענען, איז אַיין אַלעגאָריע, וואָס טראַגט אין זיך אַ פערבאָרגענעם געדאַנק, וויל איך זעהן, צי וועט ער האַפען אַליין דעם געדאַנק, איידער איך וועל האַבען געענדיגט דאָס גאַנצע ווערק. און איך האָב גענומען לייענען, און עס האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אַז ניט איך לייען, נאָר אַיין אַנדערער לייענט. איך האָב נישט דערקענט מיין קול — און דאָס האָט מיך געמאַכט אויפגערעגט, גערווען. נאָר דאָס אַליין וואָלט נאָך געווען אַ האַלבע צרה — האָט זיך סאַמע אין רעכטען פייער צעשריען מיין קדיש דער שרייער, האַט טהו זיך אָן אַ מעשה! אוי, וואָלט איך איהם בעוויזען אַ שרייען! איך בין גרייט געווען אַלע מינוט זיך אויפהויבען, אַרייני-לויפען צום שרייער אין צימער אַריין, איהם פערשטאַפען דאָס מויל מיט וואַטע. האָט מיך אָבער דער זיידע ניט אָפּגעלאָזט. ער האָט מיך אָנגענומען ביי אַ האַנד, די אויגען האָט ער געהאַלטען צו — דאָס איז אַ סימן, אַז ער הערט מיט קאָפּ — און געהייסען מיר, איך זאָל גאָרניט קוקען אויף קיין זאַך, איך זאָל נאָר לייענען. וויפיעל איך האָב אַזוי געלייענט — ווייס איך ניט. אויפ'ן זיינער האָב איך ניט געקוקט. איך האָב געקוקט נאָר אויפ'ן זיידען,

איהם אריבערגעיאָגט. ער איז דאָך עפּים נישט קיין מאַן־הוא, עפּים אַ מענדעלי מוכר־ספרים! אַ קלייניגקייט? ! קומט אַ יונגעל, אַ שנעק, אַ שלום־עליכם, און שרױבט אָן אַ בוך, וואָס שטעלט אַוועק אזא ריעז אויף אַ זײט, לאָזט איהם איבער הינטער זיך, — נעכאָך, נעכאָך! ...

יענע נאַכט איז דער זיידע אויך ניט געשלאָפּען, נאָך ניט איבער מיין ראָמאַן — איבער אײן אַנדער מעשה: דאָס חדר, וואו מיר האָבען בעלעגט דעם נאַסט, איז געווען דאָס צווייטע פּונ'ם קינדער־צימער, האָט דאָס קינד (דאָס „קינד“ איז שוין אײַג־טער אַ סטודענט) אַ גאַנצע נאַכט געשריען אויף צייהנדלעך, קיין אויג איהם נישט געלאָזט צומאַכען! — „וואָס איז דאָס בײַ אײך דאָרט פאַר אַ מיין שרייער? — האָט זיך דער זיידע פאַר אונז געקלאָגט אויף מאָרגען אין דער פריה. — און אײך וואָלט וועלען וויסען, וואו נעמט זיך צו אַ קינד אזוי פיעל כח, קיין עין־הרע ניט?“ ...

נאָך אַ ביסעל ווערטלען זיך איבער'ן „שרייער“ און נאָך טײ טרינקען, האָט מיר דער זיידע אַ וואונק געגעבען:

— נו? ...

פּון אלע „נו'ען“ איז דאָס געווען דער סאַמע בעסטער, סאַמע זיסטער „נו“. אַ גן־ערן־באַלזאַם איז זיך צעגאַנגען אין אלע מײנע גליעדער, און אײך האָב גענומען דעם זיידען און האָב מיך בעזעצט מיט איהם בײַ זיך אין קאַבינעט, צוגעמאַכט דאָס פענסטער, פּער־שלאָסען די טירען, אַרויסגעצויגען די הייליגע שריפט פּון שופּלאָך, אויפגעבונדען דעם רױטען פּאַדעס־זײד און...

— אײך וועל מיך אַוועקזעצען — זאָגט צו מיר דער זיידע — אָט דאָ בײַם פענסטער אַקעגען אײך, און איהר זעצט אײך אַוועק אַהער צו מיין לינקען אויער, אײך זאָל אײך קאָנען בעסער האָרעכען. נאָך פריהער דערצעהלט מיר, וואָס האָט איהר געוואָלט?

און בעווייסט און בעזילכערט און בעגיסט מיט ווייסען חן און מיט זילבערנעם נאכט-כשוף די שטילע וואסערען פון בערוהיגטען ים, וואָס קוים-קוים וואָס ער ציטערט און שפיענעלט אָפּ אין זיך די אלפי אלפים ורבוא רכבות פינקעלדיגע שטערען. ניין, דער זיידע איז גערעכט. ניט איצט איז די צייט צו לייענען ראָמאַנען. עס גלוםט זיך אפילו ניט געהן אין שטוב אַרײַן שלאָפּען. אַײַן עבירה, אַײַן עבירה אזא נאכט! מיר פיקט אָבער אין קאָפּ אַלץ דער ראָמאַן, אַלץ דער ראָמאַן! פון וואָס מע זאָל ניט רעדען, איך קום אויף מיינעם. איך וויל איהם האַטש איבערגעבען די אירעע, איהם בעקענען מיט'ן אינהאַלט. „צו וואָס? — זאָגט דער זיידע. — אותיות מחכימות. מאַרגען אין דער פריה וועלען מיר זיך אוועק-זעצען אינצווײַען און איבערלייענען דעם ראָמאַן פון טאָוועל ביז טאָוועל.“ אַך, ווי גוט! אַך, ווי גוט!

יענע נאכט איז קיין שלאָף ניט געקומען אויף מיינע אויגען. איך האָב מיר פאַרגעשטעלט, וואָס וועט זײַן, למשל, אז איך וועל איהם שוין האָבען געהאַט איבערגעלייענט מיין ווערק אינגאַנצען? וואָס וועט זאָגען דער זיידע? „איך בין ענטציקט“? „איך בין נתפעל“? „איך בין איבערראַשט“? ניין. ער איז ניט אַזעלכער, וואָס זאָל זיך צעגיסען אין סענטימענטען, צוקערדיגע ווערטער („לאַקריץ“ הייסט דאָס אויף זײַן לשון). עס וועט זײַן גענוג פון זײַן זייט, אז ער וועט אַרױפּלעגען אויף מיר זײַן האַנד: „נו? יישר כח! שרייבט, שרייבט אַ סך אַזעלכע ווערק, און לאָז דער זיידע האָבען נחת פון זײַן אייניקעל“...

און אפשר קאָן זײַן, אז ער וועט גאָר ניט זאָגען. לחלוטין גאַרנישט. ער וועט ניט האָבען קיין ווערטער. און דאָס שווייגען זיינס וועט זײַן פאַר מיר אויך גאַנץ גענוג. א „זיידע“, וואָס דער „אייניקעל“ האָט איהם אַריבערגעיאָגט (איך בין זיך מודה, אז דער געדאַנק איז אויך געווען), וואָס האָט ער צו זאָגען? ... אַביסעל האָט מיר וועה געטהאָן דאָס האַרץ אויפ'ן זיידען, וואָס איך האָב

זיך יונגער און פרישער און לעבעדיגער, און איהר פערגעסט מיט איהם, וואו די צייט קומט אהין, וואו דער טאג געהט אוועק. נאָר „שפיעל, זאָגט מען, דעם חתן וויינענדיגס, ער האָט זיך זיינס אין זינען“. ווי גליקליך איך בין ניט געווען מיט'ן טהייערען גאסט, ווי געשווינד די צייט איז נישט געלאָפּען, איז מיר מיין ראָמאַן נישט אַרויס פון זינען אפילו אויף איין מינוט. נאָר ווי טרעט מען צו צום עסק? ווי אזוי נעמט מען גלאַט אַט אזוי און מע טהוט אַ זאָג: „זיידע, איך וועל אַיך לייענען מיין ראָד מאַן?“ — האָט אָבער גאָט געטהאָן אַ נס. דער זיידע אַליין האָט ומיך אַ פּרעג געגעבען, אויף דער נאכט איז דאָס געווען, נאָכ'ן עסען: „וואָס הערט זיך? וואָס שרייבט מען עפּים נייעס?“ איך האָב דערפּיהלט, ווי דאָס האַרץ האָט מיר אָנגעהויבען קלאָפּען „טיק-טיק-טאק“. דאָנקען גאָט, געקומען די מינוט. און איך האָב מיך אָנגעחאַפט מיט ביידע הענד, אַרויסגעצויגען מיין לייעבלינג פון שופּלאָך, וואו ס'איז געלעגען צונויפגעקאָממען, ווי אַ הייליגע שריפט, איבערגעבונדען מיט אַ רויטען פּאַדעם-זייד — איך בין שוין גרייט געווען צוטרעטען צום עסק, שוין געוואָלט אָנהויבען לייענען, — אָן מיר איז, הייסט עס, ניט געווען קיין שום מניעה, — האָט ומיך אָבער דער זיידע אָנגענומען ביי דער האַנד: „איצט? ניין. איצט בעדאַרף מען געהן מקבל פּנים זיין די לבנה, וואָס געהט אויף פּונ'ם ים“.

שען איז דער ים, אז ער צעשפיעלט זיך מיט אלע זיינע וועלען בייטאָג אויף דער שיין פון דער גינגאָלדענער זון. שען איז ער ביי'ם אונטערגאַנג פון דעם רויט-פייעריגען קונעל, וואָס לאָזט זיך אַראָפּ, פאַלט אַריין אין אָפּגרונד אַריין, און אַלץ ווערט ווי מיט פייער בעגאַסען. אין אַ פּורפּור-מאַנטעל ווערט אַיינגע-וויקעלט דער עק הימעל, און אַ קיהלע שטילקייט לאָזט זיך אַראָפּ און געוועלטיגט און הערשט אויף דער ערד. טויזענד מאָל שענער איז אָבער דער ים ביינאַכט, ווען עס שניידט זיך אויס און בעווייזט זיך אויפ'ן הימעל דאָס ווייסע בלאַט פון דער זילבערנער לבנה

רעדען נאך מעהר עפענטליך, וואָלט איך זאָגען, אז ניט דערמיט אליין איז אברהם אָבינו געווען אזוי גרויס, וואָס ער איז געווען אַ מכניס-אורח, וואָרום וואָס קאָן זיין מעהר אַנגענעהם ווי אויפֿ-נעמען געסט?

נאָר אויב אויפֿנעמען געסט בכלל איז אַ פֿערגעניגען, איז האָבען פֿאַר אַ גאַסט דעם זיידען רב מענדעלי — אַ יום-טובּ. מענדעלי מוכרס־פֿרים אין אַ געזעלשאַפט איז אזוי פֿיעל אָריגינעל, אייגענאַרטיג, ווי מענדעלי מוכרס־פֿרים אין דער ליטעראַטור, און אויב איהר ווילט, איז ער אין לעבען נאָך מעהר בולט. ווי אין בוך. אין דער צייט ווען אַז מיר בעגעגענען זיך מיט אַנדערע שריפט־שטעלער, טרעפט זיך אַמאָל, אַז מיר האָבען דערנאָך חרטה, למאי מיר האָבען זיי געזעהן אזוי נאָהענט, איז דער זיידע מענדעלי פֿונקט דער היפֿף: ער איבערטרעפט אין אַ פֿערוזענליכען בעגעגע־ניש אלסטיג, וואָס איהר האָט אייך פֿאַרגעשטעלט פֿריהער אין אייער פֿאַנטאַזיע. נאַטירליך, ער איז ניט מיט הערנער — נאָר איהר דערזעהט פֿאַר זיך אַ פֿאַרשוין איין אויסערגעווענהליכען. דאָס איז ניט נאָר אַ זקן שקנה חכמה, דער אמת'ער טיפֿ פֿון דעם אידישען תלמיד־חכם; דאָס איז אַ מענש, וואָס איז פֿול מיט לעבען, מיט בעוועגונג, וואָס דאָס לעבען טריפט ביי איהם אין אַלע אָדערען, קוקט־אַרויס פֿון דעם שאַרפען בליק פֿון די קלוגע אויגען, פֿון די טיעפע קנייטשען פֿון דעם הויכען שטערן, פֿונ'ם יונגען שמויכעל וואָס אויף די דינע ליפֿען, און איהר פֿרעגט זיך: „אַט דאָס איז מענדעלי מוכרס־פֿרים?“ ... ביי מעהר נאָהענטע, אינטימע בעקאַנטשאַפט דערזעהט איהר פֿאַר זיך אַ אירען אַ קינד, אַ זקן אַ קונדס, וואָס וועט אייך בעווייזען וואָס הייסט מוסקולען, וואָס הייסט געהן גלייך ווי אַ סטרונגע, וואָס הייסט קאָנען שפּאַנען, קאָנען לויפֿען, קאָנען שפּיעלען זיך מיט קינדער — און איהר וועט פֿרענען ביי זיך: „אַט דאָס איז אַ אידישער מחבר, וואָס מע פֿייערט זיין פינף־אין־זיעבעציגיאָהריגען יובילעאום?“ אין דער געזעלשאַפט פֿון אַזאַ גאַסט הויבט איהר אליין אויך אָן פֿיהלען

פון דער דאָטשע „מאָנדראָזשי“ — און לאָז דער זיידע זיך דער-
מאָנען, ואין החי יכול להכחיש את החי! ...

אין יענער צייט — אַ יאָהר צוואַנציג דאָרף שוין זיין אין
דעם — בין איך געווען אונטער'ן אַיינפלוס פונ'ם זיידען און גע-
שריבען אַ גרויסעם אַלעגאָרישעם ווערק, טאָקי אַ ראָמאַן, נאָר מיט
אַ פּערשטעלעניש, כמו ווי להבדיל אַ מין „קליאַטשע“. און מחמת
מיר האָט זיך געגלוסט געבען איין אַלעגאָריע, דאָס הייסט, איך
האָב געהאַלטען פאַר די אויגען ניט דאָס ווירקליכע לעבען, נאָר
די „כנסת ישראל“, בין איך מסתמא פּערקראַכען אין אַלף השישי
אַריין. און, ווי געוועהנליך, בין איך געווען פּערליעבט אין דעם
דאָזיגען ווערק, ווי אַ חתן אין זיין כלה אין די געצעהלטע טעג
פאַר דער חופּה, געהאַלטען, אַז דערמיט ענדיגט זיך שוין די גאַנצע
וועלט! און עס האָט זיך מיר זעהר געוואָלט בעווייזען פאַר עמיצען
מיין געליעבטע כלה, מיין איך — מיין נייעם ווערק. וועמען זשע
בעווייזט מען אַזאַ אבן טוב, אַז ניט פאַר'ן זיידען? סטייטש,
איך האָב אַזאַ מבוא: סך הכל איין האַלבע שעה פון אַדעס, און
דאָרט זיצט דער זיידע מענדעלי — ווי זאָגט מען: אַ כשר'ער
טאָפּ מיט אַ כשר'ען לעפעל... נאָר וואָס דען? ווי קומט די קאַץ
איבער'ן וואַסער? טראָגען דעם ראָמאַן צום זיידען — צו אַ גרויס
פּעקעל. מטריח זיין דעם זיידען צו זיך — עפּים נישט קיין דרך-
אַרץ. פאַלט אַ איד אויף אַ המצאה: זומער-לעבען, הייסע טעג,
מע בעדאָרף פּערבעטען צו זיך אויף דער דאָטשע דעם זיידען —
געניסען לופּט, זיך אָפּבאָדען אין ים, און אַביסעל שמועסען. איז
אָבער אַראָפּברענגען דעם זיידען ניט אַזוי גרינג, מע בעדאָרף האָ-
בען אַ שעת-הכושר. גאָט האָט מיר געהאַלפּען, עס האָט זיך גע-
פונען אַ שעת-הכושר — אַראָפּגעבראַכט דעם זיידען. אַ נאַסט
אויף אַ גאַנצען מעת-לעת.

די מצוה פון „הכנסת-אורחים“ איז, נאָך מיין נאַרישען שכל,
מעהר לוקסוס ווי מצוה, און אויב עס וואָלט מיר זיין ערלויבט צו

חליה — לא יעלה ולא יבוא — עם מאכט זיך אַמאָל, איינער איז מגום, דערצעהלט אויף איהם אַזעלכעס, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלויען, קאָן ער אַרויסטרעטען אין דער עפענטליכקייט, ואין התי יכול להכחיש את התי, און זאָגען: „זייט זשע מוחל, רב איה, איהר האָט, דאַכט זיך, אויסגעטראַכט אויף מיר, מחילה, אַ גרויסען ליגען“...

אויף איינעם אַ ליץ דערצעהלט מען, אַז ער האָט זיך אַוועק געלאָזט למדינת הים, אין אַ ווייטען וועג אַרײַן, און האָט אַרויס געלאָזט אַ קלאַנג, אַז דאָס שיף איז אונטערגעגאַנגען און ער איז דערטרונקען געוואָרען. לאַחר זמן קומט ער צו פאַהרען אַהיים און טרעפט מסתמא אײַן איבערסקעהרעניש: דאָס ווייב האָט צור גענומען אײַן אנדערער, די שטוב האָט מען פערקויפט, מיט זײַן גוטס האָבען זיך צעטהיילט זיינע גוטע פריינד — אַ חורבן! ער געהט אַרום פון שמוני'ן צו בוני'ן: „האָט איהר געהערט אײַן אומגליק, אַזאַ-אומגליק?“ „צו וואָס האָט דאָס אײַך געטויגט?“ „אײַך האָב געוואָלט הערען, וואָס וועט די וועלט זאָגען“...

אַ יובילעאום — דאָס האָבען שוין אַ סך חכמים געזאָגט — איז געגליכען, להבדיל, צו אַ לוייה. בדידי הוה עובדא — אײַך אלײַן האָב איבערגעלעבט פאַר אַ פאַר יאַהרען אַזאַ מין „לוייה“, זיך אָנגעהערט אויף זיך אַזעלכע שבחים, וואָס זענען מיר קיינמאָל ניט געקומען אין חלום. אײַן עבירה נאָר, וואָס דער עולם האָט זיך פערנעסען און גיך אַנשוויגען געוואָרען... און מחמת אײַך ווייס דעם טעם פון „יובילעאום“, ווילט זיך מיר מהנה זײַן דעם „זיידען“, און דעם זיידענ'ס פיעלע פריינד און פערעהרער, האָטש מיט אײַנעם פון די פיעלע, פיעלע עפיואָדען, וואָס אײַך האָב וועגען דעם זיידען צו דערצעהלען און צו דערצעהלען.

די מעשה האָט זיך געטראָפּען אין אַדעס, בײַם ברענע פונ'ם שוואַרצען ים, אויפ'ן גרויסען פּאָנטאָן, זומער אויף אַ דאַטשע — מיט אַלע סימנים, און דער בעסטער סימן וועט זײַן דער נאָמען

אויטאָ-דאָ-פע

עראינערונגען לכבוד דעם ליטערארישען יומ־טוב פונ'ם זיידען „מענדעלי מוכר ספרים“, געשריבען פון זיין ערשטען אייניקלע.*

דער בנוהג־שבעולם איז, אז סע שטארבט — ניט דאָ גע־
דאכט, ניט פאר אייך געדאכט, ניט פאר קיין שום אידען גע־
דאכט — א גרויסער מענש, בעקומט מען איהם ליעב און מע
הויבט אָן נאָכזאָגען שבחים נאָך זיין בעט, און מע הויבט זיך אָן
דערמאָנען און נאָכדערצעהלען פון איהם מעשיות, עפיוזאָדען,
אנעקדאָטען, אפאָרזומען, געדאנקען, ווערטלעך, גלייכווערטלעך,
חכמות און נאָרישקייטען — אַלץ גיט אַהער, אַלץ איז אַ סחורה,
אַלץ ווערד פערצוקערט. איך געם מיר די שטאַרקייט צו זאָגען,
אז ס'איז אַ נאָרישער מנהג, און אויב איהר ווילט — טאַקי אַ
שטיקעל עולה אויך. אַ קונץ נאָכ'ן טויט דערצעהלען שבחים?
פאר וואָס זאָל דער בעטרעפּענדער אַליין אויך ניט געניסען פונ'ם
כבוד? פאר וואָס זאָל ער אַליין ניט זעהן און ניט הערען די אַלע
שבחים מיט די מעשיות, וואָס מע דערצעהלט זיך אָן פון איהם,
מיט די עפיוזאָדען, אנעקדאָטען, אפאָרזומען, געדאנקען, ווערטלעך,
גלייכווערטלעך, חכמות און נאָרישקייטען? אדרבה, איך געה נאָך
ווייטער: איך זאָג גאָר, אז ס'איז מעהר יושר פאר'ן לעבען אַלס
נאָכ'ן טויט צו איבערגעבען אַזעלכע זאַכען, וואָרום טאַמער

* איך האב שוין איין מאל מוסר מודעה געווען פאר דער גאַנצער וועלט,
אז דאס בין איך געווען דער ערשטער, וואס האב אנגערופען מענדעלי מוכר
ספרים מיט'ן נאמען „זיידע“, און ער מיר — „אייניקלע“. פון דעמאלט אז
זענען מיט גאט'ס הילף אויסגעוואַכסען, קיין עין הרע, אַ גאַנצער דור מיט
„אייניקלע“ — כו רבו!

אויטאָ-דאָפּע

עראינערונגען לכבוד דעם ליטעראַרישען יום־טוב פונ'ם זיידען מענדעלי מוכר
ספרים, געשריבען פון זיין ערשטען אייניקעל.

געשריבען אין יאָהר 1910.

די געלע גלאנצענדיגע פעל, זיך אויסגעקערעוועט צו אונז, נאָר
 אָהן אַ שום דרד־ארץ, מיט'ן הינטען, און שמעקענדיג מיט דער
 נאָז זיינע אייגענע טריט, האָט ער זיך געלאָזט געהן זיין זועג.

יענעם טאָג האָבען מיר געגעסען באַרען. נישט קיין שלעכטע
 באַרען. נאָר דאָס זענען געווען באַרען, וואָס מײן ווייב האָט גע-
 בראַכט צו פיהרען פון שטאָרט.

הקיצור, מיר ביידע, איך און מיין חבר רבניצקי, אז מיר האָבען דערזעהען דאָס בעשעפעניש מיט'ן אָפענעם מויל גלייך אויף אונו, האָבען זיך אונזערע נשמות אָפגעטיילט פונ'ם גוף. אונזער ערשטער געדאַנק איז געווען: לוי פען! ס'איז אָבער גוט צו לויפען, אז ס'איז דאָ פיס. וואָס וועט איהר טהון, אז די פיס האָט מען ביי אייך אונטערגעהאַקט אַקוראַט ביי די קנעכלעך, און דאָס האַרץ הענגט ביי אייך אויף אַ פאָדעם, און די האָר שטעהען קאַפּויר, און די אויגען — אַטראָט שפּרינגען זיי אייך אַרויס פון שטערן? ליעבער פּריינד, איהר האָט אונז ניט וואָס צו מקנא זיין. וואו מיר האָבען ערגיץ אַ שונא, רבאָו של עולם, זאָל ער איבערגעהן אויף דעם שטאַנד, אין וועלכען מיר ביידע האָבען זיך געפונען אין יענער מינוט.

און דער זיידע? — יענעם מאַמענט וועל איך קיינמאָל, קיינמאָל ניט פּערגעסען. ווי נאָר דער כלב האָט געעפּענט דאָס מויל און אַ וואָרף געגעבען זיך אויף די אומגעבעטענע געסט, אזוי האָט דער זיידע צונויפגעלעגט די הענט אויפ'ן האַרצען, צונויפגענומען די ליפען מיט אַ שמייכלע, אַריינגעקוקט אַ וויילע דעם הונד גלייך אין די אויגען אַרײַן און אויסגעשאַסען אַ געלעכטער מיט אַ הילך — איך מעג שווערען, אז דער כלב האָט פּערשטאַנען דאָס געלעכטער. און ניט נאָר פּערשטאַנען — ער האָט זיך געפונען ווי בעלעדריגט. אַקעגען אַ האַלבע מינוט זענען זיי אזוי געשטאַנען איינס אַקעגען דאָס אַנדערע און געקוקט זיך גלייך אין די אויגען אַרײַן. און אפשר נאָך ווינציגער ווי אַ האַלבע מינוט. נאָר ביי מיר האָט זיך עס געצויגען אַיין אייביגקייט. דאָס איז געווען אַ שווערער, אַ קריטישער מאַמענט. אַ מענש און אַ חיה האָבען זיך בעגעגענט און געמאַסטען איינס דאָס אַנדערע מיט'ן קוק, ווער וועט וועמען גובר זיין... נאָכדעם איז דעם הונד, אַפנים, נמאס געוואָרען די גאַנצע מעשה, האָט ער אַראָפּגעלאָזט די פייעריגע גולז'ישע אויגען זיינע, האָט געגעבען אַ געהיץ מיט'ן גאַנצען מויל, זיך בעלעקט און אויסגעצויגען, אויסגעטרייסעלט

הונד מורא... שייך זאָגען מורא? דאָס וואָרט „מורא“ אין צו שוואַך אויף אַרױסצוגעבען אײך דאָס געפיהל, וואָס רופט אַרױס בײ מיר אַ הונד. אַלע חיות אויף דער וועלט האָב אײך לײעב, לײעב, נאָר אָהן אַ שום אויסנאַהמע. אַ הונד האָב אײך אויך נײט פײננד. נאָר וואָס דען? אײך בײן מײט אײהם נײט זײכער. אײך, אַז אײך קום אין אַ שטוב אַרױן און דערזעה אַ הונד (בײ אַ כרױסט, געוועהנליך, וואָרום בײ אַ אידען איז נײטאָ קײן הונד, און אויב ס'איז דאָ בײ אידען אַ הונד, איז דאָס נײט קײן הונד), אַזױ הער אײך שױן נײט, וואָס מע רעדט צו מיר. מײנע געדאַנקען זענען דאָרטען, אַרום הונד... אַז ער געהט צו מיר צו נאָהענט און שמעקט מײך אַרום און לאַשטשעט זײך און דרעהט מײט'ן עק, איז מהכתיית, זעהר פײן, מחותנים — אַבי טשעפע מײך נײט. זאָלסט נאָר נײט אַרױפּלעגען אויף מיר די קאַלטע לאַפע דײנע און נײט שטופען מיר די נאַסע מאָרדע אין פנים אַרױן. אײך האָב דײך לײעב, פערשטעהסט דו מײך, נאָר פון דער ווײטען...

פאַר מײן חבר רבניצקי'ן וועל אײך אײך נײט זאָגען. אפּשר האָט ער מורא פאַר אַ הונד נאָך מעהר פון מיר? ער ווײל מײך אײנרעדען אפּילו, אַז ער האָט נײט אַזױ מורא. וואָס איז די מורא? ער האָט דען נײט קײן שירעם? נאָך אַ מין שירעם!... אײך האָב אײך גאָר פערגעסען זאָגען, אַז מײן פריינד רבניצקי געהט נישט אַרױס מפתח ביתו אָהן אַ שירעם, סאַי זומער, סאַי ווינטער. אַז איהר וועט זײן אין אַדעס און וועט בעגעגענען אין גאַס אַ אידען מײט אַ רױט שײנענדיג פנים, מײט גוטע, אַ ביסעל פערזאָרגטע אויגען, מײט אַ פערטראַכטען ווײסען שמערן און מײט אַ שירעם אונטער'ן אָרעם, האָטש אין דרויסען איז ווינטער און דער פראָסט ברענט, זאָלט איהר ווײסען, אַז דאָס איז ער, רבניצקי הײסט עס. אײך ווײס דעם סוד פונ'ם שירעם: ס'איז פאַר אַ הונד. אײ, די קשיא: פאַר אַ הונד איז נאָר גוט אַ שמעקען? — האָט נאָר נישט קײן טבע פּרעגען קשיות.

ווי וועט זיך ניט געפינען א בעל-הבית, א סטרוזש, א גערטנער — פאר געלד וועלען מיר שוין קריגען בארען.

און כך הוה. מיר האָבען געפונען א טויער. אויפ'ן טויער א בלעטעל. אויפ'ן בלעטעל — אָנגעשריבען מיט גאָלדענע אותיות: „אנאטרא“ . ווייסען מיר, הייסט עס, אז אנאטרא — דאָס איז דער בעל-הבית פונ'ם גאָרטען.

געהערט האָבען מיר, אז אנאטרא איז א גרעק, און א פיעל' פאכער מיליאָנער, און א רשע. נאָר צי ער פערקויפט בארען — דאָס איז קיינער ניט מחויב צו וויסען. עס קאָן זיין, אז ניין, און עס קאָן זיין, אז יאָ. ער מעג זיך זיין א פיעלפאכער מיליאָ-נער, און די בארען פונ'ם גאָרטען זאָל ער דוקא פערקויפען. דער שכל איז דאָך מחויב: צו וואָס דארף עס איין מענש אזוי פיעל בארען? ...

אָט אזוי טראכטענדיג, טרעטען מיר אריין פאוואָלינקע אין א מחיה/דיגען גאָרטען, שפאציערען איבער אויסגעפוצטע סטעוז' קעם, געפלאסטערט מיט קליינע ים-שטיינדלעך און בעציערט פון ביידע זייטען מיט אונטערגעשוירענע בוימלעך, אונטער וועלכע עס קוקען ארויס שמעקענדיגע בלומען, וואָס שמייכלען צו אונז און גריסען אונז נאָר פריינדליך: „ברוכים הבאים! סקאצעל קומט! ווילקאמען!“ ... און מיר געהען ווייטער און ווייטער. פלוצים... פון וואַנען האָט זיך גענומען, מיט איין אימפעט און מיט א הוק, און גלייך אויף אונז — א הונד. אָבער א הונד! א קאלב, ניט קיין הונד. א לייב. א לעמפערט! א געלע גלאַנ-צענדיגע פעל. לאפעס ווייכע, קיילעכיגע, ווי ביי א טיגער. א מאָרדע א שוואַרצע, א נאָסע, נאָר א חנ'עוודיגע. צייהן ווייסע, שאַרפע. אויגען רויטע, פייעריגע, ווי ביי א גולן. א פארשוין א הונד, נאָר א הונד.

איך ווייס ניט, ווי אזוי איהר, נאָר איך — איך בין מיך מודה, וואָס האָב איך מיך דאָ צו שעמען? — איך האָב פאר א

הָאָט אונז בעווזען, וואָס הייסט שווימען צו זעכציג יאָהר און וואָס הייסט מאַכען קונצען אויפ'ן וואַסער, האָבען מיר גענומען די פיס אין די הענד און געמאַכט אַ שפּאַציער פונ'ם קליינעם פּאָנטאָן אויפ'ן גרויסען און פונ'ם גרויסען פּאָנטאָן נאָך ווייטער — און בעת מעשה האָט אונז דער זיידע דערצעהלט מעשיות מיט מעשיות, און מיר האָבען געהערט און געוואונדערט זיך און געקוואַלען און געקליבען נחת, ווי אמת'ע גוטע געטרייע אייניקלעך. פּלוצים שמעלט זיך דער זיידע אָפּ:

— מה נאה אילן זה — וואָס זאָגט איהר אויף דעם בוים? מיר הויבען אויף די אויגען — אַ בוים, שוין איין מאָל אַ בוים! ניט אזוי דער בוים, ווי די באַרען. אַי, באַרען! בער האַמאָטען! קיילעכיגע, געלע, פעטע זיסע, גלאַטע, ווייכע, הענגען-אַראָפּ אויף גראָבע צוגעברוימטע שטעקעלעך, שיקען-אַרויס פון זיך אַ ירחיניחות, קוקען אויף אונז פריינדליך, ווינקען צו אונז, בעטען זיך: „פּערדיענט אַ מצוה, אידישע קינדער, מאַכט אויף אונז שעהינו“... און הינטער דעם בוים — נאָך אַ בוים, אין נאָך אַ בוים, און אַלע אָפּגעשאַטען מיט באַרען. אַ יום מיט באַרען! אָהן ווערטער האָט דער זיידע אוועקגעשמעלט אויף אונז זיינע שאַרפע קלוגע אויגען דורך די גלאַנצענדיגע ברילען און מיט אַ מעפיסטאָפּעל-שמייכעל אויף די דינע בעזילבערטע ליפען האָט ער אונז דורכגענומען דורך און דורך, ווי איינער רערט: „קינד-דערלעך, איך זעה — איהר זענט בעלנים אויף די דאָזיגע באַרען?“... און גלייך ווי מיר וואַלטען זיך אויפגעערדט פון פריהער אַלע דריי, איז געבליבען ביי אונז דער הסכם, אַז מיר געהען אין גאָרטען אַריין נאָך באַרען.

אידען האָבען פיינט לאַנג טראַכטען: וואָס באַרען? ווער באַרען? וועמעם באַרען? — דאָס האָבען מיר געלאָזט פריי. מסתמא וועט זיך עס מיט דער צייט פּערענטפּערען. דער עיקר איז: געפינען אַ טויער, אַ נאַנג אין גאָרטען אַריין, און דאָרט

ניין. דער מענדעלי מוכר־ספרים אינ'ם לעבען איז ניט דער מענ-
דעלי מוכר־ספרים, וואָס אין בוך. מענדעלי מוכר־ספרים אין
לעבען איז אליין אַ בוך.

פון דעם דאָזיגען בוך רייס איך אויס אַ בלעטעל און געב
עס דיר, פריינד לעזער, היינט, צום פינף־און־זיעבעציג־יאָהריגען
יובילעאום פון אונזער זיידען, לכבוד אונזער אלעמענס יום־טוב,
דעם יום־טוב פון דער אידישער ליטעראַטור.

בימים ההם — אין יענער צייט, ואני באַדעמא — בין איך
געועסען אין אַדעס אויף אַ דאָטשע, ווייט הינטער דער שטאָדט,
ביי'ם ברעג פונ'ם שוואַרצען ים, אויפ'ן „פּאַנמאַן“. יאָהרען זענען
געווען גוטע (טאָלאַמאָשאוּו איז נאָך דעמאָלט ניט געווען בעל־
הבית...) — גוטע, גוטע יאָהרען! עס איז אָפּגעגאַנגען נאָר נעסט,
ליעבע גוטע געסט. און גאָט האָט מיר געהאַלפּען. איך האָב
געהאַט אַ גאַסט — דער זיידע איז צו מיר געקומען פון שטאָדט.
געקומען צוגאַסט. דער זיידע מענדעלי מיט זיין נושאַ־כלים, דעם
פליגעל־אָדיוטאַנט, י. ח. רבניצקי.

עס איז שווער זיך פאַרצושטעלען דעם זיידען מענדעלי אין
אַדעס אָהן רבניצקי'ן — פונקט ווי עס איז שווער אייך פאַרצור
שטעלען זיך, למשל, אַ לולב אָהן אַ הרס, אָדער אַ שטאָדט אָהן
אַ „קאַזיאָנע ראַבינער“, אָדער אַ וואַרשעווער דאָזאָר אָהן אַ זוהן
אַ משומד, אָדער אַ רוסישען פאַרלאַמענט אָהן אַ פּורישקעוויטשען...
לאָז מיר הונדערט מאָל מוחל זיין מיין פריינד און מיין חבר
רבניצקי פאַר דעם דאָזיגען פּערגלייכען. איך האָב נישט געמיינט
איהם, חלילה, פונע כבוד זיין. וואָס האָב איך צו איהם? נאָר —
איחר ווייסט דאָך — אַ שרייבער אַז ער האַלט אין פּערגלייכען,
מאַכען פאַראַלעלען, האַפט ער וואָס עס קומט איהם פריהער אויפ'ן
זינען.

בקיזור, איך האָב געהאַט געסט: דעם זיידען מענדעלי און
רבניצקי'ן. אויסגעבאָדען זיך אינ'ם שוואַרצען ים, וואו דער זיידע

„דעם זיידען“ אויב איהר ווילט קענען, געהט מיט איהם, זייט מוחל, ארויס העט-ווייט הינטער דער שטאָרט אַרויס, דאָרט אויף דער פרייער לופט, אונטער דער הימעל-יאַרמעלעקע, דאָרט וואו עס וואַכסט אַ בוים, וואו עס שפּראַצט אַ גרעזעל, וואו עס פּיטערט זיך אַ קעלבעל, וואו עס גרינט אַ וואַלד, וואו עס דרעהט זיך אַ מיהל, וואו עס לויפט אַ קליינע וואו עס קוקט אַ פּויגעל, וואו עס שפּרינגט אַ וועוויקעל, וואו עס פּלאַטערט אַ פּערעלע, וואו עס שמוצערען היישעריגען, וואו פּליעגעלעך האָבען זיך צונויפגענומען אַ גאַנצע האַליאַסטערע און זשומען, און וויענען זיך, און ווירמענען זיך, און זאָגען שירה, געבען-אַפּ אַ לויבעניש צו גאָט — אַהין, אַהין זאָלט איהר איהם נעמען, וועט איהר זיך דאָרטען ערשט בעקענען מיט'ן „זיידען“, וועט איהר דאָרטען ערשט געוואָהר ווערען אַקוראַט, ווער דער „זיידע“ איז.

איהר וועט זעהען פאַר זיך אין אין צייט אי אַ טיעפען דענקער, אי אַ מאָדנעם קינסטלער, אי אַ קינד פון דער נאַטור. און ער וועט זיך אוועקזעצן מיט אַיך אויף גאָט'ס ערד, אויף דער גרינער שמעקענדיגער קאָלדערע, וואָס איז בעשפּרענקעלט און בעצוווקעלט מיט אַלערליי קוויטלעך. און ער וועט, קוקענדיג אין בלויען הימעל אַריין, אַיך אַרויסזאָגען אַ טיעפען געדאַנק, און ער וועט אַיך אַפּמאַהלען אַ לעבעדיג בילד, און ער וועט אַיך דערצעהלען אַ שענע מעשה פון אַמאָל, און ער וועט אַיך זאָגען אַ קלוגען, שאַרפען, אַ אַירישען ווייז, און ער וועט זיך צעלאַכען הילכיג אויף אַ קול, און ער וועט אַיך מאַכען צו גלייכער צייט דענקענדיג און לאַכענדיג און פּרייליך, און איהר וועט זיך פּיהלען אזוי גוט, ווי נאָך קיינמאָל ניט, און עס וועט אַיך באַנג טהון, פאַר וואָס איהר האָט דאָס פּריהער ניט געוואוסט, און איהר וועט חרטא האָבען, פאַר וואָס איהר האָט ניט פּערשאַפט מיט זיך קיין בליישיטפּעל אויף צו פּערשרייבען ביי זיך די דאָזיגע טיעפע געדאַנקען, מיט די דאָזיגע לעבעדיגע בילדער, מיט די דאָזיגע שענע מעשיות פון אַמאָל, מיט די דאָזיגע שאַרפע קלוגע אַירישע וויצען.

ווי שען איז דער בוים!

איין עפיזאד מיט בארען, דערזעהלט לכבוד דעם זיידען רב מערדעק, צו זיין פינהאוז־זיבעצינסטען געבורטסטאג, פון זיין ערשטען אייניקעל.

אויב איהר ווילט זיך בעקענען מיט'ן זיידען נאָהענט, אויב איהר ווילט מיט איהם פערברענגען א שעה אין פערנעניגען, אויב איהר ווילט באמת הנאה האָבען, עפּים נאָשען פונ'ם זיידען, — איז ניט אין א געזעלשאַפט, ניט אויף באַנקעמען, בעת מע דולט א קאָפּ מיט טאָסטען און מע שטורעמט מיט אַפּלאָדיסמענטען און מיט הידרים.

אמת, ער וועט זיך אין א געזעלשאַפט ניט פערלירען. ער וועט זיך ניט בעהאַלטען אין א ווינקעלע און וועט זיך ניט שעמען פאַר קיינעם. ער וועט אייך אָפּענטפּערען אויף אַלע אייערע טאָסטען און אויף אַלע רעדענישען, יעדען בעזונדער, און דוקא קלוג, און דוקא טיעף, און דוקא וויציג, און דאָס פנים וועט איהם לייכטען, ווי אַ מנורה, און איהר וועט זיך פיהלען מיט איהם יום־טוב'דיג, ווי מע קאָן זיך נאָר פיהלען מיט איין אמת'ען תלמיד־חכם. דאָס וועט אָבער זיין, רבותי, מעהר נישט אַז רב מענדעלי מוכר־ספרים. דאָס וועט ניט זיין „דער זיידע“.

* איך בין דא מוסר מודעה פאַר דער גאַנצער וועלט, אַז דאָס האב איך געקוינט רב מענדעלי מוכר־ספרים מיט'ן נאָמען „זיידע“, דאָס איז געווען מיט אַ פיערטעל יאהרהונדערט צוריק. איך בין דעמאלט געווען גאָר אַ קונדס און א „פאַרשייטער אייניקעל“, ווי דער זיידע האט מיך אַנגערופען אין איינעם פון זיינע בריעף צו מיר. פון דעמאלט אַז איז אַוועק אַ גאַנג: זיידע זיידעניו! — דער זיידע האט דערלעבט, ברודיהשם, אייניקלעך אַ גאַנצען דור — כּו ירבו וכוּ יפרצו!

ש ל ו ס - ע ל י כ ם.

ווי שען איז דער בוים!

איין עפיוואד מיט בארעו, דערצעהלט לכבוד דעם זיידען רב מענדעלי צו
זיין מינה'אונז'יעבעציגסטען געבורטסטאג, פון זיין ערשטען אייניקעל.

געשריבען אין יאָהר 1910.

- וואָס דען ? געזונד ?
- ווער רעדט פון געזונד ?
- וואָס זשע דען זאָגט איהר „אבי“ ?
- אבי מע זאָל גייענען !...!

- משטיינס געזאגט! בין איך מיר אויך א בהמה און פגד
אויך אין דער טשערעדע...
- נאָר וואָס דען? איך וועל אייך בעמען, ס'זאָל זיין שטיל...
- וואָס בעדאַרף מען שרייען?
- און אָהן פייער...
- און אויך אָהן וואַסער...
- און אָהן כעס...
- כעס איז עבודה-זרה...
- אייער קריטיק זאָל זיין אי לעבעדיג, אי נוצליך, אי
ערנסט, אי וויצליך... איהר פערשטעהט, צי ניין?
- איך פערשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פערשטעהן?
איהר ווילט, איך זאָל פון די שמאַטעס, וואָס מע פערפלייצט מיט
זיי אונזער ליטעראַטור-מאַרק, מאַכען אַ גאַנצען צימעס. גריבלען
זיך אין אַ קופע מיסט און אויסזוכען אַמאָל אַ פערעל — אַ גרינגע
אַרבייט, מע קאָן פון איהר בלוי בעשטעהן, זעהר געזונד סאי פאַר'ן
גוף, סאי פאַר דער נשמה. נו, מהכתיתי, פאַר וואָס ניט? איך
בין גרייט, אבי נאָר...
- אבי נאָר וואָס?
- אבי נאָר ניט.
- פע, פאַני שלום-עליכם! איך האָב אייך שוין וויפיעל
מאָל געזאָגט, אז איך האָב פיינט האַלבע ווערטער; מיט מיר
בעדאַרפט איהר רעדען פראָסט; זאָגט, וואָס בעדייט דער „אבי“? ...
געלד?
- ווער רעדט פון געלד?
- וואָס דען? כבוד?
- ווער רעדט פון כבוד?

סע קאָסט געזונד, דאָס וואָס סע מאַכט אַלט פאַר דער צייט,
געקנייטשט דאָס פנים, גרוי די האָר — אָט דאָס ווילט איהר?
מהכתיני, פאַר וואָס ניט? אבי...

— אבי וואָס?

— אבי גאָר ניט.

— וויעדער האַלבע ווערטער? אַמעהר זאָגט, וואָס קוועטשט
אייך?

— ווער האָט אייך געזאָגט, אז סע קוועטשט מיך? עס
הויבט מיך ניט אָן צו קוועטשען! הכלל, וואָס נאָך ווילט איהר?
— איך וויל, איהר זאָלט זיך מטריח זיין האָטש איין מאָל
אין חודש דורכקוקען די אַלע ביכער און ביכלעך, וואָס די שריי-
בערס שרייבען...

— מאַכען קאָלי פאַפיער...

— די דרוקער דרוקען...

— אז מע שמירט, פאָהרט מען; אז מע צאָהלט, דרוקט מען...

— די בוכהענדלער קויפען...

— ביטען ספרים אויף ספרים, „שילאָ נאָ שוויקא“...

— און דער עולם לייענט...

— א ברירה האָט ער? מע גיט נישט דער בהמה קיין קלייען,
קיעט זי שטרוי...

— זאָלט איהר זיך מטריח זיין אָט דאָס אַלסדינג דורכקוקען,
איבערלייענען און איבערגעבען נאָכדעם אין קורצען דעם לייענער,
איהם רעכט צעקויען, וועלכעס איז גוט און וועלכעס טויג אויף
כפרות...

— א רחמנות אויפ'ן מאַגען...

— מיט איינעם וואָרט — איהר זאָלט שרייבען קריטיק.

— שרייבען א גרויסען ראָמאַן, אַ ראָמאַן מיט אַ לעבע, מיט ריהרענדיגע סצענעס, ס'זאָל פּערהאַפּען דעם אַטהעם, מיט איינעם וואָרט — ס'זאָל זיין אַ „ראָמאַן“...

— אין זעכס טייל מיט אַ פּראָלאָג און מיט איין עפּילאָג, אַ-לאַ שמ"ר? משונה-וויילדע אומגעלומפּערטע סצענעס, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפּלויגען, למשל: אַ מלמד פון געסוויזש זאָל ראָמאַנסירען מיט אַ דיענסטמיידעל רבקה; ער זאָל שרייבען הייסע בריוולעך, און זי זאָל זינגען זיסע ליעדלעך; נאָכדעם זאָל ער אַוועקפּאָהרען קיין פּאַריז און אין נייען חדשים אַרום קומען צוריק אַ באַראָן, אַ מיליאָנער, און טרעפּען זיין געליעבטע אין קיך ביי אַפּריס שקאַנטיסט, אַ מערדער, אַ באַנדיט, און דאָרטען זאָל זיין צווישען זיי אַ דוּעל; וויל איהם אַפּריס דער שקאַנטיסט צע-שפּאַלטען אויף צווייען, לויפּט אַוועק דער געסוויזשער באַראָן צום גובערנאַטאָר און האַפּט איהם אויף פּונ'ם שלאַף און ברענגט איהם צו פּיהרען מיט דריי זשאַנדאַרען; דערזעהען אַז מעשה, האַפּט דער שקאַנטיסט אַ מעסער און שטעכט זיך, און רבקה די מויד פּאַלט אין אָהנמאַכט און זינגט בשעת מעשה אויף דייטש אַזאַ „טראָווערדיג“ ליעד, אַז אַ שטיין קאָן אויך צענאַסען ווערען...

— שוין? האָט איהר שוין געענדיגט? מע בעדאַרף ניט קיין געסוויזשער מלמדים זאָלען פּאָהרען קיין פּאַריז, גובערנאַט-טאָרען זאָל מען אויפּהאַפּען פּונ'ם שלאַף, שקאַנטיסטען זאָלען זיך שטעכען און דיענסטמיידלעך זאָלען זינגען אויף דייטש „טראָ-ווערדיגע“ ליעדער אין קיך. איך פּערלאַנג פון אייך, איהר זאָלט געבען אַ ראָמאַן, נאָר אַ אידישען ראָמאַן, אַ פּערליעבעניש, נאָר אַ אידיש פּערליעבעניש. איהר פּערשטעהט, צי ניין?

— איך פּערשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פּערשטעהן? איהר ווילט, איך זאָל אייך שרייבען פּונ'ם לעבען, פּונ'ם אמת'ען אידישען לעבען; איהר ווילט, איך זאָל אייך טאַקי שרייבען מיט גערווען, מיט בלוט, טאַקי טיעף-טיעף פּונ'ם האַרצען, דאָס וואָס

ווער זאגט דען מארשעלאַקס, פורים־שפיעלער, פאיאץ, פערשלעפטע קרענק? איך האָב נאָר געוואָלט, איהר זאָלט שרייבען אזוי, אז ס'זאָל זיין מיט אַ שפיעלעל און מיט אַ וויצעל, מיט אַ גלעט און מיט אַ שטאָך, מיט איינעם וואָרט — דער עולם זאָל האָבען הנאה...

— און זאָגען: „א רוח אין זיין טאטען אריין, אָט דעם שלום-עליכם'ען! אַ האַנט — זי זאָל איהם נאָר אָפּדארען! אַ צונג — זי זאָל איהם נאָר אָפּנעמען!“...

— היינט וויל איך, איהר זאָלט זיך אַביסעל אויס'טענה'ען מיט אונזערע אידען, און דוקא אויף זייער גלות-שפראך, אויף „מאַמע-לשון“. איהר זאָלט זיי זאָגען, אז איהר זענט טאקסי אַזעל־כע און אַזעלכע, איהר זענט אָבער אַזעלכע און אַזעלכע! ... דאָס הייסט, איהר זאָלט זיי בעגראָבען — נאָר איידעל, פּיין, לייטיש... איהר פערשטעהט, צי ניין?

— איך פערשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פערשטעהן? איהר ווילט, איך זאָל מיט זיי שפיעלען אין יענעם שפיעל, וואָס מע רופט דאָס „קעצעלע-מייזעלע“? ... מהכתיתי, פאַר וואָס ניט? אַבי...

— אַבי וואָס?

— אַבי נאָר ניט.

— איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אז איך האָב פיינט האַלבע ווערטער. זאָגט, וואָס קוועטשט אייך?

— ווער האָט אייך געזאָגט, אז עס קוועטשט מיך? עס הויבט מיך ניט אָן צו קוועטשען. הכלל, וואָס ווילט איהר, נאָך?

— היינט וויל איך, איהר זאָלט זיי געבען בילדער.

— זיי זאָלען געהניצען?

— דערצהלען מעשיות...

— זיי זאָלען קאָנען גרינג אַנשלאָפען ווערען?

- מכח א שרוך ?
- ניין... און אפשר יא, מכח א שרוך.
- ווער איז דער חתן ? פון וואנען איז די כלה ?
- דער חתן איז אין יעהופעץ, די כלה איז פון ווארשאָ.
- אביסעל א ווייטער שרוך. ווי אזוי רופט מען זיי ?
- די כלה הייסט אידישע פאָלקסצייטונג, און דער חתן — שלום-עליכם. געפעלט אייך דער פלאַן ?
- מהכתיית, אבי...
- אבי וואָס ?
- אבי גאָר ניט.
- האַלבע ווערטער האָב איך פיינט. זאָגט, וואָס קוועטשט אייך ?
- ווער האָט אייך געזאָגט, אז עס קוועטשט מיך ? עס הויבט מיך ניט אָן צו קוועטשען ! הכלל, וואָס זשע ווילט איהר ?
- וויל איך, אזוי ווי איך בין א אידישע גאזעט, און איהר זענט א אידישער שרייבער, זאָלט איהר שרייבען, און איך וועל דרוקען.
- וואָס זאָל איך שרייבען ?
- פעליעטאָנען... אויף צו לאַכען.
- לאַכען ? עס גלוסט זיך וויינען...
- איהר מענט אייך וויינען, אבי דער עולם זאָל לאַכען. איהר פערשטעהט, צי ניין ?
- איך פערשטעה, פאר וואָס זאָל איך ניט פערשטעהן ? איחד ווילט, איך זאָל מיך פערשמעלען פאר א מאַרשעלאָק, א פוריםשפיעלער, א פאָיאַץ, א פערשלעפטע קרענק, בכדי פרייליך מאַכען דעם עולם...
- אָ ! אָט דאָס הויבט זיך אָן מיט א אידישען מחבר !

מאכען אויף זיין בוך... איהר שפיעלט זיך מיט א אידישען מחבר ?
א אידישער מחבר איז א בעוואָהרענטער מענש.

— וואָס הייסט, ער איז א בעוואָהרענטער מענש ?

— ער איז בעוואָהרענט פון ביידע וועלטען : פון עולם הזה
און פון עולם הבא ; ער איז בעוואָהרענט פון ברויט און פון גע-
זונד, פון גוטע פריינד, פון ווייב און קינדער און פון לייב און
לעבען...

— מיר דאכט, פאני שלום-עליכם, איהר רעדט שוין מיט
דער גאָל, איהר פערקריכט שוין אהין, ווי יענער, וואָס אין יענעם
„דור“ ? ... נישט גוט אזוי. נישט שען פאר א אידישען שרייבער,
וואָס שרייבט פאר'ן פאָלק, ער זאָל אזוי ליאפען אויף אידען.
א איד איז מחויב אָננעמען אלסדינג פאר ליעב און זאָגען דריי
מאָל א טאָג...

— גם זו לטובה ?

— אודאי גם זו לטובה ! וואָרום וואָס וואָלט געווען, איהר
זאָלט דאָס אויך ניט האָבען ? וואָס פאר א פנים וואָלטען מיר
געהאט צווישען די פעלקער, מיר זאָלען די איין-און-אייןציגע קא-
פאָטע אויך אראָפּוואַרפען פון זיך ? מיר האָבען דען עפּים איין
אנדער מלבוש, אחוץ אונזער ליטעראַטור, מיט וואָס צו בעווייזען
זיך פאר דער וועלט ?

— איהר זענט אפשר גערעכט.

— וואָס הייסט אפשר ? געוויס ! נאָר לאָמיר רעדען פון
עפּים פרייליכערס.

— ווען האָב איך יאָהרצייט ?

— נישט דאָס. איך האָב צו אייך א שטיקעל...

— א שטיקעל בקשה ? מסתמא עמיצען בעשרייבען אויף
די גאָזעטען ?

— חס ושלום ! איך האָב צו אייך א שטיקעל געשעפט.

— וואָס זאָל מען שרייבען ? וואָס מע זעהט, דאָס שרייבט מען.

— וואָס האָט איהר פון אייער שרייבען, וואָס איהר שרייבט ?
 — וואָס זאָל מען האַבען ? צרות האָט מען, בויכוועהטיג, האַרצקלעהמעניש, בזיונות, יסורים, אַנגסטען, גריזאָמע...
 — אָט דאָס איז גאָר ?
 — וואָס נאָך האָט איהר געוואָלט ?
 — איך מײן...

— כבוד ? אָהן אַ שיעור און אָהן איין ערף ! קיין שרייבער אויף דער וועלט האָט ניט אזוי פיעל כבוד, וויפיעל אַ אידישער מחבר. אַ קלייניגקייט ביי אידען אַ שרייבער, אַ מענש וואָס שרייבט ?

— איהר מיינט דאָס ערנסט ?

— וואָס דען, אין שפּאַס ? קוקט זיך צו, וואָס סע טהוט זיך אָפּ אויף אונזערע יובילעיען : ווינשעוואַניעס מיט „אַטקריטקעס“ פון פּערעהרער, פון הייסע חסידים און גלאַט פון געטרייע לעזער שיטען זיך פון אַלע עקען וועלט : פון כתרילעווקע, פון טונעיאַ-דעווקע, פון טעטרעוועץ, פון שלש-סעודות'שאַק, פון גאַלאַגאַנישאַק און פון סטרישטש — און פון וואַנען ניט ? היינט די קאַרעספּאַנ-דענציעס, וואָס דער יובילאַר אַליין שרייבט אַריין אין די בלעטער ! היינט די סעודות, די באַנקעמען, די טאַסטען — הינט טראַגען גאַנצע קעפּ ! היינט די סטיפּענדיעס, די צדקה, וואָס סע ווערד בשעת מעשה צעטהיילט אין אַרץ-ישראל לטובת הפועלים !... איהר שפיעלט זיך מיט'ן כבוד פון אַ אידישען מחבר ?

— ניין, ניט דאָס מײן איך ; איך מײן...

— פּרנסה ? מיט'ן פּולען מויל, אבי ער האָט צייט און קאָן נאָך זיין דערצו אַ מלמד, אַ קרעמער, אַ מעקלער, אַ שדכן, אָדער אזוי אַ איד אַ מקבל, וואָס קאָן געהן איבער די הייזער צונויפ-

שלום-עליכם!

- שלום-עליכם!
- עליכם-שלום!
- פון וואנען פאָהרט מען?
- פון וואַרשאָ.
- וואָס איז אַייער געשעפט?
- איך בין אַ אירישע צייטונג.
- מה שמכם?
- אירישע פאָלקס צייטונג. און איהר, פון וואַנען זענט איהר?
- פון וואַנען זאָל איך זיין? פון יעהופען.
- וואָס איז אַייער געשעפט?
- וואָס זאָל זיין מיין געשעפט? איך בין אַ אירישאַו שרייבער.
- מה שמכם?
- שלום-עליכם.
- שלום-עליכם? קומט דאָך אייך שלום-עליכם.
- עליכם ועל בניכם.
- וואָס-זשע מאַכט איהר עפּיס, פּאַני שלום-עליכם?
- וואָס זאָלען מיר מאַכען? מע שרייבט.
- וואָס שרייבט מען?

שלום-עליכם!

דיצלאג.

געשריבען אין יאָהר 1902.

א י נ ה א ל ת

7	שלום-עליכם
19	ווי שען איז דער בוים
29	אויטא-דאפע
41	מיון בעקאנטשאפט מיט א. ל. לעווונסקי
51	מ. מ. ווארשאוסקי און זיינע ליעדער
69	צוואך מיט י. ל. פריץ
79	זענגען פרושמאן'ס יובילעאום
89	פרושמאן צוגאסט בוי שלום-עליכם
99	מיון בעקאנטשאפט מיט ח. נ. בואלוק
09	ציער זענגען מיר געזעסען

אדישע שרייבער

Copyright 1918 by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

אלע זוערק פון שלום-עליכם

אדישע שרייבער

שלום-עליכם פאלקס-פאָנד אויסגאַבע—ניו-יאָרק, 1925

.95

בעלצי קורלענדער, ווארשא, צו שלמה קורלענדער, מאריענבאד.

יאמאיטשיבע אויסגעטראכט ליגען. געפאָהרען מאריענבאד — בערלין — ווארשאָ. געווען פּערהאלטען גרעניץ אלעקסאנדראָוואָ. דריי מאָל געדראַטעט שיקען געלד. אלע זאכען פּערפאַלען. איצט געקומען. וואָס האָסט דו געטהאָן? איבער דיר ברויכשטוהל גט'ען. מאריאַמטישק שוין גע'נט. אסתר געפּעהרליך קראַנק. סאָראָקער סטראַשעט קרימינאַל שאַנטאָזש פּאַדלָאָן. לויפּערמאַן, ברויכ-שטוהל, שערענצים, פּעקעלים עדות. טשאַפּניק גאַראַנטירט צע-רייבען. וויל 3000. דראַטע. — ב ע ל צ י .

.96

שלמה קורלענדער, מאריענבאד, צו בעלצי קורלענדער, ווארשא.

טויזענד דאַנק. נוטע נאַכריכט! כ'האַרץ סאָראָקער קאַטער. כ'געב לויפּערמאַן פּייג. טשאַפּניק 3000 מכות. כ'פּאָהר שנעל-צוג בערלין — ווארשאָ. כ'קוש. — ס אָ ל אָ מ אָ | .

.92

וועלענע יאמאיקער, מאַריענבאָד, צו פערעל יאמאטישיכע, וואַרשאַ.

דראַטעס נישט געדראַטעט? צוויי מאָל געדראַטעט: געדראַטעט מול-טוב. געדראַטעט אַרויספאַהר. פאַר וואָס נישט געדראַטעט באַלד חתן קעשעניעו בעווייבט? פאַר וואָס נישט געוואַרט מאַריענבאָד? וואו שדכן? וואו טשאַפניק? וואָס בעלצוי? דראַטע. — ו ו אָ ל פ .

.93

פערעל יאמאטישיכע, וואַרשאַ, צו וועלענע יאמאיקער, מאַריענבאָד.

ביז וואַנען דראַטען? געדראַטעט בעלצוי געקומען. קורלענדער מאַריענבאָד — אָסטענדע, זוכט בעלצוי'ן. מאַריאמטישק אָפגע'נט. לויפערמאן מיר סקאנדאַל, וויל פאטשען קורלענדער. אסתר פער ביז. סאָראַקער געריכט קורלענדער פאָדלאָג. ברויכשטוהל, שע רענצים, פעקעלים עדות. טשאַפניק שלום. סווידסקי דראַטעט קעשעניעו דריי שדוכים. גענוג דראַטען. פאַהר זאָפאַרט אַהיים. דראַטע. — פ ע ר ע ל .

.94

שלמה קורלענדער, מאַריענבאָד, צו שלמה קורלענדער, וואַרשאַ.

יאמאטישיכע געדראַטעט פלוצים פערשוואונדען בעלצוי. געווען מאַריענבאָד, געווען אָסטענדע. געקומען צוריק מאַריענבאָד. גע' זוכט בעלצוי. אַלעמען געדראַטעט. קיינער דראַטעט נישט. ווער אין שטוב? דראַטעט וואו בעלצוי? זאָל איך פאַהרען קעשעניעו? דראַטעט דרינגליך. — ס אָ ל אָ מ אָ | ק ו ר ל ע נ ד ע ר .

.87

וועלועל יאמאיסער, מאריענבאד, צו וועלועל יאמאיסער, ווארשא.
געקומען מאריענבאד קנס-מאָל. קיינעם געטראָפּען. געזאָגט
אַפּגעפּאָהרען וואַרשאָ. דראַטעט וואו פּערעל? קינדער? וואו
חתן קעשעניעוו? אינרוהיג. — ו ו אָ ל ף .

.88

פּערעל יאמאיטישכע, וואַרשא, צו וועלועל יאמאיסער, מאריענבאד.
למאי געפּאָהרען מאריענבאד? געדראַטעט נישט פּאָהרען.
חתן קעשעניעוו ווייב צוויי קינדער. צוריק וואַרשאָ. דראַטעט. —
פּ ע ר ע ל .

.89

שלמה קורלענדער, אסטענדע, צו אסתר סאַראַקער, וואַרשא.
אַסטענדע אויך נישטאָ קיינער. רעכען פּאָהרען צוריק מאריענ-
באד. פון דאָרטען קעשעניעוו. דראַטעט. — ק ו ר ל ע נ ד ע ר .

.90

וועלועל יאמאיסער, מאריענבאד, צו פּערעל יאמאיטישכע, וואַרשא.
דעפּעש ערהאַלמען. נישט פּערשטאַנען. למאי חתן קעשע-
ניעוו? למאי צוויי קינדער? וואו דריטע? ווער צוריק וואַרשאָ?
דראַטעט. — ו ו אָ ל ף .

.91

פּערעל יאמאיטישכע, וואַרשא, צו וועלועל יאמאיסער, מאריענבאד.
געדראַטעט אויס שידוך. חתן קעשעניעוו בעווייבט. נישט
פּאָהרען מאריענבאד. געפּאָהרען מאריענבאד. נישט געדראַטעט.
אומזיסטע שפּעיוען. געדראַטעט פּאָהרען צוריק וואַרשאָ. איך
קינדער וואַרשא. דראַטעט. — פּ ע ר ע ל .

.83

בראני לויפערמאן, בערלין, צו הירש לויפערמאן, ווארשא.
 טעלעגראם מאריענבאד ערהאלטען דאָ. דריטען טאָג בערלין.
 מאָרגען ווארשאָ. זיי אלעקסאנדראָוואָ. דראַטע למאי לאַה'צי פעט־
 ריקאָוו? וואו בעלצי? איך קוש. — ב ר אָ נ י .

.84

בערעל טשאַפּניק, ווארשא, צו חוה טשאַפּניק, אַסטענדע.
 בריעף ערהאלטען. אלעס קלאָר. געלד אַרויסגעשיקט. בעלצי
 געקומען. דריי טעג אלעקסאנדראָוואָ גרעניץ סקאנדאַל. קורלענדער
 אויסלאַנד. זוכט בעלצי'ן. סאָראָקער געקומען געטראָפּען אַסתר
 פּערביי. וויל אַיינגעבען קורלענדער פּעלשונג בריעף. לויפערמאָן
 ברויכשטוהל אויך אַיינגעגעבען קורלענדער. שערענצים פּעקעלים
 עדות. בעלצי אויסער זיך. געבעטען מאַכען שלום. איך פּערלאַנג
 דריי טוויזענד וועל צערייבען. מאַריאַמטישק גמ'ען. לאַה'צי פעט־
 ריקאָוו רייכען פעטער. יאַמאַיקער מאַריענבאָד קנס־מאָל. יאַמאַי־
 טשיכע טעכטער ווארשאָ. מאַריאַמטישק פּאַטשען יאַמאַי־טישכע.
 סווידסקי נישטאָ. קום ווארשאָ. דראַטע. איך קוש. — ב ע ר נ אַ ר ד .

.85

שלמה קורלענדער, מאַריענבאָד, צו אַהרן סאַראָקער, ווארשא.
 -- מאַריענבאָד נישט געטראָפּען קיינעם. פּאַהר אַסטענדע. דראַ־
 טעט פּאַסטערעסטאַנט. — ק ו ר ל ע נ ד ע ר .

.86

הירש לויפערמאן, ווארשא, צו פּערעל יאַמאַי־טישכע, מאַריענבאָד.
 איהר דראַטעט פּרוי פּערשוואַונדען? פּרוי דראַטעט בערלין
 קומט ווארשאָ. שאַנטאַוש. קלאַגען געריכט. — ל ו י פ ע ר ט א ז .

.79

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.
פאר וואס קומסט נישט אלעקסאנדראווא? שיקסט נישט דריי-
הונדערט? פערפאלען אלע זאכען. גרויסער היזק! אונרוהיג.
דראמע. — בעלצי.

.80

פאדאם שערענצים און פאדאם פעקעליס מאריענבאד, צו שערענצים און פעקעליס,
ווארשא.

פאהרען ווארשא. אויסשטייגען בערלין ווערטהיים. גריסען. —
שיינצי קריינצי.

.81

אלעכסאנדער סוויסקי, קישיניעוו, צו פערעל יאסאיטשיכע, מאריענבאד.
געלר פערפאלען. אומאָנסטע שפעיוען. אבער גראָסער שקאָנ-
דאל. פראָפאָניער בריעפליך דריי פארטיען איהרע דריי טעכטער.
דראַטעט קאָממען מאַריענבאָד אָדער ראַנדעוואו וויען האָטעל נאָ-
ציאָנאל? וואַרע ערשטער זאָרט. איין אַרצט צוויי יודיסטען.
בעסטע רעפערענצען. — סוויסקי.

.82

קלמן ברויכשטהל, ווארשא, צו לאהצי ברויכשטהל, פעטריקאוו.
דערנאָנגען קורלענדער געפעלשט סאָראָקער'ס בריעה בעלצי'ן.
סאָראָקער קלאָגט קורלענדער געריכט. מיך עדות. קורלענדער
אָסטענער. זוכט בעלצי'ן. בעט פערציהונג. קום ווארשא.
איך קוש. — קלמן.

.75

אסתר סאַראַקער, וואַרשאַ, צו חיים סאַראַקער, בערלין.

צו וואָס איילען וואַרשאַ? בעלצי בראַני נאָך נישטאָ. שע־
רענצים פעקעליס אויך נישט. לאה'צי ברויכשטוהל פעטריקאָוו.
מחותן מאַריאַמטישק געקומען גט'ען חנצ'ין. קאַנסט דאָס זעלבע.
גרויסער אויסוואַהל. — א ס ת ר .

.76

בעלצי קורלענדער, אלעקסאַנדראַוואַ, צו שלמה קורלענדער, וואַרשאַ.

נעכטען געדראַטעט קומען אלעקסאַנדראַוואַ אָדער שיקען דריי
הונדערט. פאַר וואָס קיין ענטפער? דראַטע. — ב ע ל צ י .

.77

פערעל יאַמאַיטישכע, מאַריענבאד, צו וועלוועל יאַמאַיקער, וואַרשאַ.

נעכטען געדראַטעט נישט קומען מאַריענבאד. שידוך בוידעם.
בעלצי בראַני מאַראַקער מאַריאַמטישק אָסטענדע נישטאָ. איך קינד
דער פאַהרען בערלין וואַרשאַ. דראַטע. — פ ע ר ע ל .

.78

יצחקסאיר שערענצים און יצחקסאיר פעקליס, וואַרשאַ, צו יאַמאַיטישכע,
מאַריענבאד.

אַנטוואַרט איינגעצאָהלט. טשאַפניק געדראַטעט וואו שערענצים
פעקליס. דראַטעט אויב שיינצי קריינצי נישטאָ מאַריענבאד. פאַה
רען אָסטענדע? אונרוהיג! — ש ע ר ע נ צ י ס פ ע ק ע ל י ס .

.70

פערעל יאמאיטישע, מאריענבאד, צו וועלוועל יאמאיסקער, ווארשא.
שירוך בוידעם. קעשעניעו בעווייבט. נישט קום מאריענבאד.
בעלצי בראָני סאַראַקער מאַריאַמטישק פערשוואונדען. רעכען פאָהר
רען ווארשאָ. דראַטע. — פ ע ר ע 5 .

.71

חיים סאַראַקער, מאַריענבאד, צו אַסתר סאַראַקער, ווארשא.
קור געענדיגט. איך פאָהר בערלין ווארשאָ. דראַטע בערלין
סאַוואַי געזונד. איך קוש. — ח י י מ .

.72

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו חיים סאַראַקער, מאַריענבאד.
אַנטוואַרט בעצאָהלט. האָט רחמנות. דראַטעט וואו בעלצי?
מאַריענבאד אָדער אָסטענדע? — ס אָ ל אָ מ אָ | ק ו ר ל ע נ ד ע ר .

.73

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו פערעל יאמאיטישע, מאַריענבאד.
אַנטוואַרט בעצאָהלט. דראַטעט אויב אמת בעלצי סאַראַקער
מאַריאַמטישק פערשוואונדען? זייער אַדרעסע? האָט רחמנות.
גרייט פאָהרען מאַריענבאד אָסטענדע. — ס אָ ל אָ מ אָ | ק ו ר -
ל ע נ ד ע ר .

.74

בעלצי קורלענדער, אַלעקסאַנדראַווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.
געפאָהרען פון מאַריענבאד בערלין ווארשאָ. געטראַפּען איין
אומגליק. זאכען פעהאַלטען גרעניץ. פאָהר-צו מיט געלד, אָדער
שיק אַרויס אַלעקסאַנדראַוואַ דריי הונדערט. דראַטע - ב ע ל צ י .

.65

דוד מאַריאַמטישק, אַדעם, צו חנצי מאַריאַמטישק, וואַרשאַ.
כ'פּאָהר מיט'ן קוריער וואַרשאַ. דראַטע ברעסט געוונדהייט. —
ד א ו ו י ד .

.66

אַלעכסאַנדער סווירסקי, אַסטענדע, צו פּערעל יאַמאַיטישכע, מאַריענבאד.
געקומען אַסטענדע. זיידענער קורלענדער נישט געטראָפּען.
פיעלויכט מאַריענבאד? דראַטעט פּאַסטערעסטאַנט. — ס ו ו י ר ס ק י .

.67

פּערעל יאַמאַיטישכע, מאַריענבאד, צו אַלעכסאַנדער סווירסקי, אַסטענדע.
זיידענער קעשעניעו. קורלענדער פּערשוואונדען. דראַטעט. —
פּ ע ר ע ל י אַ מ אַ י ט ש י כ ע .

.68

בערעל טשאַפּניק, וואַרשאַ, צו חוה טשאַפּניק, אַסטענדע.
צו וואָס בעלצי? נאַלעווקער ווייבלעך? וואָס טהוסט דו
אַסטענדע? דראַטע. — ב ע ר נ א ר ד .

.69

מאַדאַם טשאַפּניק, אַסטענדע, צו בערעל טשאַפּניק, וואַרשאַ.
זאָפּאַרט שיקען געלד. בריעף פּאַלגנט. גרעסטע פּערלעגענהייט.
דראַטע. — ע ו ו א .

.60

חנצי מאריאמטיק, ווארשא, צו דוד מאריאמטיק, אדעם.
מאריענבאד דראטעט, מארק אָפּגעפּאָהרען מיט נאַלעווקער
ווייבלעך אָסטענדע. זאָפּאַרט קומט צו פּאָהרען וואַרשאָ. דראַ-
טעט. — אַ נ נ אַ .

.61

אסתר כאראקער, ווארשא, צו דוד מאריאמטיק, אדעם.
חנצי נעפעהרליך קראנק. קומט זאָפּאַרט וואַרשאָ. דראַ-
טעט. — א א ס ת ר .

.62

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.
פּאָהר שנעלצוג קישיניעוו. איך קוש. — ר ע ו ו ע ק א .

.63

מאדאם טשאפניק, אסטענדע, צו בערעל טשאפניק, ווארשא.
דראטע אָסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאָראַקער מאריאמ-
טיק איבעריגע נאַלעווקער ווייבלעך? — ע ו א .

.64

וועוועל יאמאיקער, ווארשא, צו פערעל יאמאטישכע, מאריענבאד.
בריעף ערהאלטען. — שידוך קעשעניעוו געפעלען. געדראטעט
מזל-טוב. איך פּאָהר קוריערצוג מאריענבאד. — ו א א ל פ .

.55

חנה'לע טשאפניק, אסטענדע, צו פערעל יאמאיטיכע, מאריענבאד.
 דראטעט אסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאראקער מאריאמ-
 טשיק לויפערמאן שערענציוס פעקעליס? אסטענדע נישטאָ. —
 ע ו ו א ט ש א פ נ י ק .

.56

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.
 דראטעט אויב אמת אלפרעד קישיניעוו ווען געקומען? אויב
 אליין געקומען אדער מיט עמיצען? ר ע ו ו ע ק א .

.57

הערר זיידענער, קישיניעוו, צו פרוי זיידענער, אסטענדע.
 נעכטען געקומען אליין. פערשטעה נישט מיט וועמען? צו
 וואָס געפאָהרען אסטענדע? בעט באלד אַרדיספאָהרען. ווארט
 אונגעדולדיג. דראטע דרינגליך. — א ל פ ר ע ד .

.58

אסתר סאראקער, ווארשא, צו חיים סאראקער, מאריענבאד.
 לאַנג קיין בריעף פון דיר. אונרוהיג. דראטע. — א ס ת ר .

.59

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו בעלצי קורלענדער, אסטענדע.
 יאמאיטישע דראטע ביזט אסטענדע. דראטע אַרעסע אויף
 געלד שיקען. אונרוהיג. — ס א ל א י מ אן .

ט ע ל ע נ ר א פ י ש .

.50

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.
נעכטען אָנגעקומען מאַריענבאָד אָסטענדע. אַלפּרעדען דאָ אויך
נישט געטראָפּען. קראַנק געוואָרען. דראַטעט בעלוויו. — ר ע -
ו ו ע ק א ז י י ד ע נ ע ר .

.51

חז'לע טשאַפּניק, אסטענדע, צו פּערעל יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאָד.
זיידענער אָסטענדע נישט געטראָפּען. דראַטעט. — ע ו ו א
ט ש א פ נ י ק .

.52

הערר זיידענער, קישיניעוו, צו פרוי זיידענער, אסטענדע.
(ד ר י נ ג ע נ ד) .
גליקליך געקומען קישיניעוו. איבערראשט. נישט געטראָפּען
רעוועקען אין דערהיים. קום זאָפּאַרט. דראַטע. — א ל פ ר ע ד
ז י י ד ע נ ע ר .

.53

חז' טשאַפּניק, אסטענדע, צו יאַמאַיטשיכע, מאַריענבאָד.
זיידענער — קישיניעוו. בריעה פּאַלגט. — ט ש א פ נ י ק .

.54

שלמה קורלענדער, וואַרשאַ, צו בעלצי קורלענדער, מאַריענבאָד.
לאַנג קיין בריעה. וואוּהין שרייבען: מאַריענבאָד? פּראַג?
צענסבאָד? אָסטענדע? אונרוהיג. דראַטע. — ס א ל אַ מ אַ י .

און, אפנים, דער לאַנד־שרכן, סווירסקי. ווער דען זאָל דאָס זיין?
 בין איך שוין גאָר צערדעהט און ווייס נישט, וואו איך בין אין דער
 וועלט.

האָב איך דיר בעשריבען, ליעבער בערנאַרד, אַלסרינג, אַ גאַנצע
 מעשה פון טויזענד־איינ־נאַכט. אַצינד זיי אזוי גוט און שרייב
 מיר, ערשטענס, וואָס איז מיט בעל־צ'ין און מיט די איבעריגע נאָר
 לעווקער ווייבלעך? און וואָס האָט דאָ געטהאָן שלמה קורלענדער?
 און וואָס איז מיט חיים סאָראָקער און מיט מאַריאַמטשיק'ען? וואו
 זענען זיי אַצינד און וואו איז יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער?
 און צי איז נישטאָ דאָרט אין וואַרשאָ מיט זיי דער לאַנד־שרכן
 סווירסקי? איך דאַרף עס וויסען, וואָרום אָט דער סווירסקי האָט
 מיט מיר אָפּגערעדט און געגעבען זיין עהרענוואָרט, אַז וואָס פאַר
 אַ שידוך ס'זאָל זיך נישט מאַכען ביי יאַמאַיטשיכע'ן, האָב איך אַ
 חלק. און דער עיקר זאָלסט דו קריגען געלד און מיר לַמען־השם
 אַרויסשיקען וואָס גיבער, איך זאָל דאָ נישט פערבלייבען, חלילה,
 אויף יוס־טוב. עס געהט צו ימים נוראים, וועל איך קיין טרפּה'ס
 נישט עסען. איך וועל אָפּזוכען אַ כשר'ען רעסטאָראַן, און אין אַ
 כשר'ען רעסטאָראַן קאָן מען אויף קרעדיט נישט עסען. און אין אַ
 שוהל וועל איך אויך וועלען געהן, און פאַר איין אָרט הייסען די
 דייטשען זיך בעצאָהלען פריהער. און אַ ווייסע הוהן אויף שלאָגען
 כפרות וועל איך מסתמא אויך הייסען צוגרייטען — און איך האָב
 נישט אַ גראַשען ביי דער נשמה! וואָס איך האָב געקאָנט פערזע־
 צען, האָב איך פערזעצט. איך האָב דיר נישט געוואָלט אָנטהוון קיין
 יסורים. איך וואָלט דיר איצט אויך נישט געשריבען, ווען ס'זאָל
 זיך נישט געווען צענויפקומען עטלכע אומגליקען מיט אַמאָל.

זיי געזונד, מיין טייערער בערנאַרד. גאָט זאָל אָנצייכענען אונז
 אַ גוט קוויטעל. און אזא יאָהר מיט אזא אויסלאַנד, ווי איך האָב
 געהאַט אַצינד, זאָל זיך גאָר נישט אומקעהרען, רבוננו של עולם!
 דיין געטרייע פרוי חוה.

אָסטענדע איז איין אויסגעטראַכטע זאך, און ווי באַלד דער דאָנ-
 טיסט זיידענער איז אין קעשעניעוו, טאָ וואָס איז מיט בעלצ'ין
 און וואו איז זי אַהינגעקומען? אָט דעריבער האָב איך דיר גע-
 טעלעגראַפירט: „וואו איז בעלצ'י, און וואו זענען די איבעריגע וואָר-
 שעווער ווייבלעך?“ האָסט דו מיך, אַפּנים, נישט פּערשטאַנען און
 האָסט מיר אָפּגעענטפּערט: „צו וואָס דאַרף איך בעלצ'ין? און
 וואָס טהו איך אין אָסטענדע?“ האָב איך דיר דערויף געענטפּערט
 נאָר געצעהלטע ווערטער: זאָלט מיר אַרויסשיקען געלד, ווייסט
 דו פאַר וואָס? וואָרום אויף אַ סך ווערטער האָב איך קיין געלד
 נישט געהאַט און האָב איצט אויך נישט. מיין מאַדאַם זיידענער,
 אז זי האָט נאָר בעקומען די גוטע ידיעה, אז איהר שאַדען האָט זיך
 אָפּגעזוכט, האָט זי זיך אויפּגעהויבען און איז אַוועקגעפּאַהרען
 אַהיים, צוגעזאָגט מיר שרייבען פּונ'ם וועג און פּון דער היים —
 און ווער? וואָס? אַ נעכטיגער טאָג! דערווייל בין איך געבליבען
 דאָ איינע אַליון אָהן אַ קאָפּיקע געלד. אַ גליק, וואָס איך בין דאָ
 אין דעם האָטעל אויף פּולען פּאַנסיאָן און מע מאַהנט מיך נישט.
 נאָר מסתמא וועט מען מיך באַלד מאַהנען. און איך ווייס נאָר
 נישט, וואָס איך וועל טהון? איך האָב שוין געשריבען צו דער
 יאַמאַיטישיבע קיין מאַריענבאָד, געטעלעגראַפירט אויך, — ענט-
 פּערט די וואַנד? איך האָב שוין געפרובט שרייבען צו היים סאָ-
 דאַקער קיין מאַריענבאָד, איז מיר אָנגעקומען צוריק מיין בריעה
 מיט אַ בעמערקונג פּון דער פּאַסט, אז דער אַדרעסאַט איז אָפּגע-
 פּאַהרען קיין אָסטענדע. וויעדער אַ מאָל אָסטענדע? איך ווער
 שיער נישט משוגע. איך נעם זיך צו דער קורליסטע וויעדער אַ מאָל,
 איך זוך דעם נאָמען סאַראַקער, איך טהו אַ קוק — אין איין האָטעל
 שטעהט פּערשריבען „סאָלאָמאָן קורלענדער, קויפּמאַן אויס וואָר-
 שאַ“, און אין צווייטען האָטעל — „אַלעקסאַנדער סווירסקי אויס מאַ-
 ריענבאָד“! וואָס איז דאָס פאַר אַ סורפּריז? איך לויף אַוועק אין
 איין האָטעל, אינ'ם צווייטען האָטעל, ערשט איך ווער געוואָהר, אז
 עס זענען דאָ געווען און אָפּגעזעסען אַ פּאַר טאָג שלמה קורלענדער

שען, נעמען מיר אַ פּיאַקער און הויבען אָן אַרומפּאַהרען פון איין האַטעל צום אַנדערען נאַכפּרעגען זיך אויף איינעם אַ הערר מיט'ן נאַמען זיידענער, און אויף אַ דאַמע מיט'ן נאַמען קורלענדער — ווער? וואָס? וועמען? נישטאָ אין ערניץ, נישט זיידענער, נישט קורלענדער. מיר טהוען זיך אַ נעם צו דער קורליסטע — נישט קיין סימן אפילו פון אַ זיידענער און פון אַ קורלענדער! וואָס טהוט מען ווייטער? ווי אזוי איך האָב איבערגעלעבט די נאַכט — בין איך שטאַרקער פון אייזען. דאָס ווייבעל איז נעבאָך שיער פון זינען אַראָפּ. איך האָב זי געראַטעוועט, אַראָפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר — זי איז פּערביי, אַט-אַט עקט זי זיך. קוים געפּאַלען אויף איין עצה, זי זאָל געבען אַ דעפעש אַהיים קיין קעשעניעו, געבען צו וויסען, אז זי איז קראַנק, טאַמער וועט עמיצער קומען צו פּאַהרען פון דאָרטען. צו וואָס דאַרף איך האָבען אויף זיך אזא פּעקעל?... קומט נישט אָן פון דאָרטען אַ דעפעש, און נאָך אַ סראַטשנע דערצו? און דוקא פון איהר מאַן, פון זיידענער'ען אַליין, אז ער איז אין קעשעניעו און בעט זי, אז זי זאָל קומען אַהיים!... בעקומען אזא מין דעפעש, האָבען מיר בייר דע נישט געוואוסט, וואָס מיר זאָלען טהון: צי מיר זאָלען לאַכען, צי מיר זאָלען וויינען? און ס'איז געבליבען, אז מיר זאָלען נאָך אַ מאָל טעלעגראַפירען קיין קעשעניעו, אויב ס'איז אמת, אז ער, דער דאַנטיסט זיידענער, איז אין קעשעניעו? און ווען איז ער געקומען? און צי איז ער געקומען אַליין, צי נאָך מיט עמיצען?... ענטפּערט ער אונז, אז ס'איז אמת, אז ער איז אין קעשעניעו, אז ער איז געקומען ערשט נעכטען פון מאַריענבאָד איינער אַליין און אז ער פּערשטעהט נישט, מיט וועמען זאָל ער קומען און וואַראָרום קומט זיין ווייב אין אַסטענדע?

ערשט דעמאָלט האָב איך פּערשטאַנען, אז דאָס האָט מיך דער אַדעסיט מאַריאַמטיק, דער שאַרלאַטאַן, אַראָפּגעפיהרט פונ'ם וועג, אויסגעטראַכט אַזעלכעס, וואָס נישט געשטויגען, נישט געפּלויגען, איצט בלייבט איבער נאָך איין זאַך: ווי באַלד, אז די מעשה מיט

קורץ, איך הייס אַנקלינגען אין טעלעפאָן און אַרויסרופען מיר דעם הערר סאָראָקער, זאָגט מען מיר, אז דער הערר סאָראָקער איז „הייטע מאָרגענס אַבגערייזט נאָך אָסטענדע“! ... רבונג של עולם! וואָס טהוט זיך דאָ? איך האָפּ אויף זיך די מאַנטיליע און וויל שוין לויפען, איך ווייס אַליין נישט וואוהין, זאָגט מען מיר: אַ דאַמע פרעגט זיך נאָך אויף מיר... וועה איז מיר, אַ דאַמע? מסתמא יאַמאַיטשיכע, פערפינסטערט בין איך געוואָרען! הויב איך מיך אָן צו פרעגען: וואָס פאַר אַ דאַמע? זאָגט מען מיר: אַ יונגע דאַמע... אַ יונגע דאַמע? רופט זי אַריין! און עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אַריין אַ דאַמע — אַ בילד! אַ יונגעטשקע — בלוט און מילך! און אַנגעטהאָן — אַ קייערין! עס שעמערט און סע פינקעלט! „איחר זענט, זאָגט זי, די מאַדאַם טשאַפניק פון וואַרשאָ?“ „איך בין, זאָג איך, די מאַדאַם טשאַפניק פון וואַרשאָ; און ווער זענט איחר?“ „איך בין, זאָגט זי, די מאַדאַם זיידענער פון קעשעניעוו.“ „עס פרעהט מיך זעהר, זאָג איך, זיצט, זאָג איך, מאַדאַם זיידענער פון קעשעניעוו, וואָס וועט איחר זאָגען גוטס?“ טהוט זי אַ זיפּץ און מאַכט צו מיר: „מע האָט מיר געזאָגט, אז איחר זענט בעקאַנט מיט מיין מאַן“... „איך בין, זאָג איך, בעקאַנט, זאָג איך, מיט אייער מאַן? ווער איז אייער מאַן?“ ווערד זי רויט און מאַכט צו מיר: „מיין מאַן איז זיידענער פון קעשעניעוו“... „אַט דער דאַנטיסט? ו!“... „יא, ער איז אַ דאַנטיסט“...

וואָס ווייטער איז געווען — דאַרף איך דיר נישט דערצעהלען. עס האָט מיך געוואָרפען, ווי אין אַ פיעבער. דאָס רחמנות, וואָס אויף דעם ווייבעל, לאָזט זיך דען בעשרייבען? מיר זענען געוואָרן דען אין איין האַלבע שעה צוגעקלעפט איינע צו דער אַנדערער, ווי שוועסטער, נעהענטער ווי שוועסטער, און נישט לאַנג געטראַכט, האָב איך מיך צענויפגעפאַקט — אויף צעצאָהלען זיך האָט מיר אויסגעליהען די מאַדאַם זיידענער — און מיר האָבען זיך אַוועק געלאָזט ביידע קיין אָסטענדע. געקומען קיין אָסטענדע און אָפּ געשטעלט זיך אין אַ האַטעל, איינגעוואַשען זיך און אַנגעטהאָן פּיין,

„ווער איז דאָס די אלע?“ זאָגט ער: „ערשטענס, די מאַדאָס קור-
לענדער, צווייטענס, די מאַדאָס לויפערמאָן, דריטענס, אייער חתן,
דער קעשעניעווער דאַנטיסט“... ווי ער האָט דאָס מיר אַרויסגע-
רעדט, האָב איך שוין גאָרנישט געוואָלט הערען, און בין אוועק
גלייך צו דער יאַמאַיטשיכע. לאָזט זיך אויס, אז זי ווייסט נאָך
נישט פון וואָס צו זאָגען! זענען מיר אוועק ביידע מיט איהר זיך
נאַכפּרעגען אין האָטעל אויפ'ן קעשעניעווער חתן, זאָגט מען אונז,
אז אוועקגעפּאָהרען איז ער, נאָר וואוהין ווייסט מען נישט. פּאַלט
מיר די יאַמאַיטשיכע אויפ'ן האַלז: נשמה'ניו, האַרצעניו, ליובער
ניו! איך זאָל פּאָהרען גלייך אַהינצו, קיין אָסטענדער, זי וועט מיר
געבען צושטייער אויף הוצאות, זי וועט מיר אַזוי און אַזוי! און
נעמט אַרויס הונדערט קרוין: „נאַט איך און פּאָהרט און קלאָפּט
אַ דעפּעש, און אז מע וועט דאַרפּען נאָך, וועל איך איך שיקען
נאָך“... וואָס טהוט מען? אַ רחמנות אויף דער אירינע! איך
האָב דאָס געלד גענומען, און ביז איך האָב מיך אַרומגעקוקט אַהין —
אַהער, איז שוין פון דעם קיין סימן נישט געבליבען. אז איך בין
שולדיג — די האָר זענען נישט מיינע! וואָס וועט זיין ווייטער?
וואָלט נאָך דאָס אַליין געווען אַ האַלבע צרה, ס'זאָל זיך נישט
טרעפּען אַ גרעסערער אומגליק. אָט וועסט דו הערען אַ שענס:
זיך איך מיר אַזוי ביי זיך אין האָטעל, האָב מורא בעווייזען
זיך פאַר דער יאַמאַיטשיכע, און טראַכט מיר: וואו נעמט מען
געלד? פּאַלט מיר איין אַ געדאַנק: חיים סאָראָקער! ער איז
טאַקי, צווישען אונז רעדענדיג, אַ איר אַ חזיר, נאָר איך האָב צו
איהם איין עצה. איך וועל איהם זאָגען, אז איך פּאָהר אַהיים קיין
וואַרשאָ און וועל זיין ביי זיין אַסתר'ען אָפּגעבען איהר אַ גרוס
פון מאַריענבאָד, וועט ער זיך שטויסען, וואָס פאַר אַ מין
„גרוס“ דאָס וועט זיין. איך האָב איהם שוין לאַנג געגעבען אָנצור-
הערעניש, אז איך ווייס, אז ער איז די כּפּרה נאָך בעלצ'ין און אז
ער לייחט איהר כלומרשט גמילות'חסדים אויף איהר מאַנ'ס דע-
כענונג, און נאָך אַזעלכע זאַכען — איך שעם זיך נישט פאַר איהם...

אויסער וואָס איך וועל פּערדיענען, עקסטראַ אַ שענע מתנה פון איהר אליין. האָב איך זי געפּאַלגט, און האָב מיך אַרײַנגעלענט אינ'ם דאָזיגען שידוך און געאַרבייט, ווי ווייט איך האָב געקאַנט, און עס איז מיר געראָטען. דער עסק איז געגאַנגען אויף אַ גאַנג, דאָס הייסט, נישט אַזוי גיך טהוט זיך עס, ווי עס רעדט זיך. איך בין גענוג אויסגעריסען געוואָרען איבער בעלצ'ין, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען פריהער, וואָרום דער חתן, מיין קעשעניעווער דאָנ-טיסט הייסט עס, האָט זיך נישט אויף קאַטאָועסען פּערקאַכט אין אונזער שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע, שיער נישט געפּאַטשט זיך איבער איהר מיט מאיר'על מאַריאַמטשיק אין מיטען מאַריענבאָד. קורץ, מיט צרות, מיט לייד, מיט אינטריגעס — איך האָב קוים גע'פּוועל'ט ביי מיין קעשעניעווער דאַנטיסט, ער זאָל זיך ערקלערען פאַר יאַמאַיטשיכע'ס עלטערע טאַכטער, אַז ער ליעבט זי, און די יאַמאַיטשיכע האָט מיך אַזש אַרומגעחאַפּט קושען, און האָט שוין אַוועקגעקלאָפּט אַ דעפּעש צו וועלוועל יאַמאַיקער, ער זאָל קומען אַהער אויף קנס-מאַל, און מיר איז דאָס נאָך געראָטען אַרום און אַרום: דער וועלט-שרכן, סווירסקי, דער גאַנצער מאַכער פּונ'ם שידוך, איז אָפּגעפּאַהרען קיין באַזעל, בין איך דאָ געבליבען איינע אויפ'ן יריד... איז דאָך פאַרהאַן אַ בעלצ'י אויף דער וועלט. פּער-גלוסט זיך אונזער קורלענדער'ס ווייבעלע אַוועקפּאַהרען פּלוצים פון דאַנען קיין אָסטענדע. אַפילו נישט געזעגענט זיך מיט קיינעם, פּערגעסען דעם זיי-געזונד. מילא, אַוועקגעפּאַהרען, איז אַוועקגע-פּאַהרען. קיין יונגערער, ווי זאָנט מען, זאָל נישט שטאַרבען. איז זיך אָבער מיישב מיין חתן, דער קעשעניעווער דאַנטיסט, און הויבט זיך אויף און פּאַהרט אַוועק אויך קיין אָסטענדע. פון וואַנען ווייס איך דאָס? פון מאיר'על מאַריאַמטשיק'ען. איך קום אַרויס צום ברונען, בעגעגענט מיך מאַריאַמטשיק, אַ צעטראַגענער סכנות, און געזעגענט זיך מיט מיר: „זייט געזונד“. — „פּאַהרט געזונד. וואר היז איז?\" — „קיין אָסטענדע“. — „וואָס עפּים פּלוצים קיין אָסט-ענדע?\" זאָנט ער: „אַלע פּאַהרען קיין אָסטענדע\" זאָג איך:

שוועסטער", האָט איהר געקאָנט טרעפּען צו איהם, אָדער צו מיין ווייב'ס שוועסטער, נישט צו מיר, וואָס געהער זיך מיט זיי נאָר נישט אָן. מע קאָן זיך טאָקי זיין גאַנץ אַנשמענדיגע יונגע לייט און אומשולדיגע איטשעמייערס, ווי איהר זענט, נאָר קיין פּראָאָדמ'ס זענט איהר דאָך נישט מחויב צו זיין, און דאַרפּט נישט דראָהען מיט קיין געזעץ און מיט קיין שטראַף, נישט אויף דער וועלט און נישט אויף יענער וועלט.

אייער אומבעקאַנטער פּריינד, וואָס ראַט אייך זיין פּאָרויכטיג מיט מליצות,

חיים סאָדאָקער.

40

זוהילע טשאַפּניק פון אסטענדע צו איהר מאַן בערעל טשאַפּניק אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

מיין טייערער בערנאַרד!

עס איז מיר צוואַר זעהר נישט אַנגענעהמען, נאָר איך מוז דיר נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל שרייבען, זאָלסט מיר קריגען געלד אויף אַוועקפּאַהרען פון דאַנען, וואָרום פון אַלע גליקען האָט זיך אויס-געלאָזט אַ טייך, און נאָך מיט אַ גרויסען סקאַנדאַל, אז דו וועסט הערען, וועסט דו שטוינען! שטעל דיר פּאָר אַ קאָמעדיע — וואָס זאָג איך אַ קאָמעדיע? אַ טראַגעדיע, אַ בלוטיגע טראַגעדיע. נאָר לאַמיר דיר דערצעהלען אַקוראַט פון אַנהויב ביז'ן סוף. ס'איז אַ מעשה פון טויענד-איינ-נאַכט.

ווי דו ווייסט, האָט מיך די יאַמאַיטשיכע געבעטען, איך זאָל איהר מיטהעלפּען מיט'ן קעשעניעווער שידוך, און צוגעזאָגט דערביי,

נישט וואָס צו טהון, נאָר שרײַבען „ליעבע־צעמטעלעך מיט חניפה־בריוולעך“, ווי איהר זאָגט, צו אייערע ווייבלעך? זײט זשע וויסען, מײנע ליעבע איטשמײערס, אז בסך־הכל האָב איך מיט אייערע ווייבלעך קיין האַלב וואָרט נישט אויסגערערט זײנט איך בין דאָ און זײנט איך לעב! בסך־הכל האָב איך זײ געזעהן אפשר צוויי־דריי מאָל בײַם ברונען מיט נאָך אַ סך אַזעלכע ווי זײ, וואָס דרעהען זיך דאָ אַרום אזױ פיעל, אז עס ווערד נמאס, האָט קיין פאַראיבעל נישט, צו קוקען אויף זײ. וואָרום איך קען זײ. איך מײן נישט דוקא אייערע ווייבלעך, איך מײן אַלע נאַלעווקער ווייב־לעך, וואָס אז זײ פאַהרען אוועק פון זײערע איטשמײערס פון וואַרשאַ קיין אויסלאַנד, וואָלטען זײ וועלען געניסען אַלע פער־געניגענס פון דער וועלט, נאָר בתנאי, אז קײנער זאָל נישט זעהען און קײנער זאָל נישט וויסען, אַפילו זײ אַלײן אויך נישט... רעדען מיט אַ פּרעמדען מאַנספאַרשױן, אָדער האָטש קוקען אויף איהם, איז בײ זײ שױן אַ גאַנצער עסק. בײ אַײך אויף די נאַלעווקים האָבען זײ דאָס אויך נישט. איך קאָן אַײך זאָגען בהן שלי, אז איך זעה, ווי ווייט מעגליך, אויסצומײדען אַזעלכע בעגעגענישען, וואָס ברענגען גאַרנישט אַײן, אויסער מיאוסע רעד און רכילות. איך אַנטלױף פון אַזעלכע ווייבלעך, וואָס אין דערהיים בענשען זײ ליכט, און דאָ וואַרפען זײ אַראָפּ די פאַריקלעך. זײ זענען אַ סחורה פאַר מײן שוואַגער מאַריאַמטשיק, נישט פאַר מיר, און איך ווייס נישט, ווער עס האָט געהאַט אַײן עזות אַײך אַנצווױזען אויף מיר, אז דאָס בין איך, וואָס שרײַב צו זײ „חניפה־בריוולעך מיט ליעבע־צעמטעלעך“? איך פערנעם זיך נישט מיט אַזעלכע נאַרישקײטען. נאָר ווינציגער קאַנט איהר אויף מיר רעכענען, אז איך זאָל האָבען צוגעזאָגט אייערע ווייבלעך, ווי איהר דריקט זיך אויס, „מאַכען רינען גאָר פון מײן בײטעל פאַר זײער טובה וועגען“. איך בין נישט פון די צעוואַרפענע מענשען, און האָב אין זײנען אַײך מיט אייערע ווייבלעך אין דער לינקער פּיאַטע. און אויב עמיצער האָט אַײך אַנגעוויזען אויף מײן שוואַגער, „דעם מאַן פון מײן ווייב'ס

דיר שיקען נאָך, אז איך וועל נאָך האָבען. וואַהרשיינליך, וועט
נאָט העלפען. זיי גענריסט גאַנץ ליעבליך.

פון מיר דיין איבערנעבענמטער בערנאָרד.

48

איים סאַראַקער פון מאַריענכאָד צו איטשעמאיר שערענצים און איטשעמאיר
פעקעלים אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

מיינע ליעבע פריינד שערענצים און פעקעלים!

שאַדע, וואָס איך בעווייז נישט די לשון־קודש'דיגע שפּראַך, אזוי
ווי איהר, און קאָן אייך נישט אָפּענטפּערען אויף אייער מליצה
בריעף מיט אזאָ שענער מליצה, ווי איהר שרייבט צו מיר. און
ווייל איך בין געצוואונגען צו רעדען מיט אייך מאַמע־לשון, וועל
איך מיר שוין ערלויבען צו רעדען מיט אייך פשוט'ע דבורים און
זאָגען אייך, אז איהר זענט, איך בעט איבער אייער כבוד, אַ פּאָר
„איטשעמייערס“, נאַלעווקער פּלאַכטען, און מע דאַרף אייך ביידען
געבען קויען שטרוי. אז נאָט האָט אייך יאָ בעוויליגט מיט אזאָ
מתנה, אזעלכע שענע ווייבלעך, און איהר ציטערט איבער זיי, איז
אָדער איהר בעדאַרפט זיי נאָכפּאַהרען פון הינטען, אזוי ווי איהר
געהט זיי נאָך שבת בייטאָג, בעת זיי לאָזען זיך אין זאַכסישען
גאַרטען אויפ'ן שפּאַציער, אָדער האַלטען זיי פּערשפּאַרט ביי זיך
אויף די נאַלעווקים, ווי מע האַלט עופות פאַר אַ יום־טוב, געבען זיי
עסען און טרינקען און אזוי ווייטער. וועלכער גוטער יאָהר האָט
אייך געהייסען, איהר זאָלט זיי אַרויסלאָזען אויף גאָט'ס וועלט,
אזש אין מאַריענכאָד? אָדער איהר מיינט, אז ס'איז דאָ פאַרהאַן
ווינציג אָהן זיי? צי איהר מיינט טאַקי באַמת, אז איך האָב מעהר

פערמאן, און ברויכשטוהל — די גאנצע נאלעווקים. עס איז מיר
 איינפאך א וואונדער, אז דו זאלסט דאָס נישט וויסען. די געשיכטע
 איז אַ איינפאַכע געשיכטע. חיים סאַראָקער האָט זיך דאָרט אין
 מאַריענבאָד, נישט האָבענדיג וואָס צו טהון, איינפאַך מתקנא געווען
 אין זיין שוואַגער און האָט זיך אויך גענומען שרייבען ליבע-בריוור
 לעך צו די נאלעווקער וויבלעך: צו בעלצי קורלענדער, צו בראַני
 לויפערמאן, צו לאה'צי ברויכשטוהל און צו דער שערענצים מיט
 דער פעקעליס, — נישט דורכגעלאָזט קיינעם. מע ווייסט נישט
 גענוי ווי אַרום, נאָר די אַלע בריוולעך, וואָס איך האָב דיר אויס-
 גערעכענט, זענען אַריינגעפאַלען צו די מאַנען אין די הענר אַרײַן,
 און ס'איז געוואָרען אַ חתונה, איינפאַך עס קאָכט וואַרשאַ! און
 דאָ איז אַנגעקומען אַ דעפּעש פון דער יאַמאַיטשיכע פון מאַריענבאָד,
 אז אונזרע נאלעווקער וויבלעך זענען אַלע מיט אַ מאָל פּערשוואַונ-
 דען געוואָרען, אָפּגערייזט קיין אַסטענדע, און מיט זיי חיים סאַ-
 ראָקער און מאַיר'על מאַריאַמטשיק. איינפאַך אַ ראַמאַן! און
 ווען קומט'אָן אזאַ דעפּעש? פונקט אויף מאַרגען, נאָכדעם, ווי די
 יאַמאַיטשיכע האָט שוין גראַטולירט די פאַמיליע מיט אַ מזל-טוב
 און אויפגעפאַדערט דעם הערר יאַמאַיקער, ער זאָל קומען נאָך מאַ-
 ריענבאָד. וועלועל יאַמאַיקער איז שוין אויף דער רייזע; דאָס איז
 אָבער נישט וויכטיג. די הופּט-זאַך איז, וואָס די פרוי סאַראָקער
 איז פאַר צרות קראַנק געוואָרען צו בעט, מע זאָגט, זאָגאַר, גע-
 זעהרליך. און לויפערמאַן לויפט אַרום, ווי אַ משוגענער, שוועהרט,
 אז לאָז נאָר חיים סאַראָקער קומען אַהיים, מוז ער איהם אָנפאַטשען
 אין מיטען די נאלעווקים, דאָס הייסט, נישט אין די נאלעווקים,
 נאָר אין די באַקען! און ברויכשטוהל האָט איצט אַיין אויסרעד
 אויף צו שידען זיך מיט זיין מאַראַם, אָדער שלעפען געלד ביי איהר
 רייכען אָנקעל פון פעטריקאָוו. קורץ און גוט, ביי אונז אויף די
 נאלעווקים איז לעבעדיג, פרייליך, איינפאַך ליהודים! און שרייב
 מיר, ווען רעכענסט דו צו קומען אַהיים, און אויב עס איז דיר גע-
 ניגענר דאָס געלד, וואָס איך שיק דיר? אַנישט, וועל איך זעהן

.47

בערעל טשאַפניק פון די נאַלעווקים אין וואַרשאַ צו זיין פרוי הוה'לע טשאַפ. פ.
אין מאַריענבאָד.

טייערע עוואַל

דו מוזט מיר פּערצייהען, וואָס מיט די לעצטע געלר־זענדונגען
קומט־אָן אַביסעל שווערליך.

די לעצטע צייט איז אין וואַרשאַ געוואָרען שווער צו בעקומען
אַ הונדערטער אָדער אַ פּופּציגער איינפאַך כּקריעת ים־סוף. איך
האָב געמוזט זיך דורכפּאַהרען קיין לאָדז און דאָרט איז מיר גע-
ראַטען דורכצוזעצען מאַנכע געשעפטלעך, אַפילו מיט גרויסער שווע-
ריגקייט, און דאָרדוך האָט עס זיך אזוי פּערצייהערט, און דאָס איז
אויך די אורזאַכע, וואָס איך האָב דיר אזוי שנעל נישט געאַנטוואָר-
טעט. מיט די צוויי „איטשעמיערס“, וואָס דו האָסט מיר צוגע-
שיקט די „ליעבע־בריוולעך“ צו זייערע ווייבלעך, האָב איך ליידער
נאָרנישט געקאַנט מאַכען. איינער פון זיי, שערענציס, דער וואָלט
נאָך געווען נישקשה. ער פירכטעט פאַר אַ סקאַנדאַל; ער האָט
מורא, עס זאָל איהם נישט שאַדטען צו קרעדיט. דאָפיר איז אָבער
דער יונגערער, אָט דער פּעקעליס, איינפאַך אַ פּראָאָדס. ער אַליין
האָט דאָס צעשמירט איבער די נאַלעווקים, דערצעהלט איטליכען
בעזונדער אין געהיים, אזוי, אז ביו איך בין געקומען צו דער פרוי
סאָראַקער מיט די בריוולעך, לאָזט זיך אויס, אז זי און איהר שוועס-
טער חנצי זענען שוין קלאָר אין מאַריאַמטשיק'ס בריוולעך אויף
אויסענוועניג. איינפאַך נישט כּראַי געווען מיט זיי אָנצופאַנגען,
און דאַצו האָב איך נאָך אָנגעטראָפּען אין אַ צייט, וואָס ביי פרוי
סאָראַקער האָט זיך אָפּגעשפּיעלט איינע נאַנצע טראַגעדיע, אין וועל-
כער עס איז פּערמישט איהר חיים, און שלמה קורלענדער, און לוי-

איך נישט, נאָר אז איהר זענט נישט ביי'ם גאַנצען פערשטאַנד — דאָס זעהט מען אַרויס פון אַייער בריעף. איהר שרייבט, אז איהר ווייסט שוין לאַנג, אז איך בין מיט מיין ווייב נישט שוה בשוה, און איהר שטעלט מיר פאַר אַיין עדות רב וועלעוועל יאַמאַיקער. עס קאָן זיין, אז רב וועלעוועל יאַמאַיקער ווייסט בעסער, ווי אזוי איך בין מיט מיין ווייב אַלס איך אַליין, נאָר דאָס, וואָס איהר זאָגט, אז איך ווייס פון דעם, אז איהר האַלט ביי גט'ען זיך מיט אַייער ווייב — דאָס רעדט איהר שוין, זייט מיר מוחל, ווי אַיין אמת'ער משוגענער. נישט נאָר איך ווייס נישט פון אַזעלכע סודות, וואָס צווישען אַיך און אַייער ווייב, איך קען אַפילו נישט אַייער ווייב און נישט אַיך, און איהר בירע אינטערעסירט מיך אזוי ווינציג, אז איהר האָט אַיך געמעגט גט'ען נאָך אַיידער איהר האָט אַיך דערקענט. אין אַינעם בין איך יאָ מיט אַיך אַינפערשטאַנדען: איהר זאָלט דאָס צווייטע מאָל, ווי איהר שרייבט, נישט היראַטען. אַזאַ מענש, ווי איהר, האָט נישט געטאָרט היראַטען דאָס ערשטע מאָל אויך, וואָרום ס'אַ רחמנות אויף אַייער ווייב, האָטש איך קען זי נישט...

איהר בעט מיך, איך זאָל אַיך שרייבען אויפריכטיג, וואָס איז מיין קוק און צוליעב וואָס רופ איך אַרויס אַייער ווייב אין „מיראַ" און „אויבערקעפלעך", ווי איהר פערלאַנגט, אז אָדער אַייער ווייב איז, זאָל מיר מוחל זיין, אַ ספּלעטניצע און אַ לינגערין, אָדער, ווי איך האָב אַיך געזאָגט אין אָנהויב פון מיין בריעף, איהר זענט נישט ביי אַלע געדאַנקען. דאָס צווייטע איז, רעכען איך, מעהר וואַהרשיינליך...

ווי איהר זעהט, האָב איך אַיך געגעבען אַ קלאָרע תשובה אויף אַלעס. עס בלייבט מיר איבער נאָר אַיין יאָך — ווינשען אַיך אַ רפואה שלמה...

ח י י ב ס אָ ר אָ ק ע ר .

האָט אַוודאי געמוזט זייען אויסזידלען מיין שוואַגער מאַריאַמ
 טשיק? ער איז יאָ אַ נאָהענטער שמעלקע מיט אַיער ווייב. ער
 איז איצט מיט איהר, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אין אָסטמענדע.
 אַהינצו קאָנט איהר צו זיי שרייבען בריוולעך און זיך בעריהמען
 מיט אַיער רייכקייט, און מיך לאָזט צורוה, וואָרום אַזוי ווי איך
 בין געווען, אַזוי בין איך געבליבען אַיער אונבעקאַנטער פריינד,
 וואָס ווינשט אַיך, איהר זאָלט ווערען געזונד...

חיים סאַראַקער.

46

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאד צו קלמן ברויכשטהל אויף די נאַלעווקים
 אין וואַרשאַ.

מיין אונבעקאַנטער פריינד.

איך ווייס נישט, וואָס איך זאָל אַיך ענטפערען אויף אַיער
 בריעף. איך קאָן אַיך נאָר געבען אַ ראַט, איהר זאָלט זיך מטריח
 זיין צום דאָקטאָר, ער זאָל אויסהערען אַיער גייסטיגען צושטאַנד,
 נאָר בכדי עס זאָל אַיך נישט זיין לאַנגווייליג, זאָלט איהר זיך
 זעהען פריהער מיט הירש לויפערמאַן, דער, וואָס האָט געוואונען
 דאָס גרויסע געווינס און איז דורך דעם קראַנק געוואָרען אויף דעם
 זעלבען חולאת, וואָס איהר... וואָרום וואָס דען קאָן איך אויף אַיך
 אַנדערש איבערטראַכטען נאָך דעם, אַז איהר שרייבט מיר, אַז איך
 וויל אַריבערנאַרען אַיער ווייב אין מיין האַטעל פון איהר
 טוב הווענען, און אַז איך האָב איהר דערצעהלט אויף
 אַיך, אַז איהר שפיעלט אין "אַקע"?... אויב איהר שפיעלט אין
 "אַקע", אַדער נאָר אין "כאַנטשאַק", ווי איהר זאָגט, — דאָס ווייס

כיי דיר איז עס נישט דאָס ערשטע מאָל... זיי געזונד. אז דו וועסט
האַלטען ביי שרייבען מיר בריעף, קאָנסט דו מיר שרייבען קיין
פעטריקאָוו.

פון מיר דיין געוועזענער פריינד, וואָס האָט נישט פערדיענט
אַזעלכע בריעף,

ל א ה .

45

היים סאַראַקער פון סאַריענבאָר צו הירש לויפערמאַן אויף די נאַלעוויס
אין וואַרשאַ.

לחגביר החדש מוהר"ר צבי הירש לויפערמאַן!
אַיער בריעף האָב איך ערהאַלטען. עס טהוט מיר זעהר לייד,
נאָר איך מוז אײך זאָגען, איך בעדויער אײך מיט אײער געווינס,
וואָרום דאָס געווינס האָט אײך, ווי עס שיינט, אַראָפּגעפיהרט פונ'ם
דרך הישר, דאָס הייסט, איהר זענט נעבאָך געוואָרען געריהרט פונ'ם
זינען. איהר שרייבט מיר, אז איהר זענט רייכער פון מיר. עס קאָן
זעהר מעגליך זיין. איך האָלט גאַרנישט דערביי, איך זאָל מיר וועלען
אויסרעכענען מיט אײך אין פערמעגען, און איך גלויב אײך, אז איהר
קאָנט אויסהאַלטען אײער ווייב, ווי איהר זאָנט, אפילו אין פאַרזײ.
לאַז אײך גאָט העלפען, ווי איהר ווינטשט אײך אַליין. נאָר איך בעט
אײך, וואָס געהער זיך עס אָן מיט מיר? ווען האָב איך געשריבען
צו אײער ווייב בריוולעך, אז איך קען מיר גאָר אפילו נישט מיט
איהר? נישט זי האָט ביי מיר געלד פערלאַנגט, נישט איך האָב
איהר געלד פאַרגעלענגט, און איך האָב מיר קיינמאָל נישט בעריהמט
מיט אײער בעקאַנטשאַפט, און פאַר אײערען אַ פריינד האָב איך
מיר קיינמאָל נישט אַרויסגעשטעלט. דאָ האָט געמוזט אַרויס אַ
מיאוסער טעות. איהר האָט נישט געטראָפען צו דער טהיר. איהר

איהר מאן אויך. ער איז טאקי א קורלענדער חכם, אָבער איין עהר ליכער, און זי פיהרט דאָ אויף אזעלכע שטיק, אז ס'איז פשוט אַ בזיון פאַר ליימען! נאָר האַפט זי דער וואַטענמאַכער, האַטש איך ווייס, איך שטויס מיך אָן, אז דאָס וואַכסט פון איהר, דאָס האַט זי מסתמא אָנגעפיהרט ביי דיר אַ רכילות, אָדער אַליין, אָדער דורך איהר מאן דעם חכם, און דו האַסט זיך אָנגעהאַפט אָן דעם, ווי אָן עפּים רעכטס, אַבי איין אויסרעד אויף גט'ען זיך... פערשטעה איך נישט, וואָס עפּים איצטער אין מיטען דרינען? און וואָס ביזט דו אזעלכעס געוואָהר געוואָרען אויף מיר, וואָס דו זאָגסט, אז „דער מאן דערוויסט זיך אַלע מאָל צום לעצט“? ... דו שרייבסט מיר, אז דו בעפרייסט מיך מיט דיין גוטען ווילען, דאַנק איך דיר זעהר פאַר דיין גוטסקייט. היינט שרייבסט דו מיר, אז דו ווילסט, מע זאָל בעוואָהרענען פריהער מיך, דערנאָך די קינדער. איז דאָס אוראי זעהר שען פון דיין זייט. די פראַגע איז נאָר: ו ו ע ר זאָל עס בעוואָהרענען? און ווער איז דער „ער“, וואָס דו שרייבסט, אז ער איז איין עושר? אַלץ דער פעטער יונה? וואָס געהער זיך עס אָן מיט דיר? וועט ער וועלען, וועט ער בעוואָהרענען, וועט ער נישט וועלען, וועט ער נישט בעוואָהרענען — וואָס פאַר אַ שייכות האַט דאָס צו גט'ען זיך? ... דו שרייבסט, אז איין אַנדערער וואָלט מיר געמאַכט איין אוואַנטורע מיט אַ סקאַנדאַל! מיר דאַכט, אז קיין גרעסערער סקאַנדאַל פון דיין איצטיגען בריעף קאָן שוין נאָר נישט זיין, וואָרום ווי באַלד, אז איך האָב שוין קיין רעכט נישט צו שרייבען אַ בריעף צו איין אייגענעם פעטער, לאָזען זיך שוין אויס אַלע זאַכען!

ווי באַלד אזוי, האָב איך דאָ נישט וואָס צו טהון און דאַרף מיך נישט קורירען מעהר. איך האָב געהאַט גערעכענט פאַהרען פון דאַנען מיט בראַני לויפערמאַן קיין אַסטענדע. איצט אָבער טהו איך אַ שפּיי אויף אַלעס און פאַהר אַוועק צו מיין פעטער יונה קיין פעטריקאָוו, און וויל דיר מעהר נישט קענען! דו האַסט מיר אויפגעדעקט מיין אַלטע וואונד — מסתמא ווילסט דו דאָך עס...

.44

לאה'צי ברויכשטוהל פון מאריענבאד צו איהר מאן קלמן ברויכשטוהל אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

געעהרטער הערר ברויכשטוהל I

פערציהע, — נאך אזא בריעה, ווי דו האסט מיר געשריבען, קאן איך דיך מיט קיין אנדער נאמען נישט אַנרופען, נאָר „געעהר-טער הערר“. איך בין נישט גלייך צו דיר. דאָס קאָנסט דו נאָר, שרייבענדיג מיר אזא בריעה, אַנרופען מיך „מיין לייעבע פרוי לאה-צי“. ווי קאָן איך דיר זיין אַ „לייעבע פרוי“, אַז איך טהראָפּ אזעל-כע זאָכען, ווי דו שרייבסט מיר? איך וואָלט נאָר וועלען וויסען, ווער איז דער מאַן, וואָס זוכט אויף דיר בלבלים און וואָס איך שיק צו איהם לייהען געלד? אויב דו מיינסט דאָס מיין פעטער יונה פון פעטריקאָוו, איז ערשטענס, מעג איך, דאָכט זיך, צו מיינעם אַ פעטער שרייבען, וואָס איך וויל, און, צווייטענס, האָב איך איהם פון קיין געלד אַפילו נישט דערמאָנט, וואָרום איך ווייס, ס'איז אומזיסט. אַרויסגעוואָרפען אַ מאַרקע. דער פעטער יונה האָט שוין גענוג יוצא געווען, גענוג געגעבען, דו אַליין קאָנסט דאָס אויך נישט אַפלייקענען. עס וועט זיין גענוג, אַז ער וועט מיך אין זינען האָבען פאַר'ן טוידט ביי דער צוואה; גלויב איך אויך נישט: די קינדער וועלען איהם מסתמא נישט דערלאָזען... פערשטעה איך נישט אַלזאָ, ווער איז דער מאַן, וואָס דו מיינסט? נאָר אפשר מיינסט דו דאָס שלמה קורלענדער? האָב איך צו איהם קיינמאָל נישט געשריבען וועגען געלד לייהען און וועל נישט שרייבען. איך געדענק דען נישט, אַז דו ביזט ביי איהם געווען פאַר מיין אַפפּאהרען קיין אויס-לאַנד, און ער האָט דיר אַפגעזאָגט? זעהסט דו, זיין בעלצ'ין האָב איך דאָ יאָ אַיינמאָל אַנגעמוט מיט אַ גמילות-חסד, האָב איך אויך חרטה. דאָס איז אַ סחורה! — זי מעג שוין זיין די כפרה פאַר

פולען פנים. זי שטעלט זיך איין פאר איהם. זי זאגט, ס'איז אזוי אויך אויף איהם א גאט'ס רחמנות. ער האט זיך פערליאפעט אין שלמה קורלענדרע'ס ווייבעל, שוין געווען מיט איהר אויף א דרך, איז אונטערגעשפרונגען אט דער קעשעניעווער דאנטיסט, וואָס איז אַנט-לאָפען מיט איהר קיין אַסטענדע, אַפנים, זיך בעהאַלטען פאַר אונז, וואָרום מיר זענען פאַר זיי אַ שעטנז... מיר רעכענען אָבער, איך און לאַה'צי ברויכשטוהל, אַז גאָט וועט שענקען דאָס לעבען, נאָך שבת' דיגע וואָך אויך אַ פאַהר טהון קיין אַסטענדע, וואָרום דאָ איז שוין באַלד אויס סעזאָן, און דאָרטען הויבט זיך ערשט אָן סעזאָן. איך וואַרט נאָר אויפ'ן געלד, וואָס דו האָסט מיר אַרויסגעשיקט. און איך בעט דיך, הערש, זאָלסט מיר באַלד אַרויסשרייבען דייטליך און קלאָר, נישט ווי אַ משוגענער, וואָס און וועמען דו האָסט געמיינט טרעפען מיט דיין בריעה, וואָרום ס'זאָל נישט שטעהן אויף איהם מיין נאָמען, וואָלט איך געמיינט: אָדער ער איז נישט צו מיר געשריבען, אָדער דו ביזט, חלילה, אַראָפּ פון זינען? און איך מוז דיר זאָגען דעם אמת, אַז זינט עס האָט דיר בעגליקט און ס'איז אַרויס דאָס געווינס, ביזט די טאַקי געוואָרען איין אַנדער מענש... געהסט אַרום טאָג ווי נאַכט און רעדסט פון דיין געווינס, און עס דאַכט זיך דיר אויס, אַז די גאַנצע וועלט איז דיר מקנא, און אַלע זענען דיר שונאים, און קיינער פּערגינט דיר נישט, און אַפילו דיין אייגען ווייב גלויבסט דו שוין אויך נישט און שרייבסט אַזעלכע זאַכען, וואָס מע קאָן משוגע ווערען! אַז איך וועל ערהאַלטען דאָס געלד און אַריבערפאַהרען קיין אַסטענדע, וועל איך דיר געבען צו וויסען מיין אַרדעס דורך אַ דעפעש. דערווייל פּערבלייב געזונד און גליקליך און זיי נאָר נישט אַזוי צעטראַגען, ווי עס ווינשט דיר דיין פּרוי

בראָני לויפער מאַן.

ניק, וואָס וויל ביי דיר אויסנארען אַ גמילות-חסד? ער בעדאַרף טאַקי נעבאַך זעהר נויטיג האָבען, וואָרום זיין מאַדאַם האָט זיך דאָ פּערשפּיעלט אין „אַקע“, גע'פּט'ר'ט וויפּיעל זי האָט געהאַט, און איצט לויפט זי אַרום צווישען אונזערע וואַרשעווער זוכען אַ נאַר, וואָס זאָל איהר אויסלייחען אויף אַ קורצע צייט. איז אָבער נישטאָ קיין נאַראָנים אין מאַריענבאַד. אַ סך זענען צעפּאַהרען, ווער קיין פּראַנצענסבאַד, און ווער קיין אָסטענרע. שלמה קורלענרע'ס וויי-בעלע איז שוין אין אָסטענרע. נישט אַליין; דער קעשעניעווער, וואָס איך האָב דיר געהאַט געשריבען, איז אויך דאָרטען. וואו זי, דאָרט איז ער. אַפּנים, אַ כּישוף? ... נאָר איך קעהר מיך אום צור-ריק צו דיין בריעף. איך לייען איהם און לייען און ווער שיער נישט משוגע! וואָרום איך הויב דען אָן צו פּערשטעהן, וואָס דו מיינסט? ווער איז דער „ער“, וואָס דו שרייבסט מיר, אַז ער איז מיר אַ גוטער פּריינד און אַז איך האָב ביי איהם קרעדיט? וואָסער קרע-דיט? איך האָב דאָ נישט קיין קרעדיט אין ערגיז אויף קיין צעהן העלער אפּילו! געהט אַוועק די וואָך, אַזוי ווערד צוגעשטעלט אַ רעכענונג, און מע מוז צאָהלען. דאָס איז מיט דער סטאַנציע. און פּאַר'ן עסען אין כּשר'ען רעסטאָראַן ווערד געצאָהלט ביי יעדען מאָהלצייט. היינט וואָס וואַרפּסט דו מיר אויס קרעדיט? און וואָס דערצעהלסט דו מיר, אַז דו האָסט געזעהן זיינע בריוועלעך צו מיר? וועמענס בריוועלעך? אַ חוץ דייןע קלוגע בריוועלעך און אַ חוץ די בריוועלעך פון מיין מאַמע, האָב איך פון קיינעם קיין וואָרט נישט ערהאַלטען. און וועמען האָב איך דאָ געגעבען אַ קאַלטע אויפּנאהם? און וועמענס קאַסע, זאָגסט דו, איז פאַר מיר אָפען? כלעבען, הערש, דו רעדסט, ווי אַ דולער, אָדער ווי אַ שיכור'ער. דו מישט צענויף קאַשע מיט באַרשטש און דערמאָנסט זיך מעשיות פון אַמאָל, נישט היינט געדאַכט, און פּרעגסט מיך, אויב ס'איז אמת, אַז איך געה מיט איהם שפּאַציערען אויף דער גאַס? אויב דו מיינסט דאָס דעם אָדעסער שאַרלאַטאַן, מאיר'על מאַריאַמטשיק, איז ווען נישט לאַה'צי ברויכשטוהל, וואָלט איך איהם שוין לאַנג אָנגעשפּיגען אַ

אידען א שידוך קומט אָן מיט גרינע ווערעם, קומט צו געהן אַ דאַנ-
 טיסק, אַ שוואַרץ יאָהר פון קעשעניעוו, וועלכער איינע פרוי אונד
 צוויי קינדער האָט, אונד זיך אַלס אונפעהרייראַטעטער קאוואַליער
 מעלרעט — איזט דאָס טהאַטזעכליך צו שטוינען אונד צו בעדויר-
 ערען, דאָסס אין אַזאַ צייט זאָל זאָ עטוואָס פאַרקומען קענען אין
 צוואַנציגסטען יאהרהונדערט ביי אַלגעמיינער ציוויליזאַציאָן פון
 באַהנען, טעלעגראַף, טעלעפאָן, עלעקטריע, פאַנאַגראַף עט צעטעראַ,
 עט צעטעראַ! אונד דאָ איך פאַן היער דירעקט נאָך אָסטענדע אַב-
 רייזע, אום דיעזען נייערטרעכטיגען בעטריגער צו פאַקען אונד
 גלייכצייטיג פיר איהרע ווערטהע טעכטער אַנשטענדיגע פאַרטיען
 נאַכצוזוכען, פערבלייבע איך מיט פאַרציגליכער האַכאַכטונג אונד
 מיט די בעסטע גרוסען צו איהרע ווערטהע טעכטער

אַ ל ע ק ס אַ נ ד ע ר ס ו ו י ר ס ק י .

.48

בראַני לויפערמאַן פון מאַריענבאד צו איהר מאַן הירש לויפערמאַן אויף די
 נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

לבעלי מוהר"ר הערש נ"י.

וואָס ס'האַט זיך מיר גע'חלומ'ט די נאַכט און יענע נאַכט און
 אַ גאַנץ יאָהר זאָל אויסגעהן צו מייע שונאים'ס קעפ און צו זייערע
 הענד און פיס און לייב און לעבען! די יאַמאַיטשיכע זאָל אַזוי
 וויסען פון איהר חיות און די טשאַפּניטשקע פון איהר געזונד, ווי
 איך הויב אָן צו פערשטעהן אפילו, וואָס דו שרייבסט און פון ווע-
 מען דו שרייבסט און צו וועמען דו שרייבסט? ! דאָס האָט אוראי
 די יאַמאַיטשיכע דורך איהר וועלוועל יאַמאַיקער אַננעפיהרט אַ
 רכיכות'על? אָדער די טשאַפּניטשקע דורך איהר בערעל טשאַפּ-

האבע צו מײן גרעסטער ערשטוינונג ערפאָהרען, דאָסס דער הערר זיידענער איזט ווירקליך אײן זעהר טיכטיגער דאָנטיסט, וועלכער אין קישיניעוו די גרעסטע פראַקטיס האָט, אָבער ער איזט לײדער שוין לאָנג פּערהיראַטעט אונד האָט צו הויזע אײנע זעהר נעמטע פרוי אונד קינדער, אונד עס וואונדערט מיך וואָהרהאַפטיג, ווי האָט בען וויר דאָס געקאָנט זיך זאָ ביטערליך ענטווישען, דאָסס די זאָכע זאָ ווייט גענאַנגען איזט, דאָסס ער אין איהרע אַלע דריי ווערטעה טעכטער זיך פּערליעבט האָט, אונד אויך איהרע ווערטעה טעכטער איהם זאָ ווייט סימפּאַטיוזירען, דאָסס גאַנץ מאַריאַענבאָד שוין אַלס ריכטיגע פּאַרטיע זי בעטראַכט האָט! אונד וואָס מיר בעזאָנדערס פּערדרוס מאַכט איזט דער פּאַקט, דאָסס דייעזער הערר זיידענער שיינט מיר אײן געמײנער בעטריגער צו זײן, דען דייעזער שורקע האָט ביי מיר אײניגע טויענד קראָנען אויף אײנע קורצע צייט אַלס גמילות-חסד גענאַמען, אונד אַלס איך איהם צוויי מאַל טעלע-גראַפיש געמעלדעט האָבע, דאָסס ער מיר דייעזע פּאַזר טויענד קראָ-נען זאָפּאַרט טעלעגראַפיש נאָך באַזעל איבערוויזען זאָל, בלײבע איך גאַנץ אָהנע אַנטוואָרט, אונד האָבע איך הייטע צו מײנע גרעס-טע ערשטוינונג אײנע נאַכריכט בעקאָמען, דאָסס דער הערר זיידע-נער נאָך אָסטענדע צוזאַמען מיט פרוי קורלענדער אָבגערייזט האָט, אונד דאָסס דער הערר מאַריאַמטשיק איזט צוזאַמען מיט פרוי שערענציוס אונד פרוי פּעקעליס אויך נאָך אָסטענדע אָבגערייזט, אונד אויך דייעזער לײכטזיניגער הערר מאַריאַמטשיק איזט מיר אײן פּאַזר הונדערט קראָנען שולדיג געבליבען נאַכדעם, ווי וויר צוזאַמען אײניגע מאַל אין אָקע געשפּיעלט האָבען. אָבער דייעזע פּאַזר הונדערט קראָנען פּאָן העררן מאַריאַמטשיק זינד מיר ניכט זאָ פּײנליך וויע יענע דרייטויענד קראָנען פּאָן העררן זיידענער, דען דאָס איזט בלויז קאַרטענשולד, אונד דאָס איזט לײדער באַרעם געלד, מיט בלוט אונד שווייס פּערהאַרעוועט, — אויסקּרענקען זאָל ער דאָס, אַזאַ אײן אויסוואַרף! אַ ממזר! אַזעלכע בלוטיגע קראָ-נען, ווי שרדנות-געלד ביי אַ שדכן, אײדער מע זעצט דורך ביי

מיט פיעל כבוד און מיט אַ בענטשונג פון גוטע פריינד, וואָס ווירן
שען אייך פיעל גליק און רייכקייט ביו אָהן אַ שיעור.

די רעד פון: י צ ח ק מ א י ר ש ע ר ע נ צ י ס .

און די רעד פון: י צ ח ק מ א י ר פ ע ס ע ל י ס .

אַלעכסאַנדער סווירסקי פון באַזעל צו דער יאַמאַיטישע אין מאַריענבאָד.

גנעדיגע פרוי !

איך האָבע די עהרע איהנען מיטצוטיילען, דאַסס איך אין באַזעל
אויף דען צעהנטען ציוניסטען-קאָנגרעס גליקליך אַנגעקאָמען בין,
און ווי מיר די זאַכע בעאַברעדעט האָבען, האָבע איך מיך צו מיינע
געשעפטען מיט פֿלייס גענאָמען, די פּאַסיגע פּאַרטיען פאַר איהרע
ווערטע טעכטער נאַכצוזהן, און מוז בעהויפטען, דאַסס צו מיינען
גרעסטען בעדויערען האָבע איך דאַס געוואונשטע פיר זיע ליי-
דער ניכט געפונדען, ווייל דער גרעסטער טייל געסטע צום צעהנטען
ציוניסטען-קאָנגרעס בעשטעהט פון מענער, וועלכע ליידער שוין
לאַנג פּערהייראַטעט זינד. דען אונפּערהייראַטעטע גיעבט עס ליי-
דער ניכט אונטער דען ציוניסטען. די אורזאַכע איז וואַהרשיינליך
די, דאַסס די ציוניסטען ליידער פריה הייראַטען, אונד פיעלליכט זינד
דאָ נאָך אורזאַכען, אַבער דער טהאַט איזט פּעסטגעשטעלט, דאַסס
מיינ ריזיע נאָך באַזעל וואָר גאַנץ אומזאָנסט, אונד עס טהוט מיר
ווירקליך לייד די שפּעזיען, וואָס זי מיר געגעבען האָבען. אַבער איך
קאָן מיך רעכטפּערטיגען, דאַסס איהרע שפּעזיען זענען דאָך ניכט
גאַנץ אומזאָנסט הערויסגעשמיסען, דען איך האָבע מיך היער אין
באַזעל אינפּאַרמירט וועגען איהר קישיניעווער פּאַרטיע אונד איך

דאָס זענט איהר, געהרטער און געאכפערטער הערר, איהר און נישט קיין אנדערער. וואָרום אויב אייער געהרטער שוואַגער, דער מאַן פון אייער ווייב'ס שוועסטער, האָט געטהאָן שרייבען צו אונז זערע ווייבער פיעל נאַרישקייטען און פוסטע רעד פון חנופה מיט אַ גרינגען קאַפּ, האָט איהר, זעהר געהרטער הערר, געהאַט איין עזות צו זאָגען אונזערע ווייבער, אַז איהר וועט טהון מאַכען רינען געלד פון אייער בייטעל פון זייער טובה וועגען. אַ! פערשאַלטען וואָלט געמעגט ווערען די האַנד, וואָס האָט אַזעלכעס געקאָנט ציי-בענען! פערשאַלטען וואָלט געמעגט ווערען די צונג, וואָס איהרע גלאַטע רעד זענען גיפט און די זיסקייט פון איהרע ווערטער איז דער גיהנם.

דאָס אַלעס האָבען מיר, די אונטערגעשריבענע, געפונען פאַר נויטיג, זעהר געהרטער הערר, אויסצוגיכען אין אייער שוים און צו בעטען פון אייך מיט אַלע מינים געבעט — איהר זאָלט רחמנות האָבען הן אויף אונזער כבוד, הן אויפ'ן כבוד פון אונזערע ווייבער, והן אויף אייער אייגענעם כבוד, און איהר זאָלט אויפהערען צו טהון אייערע אומווירדיגע זאַכען. מיר זענען אייך מוסר מודעה, זעהר געהרטער הערר, אַז באַם איהר וועט נישט צוהערען צו אונז זער קול און וועט נישט פערמיידען ווייטער צו טהון אייערע אומ-ווירדיגקייטען אין דער פערבאָרגעניש, דאַן וועט ביטער זיין אייער סוף און איהר וועט בעקומען אייער לויין און אייער צאָהלעכטס כּכּפּל כּפּלּים, וואָרום ס'איז דאָ אַ גאָט אויף דער וועלט און ס'איז נאָך פאַרהאָן אַ געזעץ און אַ ריכטער אין ישראל!

מיר בעטען ביי אייך, איהר זאָלט קיין פאַראיבעל נישט האָר-בען, וואָס מיר פערלענגערען נישט אונזערע רעד, ווייל מיר האָבען זעהר קיין צייט נישט! און האָפענדיג, אַז איהר וועט טהון אַ גער העריג אויהער צו אונזערע ווערטער, וואָס טריפען פון אַ ריכטיגען קוואַל און פון אַ האַרץ פול בלוט, און איהר וועט נישט דערלאָזען צו גרעסערע בזיונות, פערקירצען מיר אונזערע רעד און צייכענען

וויסען, קיין בעשעפעניש וועט נישט זעהען. אויזוועה געשריגען |
ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אז דאָרט אין דעם ווייטען מאַריענבאָד
וועט זיין אָנגעגרייט נאָך פון נעכטען דער גיהנם? ווער וואָלט
דאָס געגלויבט, אז אונזערע ריינע פרומע ווייבער, וואָס אין דער
היים אין וואַרשאָ וואָלטען זיי אויסגעלעבט זייערע יאָהרען און
וואָלטען נישט געוואוסט פון קיין זינד, זאָלען אזוי געשטרויכעלט
ווערען? ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אז אין אזא צייט, וואָס אין
א צרה פאַר יעקב'ן, און ישראל איז אוועקגעגעבען געוואָרען צו רוי-
בער, אין אזא צייט, ווען אידיש בלוט גיסט זיך, ווי וואַסער, אין
הויפט פון אַלע גאַסען, ווען שונאים פרעהען זיך און טאַנצען אויף
אונזער חרפה, ווען די פּיילען ווערען געשאַרפט אויף אונז פון אַלע
זייטען און שווערע וואָלקענס רוקען זיך אָן אויף אונזער הימעל —
אין אזא צייט זאָלען אידען, בעווייבטע אידען, טאַטעס פון קינדער,
אין זינען האַבען טהון אַזעלכע אומווירדיגקייטען, פערנאַרען פרעמד
דע וויבלעך ערגיץ אין אויסלאַנד, און אונטער'ן דעקטוך פון היילונג
און לעבעדיגע וואַסער טרינקען זיך נעמען אַראָפּפיהרען זיי פונ'ם
גלייכען וועג און פערפיהרען זיי אין אַ אַרט, וואָס פון דאָרטען וועלען
זיי זיך שוין נישט אומקעהרען— אָ! שטוינט איהר הימעלען! מיר האָר
בען געמיינט, אז נאָר אייער געהערטער שוואַגער, דער מאַן פון איי-
ער ווייב'ס שוועסטער, וואָס האָט אַ שם אין דער וועלט פאַר איין
אויסגעלאַסענעם מענשען, וואָס האָט אַראָפּגעוואָרפען פון זיך דעם
יאָך פון דרד-אָרץ און אַנשטענדיגקייט, איז פעהיג צו טהון אַזעלכע
מיאוסע זאַכען — שרייבען בריוולעך צו פרעמדע וויבלעך. זיינע
בריוולעך, וואָס ער האָט געטהאָן לויפען צו אונזערע ווייבער, איז
אונז געראַטען אַפּצוהאַנדלען פאַר רעכט געלד ביי איינעם אַ פאַר-
שוין, וואָס מיר זענען נישט מחויב צו פערעפענטליכען זיין נאָמען.
מיר האַבען געמיינט, אז דערמיט האָט זיך געענדיגט די דאָזיגע
הימעלשרייענדיגע טראַגעדיע. צום סוף האַבען מיר דערזעהען, אז
מיר זענען געווען בלאָנזענדיגע אין אַ מדבר, אז דער אמת'ער פיינד
לאַקערט נאָך פון זיין בעהעלטעניש — און דער דאָזיגער פיינד

נייערט איהר זאָלט אונז נישט פּערנעסען און זאָלט פון צייט צו צייט מאַכען פֿליהען צו אונז אַייערע צייכענס און אַייערע נאַכריכ־טען פון אַייער פֿריעדען און פון אַייער וואָהל־זיין, ביז עס וועט קר מען דער גליקליכער טאָג פון אַייער צוריקקעהרען אין אַייער נעסט אַרײַן צו אַייערע מאַנען, די העררען פון אַייער יוגענד."

אַזוי האָבען מיר געזאָגט צו אונזערע געליעבטע ווייבער און זיך אָפּגעזעגענט מיט זיי, און זיי האָבען פּערלאָזט מיט פֿריעדען דאָס לאַנד פון זייער געבורט און זענען געקומען אין דעם לאַנד, וואָס זיי האָבען אויסדערוועהלט, דאָס הייסט קיין מאַריענבאָר, און האָבען אונז צוגעזאָגט צו שיקען נאַכריכטען פון צייט צו צייט, און האָבען געהאַלטען וואָרט, געשריבען אונז ברײַע פון דעם שטאָנד פון זייער געזונד, און פון די וואָס סערען, וואָס זיי טהוען דאָרט שעפען פון די קוואַלען פון הילף, נאָר פֿלוצים איז פּערשטאַפּט געוואָרען יעדע זעהונג פון זיי, די פּאַסט האָט פּערמיטען צו ברענגען אונז זייערע נאַכריכטען, פּער־אַרעמט און אויסגעטריקענט זענען געוואָרען אַלע קוואַלען פון זיי־ערע שרייבעכצען, וואָס זיי פֿלעגען צו אונז שרייבען, ביז מיר האָבען פּערלױרען אונזער קאָפּ און מיר זענען געוואָרען אין אונז זערע אויגען גלייך, ווי מיר חלומ'ען, און פֿלוצים האָט מען אונז אויפגעפּענט אונזערע אויגען און ס'איז אונז פּערענטפּערט גע־וואָרען אַלע קשיות, מע האָט אונז בעוויזען שוואַרץ אויף ווייס, ווער ס'איז דאָ דער שולדיגער און ווער ס'איז דאָ דער בייזער שליח, אין לעבען וואָלטען מיר נישט געגלויבט, ווען מיר זאָלען נישט זעהען מיט אונזערע אויגען און נישט דערקענען אַייער האַנדשריפט און די האַנדשריפט פון אַייער געהערטען שוואַגער, געקריצט אויף פּאַפּיער, זעהר געהערטער און געהויבענער הערר! מיט די גלאַט־קייט פון אַייערע צינגער און מיט די זיסקייט פון אַייערע רעד האָט איהר ביידע זיי געטהאָן פּאַנגען אין אַייער נעץ, פֿולע הויפּענס ליבעשאַפט האָט איהר געטהאָן אויסגיסען אין זייער שוים אַרײַן און איהר האָט געמיינט, ווייזט אויס, אַז קיין מענש וועט נישט

אַרויס מיט אַ גוואַלד פון די ווענד פון אונזער האַרץ. הערט אונז אויס, וועט אײך אויסהערען גאָט.

מיר, די אונטערגעשריבענע אויף דעם דאָזיגען בריעה, זענען וואַרשעווער יונגע־לייט, וואָס זענען נישט לאַנג אַראָפּ פונ'ם טיש פון זייער פאָטער און האָבען געשיקט אין האַנדעל זייערע הענד, און גאָט האָט געבענטשט דאָס טהועכץ, וואָס זיי האָבען געטהאָן, און זייער אַרבייט האָט געמאַכט וואַכסען פירות, און זייער נאָמען האָט זיך געשטאַרקט אויף דער וועלט, און ווי דער מנהג איז פון אונזערע ברידער, די קינדער פון ישראל: ווי באַלד נאָר די זון פון הצלחה טהוט אַ לייכט צו זיי מיט איהר פנים, אזוי הויבען זיי אָן צו פערשווענדען דאָס, וואָס זיי האָבען אָנגעזאַמעלט מיט די מיעדקייט פון זייערע הענד, און געלד איז ווי גאַרנישט ביי זיי אין די אויגען, און מעהר פון אַלץ ברענגען זיי זיך אויס אויף די וויי־בער פון זייער יונגער, און זייערע ווייבער הויבען אָן פיהלען מיט אַ מאַל אַלערליי וועהטיגען אין זייערע אַלע איברים און זיי הויבען אָן פאַרשטען צו די אָפגעטער פון דער מעדיצין, וועלכע צעשיקען די דאָזיגע קראַנקע אין אַלע עקען פון דער וועלט צו זוכען אַ תרופה צו זייער וואונד, און מעהר ווי אומעטום ווערען זיי געשיקט אין יענעם מאָדנעם קוראַרט, וואָס איז בעוואוסט מיט'ן נאָמען מאַריענבאָד.

עס פערשטעהט זיך פון זיך זעלבסט, אַז מיר האָבען מקיים געווען דעם דין פון מאַריענבאָד מיט אַלע פונקטען און פישטשעוור קעס און מיט אַלע זעכס הונדערט און דרייצעהן מצוות, וואָס הענד גען אָפּ אין דעם. נישט געשווינט האָט אונזער אויג אויף קיין געלד, און אַלץ, וואָס דער דאָטקאָר האָט געזאָגט: טהו — דאָס האָבען מיר געטהאָן. און מיר האָבען אַרויסגעגלייט אונזערע געליעבטע ווייבער קיין מאַריענבאָד, און געלד האָבען מיר געטהאָן אין זייערע כלים, און מיר האָבען צו זיי געזאָגט: „געטה־אויף אין אַ נוטער שעה און אין אַ גליקליכער אין יענעם פרוכטבאַרען לאַנד, וואָס טהוט רינען מיט און האָניג, און געפינט דאָרט אַייער היילונג.

.41

אימשימאיר שערענצים און אימשימאיר פעקעליס פון די נאלעווקים אין ווארשא
צו חיים סאראקער אין מאריענבאד.

(איבערזעצט פון העברעאיש).

פריער צום פיעלגעעהרטען געהויבענעם און געאכפערטען הערר,
דעם געלעהרטען און אויפגעקלערטען רב חיים סאראקער — פריער
אהן איין עק.

נאָכרעם, ווי מיר בעגריסען דעם געעהרטען הערר, ווי דער
מנהג איז, טהוען מיר זיך נעמען צום אלעם ערשטען ערליכונג צו
ווינשען איהם א גיכע היילונג און א רפואה שלמה. הן אין זיין
קערפער והן אין זיין געלד, און דער אלמעכטיגער זאָל איהם ברענ-
גען אין פריערען אהיים צו דער רוהונג און צו דער ערבשאפט אין
גיכע צייטען, און ער זאָל נישט וויסען מעהר פון קיין שום קרענק
און פון קיין שום שמערצען מיט'ן כלל ישראל פון היינט און בי-
אייביג — אָמן.

אַצינד טהוען מיר מאַכען פאלען אונזער געבעט פאַר די הויכ-
קייט פון אונזער הערר, ער זאָל אַראָפּנויגען זיין אויהער און צו-
הערען צו אונזער קול, צום קול פונ'ם בלוט פון דיין ברודער, וואָס
טהוט שרייען פון אַ ווייט לאַנד אויף דעם אומרעכט, וואָס ווערד
אונז געטהאָן אַהן אַ שום עולה אין אונזערע הענדר. מיר האָבען גע-
זאָגט, לאָמיר דערצעהלען האָטש אַ טויזענדרהלק פון אונזערע
יסורים און האַרצוועהטיג — איז אָבער מיער יעדע צונג צו רעדען,
יעדע פּעדער צו שרייבען, און ס'איז קורץ די דעק אויף צו פּער-
שפּרייטען. און נאָר אין קורצע ווערטער וועלען מיר זיך פּרובען
געבען אַ וויעדער-קול פון אונזער אויסגעשרעה, וואָס רייסט זיך

געענטפערט דאָס זעלבע, וואָס איך האָב דיר געזאָגט שוין לאַנג, נאָך ביי אונזער ערשטען צעפּאָהרען זיך, — געדענקסט דו? — אז ס'איז פאַרהאַן אַ רוסיש וואָרט: „נאַסילאָו מיל ניע באַרדעש“... אויך איצט זאָג איך דיר, לאַה'צי, ווי איין אַמאָת'ער גוטער פּריינד און ווי אַ פּאָטער צו זיינע קינדער, אז אַלע וועגען זענען פאַר דיר אָפּען. איך וועל דיר געבען פּולע פּרייהייט, נאָר מיט איין תּנאי: אזוי ווי דו ווייסט, ווי טייער עס זענען ביי מיר די קינדער, אז איך וועל זיך מיט זיי נישט שידען פאַר קיין געלד אין דער וועלט, און אזוי ווי ער איז אַ איד איין עושר, חוץ זיין שאָדען אויף מיר גע- זאָגט געוואָרען האָטש האַלב, על-כן זאָל ער בעוואָהרענען פּריהער דיך, דערנאָך אונזערע קינדער. פון זיך רעד איך נישט. מיך וועט גאָט אויספיהרען אָהן איהם. דו ווייסט, אז קיין גרויסער איבער- קלויבער בין איך קיינמאָל נישט געווען, און איצט אודאי נישט. אַבי איך זאָל וויסען, אז דיר וועט זיין גוט, און אז אונזערע קינדער וועלען, חלילה, נישט דאַרפען אָנקומען צו אַ שטיפטאָטען. דאָס איז אַלעס, וואָס איך האָב דיר צו זאָגען. איין אַנדער מאַן אויף מיין אָרט וואָלט דיר געמאַכט איין אוואַנטורע מיט אַ סקאַנדאַל. איך בין נישט קיין מענש פון קיין אוואַנטורעס און פון קיין סקאַנד- דאַלען. דעריבער שרייב איך דיר געלאָסען און אויפריכטיג. און אויך צו איהם האָב איך היינט אוועקגעשריבען אַ בריעף, און איך פּערלאָז מיך אויף זיין אַנשטענדיגקייט, אז ער וועט מיר געבען אַ קלאָרע תּשובּה, און די זאך וועט רעגולירט ווערען אויפ'ן אַנשטענ- דיגען אָרט, און עס וועט נישט קומען, חלילה, צו לייטיש געלעכטער און צו סקאַנדאַלען, ווי עס ווינשט דיר

דיין באַמת געטרייער מאַן, וואָס איז יעדענפּאָלס דיין בעסטער פּריינד,

ק ל מ נ ב ר ו י כ ש ט ו ה ל .

40

קלמן ברויבשטוהל פון די נאלעווקים אין ווארשא צו זיין ווייב לאה ברויבשטוהל
אין מאריענבאד.

צו מיין ליבער פרוי לאה'צי לעב וואָהל I
עס איז נישט גלייך, לאה'צי, וואָס איך האָב בעדאַרפט גע-
וואָהר ווערען פון אזא וויכטיגער זאַך און פון אזא ערנסטען שריט
דורך דער דריטער האַנד. מיר שיינט, ס'וואָלט געווען פיעל גע-
זינטער פאַר אונז ביידען, ווען איך ערפאַהר עס דירעקט פון דיר.
איך האָב אַפילו בעמערקט שוין לאַנג, אז דו האָסט עפּים אויף דער
נשמה, נאָר דו פערבאַרגסט עס פון מיר אזוי ווייט ווי מעגליך.
דיין פּלוצימדיג אָפּרייזען קיין אויסלאַנד, דיין אויסוועהלען מאַריענ-
באָד — וואָס עפּים גראָד מאַריענבאָד? פאַר וואָס נישט זיין
אַנדער באָד? — און דייע זעלטענע און קורצע בריוולעך צו מיר
די לעצטע צייט — דאָס אַלעס האָט בעדאַרפט זיין אויפפאַלענד
אין מיינע אויגען. נאָר ווי זאָגט דאָס שפּריכוואָרט: „דער מאַן
ווערד געוואָהר אַלע מאָל צום לעצטען“... איך וואָלט דאָס קיינמאָל
אויף דיר נישט געגלויבט, — און גלויב אויך איצט נישט — אז
דו זאָלסט אזוי נידעריג פאַלען און ערלויבען זיך צו שיקען לייען
געלד אָהן מיין וויסען ביי אזא מאַן, וואָס גראָבט זיך אונטער מיר
און זוכט אויף מיר בלכולים, אום צו דערגרייכען זיינע נידעריגע
צוועקען. לאָז שוין זיין אַפילו, ווי דו האָסט מיר נישט איין מאָל
געזאָגט, אז איך האָב דיר פערפינסטערט דיין וועלט (אָבוואָהל
ס'איז נישט אזוי די מעשה: מיין וועלט איז פערפינסטערט גע-
וואָרען דורך דיר), נאָר יעדענפאַלס וואָלט געווען אַ סך עהרליכער
פון דיר, ווען דו זאָלסט מיר שרייבען: „אזוי און אזוי, קלמן-לעב,
איך וויל זיין פרוי, ווייל ס'איז מיר נמאס געוואָרען צו לעבען אין
שטענדיגען געלד־מאַנגעל און דעסגלייכען“... וואָלט איך דיר אָפּ-

אז איך וועל דאָס צווייטע מאָל נישט הייראַטען. איין מאָל אָפּגע-
בריהט זיך — גענוג.

אַלזאָ, ידידי, אויב איהר האָט איין ערנסטען קוק, זאָלט איהר
מיר תיכף ומיד ענטפּערען, וואָס און ווען און ווי אזוי. און אויב
עס איז ביי אייך מעהר נישט ווי אזאָ מין ספּאַרט, ווי ביי אייער
שוואַגער דעם שאַרלאַטאַן, וואָס ווערליג מע שרייבט אונז פון מאַר-
ריענבאָד, האַלט ער אין איין נאָכלויפּען נאָך פּרעמדע ווייבלעך און
שרייבען זיי ליעבעבריוולעך, פּערשטעה איך נישט, ווי ערלויבט
זיך עס אזאָ זאָך אַ איד אַ סוּחַר, אַ טאַטע פון קינדער, ער מעג זיך
זיין אַפילו אַ גביר און אַפילו אַ מיליאָנער? זעלבסטפּערשטענדליך,
אז איך וועל אזאָ זאָך נישט פּערשוויגען, און עס קאָן אַרויס דער-
פון אַ גרויסער סקאַנדאַל. איך ערוואַרט פון אייך יעדענפאַלס איין
ענטפּער, אָבער קלאָר און דייטליך, אָהן המצאות און אויבערקעפּ-
לעך... איך האָב נאָר-וואָס אַוועקגעשריבען אַ בריוועל אויך צו מיין
פּרוי קיין מאַריענבאָד, זי זאָל מיר שרייבען, אויב ס'איז אמת, אז
זי האָט געשיקט צו אייך אַ שליח נאָך געלד? און פאַר וואָס האָט
זי זיך נישט אָנגעפּרעגט פּריהער ביי מיר? און וואָס איז דאָס
פאַר אַ מיראַמאָנט, וואָס איהר רופט זי אַהין אַרויס? און וואָס פאַר
סודות האָט איהר ענטדעקט אויף מיר? און ערשט דעמאָלט, ווען
איך וועל האָבען בעקומען איהר ענטפּער, וועל איך וויסען, וואָס איך
האָב צו טהון. דערווייל זעהט מיר אויס דער גאַנצער חלום אַ
רעטעניש.

איך פּערהאַף, אז אויב איהר האָט אין זיך האָטש אַ ברעקעל
אַנשטענדיגקייט, בעדאַרפט איהר באַלד און שוין געבען אַ קלאָרע
תשובה אויף דעם אַלעס און זאָגען מיר דייטליך און אויסדריקליך,
וואָס האָט איהר געמיינט מיט אייער פּערשטעלטען בריעף צו מיין
פּרוי? וואָס איז אייער כונה און אייער מיין? און דער עיקר, וואָס
פאַר סודות האָט איהר אויסצוזעצען אויף מיר, אויף אייער אומבע-
קאַנטען

ק ל מ ן ב ר ו י כ ש ט ו ה ל .

בערעל טשאפניק, איך האָב אַנדערע געשעפטען. אַלזאָ, וואָס קאָנט איהר אויף מיר דערצהלען פאַר מיין פרוי? און וואָס פאַר אַ אינטערעס קאָנט איהר האָבען דערביי? אַ מאַן, וואָס שרייבט אַזעלכע בריוועלעך צו אַ פרעמדער פרוי, מוז האָבען וויכטיגע אור-זאַכען און אַיין ערנסטען צוועק. אַז איהר זענט איצט נישט שוה בשוה מיט אַייער פרוי — דאָס ווייס איך שוין לאַנג, מע רעדט ביי אונז אויף די נאַלעווקים דערפון גאַנץ געשמאַק. וועלועל יאַמאַיקער האָט מיר דערצהלט אויף אַיך גאַנץ שענע זאַכען, אויף אַיך און אויף אַייער שוואַגער מאַריאַמטישק. מע שמועסט, אַז איהר ביידע האַלט ביי גט'ען זיך מיט אַייערע ווייבער. אויב אַזוי, ווינשט איך אַיך, ס'זאָל זיין אין אַ גוטער שעה. איצט בלייבט איבער נאָר אַיין זאַך: וואָס האָט איהר קיין צייט נישט געהאַט שוין אַזוי גיך זיך בעוואָהרענען מיט אַ צווייטער פרוי, וועהרענד יענע האָט נאָך אַ מאַן ביז הונדערט צוואַנציג יאָהר? אָדער אפשר ווייסט איהר פון דעם סוד, אַז עס האָט ביי אונז אויך געהאַלטען אַמאָל אויף אַ גט? איז, ערשטענס, געהער זיך עס אָן נאָר מיט מיר און מיט מיין פרוי, און צווייטענס, האָט איהר בעדאַרפט וועניגסטענס אַנ-פרעגען זיך ביי מיר דורך אַ בריעף, נישט געהן מיט אַזעלכע וועגען, ווי איהר געהט... אַנגב, אַז עס האַלט שוין דערביי, בעדאַרף איך אַיך זאָגען גאַנץ אויפריכטיג, אַז אויב איך וועל מיך אַנטשליסען צו שוידען זיך מיט מיין פרוי, וועל איך עס אַנדערש נישט טהון, נאָר מיט אַ תנאי, וואָס בעשטעהט אין צוויי פונקטען: (1) איך וועל איהר די קינדער נישט אַוועקגעבען פאַר כל הון דעלמאַ. (2) די קינדער מוזען מיר זיין בעוואָהרענט מיט אַ געוויסער סומע אויף זייער גאַמען, אַריינגעטראַגען אין גאָסדאַרסטווענע באַנק. איהר זענט אַ איד אַ סוחר און אַ בר־דעת, און איהר האָט, אַפּנים, דאָס זעלכע פּעקעל, וואָס איך — אַ ווייב אַ צרה, — בעדאַרפט איהר אָבער פּער-שטעהן, אַז צווישען אַיך און מיר איז אַ גרויסער אונטערשיעד. איהר זענט אַ איד אַ קאַפיטאַליסט, און אַייערע קינדער זענען גע-זיכערט, און איך בין נישט איהר. איך געב אַיך מיין עהרען-וואָרט,

עך בייט דעך, בראַנזשי, זאָלסט מיר באַלד שראַבען וועגען איהם
וואָס אין ווען, וואָרים עך וועל אזא זאך נישט פערשוואַגען! אין
פּין דאָן געזינד זאָלסט די מיר שראַבען אין פּין אַלסדינג זאָלסט די
מיר שראַבען.

פּין מיר דיין געמרייער מאַן ה ע ר ש ל ו י פ ע ר מ א ן .

.80

קלמז ברויכשטוהל פון די נאעווקים אין ווארשא צו חיים סאַראַקער אין
מאַריענכאַד.

לכבוד הגביר המפורסם מוהר"ר חיים סאַראַקער נ"י.

דער צוועק פון דיזען בריעף איז אַנצופרעגען זיך ביי אַיך,
איהר זאָלט זיין אזוי גוט מיר ענטפערען גאַנץ אויפריכטיג און
קלאַר, נישט גערעהט זיך און אָהן קונצען: וואָס פאַר געשעפטען
האַט איהר דאָס מיט מיין פרוי, וואָס איהר שרייבט צו איהר שלום-
לאהובי-בריוולעך? איהר רופט זי אַרויס צום ברונען און אין "מי-
ראַמאַנט" אַרײַן צו שמועסען מיט איהר א ו נ ט ע ר פ י ע ר
א ו י ג ע ן ? איהר לענט איהר פאַר געלד, און איהר פאַדערט פון
איהר, זי זאָל אַריבערפאַהרען צו אַיך אין אַייער האַטעל פ ו ן
א י ה ר ט ו ב ה ו ז ע ג ע ן ? ! ... און דער עיקר, וואָס פאַר
אַ סודות האַט איהר עס צו דערצעהלען אויף מיר? ? ? ! ... אין
אַייער בריוועלע צו מיין פרוי ווינקט איהר אָן, אַז אַיך האָב נישט
פּיינט קיין קערטעל און אַז אַיך שפּיעל אין "אַקע". אויב דאָס איז
אַייער סוד, וואָס איהר האַט אויסצוועצען אויף מיר, האַט איהר
נישט געטראַפּען די סטאַנציע. גאַנץ וואַרשאַ ווייסט, אַז אַיך אין
"אַקע" שפּיעל נישט. אַיך שפּיעל אַמאָל אַ באַנטשאַק אָדער אַיין
אַנדער שפּיעל, און לעב נישט פון קיין קאַרטען. אַיך ביז נישט

כבוד? פאר וואָס האָב עך נישט געהערט פֿין זאָן גיטמראַנדרשאַפט דעמאָלט, ווען עך בין, נישט פֿאַר איצט געזאָגט, אויסגעריסען גער- וואָרען אין אַרימגעלאָפֿען איבער וואַרשאָ מיט איין אַרויסגעשטעל- טער צינג זיכען אַ דראַערעל? איצט זענען זיי שוין אַלע גער- וואָרען מאַנע גיטע פֿראַנד. פֿין בערעל טשאַפֿניק שמועסט מען נישט. דער איז באַלד נאָכ'ן געווינס געקומען צי לויפֿען מיט אַ גדולה אין אויפגעדעקט מיר אַ סוד, אַז ער האָט מעך תמיד געהאַל- טען פֿאַר אַ פֿעהיגען מענשען, אין אויסגעלאָזט האָט זעך עס מיט אַ גמילות'הסד'על. נאָר אַפֿילו אַזא איד, ווי רב וועלוועל יאַמאָר- קער מיט'ן שענעם באָרד, טראָגט מיר האַנט דעם „גיט-מאָרגען“ אַקעגען. עך בין מיט אַ מאָל אויסגעוואַכסען, געוואָרען אַ גאַנצער יש, אַ העלד אין מיטען דרינען! דאַכט זעך, דער אייגענער הערש לוי- פֿערמאַן וואָס פֿריהער, אין דאָך נישט דער. אַפֿילו די צאַטינגען האָבען געהאַט צי טהין די ערשטע צאַט מיט'ן נייעם גביר פֿין די נאַלעווקים. נאָר לאָמיר דאָס אַוועקלעגען אויף אַ זאַט. זאָג מיר, בראַנישי, ווי דערלאָזט די עס גאָר, מע זאָל צי דיר שראַבען אַזעלכע בריוועלאַך? למאָי האָסט די אַליין נישט אָפֿגעשויקט צי מיר זאָן בריוועלע? אין וואָס האָסט די איהם אָפֿגעענטפֿערט אויף זאָן בריר וועלע? אין שראַב מיר, אויב ס'איז אמת, אַז די קענסט זיך דאָר טען מיט זאָן שוואַגער דעם שאַרלאַטאַן? אין אויב ס'איז אמת, אַז די געהסט מיט איהם שפּאַציערען אויף דער גאַס? אין ווי קימט עס, וואָס פֿאַרליג ער שראַבט, האָסט די איהם געגעבען אַ קאַלטען אויפנאַהם, לסוף לענט ער דיר פֿאַר, אַזוי ווי די פֿאַהרסט פֿין בער- לין, קעהרסט די דאַרפען געלד, על-כן, שרייבט ער דיר, אַז ער אין זאָן קאַסע זענען תמיד אָנגעברייט פֿאַר דיר! אַזא חוצפּה איז נאָך נישט געהערט געוואָרען אין דער וועלט. אויסערדעם, וואָס עך שראַב צי איהם אַליין אַ רעכט בריוועלע, וואָס עס וועט איהם פינסטער ווערען אין די אויגען, וועל עך נאָך זאָן מיט זאָן בריר וועלע צי דיר באַ זאָן וואַב — לאָז זי זעהן אין לאָז זי אויך וויסען, ווי אַזוי איהר מאַן האַלט די „קור“ אין מאַריענבאָר!

בריוולעך, ווי איהר שראַכט, זענען, האָט מיר קאָן פאַראַיבעל נישט, אָנגעמאַסטען נאָך פאַר אַזעלכע פּאַנע בריה'ס, ווי די מאַדאַם טשאַפּניק אין נאָך אַזעלכע הפּר־וואַבלאַך, אָבער נישט פאַר אַנ־שטענדיגע פּרויען פּין אָנשטענדיגע לאַט.

דאָס איז אַלעס, וואָס עך האָב געפּינען פאַר נויטיג אַך צי זאָגען אויף דער הייסער שעה. דאָס איבעריגע וועל עך אַך אויס־לומר'ען, אַם ירצה השם, אַז איהר וועט קימען געווינטערהייד אַהאַים אין אינז וועלען מיר זעך זעהן פּנים אַל פּנים. דערוואַל זאַט'ס מיר אין האָט'ס מיר.

ממני צבי הירש לויפערמאַן.

.38

הירש לויפערמאַן פון די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ צו זיין ווייב בראַני לויפערמאַן אין מאַריענבאָד.

בראָנשי I

וואָס איז די מעשה, וואָס די שראַכסט מיר די גאַנצע צאַט, עך זאָל דיר שיקען געלד און געלד, און אַז די האָסט דאָרט אין מאַריענבאָד בעקימען, קיין בייז אויג, אַזאַ קרעדיט — פּין דעם שראַכסט די מיר גאָרנישט. אַ גליק, וואָס עך האָב בעקימען זאַן בריוועלע צי דיר, אַנישט וואַלט עך גאָרנישט געוויסט, ווי אַזוי די פּערברענגסט דאָרט די צאַט, אין וואָס פאַר אַ גיטע פּראַנד די האָסט דאָרט געפּינען, וואָס זיי אַליין אין זייער קאַסע זענען אָנגע־ברייט פאַר דיר! מילאַ, אַז ער איז דיר אַ גיטער פּראַנד — דאָס זעהט מען פּין זאַן בריוועלע צי דיר. אָבער פּין ווען אָן בין עך געוואָרען זאַנער אַ גיטער פּראַנד, וואָס ער וויל פּערהיטען מאַן

גאָט זיי דאַנק אויסגענימען אין דער וואַרשעווער לאָטעריע מוזמנ'ע קערבלעך, אין עך קאָן מיר, כּרוך השם, ערלויבען אויסהאַלטען מאַן וואָב נישט נאָר אין מאַריענבאָד, נאָר אַפילו אין פּאַריז. אין צוויי-טענס, איז מאַן וואָב, הלילה, נישט גלאַך צי אַנדערע וואָבער, ווי, למשל, די מאַדאָם טשאַפּניק, אָדער ווי קורלענדער'ס וואָבעלע, וואָס אייער שוואַגער, דער אַדעסער פּאַצעטעל מאַריאַמטשיק, מאַכט דאָר טען מיט איהר, ווי עס לאָזט זיך הערען, שענע משאַומתנ'ס... איהר ערלויבט אַך צי שראַבען צי מאַן וואָב, האָט מיר קאָן פאַר איבעל נישט, אַזעלכע נאַרישקייטען אין אַזעלכע נידערטרעכטיגע אָנציהערענישען, וואָס אַ לאַטישען מענשען וועט עס קיינמאָל נאָר אויף די געדאַנקען נישט קימען. דערביי זענט איהר זעך פאַר איהר מודה, אַז איהר זענט נישט גאָטס סטראַפּטשע, אין דאָך האַלט איהר זי פיר, למאַי זי בעגעגענט זיך מיט אַזעלכע נישט ווירדיגע פאַרשויןדלאַך, ווי אייער שוואַגערעל. אין נאָך דעם אַלעס פער-גינט איהר אַך צי זאָנען מאַן וואָב, אַז איהר אין אייער קאַסע זענט אָנגעברייט!... דאָס איז שוין פּין אייער זאַט, האָט מיר קאָן פאַר איבעל נישט, אַזאַ שוויינעריי, וואָס דאָ אויפ'ן אָרט קריגט מען פאַר אַזאַ זאך געבראַכען די באַינער... אין איהר האָט נאָך אַזעלכע פער-שטאַכענע אויגען בעריהמען זעך פאַר מאַן וואָב, אַז מיר זענען מיט אַך נאָהינטע שמעלקעס אין איהר האָט אַ העזע זעך אינטער-צישרייבען „אייער מאַנס פּראַנד“. כ'בייט אַך, זאָלט איהר מיר געזינד זאָן, פון ווען אָן זענט איהר עס מאַנער אַ פּראַנד געוואָרען? ווי זענט איהר געווען אין יענע צאַמען, ווען עך בין, נישט פאַר איצט געדאַכט, געלעגען אין דער ערד און געבאַקען באַיגעל? מיר שאַנט, אַז עך האָב געהאַט אַ זכיה, אַז איהר האָט מיר געענטפערט אויף מאַן גיט-שבת מיט מאַן גיט יום-טוב. און עך בייט אַך, ווער בעדאַרף עס אַזוי נויטיג אייער גיט-פּראַנדשאַפט? קאָן קערדיט האָב עך באַ אַך קאַנמאָל נישט געהאַט אין נישט געזיכט, אין איצט, מיט דער הילף פון קודשא-בריד-הוא, דאַרף עך אייער קערדיט אוראיי נישט. ווייסט איהר, וואָס עך וועל אַך זאָגען? אַזעלכע

דאָ אזוי פיעל, אז ס'איז גאָרנישט אויסצובעהאַלטען זיך פון זיי...
שרייב מיר באַלד אַ קבלה אויפ'ן געלד און, למען השם, ווינציגער
געשפאַציערט און מעהר געקורירט, וואָרום דיין געזונד — דאָס איז
ביי מיר דער עיקר.

בעלך שלמה קורלענדער.

.87

הערש לויפערמאן פון די נאַלעווקים אין וואַרשאַ צו חיים סאַראַקער אין
מאריענבאד.

להנגיד המפורסם מוהר"ר חיים סאַראַקער נ"י.

עס וועט אַך אַודאי זאָן אַ חידוש נפלא, ווי קים עך פּליצים
צינאָך מיט אַ בריעה, אז אינו האָבען מיר קיינמאָל נישט געהאַט
קיין שום געשעפטען צווישען זעך, און אויב איהר ווילט, זענען מיר
אַפילו גאָרנישט אזוי נאָהינט בעקענט, אויסערדעם וואָס אינו דאוּר
נען מיר ימים נוראים אין איין שטיבעל. נאָר אויב ס'איז אַך אַ
ווינדער, איז מיר אַ סך מעהר ווינדערליך, ווי קימט אַ איד, אַ בעל-
הבית, אַ סאָלידער סוחר און אַ טאַטע פּין קינדער, זעך ערלויבען
אזוי צי האַנדלען מיט יענעמס וואָב, איהר שראַבען ליבעצעטעלאַך
נאָר און אַפירלעגען געלד? ווער דאַרף אַך מיט אַייער געלד? נישט
שוין זשע ווייסט איהר נישט, אז ערשטענס בין עך אפשר אזוי ראַך
אין מזומן געלד, ווי איהר? און אויב איהר ווילט, בין עך, האָט
קאָן פאַראיבעל נישט, אפשר נאָך ראַכער פּין אַך. וואָרום אז אינו
זאָלען מיר זעך וועלען גיט אויסרעכענען, ליגט איהר צעשטעקט
מיט אַייער פערמעגען באַ לאַטען און ווער ווייסט, וואָס קאָן זאָן
אין אַ יאָהר אַרים, חלילה, באַ אַ קרויזים? עך בין מיט גאָט'ס הילף
אַ מזומנ'ער עושר, וואָרום די נאַנצע וועלט ווייסט, אז עך האָב

טשאפניק'ען וואָס אין דער קאָרט, איז ער נישט פויל געווען אויף דער פען און האָט, אַפּנים, אַלסדינג בעוויווען דער טשאפניטשקע — איצט איז אויף מיר אַ פייער, זאָל גאָט היטען! בערעל טשאפניק איז געקומען צו מיר צו לויפען מיט אַ צעיושעטען קאָפּ און האָט אויסגעמאַנטאטשעט ביי מיר אַ גמילות-חסד אויף צו פערפאַלען. מאַהל דיר, דער סאָראָקער חזיר האָט זיך פון מיר אויך נישט גע- נאַרט. איך האָב איהם אַריינגעהאַקט אַ בריעף די טעג און אָנגע- דיבען אַ מאָרדע, אַז ער וועט שוין פערזאָגען קינדס-קינדער! און האָב קיין מורא נישט — וועגען זיינע בריוולעך צו דיר האָב איך איהם אַפילו נישט מזכיר געווען. און איך בעט דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט מיר שרייבען, וויפיעל האָסט דו אָנגענומען ביי איהם דורך דער צייט אויף מיין חשבון, און צי האָסט דו איהם גע'חתמ'עט קוויטלעך, צי ער האָט דיר געגעבען נאָר אַזוי, אויפ'ן וואָרט? עס וואָלט געווען אַ מצוה גדולה אָנצולערנען אַזאָ כלב שבכלבים, ער זאָל נישט בילען. און פאָלג מיר, בעלצי היקרה, פאָהר אַוועק פון דעם פערשאַלטענעם מאַריענבאָד, פערשאַלטען זאָל דאָס ווערען. נאָר פאָהר נישט מיט קיינעם, פאָהר אַליין, און שרייב מיר, וויפיעל רעכענסט דו נאָך צו פערברענגען אין אויסלאַנד און ווען רעכענסט דו צו קומען, אַם ירצה השם, אַהיים געזונדערהייד? און וואוהין רעכענסט דו צו פאָהרען? — דו שרייבסט מיר, אַז קיין פראַנצענס- באָד, און ווערליג איך האָב געהערט (נישטאָ קיין פערבאַרגענע זאָך אויף דער וועלט), קלויבסט דו דיך נאָר קיין אַסטענדע! שרייב מיר, וואו ליגט עס ערגיין, דאָס אַסטענדע? און שרייב מיר, מיט וועמען פאָהרסט דו קיין אַסטענדע? אַוודאי מיט אַ בעקאַנטער מאַדאָם? און זיי מיר געזונד, און גאָט זאָל מיר העל- פען. איך זאָל שוין דערלעבען דיך זעהען געזונדערהייד צוריק פון דער קור, בין איך מנדר דינע ביידע פעטערס צושטייער אויף הוצאות, זיי זאָלען אַריבערפאָהרען אין אַמעריקא, וואָרום עס איז נישט אויסצושטעהן פון זיי, מע רייסט פון אַלע זייטען. די היצען זענען גרויס, און דער יקרות איז נאָך גרעסער, און קבצנים זענען

זאָגסט דו, מאָריענבאָד און ווילסט משנה מקום זיין? — הערסט דו, מיר איז דאָס מאָריענבאָד פון אָנהויב־אָן נישט געפעלען, און איך וואָלט זעהר צופריעדען געווען, ווען דו פאָהרסט אַריבער אויף אַיין אַנדער קור־אָרט. נאָר וואָס דען? איך פערשטעה דיך נישט, בעל־צי היקרה. דו אַליין שרייבסט מיר, אז פון מאָריענבאָד קיין פראַנצענסבאָד איז אַ שפרונג, נעמט מען און מע שפּרינגט אַריבער. צו וואָס בעדאַרף מען קלאַגען און וויינען? איך שיק דיר דאָ געלד און איך בעט דיך: טהו מיר נישט אָן קיין בזיונות, און פאָהר אַריבער באַלד קיין פראַנצענסבאָד, נאָר אָהן בעגלייטערס, אָהן שטיי־גוטערס און אָהן אונטערפיהרערס... איך וועל דיר געבען אַיין עצה, וואָס דו זאָלסט טהון: הויב דיך אויף גאַנץ פריה, ווען גאָט אַליין שלאָפט נאָך, זעץ דיך אויף און פאָהר אַריבער, און נעם דיך צו דער קור צוריק פונ'ם אַלף־בית, און פערנעם, אז ס'איז פאָרהאַן אַ מאָריענבאָד אויף דער וועלט מיט קאוואַליערען, אַרעסיטען, דאַנ־טיסטען און נאָך אזעלכע שאַרלאַטאַנעס. טהו מיר צוליעב האַטש אַיין מאַל, וועסט דו אַליין זעהען, אז איך בין דיר מעהר גוטער פריינד פון זיי אַלע. איך זאָג עס דיר נישט, חלילה, ווייל איך טראַכט־איבער אויף דיר, אָדער ווייל איך האָב עפּים צו זיי, וואָד רום וואָס האָבען זיי מיר געטהאָן און וואָס אַהרט עס מיך, אז זיי דרעהען זיך דאָרט אַרום דיר? לאַזען זיי זיך דרעהען אַרום דעם מלאך־המות. נישטמעהר, איך וויל דיך פּערהיטען פון אידישע מיידלעך, איך וויל נישט, אז יאַמאַיטשיכע זאָל האָבען וואָס צו רעדען, און מאיר'על שאַרלאַטאַן זאָל האָבען וואָס צו פאַטשקען מיט דער פּען, און אַפילו אזא בעסאַראַביער מאַמעליגע, ווי חיים סאָראַקער, זאָל זיך נישט דערוועגען מעהר שרייבען ליעבע־צעמטעלעך צו פרעמדע ווייבער... אויף איהם וואָלט איך מיך געריכט גיכער אַ פּגירה, איידער אזא זאך. היינט געה טרעף, ווער ס'איז אַ גוטער פריינד און ווער ס'איז אַ שונא. בערעל טשאַפּניק איז דאָך עפּים נאָר אַ נאָלר אַקעגען איהם. און איך בין געווען אזא שוטה און בין געזאַנגען און האָב זיך איהם פּערטרויעט און אָנגערעדט אויף

בעדאָרף האָבען צרות? לאָזען זיי אויך נישט שלאָפען קיין נעכט, אזוי ווי איך. לאָזען זיי אויך אָפּקומען חבוט־הקבר, אזוי ווי איך, און פיהלען דעם טעם גיהנם, וואָס הייסט מאַריענבאָד... און פאַר דעם סאָראַקער פעמפּיק וועט דאָס זיין אָפּגעגעבען ברויט, עין תחת עין — אַ פּאַטש פאַר אַ פּאַטש, אָדער, ווי זאָגט אַ גוי אַ שפּריכ־וואָרט: „כּטאָ יאַמע קאַפּאַיע, טאָ סאַם אופּאַדיע“... ווי געפּעלט דאָס דיר? אַיאָ, איין איינפּאַל? און דוקא אַ קורלענדער!

אַצינד, בעלצי היקרה, וועלען מיר אַוועקלענען די דאָזיגע כלבים מיט זייערע ליעבע־צעמטעלעך און מיר וועלען אַביסעל שמועסען פון דיר, פון דיין קור און פון דייע נייע בעקאַנטע אין מאַריענבאָד. טאָ מער איז ווינציג היים סאָראַקער מיט מאיר'על שאַרלאַטאַן, האָט זיך פּרילענטשיט צו דיר אַ נייער שלים־מזל. איך מיינ טאַקי וויעדער אַ מאָל דעם קעשעניעווער דאַנטיסט. גלויב מיר, איך פּערשטעה גאַנץ גוט, אַז ס'איז בלאָטע שבּבלאָטע. ער וועט דיר נישט אָפּ־בייסען, ווי דו זאָנסט. ער וועט האָבען פון דיר דאָס אייגענע, וואָס היים סאָראַקער און וואָס מאיר'על שאַרלאַטאַן האָבען פון דיר געהאַט. דאָס הייסט, ער וועט דיר מסתמא אַריינשרייבען אַ פּאַר ליעבע־בריוועלעך מיט הניפה־צעמטעלעך — און דערמיט וועט זיך אויסלאָזען. נאָר וואָס דען? איך פּרעג דיך, צו וואָס דאַרף איך דאָס? צו וואָס נוצט עס מיר, אַז גאַנץ מאַריענבאָד און גאַנץ וואַרשאַ זאָלען וויסען, אַז ס'איז דאָ אין קעשעניעו אַ דאַנטיסט, וואָס רייסט זיך מיט מאיר'על מאַריאַמטשיק פאַר די נעז איבער שלמה קורלענדער'ס ווייבעל? קיין סודות, זאָג איך דיר, איז נישטאָ. זאָלסט וויסען איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אַז אַלסדינג, וואָס מע רעדט אין מאַריענבאָד, הערט מען אין וואַרשאַ, און לאָז עמיצער געבען ביי אייך אין מאַריענבאָד אַ ניס, וועט מען איהם פון די נאַלעווקים ענטפּערען: „צו געזונד“. די וועלט זאָגט אַ שפּריכ־וואָרט: „וואָס דער מענש זוכט — דאָס געפינט ער, און וואָס פאַר אַ גוט־שבת — אזא גוט־יאָהר“... פּאַהרט מען אין אויסלאַנד זיך קורירען, דאַרף מען אין זינען האָבען די קור. דיר געפּעלט נישט,

מיין טאקי אָט דעם גראָבען פעמפיק, היים סאַראַקער? וואָס האָסט
 דו בעראַרפט וואַרטען ביז דער בעסאַראַביער הינהערפרעסער וועט
 מיר שרייבען נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל? און וואָס איז דאָס
 גלאַט פאַר אַ השגה ביי אײך דאָרטען געבען צו לײזען דער פּאַסט,
 שרייבען בריוולעך, אז מע זיצט אין איין שטאָרט? ממה־נפּשך,
 זעהסט דו איהם אין גאס, קאָנסט דו דאָך איהם אָפּשטעלען און
 אַ זאָג טהון: „רבֿ היים! אָדער פּאַניע סאַראַקער! זאָגט, וואָס
 ווילט איהר? איהר לערענט זיך שרייבען בריוולעך אויף דער
 עלטער, אָדער איהר האָט נישט וואָס צו טהון? איז דאָ אײן
 עצה — מע שלאָגט זיך קאָפּ אָן וואַנט“... מאַהל דיר, בעל־צי
 היקרה, די דאָזיגע הניפה־בריוולעך וועלען איהם אויספאלען באַר־
 קאָם. האָטש ער זאָגט, אז די קורלענדער זענען נישט דעראַלצען
 און האָטש דו שרייבסט מיר, אז איך בין אויסגעוועבט, וועל איך
 דיר ווייזען, אז די בעסאַראַביער פערמאָגען נישט אין קאָפּ, וואָס
 אַ קורלענדער האָט אין דער פּיאַטע. איך בין געפאלען אויף אײן
 אויבער־הסברה און אָפּגעאַרבייט אַ שטיקעל מלאכה, זאָג איך דיר,
 אז ס'איז ווערטה אַ דרייערעל. די גאַנצע נאַלעווקים מיט גאַנץ
 וואַרשאַ וועלען לעקען די פינגער I מילא, אָט דעם שאַלטיק מאַר־
 ריאַטטישק'ס בריוולעך — די האָב איך גלייך אוועקגעטראָגען צו
 זיין חנצ'יץ — לאָז זי זיך קוויקען. האָט זי גע'חלש'ט דריי מאָל.
 מע האָט זי קוים אָפּגעמינטערט, אַראַפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר...
 און מיט היים סאַראַקער'ס בריוולעך האָב איך אָפּגעטהאָן אזא מין
 שפּיצעל. אָט וועסט דו הערען אַ שענס: אזוי ווי אויף זיינע בריוור־
 לעך צו דיר איז נישט דערמאַנט נישט דיין נאָמען, נישט מיין
 נאָמען, און אָרט איז אויף זיי פאַרהאַן גענוג, בין איך געגאַנגען
 און האָב אויסגעשטעלט די ערשטע צוויי בריוולעך אויף די נעמען
 פון בראַני לויפערמאַן און לאַה'צי ברויכשטוהל, און די אַנדערע
 צוויי אויף דער שערענצים מיט דער פעקעליס, און איבערגעגעבען
 די בריוולעך צו זייערע מאַנען, איטליכען בעזונדער זיינס, און
 לאָזען זיי זיך קראַצען. וואָרום וואו שטעהט עס, אז נאָר איך

.86

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקים אין ווארשא צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער
אין מאריענבאד.

לונגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיין בריעה מקבל געווען און דאָס שענע פעקעל מיט
די זיסע ליעבע-צעמעלעך פון ביידע שוואַגערס האָב איך דורכגע-
לייענט. מה נאמר ומה נדבר — וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלצי
היקרה? ס'איז עק וועלט! וויבאלד, אז בעווייבטע אידען, טאָטעס
פון קינדער, קאָנען היינטיגע ביטערע צייטען אין זינען האָבען
אזעלכע פוסטע זאָכען, נאָכלויפֿען נאָך פרעמדע ווייבלעך, — איז
מען טאָקי, ווי דו זאָנסט, נישט זיכער מיט'ן לעבען. גוואַלד, וועה
געשריגען! ווער איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט אויסגעטראַכט
אַט דאָס אויסלאַנד? וואָלט נישט גלייכער געווען, עס זאָל געווען
איינגעזונקען ווערען, אזוי ווי קורח, אָדער פערברענט ווערען, ווי
סדום, נאָך איידער איך האָב גאָר געהערט דעם נאָמען אויסלאַנד
אַפילו? איך זעה אַרויס, בעלצי היקרה, אז דאָס מאַריענבאָד האָט
זיך אויף מיר גענומען נישט אויף קאַטאָוועסען און וויל מאַכען
פון מיר אַ תל. איך זאָל נישט שטעהן איצט אין רעכטען בויען, —
מע האַלט שוין ביי'ם דעקען — וואָלט איך נישט געקוקט אויף קיין
זאָך, איך וואָלט מפקיר געווען אַלסדינג, לאָז דאָס געהן אין דער
ערד אַריין, און וואָלט מיך דורכגעפּאָהרען צו דיר קיין מאַריענבאָד,
זעהען, וואָס איז דאָרטען פאַר איין אומגליק אויף מיר, וואָס וואו
ערגיץ אַ שלאַק, וואו ערגיץ אַ צרה — דיך אויסמידען קאָן עס
נישט. וואָס איז עפּיס געפּאָלען דער גורל אויף דיר? פאַר וואָס
טרעפען זיך מיט מיר נישט אזעלכע נסים? פאַר וואָס שרייבט
מען נישט צו מיר אזעלכע חניפה-בריוועלעך, ווי צו דיר? און פאַר
וואָס האָסט דו איהם באַלד נישט אָפּגעענטפּערט אויפ'ן אָרט, איך

גליק? קארג אוואזשארען ביי אייך, האָט דער רוח אָנגעטרָאָגען אַ דאַנטיסט פון קעשעניעוו. איך פערשטעה נישט, ווי אזוי מע פרעזיראיעט נישט אזא ניטשטאָזשעסטווע! מע פרעדלאָגאיעט איהם איינע פון די דריי יאמאטישיכע'ס טעכטער — טודא יעמו אי דאַראַגא! וואָס האָט ער צו אוואזשעווען נאָך אונזערע וואַרשע-זוער ווייבלעך? מע האָט מיר פערעדאיעט, אז ער איז שטאַרק וואָזמושטשאַן פון מיין באַסני, וואָס אַלע טראָגען זיך איצט מיט איהר אַרום. ער געהט אַרום איבער מאַריענבאד און ראַספּראַסטראַ-ניאַעט לאָזשנע סלובען, אז די באַסני איז נישט מיינע, און וויל מיך אַרויסרופען פון דעסטוועגען אויף אַ דועל. אָט אַ טשודאַק! ממה-נפשך, איז זי נישט מיינע, פריטשאַם איז דאָ אַ דועל? וואָד אַבשטשע, עס ווילט זיך מיר נישט מאַראיען, וויטער וואָלט איך אויף איהם אַליין סאָטשיניאַיעט אַ באַסני, וואָלט זי דאָסטיגאַיען פון דאַנען ביז קעשעניעוו. ביי מיר סאָטשיניאַיען אַ באַסני איז גרינגער, ווי אויסרויכערען אַ פאַפּיראַס. אז איך בין געווען נאָך אין אָדעס, פלעג איך סאָטשיניאַיען אַלע טאַג ניע מעניעיע פון צוויי טויז באַסנים. און נישט נאָר באַסנים אַליין, — איך פלעג שרייבען פעליעטאַנען, ראַמאַנען, קאָמעדיעס. „קאָמעדיע בראַקא“ האָט איהר געזעהן אַמאָל? איז דאָס מיין סאָטשיניעניע. פאַרהאַן ביי יושקע-וויטשען אויך אַ „קאָמעדיע בראַקא“, טויג זי אויף טישטשע חלשות! וואָאַבשטשע, איך וויל זיך פאַר אייך נישט ריסעווען, נאָר איהר קאָנט מיך נאָך גאָר ווינציג. איך נאָדעיע זיך, אז איהר וועט מיך אונאַיען נעהענטער, וועט איהר איזמעניאַיען אינגאַנצען אייער וונגליאַד מיט אייערע אָטנאַשעניעס צו מיר.

איער מ א ר ק .

.34

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו בעלזי קורלענדער אין מאריענבאד.

איהר פאָדערט פון מיר דורכאויס, אַז איך זאָל אײך זאָגען דאָס
וואָרט, זאָג איך עס אײך: עס איז מיר אַנגענעהם מיט אײך זיך
צו בעגעגענען אַ סך מעהר, ווי מיט אַלע אונזערע נאַלעווקער ווייב-
לעך צוזאַמען גענומען. זענט איהר שוין צופריעדען? צי איהר
וויילט, איך זאָל אײך נאָך זאָגען דאָס, וואָס איך האָב אײך שוין
כמעט ווי געזאָגט און אויפ'ן איבעריגען האָט איהר אײך אַליין
געשטויסען?... אַצינד פערשטעה איך שוין, וואָס אײער מאַן צי-
טערט אזוי איבער אײך. אַז מע האָט אַזאַ שאַץ, קאָן מען רוהיג
נישט שלאָפּען... איהר ווייסט, אַז איך בין נישט קיין מענש פון קאָמ-
פלימענטען. נאָר פון דעם אמת קאָן מען נישט אַוועקגעהן. צו
אײער פנים ווען איהר האָט נאָך אַ ביסעל אַ ווייכער האַרץ, נעמט
איהר דאָך אײן די גאַנצע וועלט... ווען זעהען מיר אונז? וויפיעל
דאַרפט איהר נאָך האָבען געלד? איך וועל אײך אָפּוואַרטען אין
אידישען רעסטאָראַן ביי'ם טישעל, וואו איך זײַ תמיד.

אײער חיים.

.35

מאירעל מאריאמטיק פון מאריענבאד צו בעלזי קורלענדער אין מאריענבאד.

דושינקע | ליובעניו |

ספּאַסיבאָ, וואָס איהר האָט אזוי ריעזיקאַ אָפּגעהאַקט די פליג-
לען מיין שוואָגער חיים. ער וועט שוין וויסען דאָס אַנדערע מאָל,
ווי אזוי צו פּרעסליעדעווען אײך. וואָס זאָגט איהר אויף דעם אומ-

וויטשקע: דעם, וואָס איך אוואַזשאַיע, מוז איך אַנרופען ביי'ם
 נאָמען, ובפרט אייך, וואָס איהר האָט מיך אזוי אָטשאַראָוועט פון
 דער ערשטער ווסטרעמשע! זאָגט מיר, דושינקע, ניעאוושעלי
 איז דאָס אמת, וואָס אייער ראָדסטוועניצע טשאַפניק האָט מיר
 דערצעהלט אויף אייך, אז איהר בענטשט בודטאָרבי ליכט אַלע
 פרייטאָג אויף דער נאַכט? אויף דער מאַדאָם שערענצים און אויף
 דער מאַדאָם פעקעליס וואָלט איך עס געגלויבט, וואָרום זיי זענען
 זעהר נישט אַבראַזאָוועט און טאַקי גלופאַוואַטע אויך. האָטיאָ איך
 ווייס אַ פאַקט, און נישט איין פאַקט, נאָר עטליכע פאַקטען, אז די
 שערענצים מיט דער פעקעליס זענען אויך נישט אזוי רעליגיאָזנע,
 ווי זיי זענען אין וואַרשאָ אויף די נאַלעווקיס. דאָרט פאַר די איי-
 טשע-מייערס פאַסט זיי בענטשען ליכט פרייטאָג פאַר נאַכט. און
 דאָ וועל איך אייך ווייזען אַ דאָקאָזאַטעלסטווע, אז איך וועל זיך
 מיט זיי קאַטאָיען אום שבח אויף אַ לאָדקע — אַנישט, זאָל מיין
 נאָמען נישט הייסען מאַרק דאָוידאָוויטש! זאָגט מיר, דושינקע,
 אַטקראָווענע: נאָך די בריעה, וואָס איך האָב בעוויזען, האָט איהר
 אייך שוין אובעושהדאָיעט, ווער מיין שוואָגער איז? עס איז זעהר
 פרוסקאַרבנע, וואָס איך מוז מיך פערעפּיסעווען מיט אייך דורך
 צעטעלעך, נאָר וואָס זאָל מע טהון, אז מע לאָזט אונז נישט נאָ-
 יעדיניע אַפילו אויף איין סעקונדע! ווי געפעלט אייך מיין באַסני,
 וואָס איך האָב סאָטשיניאַיעט אויף די יאַמאַיטשיכע'ס טעכטער?
 שרייבט מיר אַ פאַר ווערטער האָטש נאָ פאַמיאַט. ניעאוושעלי
 האָט איהר מורא, אָדער איהר דאָוועריאַיעט מיר נישט איצט אויך,
 פאַסלע טאוואָ, וואָס איך האָב אייך געגעבען אַזעלכע דאָקאָזאַ-
 טעלסטוועס?

אייער מאַר ק .

איז פארהאן וואָס צו זעהען. אויב איהר וועט זיך פריסאָיעדיניאָיען צו אונזער אַבשטאַעסטווע, וועל איך אַיך אייך איבערגעבען די דאָקאָומאַנטן טעלסטוועס, וואָס איך זאָג אַיך. אַ פּאַקאַ, פּערבלייב איך אַייער בעסטער פּריינד.

מ . ד . מ .

.32

חיים סאַראַקער פון טאַריענבאָד צו בעלזי קורלענדער אין טאַריענבאָד.

אַיין אומגליק מיט די נאַלעווקער ווייבלעך. אין דער היים זעהט מען זיי מעהר נישט אַז שבת בייטאָג אין זאַכסישען גאַרטען. און קומען זיי אַהער קיין אויסלאַנד, ווייסען זיי אַליין נישט, וואוהיין זיי זאָלען זיך וואַרפען. איך זאָג אַיך נישט קיין מוסר און האַלט אַיך נישט פיר. עס וואונדערט מיך נאָר, פאַר וואָס, אַז איך האָב אַיך געבעטען זיין אין „מיראַמאַנט“, — איך האָב אַיך געוואָלט זאָגען אַ נויטיגע זאַך — זענט איהר נישט געקומען, און מיט דער קאַמפּאַניע זשוליקעס קיין עגער זענט איהר יאָ געפּאַהרען. מסתמא איז אַיך מיט זיי מעהר אַנגענעהם די צייט צו פּערברענגען — זאָר אַיך גאָט העלפען... אפשר בעדאַרפט איהר נאָך געלד? היינט פאַרנאַכט האָף איך אַיך צו בעגעגענען אויף דער פּראָמענאַדע.

אַייער בעסטער פּריינד חיים סאַראַקער .

.33

מאַיר'על טאַריאַמטשיק פון טאַריענבאָד צו בעלזי קורלענדער אין טאַריענבאָד.

טייערע בעלזי!

איזוויניטיע, וואָס איך פּאַווואָלי מיר אַזאַ פּאַמיליאַרנאַסט, האָט טיאַ מיר זענען נאָך נישט אַזוי בליזקע. ביי מיר איז אַזאַ פּריי-

געטהאָן מיין חוב נאָר אויס פּערזענליכע סימפּאַטיע צו אַיך. איהר קומט פון בערלין, קעהרט איהר אודאי דאַרפּען געלד? איך און מיין קאַסע זענען תמיד אָנגעברייט פאַר אַיך.

א פּרוּונד פון אַויער מאַן ח. ס.

.29

מאיר'על פאַריאַמטשיס פון טאריענבאד צו בעלזי קורלענדער אין טאריענבאד.

מיין ליעבע מאדאם קורלענדער!

איך זעה, אז איהר איזבעגאיעט מיך, דעריבער מוז איך מיך אָבראַשטשאַיען צו אַיך דורך דער פּאַסט. איך פּערשטעה נישט, וואָס סטעסניאַיעט איהר זיך אזוי? אויב עס איז אַיך נישט לאָוור קע צו ווסטרעטשאַיען זיך מיט מיר אינ'ם אידישען רעסטאָראַן, אָדער אין קאַפּע „עגערלענדער“, קומט בעסער אין „קאַפּע פּראַנסע“, דאָרט, וואו איהר זענט געווען נאָ דניאַך מיט אַיער ראָדסטווענניצע מאדאם טשאַפּניק. בעסער וואָלט געווען, איהר זאָלט היינט קומען אַהין אַליין. איך האָב אַיך צו סאָאָבשטשאַיען אַ פּיינע זאַך פון מיין שוואַגער חיים סאָראַקער... קסטאַטי, וואָס פאַר אַ סעקרעט האָט ער דאָס מיט אַיך היינט גערעדט ביי'ם ברונען? ניעאוזשעלי וועט איהר דאָפּוסקאַיען, אז אזאָ ראָסטאַוושטשיק, ווי מיין שוואַגער, זאָל נאָך אַיך אַוואַזשעווען? פון וואָס וועט ער מיט אַיך רעדען? פון דער „אַקע“, וואָס ער שפּיעלט דאָ גאַנצע טעג און גאַנצע נעכט? אָדער פון די וועכסעלעך מיט די געשעפטלעך אויף די נאַלעווקים?... איך אָזשידאַיע אַיך צווישען פיער און פינף.

דאָ פּריאַטנאַוואָ סווידאַניאַ.

כ. מ.

ווארשאָ אויך אזוי הייס, ווי דאָ, וואָס מע קאָן זיך אַפילו נישט אָנ-
טוהן אַרויסצוגעהן, ווי עס געהער צו זיין. איך זאָל שוין דערלע-
בען אַוועקצופאַהרען פון דאַנען געזונדערהייד ערגיץ אין איין אַנ-
דער קוראַרט. דאָס מאַריענבאָד מיט די נאַלעווקער קאוואַליערען
מיט זייערע ליבע-צעטלעך האָבען זיך מיר שוין אזוי צוגעגעסען,
גאָט זאָל מיך נישט שטראַפּען פאַר די רעד, אַז איך קאָן שוין אויף
זיי נישט קוקען.

פון מיר דיין פרוי ב ע ל צ י ק ו ר ל ע נ ד ע ר .

28.

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאָד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאָד.

זעהר געהרטע מאַדאַם!

איך בין נישט גאָט'ס סטראַפּטשע, איך זאָל אַכטונג געבען אויף
פרעמדע ווייבלעך און אויסזעצען יענעמס פעהלערען. דאָך קאָן איך
מיך נישט אַיינהאַלטען, נאָך אייער נעכטיגען קאַלטען אויפגעמען
מיך, און מוז איך אויפקלערען, ווער דער פאַרשוין איז, מיט וועל-
כען איך האָב איך נעכטען געטראַפּען. אפשר ווייסט איהר נישט,
ווער ער איז, עס איז מיר אַפילו זעהר נישט אַנגענעהם צו בערע-
דען אַיין אייגענעם — ער איז מיינער אַ שוואַגער, — נאָר ווייל ער
איז מיר אַ שוואַגער, דעריבער קען איך איהם אזוי גוט. עס איז
איינפאַך אַ שאַנדע מיט איהם זיך צו בעגעגענען, און ווער שמועסט
נאָך שפאַציערען אויף דער גאַס. אַ חוץ, וואָס ער האָט אַ מיאוסען
נאָמען נאָך פון אַדעס, איז ער דערצו נאָך אַ ווילדער בעריהמער
און אַ מסוכנ'ענער סקאַנדאַליסט. איך שרייב איך די דאָזיגע ווער-
טער נאָר, אום צו בעהיטען אייער עהרע און דעם כבוד פון אייער
מאן, וואָס איז מיר נאָהענט, ווי מיין אייגענער כבוד, איך האָב

שטוהל — אויך אהין. און די שערענצים מיט דער פעקעליס ווען לען, מסתמא, אויך נאָכשלעפען זיך. זיי טהוען מיר נאָך. וואוהין איך געה, געהען זיי אויך, און וואָס איך טהוֹרֶאָן, געפעלט זיי. זיי ערע מאַנען, די איטשעמאיערס, זאָלען זעהען, ווי זייערע וויבלעך פיהרען זיך אויף דאָ אין מאָריענבאָד, וואָלטען זיי זיך מיהה געווען. נאָר איך וויל מיך נישט מישען אין פרעמדע געשעפטען. איך האָב מיינע אייגענע צרות מיט מיינע אייגענע שלעס. איך זאָל געווען וויסען, אז איך וועל האָבען אזא קור אין מאָריענבאָד, וואָלט איך אָהער נישט געפאָהרען פאַר קיין געלד. איך וואָלט נישט צוגע־הערט זיך צו מייַן קרובה און וואָלט בעסער געפאָהרען קיין וויסבאָ־דען אָדער קיין אָסטענרע. דאָרט איז האַמש פאַרהאַן אַ ים און מע קאָן זיך באַדען. און דאָ וואָס? מע ווערד פערברענט פון די היצען און בערערט פון נאַלעווקער ווייבער, און איבער וועמען? איבער דיר מיט דייןע „גוטע פריינד“, וואָס דו ביזט אין זיי פערגלויבט, ווי אין אַ רבי'ן. נאָכדעם ווי דו וועסט האָבען דורכגעליינעט זיינע „ליעבע־צעמלעך“ צו מיר, וועסט דו, האַפענטליך, אַרויסזעהען, ווער חיים סאָראָקער איז, און וועסט איהם אויפהערען שרייבען בריוולעך און האַלטען איהם פאַר אַ בעל־סוד. און אז דו וועסט מיר וועלען שיקען געלד, איז דאָ אַ פאַסט. און וואָס דו שרייבסט מיר וועגען מיינע פעטערס, זאָל דיר גאָט היטען זיי געבען שטעלעס, וואָרום טאָמער מאַכט זיך נאָכדעם עפּיס נישט אזוי, וועסט דו האָ־בען וואָס מיר אויפצוואַרפען, אז איך און מייַן משפּחה צעטראַגען דיר די ביינער. געב זיי בעסער צושטייער אויף דער הוצאה, לאָזען זיי אַוועקפאָהרען קיין אַמעריקאַ, וועסט דו וויסען, אז דו ביזט פטור געוואָרען איין מאָל פאַר אַלע מאָל — און איין עק. און איך בעט דיר, זאָלסט מיר נישט שיקען מעהר קיין אָנווייזונגען צו דייןע „גוטע פריינד“ און „בעל־סודות“. און, למען השם, געב אַכטונג אין שטוב און זאָג שבע־הל'ען, זי זאָל זיך נישט האַפען שטעלען אונערקעס אויפ'ן ווינטער אַצינד אין די היצען, ווען אַר־געקעס זענען מיט גאָלד גלייך. און שרייב מיר, אויב ס'איז אין

מער! קאנסט פערשטעהן, אז אפילו יאמאטישיכע האָט זיך נישט געקאָנט אַיינהאַלטען און האָט זיי געמאַכט חנ'דלעך ביי'ם ברונען און האָט זיי דאָרט בעקענט געמאַכט מיט איהרע טעכטער. ערשט שפעטער איז זי געוואָהר געוואָרען פונ'ם שדכן, אז די שלים-מזל'ען האָבען ווייבער, האָט זי זיי געגעבען דעם וועג. אַי, וועסט דו פרע-גען, פאַר וואָס האָבען זיי באלד נישט געזאָגט, אז זיי זענען בע-ווייכטע? למאי מאַריאַמטישיק? און למאי דיין בעל-סוד חיים סאָ-ראַקער? ער איז דאָך שוין אַודאי אַ בעווייכטער, און האָט שוין גאָר קינדער כמעט אַזעלכע, ווי איך, — ווי קומט דאָס צו איהם, ער זאָל שרייבען אַזעלכע ליעבע-צעמטעלעך, און צו וועמען? צו זיין גוטען פריינד'ס ווייב, וואָס איז איהם אָנגעטרויעט געוואָרען, ער זאָל אויף איהר אַכטונג געבען? ...! גלויב מיר, שלמה, וואָס איך האָב אויסגעוויינט נעכטיגען טאָג, מעגען די טרערען פאַלען אין ים אַריין. אז איך דערמאָן מיך, צו וואָס האָב איך בעדאַרפט נעמען אַ מאַן אַ גביר? וואָלט דען נישט גלייכער געווען, איך זאָל געווען נעמען מיין גלייכען? אַי, איך וואָלט אַצינד נישט געווען אפשר אין מאַריענבאָד? אַ שענע ריינע כפרה! בסך הכל האָט מיר דאָס מאַריענבאָד, אויב דו ווילסט וויסען, נישט געגעבען גאָר נישט. אדרבה, זינט איך בין דאָ, האָב איך נאָך פערלוירען העכער צוויי פונט. איך האָב געפרעגט דעם דאָקטאָר, וואָס טהוט מען דער-צו, זאָגט ער: „מעהר עסען, ווינציגער שפאַציערען, און דער עיקר — נישט אָפעסען זיך דאָס האַרץ, נישט האָבען קיין יסורים.“ אַ חכם אַ דאָקטאָר! דאָס ווייסט מען דאָך אָהן איהם. איך פרעג איהם: אפשר וואָלט פאַר מיר גלייכער געווען, איך זאָל פאַהרען קיין פראַנ-צענסבאָד? זאָגט ער, אז ער האָט קעגען דעם גאָרנישט. וויבאלד אַזוי, פאַר וואָס זאָל איך מיך נישט דורכפאַהרען קיין פראַנצענס-באָד? מע זאָגט, אז פראַנצענסבאָד איז פון דאַנען אַ געלעכטער. פראַנצענסבאָד איז אַ באָד פון סאַמע פרויענצימער. און עס קאָסט דאָרט, זאָגט מען, אַלסרינג וואָלוועל, בויזל הזול. בראַני לויפערמאַן קלייבט זיך שוין לאַנג קיין פראַנצענסבאָד, און לאַח'צי ברויכ-

וועסט דו אויפהערען עסען, למאי איך קען זיך מיט אָדעסער שאַר-
לאַטאַנעס, מיט קעשעניעווער שלים-מזל'ען, מיט לאָדזער פּאַצעט-
לעך און נאָך אַזעלכע זאַכען. וואָרום דיין בעל-סוד, חיים סאַראַך-
קער, איז, אויב דו ווילסט וויסען, טויזענד מאָל ערגער פון זיין
שוואַגער מאַריאַמטישק, האַמטש ער איז אַ שאַרלאַטאַן און האָט זיך
מיר צוגעגעסען מיט זיינע בריוולעך אַזוי ווייט, אַז איך האָב איהם
געמוזט בעטען, ער זאָל זיך נישט דערוועגען מעהר מיר שרייבען
אַזעלכע בריוולעך, וואָרום איך וועל זיי אַריבערשיקען צו זיין חנצ'ין.
איך שיק זיי דיר דאָ אינאיינעם מיט חיים סאַראַקער'ס בריוולעך,
בכדי זאָלסט זעהן, אַז דער רוח האָט זיי ביידען נישט גענומען, אַז
דו בעדאַרפסט נישט האָבען דאָ קיין אַפּיטרופּסיס, קיין שפּיאַנען
און קיין שיצערס. איך קאָן מיט גאָט'ס הילף מיין שטעדטעל אַליין
בעשטעהן. למשל, נעם אָט די צוויי שלים-מזל'ען, וואָס זענען גע-
פּאַהרען מיט מיר פון בערלין און אָפּגעזעגענט זיך אין מאַריענבאד
אויפ'ן באַהנהויף. דו מיינסט אפשר, אַז איך האָב מיך נישט בע-
געגענט מיט זיי נאָכדעם דאָ אין מאַריענבאד? אַזאַ מכה זיי. איצ-
טער זענען זיי שוין נישטאָ. נאָר די ערשטע צייט האָבען זיי זיך
מיר געפּלאַנטעט פאַר די אויגען. פּערשטעהט זיך, אַז איך האָב
מיך אָפּגעקעהרט פון זיי, געמאַכט ווי איך האָב זיי נישט דערקענט...
מיינסט דו דאָך, אַז זיי זענען בדלות? האָב קיין יסורים נישט,
זיי האָבען זיך נישט אַרומגעדריעהט דאָ אַליין. פאַרהאַן דאָ גענוג
דאַמען מיט גענוג ווייבלעך. ס'איז פאַרהאַן אַ בראַני לויפּערמאַן מיט
אַ לאַה'צי ברויכשטוהל, מיט אַ שערענצים מיט אַ פּעקעליס, און
נאָך אַזעלכע צנועות, וואָס קלויבען נישט איבער, אַבי אַ יונגערמאַן.
וואָס טראַגט אַ קאַפּעליש, איז שוין ביי זיי אַ קאַוואַליער. ובפרט
אַזעלכע קאַוואַליערען, ווי אָט די צוויי שלים-מזל'ען, פּערשלעפטע
קרענק, וואָס מע קריגט זיי נישט. איינער פון זיי, דער, וואָס
האַט מיך אַ קוש געגעבען און געהאַפט פון מיר אַ פּאַטש, דער-
צעהלט אַנעקדאָטען, אַז מע קאָן שטאַרבען אונטער זיינע הענד, און
דער אַנדערער זינגט ליעדלעך — אַ כּפּרה אונזער עליזעאַום-טהעאַ-

הָאָב נאָרנישט געוואוסט, שלמה, אַז איידער איך בין נאָך געקומען קיין מאַריענבאָד, האָסט דו דורך שוין בעוואָהרענט מיט שומרים, וואָס זאָלען מיר היטען די טריט, וואו איך שטעה און וואו איך געה, וואָס איך עס, ווען איך טרינק און מיט וועמען איך רעד. ס'איז טאַקי זעהר שען פון דוין זייט, כלעבען, אַז דו בעקלאָגסט זיך פאַר דוין גוטען פריינד אויף דוין ווייב, וואָס זי איז איין אויסברענגערין, און בעטסט איהם, אַז ער זאָל מיך אויפקלערען, אַז דיינע געשעפֿטע טען געהען דיר נישט גוט... און ער, דוין „גוטער פריינד“, איז טאַקי אַזוי שען און פיין און איידעל און נעמט דיינע קלוגע בריוולעך, וואָס דו שרייבסט צו איהם בסוד־סודות, און שיקט זיי איבער צו זיין אסתר'ען, און זיין אסתר נעמט און גיט זיי איבער צו איהר שוועסטער חנצי, און חנצי נעמט און שיקט זיי איבער אַהער קיין מאַריענבאָד צו איהר מאַן מאיר'על מאַריאַמטיק, אַדער, ווי דו רופסט איהם אָן, דער „אַדעסער שאַרלאַטאַן“. און דער „אַדעסער שאַרלאַטאַן“ איז, אויב דו ווילסט וויסען, אַ סך פינער פון דוין „גוטען פריינד“, האַטש ער איז אַ שאַרלאַטאַן. וואָרום ווען נישט ער, וואָלט איך נישט געוואוסט, אַז דו האָסט דאָ שפּיאַנען אין מאַר ריענבאָד מיט „גוטע פריינד“, וואָס היטען מיר די טריט. אַ גליק, וואָס דיינע בריוולעך זענען האַטש נישט אַריינגעפאַלען צו דער יאַמאַיטישכע אין די הענד אַריין. די גאַנצע וואַרשעווער נאַלעווקים וואָלטען שוין געוואוסט דיינע סודות, וואָס דו פערטרויסט צו דיינע „גוטע פריינד“, וואָס זענען גרייט דורך צו קויפען און צו פערקויפֿן פּען, און דו ביזט אין זיי פּערגלויבט, ווי אין גאַט. אַז ס'איז יאָ אַזוי, בעדאַרף איך דיר עפענען די אויגען, שלמה, זאָלסט וויסען, וועמען מע מעג פּערטרויען און וועמען נישט. איך שיק דיר דאָ אַ פאַר בריוולעך פון דוין „גוטען פריינד“, וואָס זענען געווען גע־שריבען צו מיר באַלד נאָך מיין אַנקומען אַהער קיין מאַריענבאָד. לייען אַקאַרשט איבער אַט די צעמעלעך — וועסט דו הנאה האַבען. איך פּערהאַף, אַז נאָך אַזאַ מעשה וועסט דו צו איהם מעהר קיין בריוולעך נישט שרייבען, קיין סודות נישט פּערטרויען, און מיר

און קום צו פאָהרען. און זאָג סעריאָזשע'ן, ער זאָל אויך קומען אַהער קיין מאַריענבאָד. וואָס וועט איהר אויסזיצען אין דעם שטוי-ביגען קעשעניעוו? מע שרייבט מיר, אַז איהר פערנעמט זיך דאָר-טען מיט פוסטע זאַכען. איהר פאָרט, זאָגט מען, קיין פעטערבורג מיט אַ דעפוטאַציע וועגען די „פאָטיעשנע“. צו וואָס? עס וואָלט אוראי געווען אַ יושר, מע זאָל דערלאָזען אידישע קינדער אין די „פאָטיעשנע פאָלקען“. עס איז אַבער אַרויסגעוואָרפען. אונזער וואָ-לאַדקע (פּורישקעוויטש) וועט נישט שלאָפען. שרייב מיר, וואָס הערט זיך אין קלוב? וועמען געהט דאָס בלאַט און ווער ווערד בעגראָבען? איך שפיעל דאָ זעלטען אין קאָרטען. דאָ שפיעל איך מעהר אין פּלירט, און עס געהט מיר — הלואי ווייטער. שרייב מיר אָפּטע בריוולעך. נאָר בעסער וואָלט געווען, זאָלסט אַליין קר מען צו פאָהרען. און נישט אַליין, נאָר מיט סעריאָזשען.

איך קוש דיך.

דיין פריינד אַל פּר ע ד ז י י ד ע נ ע ר .

.27

בעלזי קורקענדער פון מאַריענבאָד צו איהר מאַו שלמה קורקענדער אויף די נאַלעוויקס אין וואַרשאַ.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אַז עס געהט מיר דאָ זעהר נישט גוט. היינט, איך פיהל מיך נאָך מעהר נערווען, ווי איך בין געווען אין וואַרשאַ. איך האָב מורא, אַז עס איז אַרויסגעוואָרפען מיין גאַנצע קוראַציע מיט'ן גאַנצען מאַריענבאָד. און ווער איז שולדיג, אַז נישט דו? וואָרום וויבאַלד איך בין אין מאַריענבאָד אַרומגע-רינגעלט מיט שפּיאָנען, בין איך דאָך נישט זיכער מיט'ן לעבען. איך

נאך איהר די כפרה. און מעהר פון אלעמען טאנצט ארום איהר איינער איין אדעסיט, טאקי א ווארשעווער איידעם, מאריאמטשיק רופט מען איהם, א בעריהמער, א ליגנער, וואָס אין דער קאָרט, און זעהט אויס, ווי א קאדעט. איך האָב געהאַט מיט איהם א שטיקעל אינצידענט. שיער נישט אַרויסגעשפרונגען א דועל. איבער א נאָ-רישקייט, נאָר ס'איז כראי צו דערצעהלען.

אין מאַריענבאָד איז דאָ איינע א וואַרשעווערין, יאַמאַיטשיכע רופט מען זי. האָט זי דריי טעכטער, שוין א ביסעל איבערגעוואַכ-סענע. האָבען זיי פערריסענע נעזלעך און זוכען חתנים. און אזוי ווי ביי מיר אויף דער נאָז שטעהט נישט אויפגעשריבען, אז איך בין א בעווייכטער, האָבען זיי מיך אָנגענומען פאַר א חתן, און די מאַמע מיט די דריי טעכטער קייכלען מיך, ווי א בן יחיד. און דער שדכן דולט מיר א ספּאָדיק, און אַלע בעקאַנטע האַלטען מיך פאַר א חתן און געבען מיר אונטער קוראַזש. מעהר פון אַלע רעדט מיך צו איינע, אויך פון די וואַרשעווער ווייבלעך, א רעכטע אַוואַנטור-ריסטקע, רויכערט פאַפּיראַסלעך און שפּיעלט מיט מאַנסבילען אין פּרעפּעראַנס, מאַדאַם טשאַפּניק רופט מען זי. די דאָזיגע טשאַפּניק דערגעהט מיר די יאָהרען. זי זאָגט, אז די יאַמאַיטשיכע איז רייך, אזוי ווי קורח, האָט אייגענע מויערען אין וואַרשאַ מיט קליימען מיט מאַיאַנטקעס, אי טאק דאַלי. קורץ, מע רעדט מיר אַ שידוך. מאַך איך מיך גע'פּאַר'ט. אַ שידוך איז אַ שידוך. וואָס אַהרט עס מיך? טרעפט זיך אַ מעשה, אז אָט דער אַדעסיט, וואָס איך שרייב דיר, איז זיך מיישב און לאָזט-אַרויס אויף די יאַמאַיטשיכעס טעכטער אַ ליעדעל אויף זשאַרגאָן, אַ פּרעמדס, און גיט עס אַרויס פאַר זיינס, אז ער האָט דאָס גע'לַקח'ענט, איבערגעניצעוועט, אי טאק ס'איז געקומען צו אַ דועל. זיין גליק, וואָס ער האָט מיך איבער-געבעטען און מודה געווען פאַר אַלעמען, אז דאָס ליעדעל איז נישט זיינס, אז ער האָט דאָס גע'לַקח'ענט, איבערגעניצעוועט אי טאק דאַלי. קורץ, איך לעב דאָ אַ גוטען טאָג און האָב געוויס קיין חרטה נישט, וואָס איך בין אין מאַריענבאָד, נישט אין עמס. פּאָלג מיך

מענשען וואוהין פאָהרען? זאָגען זיי: „קלוגע מענשען פאָהרען קיין מאַריענבאָד“. זאָג איך: „וואָס איז אין מאַריענבאָד?“ זאָג גען זיי: „וואַרשעווער ווייבלעך“. זאָג איך: „מיט וואָס עסט מען דאָס?“ זאָגען זיי: „פאָהרט, וועט איהר זעהן“. קורץ, פון זייערע רעד און פון זייערע אויגען האָב איך אַרויסגעזעהן, אז מע דאַרף פאָהרען קיין מאַריענבאָד. האָב איך גענומען אַ קאַרטעל און האָב אַוועקגעשריבען צו מיין ווייבעלע: אַזוי און אַזוי, זאָלסט מיר נישט שרייבען קיין עמס, זאָלסט מיר שרייבען קיין מאַריענבאָד, וואָרום פאָהרענדיג אין וועג האָב איך מיך בעקענט מיט צוויי בערהימטע דאָקטוירים, איינער פון זיי איז אַ פראַפּע-סאָר, האָבען זיי מיך אויסגעהערט און געזאָגט, אז די קעשעניעווער דאָקטוירים זענען שוסטערס. עמס, זאָגען זיי, איז פאַר מיר אַ סם און וויסבאַדען אַ טוירט. איך בעדאַרף האָבען, זאָגען זיי, מאַריענבאָד, אַזוי ווי מע בעדאַרף לעבען אויף דער וועלט, און וואָס פרייהער איז בעסער, אי טאַק דאָלי...

און אַט אַזוי, ווי דו זעהסט, בין איך אויסגעוואַכסען אין מאַריענבאָד און בין אַריין גלייך אין גן-עדן אַריין. ווילסט דו דאָך מסתמא, איך זאָל דיר בעשרייבען דעם גן-עדן? אַ מכה! ביזט נישט קראַנק קומען צו פאָהרען אַהער. וואָס וועסט דו אויסזיצען אין קעשעניעווען? זאָלסט אַנקוקען ווייבלעך? נישט קיין ווייבלעך, זאָג איך דיר, נאָך פערשקעס, אַרץ-ישראל-עפּעלעך. און דוקא אין פאַריקלעך, טהוען זיך אַז אַ סך שענער, ווי אין אַרעס. און אַליין זענען זיי שון, איינע שענער פון דער אַנדערער. פאַרהאַן דאָ איינע אַיין אַתרוג'על. בעלצי רופט מען זי. זאָלסט אַ קוק טהון אויף דעם באַמבאַנטשיקעל, וואָלסט דו זיכער אַיינגענומען אַ מיתה משונה. איך וועל זי דיר אָפּמאַהלען: אויגעלעך — שוואַרצע קאַרשען, בער-קעלעך — רויטע פלוימען, צייהנדלעך — ווייסע פערעלעך, אַ נע-זעל — אויסגעטאַקט, אַ העלזעל — עלפּענביין, און אַנגעטאַן געהט דאָס — דער רוז זאָל מיך נעמען! בעדאַרף אַזאָ בוטאַנטשיק אַיינשטעהן, מסתמא, ביי אַיין אַלמען שטורמאַק. אַלע זענען דאָ

ס'איז געפעהרליך, איך האָב מורא, אויב זיי זענען נישט קיין שור-ליערס. מיר איז באַלד נישט געפעלען זייער איבערקוקען זיך און זייער שפראך. בעת זיי דינגען זיך, רעדען זיי אויף אַ מאָדנער שפראך. פרעג איך זיי: „וואָס פאַר אַ שפראַך איז דאָס, קינדער?“ זאָגען זיי: „לשון-קודש“. און האַקען ווייטער: „ששים ושש“... „מאה וחמישים“... „שלי — שלי“... רוף איך מיך אָן צו זיי: „קינדערלעך, ווילט איהר, מיר זאָלען, זאָג איך, שפיעלען אין „פינף-הונדערט-איינס“, זאָלט איהר רעדען אויף וואָס פאַר אַ שפראַך איהר ווילט, זאָג איך, נאָר נישט קיין לשון-קודש, וואָרום איך בין, זאָג איך, נישט קיין ציוניסט“. לאַכען זיי און הערען אויף צו רעדען לשון-קודש, נאָר וואַרפען זיך איבער גלאַט מיט מאָדנע ווערטער. צום ביישפיעל, אַז איינער פון זיי הויבט אויף די דריי צו-געדעקטע קאָרטען, טהוט ער אַ זאָג: „ראַנקען און לויבען יאָסקי דעם טויבען, איך האָב שוין איינגעהאַנדעלט גוטע דריי קאָרטען — זאָדיק לאַקרייז בנימין“. אָרער: „מול טוב! איטשעמיער האָט אַ שירוד געטהאָן מיט זיין העמעלען פאַר דער לודמערער מויד“... איצט ווייס איך שוין דעם פשט פון די סיגנאַלען, אַז זאָדיק איז צעהנטעל רויט, לאַקרייז — נייענטעל טרעף, בנימין — וואַלעט פיק, די לודמערער מויד — דאָס איז מלכה שערעל, אי טאַק דאָלי... דער חסרון איז, וואָס איך בין עס געוואָהר געוואָרען ערשט העט-העט, אַז חברה האָבען מיך שוין געהאַט גוט אָפגערייניגט. פון דעסטוועגען זענען מיר זיך צענאַנגען דוקא די בעסטע גוטע פריינד, וואָרום איך האָב שוין לאַנג אַזעלכע וואַרעמע יונגלעך און פער-שלעפטע קרענק נישט בעגעגענט. איינער דערצעהלט אַנעקדאָטען, און דער אַנדערער זינגט ליעדלעך — קאָן מען שטאַרבען. שוין אַז מיר האָבען געהאַלטען ביי צעפּאָהרען זיך, איז געוואָרען אַ רעד: „וואוהין פּאָהר איך און פון וואַנען?“ זאָג איך: „פון קעשעניעו קיין עמס“. זאָגען זיי: „נאַראַנים פּאָהרען קיין עמס“. זאָג איך: „איך פּאָהר נישט קיין עמס, איך פּאָהר קיין וויסבאַרען“. זאָגען זיי: „משונעים פּאָהרען קיין וויסבאַרען“. זאָג איך: „און קלוגע

קינדער סאַמע איצט פאַר זייער אַריינטרעטען אין גימנאַזיע? איך ווייס נישט וואָס פריהער: צי איך זאָל געהן אויף דער בערזע מאַר-
 כען געשעפטען, צי איך זאָל זעהען אַ חתן פאַר פאַנין, זי איז שוין
 אַ מיידעל צו לייטען, צי איך זאָל אַ שפיי טהון אויף אַלץ און פאַה-
 רען קיין וואַרשאַ היילען די צרות, וואָס דו האָסט דאָרטען אָנגע-
 מאַכט? בערעכען דרך, מאַרק, וואָס וועט זיין פון דיר? שוין
 צייט, זאָלסט ווערען אַ שטיקעל מענש. שוין צייט, זאָלסט אויפ-
 הערען טרייבען אין דער ערד אַרײַן דיין פאַטער

ד ו ד מ א ר י א ט ט ש י ק .

דאַקטאָר זיידענער פון מאַריענבאד צו זיין קאַלענא אין קישעניעוו.

טייערער קאַלענא!

וועלכער רוה זיצסט דו אין קעשעניעוו? מע דאַרף זיין אַ
 רוצח, אַ קוילער, מע זאָל זיצען אין קעשעניעוו, אז ס'איז דאָ אַ
 מאַריענבאד אויף דער וועלט! פאַלג מיך, קום בעסער צו פאַהרען
 אַהער קיין מאַריענבאד, וועסט דו וויסען פון אַ וועלט צו זאָגען.
 וועסט זיך אַביסעל אויסרוהען, אָפּטרייסלען פון זיך דעם קעשע-
 ניעווער שטויב, אָנקוקען אַ וועלט און זיך פיהלען גאָר אַיין אַנדער
 מענש. איך אַליין בין אַהער געקומען אויך גאַנץ אומגעריכט. איך
 האָב גאָר געזאָלט פאַהרען קיין עמס אָדער קיין וויסבאָדען. בע-
 דאַרף זיך טרעפען, אז איך פאַהר פון וויען אינאיינעם מיט אַ קאָמ-
 פאַניע קאָמיוואַיאָזשערען פון לאָדז. דאָס הייסט, איינער איז אַ קאָ-
 מיוואַיאָזשער, דער אַנדערער איז אַיין אָפּטייקער, דאַכט זיך, אין
 לאָמזשע. האָבען מיר דעם גאַנצען וועג געהאַקט אין „פינף-הונדערט-
 איינס“. זיי שפיעלען ביידע „פינף-הונדערט-איינס“ אזוי קונציג, אז

זען און וועט מיר געבען איין עצה, שרייבט ער, וואָס צו טהון... איך ווייס נישט, ווער דער טשאַפּניק איז. ער שיינט מיר איין אַפּערסכט צו זיין; איך ווייס נישט, ווער די נאַלעווקער ווייבלעך זענען, און איך ווייס נישט, וואָס האָסט דו דאָס מיט זיי פאַר געשעפטען אין מאַריענבאָד. איך ווייס נאָר, אַז דו ביזט מיר מקצר ימים זינט דו ביזט געבוירען געוואָרען אויף דער וועלט. לערנען האָסט דו נישט געוואָלט, און צום געשעפט טוינסט דו נישט; קאַנסט נאָר אויסברענגען געלד און שען אָנטהון זיך און שפּיעלען ביליאַרד, און ווייטער קאַנסט דו גאַרנישט. האָב איך געמיינט: איך וועל דיך חתונה מאַכען, וועסט דו זיך אויסמענטשלען. נישט געזשאַלעוועט דיר קיין נדן, אַריינגעגעבען אין אַ לייטיש הויז, צוויי שען פיינע רייכע לייט. צום סוף זעה איך, אַז דו ביזט דער זעלבער פּראַדעם, וואָס בחור'ווייז אין אַדעם. איך ווייס גאַרנישט, וואָס דו טראַכסט זיך!

דאָס אַנדערע בריוועל איז פון דיין חנצ'י. זי רופט מיך קיין וואַרשאַ. איך זאָל, למען השם, שרייבט זי, קומען קיין וואַרשאַ וואָס פריהער. זי האָט, שרייבט זי מיר, אַ בעווייז אויף דיר, אַז דו האָסט זיך אויפגערעדט אין וואַרשאַ מיט עפּיס אַ ווייבעל פון איין אַלטען מאַן און ביזט מיט איהר, שרייבט זי, אַנטלאָפען קיין מאַריענבאָד, און עם האַלט שוין, שרייבט זי, ביי אַ גט. דער אַלטער מאַן, הייסט עס, וויל אַפּ'גט'ען זיין ווייבעל, און דאָס ווייבעל, שרייבט זי, צווייגט דיך, אַז דו זאָלסט אַפּ'גט'ען חנצ'י און חתונה האָבען מיט'ן ווייבעל — דער רוח ווייסט, וואָס פאַר זאָכען מע שרייבט מיר אויף דיר! און איך האָב עם דערלעבט אַ נחת אויף דער עלטער צו הערען אַזעלכע גוטע בשורות פון דיר. קאַנסט דו פּערשטעהן מיין עגמת־נפש מיט מיינע יסורים, אַז ממש איך ווייס נישט, וואָס צו טראַכטען. וואָלט האָטש די מאַמע דינע געלעבט אַצינד, וואָלט איך זי אַוועקגעשיקט קיין וואַרשאַ. אַדער איך וואָלט אַליין זיך דורכגעפאַהרען זעהען, וואָס טהוט זיך דאָרט ביי אַיך. ווי קאָן איך אַבער אַוועקוואַרפען די געשעפטען, מפקיר זיין די

לעכטער און אָפּגעגעבען מיר צוריק. „די מעשה זאָגען זיי, האָט שוין אַ באָרד“... וואָס זיי מיינען דערמיט — ווייס איך נישט, נאָר איך האָב קוים געטראָפּען צו דער טיר. אַ רעשטעל צו די צרות! איצט זיך איך און קוק־ארויס אויף דיין פּאַפּאַשאַ, ער זאָל שוין קומען צו פּאָהרען, וועט ער דיך אַרויסרופּען פון מאַריענבאד. גער נוג דיר שוין צו זיצען דאָרטען אין אויסלאַנד אויף דער קור, דו האָסט דיך שוין אויסגעקורירט. קום שוין בעסער, מאַרק, צו פּאָהר רען אַהיים צו דיין קראַנקען ווייב, אפּשר וועסט דו זי שוין טרע־פען אויפ'ן טוידטען בעט...
 ח נ צ י .

 .25

דוד מאַריאַמטשיק פון אדעס צו זיין זוהן מאיר מאַריאַמטשיק אין מאַריענבאד.

מיין טייערער זוהן מאַרק!

נאָר־וואָס האָב איך בעקומען צוויי בריוולעך פון וואַרשאַ, איז מיר פינסטער געוואָרען אין מיינע אויגען, און איך רופּ אויף זיך דעם טוידט. איך ווייס נישט, וואָס דו האָסט צו מיר, וואָס דו פּעראומערסט מיר מיין לעבען? גוטע צוויי בריוולעך! זיי קאָנען ביידע אַריינטרייבען אין קבר אַריין. איין בריוועל איז פון עפּיס איינעם אַ וואַרשעווער מיט'ן נאָמען טשאַפּניק. שרייבט ער מיר אַ גאַנצע מגילה, אַז ער האָט אויף דיר אַ בייטש, אַ פּעקעל מיט בריוולעך דיינע, וואָס דו שרייבסט אין מאַריענבאד צו צוויי יונגע ווייבלעך פון די נאַלעווקים. ער האָט געוואָלט, שרייבט ער, ווייזען די בריוולעך דיין חנצין, האָט ער רחמנות אויף איהר, זי זאָל חלילה, נישט בעקומען דעם שלאַג אויפ'ן אָרט. זי איז אַזוי אויך, שרייבט ער, אַ קראַנקע נעבאָך. אַלואַ, שרייבט ער מיר, איך זאָל קומען צו פּאָהרען קיין וואַרשאַ, וועט ער מיר די בריוולעך בעוויי־

כער האָט עלטערע טעכטער פון איהר! איך שמעל מיר פאָר דיין
 טרויער, ווען איך נעם און שטאַרב אַוועק, חלילה, דיין וויינען,
 וואָס דו וועסט זיך אָנוויינען נאָך מיר! איך ווייס גאַרנישט, אויב
 דו וועסט עס אויסהאַלטען אַפילו... פון דעסטוועגען, מאַרק, זיי
 נאָר נישט אַזוי פרייליך, וואָרום נישט אַזוי גיך שטאַרב איך דיר.
 איך וועל דיך נאָך פריהער אַביסעל אָנמוטשען נוט. וועסט ביי מיר
 פריהער צוקרענקען. גרוי און אַלט וועסט דו ביי מיר ווערען. סיי-
 דען דו וועסט זיך מיט איהר אויפהויבען, מיט אַט דער כלב'ניצע,
 און אַנטלויפען וואו דער שוואַרצער פעפער וואַכסט, ערגניץ קיין
 אַמעריקאַ. האָט איהר אָבער קרחת מיט וואָס צו פאָהרען. נישט
 זי, נישט דו. איהר שיקט דער מאַן געלד דורך אונזער הימ'ען
 אַלע שעה איין עס-לעפעל, ווי דו זעהסט פון די בריוולעך, וואָס איך
 שיק דיר דאָ. און דו? דו רעדסט מיך צו, איך זאָל איבערטערעטען
 מיין חלק ירושה צו הימ'ען און נעמען געלד, בכדי דו זאָלסט האָ-
 בען מיט וואָס צו שאַרלאַטאַנעווען. נישט דערהאַרען וועסט דו
 דאָס! איך האָב בעסער אַרויסגערופען אַהער דיין פאַפּאַשאַ פון
 אַרעס. היינטי-מאָרגען קומט ער צו פאָהרען. לאָז ער זעהען, וואָס
 פאַר אַ זון ער האָט, און לאָז ער אָנקוקען, וואָס דו האָסט פון מיר
 געמאַכט אין אַזאָ קורצער צייט. אַהנים, איך קאָן דען בעווייזען
 זיך אויף דער גאַס פון בזיון? בערעל טשאַפּניק פון איין זייט און
 וועלוועל יאַמאַיקער פון דער אַנדערער זייט געהען אַרום און קלאַפּען
 מיט די צינגער, געבען-אַפּ גרוסען פון דיר און פון מיין שוואַגער
 חיים און פון אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך, וואָס האָבען זיך פער-
 קלויבען מיט אייך קיין מאַריענבאַד און לעבען דאָרט אַ גוטען טאָג.
 און טאַמער איז קאַרג די בזיונות, וואָס איך האָב פון דיר, מיט'ן
 האַרצוועהטיג, האָסט דו מיר נאָך בעדאַרפט פערשוואַרצען דאָס
 פנים פאַר פרעמדע מענשען מיט דיין „פערריסענער בלה“, וואָס דו
 האָסט מיר צוגעשיקט. און איך, שטיא, פאַלג איהם און נעם די
 „פערריסענע בלה“ און טראָג זי אָפּ אין דער רעדאַקציע, — האָט
 מען געמאַכט פון מיר אַ בער. מע האָט זיך געקאַטשעט פאַר גע-

דער ערד אריין וועל איך דיר ליעבער פאָהרען, ניט קיין קארלס־באָד, איך זאָל זעהן דאָרט, ווי דו ביזט די כפרה נאָך אויסגעלאָט־סענע ווייבלעך, ווי דו פליהסט זיי אָפּנעמען פון דער באָהן און ווי דו ברענגסט זיי צו פיהרען צו זיך אויף דער סטאַנציע, און ווי דו שפּאַציערסט מיט זיי איבער מאַריענבאָד, און ווי דו פיהרסט זיי אין קינעמאַטאָגראַפּס און אין טהעאַטערס און אין רעסטאָראַנען. וועה, צו וואָס איך האָב מיך דערלעבט! טאַטע־מאַמע זאָלען איצט אויפשטעהן פון קבר און אַ קוק טהון אויף זייער מייניקע חנצוי, וואָס פון איהר איז געוואָרען! פאַר וואָס בין איך נישט אויסגע־רונען ביי דער מאַמע אין בויך, אירדער איך האָב דיך דערקענט! אַ בייווער טוירט וואָלט געמעגט קומען אויף דיינע קרובים וועלוועל יאַמאַיקער מיט זיין יאַמאַיטישיכע, וואָס האָבען דיך אויסגעשרי־בען אַהער פון אַדעס! פערשאַלטען וואָלט געמעגט ווערען דער טאָג, וואָס איך האָב מיך מיט דיר געטראָפּען! נישט אומזיסט האָט מיר מיין אסתר וויפיעל מאָל געגעבען אָנצוהערעניש, איך זאָל דיר נאָכקוקען, וואוהיז דו געהסט און מיט וועמען דו בעגעגענסט זיך אין וואַרשאָ. איך האָב געוואוסט, אז דו זוכסט פויגעלעך; נאָר געה טרעה, אז שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע וועט זיך מיט איהם אויפרעדען, מע זאָל פאָהרען אינאיינעם קיין מאַריענבאָד! וואו זענען געווען מיינע אויגען? וואו איז געווען מיין שכל? און וואָס טראַכסט דו דיר, מאַרק? איך ווייס דיין פלאַן — גלויב מיר, איך ווייס. איך קאָן דיך אויסגעבונדען. דו רעכענסט, אז אָט דער קור־לענדער שוטה וועט געוואָהר ווערען פון דיין ראַמאָן, וועט ער מסתמא האַפען זיך גט'ען מיט בעלצ'ין, און דו וועסט זיך גט'ען מיט מיר, און איהר וועט זיך חתונה האָבען ביידע אין אַ מזל־דיגער שעה? אַ מכה! נישט שלמה וועט גט'ען זיין ווייבעל, נישט איך וועל נעמען ביי דיר גט. גיכער וועל איך דיר שטאַרבען פון דער לעבער, אירדער איך זאָל דיך מיט מיין גוטען ווילען בע־פרייען, זאָלסט קאָנען האַסלירע האָבען מיט דער פאַסקודסטווע, וואָס האָט זיך פערקויפט פאַר געלד צו איין אַלטען שקראַב, וועל־

.24

חנצי מאריאמטישק פון די נאלעווקים אין ווארשא צו איהר מאז מאיר מאריאמטי
משיק אין מאריענבאד.

טייערער מארק I

אומזיסט איז דין טרחה, און דיינע זיסע בריוולעך צו מיר, וואו דו ערקלערסט זיך מיר אין ליעבע, זענען ארויסגעוואָרפֿען. איך ווייס שוין, צוליעב וואָס דו ביזט געפֿאָהרען אין אויסלאַנד. איך ווייס שוין, צוליעב וועמען דו האָסט זיך אַזוי געריסען קיין מאַ-דיענבאָד. צו שפעט האָב איך דאָס ערפֿאָהרען, אַז אַך און וועה איז מיר. איך זאָל נישט זיין קיין נאַר, וואָלט איך עס בעדאַרפט אַרויס-זעהן אַ סך פֿריהער, נישט גלויבען אַזאַ אַפֿעריסט, ווי דו ביזט, אַז דער דאָקטאָר הייסט דיר פֿאָהרען קיין מאַריענבאָד. איך שיק דיר דאָ, מאַרק, אַ מתנה — אַ בריעף, וואָס שלמה קורלענדער שרייבט צו אונזער חיימ'ען, און אַ בריעף, וואָס אונזער חיים שרייבט צו זיין פֿריינד שלמה קורלענדער. פֿון די דאָזיגע בריוולעך וועסט דו שוין פֿערשטעהן, פֿון וואַנען איך ווייס אַלסדינג, וואָס קומט פֿאַר ביי אַיך אין מאַריענבאָד. עס שטעהט מיר פֿאַר די אויגען די דאָזיגע הולטייקע, וואָס שלמה קורלענדער האָט געבראַכט צו פֿיהרען די דריטע וואָך נאָך זיין ווייב'ס טוידט, גענומען זי, אַ מכה איהם, ווי זי שטעהט און געהט פֿאַר איהר שען פענעצעל. אַצינד, איז שוין רעכט. אַצינד פֿערשטעה איך שוין אַלץ. און זיי זיכער, מאַרק, אַז איך וועל שוין לאַנג דיר נישט שטעהרען. גיך-גיך וועל איך דיר אויפֿבינדען די הענד. גיך-גיך וועל איך דיר בעפֿרייען. עס איז געווען ביי מיר היינט צוויי מאָל דער דאָקטאָר. ער זאָגט, אַז איך בין רעכט קראַנק, אַז ס'איז ביי מיר געריהרט די לעבער, און אַז איך בעדאַרף האָבען קאַרלסבאָד, ווי מע בעדאַרף לעבען. נאָר איך וועל קיין קאַרלסבאָד נישט פֿאָהרען. דו הערסט, מאַרק? אין

האלט שוין ביי אויסרעכענען זיך מיט זיין קרובה'שאפט — שמעקט דאָס שוין געוויס מיט אַ גמילות-חסד. צום סוף לאָזט זיך אויסעט, אַז איך האָב אַ טעות געהאַט. דאָס הייסט, מיט אַ גמילות-חסד האָט זיך עס טאַקיי געענדיגט, נאָר דער עיקר'שט פון זיין אַרײַנקור מען, זאָגט ער, איז נאָר איין זאך: „פאַר וואָס זאָלט איהר מיך האַלטען, זאָגט ער, שטענדיג אין מויל, זאָגט ער, און מיך בערעדען פאַר דער גאַנצער וועלט, אַזוי, אַז גאַנץ מאַריענבאָד זאָל, זאָגט ער, וויסען, אַז איך זײַ, זאָגט ער, צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאָ און צאָהל נישט קיין דיר-הגעלד, און אַז איך צאָהל נישט דעם קצב פאַר פלייש, זאָגט ער, און אַפילו העקסעלמאַנען פאַר דער וועטשערע, זאָגט ער, האָב איך אויך נישט בעצאָהלט?“...

ווי אַזוי מיר איז געווען אויפ'ן האַרצען נאָך אַזעלכע רעד — בעדאַרף איך דיר נישט דערצעהלען, היים. דו ביזט דאָך שוין נישט קיין קורלענדער, וועסט דו שוין אַליין ווי עס איז פערשטעהן מיט דיין אייגענעם שכל. נאָר וואָס דען? איך פרעג דיך, איז דאָס אַ יושר, נעמען מיינע בריעה, וואָס איך שרייב צו דיר בסוד סודות, און בעווייזען זיי דער מאַדאַם טשאַפּניק, זי זאָל זעהן, וואָס איך שרייב צו דיר אויף איהר מאַן? און נאָך אַזאַ מעשה נורא געהסט דו און טראַכסט אויס אויף מיר אַ בלבול, אַז איך האָב בעווייזען דיין אסת'ר'ען די בריעה, וואָס דו שרייבסט צו מיר, און פאַלסט אָן אויף מיר מיט זידלערייען און בעלעדריגסט מיך, ווי דעם לעצטען שבלעצטען! | ניין, היים, איך וועל דיך נישט זידלען, אַזוי ווי דו זידעלסט מיך. איך בין נישט דו. נאָר זאָגען וועל איך דיר, אַז דו ביזט אַ נידעריגער מענש מיט אַ געמיינעם פערדראַכענעם כאַראַקטער, און דערצו נאָך אַ שטיק משוגע'ער, אַ כהן, צווישען כהנים אַ כהן! און מעהר איז נישטאָ מיט דיר וואָס צו רעדען. „איין אָכס, זאָגט מען, האָט אַ לאַנגע צונג און קאָן קיין שופר נישט בלאָזען“...

ידידך שלמה קורלענדער.

נביא'טע איז זי, צי א פויגעלע האָט עס איהר געבראַכט צו טראָגן
גען פון מאַריענבאָד?

נאָר דאָס אַליין וואָלט געווען אַ האַלבע צרה. האָסט מיר גע-
וואָלט פּערשוואַרצען דאָס פנים פאַר דיין אסתראַען, ביזט דו גע-
גאַנגען און האָסט איבערגעגעבען אַזעלכעס, וואָס דו האָסט נישט
געטראָרט איהר איבערגעגעבן בשום אופן. נאָר גאַרנישט. אָפּגעטהאָן,
איז פּערפאַלען. וואָס האָסט דו אָבער געהאַט צו מיר, זאָלסט מיר
אָנשיקען אויף מיין קאַפּ אַ נייעם אומגליק? איך רעד פון בערעל
טשאַפּניק. פון וואַנען ווייסט עס אָט דער אַפּעריסט, וואָס איך
האָב געשריבען צו דיר וועגען איהם און וועגען זיין מאַדאַם, אַז זיי
וואָהנען שוין צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאַ און קיין בן-אַדום ווייסט
נישט, ווער איז טשאַפּניק, און פון וואַנען לעבט אָט דער טשאַפּניק,
און נאָך אַזעלכע זאַכען? אויף אַזאַ מין אָנשיקעניש האָב איך זיך
קיינמאָל נישט געקאָנט ריכטען. ווי אין איין אויג אַ שטאָך, אַזוי
היט איך מיך מיט אַ וואָרט קעגען דעם דאָזיגען אידען, און איך
קאָן נעהן שווערען אין טלית און אין קיטעל, אַז אויסער דיר האָב
איך וועגען איהם קיינעם קיין שלעכט וואָרט פון מיין מויל נישט
אַרויסגעזאָגט. ער ווייסט נישט, זאָגט ער, וואָס איך האָב צו
איהם? דאַכט זיך, מיר האָבען קיינמאָל, זאָגט ער, זיך נישט גע-
קריעגט. און טאָמער איז געווען צווישען אונז אַ שטיקעל רעכע-
נונג (דו הערסט? אַ שטיקעל רעכענונג!) וועגען דירה-געלד, זענען
מיר, זאָגט ער, לעבעדיגע מענשען, ער האָפט, זאָגט ער, נאָר אין
גיבען, מיט'ן אויבערשטענ'ס הילף, זיך צערעכענען מיט אַלעמען,
און מיט מיר צום אַלעם ערשטען, ווייל ער האַלט מיך, ערשטענס,
פאַר אַ פיינעם און איין אָרענטליכען און אַ גוטען מענשען מיט אַ
ווייכען כאַראַקטער (דו הערסט, צי ניין?). און והשנית, זאָגט ער,
זענען מיר דאָך איצטער עפּים שטיקלעך קרובים...

„קרובים?“ — דאָ בין איך שוין געוואָרען אָנגעצונדען. מילא,
אַ ווייכען כאַראַקטער אַז איך האָב און נאָך אַזעלכע זאַכען — קאָן
מען נאָך ווי עס איז אַריבערטראָגען, נאָר אַז בערעל טשאַפּניק

פון מיינע בריוולעך צו דיר. אָסור, אויב איך הויב אָן צו פּער-
שטעהן, ווי אזוי קומען זיי צו דיין אסתר'ען? אדרבה, איך האָב
שוין לאַנג חושד געווען דיר, אז דו האָסט דיין אסתר'ען מיינע
בריעף צו דיר יאָ בעוויזען, וואָרום פון וואַנען דען ווייסט דיין
אסתר, אז איך האָב דיר פּערטרויט מיין בעלצ'ין אין מאַריענבאָד,
אז דו זאָלסט אויף איהר השגחה געבען, אויסלייזען געלד און נאָך
אזעלכע זאַכען? איך קום צו געהן איינמאָל צו דיר אַהיים זעהען,
וואָס מאַכט דיין אסתר, און איבערגעבען איהר אַ גרום פון מיין
בעלצ'ין, רופט זיך אָן צו מיר דיין אסתר: „איהר האָט נישט גע-
האַט, זאָגט זי, אין מאַריענבאָד קיין נעהענטערען גוטען פריינד,
זאָגט זי, איהר זאָלט איהם מאַכען פאַר איין אָפּעקון, זאָגט זי, אויף
אַייער בעלצ'ין, אַ חוץ מיין חיימ'ען?“... איך האָב באלד פּער-
שטאַנען, וואוהין דער ווינד בלאָזט, נאָר איך האָב מיך אָנגענומען
מיט האַרץ און האָב איהר אָפּגענטפּערט: „זאָלט איהר מיר גע-
זונד זיין, זאָג איך, געבען אַייער מאַן איין אָנווייוונג אויף געלד,
זאָג איך, ווערד שוין אָנגערופּען ביי אַיך, זאָג איך, אָפּעקון?“
הערט זי מיך אויס און מאַכט צו מיר: „ווייסט איהר וואָס, רב
שלמה? לאָמיר, זאָגט זי, דערפון נישט רעדען מעהר“...
נאָך אזעלכע רעד דאַרף מען זיין, דאַכט מיר, אַ לעהמענער
גולם, אז מע זאָל נישט פּערשטעהן, אז אָדער דו האָסט איהר איר
בערגעשיקט מיינע בריעף, וואָס איך האָב צו דיר געשריבען, אָדער
דו האָסט איהר גלאַט אזוי איבערגעגעבען אַלסדין, וואָס איך האָב
דיר געשריבען וועגען מיין בעלצ'ין, האַטש איך פּערשטעה נישט,
צו וואָסער אַ צוועק? נאָך אַ סימן האָב איך געהאַט, אז דיין אסתר
ווייסט פון מיינע בריעף צו דיר: אז איך האָב געהאַלטען שוין ביי
אָוועקצוגעהן, רופט זיך אָן צו מיר דיין אסתר: „לאָזט גריסען אַייער
בעלצ'ין, און שרייבט איהר, אז זי וועט פאַהרען צוריק פון מאַריענ-
באָד, זאָגט זי, איבער בערלין און וועט זיין ביי ווערטהיימער'ען,
זאָל זי מיר אויך, זאָגט זי, אין זינען האַבען“... פון וואַנען ווייסט
דיין אסתר, אז מיין בעלצ'ין איז געווען ביי ווערטהיימער'ען? אַ

נאך א צרה און צו מיין עגמת-נפש, וואָס איך האָב, נאָך מעהר עגמת-נפש, אז ממש איך געה אַרום אָהן אַ קאַפּ, און ווייס שוין גאָרנישט, וואָס איך זאָל טהון. לאַדי, וואָס איך האָב אַזעלכע גוטע ידיעות פון מאַריענבאָד, בעדאַרף איך נאָך האָבען חרפות-בושות פון דיין אַסתר'ען, און עס דאַרף מיר פּלאַמען דאָס פנים פאַר אַ בערעל טשאַפּניק, וואָס איך היט זיך פאַר איהם, ווי פאַר פייער. איך זאָל נעמען אויסדערצעהלען דיר מיין געשוואָלען האַרץ, מיט די צרות און געבראַטענע ליידי, וואָס איך שטעה-אויס פון זינט מיין בעלצוי איז אין מאַריענבאָד, וואָלט איך געהאַט דיר צו שרייבען און צו שרייבען. נאָר דו האָסט נישט פּערדיענט ביי מיר, היים, איך זאָל דיר אַפילו ענטפּערען אויף דייע זידלערייען און זלולים. ווי מיר האָבען היינט יום גימל אויף דער גאַנצער וועלט, אז דו ביזט קונגען מיר אומגערכט אַרום און אַרום, און אז דו וועסט איבערלייענען מיין בריעף, וועסט דו אַליין זאָגען, אז דו האָסט געהאַנדעלט אַקעגען מיר נישט ווי אַ גוטער פריינד און איין אַרענט-ליכער מאַן, נאָר ווי אַ שונא און ווי אַ נידרעטרעכטיגער מענש מיט אַ פּערדאַרבנעם כאַראַקטער. נאָר לאָמיר געהן בהדרגה און לאָמיר דיר אַפּענטפּערען פריהער אויף דיין בריעף, על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

מילא, וואָס דו זידעלסט מיך, ווי אַ יאַטקע-אידינע, און רופסט מיך אַן מיט אַזעלכע נעמען, וואָס מע האָט נאָך נישט געהערט צוויי שעהן סעדיכעס אויף דער זשעליאַזנע בראַמע, — דאָס בין איך דיר מוחל. איך געפין אויף דיר אַ זכות — מסתמא האָסט דו בעקומען אַ רעכטע פאַרציע פון דיין אַסתר'ען, וואָס ס'איז איהר נעבאָך וויסט אויפ'ן האַרצען, ביזט דו גענאַנגען און האָסט אויסגעלאָזט דעם גאַנצען צאָרן אויף מיר, האָטש גאָט איז יודע דעם אמת, אז איך בין ריין, איך זאָל אַזוי ריין זיין פון שלעכטס. און לאָס איך אַזו דערלעבען זעהן מיין בעלצוי'ן בקרוב צוריק אין וואַרשאַ. — ס'איז ביי מיר אַ גוטע שבועה, — ווי איך האָב נישט מוכיר געווען פאַר דיין אַסתר'ען קיין חצי דבור פון דייע ברווילעך צו מיר אָדער

דאָס געלד, וואָס איך האָב דאָ געגעבען דיין בעלצ'ן אויף דיין רעכענונג, קאָנסט דו מיר אָפּשיקען אַהער, אויב דו ווילסט, און אַז נישט, וועסט דו מיר בעצאָהלען אין וואַרשאָ, אַחת ואַחת. נישט קשה, ביזט ביי מיר אַ בטוח. און אפּשר וועסט דו מיר נישט וועלען צאָהלען פאַר דיין בעלצ'ן? אַדרבה, לאָז דיר גאָט געבען אַזאַ מחשבה. איך האָב דיין בריעף, וואו דו שרייבסט מיר בפּירוש, איך זאָל אַרויסגעבען דיין ווייב געלד אויף דיין רעכענונג, ווען נאָר זי וועט בעדאַרפען און ווי פּיעל זי וועט פּאָדערען. און לאָמיר זעהען, דו זאָלסט אָפּלייקענען, וועסט דו נאָך האָבען בזיונות אויך, וואָרום איך וועל דיין בריעף געבען איבערזעצען אויף רוד סיג. — ער איז ביי מיר אַ דאָקומענט...

און האָרד אויס, חכם מיינער, אַזוי ווי דו ביזט, ווי איך זעה, אַ מענש, וואָס דו קאָנסט נישט האַלטען קיין סוד אין זיך, וועסט דו דאָך אַוודאי וועלען אָפּטראָגען מיין ווייב, וואָס איך שרייב צו דיר אַצינד, זאָג איך דיר, אַז דו קאָנסט דאָס טהון מיט'ן גרעסטען כבוד. נאָר איידער איך געזעגען מיך אָפּ מיט דיר, דאַרף איך דיר נאָך אַ מאָל זאָגען אָפּענטליך, אַז דו ביזט אַ קורלענדער לעמעשקע, און אַיין אָפּגעריסענער נאַר, און אַ שמענדריק, און אַ בהמה בעזרת פּערד, און אַ דאָס, וואָס מע טאָר נישט אויסזאָגען...

פון מיר דיין געוועזענער גוטער פּריינד, וואָס דו ביזט נישט ווערטה זיין פּאַרמעטקע.

חיים סאַראָקער.

23

שלמה קורלענדער פון די נאַלעוויס איז וואַרשאָ צו זיין פּריינד חיים סאַראָקער איז מאַריענבאָד.

לכבוד ידידי היקר מוהר"ר חיים נ"י.

ווי בויעל אױפֿן פּיער און ווי זאַלץ אויף אַ וואַונד, אַזו איז געווען דיין בריעף צו מיר, וואָס האָט מיר צוגעלעגט צו מיינע צרות

האָט ער זיך זאָטשעפעט מיט'ן קעשעניעווער דאָנטיסט, האָט איהם דער דאָנטיסט געשיקט זאָגען, אז ער רופט איהם אַרויס אויף אַ דועל, און עס וויעגט זיך מאַריענבאָד, און די וועלט געהט האָדאָראָם! מיט איין וואָרט, ס'איז אַ גאַנצער ראָמאַן, און דיין בעלצי איז פון איהם די העלדין, און דו זיצסט אויף די נאַלעווקים און היטסט די הייזער. היט-היט, קורלענדער לעמעשקע, זיי זאָלען נישט אַנטלוי-פען! פאַר דיין בעלצי'ן זאָלסט דו דיך נישט זאָרגען. זי וועט נישט פערפאַלען ווערען. איך האָב געהערט זאָגען, אז זי פאָהרט אַריבער פון דאָנען אין איין אַנדער באָד. וואוהין — ווייס איך נישט. איך האָב געהערט, אז קיין אַסטענדע. און זי טהוט זעהר גלייך. משנה מקום, משנה מול... יעדענפאַלס, דאַרפסט דו קיין יסורים נישט האָבען. זי פאָהרט נישט אַליין. זי פאָהרט אינ-צוויי... נאָר וואָס געהט עס מיך אָן? פון מיינעטוועגען מעגען זיי פאָהרען אַפילו אין דרייען. וואָרום, אז דו האָסט געקאָנט האָבען אין זיך אזא יושר און געהן ווייזען מיין אַסתר'ען די בריעף, וואָס איך שרייב צו דיר בחדר"ג, ביזט דו אַ פעטאָך און איין אַלטער בעזעם און אַ שמינדער כגעץ און אַ גאַרנישט מיט אַ נישט, און ביזט נישט ווערטה, וואָס די ערד טראָגט דיר, און איך וויל מיט דיר מעהר קיין מגעזומשא נישט האָבען!

איך וואָלט דיר, אייגענטליך, געקאָנט שרייבען איצטער נייעס און נייעס, טאַקי פון בעלצי'ן מיט דעם דאָזיגען קעשעניעווער פויגעל... נאָר איך וויל מיך שוין מעהר נישט אַריינמישען אין אַזעלכע עסקים און וויל אַפילו אין דייע ד' אמות נישט שטעהן! גענוג. איך האָב מיך שוין אָפגעבריהט מיט דיר איין מאָל — מענסט שוין איבערגעהן אויף אַנדערע הענר. מיך זאָלסט דו מעהר נישט פרעגען גאַרנישט, און נישט שרייבען צו מיר, וואָרום איך וועל דיר נישט ענטפערען. איך בין שוין מעהר נישט דיין בעל-יועץ מיט דיין בעל-סוד, און דול מיר נישט קיין קאָפּ און דרעה מיר נישט קיין ספּאָדיק. איך וויל דיך נישט קענען, אַזוי ווי איך האָב דיך נישט געקענט.

און זאָג דיר אָן צעהן מאָל, אזוי ווי דו שרייבסט מיר בסוד, אזוי אויך דאָס, וואָס איך שרייב צו דיר, בעדאַרף זיין אַ הייליגער סוד, וואָס נאָר צווישען אונז ביידען זאָל עס בלייבען, און קיין פּויגעל זאָל נישט וויסען אפילו, אז דו שרייבסט צו מיר און אז איך שרייב צו דיר. לסוף וואָס טהוט אזא חכם, ווי דו? געהסט דו, קורר לענדער אינדיק וואָס דו ביזט, און טראָגסט אוועק מיינע בריעף גלייך צו מיין אסת'ר'ען, — ביזט דו נישט ווערטה, אז מע זאָל דיר אנדערלעגען אין מיטען די נאַלעווקים און אַפּצימבלען דיר, ווי עס געהער צו זיין, אָדער שניידען פון דיר פּאַסען? איך פרעג דיר, משוגענער לעקיש, ווער טהוט עס? דאָס טהוט דאָך נישט דער ערנסטער הולטיי שבהולטייעס! נישט אומזיסט זאָגט די וועלט אַ ווערטעל, אז אַ נאַר איז טויענד מאָל ערגער פון אַ הולטיי. ניין, איך פרעג דיר איין אנדער קשיא: וועלכער רוח האָט דיר געטראָגען, אז דו זאָלסט זיך צו מיר אַנשלאָגען מיט דיין בעלצ'ין? און וואָס געהט מיך אָן, צי דיין בעלצ'י פּאַהרט דאָס ערשטע מאָל קיין מאַריענבאָד, צי דאָס לעצטע מאָל? ווער האָט געבענגט נאָך איהר אַט דאָ אין מאַריענבאָד און ווער האָט אַרויסגעקוקט אויף איהר, אַ חוץ מיין שוואַגער, דער שאַרלאַטאַן? ווייס זשע, דו קורלענדער בהמה, אז דיין בעלצ'י איז דאָ, הלילה, נישט קיין עלענד דע; אַ חוץ מיין שוואַגער, דעם אַדעסער תכשיט, טאַנצען אַרום איהר נאָך שאַרלאַטאַנעס, און מעהר פון אַלעמען איינער אַ קעשע-ניעווער פּראַנט מיט וויסע הויזען, אַ דאַנטיסט, וואָס האָט בע-דאַרפט די טעג אַ חתן ווערען. די מאַדאָם טשאַפּניק איז געווען די גאַנצע שדכנ'טע און געזאָלט האַפען דערביי אַ גראַבס, נאָר ס'איז צו-נישט געוואָרען, מע ווייסט נישט איבער וואָס, מע האַלט דאָס בסוד. נאָר דיין בעלצ'י ווייסט פונ'ם סוד, וואָרום קיינער איז מיט איהם אזוי נישט נאָהענט, ווי דיין בעלצ'י... זיי שפּאַ-ציערען אַרום שטענדיג אינאיינעם, טרינקען אין איין צייט דאָס וואַסער ביי'ם ברונען, און עסען אין רעסטאָראַן ביי איין טיש... האָט דאָס מסתמא רעכט פּערדראָסען מיין שוואַגער דעם אַדעסיט.

.22

חיים סארזאקער פון מאריענבאד צו זיין פריינד שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

ידידי!

איך וואָלט דיר בעדאַרפט אָפּשפּיעלען אַ פּריהמאַרגען גאָר אויף איין אַנדער אופּן. אָדער נאָך בעסער וואָלט געווען, איך זאָל דיר גאָרנישט שרייבען, וואָרום דו ביזט דאָס נישט ווערטה. אויף אַזאַ פּראַדאָם, ווי דו, אָהן ביידע זאַכען: אָהן שכל און אָהן יושר, איז אַסור לרחם! אַז די וועלט זאָגט, אַז די קורלענדער זענען חכמים בלילה, איז דאָס, אַפּנים, נישט אומזיסט. אַ וועלט איז נישט משוגע.

איך פרעג דיך אַליין, ביזט דו נישט קיין פּערד, האַטש דו ביזט שוין אַ איד קרוב צו ששים: בערעכען דיך, אויב דו האַסט נאָך אַ שטיקעל קלעפּקע אין קאָפּ, וואָס האַסט דו געטהאָן? דו געהסט און שרייבסט מיר אַריין אַ בריעף אַזוי און אַזוי, און בעטסט מיך רחמים, עס האַט דיך געטראָפּען אַ צרה, דיין בעלצוי פּאַהרט קיין מאַריענבאד דאָס ערשטע מאָל אויף איהר לעבען און קען נישט די שפּראַך און ווייסט נישט, ווער עס האַט זי געשלייערט, על-כן זאָל איך זי מקרב זיין, אויף איהר השגחה געבען, אויסליהען איהר געלד און נאָך אַזעלכע זאַכען. און דו אַליין לעגסט מיר נאָך אַריין אַ פינגער אין מויל אַריין, איך זאָל זעהן, אַז זי זאָל זיין ווייט אָפּגעשיידט פון איהר קרובה, חוה'לע טשאַפּניק, און כדומה אַזעלכע זאַכען. און בעטסט מיך נאָך אַליין, ס'זאָל זיין בסוד, און איך בין אַזאַ שוטה, און גלויב דיר, וואָס דו שרייבסט מיר, און האָב אויף דיר רחמנות, און שרייב דיר אַוועק אַ בריעף און נאָך אַ בריעף, און געב דיר איבער אַלסדינג מיט אַלע פּישטשעווקעס,

פאר א שטיקעל מענש. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דו האסט נישט וואָס צו זעצען מיט בריעה, אז איך זאָל דיר שרייבען, וואָרום איך האָב דערווייל גאַרנישט וואָס צו שרייבען. אז ס'וועט זיין וואָס צו שרייבען, וועל איך דיר אליין שרייבען, אָדער קלאַפען אַ דעפעש, זאָלסט קומען אויפ'ן גרייטען. און איך שרייב דיר, וועל' וועל, אז איך האָב צוגעשלעפט צום קעשעניעווער שידוך אונזער טשאַפּניטשקע. לעבען לעבט זי גרויס און קיין געלד האָט זי נישט, האָב איך איהר צוגעשארט אַ פּערדיענסמעל. למאי זאָל דער סווייר סקי, דער וועלט־שרכן, וואָס איך האָב דיר געשריבען, צונעמען די גאַצע פּוטער? וואָס וועט מיך אַהרען, אז די טשאַפּניטשקע וועט אויך עפּים נאַשען? הלואי זאָל זיך עס נאָר אויסקייטלען, אם ירצה השם, אין אַ גוטער שעה, איך זאָל דיר קאַנען שרייבען נייעס. און איך שרייב דיר, וועלוועל, זאָלסט זיך מאַכען צייט און למען' השם זיך זעהען דאָרטען מיט לויפּערמאַנ'ען און מיט ברויכשטוהל'ען, און דער עיקר מיט דעם קורלענדער אָכס, און איהם אויפּעפּענען דעם מוח אויף זיין בעלצ'ן, אז ס'איז גלייכער, ער זאָל בעסער אַכטונג געבען אויף זיין ווייב איידער אויף זיינע הייזער. די הייז זער וועט דער רוח נישט נעמען, און זיין בעלצ'י מאַכט דאָ הנ'דלעך מיט פרעמדע חתנים און מיט פרעמדע מאַנען, וועלכע שלאָגען זיך גאָר פאַר איהר, ווי פאַר עפּים רעכטס. ס'איז חולשי חלשות, אַ בזיון מיט אַ האַרצוועהטיג אינאיינעם. וואָרום ווען נישט אָט די נאַלעווקער ווייבלעך, וואָלט אָט דער קעשעניעווער שידוך שוין לאַנג געווען אַ שידוך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך קאָן דיר גאָר אזוי פּיעל נישט אַרויסשרייבען, און זיי געזונד, און גריס די קינדער, יענקלען און מענדלען, גאָר פּריינדל'ך.

פון מיר דיין פרוי פערעל יאמאיקער.

פאלען איהם אונזערע נאלעווקער ווייבלעך, אזוי ווי די פליעגען, און מע הויבט-אָן פריהער מיט די פיסקעלעך און מיט די צינגעלעך זיסע רעדעלעך: העטי — פעטי — מעטי — וועטי, און דוקא אויף דייטש, אַנדערש לוינט זיך נישט, און נאָכדעם געהט מען אלע אינ-איינעם פּאַרלעכווייז, קלאַמפּערשט טרינקען קאַווע, נאָר דער עיקרשט איז העטי — פעטי — מעטי — וועטי. אזוי לאַנג, אזוי ברייט, ביז מע מאַכט אַ פּאַהר-אַרויס ערגיץ העט הינטער דער שטאַרט אַרויס, און דאָרטען אָדער מע געהט אין וואַלד, אָדער מע שיפט זיך אויף שיפלעך, אָדער דער שוואַרץ יאָהר ווייסט זיי, וואָס זיי טהוען דאָרטען! און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דו שרייבסט מיר, איך זאָל דיר שרייבען פונ'ם קעשעניעווער שידוך, וואָס פון קעשעניעוו, — שרייב איך דיר, אַז איך האָב דיר שוין געשריבען. וויפיעל מאָל דאָרט מען דיר שרייבען? הייסען הייסט ער זיידענער, און אַליין איז ער אַ צייהן-דאָקטאָר, און אויפ'ן פנים איז ער אַ שענער, אַ פאַרשוין קאָן מען זאָגען, און טהוט זיך אָן שען, אַז ס'איז אַ פּערגעניגען צו קוקען, אַלסדינג גוט אַרום און אַרום. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דער שרדן האָט אַוועקגעשריבען שוין צוויי בריעף קיין קעשעניעוו, מע זאָל איהם שרייבען, ווער און וואָס דער זיידענער איז, שרייבט מען איהם פון דאָרטען, אַז ער איז טאַקיי אַ צייהן-דאָקטאָר און אַ גוטער צייהן-דאָקטאָר, שרייבט מען, און האָט זעהר אַ שענעם קאַבינעט, און איז זעהר אָנגענומען, און פּערדיענט זעהר שען געלד, שרייבט מען. און מע זעהט טאַקיי אַז געלד איז ביי איהם בלאַטע, און ער רעדט אַפילו גאַרנישט פון קיין געלד, ווי אַנדערע, למשל, דער ביאַליסטאַקער, וואָס דינגט זיך מיט מיר שוין פון צוויי וואָכען, ווי איבער אַיין אָכס. דאָס הייסט, נישט ער דינגט זיך, נאָר דער שרדן דינגט זיך. און אַליין שטעהט ער כלומרשט ביי דער זייט, ער מישט זיך נישט, הייסט עס, אין אַזעלכע זאַכען... און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דער קעשע-ניעווער דאַנטיסט געפעלט מיר זעהר. איך רעכען אַוועקגעבען איהם נאָך דער חתונה אונזער יענקלען, טאַמער וועט ער איהם מאַכען

קעשעניעווער פון קעשעניעוויז איז נישט קיין ציוניסט. ער לאכט פון די ציוניסטען. ער זאגט, אז ס'איז נאָר איין אָנשטעל. פונקט ווי די, וואָס פּאָהרען זיך קורירען. דער גאַנצער מיין, זאָגט ער, איז חתנים און כלות. ווי באלד אזוי, טהוט מיר טאקי באַנג, פאַר וואָס בין איך געפּאָהרען קיין מאַריענבאד און נישט קיין באַזעל. ווען איך ווייס פריהער פון אַ קאַנגרעס און פון אַ באַזעל, וואָלט איך בעסער געפּאָהרען קיין באַזעל, וואָרום די גאַנצע וועלט, זאָגט מען, וועט זיין אין באַזעל. און איך שרייב דיר, וועלעוועל, אז איך ווייס פריהער, וואָס דו וועסט מיר דערויף שרייבען. דו וועסט מיר שרייבען, איך זאָל דיר נישט שרייבען פון באַזעל, וואָרום נאָך דיין שכל הישר קומט דאָך אויס תמיד קאפּויר, מיט'ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פיס ארויף. דערפאַר וויל איך דיר גאַרנישט שרייבען פון באַזעל, וואָרום איידער דיך איבערשפּאַרען איז שוין גרינגער איבער-טראַגען מאַריענבאד אויף די נאַלעווקים, אָדער די נאַלעווקים קיין מאַריענבאד. און איך שרייב דיר, וועלעוועל, אז דו וועסט זיין ערגער פון ערגער, אז דו וועסט זיך נישט זעהען דאָרטען מיט די איטשע-מייערס, איך מיין הירש לויפערמאַנ'ען, קלמן ברויכשטוהל, יצחקמאיר שערענצים און יצחקמאיר פּעקעליס, און דער עיקר מיט שלמה קורלענדער, און פּרעגען ביי זיי, וואָס איז די גדולה, וואָס זיי האָבען אַוועקגעשיקט זייערע ווייבער אויף הפקר און אַליין זענען זיי געבליבען אין דער היים? פאַר וואָס זאָלען זיי בעסער נישט קומען אַהער צו פּאָהרען האָטש קלייבען נחת, זעהען, ווי זייערע ווייבער פּרענעמען זיך דערמיט, וואָס זיי האַפען איבער פּרעמדע חתנים, רעדען-אַפּ יונגע לייט, אז זיי זאָלען נישט חתונה האָבען. מע איז זיך אביסעל אָנגעפּאָהרען אַהער! קלאַמפּערשט אויף דער „קור“! ווער מיר קור? אז טאָג ווי נאכט נאָר מע זוכט קאַוואַליערען. אַ בחור איז אַ בחור, איין אַלמן איז איין אַלמן, אַ גרוש איז אַ גרוש, אַ בעווייבער איז אויך גוט, אַבי אַ זכר. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מינע פיס — נא דיר אַ באַד. ביז מע דערלעכט צו זעהען אַ שטיקעל מאַנספּאַרשוין, בע-

זיי געזונד, חיים, און פֿערגעס נישט פֿון דעסטוועגען מיר אויך אַמאָל אַריינוואַרפֿען אַ בריוועל האַטש פֿון יוצא וועגען. לאָז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך בין אויך פֿון די „גוטע פֿריינד“ דייע, וואָס דו שרייבסט צו זיי אָפט און אַ סך, אמת ב ס ו ד ס ו ד ו ת ... און איך וויינט דיר ערפֿאַלג אין זעכס-און-זעכציג און אין פרעפע-ראַנס, אזוי ווי אין אַלע דייע איבעריגע מאַריענבאָדער געשעפטען און אונטערנעמונגען...

א ס ת ר .

.21

די יאַפֿטישיכע פֿון מאַריענבאָד צו איהר פֿאָ וועלועל יאַמאַיקער אויף די נאַלעוויקס אין וואַרשאַ.

וועלועל ! וואָס פֿרעסט דו די נשמה און זעסט מיט בריעה, איך זאָל דיר שרייבען און שרייבען ? איך שרייב דאָך דיר, דאַכט מיר, אַלע וואָך, אַז ס'איז דערווייל נישטאָ גאַרנישט וואָס צו שרייב בען, וואָרום מיר זענען אין מאַריענבאָד, נישט אין קאַרלסבאָד. און איך שרייב דיר, וועלועל, אַז עס בלאָזט דערויף, אַז מיר זאָלען שוין דאָ בלייבען ווינטערען אין מאַריענבאָד, און לאָזען אונזערע שונאים שוין אזוי לעבען, ווי איך וועל דאָ עפֿים מאַכען. און אַלץ איבער וועמען ? איבער דיר מיט דיין עקשנות און מיט דיין שכל הישר, וואָס וועט אונז פֿערפֿיהרען אַלעמען, הלאַזי איך זאָל ליגען זאָגען, דער שוואַרץ יאָהר ווייסט וואוּהין, וואָרום אַז טאַמער וואָלט איך שוין געווען פֿאַרטיג האַטש מיט איינעם, איך מיין מיט'ן ביאַליסאַקער, איז ביז איך האָב זיך אַ קעהר געגעבען, איז דער ווייל אונטערגעשפֿרונגען באַזעל. אַ היץ אין באַזעל, אַ קאַנגרעס פֿון ציוניסטען. האָט דאָס איהם אַוועקגעטראָגען קיין באַזעל מיט נאָך עטליכע יונגע לייט און בחורים, וואָס זענען צום מיינסטען אויף מיין פינסטער מזל אַלע ציוניסטען. אַ גליק האַטש, וואָס דער

גאנצען פון יענעמס וועגען איז אויך נישט כדאי. דו טאָרסט נישט פערנעטען, אז דו ביזט אויף דער „קור“, דארפסט זיך אזוי נישט אָפּעסען דאָס האַרץ, היים. גלויב מיר, די עלענדע ווייבלעך וועלען, מיט גאָט'ס הילף, קומען בשלום אַהיים, צו זייערע מאַנען, וואָס האָבען קיין צייט נישט געהאַט און האָבען זיך געאַיילט חתונה האָבען באַלד נאָך שלשים, און איצט ציטערט אויף זיי דאָס לייב, זייערע ווייבלעך זאָלען, חלילה, נישט געשטרויבעלט ווערען... נאָר רישע מענער! זיי זאָלען מיך פּרעגען, וואָלטען זיי בעדארפּט די דאָזיגע ווייבער לאָזען לויפּען. האַלטען צוגעבונדען אויפ'ן שטריק קאָן מען נאָר אַ קוה, און דאָך טרעפט זיך אַ מאָל, אז זי געהט אין שאַדען...

נאָר מיין נישט, היים, אז דאָס, וואָס איך שרייב דיר דאָ אין אזאָ מאָן, איי, ווייל עס פּערדריסט מיך. דו ווייסט גאנץ גוט, אז איך בין נישט גלייך צו מיין שוועסטער חנצי, וואָס וויינט און קלאָגט אויף איהרע יאָהר און טעג און פּערשעלט זיך דאָס געביין. איך וויל דיר נאָר בעמערקען איין זאך, אז די „קור“ אין מאַריענבאָך באַד קאָן נישט געהן גוט, אז מע פּאָלגט נישט דעם דאָקטאָר און אז מע שפּיעלט גאַנצע טעג אין קאָרטען און מע עסט זיך אָפּ דאָס האַרץ פאַר פּרעמדע ווייבלעך, וואָס מע דאַרף אויף זיי השגחה געבען, זיי זאָלען, חלילה, נישט געהן אין שאַדען...

לייענענדיג, היים, דייע שענע גרויסע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו דייע „גוטע פּריינד“, האָב איך מיך דערמאַנט אין די אַמאָליגע גליקליכע צייטען, וואָס וועלען זיך שוין ליידער קיינמאָל נישט אומר קעהרען... אַמאָל, געדענק איך, פּלעגסט דו מיר אויך שרייבען גרוי-סע ליעבע האַרציגע בריעף; היינט שרייבסט דו אַזעלכע בריעף צו אַנדערע, און מיך פּטר'סט דו אָפּ מיט עמליכע שורות, אַדער עס געהען-אָוועק וואָכען און דו שרייבסט גאָרנישט. נאָר שאַ, איך האָב נאָך פּערגעסען אז דו האָסט קיין צייט נישט. האָסט נעבאָד אויף זיך אזוי פּיעל זאָרגען אין דעם „וויסטען“ מאַריענבאָך, דער אויבערשטער זאָל טאַקי שומר ומציל זיין אַלע אידען!...

צום ביישפיעל, דיינע בריעה, וואָס דו שרייבסט צו דיין פרוי, זענען נישט אזעלכע, ווי די, וואָס דו שרייבסט צו דיינע נוטע פריינד. אין די בריעה, וואָס דו שרייבסט צו דיין פרוי, בעקלאַנגסט דו דיך אויף דעם „וויסמען“ מאַריענבאָד, אַז דו טהוסט נישט קיין זאַך, אויסער דעם, וואָס די דאָקטוירים הייסען דיך. נישט דו עסט, זאָגסט דו, נישט דו זיצסט אויף איין אָרט, נישט דו ריהרסט דיך צו, חס ושלום, צו אַ קאָרט, — מיט איינעם וואָרט, דו „קורירסט“ זיך און קומסט נעבאָך אָפּ אויף דער וועלט און ליידסט גלות מאַר ריענבאָד. וועהרענד דיינע בריעה, וואָס דו שרייבסט צו אַנדערע, זענען אַ סך לעבעדיגע, אַ סך פרייליכע, און ליינען זיך, ווי אַ פעליעטאָן. פון דיינע בריוולעך, וואָס דו שרייבסט צו אַנדערע, איז צו זעהען, ערשטענס, אַז דו שטעלסט די דאָקטוירים אַ פייג, און אַז דו עסט, קיין עין־הרע, דוקא מיט אַ רעכטען אַפעטיט, און שפיעלסט, דאַנקען גאָט, גאַנצע טעג אָדער אין דרייען פרעפעראַנס אָדער, פאַר נויט, אין צווייען אין זעכס־און־זעכציג. לאַנג לעבען זאָל די מאַדאַם טשאַפּניק, וואָרום וואָס וואָלט איך געטהאָן, ווען זי זאָל, חס ושלום, אויך נישט זיין אין דעם „וויסמען“ מאַריענבאָד? מיט וועמען וואָלט דו געשפיעלט אין זעכס־און־זעכציג? ... און, צווייטענס, איז צו זעהען פון דיינע בריעה, וואָס דו שרייבסט צו פרעמדע, ווי געטריי דו האָסט גענומען אויף זיך די אויפזיכט אויף יענע אומגליקליכע ווייבלעך נעבאָך, וואָס פאַהרען אַרויס דאָס ער־שטע מאָל אויף דער גרויסער וועלט, און ווי נאָהענט דו נעמסט זיך צום האַרצען, וואָס די דאָזיגע עלענרע ווייבלעך שפאַצירען אַרום איבער מאַריענבאָד נישט מיט דעם, וואָס מע דאַרף, און געהען אין רעסטאָראַן עסען נישט מיט דעם, וואָס עס פאַסט פאַר זיי, און שטעהען נישט אין דעם געווינשמען האַטעל. באַשר בכך, דאַרפסט דו אוועקלעגען דאָס געזונד, איבערפּעקלען די פערבלאַנזעטע נשמות אין איין אַנדער האַטעל און למען השם געבען צו וויסען זייערע מאַנען, אַז זיי זאָלען נעבאָך האָבען עגמתי־נפש און אויסגעהן מיט אַלע כחות? ... ניין, חיים, מפקיר זיין זיך שוין טאַקי גאָר אינ־

עין־הרע... נאָר נישט פון דעם רעד איך. דו ווייסט, חיים, אז איך בין נישט אזוי דום, איך זאָל זיין אייפערזיכטיג, ווי אַנדערע פרויען, ווי מיין שוועסטער חנצי, למשל, אז אָך און וועה איז צו איהר מזל, זי האָט אויך גוטע גרוסען פון מאַריענבאד. גוטע פריינד שלאָפען נישט, געבען זיך מיה צושטעלען איהר אַלע מאָל נייע סיורפריזען פון איהר תכשיט, בריוולעך און ליעבע־צעטעלעך צו אַלערליי „רושינקעס“ און „ליובינקעס“. א נחת צו האָבען אזא שוואַגער, ווי אונזער מאַרק, און א תענוג איז דאָס אַ גרויסער, אז מע האָט די זכיה איהם פאַר אַ מאַן צו האָבען. ווען דו זאָלסט זיין אין דער חיים, וואָלטען מיר אינאיינעם פאַרט געוועהען עפּים איין עצה, וואָס טהוט מען מיט דעם פאַרפאַלק, אַ ביטערער רחמנות אויף מיין שוועסטער! אפשר וואָלטען מיר דאָס פאַרעל אָפּגע'גט, טראָץ דעם, וואָס חנצי איז אין איהם צו די צרות פערליעבט, זאָגט, אז זי קאָן אָהן איהם נישט לעבען. פערפינסטערט איז זי געוואָרען! האָב קיין פאַראיבעל נישט, חיים, וואָס איך דול דיר אַ קאָפּ. ווי טאָר איך פון דיר פערלאַנגען, אז דו זאָלסט אין זינען האָבען פאַר מיליען־זאַכען, אז דו האָסט אויף זיך דאָרטען אזוי פיעל פליכטען? ... נאָר איך קעהר מיך אום צו דיין בריעף.

דו בעקלאַגסט זיך פאַר מיר, חיים, און בעדויערסט, וואָס דו ביזט נישט קיין שרייבער. ווען דו זאָלסט זיין אַ שרייבער, זאָגסט דו, וואָלסט דו געהאַט פון מאַריענבאד צו שרייבען און צו שרייבען. וועלטען וואָלסט דו איבערגעקעהרט! איך מיין, אז דו זאָגסט עס גלאַט אזוי, ווייל דו ביזט זעהר בעשיידען. אומגעקעהרט, איך דאַרף דיר מאַכען אַ קאָמפלימענט, אז איך האָב מיר קיינמאָל נישט פאַרגעשטעלט, אז מיין מאַן זאָל האָבען אזא טאַלאַנט צום שרייבען. דייע בריעף, חיים, זענען, אָהן אַ טראָפען חניפה גערערט, אַ מוס־טער פון אַ בריעפענשטעלער. אויסערדעם, וואָס זיי זענען אזוי שען געשריבען, זענען זיי נאָך דערצו פערשיעדענאַרטיג, יעדער בריעף מיט איין אַנדער טאָן און מיט איין אַנדער אינהאַלט, טראָץ דעם, וואָס זיי זענען אַלע כמעט אין איין און דערזעלבער צייט געשריבען.

ווינציגער אוועקגעהן. חם וחלילה! זאָלסט דיר נישט אָפּזאָגען פון קיין זאך. רק זאָלסט זיך היטען פון שלעכטע מענשען, פון לעדיגגעהערס, פון שאַרלאַטאַנעס, וואָס האָבען נישט אין זינען זייערע אַייגענע ווייבער און קוקען אויף שענערע. און זאָלסט דיך אָנהאַלטען בעסער אָן מיינע אמת'ע גוטע פריינד, און זאָלסט אָפּ-היטען די קור, און זאָלסט מיר זיין געזונד, און קומען געזונדער-הייר, אם ירצה השם, אַהיים, ווי עס ווינשט דיר באמת

בעלך שלמה קורלענדער.

20

אסתר סאַראַקער פון די נאַלעווקים אין וואַרשאַ צו איהר מאַן חיים סאַראַקער אין מאַריענבאָר.

ליעבער חיים!

עס וואונדערט מיך, וואָס איך האָב שוין לאַנג פון דיר קיין שום ידיעה. פון יענעם בריעה אָן, וואוּ דו בעקלאַנגסט זיך אויף דעם „וויסטען“ מאַריענבאָר, אז ס'איז דאָרט נישטאָ וואָס צו טהון, ביזט דו מיט אַ מאָל אַנשוויגען געוואָרען, וועהרענר צו אַנדערע, האָב איך געהערט זאָגען, שרייבסט דו זעהר אָפט און זעהר אַ סך... איך ווער געוואָהר דורך פרעמדע, אז דו ביזט דאָרט, מיט נאָט'ס הילף, אַ קאוואַליער אין דעם מאַריענבאָר, וואָס פערמאָנט, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אזוי ווינציג מאַנספאַרשוניגען און אזוי פיעל פרוי-ענצימערס! איך דענק, חיים, אז עס דאַרף צו זיין גאַנץ אַנגע-נעהם זיך פיהלען, ווי מע זאָגט ביי אונז, „איין זכר אין מאַסקווע“... אמת, מע דאַרף זיין דערצו זעהר געשיקט און מע מוז בעזיצען גע-וויסע פעהיגקייטען צו קאָנען יוצא זיין פאַר אזוי פיעל דאַמען, קיין

באלד זעהען זיך מיט מיין פריינד חיים סאָראַקער, איהם נישט דערזעהלען, וואָס און ווען, ער זאָל גאָר אָפּילו ניט איבערקלערען, אַז דו ווייסט פון זיינע בריוולעך צו מיר. זאָלסט איהר נאָר לאָזען גריסען פון מיר גאָר פריינדליך, און זאָלסט נעמען געלד ביי איהם אויף מיין רעכענונג, וויפיעל דו בעדאַרפסט. זאָלסט זיך נישט קוויינקלען אין דער סומע, נאָך אַ פינף-און-צוואַנציגער און נאָך אַ פּופציגער. ממהנפּשך — עס קאָסט שוין אזוי פיעל!... זאָלסט נאָר געדענקען איין מאָל פאַר אלע מאָל, אַז איך זשאַלעווע דיר. חלילה, נישט דעם גראַשען דאָרט, וואו עס געהט אין דיין געזונד, וואָרום סוף-כל־סוף איז מיר דיין געזונד טייערער פון אלץ אויף דער וועלט.

גם זיי ווייסען, בעלציי היקרה, אַז עס איז געווען ביי מיר אַ גאָסט, דיין פעטער משה פון ראָדעם, און האָט מיך אָפּגענודעט אַ גאַנצען טאָג מיט אַ גאַנצער נאַכט. ער וויל, איך זאָל איהם געבען אַ שטעלע ביי מיר אין דעם נייעם הויז. האָב איך איהם געגעבען אַ פיינע נדבה. האָט ער קיין נדבה נישט געוואָלט נעמען. ער איז נישט קיין מקבל, זאָגט ער, און, חלילה, נישט קיין מחזיר על הפתחים. ער וויל, זאָגט ער, כּשׁר פּערדיענען זיין שטיקעל ברויט. ווייס איך נישט, וואָס ער מיינט „כּשׁר“, און וואָס מע טהוט מיט איהם. און פון דיין פעטער נחמן פון קוטנע האָב איך געהאַט אַ בריעה, שרייבט ער, אַז ער איז אָפּגעברענט געוואָרען אין דער גרויסער שרפה, אַרויס מיט ווייב און קינדער ווי די מאַמע האָט זיי געהאַט, און בעט הילף. האָב איך איהם אַרויסגעשיקט וויפיעל איך האָב געקאָנט, האָטש, דעם אמת זאָגענדיג, איך לייען צייטונגען, איך האָב אין ערגיץ נישט געזעהען, אַז קוטנע זאָל האָבען געהאַט אָפּגעברענט. הכלל, געלד געהט אזוי ווי רויך, און דיר-הגעלד, ביז מע רייסט-אַרויס ביי די לאַקאטאַרען, קומט-אַן מיט ווערים. און דאָס נייע הויז האָט מיך שוין אַריינגעשלעפט אזוי ווייט, אַז איך פיהל, גלייך ווי איך טרינק מיך. נאָר זאָלסט נישט איבערטראַכטען, אַז איך שרייב דיר התנצלות, בכדי ס'זאָל ביי דיר

וואלעיר און אויף דיין דזשענטעלמאן, וואָס האָט נישט קיין אַנדער
 נאָמען ביי אונז אויף די נאַלעווקים, אויסער מאיר/על שאַרלאַטאַן.
 איך בין זיכער, בעלצי היקרה, אַז דו וועסט דורכלייענען סאָר
 ראָקער'ס בריוולעך, וועסט דו אַליין זעהן, אַז עס וואָלט פאַר דיר
 פיעל געזינטער געווען, ווען דו פאַלגסט מיך און האַלטסט זיך בע-
 סער ביי מיינע גוטע פריינד, נישט ביי די אַדעסער שאַרלאַטאַנעס,
 וואָס וואַרפען אַוועק זייערע ווייבער און פליהען אַרום איבער מאַ-
 ריענבאָד און קוקען אַרויס, טאָמער דאַרף קומען צו פאַהרען אַ שען
 ווייבעל, זאָלען זיי זיך אָננעמען איהר קריוודע. און וואָס די יאָ-
 מאַיטשיכע וועט דיר דערצעהלען מעשיות אויף מיין פריינד חיים
 סאָראָקער, אַז ער שפיעלט טאָג ווי נאַכט אין זעכס-און-זעכציג מיט
 דיין קרובה חוה'לע טשאַפניק, זאָג איך דיר, בעלצי היקרה, אַז,
 ערשטענס, איז דאָס אַ ליגען. און צווייטענס, טאָמער אַפילו איז
 דאָס אַיין אמת, איז שולדיג אין דעם דיין קרובה, נישט ער. אַ
 סימן — נאָ זעה, וואָס חיים סאָראָקער שרייבט מיר טאָקי וועגען
 דעם. זיי מאַכען אַ מאָל אַ זעכס-און-זעכציג, ווייל ס'איז איהם
 סקוטשנע, נישטאָ מיט וועמען צו שפיעלען, שפיעלט ער מיט איהר.
 נאָר ער וויל אַזוי שפיעלען מיט איהר, ווי איך וויל טאַנצען, וואָרום,
 אַז זי פערשפיעלט, צאָהלט זי נישט. לייען איבער גוט חיים סאָר-
 ראָקער'ס בריוולעך, וועסט דו זעהן, וואָס ער שרייבט מיר פון אַלס-
 דינג, ער לאָזט נישט דורך קיין ברעקעל. און אַז דו וועסט איבער-
 לייענען די בריוולעך, זאָלסט דו זיי מיר אָפשיקען צוריק, ווייל
 איך האָב איהם געגעבען מיין עהרען-וואָרט, אַז קיין פויגעל זאָל
 נישט וויסען, וואָס ער שרייבט מיר.
 איך מיין, אַז דו פערשטעהסט אַליין, אַז ער איז גערעכט, וואָס
 ער שרייבט מיר, וואָרום ער איז מיר אַ גוטער פריינד באמת און
 איז שוין נישט קיין „אויסגעוועבטער“. ער איז שוין יאָ אַ קלוגער
 מענש און אַ פראַקטישער. ער פערשטעהט שוין דוקא יאָ, וואו
 אַיין און וואו אויס. על-כּן בעט איך דיר, בעלצי היקרה, זאָלסט,
 למען השם, ווי נאָר דו וועסט ערהאַלטען דעם דאָזיגען בריעה,

איז אזוי פריינדליך און איז זיך מטריח און קומט אַרויס מיך אָפּ־
 נעמען פון דער באַהן, און העלפט מיר ביי'ם געפעק, און זעצט זיך
 אויף מיט מיר אויף איין פוהר, טאָר איך נישט פערפאָהרען אַהין
 וואו איך וויל, חס ושלום! נאָר איך מוז, מע נויט מיך פון קהל,
 איך זאָל מיך אָפּשטעלען דוקא אינ'ם אייגענעם האַטעל, וואו דער
 אַרעסיט, דוקא מיט איהם געהן אָנקוקען מאַריענבאָד, און דוקא
 פון איהם לאָזען זיך פיהרען אין אַ רעסטאָראַן אַריין, און מסתמא
 מיט איהם ביי איין טיש זיך אוועקזעצן עסען, אזוי, אז לאָז די
 יאַמאַיטישכע, מיט דער טשאַפניק, מיט דער לויפערמאַן, מיט דער
 ברויכשטוהל, מיט דער שערענציס, מיט דער פעקעליס, — דאָס
 הייסט, אַלע נאַלעווקים, פון איין עק ביז'ן אַנדערען עק, — לאָזען
 זעהען, מיט וועמען שלמה קורלענדער'ס ווייב בעלצי עסט אַ דייר
 טשען וואַרעמעס! און פערקעהרט, אז עס קומט דעם מאַנ'ס אַ
 גוטער פריינד און וויל מיר איבערגעבען אַ גרום פון מאַן, דאַרף
 איך איהם זעהען וואָס גיכער משלח זיין, וואָרום דעם מאַנ'ס גוטער
 פריינד איז דאָך נישט קיין קאוואַליער, און יענער איז אַ קאוואַ-
 ליער, און איין אַרעסיט, און אַ דזשענטעלמאַן, און גלאַט אַ יונגער-
 מאַן אַ תכשיט, וואָס אַבי מע האָט איהם אָפּגעגעבען דאָס נדן,
 היינט וואָס געהט איהם אָן אַ ווייב, אז ס'איז פאַרהאַן אין מאַר-
 ריענבאָד שענערע ווייבלעך, עלענדע, וואָס מוזען נעכאָך אויסשטיי-
 גען איינע אַליין אין אַ פרעמדער שטאָרט, זיך אויפזעצן אַליין אויף
 אַ פוהרעל און פערפאָהרען אַליין אין אַ האַטעל, און געהן אַליין
 אין אַ רעסטאָראַן מיטאַג עסען אָהן אַ שום קאוואַליער — געשיקט
 זיך עס? אַי, טאָמער איז יענער איין אויסוואורף פון דער נאַטור,
 וואָס גאַנץ וואַרשאַ האָט מיט איהם צו טהון — וואָס געהט עס
 מיך אָן?

נאָר למאַי זאָל איך רעדען, בעלצי היקרה, אויף אַ מענשען
 לשון־הרע גלאַט אזוי אין דער וועלט אַריין? אַמעהר, נאַ, אַט האָסט
 דו דיר דאָ די בריעף פון מיין פריינד, חיים סאַראַקער, און זעה,
 וואָס ער, איין אייגענער שוואַגער, שרייבט אויף דיין שענעם קאָ-

אלטער בחור, און מעג האָבען וויימפערלעך אויף דער נאָז, און מעג רייסען פון טוידט און פון לעבעדיג, נאָר קוים זיצט ער אין בערלין, איז ער שוין אַ קאָוואַליער און מעג דערצעהלען פרעמדע ווייבלעך, אַז זיי זענען איהם פון דעם ערשטען טאָג אָן געפעלען, און האָטש מע זאָגט איהם אין די אויגען, אַז ער איז אַ איריאַט און אַ נאַחאַל, פון דעסטוועגען איז ער מיך מכבד אויף מאַרגען מיט בוקעטען און מיט בלומען, און איך דאַרף עס אָננעמען פאַר ליעב, און איך טאָר זיי איהם נישט וואַרפען אין פנים אַריין. מעגליך, אַז דו ביזט גע- רעכט: אַז איך פּאָהר אין וואַגאַן, דער רוח ווייסט מיט וועמען, און איך ווייז זיי דאָס קירושין-פינגערעל און זיי האַפען מיר קושען די האַנד, טאָר איך זיי נישט ברעכען די ביינער, אָדער אַרויסוואַרפען פון וואַגאַן, אָדער, לכל הפחות, אַריינרופען דעם קאָנדוקטאָר און הייסען אַרויספיהרען, נאָר איך דאַרף זיי נאָך, אַדרבה, אויסנוצען, זיי זאָלען מיר העלפען אַרויסוואַרפען די פעקלעך פון וואַגאַן, און איך בין מחויב אויסהערען פון זיי בעת-מעשה טויזענד קאָמפּלי- מענטען, וואָס שלאָגען צו דער גאַל... מעגליך, אַז איך בין אַיין אויסגעוועבטער פון דער אַלטער וועלט און הויב נישט אָן צו פער- שטעהן, אַז עס קומט מיר אַרויס אַקעגען אויפ'ן וואַקואַל אַ יונגער- מאַן, אַיין אַדעסיט, וואָס איך ווייס, אַז ער האָט אַ שם פון אַ שאַר- לאַטאַן, און שטעלט זיך אוועק מיך אויספרעגען ווער איך בין און וואָס איך בין, טאָר איך איהם נישט זאָגען: „ווער זענט איהר, יונגערמאַן, און וואָס זענט איהר?“ ניין, חס ושלום. אַדרבה, איך דאַרף איהם מאַכען טאַקי באַלד אויפ'ן אָרט פאַר אַ קאָוואַליער און אויפזעצען זיך מיט איהם אויף איין פוהר און העצקען זיך מיט איהם פונ'ם וואַקואַל ביז'ן שטאָרט אַריין, אַזוי, אַז נישט נאָר די יאַמאַיטישיכע, וואָס בעשטעהט אַליין פאַר אַ גאַנצע וועלט, נאָר טאַקי די גאַנצע וועלט זאָל זעהען, ווי שלמה קורלענדער'ס ווייבעל פון די נאַלעוויקיס פּאָהרט אין מאַריענבאָד מיט אַיין אַדעסער שאַר- לאַטאַן פּראַנק און פּריי, און שטעלט אַרויס דער וועלט אַ גרויסע פייג. דאָס אַליין איז אָבער נאָך ווינציג. אַז מאיר'על שאַרלאַטאַן

זיך צו פריגלאשען אייך אינאיינעם מיט אייער פאָררוגע, מאַדאַם פעקעליס, אויף אונזער פראָגולקע מאַרגען קיין עגער. דאָרט וועלען זיין אַלע אונזערע אינטימע בעקאַנטע, און מיר וועלען פערברענגען די צייט זעהר פריאַטנע. מיר וועלען זיך קאַטאַיען אויף אַ לאַדקע, און איך וועל לייענען מיינע אַ באַסני, וואָס איך האָב סאַטשיניאַעט אויף יאַמאַיטישיכע'ס טעכטער, און איך נאַרעיע זיך, אַז איך וועל אייך דאָסטאַווען איין אמת'ע אודאַוואָלסטווייע. איך מיינ, אַז ווי באַלד די מאַדאַם קורלענדער סאָגלאַסעט זיך, דאַרפט איהר און אייער פאָררוגע זיך אויך סאָגלאַסען. מיר געפינען זיך אין מאַר ריענבאָד, נישט אין וואַרשאַ אויף די נאַלעווקיס, און דאַרפען זיין ווייט פון אַלערליי פּרעדראַזטודקעס.

איך גרויס אייך ביידען גאָר פריינדליך.

אייער מאַר ק ד א ו ו י ד א ו ו י ט ש מ .

19.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקיס אין וואַרשאַ צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאָד.

לוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיין בריעף מקבל געווען און איהם דורכגעלייענט פון אָנהויב ביז'ן סוף און געטראַכט זיך, אפשר ביזט דו גערעכט? אפשר בין איך טאַקי, ווי דו זאָגסט, אין די זאַכען אויסגעוועכט? אפשר בין איך טאַקי, ווי דו זאָגסט, אַ מענש פון דער אַלטער וועלט און ווייס נישט, וואו איין און וואו אויס? מעגליך, אַז איך בין נישט שטאַרק איבערגעשפיצט, האָמט אַפילו די וועלט האַלט מיך, דאַכט זיך, נישט פאַר אַזאַ גרויסען נאַר. מעגליך, אַז דו ביזט גע-רעכט, אַז יעדער פּלאַכט און יעדער שמויער, ער מעג זיין איין

צו אוחאזשעווען נאך אונזערע נאלעווקער ווייבלעך? און דאָס, וואָס איך בין אזוי ליובענע מיט דער מאַדאַם קורלענדער, בער-דאַרף אייך נישט אודיווליאַען. איך אוועראַיע אייך, אז איך בין צו יעדער זשענשטינע אזוי. ס'איז ביי מיר אזא פּריוויטשקע. אַלע אַדעסטיען זענען וואָאָבשטשע וועזשליווע און אַטקראָווענע. און איך זאָג אייך אַטקראָווענע, אז די מאַדאַם קורלענדער איז נישט ווערט אַיער מיזיניען. אייך ווייס איך, פּאַקראַיני מיעריע, אז מע האָט אייך נאַוויאַזעוועט צוויי „איטשי-מאַיערס“, און איהר סטראַציעט נעבאָך און קומט-אַפּ פאַר פּרעמדע זינד. די מאַדאַם קורלענדער אָבער האָט זיך אַליין פּערקויפט צוליעב געלד. און דאָס, וואָס די מאַדאַם פּעקעליס נאַפּאַמינאַיעט מיר אַלע מאָל, אז איך בין אַ זשענאַמער, איז דאָס, פּאַ מאַיעמו, איין איבעריגער טרוד. איך אַטריציע דען, אז איך האָב אַ פּרוי? איך זאָג נאָר, אז דאָס מעשאַיעט מיר נישט צו זיין דרוזשנע מיט שענע קלוגע אַבראַזאַוועטע דאַמאַטשקעס, אויף וויפּיעל ס'איז נאָר וואָומאַזשנע. פּאַלנט מיר, אַ גוטען פּריינד, און פּאַלזעוועט זיך מיט אַיער פּרע-ביוואַניע דאָ אין מאַריענבאַד... מעושרו פּראַטשים, ווער האָט אייך געזאָגט, אז איך שרייב באַסנים? די מאַדאַם טשאַפּניק, צי די מאַדאַם קורלענדער? און וואָס האָבען זיי אייך געזאָגט? וואו זעהען מיר זיך היינט?

אַיער מ. מ.

מאיר טאַריאַטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענציס און מאַדאַם פּעקעליס אין מאַריענבאַד.

אונזער קרוזשאַק אין מאַריענבאַד האָט גערעשעט יעדינאַנאַלס-נע, אז אַיער פּרוטסטויע איז אזוי פּיאַטנע, אז מיר אָסמעליווען

פּאָזשאַלאַסטאַ, פאַר וואָס קומט אײך, איהר זאָלט סטראַדאָיען מעהר פאַר דער גאַנצער וועלט? פאַר וואָס איז בײ אונז אין אָדעס יעדע זשענשטינע סוואַבאָדנע און ווייסט נישט פון קײן ראַבסטוואָ? איך בין וואָזמושטשאָן, זאָג איך אײך, דאָ גלויבני דושי אי אָבד ראַטנאָ I נאָר אויב איהר ווילט, מיר זאָלען ראַסוואַדאָיען וועגען דעם מעהר פּאָדראַבנע, זײט היינט פון דרײַ ביז פיער אין „קאַפּע־מיניאָן“, וואָרום אין „קאַפּע־עגערלענדער“ איז צופיעל האַרמידער, נאָך ערגער ווי בײ אײך אין וואַרשאַ אויף די נאַלעווקיס. וועמען האָט איהר דאָרט נישט געזעהען?

מיט דער גרעסטער ניעטערפעניע וואַרט איך אויף אײך בײדען. גרײסט דער מאַדאם פעקעליס.

מ. ד. מ.

17.

מאיר מאַריאַטשיק פון מאַריענכאד צו דער מאַדאם שערעניס און מאַדאם פעקעליס אין מאַריענכאד.

נאַפּראַסנע האָט איהר מיך פּאָדאָרעוואַיעט. איך פּערוזיכער אײך, אַז דאָס, וואָס איך האָב אײך געזאָגט היינט בײַם ברונען, איז ווייט פון אַ קאָמפּלימענט. איהר מענט מיר גלויבען פּאָסאָ־וועסטי. איך ציעניווע אין יעדער זשענשטינע וואָפּערוויך שכל, וואָווטאָריך טאַקט, און ווטערטיך אָבראַזאַוואַניע. איך האָב מיט אײך ווינציג גערעדט, אָבער גלויבט מיר: איך קען אײך בײדען אַזוי אָסנאַוואַטעלנע, גלייך ווי מיר וואָלטען זײן זנאַקאַמע פון יאָהרען. און דאָס, וואָס איהר מײנט, אַז איך בין רעווינווע, — די מאַדאם פעקעליס האָט מיר דאָס צוויי מאָל נאַמיעקעוועט — שווער איך אײך, אַז איהר אָשיבאַיעט זיך. איך האָב נאָר גע־זאָגט: וואָס האָט אַזאַ קעשעניעווער גאום, אַזאַ פּראָווינציאַל,

פלימענט, וואָלט איך אייך געוואָגט פאַ סעקרעט, אַז איך ווייס נישט, ווער פון אייך ביידע איז יונגער און ווער איז שענער. עס איז בעשערט געווען, אַז אונזער צווייטע ווסרעטשע זאָל זיין זאָ-גראַניצע, און איך בין זעהר ראָד. וואָרום זאָגראַניצע איז נישט וואַרשאָ, און מאַריענבאָד איז נישט די נאַלעוויקיס. איך פּאָזדראַווע אייך און אייער פּאָדרגע מאַדאַם פעקעליס מיט אייער פּריעזד קיין מאַריענבאָד. און איך בעט אייך, איהר זאָלט זיין אזוי ליובעזנע צונעמען פון מיר דעם בוקעט פון פּרישע ראָזעס אינאיינעם מיט מיינע בעסטע פּאָזשעלאַניעס.

אייער פּאָקאָרני סלוגאַ

מ א ר ק ד א ו ו י ד א ו ו י ט ש מ א ר י א מ ט ש י ק .

16.

מאיר מאריעמטיק פון מאריענבאר צו דער מאדאם שערענציס און מאדאם פעקעליס איז מאריענבאר.

אַטשען ראָד, וואָס איהר האָט מיך פּערשטאַנען, נאָך איהר אָשיבאַיעט זיך, אויב איהר פּרינימאַיעט עס פאַר אַ קאָמפּלימענט. איך אוויעראַיע אייך, אַז איך בין וואָאָבשטשע אַ מענש אַ איס-קרענער. אַלע אַדעסיטען זענען אזוי. ביי אונז אין אַדעס זענען נישט פּאַרהאַן קיין דוואָליטשנאַסטען. און וואָס איהר נאַמיעקע-וועט אויף מיין דאָילני ראָדסטוועניצע, אויף דער יאַמאַיטישכע און אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק און נאָך אַזעלכע... (דאָ איז אויסגע-מעקט אַ וואָרט), איז ביי מיר נאַפּליעוואַט! אַ קוראַרט איז נאָ-זנאַטשעט געוואָרען אויף ראַזווליעטשעניעס, נישט אויף מאַראַל. איך זעה נישט אַיין אין דעם קיין שום פּרעסטופּלעניע, וואָס איהר ווסטרעטשאַיעט זיך מיט אַיין אַבראַזאָוועמען מענשען. זאָגט מיר,

.15

מאיר מארימטשיק פון מאריענבאד צו דער מאדאם שערענצים און מאדאם בעקעלים אין מאריענבאד.

אויב איך אָשיבאָיע מיך נישט, האָבען מיר זיך מיט אייך יוזטרעטיט פאַרצויאָהרען אין וואַרשאָ אין שווייצאַרסקי דאָלינע אויף אַ אידישען ליטעראַטורנע וועטשער. אַ סימן: איהר זענט געזעסען אין צווייען מיט אייער פּאָדרוגע און האָט זיך געשמאָלצען פאַר געלעכטער. ס'איז געווען דעמאָלט דער „זידע“ פון אונזער אָדעס, און וואַרשאָ האָט איהם געטשעסטעוועט. נאָך אַ סימן: איך בין צוגעגאַנגען צו אייך דעמאָלט און האָב אייך אַ פרעג געגעבען אויף רוסיש: „פּאַווואָלטי אונזאַט פּריטישינו וואַשיי ראַ-דאָסטי?“ האָט איהר מיר געענטפּערט האַלב אויף פּויליש, האַלב אויף רוסיש: „דליאַ טעגאַ טשטאַ נאַם וועסאָלאָ“. און איהר האָט זיך איבערגעקוקט מיט אייער פּאָדרוגע, און אַך! איך וועל קיינ-מאָל נישט פּערגעסען דעם בלעסק פון אייערע שענע אויגען!... גאַכרעם זענען מיר געגאַנגען אין דרייען — געדענקט איהר — פון די לאַזענקים ביז יערוסאַלימסקי אַלעע און אַביסעל ווייטער. איך האָב געבאַטאָיעט, דערצעהלט אַנעקדאָטען, און איהר האָט געלאַכט... און נאָכרעם האָט איהר מיך געבעטען, איך זאָל אייך אָסטאַווען. האָב איך אייך אָסטאַוועט, נאָר מיט איין אוסלאָווע, אַז מיר זאָלען זיך ווסטרעטשאַיען נאָך אַ מאָל. איצט, אַז מיר האָבען זיך ווסטרעטיט ביי'ם קרייצברון, האָט איהר זיך געמאַכט גלייך ווי מיר זענען גאַרנישט זנאַקאַמע... איך האָב זיך באַלד געשטויסען, אַז עס פּאַסט אייך נישט מסטמא פאַר פּאַסטאַראָני. און דאָס איז די פּריטישינע, וואָס איך אָבראַשטשאַיע זיך צו אייך דורך אַ זאַפּיסקע. איהר קאָנט אייך גאַרנישט פּרעדסטאַווען, ווי ווייט איהר האָט זיך ביידיע איזומעניאַיעט, קאָניעטשאַנאָ, צו גוטען. איך זאָל וויסען, אַז מיינע ווערטער וועלען נישט קלינגען ווי אַ קאַמף

פאר זיין הנצי'ן, עם זאָל איהם אַזעלכעם פּערגעהן, אז ער זאָל פּער-
געסען אָן אונז. און אַ בענקעלע קאָנסט דו איהם צושמעלען זעהר
אַ שענס. איך שיק דיר דאָ זיינע אַ פּאָר ליעבער-צעטעלעך, וואָס ער
האָט געהאַט געשריבען דאָ אין מאַריענבאָד צו צוויי נאַלעווקער
ווייבלעך, צו דער שערענציס און צו דער פּעקעליס. געבאָך כּשר'ע
נשמות. ביי אונז אויף די נאַלעווקיס געהען זיי אַלע שבת אין דער
פּריה אין שוהל אַרין דאוונען, און בייטאָג אין זאַקסישען גאַרטען,
נישט אַליין, מיט זייערע איטשע-מייערס; נאָר די איטשע-מייערס
בלויבען אופּ יענער זייט, וואָרום מע לאָזט זיי נישט אַרין איבער
די לאַנגע קאַפּאַטקעלעך. דאָ האָבען די דאָזיגע צנוועט אַראָפּגע-
וואָרפען, זאָלסט זעהן, די פּאַריקלעך און ווילען געניסען מאַריענ-
באָדער פּערגעניגען און וויסען נישט ווי אזוי. מיר האָבען זיי
זיך פּערטרויט, ווי פּאַר אַיין אייגענער שוועסטער, און מענסט זיי
גלויבען אויף נאמנות, אז ווייטער פּון די בריוולעך איז ביי זיי
נישט געגאַנגען. איך בין דיר ערב פּאַר זיי, ווי פּאַר זיך אַליין,
און טאַקי די בריוולעך אַליין זענען דער בעסטער בעווייז. נאָר
איינס צום אַנדערען געהער זיך נישט אָן. ס'איז נויטיג, ווי אין
לעבען אַרין, אז מאַיר'על'ס ווייב, הנצי, זאָל די דאָזיגע ליעבער-
צעטעלעך זעהן און אַביסעל קלויבען נחת פּון איהר תּכּשיט... איך
מײן, אז זי וועט באַלד דערקענען איהר מאַרק דאווידאָוויטש'עס
האַנדשריפט מיט זיין אַדעסער אידיש, און לאָז זי זיך נאָר גוט
צוקוקען צום דאַטום, אז די צעטעלעך זענען געשריבען געוואָרען
נישט פּאַר חמעלניצקי'ס צייטען חלילה, און נישט אין אַרעס אויפ'ן
לימאַן, נאָר היינטיגען זומער, טאַקי דאָ אין מאַריענבאָד. זאָלסט
נאָר זעהען אזוי, אז אויסער הנצי'ן זאָל קיינער דערפּון נישט וויסען,
וואָרום די צעטעלעך זענען פּערטרויט געוואָרען נאָר מיר, און איך
האָב זיי געגעבען מיין עהרענוואָרט, אז קיין פּויגעל וועט נישט
וויסען. זיי מיר געזונד, בערנאַרד. איך ערוואַרט פּון דיר גוטע
נאַכריכטען און פּערבלייב דיין דיך ליעבענדע פּרוי

ח ו ה ט ש א פ נ י ק .

און מעהר פון אלעמען, דאכט מיר, אָט די צוויי שוואַגערס: חיים סאַראַקער און דער אַרעסיט מאַריאַמטיק. מילא, מאַריאַמטיק איז געווען אַ שאַרלאַטאַן, אז ער איז נאָך געוועזען אין אַרעס. אַבער חיים סאַראַקער, אַ איד אַ סוחר, האָט שוין דערוואַכסענע קינדער! דו מיינסט, איך האָב איהם נישט געפרעגט? „ווי שעמט איהר זיך נישט, זאָג איך איהם, אַ איד, אַ טאַטע פֿון קינדער, נאָכ־לויפען, ווי אַייער שוואַגער, דער אַרעסער שאַרלאַטאַן, נאָך שענע וויבלעך? דערויף איז ער דאָך, זאָג איך, אַיין אַרעסיט און הייסט, זאָג איך, מאַרק דאַוידאַוויטש“...

אַ שענעם נאָמען האָט דאָ אָט דער מאַרק דאַוידאַוויטש. ער מעג זיך בענגאַבען, און עס וואָלט געווען אַ מצוה, אז זיין חנצי זאָל עס וויסען. איך וואָלט זעהר געוואָלט דערלעבען אָן דעם אַרעסיט אַ נקמה, נאָר דערפאַר, וואָס ער בערערט דיך פֿון קאַפּ ביז פֿיס. ער שווערט, אז זיין חנצי שרייבט איהם, אז זי האָט געוועזען ביי אַסתר סאַראַקער אַ בריוועל, וואָס חיים סאַראַקער האָט איהר צוגעשיקט פֿון מאַריענבאָד. דאָס בריוועל איז געשריבען פֿון שלמה קורלענדער פֿון וואַרשאַ צו חיים סאַראַקער קיין מאַריענבאָד. שטעהט דאָרט געשריבען המנ"ס מסירות אויף דיר, בערנאָרד, און אויף מיר און אויף אונז ביידען. עס שטעהט דאָרט בעשריבען אַפֿילו די וועטשערינקע, וואָס צו מיין געבורטס־טאָג, און אז דו האָסט נישט בעצאָהלט העקסעלמאַנ'ען פֿאַר דער וועטשערע, און אז דו ביזט גע־זעסען ביי שלמה'ן אין דער דירה און נישט אָפּגעצאָהלט איהם קיין דיר־העלד פֿאַר אַ נאַנץ יאָרה, און אז דו זיצסט שוין צוואַנציג יאָהר אין וואַרשאַ און קיינער וויסט נישט, ווער דו ביזט און וואָס דו ביזט און מיט וואָס דו בעשעפטיגסט זיך. און נאָך אזעלכע זאַכען שרייבט ער אויף דיר. און מאַרק דאַוידאַוויטש פּוילט זיך נישט און ווייזט אלעמען זיין חנצי'ס בריוועל. דערפאַר וואָס אָט דער אַרעסער שאַרלאַטאַן געהט דאָ אַרום און קלאַפּט מיט דער צונג אויף דיר און אויף מיר און אויף אונז ביידען, וואָלט געווען אַ גרויסער יושר, אז דו זאָלסט איהם דאָרט צושטעלען אַ בענקעלע

דערצעהלט עם גלאט אזוי, אקעגען איהר מאן, וואָס די גאַנצע וועלט ווייסט, אז ער האָט געוואונען אויף דער לאַטעריע, פאַר וואָס זשע זאָל ער איהר נישט שיקען געלד צו דער צייט? ... איך ווייס, און אַלע ווייסען, אז ס'איז שוואַ ושרק. איהר חבר'טאָרין און איהר פריינד'ין לאה'צי ברויכשטוהל האָט מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אז זי האָט אַליין געזעהען ביי בראַנז'ין אַ פול בייטעלע מיט גאַלד, און שווערט מיט שבועות. אַוודאי דאַרף זי מיר דערצעהלען, און אז נישט, הייסט עס, ווייס איך נישט! ... פרעג איך דיך, איז נישט גלייכער, אז די יאַמאַיטישע האָט מיר אָפגעענטפערט גלייך, אָהן חנ'רלעך און אָהן חכמות: „נשמח'נו, זאָגט זי מיר, זאָלט איהר מיר געזונד זיין, זאָגט זי, ביי מיר וועט איהר, זאָגט זי, קיין געלד, זאָגט זי, נישט לייהען, וואָרום איך וועל אייך נישט לייהען, זאָגט זי, איהר ווייסט אַליין, זאָגט זי, אז אייער מאַן, זאָגט זי, זאָל געזונד זיין, איז גענוג שולדיג מיין מאַן. אויב איהר ווילט, זאָגט זי, פערדיענען שענע עטליכע הונדערט קרוין, העלפט מיר צו מיט'ן קעשעניעווער שידוך“. העלף איך איהר, ווי ווייט איך קאָן. איך רעד איהם צו, דעם קעשעניעווער דאַנטיסט, ער זאָל זיך שוין ער-קלערען צו יאַמאַיטישע'ס אַ טאַכטער, און איין עק זאָל עס האָב בען! זאָגט ער: „עס האָט נאָך צייט. לאָזען זיי נאָך אַביסעל צו-וואַכסען“... אַ ריינער אומגליק: אַלע ווייסען, אז יאַמאַיטישע'ס טעכטער זענען נישט זשערנע אין קיין יאָהרען...

דערווייל שאַרט זיך אַט דער קעשעניעווער פויגעל אַרום מיין בעל'צין און מיינט, אז דאָ האַפט ער דעם מאַטער. האָב איך איהם געגעבען אַנצוהערעניש, אז ס'איז אומזיסט זיין טרחה, וואָרום אַט יראָס שענע ווייבעלע, זאָג איך איהם, וואָס פיסקעלט זיך, און חנ'ט זיך, בענשט, נישט דאָ געדאַכט, אַלע ערב שבת ליכט און טראַגט, נישט פאַר מיר געדאַכט, זאָג איך, אַ פרעמדען שיניאָן אויפ'ן קאַפּ... איז ער אַבער אזוי פערברענט אין איהר, אז ס'איז איהם גאַרנישט אָפצווענדען! איך ווייס נישט, וואָס מיט איהר איז, מיט אַט דער בעל'צין: וואו ערגיץ אַ מאַנספאַרשוין איז ער נאָך איהר די כפרה,

דער ערשטער מינוט, וועלכער בחור ס'איז א חתן און וועלכער נישט. איך האָב געוואָלט זיך אַרײַנלעגען אין אַ שידוך פאַר איהר עלטערער מאַכטער מיט איינעם אַ מאַסקווער יובעלירער, זעהר אַ רײכער יונגעראַן און וואַרפט מיט געלד. האָט זי מיר באַלד געזאָגט: „נשמח'נו, זאָגט זי, ס'איז נישט פאַר מיר קיין חתן, זאָגט זי; זיין כלה, זאָגט זי, איז אין קיעוו; אָט וועט איהר זעהען, זאָגט זי, אַז היינט-מאָרגען איז אַ וואָרט“. און אַזוי ווי זי איז געווען דערביי. דער שדכן סווירסקי האָט זיך שוין בעריהמט פאַר מיר, אַז ער האָט היינט אין דער פריה צענויפגעפיהרט צוויי שטעדט, מאַסקווע מיט קיעוו, און פערדיענט דערביי אַ שענע מטבע. אָט דער סווירסקי פערדיענט דאָ שטיקער גאָלד! זאָלסט זיך נישט ביי זערען אויף מיר, טייערער, וואָס איך בין געוואָרען אַ שדכנ'טע אויף אַ ווײַלע. איך ווייס, אַז עס קומט דיר אָן נישט גרינג. עס טריקענט דיר גוט דער מה, ביז דו שיקסט מיר אַרויס געלד, האָב איך גע-וואָלט דיר קומען צו הילף. און אגב ווילט זיך מיר טאַקי אַ טובה טהון דער יאַמאַיטשיבע. פאַר וואָס נישט? יענע חלש'ט, געהט-אויס אַ שידוך! און ס'איז טאַקי אַ מצוה אויך. שוין צייט... כלעבען, די יאַמאַיטשיבע איז, ווי דו קוקסט זי אָן, אַ סך לייטישער פון איהר קרוב, דעם אָדעסער שאַרלאַטאַן מאיר'על מאַריאַמטשיק, און אַפילו פון מיין קרובה די גביר'טע, איך מיין טאַקי בעלצוי. איך ווייז איהר דיין בריעה, וואו דו שרייבסט מיר, אַז נאָך שבת שיקסט דו מיר אַרויס געלד, ווערד זי רויט, דערנאָך בלאַס, און שווערט זיך, אַז זי האָט נישט אַפילו קיין צעהן קרוין, וועהרענר איך ווייס, — חיים סאַראַקער אַליין האָט מיר געזאָגט — אַז ער האָט איהר ערשט נעכטען אַרויסגעגעבען אויף איהר מאַנ'ס רע-כענונג פינף הונדערט קרוין נאָך מיט עפיס. פון די לייט קאָן מען זיך דערוואַרעמען. בראַני לויפערמאַן, אַז זי דערזעהט מיך נאָר, הויבט זי שוין אָן צו בעקלאַגען זיך אויף איהר מאַן, אַז ער שיקט איהר קיין געלד נישט. זאָג איך צו איהר: „ווער פרעגט אײך, און אַקעגען וואָס דערצעהלט איהר עט מיר?“ זאָגט זי, אַז זי

דורכ'ן טאָג די זון, אז מע דאַרף דריי מאָל אַ נאַכט הלש'ען פאַר הייַן. עס קאָסט אָבער וואָלוועל. דערפאַר, אז זי קומט-אַרויס אין דער פריה צום ברונען, געהט זי אָנגעהאַן אזוי שרייענדיג שעה, מיט אזוי פיעל שמוק און בריליאַנטען, אז די דייטשען מיינען, אז דאָס איז אָדער אַ רוסישע פירשטיין, אָדער אַ שאַנסאָנעטין. היינט זאָלסט דו זעהען איהר עסען אין כשר'ען רעסטאָראַן. פון אַ פערטעל עוף הייסט זי זיך בעהאַלטען אַ שטיקעל אויף דער נאַכט. עס פלאַמט מיר פשוט דאָס פנים פאַר'ן קעלנער. אַנומעלטען האָט זי זיך גע- הייסען דערלאַנגען אַ טרונק וואַסער, האָט מען איהר אויפגעעפענט אַ פלעשעל „ניסהילבער“. אז ס'איז געקומען צו דער רעכענונג און זי האָט דערהערט, אז מע הייסט זיך בעצאָהלען פאַר דאָס גלאַז וואַ- סער, איז זי געוואָרען אָנגעצונדען! אַ גליק, וואָס איך בין מיט איהר געועסען ביי איין טישעל, האָב איך איהר אויף פויליש אויפ- געקלערט, זי זאָל בעצאָהלען און מאַכען אַ שווייג, וואָרום עס קאָן דערפון אַרויס אַ סקאַנדאַל. וויפיעל מאָל מיר זיצען אין קאַפּע „עגערלענדער“, האָט זיך נאָך נישט געטראַפּען, אז זי זאָל בע- צאָהלען פאַר דער טיי. אָדער חיים סאַראַקער צאָהלט, אָדער אונזער אַרעסיט מאיר'על מאַריאַמטישק. די ביידע קאוואַליערסטוועוען מיט איהר אויף וואָס די וועלט שטעהט, און זי נעמט דאָס אָן פאַר גוט געלד, און מאַכט זיי ביידען אַזעלכע חנ'דלעך, אז מע קאָן שטאַרבען! אַצינד איז שוין דאָ אַ דריטער, וואָס צאָהלט. עפּים איינער אַ קעשעניעווער דאַנטיסט, וואָס שרכנ'ט זיך צו יאַמאַיטישי- כע'ס טעכטער. די יאַמאַיטישכע איז דאָ אין מאַריענבאָד מיט אַלע דריי טעכטער און זוכט חתנים מיט ליכט, יאָגט זיך נאָך זיי אין די גאַסען און שלעפט זיי פאַר די פּאַלעס. דער קעשעניעווער פּראַנט איז אָבער קיין נאַר נישט. נדן וויל ער טאַקי זאָל איהם געבען די יאַמאַיטישכע, און שמייכלען זאָל צו איהם בעלצ'י. יאַמאַיטישכע אָבער ניט אַכטונג. יאַמאַיטישכע איז נישט אַזאַ אידינע, וואָס מע נאַרט זי. זי האָט איין אויג, וואָס זעהט, און אַ נאָז, וואָס שמעקט. זי שמעקט אָן אַ זאָך פאַר אַ מייל. זי ווייסט אַקוראַט פון

.14

ח'ה'לע טשאפניק פון מאריענבאד צו איהר מאן בערעל טשאפניק אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

ליעבער בערנארד!

דו דארפסט מיר פערצייהען, וואָס איך האָב דיר די גאַנצע צייט געשריבען נאָר געלד און געלד. איך בין שולדיג געווען, אז די האָר זענען נישט מיינע. איצט האָב איך מיך שוין אַביסעל אַרומגעצאָהלט און דאַנק דיר פּיעל מאָל, וואָס דו האָסט זיך געשטויסען מיר אַרויסשיקען דאָס געלד טעלעגראַפּיש. אַנישט, ווייס איך נישט, וואָס איך וואָלט געטהאָן. מאַריענבאד איז אַ פּוסטקע. אָהן אַ שיעור וואַרשעווער דאַמען, מייסטענס פון די נאַלעווקים, און ס'איז נישטאָ, ביי וועמען זיך די הענד צעפּיהרען. אויך מיר דאַמען! איינס און איינס. איך האָב שוין, גלויב מיר, קיין זיימען פון זיי. זאָלסט זעהען זייערע פּיהרעכטסען דאָ, זייער אַנטהון זיך, זייער אַרט לעבען. זאָלסט הערען זייערע געשפּרעכען, זאָג איך דיר, אז מע קאָן מאַכען פון זיי אַ בוך. וואָס זאָג איך אַ בוך? צעהן ביכער! וואו זענען אָט די אַלע שרייבערס, וואָס שרייבען אזוי שען אויף די גאַזעטען? פאַר וואָס קומען זיי נישט אַהער, אין די קוראַטען, אין די בעדער: קיין מאַריענבאד, קיין קאַרלסבאד, פּראַנצענסבאד, קיין וויסבאדען, עמס, קראַנץ אָדער אַסטענדע, האַטש אויף איין זומער, וואָלמען זיי דאָך געהאַט שטאַף נאָכדעם אויף דריי ווינטערען!

אַשטייגער, נעם מיין קרובה, בעלצי קורלענדער. כלומרשט אַ גביר'טע און אַ ציטעריגע ביי איהר מאַן, דעם קורלענדער שומה. זי וואָלט געקאָנט, דאַכט מיר, שטעהן אין מאַריענבאד ווי אַ מענש, און לעבען ווי אַ מענש, און עסען ווי אַ מענש. זאָלסט דו זעהען, האָט זי זיך גערונגען אַ צימערעל אין האַטעל — אַ שטייג, וואו מע דאַרף האַלטען עופות, אונטער'ן סאַמע דאָך. עס באַקט אזוי אָן

און דער וואָס געפעלט,
האַט אין זיך קאָפּריווען:
ער ליעטשיט אָהן געלד,
געחאָפט אין ציוניזם.
מעזשדו טיעם לויפען די יאָהרען:
מיידלעך ווערען עלטער,
חתנים ווערען קעלטער.
און אַ באַרישני איז נישט קיין וויין:
זי מעג זיין ווי אַבראַזאָוועט, ווי פיין,
נאָר קוים ווערד זי אַלט, ראַז האָט זי צרות,
פערלירט זי — דאָס ווייסט איהר אַליין —
איהר גאַנצע סימפּאַטיע, איהר מיידעלשען חן,
און טויג שוין אויף אַ טישטשע כּפרות"...

*

נו, ווי געפעלט דיר מיין באַסני? אַלע טראַגען זיך אַרום מיט
איהר אין מאַריענבאָר. אַ סך האָבען זי אויסגעלערענט אויף אויס-
וועניג. און וואָס קאָסאָיעט זיך דער יאַמאַיטשיכע אַליין, האָט מען
מיר פּערעדאָיעט פֿון איהר נאָמען, אַז מיין ראַדסטוועניצע סאָביראַ-
יעט זיך דיר שרייבען אַ בריעף וועגען מיר. אַ פּאַטאַמו זאָלסט דו
וויסען, אַז וואָס זי וועט דיר שרייבען אויף מיר, איז שוואַ ושאַר. און
אויב עס וועט זיך דיר מאַכען, וועסט זיין אויף דער חלאָדנע אוליצע,
חאַפּ זיך אַריין אין דער רעדאַקציע און געב זיי איבער די באַסני,
לאָזען זיי זי נאַפעטשאַטעווען, נאָר מיט איין אוסלאָויע: מיין
נאָמען זאָלען זיי נישט אַרויסשטעלען. ס'איז מיר נישט לאָווקע,
ווייל ס'איז אויף זשאַרגאָן...

דיינער, דושאָי אי טיעלאָם,

מ א ר ק ד א ו ו י ד א ו ו י ט ש מ א ר י א מ ט ש י ק .

איהר מיינט דאך, קאָניעטשנאָ, אָהן אַ קאָפּיקע געלט,
 ווי עס ביוואיעט היינט אויף דער וועלט?
 האָט איהר קאָק ראַז ניט געטראָפּען:
 געלט איז געווען, חתנים געלאָפּען,
 נאָר איין זאָך דארפּט איהר וויסען —
 די כלה איז געווען, איזוויניטע, פּעריסען,
 ראַזבאָרטשיווע, הייסט עס, אַ שרעק,
 פּריווערעדליווע און קאפּריונע אָהן איין עק:
 „איך בין דאָך, זאָגט זי, רב וועלוועל'ס אַ טאָכטער,
 וויל איך אַ חתן, פּאָ קראַיני מיער, אַ דאָקטאָר,
 נישט קיין דאַנטיסט,
 קיין פאַרמאָצעווט, קיין שלים־מול,
 אָדער אַ דאָקטאָר אַ ציוניסט,
 וואָס זאָל פּאָהרען קיין באַזעל.
 נין! אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
 וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקים אַ רייכען קאַבינעט,
 און אַרויספּאָהרען מיט'ן קנאַק,
 און הייסען זאָל ער פּאָל אָדער זשאַק!...“
 אָדנים סלאָוואַס, ס'איז געגאַנגען אַ גאַנג,
 און געצויגען זיך לאַנג,
 שרכנים האָבען געאַרבייט, טעריאַיעט די כחות,
 געקלאָפּט טעלעגראַמעס, געלאָמעט די מוחות,
 נאָר אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
 וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקים אַ רייכען קאַבינעט,
 און אַרויספּאָהרען מיט'ן קנאַק,
 און זאָל הייסען פּאָל אָדער זשאַק —
 האָבען זיי, ק'נעסטשאַסטיוו, נישט געפונען,
 האָטש לעג זיך און שטאַרב, געה אַראָפּ פּונ'ם זינען!
 דער איז איהר צו יונג, דער איז צו שען,
 דער איז צו הויך, דער איז צו קליין.

פאר אונז אלעמען, ווען ער צעהלט דיר אויס דין טשאסט, און לאָז
 ער בלייבען ביי דער אימושטשעסטווע. אזוי איז מיין מניעניע, און
 אזוי איז די מניעניע פון מיין פאפאשע, און דו טהו דיר, ווי דו
 פערשטעהסט. קאקאיע מניע דיעלאָ?

און ווייטער זיי געזונד, ליובעניו, איך וויל דיר קויפען, איך
 האָב געזעהן דאָ אין מאַריענבאָד, אַ „קימאַנע“. עס איז היינט די
 גאַנצע מאָדע, מיט ברייטע אַרבעל, קורצע, און פון הינטען מיט אַ
 קאַפּיושאָן. איך ווייס נאָר נישט, וואָסער אַ צווייטע דיר געפעלט
 בעסער: שוואַרץ מיט רויטע פּאַדקלאַדקע? אָדער גאָר אַ פּער-
 סירסקי קאַליר? פון אונזערע אַדעסיטען האָב איך דאָ ווסטרע-
 טשאַיעט זעהר ווינציג בעקאַנטע. און דאָס — מעהר זשענשטיש-
 נעס, וואָרום זייערע מאַנען זענען אין באַזעל אויפ'ן קאָנגרעס. און
 אזוי ווי איך האָב פיינט זיך ווסטרעטשאַיען מיט זשענשטישעס,
 ווייל די זשענשטישעס פון די קוראַרטען זענען באַלשי טשאַסטי
 ספּלעטניצעס, געה איך דאָ אַרום איינער אַליין און סקוטשאַיע אזוי,
 אַז איך צעהל שוין די טעג, ווען עס וועט זיך קאָנטשען דער סראָק
 לעטשעניע און איך וועל קאָנען פּאַהרען אַהיים צו מיין טייערער דר-
 שינקע חנזי. און ווייל איך האָב נישט וואָס צו טהון, האָב איך דאָ
 סאַטשינאַיעט אַ באַסני אויף מיין יאַמאַיטשיכע'ס טעכטער, וואָס
 קלויבען און קלויבען און קאָנען זיך נישט צוקלויבען קיין חתנים.
 די באַסני הייסט ביי מיר מיט'ן נאָמען „די פּער רי ס ע נ ע
 כ ל ה“ און הויבט זיך אָן אזוי:

„אַמאָל איז געוועזען אין וואַרשאַ אַ מיידעל,
 שטאַרק אַבראַזאָוועט, געלערענט און איידעל;
 געשפּיעלט האָט זי פּיאַנע,
 פּראַנצווויש גערעדט,
 געלייענט ראָמאַנען,
 שען — אַ פּאַטרעט,
 זומער זאַגראַניצע געפּאַהרען,
 געהאַט נאָר טשוט-טשוט אַ חסרון. —

וואָרפען די פאָריקלעך און געהען פאָררוטשקע מיט עפּים איינעם אַ קעשעניעווער פּראַנט, אַ דאַנטיסט, וואָס אוחאזשעוועט נאָך אַלע דריי יאַמאַיטשיכעס טעכטער, און יאַמאַיטשיכע אוחאזשעוועט נאָך איהם, געהט אויס, ס'זאָל זיין אַ שידוך, האָטיאָ עס וועט אזוי זיין אַ שידוך, אזוי ווי איך וועל זיין אַ רב, וואָרום דער קעשעניעווער פּראַנט פיהרט, וואָפּערוויך, אַ ליובאַוו מיט בעלצי קורלענדרער, אָבער גאַנץ סעריאָזנע, איך האָב אַ דאָקאָזאַטעלסטווע, אַז ער האָט זיך איהר שוין אָביאַסניאַעט, און זי האָט איהם מכבד געווען מיט אַ שענעם אָטקאַז, דאָס ווייס איך פון אַ דאָסטאַווערנע איסטאַטשניק, טאַקי פון דער יאַמאַיטשיכע אַליין, זי איז דאָך פאָרט מיינע אַ דאָלני ראָדסטוועניצע, איז איין מאָל אַוועק, וואָווטאַריך, ווייס איך פון דעם זנאַמעניטען וועלד־שדכן סווירסקי, אַז מע פּרעדלאַגאַ יעט איהם אַ סך אַנדערע פּאַרטיעס, און וואָס פאַר אַ פּאַרטיע מע זאָל איהם נישט פּרעדלאַזשען, איז גוט, האָט מען זיך אָנגעפּרעגט אויף איהם אין קעשעניעווי ביי עטליכע מענשען, און מע וואַרט אויף איין אָטוועט, נאָר קאַקאַיע מניע דיעלאַ? איך האָב מיר אין זינען מײן זאָך: איך דאַרף מיך פּאַפּראַווען און קומען אַהיים טשעס סקאַרעויע צו מײן חנצ'ין, וואָס איז ביי מיר ווישע ווסייע־וואָ! איך בעט דיך, ליובעניו, זאָלסט דיך נישט צוהערען צו די נאַלעווקער ספּלעמנים און זאָלסט אויפהערען איבערצוקלערען, וואָ־רום דאָס וויליעיאַעט אויף דיינע נערווען, און דו ווערסט אומזיסט ראָוסטראַיעט, און סע אַטראַזשאַיעט זיך אויף דיין געזונד, און אויף מיר מאַכט דאָס אויך נישט קיין גוטע וופּעטשאַטלעניע.

און וואָס דו שרייבסט מיר, דאושינקע, וועגען דער אימוש־טשעסטווע, סאָוועטעווע איך דיר, אַז דו זאָלסט זיך בעסער סאָגלאַ־סען אויף אַ ראַזדריעל, מײן פּאַפּאַשע זאָגט אויך דאָס אייגענע, מעגסט זיך אָביושאַיען, וויפּיעל דו ווילסט, איך האָב געזאָגט און זאָג אַלע מאָל, אַז איך דאָוועראַיע נישט דיין שוואַגער'ס חשבונות מיט זיינע ראַסחאָדען, וואָרום דיין שוואַגער איז אַ מאַשעניק, מײן פּאַפּאַשע זאָגט אויך דאָס אייגענע, אַ סך געזינטער וואָלט געווען

.18

מאיר מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו זיין פרוי חנצי מאריאמטשיק אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

אומזיסט אופרעקאיעסט דו מיך, דאושינקע, אז איך שרייב דיר, באודטאָ בי, איין מאָל אין צוויי וואָכען. מיר דאַכט, אז איך שרייב דיר פּאַטשטי אַ טאָג איבער אַ טאָג. איך האָב דען עפּים אנדערש וואָס צו טהון דאָ אין דעם מאַריענבאד, וואו די סקוּע איז גרויס און מע זעהט נישט קיין לעבעדיגע סאוּטשעסטוואָ, אויסער אונזערע וואַרשעווער אַריסטאָקראַטקעס, וואָס איך איזביע-גאיע זיי ווי די טשומאַ, וואָרום דו ווייסט, ווי אזוי איך אָטנאַסע זיך צו זשענשטישניעס וואָאָבשטשע, און ווי אזוי איך פרעזיראיע אַייערע וואַרשעווער נאַלעווקים מיט די נאַלעווקער ספּלעטניצעס. ביי אונז אין אַרעם האָט מען פיינט ספּלעטנים. ביי אונז אין אַרעם קאָנסט דו דיר געהן מיט'ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פּיס אַרויף — קאַקאיע קאָמו דיעלאַ? נאַפּרימער, פאַר וואָס אַהרט מיך נישט, וואָס דיין שוואַגער חיים אוּחאַזשעוועט נאָך שלמה קורלענדער'ס קראַסאַוויצע? און ווי אזוי, מיינסט דו, אוּחאַזשעוועט? ער פּרעד-לאַגאיעט איהר דאָזשע געלד אויף שלמה'ס קאָנטע. ער זאָגט, אז שלמה קורלענדער האָט איהם, באודטאָ בי, אָנגעוויזען, ער זאָל איהר דאָ געבען געלד אויף זיין רעכענונג. נאָר קאַקאיע מניע דיעלאַ? צי, אַשטייגער, וואָס געהער זיך אָן מיט מיר, וואָס ער שפּיעלמ, דיין שוואַגער טאַקי, מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק אַלע טאָג אין זעכס-און-זעכציג? נאַפּרימער, וואָס וואָלסט דו געזאָגט, דאוּשינקע, ווען דו זעהסט מיך שפּיעלען מיט אַ פּרעמדער זשענשטישניע אין זעכס-און-זעכציג? נאָר קאַקאיע מניע דיעלאַ? אַדער, נאַפּרימער, וואָס געהט מיך אָן, וואָס די שערענציס מיט דער פּעקעליס, אַזעלכע רע-ליגיאָנע צוויי ווייבלעך, וואָס אויף די נאַלעווקים סמעיען זיי נישט רעדען מיט אַ מוזשטישניע אַ הויך וואָרט, האָבען זיי דאָ אַראָפּגע-

פערריכטען און קומען בשלום אהיים. ווי קאָן מען זיך פערריכטען. אז מע האָט אזעלכע בריעף פון דיר? עס געהט מיר דען איין, וואָס איך עס און וואָס איך טרינק און וואָס איך קויף מיר, אז דו צעהלסט יערען גראַשען, און וואַרפסט מיר אויס שמאַטעס מיט שמאַטעס?

איך בין אזוי אויפגעגענט און נערוועז פון דיין בריעף, שלמה, אז איך קאָן דיר מעהר ניט שרייבען. און די בערלינער פראַפעסאָרען האָבען מיר אָנגעזאָגט אויסדריקליך, אפשר הונדערט מאָל, איך זאָל מיך נישט ערגערען. איך זאָל עסען, זאָגען זיי, און טרינקען און שפאַציערען געהן און זיין רוהיג. אין מאַריענבאד דאַרף מען זיין, זאָגען זיי, רוהיג, נישט נערוועז, אַנישט איז אַרויסגעוואָרפען, זאָגען זיי, די גאַנצע קוראַציע מיט'ן גאַנצען מאַריענבאד.

מעהר קיין נייעס איז נישטאָ צו שרייבען. מאַרגען־איבערמאָרגען וועל איך דיר מסתמא שרייבען נאָך. דערווייל זיי געזונד און זאָגן שבע־הל'ען, אז זי זאָל נישט פערנעסען, אז זומער איז נישט ווייניג טער. זומער דאַרף מען איבערשלאָגען דאָס ווייכע מעבעל אַלע טאָג, און די פענסטער האַלטען צו, ס'זאָל זיך אזוי נישט זעצען קיין שטויב און קיין פליעגען, און די לאָדען אויך, ס'זאָל אזוי נישט בראַטען די זון און נישט בליאַקעווען. איך רעכען, אז איך וועל פאַהרען געזונדערהייט צוריק איבער בערלין, וועל איך איהר אויך עפּים קויפען אַ מתנה, אַ קאַפטעל, אַנישט וועל איך איהר אויס־זוכען פון מיינע אַלטע קאַפטלעך אַ קאַפטעל. און הער אויף, שלמה, צו זיין אַ קלאַג־מוטער, און שרייב שוין אַ מאָל עפּים פּריליכערע בריוולעך.

פון מיר דיין פרוי בעל צי קורלענדער.

איהר די אויגען! נאָר לאָמיר שוין זאָגען אַפילו, אז גאַנץ מאַריענ-
באָר, דאָס הייסט אַלע וואַרשעווער נאַלעווקים, האָבען אונז געזעהען
פאָהרען — נו, איז וואָס? ווי וואָלט געווען, למשל כדומה, ווען
אויפ'ן באַהנהויף זאָל געווען זיין, ווי דו האָסט געוואָלט, דיין פריינד
סאָראַקער, נישט מאַריאַמטשיק, און איך וואָלט מיך אויפגעזעצט
מיט איהם פאָהרען אין שטאָרט אַריין, וואָלט דיר שוין געווען גריי-
נער? היים סאָראַקער איז נישט קיין וואַרשעווער און נישט קיין
בעווייבטער? וואָס זשע האָט עס דיך אזוי אויפגעקאָכט, אז דו
זאָלסט מיר פּערצאָפּען דאָס בלוט אומזיסט-אומנישט און מאַכען
אזוי, אז איך זאָל איבער דיר זיך אוועקזעצען וויינען און אָפּוויינען
דריי שעה דורכאַנאַנד? דערויף בין איך געפאָהרען קיין מאַריענבאָר,
אויסגעבראַכט אזוי פיעל געלד, איך זאָל אוועקלעגען דאָ דאָס אי-
בעריגע ביסעל געזונד איבער דעם, וואָס דיר וועלען זיך פּלאַנטען
אין קאָפּ נאַרישע מחשבות און געדאַנקען?

ניין, שלמה, פון דיין בריעף בעדאַרף מען נישט וויינען, נאָר
לאַכען, אזוי ווי איך האָב געלאַכט פאַראַיאָהרען אין פאַלעניצע —
בעת דו ביזט אָנגעפאַלען אויף דעם מאַנופאַקטוריסט דערפאַר, וואָס
ער האָט זיך אַרויסגעחאַפּט מיט אַ וואָרט און געזאָגט, אז ער גע-
פינט, אז איך בין שענער פון אַלע וואַרשעווער ווייבלעך אין פאַ-
לעניצע. דו ביזט דאָך גרייט געווען, געדענקסט דו, דעמאָלט איהם
דורס זיין, פאַר וואָס? פאַר ווען? האָסט דו דען אַליין נישט
מורדע געווען נאָכדעם, אז ס'איז געווען פון דיר אַ גרויס נאַרישקייט?
און איצט אין בריעף שרייבסט דו דען נישט, אז דו הערסט זיי, ווי
דעם פאַראַיאָהריגען שניי? ביי דיר איז תמיד אזוי: פריהער
זאָגסט דו, און דערנאָך האָסט דו חרטה. דו אַליין שרייבסט מיר, אז
איך זאָל נישט איבערטראַכטען קיין זאָך, אז דו האָסט נישט, חלילה,
אויף מיר קיין זייטיגע מחשבות, און נאָך אזעלכע זאַכען, און
וואַרפּסט מיר אויס אַלע מאָל איין אנדער חטא, און פּערשאַפּסט
מיר דערמיט נאָר עגמת-נפש, אזוי, אז עס געהט מיר נישט איין די
ער, און צום סוף זאָגסט דו נאָך, איך זאָל זעהען למען השם זיך

טראָגען. ער שפיעלט זיך מיט מאַריענבאד! און אזוי ווי מײן קרובה איז געווען יענעם טאָג, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען, שטאַרק בעשעפטיגט מיט דיין גוטען פריינד חיים סאַראָקער (זיי האָבען געשפיעלט אין זעכס-און-זעכציג), און אזוי ווי מאיר מאַר יאַמטשיק איז יענעם טאָג גראַד געווען אויפ'ן וואַקואַל, אַרויסגע-שיקט, זאָגט ער, זעהר אַ נויטיגען בריעף קיין אַדעס, דערווייל האָט ער דערזעהען אַ בעקאַנטע דאַמע (מיך טאַקי) שמעהט מיט פּעקל לעך, מיט פידעלעך און מיט טשעמאַראַנעס איינע אַליין אויפ'ן וואַקואַל, — איז ער צוגעגאַנגען צו מיר און רופט זיך אָנעט אויף זיין אַדעסער לשון, האַלב נויש, האַלב אידיש: „אויב איך אָשיבאַ יע זיך ניט, זענט איהר, דאַכט זיך, מיינע אַ זעמליאַטשקע, אַ וואַר-שאַווערין פון די נאַלעווקים?“ ענטטפער איך איהם אויף זיין לשון: „עס קאָן זיין, אַז איהר אָשיבאַיעט זיך נישט“... ווערד ער פרייליך און מאַכט צו מיר: „אויב איך אָשיבאַיע זיך נישט, האָב איך אַיך ווסטרעטשאַיעט ביי דער מאַראַם סאַראָקער אויף די נאַלעווקים?“ זאָג איך איהם נאָך אַ מאָל: „עס איז נאַני מעגליך, אַז איהר אָשיבאַיעט זיך נישט, דאַרפט איהר זיין די צוויי-טע פרוי פונ'ם הערר קורלענדער?“ ווער איך שוין בייזליך און רוף מיך אָן צו איהם: „וואָס טויג מיר, צי איהר אָשיבאַיעט זיך יאָ, צי איהר אָשיבאַיעט זיך נישט? איהר טהוט בעסער אַ קוק, זאָג איך, ווי איך שמעה דאָ מיט'ן געפּעק אין דרויסען, אין מיטען מאַריענבאד, נישטאָ קיין טרעגער, נישט קיין רוח און נישט קיין שוואַרץ יאָהר“... איז ווי איך האָב נאָר אויסגערעדט די דאָזיגע ווערטער, אַז מײן חברה-מאַן טהוט זיך נישט אַ וואַרף, פיהרט מיר צו אַ טרעגער, דינגט אַ פּיאַקער און זעצט מיך אַרויף, און אַליין זעצט ער זיך אויך אַוועק מיט מיר פּאַהרען אין שטאָרט אַרײַן, — זאָל איך איהם זאָ-גען: „פּעטער, געהט צו-פּוס?“... נישמעהר איין זאך, איך האָב געמיינט, אַז די יאַמאַיטשיכע, וואָס איז דעמאָלט געווען, ווי איך האָב דיר געשריבען, אויפ'ן וואַקואַל, זעהט נישט — אַרויס זאָלען

געצאמט פון יוצא וועגען מיט ברעטלעך, ווי ביי אונז, נאָר טאָקי פּראָסט און פּשוט, אינאיינעם געפּאָליאָסקעט זיך, אינאיינעם גע-שוואומען און אפילו פאר די הענד געהאלטען זיך? מעהר נישט, מע ציהט אַרויף, זאָגט זי, אויף זיך אַזעלכע קאָסטיומען, קורצע לייבקאָלירענע הויזלעך, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען, זאָגט זי, פאַר מאַנספּאַרשוינען און פאַר פּרויענצימערס לכתחילה אויף צו באַדען זיך אין זיי? ס'איז היינט איין אַנדער וועלט, שלמה, אַ וועלט איין אָפּענע און אַ פּרייע. דו אליין האָסט מיר געזאָגט ווי-פיעל מאָל, אַז נישט די איז אַ צנועה, וואָס טראָגט אַ פאַרזיק, און נישט די איז אַ הולטייקע, וואָס געהט אין אייגענע האָר. היינט ווי קומט דאָס, אַז דו זאָלסט אַזעלכעם שרייבען?

דו פּרעגסט אַ קשיא: ווי קומט אַט דער שאַרלאַטאַן מאַריאַמאַ טשיק אויפ'ן וואָקזאַל אין מאַריענבאַד, און פון וואַנעט האָט ער געוואוסט, אַז איך קום צו פּאַהרען? אודאי איז דאָס אַ קלאָץ-קשיא. נאָר וואָס דען? איך זעה, אַז דו ווייסט נישט, וואָס הייסט מאַריענבאַד. דו מיינסט, אַז מאַריענבאַד איז מאַריענבאַד? מאַריענבאַד איז באַרדיטשעוו, מאַריענבאַד איז וואַרשאַ, מאַריענבאַד איז די נאַלעווקיס. מע ווייסט דאָ איטליכער, וואָס ביי יענעם קאַכט זיך, וואָלסט הערען, וואָס די יאַמאַיטשיכע דערצעהלט זיך אָן פון בראַני לויפּערמאַן, פון לאַה'צי ברויכשטוהל, און פון דער שערענציס, און פון דער פּעקעליס I, צי, אַשטייגער, דו זאָלסט הערען, וואָס זיי אַלע רעדען-אויס אויף דער יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער און מיט די שרוכים און מיט די חתנים — די האָר שטעלען זיך קאַפּויר I אַנו, לאָז עמיצער אַרויסלאָזען אַ וואָרט ערגיץ ביי'ם ברונען, אָדער אין אַ קאַפּע, אָדער אין רעסטאָראַן, אַזוי ווערד עס צעטראַגען איי-בער גאַנץ מאַריענבאַד. אַשטייגער, אַז איך בין געווען אין בערלין, האָב איך געהאַט געשריבען צו מיין הוה'לע טשאַפּניק, אַז איך פּאַהר קיין מאַריענבאַד, האָט אויפ'ן אַנדערען טאָג געוואוסט גאַנץ מאַריענבאַד פון איין עק ביז'ן אַנדערען, ווען איך קום, מיט וואָסער אַ צוג, אין וואָסער אַ שעה, און אפילו וואָסער אַ היטעלע איך וועל

זיך זיין יאָ צופריעדען, נישט צופריעדען, אויפ'ן וואָקזאל אַרויס-
בענגלייטען איהם מיט בלומען — דאָס מוז מען. אין האַרצען מעג
זיך יענער טראַכטען: „מיט'ן קאַפּ אין דער ערד“, נאָר אַ בוקעט
נאָ דיר. און אַז יענער איז אַזוי פיין און איידעל און טראַגט
דיר אונטער אַ בוקעט, ער מעג זיך זיין אַ שמייגער און אַ פראַד-
אדם און וואָס דו ווילסט, קאָנסט דו אָבער נישט זיין קיין גרעסערער
פראַד-אדם און קיין גרעסערער שמייגער פון איהם און דאַרפסט דעם
בוקעט אָננעמען, און מיט אַ שמייכעל דערצו, און נאָך זאָגען:
„דאַנקע שען“... יאָ, שלמה, אַט אַזוי פיהרט זיך עס אויף דער
וועלט; מע קאָן שוין היינטיגע יאָהרען נישט אויסקומען מיט דעם
שכל, וואָס אַמאָל.

און ווייטער, וואָס דו זאָנסט, אַז דו וואָלסט געבראָכען אַ ביינ
דעם שלים-מזל דעם קאָמיוואַיאַזשער, וואָס אויף דער באַהן, האָב
איך שוין טאַקי גאָר גוט געלאַכט. פאַר וואָס, אייגענטליך, קומט
איהם, מע זאָל איהם ברעכען די ביינער? מיט וואָס האָט ער דאָ
אַזוי חוטא בעגל געווען? דערמיט, וואָס ער האָט זיך אָנגעריהרט
מיט די ליפען צו אַ שפיץ פינגער פון מיין האַנד, האָט ער מיר אָפּ-
געביסען? ובפרט, אַז איך האָב דיר אַליין געשריבען, אַז ער האָט
געחאַפט פון מיר אַ פאַטש, היינט וואָס נאָך ווילסט דו? דער גאַנ-
צער עיקר בלייבט איבער איין זאַך: למאַי איך בין געפאָהרען מיט
מאיר מאַריאַמטשיק'ען איבער מאַריענבאד, איך ווייס נישט אויב
פופצעהן מינוט, פונ'ם באַהנהויף ביז דער שטאָדט? וועה איז מיר,
וואָס דאָ טהוט זיך! וואָס וואָלסט דו שוין געזאָגט, זאָלסט זעהען,
ווי אונזערע נאַלעווקער צנועות, די שערענציס מיט דער פעקעליס,
שפאַציערען דאָ אַרום פראַנק און פריי מיט ווילד־פרעמדע יונגע
לייט, און נאָך ביינאַכט דערצו? אַדער, אַשטייגער, למשל כדומה,
וואָס וואָלסט דו געזאָגט, ווען דו זאָלסט הערען, וואָס מיין קרובה,
חנה'לע טשאַפּניק, דערצעהלט זיך אָן פון אַסטענדע, — זי איז שוין
געווען צוויי מאָל אין אַסטענדע — ווי אַזוי דאַמען באַדען זיך דאָר-
טען אינאַיינעם מיט מאַנסבילען אין איין ים, אַפילו נישט איבער-

.12

בעלזי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

דיין בריעה האָב איך נאָר וואָס ערהאַלטען, און האָב איהם צוויי מאָל דורכגעלייענט און האָב נישט געוואוסט, וואָס זאָל איך טהון: צי זאָל איך לאַכען פון דייע נאַרישקייטען, צי זאָל איך וויינען אויף מיין פינסטער מזל? זאָג אַליין, שלמה, דו ביזט דאָך עפּים אַ איד אַ בעיאָהרטער, אויב ס'איז נישט קיין געלעכטער די אלע זאַכען, וואָס דו שרייבסט מיר? מילא דאָס, וואָס דו זאָגסט מיר מוסר פאַר די „שמאַטעס“, וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט ביי ווערטהיימער'ען, לאַך איך פון דיר, ביי דיר איז אַלסדינג „שמאַטעס“. פאַראַיאָהרען, געדענק איך, אַז איך האָב געקויפט אויף אַ ליציטאַציע אַ קאַלנער פון שוואַרצע פּיקס מיט אַ גריושעט-קע פון סויבלען, האָסט דו אויך געזאָגט „שמאַטעס“, ביז אַלע רויכ-ווערנער האָבען דיר איהם געשאַצט און געזאָגט, אַז ס'איז אַ מציאה פון אַ גנב דריי מאָל אַזוי פּיעל, האָסט דו שוין אַליין דעמאָלט אויך מודה געווען. לאָס איך נאָר קומען געוונדערהייד אַהיים, וועסט דו אַ קוק טהון אויף די „שמאַטעס“, וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט, וועסט דו אַליין זאָגען, אַז ס'איז אַ מציאה. נישמעהר, דו דאַרפסט מיר פּריהער אויסקאָכען דאָס וואַסער. שוין אַזאַ טבע ביי דיר, און ווייטער, וואָס דו האַלטסט מיך פאַר, למאי איך האָב נישט אַ שמיץ געגעבען דעם בוקעט מיט בלומען דעם בערלינער בחור, אַדער דעם „שמייער“, ווי דו רופסט איהם, אין פנים אַריין, איז דאָס אויך נישט אַזאַ גרויסע חכמה, ווי דו מיינסט. דו ביזט, זאָלסט מיר קיין פאַראיבעל נישט האָבען, אין די זאַכען שוין אַביסעל אויסגעוועבט. דו ווייסט נישט, וואָס אין דער גרויסער וועלט טהוט זיך. דאָ, אין אויסלאַנד, איז איינגעפּיהרט, אַז אַ נאַסט פאַהרט אַוועק, ער מעג

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון שלמה קורלענדער'ס פלונות, האָב איך דיר שוין לאַנג געוואָגט, אַז לפי דעתי איז שלמה אַ משוגע־נער, וואָס האָט גענומען אויף דער עלטער אַ בתולה, און חוץ לזה איז ער אַ גרויסער בעל־עולה אַקעגען די קינדער פונ'ם ערשטען ווייב. רק איך וויל מיך נישט מישען אין פרעמדע ענינים. גענוג די אייגענע צרות די והותר. דער פדיון איז כעת זעהר געשלאָגען מחמת ההיצען, וואָס זענען בכאן אזוי גרויס, אַז ס'איז אין לשער.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון דער טשאַפניטשקע עם היים כאַראַקער, האָב איך דיר שוין לאַנג געוואָגט, אַז היים פּאָהרט למאָד ריענבאָד נישט לשם קוראַציע, נאָר לשם לעבען אַ גוטען טאָג און לשם אַ קערטעל, כי ס'איז ידוע, אַז ער האָט לייעב אַ קערטעל. און בערעל טשאַפניק איז שוין וויעדער געווען אצלי וועגען אַ גמילות־חסד, און האָט מיר געגעבען אַנצוהערעניש וועגען שידוכים, אַז מע פרעגט זיך אָן אצלו פון כמה וכמה שטערט אויף אונזערע טעכטער. גם האָט ער מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אַז ער האָט אַ צד בנוגע צום עקזאָמען פון בני יעקב שיחי', און ס'איז ניכר פון זיינע רעד, אַז ס'איז דוקא קרוב לאַמת, רק עם דאַרף קאָסטען געלד. האָב איך איהם געוואָגט אַ תירוץ, אַז איך וועל דיר שרייבען אַ מכתב און וועל איהם געבען אַ תשובה אין עטליכע טעג אַרום. דערווייל האָב איך איהם גע'פטר'ט אָהן אַ גמילות־חסד.

געדענק זשע, וואָס איך שרייב דיר בנידון הקעשעניעווער מקעד־שעניעוו, זאָלסט שרייבען, למען השם, וואו עם האַלט, און דער עיקר — דעם נאָמען זיינעם מיט דער משפחה. און מחמת די היצען זענען זעהר גרויס און קיין איבעריגע צייט איז נישטאָ, עליכן בין איך מקצר. רק היים ושלום. און איך לאָז דיר גריסען מיט די קינד־דער שיחי' נאָר פריינדליך, און זאָלסט מיר שרייבען אַפּטע בריעה מכל דבר שורש.

ממני בעלך זאב וואָלף בר' מענדעל יאָמאָיקער.

חידוש, וואָס דו ביזט בעצמו נישט געפאלען דערויף, כי די וועלט איז אָפּען און וואַרשאַ מיט ביאליסטאָק איז כמו ווי איין שטאָדט. אחרון אחרון חביב. וואָס דו שרייבסט מיר בנידון הקעשעניע-ווער כּעשעניעווי, איז דאָס שוין אויף אַ שטיקעל דרך, כי מבעסע-ראַביע געפעלט מיר בעסער, ווי פון דער ליטא. איך בין בעצמי אַ בעסעראַביער און עס ווילט זיך מיר אַ שידוך טהון אויך מבעסע-ראַביע, וכפרט מקעשעניעווי, וואָס איז נישט ווייט מכפר יאַמאַיקע, קאָן איך שרייבען אַ בריעף צו מיינע קרובים ביאַמאַיקע, זיי זאָלען חוקר ודורש זיין אויפ'ן קעשעניעווער שדוך מקעשעניעווי. על-כן אבקש, דו זאָלסט מיר למען השם אַרויסשרייבען דעם נאָמען מיט דער משפחה מיט כל דבר שורש, און דער אויבערשטער זאָל העלפּען, ס'זאָל זיין מיט הצלחה, כי ס'אז שוין צייט... השם יתברך זאָל רחמנות האַבען און מיר זאָלען אַ שידוך טהון מיט די טעכטער, וואָלט מען געקאָנט אין זינען האַבען די איבעריגע קינדער. לעת-עתה לערנט בני יעקב שיחי' זעהר געשמאַק. ער איז זיך מכין צום עקזאַמען עם הרעפּעטיטער שלו, גאָט זאָל מיר העלפּען, ער זאָל שוין איבערגעקומען בשלום, כי ער זעהט אויס ווי אַ רוח. הגם איך זיינס נישט, וואָס וועט זיין ווייטער, אפלו אַז גאָט וועט העלפּען, ער וועט שוין אָפּגעבען העקזאַמען שלו? נאָר איך שיהיה, אַז לער-נען אין חדר נישט, און אירישיקייט נישט, לאַז ער האַבען, לפחות, אַ שטיקעל אַטעסטאַט, אפשר וועט דאָס איהם צונגין קומען. איך וואָלט אַודאי וועלען בעסער, אַז בני יעקב שיחי' זאָל זיין אַ סוחר זוי כל ישראל. נאָר אַז ס'איז היינט אַזא וועלט פון סאַמע אַטעס-טאַטען ודיפּלאָמען, לאַז ער אויך האַבען אַ שטיקעל דיפּלאָם, לפחות, פון זעכס קלאַסען. און בני מענדעל שיחי' וויל שוין אויך נישט געהן אין חדר, און דאַוונען מאַן דער שמיח! האָב איך גערעדט עם הלעהרער, זאָגט דער לעהרער, אַז ער נעמט זיך אונטער פאַר צוויי יאָהר איהם מכין זיין על ג' קלאַסען. ווייס איך נישט, וואָס מע טהומ, כי עס ווילט זיך מיר נישט אָפּרייסען בני מענדעל שיחי' פונ'ם חדר.

גלאַט האָבען אַ נחת־רוח, אַנקוקען אַ וועלט וכדומה אַזעלכע תענוגי עולם. על־כן איז צווישען אַזעלכע מינים מענשען בנקל צו געפינען אַ שידוך הגון אַ סך מעהר ווי במקום אחר.

און דאָס וואָס דו שרייבסט בנידון הדאָקטויר־מלעך, אַז על הנאַלעווקים זענען זיי בנמצא צו קריגען פאַר עשרת אלפים ר"כ, האָסט דו, במחילה, אַ טעות גדולה. די דאָזיגע סחורה איז אצלנו בוואַרשאַ די לעצטע צייט וויעדער בחשיבות גדולה, און אַזאָ דאָך טאָרעל, ווי דו זאָגסט, הייסט זיך בזמן הזה משלם זיין כ' אלפים און ל' אלפים נישט ווינציגער, כי דער שכל איז מתחייב: וואָס מעהר גזירות עם ווערען אַרויסגעגעבען, בעונותינו הרבים, אויף אידישע קינדער בהגימנאַזיעס והאוניווערסיטעטען וכו' וכו', ווערען דאָקטוירים און אַדוואָקאטען אַלץ טייערער און טייערער, און אויב די גזירות וועלען, חלילה, געהן נאָך ווייטער, — איז מי יודע ביו וואָנען עם קאָן דערגרייכען!

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון סוחרישע שידוכים, בין איך גם כן נישט מסכים מיט דיר, אַז ס'איז געוואָרען טייערער, רק איך מיין אדרבא דעם היפך, און דאָס איז אויך על־פי סברה און על־פי דרך הטבע, כי ס'איז דאָ סוחרים לרוב בכל תפוצות ישראל. על־כן זעה איך נישט אַרויס מיט מיין שכל הישר, וואָס דו האָסט געהאַט צו יאָגען זיך אחר השידוך עם הלאָדזער פאַבריי־קאַנטעל. לאָדזער פאַבריקאַנטלעך קאָן מען קריגען בכאן אויך. מע דאַרף נישט פאַהרען נאָך איהם למאַריענבאָד. וכפרט, אַז ער איז נאָך נישט בקו הבריאה, איז אַדאָי נישט כדאי דער גאַנץ צער ענין.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון הביאַליסטאָקער, פערשטעה איך גם כן נישט, וואָס דו ביזט זיך מפקפק און קוויינקעלסט זיך. ממה נפשך, ווילסט דו וויסען, ווער האָט וועמען גע'גט: צי ער זי, צי זי א י ה ס, קאַנסט דו דאָך מיר שרייבען דעם נאָמען זיינעם, וועל איך אַוועקשרייבען אַ מכתב להקאָמיטענטען שלי בביאָר־ליסטאָק, וועל איך געוואָהר ווערען מכל דבר שורש. ס'איז מיר אַ

.11

וועלוועל יאמאיקער פון די נאלעווקים אין ווארשא צו זיין ווייב פערעל
יאמאטישיכע אין מאריענבאד.

לאשתי החשובה מרת פערעל שתחי'.

דיין מכתב האָב איך מקבל געווען. די טענה וואָס רו טענה'סט
ארות קארלסבאד, אַז קארלסבאד איז בעסער פאַר מאַריענבאד, האָב
איך דיר כמה וכמה מאָל געזאָגט, אַז קארלסבאד טוּיג נישט איבער
כמה וכמה טעמים. ראשית, איז קארלסבאד, כפי איך פערשטעה
מיט מיין שכל הישר, אַ מקום פון חלאים, קראַנקע מענשען מיט
אמת'ע חולאת'ען, על-פּירוב אַזעלכע, וואָס ליידען על המאָגען.
און דער שכל איז דאָך מתחייב, אַז דאָרטען קאָנען נישט זיין קיין
חתנים, כי איך בין משער, אַז עם המאָגען האָבען צו טהון עלמערע
מענשען, נישט קיין בחורים. והשנית, האָב איך גלאַט נישט גע-
הערט, אַז בקארלסבאד זאָלען געשלאָסען ווערען שידוכים נכבדים,
ווי דו זאָנסט. און דער, וואָס האָט דיר געזאָגט, אַז לקארלסבאד
קומט די גאַנצע וועלט, איז אָדער אַ שקרן אָדער אַ שוטה. און אַז
איך האָב געזאָגט מאַריענבאד, האָב איך געזאָגט מיט אַ טעם און
מיט אַ שכל, כי איך בין נישט משוגע און ווייס וואָס איך רעד.
און הגם איך בין במאַריענבאד בעצמי נאָך נישט געווען קיינמאָל,
פערשטעה איך פון דעסטוועגען על פי סברה, אַז דאָס מאַריענבאד
איז אַ מקום פון תענוג און פון מותרות. אַהינצו פאַהרען, הייסט
עס, אַזעלכע מינים מענשען, וואָס אָדער זיי פיהלען זיך, אַז זיי
זענען עטוואָס נישט בקו הבריאה, אָדער להיפך, זיי זענען שוין
צופיעל בקו הבריאה, און זייער גאַנצע כונה איז נישט מעהר, ווי
אַ ביסעל אָפּצערעווען זיך, ווי למשל אונזער חיים סאָראַקער, וואָס
איז אַ גרויסער בעל-בשר, אָדער אַזעלכע מינים מענשען, וואָס ווילען

איז די "און מע הויבט אָן צו דערצעהלען מעשיות, מיט היס-טאָריעס, מיט געשיכטעס, פונקט ווי ביי אונז, אויף די נאַלעוור-קיס: נעמט מען אַרײַן עמיצען אין מויל אַרײַן, מעג זיך שוין יענער אָפּגעזעגענען... און ווער שמועסט, אַז די יאַמאַיטישע איז דאָ אין מיטען — נרנא 1 איך מײן נישט, חלילה, קײן זאַך; איך וואָלט נאָר וועלען, זי זאָל אויסמײדען נישט קײן געווינשטע בע-קאַנטשאַפט מיט אַזעלכע לײט, וואָס קאָן שאַרען איהר און דיר און אײך בײדען... ובפרט נאָך דײן ברײעף, וואָס דו שרײבסט מיר, איך זאָל אויף איהר השגחה האָבען, האָב איך מיר געזאָגט: לאָז זיך זײן, וואָס סע וויל זיך. ראשית חכמה, דאַרף מען זעהן פאַר דײן בעלצײל אײן אַנדער סטאַנציע. פאַרהאַן אין מאַריענבאָד גענוג האַטעלס און גענוג מעבלירטע צימער. זײ זיכער, איך וועל זי שוין בעזאָרגען מיט אַ סטאַנציע, מיט אַ דאָקטאָר און מיט אַלעס. און געלד טאָמער וועט זי דאַרפֿען, וועל איך איהר מיט פֿערגעניגען אויסלײהען, אַזױ ווי דו שרײבסט מיר, נישט מיט אַ מאָל, נאָר צו ביסלעך. מעגסט זיך שוין פֿערלאָזען אויף מיר. איך האָב אויך אַ ווייב און פֿערשטעה גאַנץ גוט. אַלע ווייבער זענען אויסגעקאָמען פֿון אײן טײג. אַ ווייב, זי מעג זײן די קליגסטע, קוים געהט זי דורך פֿערביי אַ גרויסען פֿענסטער מיט אײן אויסשטעלונג פֿון שמאַ-טעס, געהט פֿערלוירען אינגאַנצען איהר חכמה. דו דאַרפסט דײן בעלצײל דערפֿון, אײגענטליך, גאַרנישט שרײבען. מײנע ברײעף דאַרפֿען זײן בײ דיר, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען, אַ הײליגער סוד. זי בעדאַרף אַפילו נישט וויסען, אַז מיר שרײבען זיך דורך וועגען איהר. פֿערלאָז דיך שוין אויף מיר, שלמה, דו האָסט דאָ אַ גוטען שומר אין מאַריענבאָד, וואָס ווייס וואו אײן און וואו אויס, און וואָס זײן נאָמען איז —

חיים סאָר אַקער.

דיין בעלצ'ין, און מאך מיד, גלייך איך ווייס גארנישט, גלייך ווי
 דו האָסט מיר גארנישט געשריבען, אז זי פאָהרט קיין מאַריענבאָד :
 „ברוך־הבא, זאָג איך, אַ נאָסט! וואָס מאַכסט דו, זאָג איך, וואָס
 מאַכט דיין שלמה? וואָס טהוּסט דו, זאָג איך, ביי אונז אין מאַר־
 ריענבאָד?“ מאַכט זי צו מיר: „דאָס אייגענע, וואָס איהר“. זאָג
 איך: „אויף דער קור?“ זאָגט זי: „אויף וואָס דען?“ זאָג איך:
 „מיט אַזאַ פנים?“ זאָגט זי: „קינער ווייסט נישט, וועמען דער
 שוץ קוועטשט“. „וועלען מיר אפשר געהן, זאָג איך, אַביסעל אָנ־
 קוקען מאַריענבאָד?“ זאָגט זי: „אַ דאַנק, איך האָב שוין געזעהן
 גאַנץ מאַריענבאָד“. זאָג איך איהר: „אפשר ווילסט דו עסען?
 אפשר דאַרפסט דו אַ כשר'ען רעסטאָראַן? וועל איך דיר פיהרען“.
 זאָגט זי: „אַ דאַנק, מע האָט מיר שוין געפיהרט“. זאָג איך:
 „ווער?“ זאָגט זי: „מאיר מאַריאַמטשיק“. האָט דאָס מיר דער־
 לאַנגט, ווי מיט אַ שאַרף פון אַ מעסער, גלייך אין האַרצען אַרײַן:
 וואָס פאַר אַ מהותן איז ער מיט דיין בעלצ'ין? ער בעדאַרף האָבען
 אַ זכיה, אַזאַ שאַרלאַטאַן, אז זי ענטפערט איהם אויף אַ גוט־מאָרד
 גען, נישט אַרומגעהן מיט איהר איבער מאַריענבאָד, אז ער זאָל זי
 פיהרען אין רעסטאָראַנען. פאַר מיר מאַכט נישט אויס, איך קען
 דיין בעלצ'ין, פערשטעהסט דו מיד, נישט פון נעכטען, און איך
 ווייס, אז דיין בעלצ'י קען איהם. ווער קען נישט מאיר'על שאַרלאַ־
 טאַן? די גאַנצע מעשה — וואָס וועט די וועלט זאָגען? דאָ אין
 מאַריענבאָד, דאַרפסט דו וויסען, קומען זיך צענויף מענשען פון
 דער גאַרער וועלט, צום מיינסטען לעדיגגעהער, וואָס קומען אַהער,
 ווי איך האָב דיר שוין געהאַט געשריבען, נישט מעהר נאָר אָפֿ־
 נעמען. מע ווערד אויסגעריסען אין עושר און אין כבוד. דאָס
 הייסט, מע עסט און מע טרינקט און מע שלאַפֿט און מע פּוצט זיך
 אויס, און מע געהט שפּאַציערען, און מע קוקט, ווער מיט וועמען
 עס געהט, ווער מיט וועמען עס זיצט און ווער מיט וועמען עס
 לאַכט. דערזעהט מען אַ שען וויבעל מיט אַיין אויסגעפּוצטען יונגען
 מאַן, הויבט מען זיך אָן צו פרעגען: „ווער איז דער? און ווער

ווייסט אייער שוואַגער, ווען שלמה קורלענרער'ס ווייבעלע קומט צו פאָהרען? ... אזוי זאָגט יאמאיטישכע און שיט, און שיט, ווי איהר שטייגער איז. נאָר איך מײן, אז דאָס איז מײן שוואַגער׳ס געוואָהר געוואָרען פון דער טשאַפניק. די טשאַפניק האָט אויסגעפּוּקט אײַ בער גאַנץ מאַריענבאָר, אַז דיין בעלצײ קומט צו פּאָהרען, און בער ווױזען אַלעמען די ברײע, וואָס בעלצײ שרײבט צו איהר פון בער-לײן. האָב איך אַפילו חשק געהאַט אַרויספּאָהרען אויפ'ן באַהנהױף אָפּנעמען דיין בעלצײ, נאָר איך האָב נישט געוואוסט, מיט וואָס ס'ער אַ צוג זי קומט אָן. און אַגב האָט מיר די טשאַפניק אזוי פּער-דולט דעם קאַפּ נעכטען מיט איהר זעכס-און-זעכציג, אַז אַ גאַנצע נאַכט האָט זיך מיר געפּלאַנטעט דער „פּערציג“ מיט'ן „צוואַנציג“. און איך דען און דעק... דערווײל האָב איך דורכגעלאָזט דיין בעל-צײ'ס אָנקומען, און מײן שוואַגער׳ס, ווױזט אויס, האָט דאָס דוקא נישט דורכגעלאָזט, וואָרום ס'איז אַ סבּרה, אַז ס'איז טאַקי אײן אמת, אַז ער האָט זי געבראַכט צו פּיהרען פון דער באַהן. אזוי ווױזט דאָס אויס. נאָר לאָמיר געהן כּסדר, וואו מיר האַלטען. מיר האַלטען בײַ דער יאמאיטישכע.

דערהערט פון דער יאמאיטישכע, אַז דאָס איז בעלצײ, האָב איך מיך באַלד גענומען פּערענטפּערען, אַז איך האָב קײן צײט נישט הערען לשון-הרע. איך בעדאַרף, זאָג איך, געהן, זאָג איך. דער דאָקטאָר האָט מיר געהײסען, זאָג איך, געהן. און לאָז מיך שוין אַביסעל גיכער, גלײך נאָך זיי פון הינטען, און יאָג זיי מסתּמא אָנעט שוין בײ'ם אַרײנגעהן אין האַטעל אַרײן — שטעל דיר פּאַר, אַז זי שטעהט טאַקי מיט איהם אין אײן האַטעל 1. דערויף האָב איך מיך שוין נישט געריכט... גלױב מיר, שלמה, ס'איז בלאָטע שבבלאָט טע און אַלסדינג; מע שטעהט אַמאָל אין אײן האַטעל דער שוואַרץ יאָהר ווייסט מיט וועמען... נאָר פון דעסטוועגען איז דאָס מיר נישט געפּעלען... ס'איז געזינטער, זי זאָל שטעהן ערגײץ אַנדערש...

הקיצור. איך האָב דורכגעלאָזט אַ פּאַר מינוט, ביז זיי וועלען זיך אָפּגעזעגענען און צעגעהן, קום איך אַרײן אין האַטעל גלײך צו

אונטער די הענד. מילא, וואָס מיין ווייב'ס שוואַגער קאָן געהן מיט ווייבלעך — בעדאַרף איך דיר נישט דערצעהלען. מע קאָן איהם אויף די נאַלעווקים אויסגעבונדען. ווער ווייסט נישט מאיר'על שאַרלאַטאַן? מיין שוועהר האָט זיך נעבאָך גענוג אויסגעבראַכט, ביז ער האָט קוים געקראָגען די מציאה פאַר זיין מיזניקע. איך האָב באַלד געזאָגט צו מיין אסת'ר'ען: „הערסט דו, זאָג איך, אסת'ר, אָט דער בחור, זאָג איך, געפעלט מיר נישט. צו פיעל פראַנט, זאָג איך, און צו אַ גרויסער קנאַקער פאַר דיין הנצ'י'ן“. איז זי דאָך אַ אירינע, זאָגט זי צו מיר: „אז דו ביזט געווען, זאָגט זי, אַ בחור, ביזט דו דען נישט געווען, זאָגט זי, אזא קנאַקער? דו וואָלסט נאָך איצטער אויך געווען, זאָגט זי, דער אייגענער, נאָר...“ „נאָר וואָס, זאָג איך?“ „נאָר נאָר נישט, זאָגט זי, האַטאַ פּאַקרישקע“. און אזוי ווייטער, האַלבער ווערטער, ווי געוויינטליך אַ ווייב.

הקיצור, איך זעה, מיין שוואַגער'יק געהט מיט אַ יפהפיה עפּים זעהר נאָהענט, טראַכט איך מיר: רכונג של עולם! ווער זאָל זיין אָט דאָס ווייבעל? עפּים איז זי מיר אזוי קענטליך, נאָר בשום אופן קאָן איך מיך נישט דערמאָנען, ווער דאָס איז? פּלוצים פליהט מיר דורך אַ געדאַנק: שאַ, אפשר איז דאָס בעלצ'י? נעכטען איז דאָך געווען דער טאָג, וואָס דיין בעלצ'י האָט בעדאַרפט קומען צו פּאָהר רען פון בערלין. נאָר ערשטענס — וואָס פאַר אַ מחותן איז מיט איהר מאיר'על מאַריאַמטשיק? והשנית, וואָס עפּים אונטער די הענד? ווען האָבען זיי זיך עס אזוי גיך בעפריינדעט, אז מע זאָל שוין געהן געאַרעמט? דערווייל, אזוי ווי איך שמעה און טראַכט — ויבוא המן: די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע אַלע דריי מאַמזעלען. „גוט מאַרגען“. „גוט יאָהר“. „געפעלט אייך דאָס פּאַרעל?“, וואָסער פּאַרעל? „איינער מאיר'על מאַריאַמטשיק מיט שלמה קורלענדער'ס ווייבעל. אַ לעבען, ווי אונטער'ן באַד! זאָג איך: „ווי קומט ער צו איהר? זאָגט זי: „אַהא! איך האָב זיי נעכטען, זאָגט זי, געד זעהען ביינען אויפ'ן באַנהויף. עס ווייזט אויס, זאָגט זי, אז ס'איז ביי זיי געווען איין אָפּגערטע זאַך, וואָרום פון וואַנען, זאָגט זי.

שום געלד, און זאָלסט דיר אָנטהון כל הפּערגעניגענס מיט כל
הוואוילטאָגען שבעולם, און זאָלסט מיר קומען, אם ירצה השם,
אהיים געזונד און שטאַרק, ווי עס ווינשט דיר

בעלך שלמה קורלענדער.

.10

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאד צו זיין פּריינד שלמה קורלענדער אויף די
נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

ליעבער פּריינד שלמה!

אַצינד קאָן איך דיר שוין שרייבען נייעס פון דיין בעלצין.
זי איז שוין, ברוך־השם, אין מאַריענבאד, און איך האָב מיך שוין
מיט איהר געזעהען, אָבער איך האָב נישט זוכה געווען צו רעדען
מיט איהר מעהר, ווי צוויי מינוט, איבער איין אורזאָכע, וואָס נישט
מיין שולד איז געווען דערינען. נאָר לאָס איך דיר דערצעהלען אַקור
ראַט, ווי אַזוי ס'איז געווען די מעשה. דו ווייסט דאָך, אַז
איך האָב ליעב דערצעהלען אַ זאָך, זאָל עס זיין דערצעהלט מיט
אַלע פּישטשעווקעס.

ווי איך האָב דיר שוין בעשריבען אין מיין פּרייהעריגען בריעף,
איז מען דאָ, אין מאַריענבאד, כמעט דעם גאַנצען טאָג אין דרוי־
סען אויפ'ן שפּאַציער. טהון טהוט מען דאָך, ברוך־השם, קיין האַנד
אין קאַלטען וואַסער, נאָר מע שפּאַנט־אַרום הין און צוריק איבער
די גאַסען, מע זעהט דעם, מע זעהט יענעם, מע גיט זיך אָפּ דעם
נוטמאַרגען און מע געהט ווייטער, גלאַט אַזוי, אָהן אַ שום צוועק,
נאָר מיט איין כונה — מע זאָל „אַפּנעמען“.

דערווייל, אַזוי ווי איך געה מיר היינט נאָכ'ן וואַרעמעס אי־
בער מאַריענבאד און נעם־אָפּ, איך טהו אַ קוק — מיין ווייב'ס שוואַג־
נעריק, מאיר מאַריאַמטשיק, געהט מיר מיט עפּים אַ שען ווייבעל
אונטער אַ מורא'דיג ברייטען הוט, נאָר חבר, מעשה קאַוואַליער,

בין געקומען אהיים און האָב איבערגעלייענט דיין ברעף, וואו דו שרייבסט, אז דו האָסט דרך טאָקי בעגעגענט מיט דער יאַמאַי-טשיכע אין מאַריענבאָר אויפ'ן וואַקואַל, און אז דיין קרובה, חוה'לע טשאַפניק, זאָגסט דו, איז נישט אַרויסגעקומען דיר אַקעגען, וואָרום זי איז געזעסען, זאָגסט דו, מיט היים סאַראַקער, זאָגסט דו, און געשפיעלט, זאָגסט דו, אין זעכס-און-זעכציג, — ווי באַלד אַזוי, איז דאָך יאוונע ויאַסנע, אז דאָס איז נישט געווען היים, און ווי באַלד נישט היים, ווער זשע דען איז דאָס געווען?

איך קאָן מיר גאָרנישט פאַרשטעלען, בעלצי היקרה, אז דאָס זאָל זיין געוועזען מאיר'על מאַריאַמטשיק, וואָרום דו ביזט מיט איהם, דאָכט מיר, גאָרנישט אַזוי נאָהענט בעקענט, וכפרט דו אַליין שרייבסט, אז ער איז אַ שאַרלאַטאַן און זיין הנצי ווערד ביי איהם אויסגעריסען. סידען דו האָסט זיך מיט איהם בעקענט נאָהענט די לעצטע צייט, טאָקי ביי היים סאַראַקער'ס ווייב אסתר? וואַלסט דו, דאָכט מיר, געמעגט דערצעהלען מיר אויך, אז דו האָסט זיך בעקענט מיט דעם תכשיט? אלא, אז דו האָסט מיר נישט דערצעהלט, איז אַ סימן, אז דו האָסט זיך מיט איהם נישט בעקענט, און וויבאַלד דו האָסט זיך מיט איהם נישט בעקענט, איז עס דאָך געווען נישט ער, ווי באַלד אַזוי, פרעגט זיך נאָך אַ מאָל די אייר-גענע קשיא: ווער זשע איז דאָס געווען אָט דער יונגערמאַן, וואָס האָט דרך אָפגעוואַרט אין מאַריענבאָר אויפ'ן וואַקואַל, און פון וואַנען האָט ער געוואוסט, ווען דו קומסט צו פאַהרען? איך מיינ אַבער, אז די גאַנצע מעשה איז שקר וכזב, ווייל עס שטאַמט פון דער יאַמאַיטשיכע, על-יבן בעט איך דיך, בעלצי היקרה, אויב ס'איז אַ ליגען, זאָלסט דו אויף מיר קיין פאַראיבעל נישט האַבען, וואָס איך שרייב דיר אַזעלכע זאַכען, וואָס נישט געשטויגען און נישט געפלויען. און איך בעט דיר נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, זאָלסט זיך זעהן מיט מיינ גוטען פריינד היים סאַראַקער און זאָלסט ביי איהם נעמען געלד, ווען דו דאַרפסט און וויפיעל דו דאַרפסט, און למען-השם נישט זשאַלעווען אויף זיך און אויף דיין געזונד קיין

בושות פאר לויטען. יאמאטישיכע'ס מאן בעגעגענט מ'ך היינט אויף גענשאַגאָס און מאַכט צו מיר אזוי: „איך קאָן אײך, זאָגט ער, אָפגעבען, רב שלמה, אַ גרוס פון אײער פרוי פון מאַריענבאָד.“ זאָג אײך: „אַ דאַנק פאַר אַ גרוס. ווי קומט איהר קיין מאַריענבאָד? באַד?“ זאָגט ער: „נישט אײך, זאָגט ער, מיין פרוי איז איצט אין מאַריענבאָד, זאָגט ער, אויף דער קור, זאָגט ער, עס געהט איהר, זאָגט ער, גאַנץ נישקשה/דיג“. „געלויבט דער אויבערשטער, זאָג אײך; וואָס זשע, זאָג אײך, שרייבט אײך עפּים אײער פרוי פון מאַריענבאָד?“ געהט ער און נעמט אַרויס אַ גרויסען ברעף, בעד שווערט מ'ך פריהער מיט כל השבועות, פערבויגט פון אויבען און בעווייזט מיר, וואָס אונטען שטעהט, עטליכע שורות, — איז מיר פינסטער געוואָרען אין די אויגען. זי שרייבט איהם, יאמאטישיכע הייסט עס, מיט דעם דאָזיגען לשון (אײך געב דיר איבער איהרע אייגענע ווערטער): „און אײך שרייב דיר, וועלוועל, אז אײך האָב בעגעגענט דאָ אין מאַריענבאָד אויפ'ן באַהנהויף, שרייבט זי, היינט אין דער פריה אונזער שלמה קורלענדער'ס צווייטע פרוי, בעלצ'י, אויסגעפוצט, שרייבט זי, ווי אַ כלה צו בערעקענס. און אויפ'ן וואַקזאַל האָט זי אָפגעוואַרט, שרייבט זי, אונזער מאַריאַמטישק'ס זוהנדעל, מאיר'על שאַרלאַטאַן, און אײך האָב אַליין געזעהען, שרייבט זי, מיט מיינע אויגען, ווי זיי האָבען זיך אויפגעזעצט ביידע, מאיר'על מיט בעלצ'י, אויף איין כוהר, אײך זאָל אזוי זעהען, שרייבט זי, מיינע קינדער צו דער חופה געהן... נו, ווי געפעלט דיר אזא זאַך? פערשטעהט זיך, אז אײך האָב איהם געזאָגט, אז ס'א ליגען. „עס האָט זיך אײער ווייב, זאָג אײך איהם, אויסגע- ווויזען אַ קוצע קוה פאַר אַ באַרנבוים. דאָס האָט געמוזט זיין, זאָג אײך, נישט מאיר'על מאַריאַמטישק, זאָג אײך, נאָר מיין פריינד חיים סאָראָקער, זאָג אײך, וואָרום אײך האָב געשריבען, זאָג אײך, צו חיימ'ען, אז מיין בעלצ'י, זאָג אײך, פאַהרט די טעג קיין מאַריענבאָד.“ אזוי האָב אײך געזאָגט דער יאמאטישיכע'ס מאן און אזוי האָב אײך טאַקי ביי מיר אַליין אָפגע'פסק'ענט. נאָר אז אײך

רופען דעם קאָנדוקטאָר און געהייסען איהם אַרויספיהרען צו אַלרי שוואַרצע יאָהר; נישט דערלאָזען, אז אַזא עות-מחוצה-פנים זאָל דיר נאָך העלפען אַרויסוואַרפען די פעקלעך פון וואַגאַן, אז דו ביזט געקומען אויפ'ן אָרט. צי, אַשטייגער, ווי דערלאָזט דו, אז אַזא שטייגער, ווי דער אַלטער בחור פון בערלין, נאָכדעם וואָס ער האָט מיט דיר גערעדט אַזעלכע קלאַרע דבורים אויף דער פריערדיג-שטראַסע, זאָל דיר אונטערטראַגען בלומען אויפ'ן וואַקואַל? ביי מיר וואָלט אַזא לעקיש געהאַפט מיט די בלומען גלייך אין פנים אַרײַן. וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט דיר צו שענקען מתנות, אונטערטראַגען בוקעטען? פאַרהאַן ביי אונז אַ שפּריכוואָרט: „ווי דער מענש נעמט זיך פאַר, אַזוי העלפט איהם גאָט“. איך מײַן נישט, חסד-שלום, דיך בעלעדיגען דערמיט. איך זאָג נאָר, אז יעדער מענש דאַרף זיך האַלטען אין דער מראה, היטען זײַן שטאַט, נישט דערלאָזען צו אַזעלכע סקאַנדאַלען, נישט דערלעבען זאָל ביי מיר יענער שאַרלאַטאַן פון לאָרז, ער זאָל גאָר האַבען אַ השגה מיר צו געבען אַ קוש אין האַנד אַרײַן, אין אַ וואַגאַן, צווישען אַזוי פיעל מענשען! דאַנקען גאָט נאָך, וואָס ס'איז נישט געזעסען דערביי קײן היימישער פון די נאַלעווקים, און גוט האָסט דו געטהאָן, וואָס דו האָסט זיי נישט געזאָגט דעם נאָמען דיינעם, לאָזען די כלבים האַטש אַ מכה וויסען, ווער דו ביזט. נאָר דאָס איז אַלץ פון די זאַכען, וואָס האַבען ביי מיר קײן ווערדע. איך האָב דיר געוואָלט שרייבען, בעלצי היקרה, וועגען אײַן אַנדער זאַך. נאָר איך וועל דיך בעטען, אז צווישען אונז זאָל עס בלייבען. קײן פּוּיגעל טאָר נישט וויסען, וואָס איך שרייב דיר דאָ. ס'איז אַ הייליגער סוד. מע האָט ביי מיר כמעט גענומען תקיעת-כף, אז איך זאָל דיר וועגען דעם קײן הצירדבור נישט שרייבען. אַזוי איז די מעשה:

דו שרייבסט, אז אויפ'ן באַהנהויף אין מאַריענבאָד האָסט דו דיך בעגעגענט מיט אונזער יאַמאַיטישיכע פון די נאַלעווקים. הלואי וואָלסט דו דיך מיט איהר בעסער נישט בעגעגענט, וואָלט איך אַיצטער געוועזען אַ סך רוהיגער און נישט געהאַט קײן חרפות.

מיר בעקלאָגען, אז איך זשאַלעווע דיר, חס ושלום, איין איבעריגען
 גראַשען, אָדער אז איך קוק דיר אַריין צו־שטאַרק אין השבון אַריין?
 דו ווייסט גאַנץ גוט, בעלצי היקרה, ווי מיר איז טייער דיין געזונד,
 אז איך קוק נישט אויף קיין זאַך, צי די לאַקאַטאַרען צאָהלען דיר
 געלד, צי נישט, צי איך בוי, צי איך בוי נישט, דאָס וואָס דו
 דאַרפסט — דאָס איז תמיד פאַרהאַן און דאָס וועט, אם ירצה השם,
 תמיד זיין. און נאָך בעדאַרף איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אז
 איך בין דיר נישט חושה, הלילה, אויף אַ האָר. דו ביזט ביי מיר
 בעגלויבט פון דער ערשטער שעה, וואָס איך האָב דיר דערקענט,
 און איך ווייס, אז די אַלע שטיגוטערעס, מיט די שמיגערעס, מיט
 די שאַרלאַטאַנעס, וואָס דרעהען זיך אַרום סאַי דאָ אין וואַרשאַ
 (געדענקסט פאַראַיאַהרען אין פאַלעניצע?), סאַי די, וואָס אין
 בערלין און אין וועג און אין מאַריענבאָד, וואָס זענען נאָך דיר די
 כּפּרה, בעדאַרפען מיר אָנגעהן, אייגענטליך, פונקט ווי דער פאַר־
 אַיאַהריגער שניי. איך ווייס, אז דו האָסט זיי אַלעמען אין דער
 ערד, וואָרום דו ביזט אַ ריינע כּשר'ע נשמה און ביזט געטריי צו
 דיין מאַן, צו וועלכען דו האָסט זיך איבערגעגעבען, ווייל דו
 ווייסט, אז ער איז דיר געטריי און איבערגעגעבען מיט לייב און
 לעבען. על־בן קאַנסט דו מיך נישט חושה זיין אין קיין זאַך, אז
 איך טראַג אויף דיר, הלילה, אַ שלעכטע מהשבה. גלויב מיר, איך
 פּערשטעה גאַנץ גוט, אז דער שאַרלאַטאַן, וואָס האָט געהאַט אַ
 פּאַטעפּאַלנאַסט אַ קוש געבען אין האַנד אַריין אַ פּרעמד ווייב,
 האָט דיר דערמיט נישט אָפּגענוצט, אזוי ווי עס האָט דיר נישט
 געשאַרט דער פאַלעניצער שלים־מוזל, וואָס האָט זיך מיר מודה
 געווען, אז ער איז נאָך דיר די כּפּרה... אַוודאי, ווען איך פּאַהר
 מיט דיר אין וואַגאַן, וואָלט איך מיך מיט דעם לאַדזער קאַמיוואַ
 יאַזשער פון דריי פאַבריקען אָפּגערעכענט נישט אזוי ווי דו: איך
 וואָלט איהם געבראַכען אַ ביין, אז דער רוח וואָלט איהם צוגענומען.
 ער וואָלט ביי מיר פּערווכט דעם טעם פון הלכות אשת־איש. עס
 איז מיר נאָר אַ חידוש אויף דיר, וואָס דו האָסט נישט אַריינגע־

קינדער גאָר פריינדליך, און לאָז גריסען די איבעריגע קינדער גאָר פריינדליך.

פון מיר דיין געטרייע פרוי פערעל יאמאיקער.

9.

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקים אין ווארשא צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

דיין בריעה, אז דו ביזט געקומען בשלום קיין מאריענבאד, האָב איך מקבל געווען. אַ דאַנק גאָט, וואָס דו האָסט זיך אַרויס-געריסען פון דעם פערשאַלטענעם בערלין מיט די ווערט היימעס מיט די שמיגיגערס די אַלטע בחורים מיט נאָך אַזעלכע לצים און ביזט אַריבערגעפאָהרען גליקליכערהייד די גרעניץ און ביזט דער-פאָהרען געזונדערהייד ביו מאַריענבאָד. טאַקי ממש נסים ונפלאות. אַלע אידען פאָהרען קיין מאַריענבאָד — און מיט קיינעם טרעפען זיך נישט אַזעלכע גליקען, ווי מיט דיר. ערשטענס, וואָס האָסט דו בעדאַפט פאָהרען דריטע קלאַס? דו זאָנסט, אַז דער גאַנצער הייב בין איך. פערשטע איך נישט, ווי קאַנסט דו זאָגען אזא זאך, אַז איך האָב דיר אָנגעזאָגט אפשר טויענד מאָל, אַז דו זאָלסט נישט זשאַלעווען קיין געלד אויף זיך. איך, אַז איך בעקלאָג זיך אַמאָל, למאַזי עס געהט אַוועק איבעריגס, איז נאָר דעמאָלט, ווען מע ברענט געלד אויפ'ן פייער, ווען מע ברענגט-אויס אויף דער רוח ווייסט וואָס, אויף שמאַטעס, אָבער דאָרט, וואו ס'איז שייך צו געזונד, שפיעלט ביי מיר געלד לחלוטין קיין ראָלע נישט. אַ סימן, איך האָב דיר פאַר'ן אַוועקפאָהר, שוין אויפ'ן וואָקזאַל אין וואַרשאַ, כמעט מיט גוואַלד אָנגעהאַנגען אַיין איבעריגען הונדערטער, קוים אַיינגעבעטען, זאָלסט איהם נעמען, היינט ווי פאַנסט דו זיך אויף

צייט קיין באַרענווילער אין אַ סאַנאַטאָריע, זאָגט ער. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך האָב מיך נישט בערוהיגט ביז איך האָב מיך נישט צעפּרעגט אַקוראַט דאָ אין מאַריענבאד, אויב ס'איז אמת, אז אין באַרענווילער איז פאַרהאַן אַ סאַנאַטאָריע. און עס לאָזט זיך אויס, אז ס'איז טאַקי אַיין אמת. נאָר וואָס קומט אַרויס? דערוויל איז געבליבען אין מאַריענבאד מיט אַ חתן ווינציגער. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך האָב בעגעגענט דאָ אויפ'ן באַהנ-הויף היינט אין דער פּרייה אונזער שלמה קורלענדער'ס וויבעלע בעלצי, אויסגעסטראַצעלט, ווי אַ כלה צום שלייער-וואַרעמעס. און אויפ'ן וואָקזאַל האָט זי אָפּגעוואַרט אונזער מאַריאַמטיש'ס זוהנ-דעל פון אַדעס, מאיר'על שאַרלאַטאַן; איך האָב אַליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך בין נישט בלינד, ווי ער האָט זי אַרויפגע-זעצט אויף דער פוהר. און איך האָב אַליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך בין נישט קיין בלינדע, ווי זיי האָבען זיך אויפגעזעצט ביידע אויף איין פוהר פאַהרען אין שטאָרט אַרין, איך זאָל שוין אזוי זעהן מיינע קינדער צו דער חופּה אין גיכע צייטען, אָמן. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז פון צווייטען חתן, דעם ביאַליסטאַקער פון ביאַליסטאַק, האָב איך דיר נאָך לעת-עתה גאָרנישט וואָס צו שרייבען, ווייל ער געפּעלט מיר נישט דערמיט, וואָס ער איז שוין בעקאַנט מיט דער טשאַפּניטשקע. ווי קומט ער צו דער טשאַפּניטשקע? מילא, אז אונזער היים סאַראַקער פון די נאַלעווקים איז מיט איהר אַ נאָהענטער מחותן, שפּיעלט ער האָטש מיט איהר אין זעכס-און-זעכציג גאַנצע טעג מיט גאַנצע נעכט, אז אָך און וועה איז צו חיים'ס ווייב, אסתר'ען מיין איך. אָבער וואָס געהט זיך אָן ער, אַ ביאַליסטאַקער יונגערמאַן פון ביאַליסטאַק, מיט דער מאַ-דאַם טשאַפּניק? און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך קוק נאָך אַקוראַט נאָכ'ן ביאַליסטאַקער פון ביאַליסטאַק, און וואָס איך וועל געוואָהר ווערען, וועל איך דיר מסתמא שרייבען. דערוויל שרייב מיר, פאַר וואָס שרייבסט דו מיר נישט פון דער היים, וואָס הערט זיך אין דער היים? און זיי געזונד, און עס לאָזען דיר גריסען די

מאריענבאד. דער פאָטער האָט איהם, זאָגט ער, אַרויסגערופען קיין לאָדז. אזוי זאָגט ער, דער לאַנד־שדכן. צום סוף לאָזט זיך אויס, אז ס'א ליגען. ער איז גאָר אַוועקגעפאָהרען ערניץ אין אַ סאַנאַטאָריע. און איך שרייב דיר, וועללעך, ווי אזוי איך בין גע־וואָהר געוואָרען, אז ער פאָהרט אין אַ סאַנאַטאָריע, נישט קיין לאָדז. מיר זענען אַלע אַרויסגעקומען צו דער באַהן, איך און די קינדער און דער לאַנד־שדכן, איהם צו בעגלייטען, און גוט נאָכ־געקוקט, אפשר פאָהרט מיט איהם דער לאַנד־שדכן אָנקוקען אַ כלה, אַ קשיא אויף אַ לאַנד־שדכן? און איך שרייב דיר, וועללעך, אז איך האָב גוט נאָכגעקוקט, ווי ער נעמט איהם אַ בילעט, דער לאַנד־שדכן, האָב איך געהערט, ווי ער זאָגט צום קאַסיר: „באַדענווייל־לער“. דאָס האָב איך גאַנץ גוט געהערט, איך בין נישט טויב. און איך זאָג צו איהם נאָכדעם, צום לאַנד־שדכן: „איהר האָט דאָך געזאָגט, זאָג איך, אז ער פאָהרט קיין לאָדז, צום סוף האָט איהר איהם, זאָג איך, גענומען אַ בילעט גאָר קיין באַדענווייל־לער?“ און ער זאָגט צו מיר: „וואָסערע פּלאַמען? וואָסער באַדענווייל־לער?“ און איך זאָג צו איהם: „איך האָב גוט געהערט, ווי איהר האָט געזאָגט, זאָג איך, באַדענווייל־לער, איך בין נישט קיין טויבע“. און ער זאָגט צו מיר, דער לאַנד־שדכן: „אַ מאַדנע אידניע איהר זענט! ווייסט איהר דען נישט, זאָגט ער, אז באַדענווייל־לער איז אויף יענער זייט לאָדז?“ און איך זאָג צו איהם: „איהר זאָלט שוין אזוי זיין, זאָג איך, מיט דער נאָז, ווי לאָדז האָט אַרום זיך אַ באַדענווייל־לער. מסתמא האָט איהר איהם, זאָג איך, אַוועקגעשיקט, זאָג איך, קיין באַדענווייל־לער אָנקוקען אַ כלה, זאָג איך, זייט זיך, זאָג איך, מודה, וואָס טויג אײך הינטישע גענג?“ און ער צעלאָזט זיך, דער לאַנד־שדכן, און רופט מיך אַוועק אויף אַ זייט און דערצעהלט מיר דעם גאַנצען אמת, און שווערט זיך מיט אַזעלכע שבועות, אז מע מעג גלויבען אַ משומד, אז דער בחור איז נישט מיט אַלעמען, דאָס הייסט, חליטה, נישט קראַנק, נאָר אזוי, זאָגט ער, אַביסעל פיבער. האָבען איהם די דאָקטוירים, זאָגט ער, אָפּגעשיקט אויף אַ קורצע

מען נישט די סחורה? "אז מע קריגט, זאָגט ער, ביי אײך די סחורה, צו וואָס זשע האָט איהר בעראַרפּט זיך מטריה זיין אזוי ווייט, און נאָך מיט דריי טעכטער דערצו? " אַ שייגעץ קאָן! ביי אונז אין וואַרשאַ וואָלט אזא איד, ווי אָט דער סווירסקי, ביי מיר געפּלויגען פון די טרעפּ אַראָפּ פּייל אויס'ן בויגען, און דאָ האָט ער אָנגעטהאָן אַ שוואַרצען קוימען אויפ'ן קאַפּ מיט געלע הענטש-קעס אויף די הענד און רופּט זיך לאַנד־שדכן, און מע צערייסט איהם אויף שטיקלעך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז קיין סך רעדען טאָר מען דאָ נישט מיט איהם, מיט'ן לאַנד־שדכן, וואָרום ער איז ביי זיך אַ גרויסער פּרייז. ער זאָגט, אז ביי איהם געהען די שידוכים נישט אויפ'ן שדכנ'ישען אַרט, נאָר דורך בעקאַנט-שאַפט און דורך ליעבעס. דאָס הייסט, פּריהער טרעפּט מען זיך אויף אין קאַפּע "עגערלענדער", אזא נאָרטען מיט מוזיק און מיט טישלעך אַ סך. דאָרט ווערט געשלאָסען דאָס בעקאַנטשאַפט כלומרשט גאַנץ אומגעהרען, טאַקי דורך איהם, דורכ'ן לאַנד־שדכן. נאָכדעם בעגעגענט מען זיך ביי'ם ברונען, וואו מע טרינקט וואַסער, שוין אַהן דעם לאַנד־שדכן. דערנאָך געהט מען אין טהעאַטער אָדער אויף קאָנצערט, און קיין לאַנד־שדכן זעהט מען אַלץ נישט. און דאָרטען, אין טהעאַטער אָדער אויפ'ן קאָנצערט, קומט שוין דאָס פּערליעבעניש, און נאָכ'ן פּערליעבעניש אַ פּערלאָבעניש, און ערשט אויפ'ן פּערלאָבעניש וואַכסט־אויס דער לאַנד־שדכן און נעמט־אַפּ זיין רה"ש. נאָר ווי דערלעכט מען דאָס שוין, רבּונו של עולם? האָסט דו דיר שוין צוויי חתנים. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דער דריטער איז אַ קעשעניעווער פון קעשעניעוונ. נאָר מיר האָבען איהם נאָך רעכט נישט אָנגעקוקט, ווייל ס'איז געווען ביי-נאַכט, און ער האָט זיך בעקאַנט מיט די קינדער אין טהעאַטער. וועל איך דיר שוין שרייבען פון איהם אײן אַנדערס מאָל. און איך שרייב דיר, וועלוועל, קאָנסט דיר זאָגען וואָס דו ווילסט, מיר האָבען צו שידוכים קיין גליק נישט. אָט דער לאָדזער, וואָס פון לאַדו, האָט זיך מיישב געווען און איז פּלוצים אָפּגעפּאָהרען פון

טויוזענד. און איך מענה מיט איהם, מיט'ן וועלט־שרדן: „פאר וואָסערע מעשי־טובים קומט איהם דריי מאָל אזוי פיעל? דער פאר וואָס ער זינגט אזוי שען?“ און ער ענטפערט מיר, דער וועלט־שרדן: „ערשטענס, איז פינף און צוואַנציג, זאָגט ער, נאָר דריטהאַלבן מאָל אזוי פיעל, נישט דריי מאָל אזוי פיעל, און צווייטענס, זאָגט ער, דאַרפט איהר בענשען גומל, וואָס ער הייסט זיך נישט געבען, זאָגט ער, פינף מאָל אזוי פיעל. איהר זעהט דאָך, זאָגט ער, וואָס היינט טהוט זיך מיט חתנים אין מאַריענבאָד! גיט מיר, זאָגט ער, דריי טויז אַזעלכע לאָדזער יונגע לייט, וועט איהר זעהען, זאָגט ער, אויב איך וועל זיי נישט פּערצוקערען.“ האָסט דו דיר איין מאָל אוועק. און איך שרייב דיר, וועלעוועל, אז דער אַנדערער איז אַ ביאָליסטאָקער פון ביאָליסטאָק, אויך זעהר אַ לייט טישער יונגעראַן און אַ גאַנץ פּערמעגליכער, נאָר שוין איין אַלמן. דאָס הייסט, נישט קיין אַלמן, נאָר אַ גרוש, וואָרום ער האָט ערשט נישט לאַנג, זאָגט ער, גע'גט זיך מיט אַ ווייב. און אז איך וויל מיך צעפּרעגען: פאַר וואָס האָט ער זיך גע'גט? לאָזט ער מיך נישט רעדען, דער וועלט־שרדן, וואָרום ער זיצט אַקעגען מיר, דער וועלט־שרדן, פּערבייסט אַ ליפּ און ווינקט צו מיר, ווי אַ גולן. און איך זאָג איהם נאָכדעם, דעם וועלט־שרדן: „אין גאַטעס ווילען, זאָג איך, ווי קאָן איך אָנהויבען רעדען מיט אַ מענשען, אז איך ווייס נישט, זאָג איך, פאַר וואָס האָט ער זיך גע'גט? אפשר, זאָג איך, האָט זי איהם גע'גט, נישט ער זי?“ און ער ענטפערט מיר, דער וועלט־שרדן, אז „ערשטענס זעהט מען נאָכ'ן יונגענמאַן, אז ער האָט זי גע'גט, נישט זי איהם. וואָרום נישט אזא יונגענמאַן, זאָגט ער, גט מען; און צווייטענס, זאָגט ער, אז איהר וועט אָנ־הויבען, זאָגט ער, אזוי צו גריבלען זיך, טאַמער אזוי און טאַמער אזוי, קאָנט איהר, זאָגט ער, פאַהרען מיט אייער סחורה, זאָגט ער, צוריק קיין וואַרשאַ אויף די נאַלעווקים“. און איך זאָג צו איהם: „זאָגט מיר, זאָג איך, וואָס וואַרפט איהר מיר אויף, זאָג איך, די וואַרשעווער נאַלעווקים? איהר מיינט, זאָג איך, ביי אונז קריגט

קארלסבאד, נישט קיין מאריענבאד, וואָרום אין קארלסבאד, זאָגט מען, קומט צו פאָהרען די גאַנצע וועלט. אין קארלסבאד ווערען געשלאָסען, זאָגט מען, די גרעסטע שידוכים אין די טויזענדער. און דו האָסט דײַך אָבער אײַנגעשפּאַרט, ווי אַ גוי, מאַריענבאד, און דו, אַז דו שפּאַרטסט זיך אײַן אַ זאַך, איז דען מעגליך דײַך איבערצורשפּאַרען אפילו מיט דריי פּאַר אָכסען? און איך שרייב דיר, וועלוועל, נאָך אַ מאָל, צו וואָס האָט מיר געטויגט אָט דאָס מאַר ריענבאד, אַז מע זעהט דאָ נישט קיין מאַנסביל אויף אַ רפואה? וואו מע וואַרפט אַ שטעקען, טרעפט מען אַ הונט, און וואו מע טהוט זיך אַ קעהר, טרעפט מען אַ מאַדאם מיט אַ מאַמזעל אויף חתונה צו מאַכען. און אַז מײַך האָט גאָט געבענשט, קיין עין־הרע, מיט דריי מאַמזעלען, וואָלט איך, דאַכט מיר, געמעגט זיין אויף אײַן אַנדער פּלאַץ, נישט אויסשטעהן אַזאַ ביטערע קאָנקורענץ? און ווי אויף צו להכעיס, האָבען זיך היינטיגען זומער אַ לאָז גע־געבען אַהער אַלע מיט זייערע מאַמזעלען, און אַלע שיטען זיי מיט נדן: צוואַנציג טויזענד, דרייסיג טויזענד, פּערציג טויזענד. מיט צעהן טויזענד וויל מען דאָ גאַרנישט הערען. אַ ליאַדע דאָקטאָרעל, וואָס ביי אונז אויף די נאַלעווקים וואָלט ער גענומען מיט ביידע הענד צעהן־פּופּצען טויזענד, הייסט זיך דאָ אָפּגילטען. און פון סוחר'ישען שטאַנד זענען אַצינד אויך געוואָרען מיט גאַלד גלייך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז ס'איז דערווילע זעהר נישט פרייליך, וואָרום אָט דער סווידסקי, וואָס איך האָב דיר געבראַכט צו אָט דער לאַנד־שרכן מיין איך, האָט מיר געהאַט געבראַכט צו פיהרען דריי שטיקלעך סחורה. איינער פון זיי איז אַ לאָדזער פון לאָדז, זעהט אויסעט אַ קראַנקער צו זיין, וואָרום אַז ער רעדט, רעדט ער ווי מיט אַ זאַדישקע, האַמטש אַזוי אויפ'ן קוק איז ער אפילו גאַנץ פיין געקליידט, און האַלט זיך שען, און ער זאָגט, אַז זיין פאָטער האָט אַ פאַבריק אין לאָדז, דאָס הייסט, נישט קיין פאַבריק, נאָר אַ קליין פאַבריקעל. און נדן גיט מען איהם, וואָגט ער, צעהן טויזענד, און אַקעגען פּערלאַנגט ער פינף און צוואַנציג

דו פרענסט מיך, אסתר, וואָס איך טהו גאַנצע טעג און מיט
 וואָס איך פּערברענג די צייט? וואָס זאָל מען טהון אין דעם
 וויסטען מאַריענבאָד? אָדער מען איז ביי'ם ברונען, אָדער מע
 מאַכט מאַציאָן, אָדער מע זיצט אין דערהיים און מע לייענט אַ
 בוך. איך האָב קיינמאָל אזוי פּיעל נישט געלייענט, וויפּיעל איך
 לייען דאָ אין מאַריענבאָד. זעלטען-זעלטען מאַכט זיך, אַז איך
 קום אַרויס אין קאַפּע „עגערלענדער“, טרינקען אַ גלעזעל טיי און
 לייענען אַ בלאַט-צייטונג. קאָן איך אָבער דאָרט לאַנג נישט זיצען,
 איבער די גראַבע ווייבער מיט זייערע טעכטער, וואָס די מאַמעס
 האָבען געבראַכט אַהער אויף דער אויסשטעלונג. איך דאַנק גאָט,
 וואָס מיר האָבען זיהן, נישט קיין טעכטער, וועלען מיר פּערשפּאַרען
 פּיהרען זיי אַהער אויף דער אויסשטעלונג, אַז זיי וועלען אויס-
 וואַכסען. קוש די קינדער, אסתר, און, למען השם, זאָלסט זיך
 זעהען מיט'ן דאָקטאָר נאָך אַ מאָל, ער זאָל דיר זאָגען אַקוראַט,
 ווען דו דאַרפסט אָפּוואַרטען... און זיי מיר געזונד, און איך קוש
 דייך פּיעל מאָל, און לאָז גאָט געבען, זאָלסט מיך בעגליקען אין
 גיכען מיט אַ גוטער דעפּעש.

דיין איבערגעגעבענסטער מאַן חיים סאָר אָקער.

 8.

די יאַמאַיטישע פון מאַריענבאָד צו איהר מאַו וועלעל יאַמאַיקער אויף די
 נאַלעווקיס אין וואַרשאַ.

וועלעלעל דו שרייבסט, איך זאָל דיר שרייבען נייעס,
 שרייב איך דיר, אַז ס'איז נאָך דערווייל גאַרנישטאָ, וואָס צו שריי-
 בען. אָבער גאַרנישט מיט גאַרנישט. און איך שרייב דיר, וועלעלעל,
 אַז איך האָב מורא, אַז פון דעם מאַריענבאָד וועט נישט זיין גאַר-
 נישט. איך האָב די גאַנצע צייט גע'טענה'ט, מע זאָל פּאַהרען קיין

אויף זיין בעלצ'ן. טאמער זענען דאָ קאָרג נאַלעווקער ווייבער, נאָ דיר נאָך איינע! מיר דאַכט, אז איין יאַמאַטישיכע מיט איהרע דריי מעכטער איז גענוג פאַר מאַריענבאָד, און בעשטעהט שוין פאַר אַלע נאַלעווקער ווייבער. מיין גאַנץ גליק, וואָס איך האַלט מיך מיט די נאַלעווקער ווייבער, און איבערהויפּט מיט ווייבער, פון דער ווייטען. איך האָב זיי איבערגעלאָזט פאַר דיין שוואַגערין. ער איז אַ קאוואַליער. פאַר איהם איז דאָס אַ שטיקעל עסק... נאָך איך ווייס, דו האָסט פיינט, אז מע רעדט פון דיין מאיר'ען, איז שאַ! האַמע פּאַקרישקע!... הכלל, איך ווייס נאָך איין זאַך: בין איך אויף דער קור, דאַרף איך מיך קורירען, אַנישט — וואָס האָב איך צו טהון אין מאַריענבאָד? עס איז גענוג דאָס נודען וואָס מע נודעט זיך, און דאָס בענגען וואָס מע בענגט אַהיים. גאָט זאָל העל־פען, עס זאָל שוין אַריבערלויפּען די צייט און איך זאָל שוין קומען אַהיים. דערווייַל קאָן איך דיר זאָגען, אז איך טהו נאָך דאָס, וואָס דער דאָקטאָר הייסט, אַפילו אויף אַ האָר טרעט איך נישט אָפּ, ווי אַיין עהרליכער איד פון שלחן־ערוך. און דער דאָקטאָר איז מיט מיר זעהר צופרידען. ער האָפט, אז איך זאָל איצטיגס מאַל אָפּ־נעמען נישט ווינציגער, און אפשר נאָך מעהר, ווי פאַר עמליכע יאָהרען. און וואָס איז דאָס חידוש? מיר דאַכט, אז וואָס איך געהאָבט דאָ אין איין טאָג, וועל איך נישט אויסגעהן אין דער היים אין אַ יאָהר. אַ חוץ, וואָס איך לעג מיך צו אַמאָל נאָכ'ן עסען אויף אַ האַלבע שעה, זיך איך נישט אַפילו אַ מינוט. פון קאָרטען שמועסט מען נישט. איך האָב שוין נישט אָנגעקוקט קיין קאָרט אין די אוי־גען זינט איך בין פון וואַרשאָ. און עסען עס איך כמעט גאָרנישט. איך היט די דיעט אזוי שטרענג, אז דער דאָקטאָר אַליין וואונדערט זיך. ער זאָגט, אז די אַלע פעטע פאַציענטען זיינע, אויסער איך איינער, לירען פון דער אכילה. איך געה מיט דעם גאַנג, אז מע איז אויף דער קור, טאָר מען נישט נאָכגעבען דעם יצר־הרע. מיר זינדיגען גענוג מיט'ן עסען אַ גאַנץ יאָהר אין דערהיים. וואָס?

נישט אזוי?

טייט מען אויף זיי מיט די פינגער, וואָרום זיי הויבען אויף אזא געפילדער און לאַכען אזוי הויך, און קוויטשען אזוי שטארק, גלייך ווי זיי וואָלטען געווען ביי זיך אויף די נאַלעווקים.

מיט איינעם וואָרט, אסתר, מאַריענבאָד האָט זיך אין די עט" לייכע יאָהר נישט אַ רוק געגעבען, זאָלסט זאָגען אויף אַ האָר. נאָך מיין מיינונג, איז דאָס אידישע מאַריענבאָד אַביסעל געפאַלען, זינט דער ענגלישער קעניג ערוואַרד איז נפטר געוואָרען. פאַר עטליכע יאָהרען, אז איך בין געווען אין מאַריענבאָד, געדענק איך, וואָס דאָ האָט זיך אָפּגעטהאָן מיט דעם ערוואַרד'ען, וואָס האָט געגעסען געפילטע פיש אין דעם גרעסטען אידישען רעסטאָראַן. נישט נאָר דער בעל-הבית פונ'ם רעסטאָראַן, אַ פעטער אויסגעפאַשעטער דייטש מיט אַ נאָז ווי איין אוגערקע, האָט געהאַלטען פאַר אַ גדלות דאָס, וואָס ער האָט זוכה געווען, אז דער ענגלישער קעניג זאָל ביי איהם עסען פיש, נאָר יעדער קורנאַסט, איטליכער איד, האָט זיך געהאַלטען גרויס דערמיט, וואָס ער עסט דאָרט, וואו דער ענגלישער מלכות האָט געגעסען. עס זענען געווען אידען, וואָס האָבען גע- שריבען אַהיים און בעריהמט זיך פאַר זייערע ווייבער, אז זיי עסען ביי איין טיש און כמעט פון איין טעלער מיט'ן ענגלישען מלכות, דעם בעריהמטען אוהב-ישראל... איצט איז אין מאַריענבאָד גאָר- נישט דאָס. מע קאָן זאָגען, אז ערוואַרד עליו השלום איז אָפּגע- שטאַרבען פאַר די מאַריענבאָדער אידען אַ סך מעהר, ווי פאַר דער גאַנצער איבעריגער וועלט.

און ווייטער, וואָס זאָל איך דיר שרייבען נאָך, טייערע אסתר? איך שיק דיר דאָ אַ בריעף פון מיין פריינד שלמה קורלענדרער. גע- פעלט דיר, ווי דער שוטה ציטערט עס אַביסעל איבער זיין בעלצין? און וואָס זאָגסט דו, וואָס ער צערעדט אויף בערעל טשאַפּניק? אז מע זאָגט, אז די קורלענדרער זענען אַביסעל נישט דערוואַלצען, איז דאָס, אַפּנים, טאַקי איין אמת. אָט אַ שוטה! ער מיינט, אז איך האָב דאָ טאַקי נישט מעהר וואָס צו טהון, נאָר אַכטונג געבען

ריק, אזוי איז דאָס פערבליבען. די אייגענע גראַבע פעמפעקעס, וואָס קומען אַהער מיט זייערע פּוֹלע טשעמאַדאַנעס „אַפּנעמען“. ווער אַ פּוֹד און ווער צוויי. די אייגענע גראַבע ווייבער מיט די העלזער פּערעל, וואָס קומען אַהער מיט זייערע צייטיגע מאַמוזעלען זוכען חתנים, האַפּען איידעמס. די אייגענע אַפּגעפּוצטע דייטשען, וואָס האַלטען זיך פּרימער פּאַר דער גאַנצער וועלט דערמיט, וואָס זיי טהוען אָן דעם קאַפּעליש צום עסען און גאַלען נישט די בערד אום ספּירה. איין גאָט ווייסט דעם אמת, ווי איך האָב זיי פּיינט, די דאָזיגע האַלבע אידען! אַפּנים, אַז אַ האַרץ פּיהלט אַ האַרץ. אונז, רוסישע, האָבען זיי פּיינט טאַקי נאָר אזוי ווי חזיר, און אונז זערען אין אַרעמאָן, אַ „שנאָרער“ הייסט ער ביי זיי, וואָלטען זיי צעריסען אויף שטיקשטיקלעך. דערפּאַר האָבען זיי ליעב אונזער רוסיש געלד דאָס חיות. פּאַר אַ רוסישען הונדערטער וועט דיר אַ דייטש אַראַפּנעמען דאָס הימעל פּאַר אַ מייַל. אַ דייטשער איד פּערשטעהט נישט, וואָס האָבען מיר זיך צו בעקלאַגען אויף „אונז זער לאַנד“, וועלכעס פּערמאַנט אַזעלכע רובלען, וואָס מיר בעקומען פּאַר זיי דריטהאַלבען קרוין, און אַ מאָל נאָך מיט אַ פּאַר העלער צוגאָב? ...

איין עבירה, אסתה, וואָס איך בין נישט קיין שרייבער. איך וואָלט דאָ געהאַט שטאַף צו שרייבען און צו שרייבען. און מעהר פון אַלעמען וואָלט איך בעשריבען אונזערע נאַלעווקער ווייבער, וואָס קוים פּאַהרען זיי אַריבער די גרעניץ, אזוי ווערען זיי דאַמען און פּערגעסען אונזער וואַרשעווער לשון און הויבען אָן צו רעדען אויף דייטש, אויף קאַמעניצער דייטש. אַ סך, די וואָס פון אַדעס, רעדען נאָר אויף רוסיש. נאָר דאָס איז שוין איין מאָל אַ רוסיש! ... היינט דאָס אַנטהון זיך זייערס, דאָס וועלען זיך אויספּיינען איינע פּאַר דער אַנדערער מיט'ן הוט, מיט'ן שמוק און מיט די ברייאַנ-טען! זאָלסט זעהן, וואָס דאָ טהוט זיך מיט זיי. די וועלט איז מיט זיי פול. די גאַנצע וועלט. אַז זיי קומען אַרויס אויפ'ן פּראָ-מענאַד, אַדער אַז זיי קלויבען זיך צענויף אין קאַפּע „עגערלאַנדער“.

א חוץ וואָס איך בין אַ נאַכט נישט געשלאָפּען, און דער קאַפּ טהוט מיר וועה נאָך איצט, און בין צעלאָממעט, צעבראַכען און מיעד, און מחמת דעריבער שרייב איך דיר נאָך פון מאַריענבאָד גאַרנישט. אַז איך וועל מיך אויסרוהען און אַרומקוקען, וואו איך בין אין דער וועלט, וועל איך דיר שוין שרייבען פון אַלסדינג. דערווייל זיי געזונד, און געב אַכטונג אין שטוב, פערלאָז דיר נישט אויף שבערהל'ען. הייס, זי זאָל נאָך אַ מאָל אַרויסנעמען אַלע טעפיכער מיט אַלע מיר נע ווינטערדיגע מלבושים מיט'ן רויכוואַרג, גוט דורכלופטערען, נאָך אַ מאָל איבערשיטען מיט נאַפטאַלין. און איך שיק דיר דאָ מיין אַדרעס, און זאָלסט נישט פּערגעסען, למען השם, מיר באַלד אַרויס-שיקען געלד.

פון מיר דיין פרוי בעל צי קורלענדער.

7.

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאָד צו זיין ווייב אַסתר סאַראַקער אויף די נאַלעוויסי אין וואַרשאַ.

טייערע אַסתר!

איך דאַנק דיר פיעל מאָל, וואָס דו שרייבסט מיר אַזעלכע אָפּ-טע און גוטע בריעף. דו דאַרפסט וויסען, אַז ביי מיר איז נישטאָ קיין גרעסערער יום-טוב, ווי אַז איך האָב פון דיר אַ בריעף. די פאַסט — דאָס איז דאָס איינציגע שטיקעל פּערגעניגען דאָ, אין דעם וויסטען מאַריענבאָד. ווען נישט די פאַסט, וואָלט מען גאָר משוגע געוואָרען. נישטאָ וואָס צו טהון. נישטאָ מיט וועמען זיך צו בעגעגענען. נישטאָ מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדען. און דאָס מאַריענבאָד אַליין, אַזוי ווי עס איז געווען עטליכע יאָהר צו-

דו אפשר, אז ער האָט זיך געפונען בעלעדיגט? זינט גאָט האָט
 דעלט מיט שלים-מול'ען האָט ער נאָך אַזאָ שלים-מול נישט בער
 שאַפען. אַ סך ערגער פון די צוויי שלים-מול'ען, וואָס דער אויבער-
 שטער האָט מיר צוגעשיקט דערנאָך אין וועג, שוין זיצענדיג אין
 וואַגאָן דריטער קלאַס. נאָר פון זיי האָב איך האָטש געהאַט אַ שטיי-
 קעל נוי. זיי האָבען מיר ביידע אָפגעטראָמען זייערע פלעצער, און
 איך האָב געקאָנט נישט נאָר זיצען, נאָר אַפילו לעגען זיך שלאָפען.
 האָב איך אָבער מורא געהאַט, טאָמער זענען זיי זשוליקעס. אַ קשיא
 אויף אַ מעשה? אַרויסגעגעבען האָבען זיי זיך אַפילו פאַר זעהר פיי-
 נע מענשען. איינער האָט זיך פאַרגעשטעלט אַלס לאָדער קאָמיר
 וואַיאַזשער פון דריי פאַבריקען, און דער אַנדערער האָט געזאָגט,
 אז ער האָט אַ „סקלאַד אַפּטעטשנע“ אין לאָמושע. רעכטע צוויי
 שלים-מול'ען I מיך האָבען זיי נישט געוואָלט רופען „מאַרטאָם“.
 האָטש געב זיי אַ קרענק, נאָר „פּריילין“ און נאָר „מאַמועל“ I זאָג
 איך צו זיי: „פּשעפּראַשאָם, איך האָב שוין אַ מאַן“. זאָגען זיי:
 „פּשעפּראַשאָם, מיט וואָס וועט איהר אונז איבערצייגען?“ נעם
 איך און ווייז זיי דאָס קידושין-פינגערעל און רופ מיך אָן: „אָט
 דאָס איז אייך ווינציג?“ נעמט איינער, דער וואָס איז אַ קאָמיר
 וואַיאַזשער פון דריי פאַבריקען, בויגט זיך צו צו מיר, בעטראַכט
 דאָס פינגערעל און טהוט מיר אַ קוש אין האַנד. נעם איך און
 וואַרף איהם אויף אַ פאַטש. האָט דאָס געהאַט, זאָג איך דיר, דעם
 זיעבעטען חן! פון דעסטוועגען מיינסט דו, אז זיי האָבען מיר נישט
 געהאַלפּען אַרויסוואַרפען דאָס געפּעק פון וואַגאָן אין מאַריענבאָד?
 זיי האָבען אַפילו שטאַרק חשק געהאַט, איך זאָל זיי אויפגעבען מין
 אַדרעס אין מאַריענבאָד, האָב איז זיי געזאָגט, זיי זאָלען אַביסעל
 צוראַרען. „אז איך וועל מיך נאָך אייך פּערבענגען, זאָג איך, וועל
 איך אייך געבען צו וויסען, זאָג איך, דורך אַ דעפּעש, אָדער דורך
 אַ שליח“...

אָט אזוי, ווי דו זעהסט, האָב איך געהאַט נישט קיין גליקליכע
 רייזע. אַ רייזע פון פּחדים מיט שרעק מיט ביזע בעגעגענישען,

דו א טבע זיפען און קרעכצען און געבען אָנצוהערענישען, אז עס
 געהט אוועק א סך געלד... איך בין מיך מהיה, וואָס איך האָב
 האַטש אָנגעטראַפּען אין בערלין א ביליגע סטאַנציע מיט איין
 עהרליכער בעל־הבית'טע. די פּערעלצווייג האָט מיר דערלאָנגט פּאַר'ן
 אוועקפּאַהר, זאָלסט אָנקוקען, א חשבון, האָב איך געמיינט, איינס
 פון די צוויי: אָדער ס'איז א הלום, אָדער זי איז פּונ'ם זינען.
 שטעל דיר פּאַר: קיין גלאַז מילך רעכענט זי נישט. טיי און צו
 קער האָט זי פּערגעסען. הערינג, רעטאַכלעך, ציבעלקעס, לעבערלעך
 און נאָך זעלכע זאַכען — דאָס ווערד אָנגערופּען, זאָגט זי, פּאַר-
 שמאַק". רעכענען רעכענט זי נאָר פּאַר'ן עסען און פּאַר'ן שלאָפּען.
 ווייטער גאָרנישט. און איבערלאָזען טרינקגעלד, ווי עס פּיהרט
 זיך אין די האַטעלען, איז מען ביי איהר אויך פּטור, וואָרום זי איז
 דאָך אַליין די דיענסט און אַליין די בעל־הבית'טע. איך זאָג דיר,
 נישט קיין האַטעל, נאָר א גן־עדן! נישט אומזיסט שטעהען ביי
 איהר אלע אונזערע נאַלעווקער דאַמען... היינט דאָס אַרויסבעגליי-
 טען מיך אויפ'ן וואַקזאַל! נישט געלאָזט מיך אפילו א געפּעק־טרע-
 גער נעמען. אַלסדינג אַליין! און טאַמער איז דיר קאַרג, האָט מען
 מיר נאָך אונטערגעטראָגען א בוקעט פון פּרישע בלומען! דאָס איז
 שוין געווען נישט פון איהר, נאָר פּונ'ם קאָמיסיאָנער, דעם אַלטען
 בחור דעם פּראָ-אַדמ מיט די וויימפּערלעך, וואָס איך האָב דיר גע-
 האַט געשריבען אין מיין פּריהעריגען בריעף. אָט א אַידיאָט! גאָר
 פּערגעסען דעם פּסק, וואָס ער האָט געחאַפּט פון מיר אויף דער
 פּריערדיכשטראַסע, טשעפּעט ער זיך צו מיר אויף מאָרגען, איך
 זאָל איהם זאָגען, אויפּריכטיג, אויב ס'איז אמת, וואָס ער האָט גע-
 הערט, אז איך האָב א מאַן א זקן פון עטליכע און אכציג יאָהר.
 פּרעג איך איהם: "אין אָדעס זענט איהר קיינמאָל נישט געווער
 זען?" רופּט ער זיך אָן צו מיר אויף ליטוויש (ער איז נאָך א
 ליטוואַק אויך צו די צרות): "וואָס?" זאָג איך: "אין אָדעס,
 זאָג איך, איז דאָ א טאָלמאַטששאַו מיט א הלירע. איינס פון די
 צוויי וואָלט פּאַר אַיך געווען, זאָג איך, נישט איבעריג..." מינסט

מאָדאַן און זאָג איהם: „אַלטע קליידער און קויטיגע גרעט“. הערט
 ער מיך אויס און ווייזט פיר אויפ'ן צווייטען טשעמאָדאַן: „אונד
 וואָס האָבען זיי היער?“ געה איך און עפען איהם אויף דעם צוויי-
 טען טשעמאָדאַן, שפּרינגט נישט אַרויס דיין שטרויענער קאַפּעליש?
 איך האָב נאָר פּערנגעסען דיר שרייבען, אז איך האָב דיר געקויפט
 אַ שטרויענעם קאַפּעליש ביי ווערטהיימער'ען אין בערלין, אין עכ-
 טע פּאַנאַמע. טרעף, וואָס קאָסט זי? איך וועל דיר נישט אויס-
 זאָגען, ביז איך וועל נישט קומען אַהיים. דו מוזט אַליין טרעפען,
 וויפּיעל איך האָב בעצאָהלט פאַר דיין פּאַנאַמע. קורץ, אז ס'איז
 אַרויסגעשפּרונגען די פּאַנאַמע, בין איך געבליבען אַ געשטאַרכע-
 גע: ווי קומט צו מיר אַ מאַנסבילשער קאַפּעליש? פאַל איך אויף
 אין עצה — איך ווייס, אז אַ דייטש איז נישט איבעריג קלוג —
 און איך רופּ מיך אָן צו איהם אויף דייטש: „דאָס איזט מין פאַ-
 נאַמע, ביי אונז אין ריסענלאַנד טראָגען אַלע דאַמען מאַנסבילשע
 פּאַנאַמעס“. ענטפּערט ער מיר דערויף גאַרנישט ניט, און מאַכט
 צו מיר: „פּיהרען זיי רוסשישען טיי? האָבען זיי סיגאַרעטען?“
 טראַכט איך מיר: מיינע צרות אויף דיין קאַפּ! און רופּ מיך אָן
 צו איהם, אז מיט קיין טיי האַנדעל איך נישט, און קיין סיגאַרע-
 טען רויכער איך נישט. נעמט דער דייטש און טהוט אַ שטרייך-
 איבער מיט אַ קריידעל איבער אַלע מיינע טשעמאָדאַנעס, פּעקלעך
 און קוישלעך, ווי איינער רעדט: כשר! דורכגעלאָזט הייסט עס.
 היינט געה זיי אַ נביא און טרעף, אז דער דייטש וועט ביי מיר זיך
 בען גאָר רוסשישען טיי מיט רוסישע פּאַפּיראַסען! בעשערט געווען
 אומזיסטע פּחדים מיט אומזיסטע יסורים. ווען איך פּאַהר אָבער
 צווייטע קלאַס, וואָלט דער איבערשרעק אויך נישט געווען, וואָרום
 אין צווייטער קלאַס, זאָגט מען, געהט דער דייטש נאָר דורך פּערביי
 דעם וואַגאָן און פּרעגט זיך נאָך, אויב ס'איז נישט פּאַרהאַן ביי
 עמיצען עפּיס צו צאָהלען. און ווער איז שולדיג? טאַקי איך אַליין.
 אז איך ציטער אויסברענגען דיר אין איבעריגען גראַשען. זאָגען
 זאָגט דו מיר טאַקי גאַרנישט. נאָר אז ס'קומט צום חשבון, האָסט

דעסטוועגען האָט זי צייט געהאַט מיר איבערצוגעבען פֿעק מיט נייעס פֿון אונזערע נאַלעווקער לייט אין מאַריענבאָד, וועלכע איך לאָז איבער אויף איין אַנדער מאָל. דערווייל וועל איך דיר בעשריי- בען די נסיעה פֿון בערלין קיין מאַריענבאָד.

נישט קיין גוטע נסיעה האָב איך געהאַט, און אַלץ איבער וועמען? איבער דיר און איבער דיין קלאָגען זיך, וואָס דו בע- קלאָגסט זיך אויף די שלעכטע געשעפטען איך האָב געזשאַלעוועט נעמען צווייטע קלאַס און בין געפֿאַהרען דעם גאַנצען וועג דריטע קלאַס, איז זעהר נישט איינגענהמען. ערשטענס, איז ענג, נישטאָ וואו צו זיצען. פֿון צולעגען זיך איז אָפּגערעדט. און אָנגערוד- כערט איז ווי אין אַ באָד. די דייטשען רויכערען אַזעלכע מסוכ'ענע ציגאַרען, וואָס פֿער'הרג'ענען דעם קאָפּ. און צווייטענס, קוקט מען אויף דער גרעניץ אין צווייטער קלאַס גאָר אַנדערש, ווי אין דריר- טער קלאַס, האָטש איך קאָן מיך נישט בעקלאָגען. אַז מע זאָל האָבען ביי מיר עפּים אויסגעטרייסעלט. נאָר פּהדים האָב איך גע- האַט, וואָס איך קאָן דיר גאָר אַזוי פּיעל נישט אַרויסגעבען. איך האָב געמיינט, אַז צווישען בערלין און מאַריענבאָד איז נישטאָ קיין שום גרעניץ. זיי רעדען דאָך אַלע אויף איין שפּראַך, צו וואָס בע- דאַרפען זיי אַ גרעניץ? צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז ביי זיי איז אויך דאָ אַ גרעניץ, און די דייטשען האָבען אויך ליעב קוקען און זוכען און נישטערען. האָב איך מיך איבערגעשראַקען נישט אויף קאַטאַוועס. און געשראַקען האָב איך מיך נישט אַזוי פאַר די איר- בעריגע זאַכען, ווי פאַר די שפּיצען. ווען איך ווייס, אַז פֿון בערלין קיין מאַריענבאָד איז דאָ אַ גרעניץ, וואָלט איך מיך שוין מיט די שפּיצען אַנדערש בעוואָהרענט. איך וואָלט זיי אַריינגענייהט אין דער געשטעפטער קאָלדרע, אַזוי ווי די טשאַפּניק טהוט אַלע יאָהר. און איך, שטיא, בין געגאַנגען און האָב זיי פֿון דער גרינג אָנגענייהט אויף מיינע אַלטע קליידלעך און אַריינגעלעגט זיי אין קויטיגען גרעט. פֿרענט מיך דער דייטש: „וואָס האָבען זיי היער?“ איז מיר אַנטלאָפּען דאָס געזונד. געה איך און עפען איהם אויף דעם טשע-

באלד געבען צו וויסען פון אלעס נאך מעהר באריכות. זיי נאך א
מאָל געזונד און מאַך גוטע געשעפטען, ווי עס ווינשט דיר
דיין בעסטער פריינד הייַם ס אַר אַ ק ע ר .

6.

בעלזי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די
נאָלעוויס אין וואַרשאַ.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אז איך בין געקומען בשלום קיין
מאריענבאד און האָב געמיינט, איך וועל טרעפען אויפ'ן באַהנהויף
הוה'לע טשאַפניק, לסוף לאָזט זיך אויס, אז מיין קרובה האָט מיין
לעצטען בריעף פון בערלין נישט ערהאלטען. אזוי זאָגט זי, נאָר
איך מיין, אז ס'א ליגען. זי האָט מיין בריעף זעהר גוט ערהאלטען,
נאָר זי האָט קיין צייט נישט געהאט געהן מיך אָפּגעמען פון דער
באַהן. זי איז פערנומען; זי שפיעלט נאָנצע טעג אין זעכס-אונד-
זעכציג. טרעה מיט וועמען? — וועסט קיינמאָל נישט טרעפען,
אפילו ווען דו זאָלסט זיין מיט אַכצעהן קעפ — מיט דיין גוטען
פריינד חיים סאָראַקער. אַך, ווען זיין אסתר זאָל דאָס וויסען I
א פגירה וואָלט איך זיך געריכט אויף דיין גוטען פריינד I ער
לעבט דאָס דאָ א גוטען טאָג, זאָגט מען. ער באַרט זיך דאָ, זאָגט
מען, ווי אַ קעז אין פוטער. דאָס בין איך געוואָהר געוואָרען באַלד,
ווי איך בין געקומען, פון דער יאַמאַיטשיבע, איך האָב געהאט די
עהרע זי צו בעגעגענען אויפ'ן וואָקזאַל מיט אלע איהרע דריי נעזער
לעך. זיי האָבען אַרויסבעגלייט עפּים א יונגען מאַן. אפּנים, אַ חתן
האָט מען געפּאָנגען, מחמת עס האָט זיך געשאַרט אַרום זיי עפּים
א בלאַזנע פּאַרשוין מיט אַ הויכען קוימען אויפ'ן קאָפּ, ווייזט אויס,
א שרכן. קיין סך האָט זי מיט מיר נישט געקאָנט רעדען; פון

ליך, יאמאטישיכע. וואָס זאָל איך דיר זאָגען, שלמה? איך קאָן עס גאָר אזוי פיעל נישט אַרויסשרייבען און וויל עס גאָר אַפילו נישט איבער'הור'ען. דו דאַרפסט שוין אַליין פערשטעהן, וואָס אַ יאָ-מאטישיכע קאָן זאָגען אויף דיין בעלצ'ן, און נישט אזוי נאָך אויף בעלצ'ן, ווי אויף דיר! עמיצער זאָל הערען, וואָלט ער זיכער מיי-נען, אז דו האָסט איהר קאַלי געמאַכט אַ יריה, אָדער אַ שידוך. אַ גליק, וואָס ס'איז אונטערנעקומען דער הערר סוורסקי מיט'ן צי-לינדער און האָט אַוועקגערופען די יאמאטישיכע אויף אַ סוד, מסתמא וועגען אַ „פאַרטי“ מיט אַ „ברויטיגאַס“.

אַט אזוי בין איך געוואָהר געוואָרען פון דיין בעלצ'ן, אז זי קומט צו פאָהרען קיין מאַריענבאָד. און ערשט אויף דער נאַכט, אז איך בין געקומען אַהיים, האָב איך געטראָפּען דיין בריעף. זעהר רעכט, וואָס דו האָסט מיר געשריבען. זיי זיכער, ליעבער פריינד, אז איך וועל מסתמא זעהען טהון פון דיינעטוועגען און פון איהרעט וועגען אַלסדינג, וואָס דו בעטסט מיך. קאָנסט זיך שוין אויף מיר פערלאָזען. איך וועל נישט זשאַלעווען קיין טרחה און קיין צייט צו שרייבען דיר אַלע מאָל וואָס און ווען... דערפאַר דאַרפסט דו אויך נישט פוילען זיך און שרייבען אָפטער בריוולעך, וואָס הערט זיך עפּים נייעס ביי אונז אין וואַרשאָ. נאָר עפּים פּרייליכע נייעס זאָלסט דו מיר שרייבען. איך האָב פיינט טרויעריגע בריעף, ממה נפשך: בין איך אויף דער קור, דאַרף איך פּערגעסען פון אַלע צרות און פון אַלע אומגליקען. ס'איז גענוג די צרות, וואָס מע טראָגט אַ גאַנץ יאָהר אין דערהיים. וועסט מיר גלייבען, צי ניין? איך, אז איך בין אין אויסלאַנד, לייען איך אַפילו נישט קיין בלאַט-צייטונג. איך טהו מיר מיין זאָך בשלמות: איך עס און טרינק און שלאָף און געה אויפ'ן שפּאַציער און „נעם-אָפּ“ און שפּיעל אַ פּרעפּעראַנסעל, אויב ס'איז דאָ אַ דריטע האַנד, אַנישט — איז אין צווייען אַ זעכס-און-זעכציג. און ווייטער זיי געזונד. אס ירצה השם, מאָרגען, אז דיין בעלצ'ן וועט קומען, וועל איך דיר מסתמא

איהר שוין, אז מיר האָבען מאָרגען אַ גאַסט ביי אונז אין מאַריענבאָד באַר? זאָג איך: „גאָט ליעב אייך מיט אייער גאַסט. ווער איז?״ זאָגט זי צו מיר: „אַנז, זייט אַ חכם און טרעפט.“ „זאָג איך: „וואָס בין איך אייך פאַר אַ טרעפער?״ זאָגט זי: „איך וועל אייך זאָגען אַ סימן.“ זאָג איך: „אדרבה, לאָמיר הערען, זאָג איך, אייער סימן.“ זאָגט זי: „נישט איין סימן, נאָר עטליכע סימנים. ערשט טענס, איז זי, זאָגט זי, אַ שענע, דאָס שענסטע ווייבעל פון אַלע נאַלעווקער ווייבלעך.“ דאָס האָט שוין פערדראָסען, ווי איך האָב פערשטאַנען, אַלע איבעריגע דאַמען, וואָרום זיי האָבען אַלע פיער זיך איבערגעקוקט מיט מאָדנע אויגען און געוואָרפען אזא פיערער גען קוק אויף דער מאַדאָם טשאַפּניק, וואָס קאָן פערברענגען אַ קליין שטערטעל אין פוילען; און די מאַדאָם טשאַפּניק מאַכט זיך, ווי זי זעהט נישט, און רעכענט אויס די מעלות פונ'ם שענעם ווייבעל, וואָס קומט צו פאַהרען צו אונז קיין מאַריענבאָד. „טאַמער וואָלט געווען גענוג, זאָג איך צו איהר, אויסרעכענען מעלות? אפשר ווייסט איהר, זאָג איך, נאָך אַ סימן?״ „דער אַנדערער סימן, זאָגט זי, — זי האָט אַ מאַן, וואָס איז עפּים מעהר ווי צוויי מאָל עלטער פון איהר, וואָרום זי איז נאָך נישט אַלט, זאָגט זי, קיין צוואַנציג יאָהר אַפילו.“

דאָ האָבען אַלע איבעריגע דאַמען אויסגעשאַסען מיט אַ געלעכט טער: „אַ חוץ גוישע שבתים און יום־טובים!... זעה איך, אז ס'איז אַ מעשה אָהן איין עק, רוף איך מיך אָן צו דער טשאַפּניק: „אפשר וואָלט גענוג געווען, זאָג איך, שאַרפען די צינגלעך, און זאָגען, זאָג איך, ווער איז דאָס ווייבעל, וואָס קומט צו אונז קיין מאַריענבאָד?״ מאַכט צו מיר די טשאַפּניק: „שאַט, נאָך איין סימן, זאָגט זי, און איין עק! זי איז, זאָגט זי, טאַקי מיינע אַ קרובה.“ „אזוי? — זאָג איך. — וואָס זשע דרעהט איהר אַ מוח? זאָגט, זאָג איך, אז עס קומט צו פאַהרען בעלצי קורלענדער קיין מאַריענבאָד באַר — און אַ סוף! און עס געהט אַוועק אַ שמועס צווישען די דאָזיגע ווייבער וועגען דיין בעלצי'ן, און מעהר פון אַלע, געוויינט

„אייער ווייב“ וועט ער דיר קיינמאל נישט זאָגען, נאָר „אייער פרוי געמאהלין“. איך זאָג דיר, דעם זיעבעטען חן אָנצוקוקען, ווי די גראַבע מאַמעס מיט די העלזער פּערעל יאָגען זיך נאָך נאָך דעם הערר סווירסקי, רעדען מיט איהם „קאָמעניצער דייטש“, און ער בעריהמט זיך פאַר זיי, וויפיעל „פאַרטיען“ ער האָט שוין אויסגע- פיהרט אויף דער קור, און אַלע דורך ליעבע! אונזער יאַמאַיטשי- בע פון די נאַלעווקים מיט איהרע דריי טעכטער האָב איך בעגעגענט שוין עטליכע מאָל אַרומשפאַציערען מיט דעם הערר סווירסקי, וואָס טהוט נישט אויס דעם צילינדערהוט נישט שבת, נישט וואָך. נאָט מעג איהר העלפען, מהכתיתי, איך וווינש איהר פונ'ם גאַנצען האַר- צען, אז סווירסקי זאָל איהר קריגען אַ „פאַרטיי“, דריי „פאַרטיען“ מיט דריי „ברויטיגאַמס“, פאַר אַלע איהרע דריי נעזער, עס מעג זיין אָהן ליעבע, אַבי גיכער, וואָרום ס'איז אַ סברא, אז די יונגערע מעג זיך שוין אָפּשערען, וואָרום זי איז שוין אַריבער שלשים... און אז מיר זאָלען צולעגען צו איהרע יאָהרען די יאָהרען פון איהרע צוויי עלטערע שוועסטער, וועט אינאיינעם, האָב איך מורא, האַפען עפּים מעהר ווי אַ מאַה... נאָר האַפט זיי בעני! איך זעה, ווי ווייט מעגליך, די יאַמאַיטשיכע אויסמידען, וואָרום דו קענסט דאָך זי, וואָס פאַר אַ בערעדערין דאָס איז, אַ וואַנד מיט אַ וואַנד קאָן זי דיר צענויפפיהרען!

אַצינד, אז איך האָב דיר שוין אַביסעל בעשריבען מאַריענבאָר, מעג איך דיר שוין בעשרייבען, ווי אזוי איך בין געוואָהר געוואָרען, אז דיין בעלצי קומט צו פאַהרען.

איך קום אַרויס נעכטען אין דערפריה צום „וואָדאָפּאַי“, טרעף איך די מאַדאַם טשאַפּניק, מיט דער מאַדאַם לויפערמאַן, מיט דער מאַדאַם ברויכשטוהל, מיט דער מאַדאַם שערענציס, מיט דער מאַדאַם פּעקעליס, מיט דער יאַמאַיטשיכע מיט אַלע איהרע דריי נעזער, און נאָך ווייבער — הכלל, די גאַנצע מאַריענבאָרער נאַלעווקים. „גוט מאַרגען“, „גוט יאָהר“, „ווי געהט עס?“ „וואָס הערט זיך נייעס?“ דערווייל רופט זיך אָן צו מיר חוה'לע טשאַפּניק: „ווייסט

צו דערליידען; איז אָבער דער חסרון, וואָס זי האָט פיינט גלאַט אַזוי צו שפּאַציערען. שפּאַציערען הייסט ביי איהר — געהן איבער די געוועלבען, האַנדלען מציאות, אָפּמאַרען די דייטשען — שמעקט דאָס שוין מיט אַ גמילות־חסד אויף אַ קורצע צייט, דאָס הייסט, אויף צו פּערפּאַלען. אַ שלאַק, זאָג איך דיר, פון זיין ליבען נאָמען I מע קאָן זיך גאָר פון איהר נישט אויסבעהאַלטען. און ווי אויף צו־לֹהבעים, בין איך דאָ איינער אויפ'ן יריד. נישטאָ איין מאַנסביל פון די נאַלעווקים. סאַמע נקבות. דו האָסט דאָ בראַני לויפּערמאַן, און לאה'צי ברויכשמוהל, די מאַדאַם שערענציס מיט דער מאַדאַם פּעקעליס. היינט די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע דריי איבערגעוואַכט־סענע מאַמזעלען, וואָס האָבען אַ שם אין מאָריענבאָד מיט זייערע יאָהרען. זיי וואַלטען געווען גאַנץ פיינע מאַמזעלען, ווען זיי זאָלען נישט האָבען די נעזער. אַ גערעט היינטיגען סעזאָן אין מאָריענבאָד אויף נאַלעווקער ווייבער, און גלאַט אַזוי ווייבער, ווייבלעך, דאַמען, דאַמען, אָהן אַ שיעור דאַמען I על־פּירוב זענען דאָס גראַבע וויי־בער פון ביאַליסטאָק, פון קעשעניעוו, פון יעקאַטערינאַסלאַוו, פון קיעוו, פון ראַכטאָוו און פון אַדעס און פון דער גאַרער וועלט, וואָס קומען אַהער כלומרשט אויף דער „קור“, נאָר זייער גאַנצער מין איז חתנים פאַר זייערע טעכטער, די צייטיגע מאַמזעלען. אָנגעד־טהאַן געהען זיי אין זייד און אין סאַמעט, טראָגען העלזער פּערעל און פיהרען אַרויס זייערע מאַמזעלען אויף דער אויסשטעלונג. דער דען רעדען זיי „קאַמעניצער דייטש“ און וואַרפען מיט אויגען אויף יעדען מאַנסביל, ווי איינער רעדט: „ביזט דו אַ בחור, קום אַהער. ביזט דו אַ בעווייבער, זאָלסט דו געהן אַהין, פון וואַנען דו ביזט געקומען“... אַרום די דאָזיגע „מאַמעס“ דרעהט זיך אַרום, ווי אַ ביהן אַרום האַנג, איינער אַ פאַרשוין מיט אַ צילינדער, וואָס מע רופט איהם סווי־רסקי. אָט דער סווי־רסקי — דאָס איז אַ איד אַ שרכן, אַ לאַנד־שרכן. אַליין איז ער אַפילו אַ אונזעריגער, נאָר ער רעדט נישט קיין זשאַרגאָן, האָטש געב איהם אַ קרענק. נאָר דייטש. אַ שידוך איז ביי איהם — אַ „פאַרטי“, אַ חתן איז אַ „ברויטיגאַם“;

שטיק", נישט קיין עסען. וואָס איז דאָס פאַר איין עסעניש. איך בעט דיר, אז פלייש — נישט, אייער — נישט, זעמעלעך — נישט; אַ שאַל "קאָקע" מיט אַ סוכערעל — אַט דאָס איז דער גאַנצער פריהשטיק. און נאָכ'ן פריהשטיק הייסט ערשט דער דאָקטאָר געהן. מאַכען מאַציאָן, און ערשט דעמאָלט בעקומסט דו דעם רעכטען אַפערטיט, און אז עס קומט די צייט פון וואַרעמעס, דאַכט זיך דיר אויס. אז דו וואָלסט איינגעשלונגען איין אָכס מיט די הערנער. זאָגט אָבער דער חכם, דער דאָקטאָר: "לא, פעטערשי! אז איהר וועט אזוי אַכל'ען, זאָגט ער, וועט איהר, זאָגט ער, אָפנעמען אַ פייג, נישט קיין פוד שמאַליץ, און וועט נישט פטור ווערען, זאָגט ער, פון אייער טשעמאָדאָן ווי לאָנג איהר וועט לעבען!"

הקיצור, ס'איז אַ גיהנם, וואָס זאָלסט דו קלערען? איין שטיק קעל גליק, וואָס מע קאָן אָנפייפן דעם דאָקטאָר. ער הייסט עסען קדחת — קדחת עם אַליין. ער הייסט געהן — געה. מיר וועלען זיך בעסער אוועקזעצן מאַכען אַ פרעפּעראַנסעל. איז אָבער דער חסרון, זאָס נישט אַלע מאָל איז דאָ אַ דריטע האַנד. מוז מען מאַכען אין צווייען אַ זעכס-און-זעכציג. דו ווייסט דאָך, אז איך האָב עם נישט פיינט. נאָר מיט וועמען קאָן מען דאָ שפּיעלען אין זעכס-און-זעכציג, אז נישט מיט דער מאַדאָם טשאַפּניק? אוי, איז דאָס אַ מאַדאָם! וויפּיעל דו קענסט בערעל טשאַפּניק, איז ער אַ הונט אַקעגען זיין ווייב. ס'איז, זאָג איך דיר, אַ מאַדאָם פון גאָט! שפּיעלען שפּיעלט זי דוקא נישקשה'דיג. זי וועט פּערשטעקען אין גארטעל דריי מאַנסבילען. נאָר וואָס דען? זי האָט פיינט פּער-שפּיעלען מיט סכנת-נפשות! און אז זי פּערשפּיעלט, צאָהלט זי נישט: "נישקשה, זאָגט זי, איך בין, זאָגט זי, אַ בטוח, און פאַר נויט, זאָגט זי, וועט אייך מיין מאַן, זאָגט זי, בעצאָהלען". וואָס זאָגסט דו אויף דעם צאָהלער? וואָלט זי נאָר ליעב געהאַט שפּיעלען אין זעכס-און-זעכציג, וואָלט נאָך געווען אַ האַלבע צור! איז אָבער דער חסרון — זי האָט ליעב, מע זאָל מיט איהר געהן שפּאַציערען איבער מאַריענבאָר. וואָלט דאָס שפּאַציערען אַליין אויך געווען נאָך

געווען. ס'איז במילא נישטאָ וואָס צו טהון, מע ווערד דאָ שיער נישט משוגע, וועל איך ווערען אויף אַ מינוט אַ שרייבער. נאָר איין זאך וועל איך דיך בעטען, שלמה, אז אלסדינג, וואָס איך וועל דיר שרייבען פון דאָנען, זאָל זיין בסוד. דערפאַר, וואָס דו האָסט זיך מיט דיין בריעף פערטרויט אויף מיר, ווייל דו האַלסט מיך פאַר אַ בעל־סוד, פערטרויע איך פאַר דיר אַזעלכע זאָכען, וואָס איך וואַלט זיי פאַר איין אַנדערען נישט געטרויט, אַפילו פאַר מיין אייגען ווייב, און איך בין זיכער, אז צווישען אונז וועט דאָס בלייב בען.

קודם דאַרף מען דיר בעשרייבען דאָס מאַריענבאָד, זאָלסט וויי סען, מיט וואָס מע עסט דאָס און וואָס דאָס איז. אַהער קומען צו פאָהרען מענשען, וואָס גאָט האָט זיי געבענשט מיט אַ סך געלד און געשטראָפּט מיט אַ סך פלייש, מיין איך פערקעהרט, געשטראָפּט מיט אַ סך געלד און געבענשט מיט אַ סך פלייש. אַזעלכע מענשען זענען די סאַמע אומגליקליכסטע אויף דער וועלט. זיי ווילען עסען און טאָרען נישט. זיי ווילען געהן און קאָנען נישט. זיי ווילען ליי גען, לָאָזט מען זיי נישט! „איהר דאַרפט געהן, וואָס מעהר געהן, מאַכען מאַציאָן. — זאָגען די דאָקטוירים. — איהר דאַרפט אָפּנע־מען, זאָגען זיי, וואָס מעהר אָפּנעמען“... „אָפּנעמען“ הייסט אויף אונזער לשון — פערלירען דאָס בייכעל, אַביסעל אַינדאַרען הייסט עס. און אויף „אָפּנעמען“ איז פאַרהאַן איין מיטעל — מאַריענבאָד. עס נעמט אָפּ, ווי מיט די הענד נעמט עס אָפּ! און וואָס איז דער חידוש? אז עסען עסט מען דאָ מכות מיט בכורות, — דער דאָקטאָר לָאָזט נישט עסען — און מע לעבט נאָר פון דעם, וואָס מע טרינקט אין דער פרייה דאָס ביסעל מים המאָרדים, וואָס מע רופט דאָס „קרייצברונען“. אַ טעם האָט דאָס וואַרעמערהייד אויפ'ן ניכטערען האַרצען פון צעהן חלשות'ען, און אז דו טרינקסט, דאַרפסט דו שפּאַציערען, מאַכען מאַציאָן, ווי דער דאָקטאָר רופט עס אָן. און נאָך אַזאָ טרינקעכץ מיט אַזאָ מאַציאָן גלוסט זיך עפּים נעמען אין מויל אַרײַן; געהסט דו אַהיים עסען, דערלאָנגט מען דיר „פרייה

לעגען, חלילה, דאָס גאַנצע געזונד, וואָס דו וועסט אָנוואַמלען אין מאַריענבאָד, און עס וועט זיין אַרויסגעוואָרפֿען מיין געלד, אַ חוץ וואָס דו וועסט נאָך האָבען בזיונות, ווי פֿאַר דריי יאָהרען די מאַד-דאָס קאַראַלניק פֿון די נאַלעווקים, וואָס האָט אויסגעזעהן אויף דער גרעניץ אַביסעל צו גראָב, האָט מען זי געבעטען, מחילה, אין אַ בעזונדער חדר און אויסגעטהאָן ביז דעם העמד און אָפּגעוויקעלט פֿון איהר העכער פיער הונדערט איילען זיידענע בענדער. פֿון דער מאָלט אָן האָט זי דאָס בעקומען ביי אונז אויף די נאַלעווקים דעם שענעם נאָמען „די קאַראַלניטשקע מיט די סטענגעס“.

זיי געזונד און זעה, למען השם, זאָלסט זיך מיר פֿערריכטען און קומען, אם ירצה השם, געזונדערהייד אַהיים, ווי עס ווינשט דיר באַמת

בעלך שלמה קורלענדער.

5.

חיים סאַראַקער פֿון מאַריענבאָד צו זיין פֿריינד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

ליעבער פֿריינד שלמה!

איך האָב דיין ליעבען בריעף ערהאַלטען. עס פֿרעהט מיך זעהר. וואָס דו שרייבסט צו מיר אזוי אָפּענטליך, ווי צו איין אַמת'ען פֿריינד, און עס וועט מיך נאָך מעהר פֿרעהען, אז איך וועל דיר בע-הילפיג זיין מיט וואָס איך וועל נאָר קאָנען. אז דיין בעלצי קומט קיין מאַריענבאָד — דאָס האָב איך געוואוסט נאָך איידער דיין בריעף איז צו מיר אָנגעקומען. ווי אַרום און פֿון וועמען בין איך עס געוואָהר געוואָרען? טאַקי פֿון דער מאַדאָם טשאַפּניק. ווי אזוי? לאָס איך דיר אויסשרייבען די גאַנצע מעשה אַקוראַט, ווי אזוי ס'איז

א פוס. אש-להבה! און וואָס געהט-אַפּ בראַני לויפערמאַן? און לאה'צי ברויכשטוהל? וואָס איז מיט זיי די גדולה, וואָס זיי האָבען זיך אַוועקגעשלעפט קיין מאַריענבאד — ווייס איך נישט. מילא, לויפערמאַן האָט, זאָגט מען, געוואונען היינטיגען יאָהר אין דער לאַטעריע, ווילט זיך איהם פטר'ען די עטליכע רובעל, אָבער ברויכ-שטוהל? ערשט יענע וואָך איז ער געווען ביי מיר נאָך אַ גמילות-חסד, האָב איך איהם אָפגעזאָגט, ווי אַ טוידטען. ליינען גמילות-חסדים און שיקען דאָס ווייב קיין מאַריענבאד — דערויף דאַרף מען שוין האָבען איין עזות! און וואָס דו שרייבסט מיר, בעלצי היקרה, איך זאָל אַכטונג געבען אין שטוב, זאָלסט דו זיין גאַנץ רוהיג, דו דאַרפסט זעהען זיך נאָר קורירען און קומען אַהיים בשלום. ווייטער וועט שוין אַלץ זיין רעכט. און וואָס דו האָסט מורא פאַר שבע-רחל'ען, איז דאָס איין איבעריגע זאַך. ערשטענס, האָסט דו זי שוין וויפיעל מאָל אויסגעפרובט, אַז זי איז איין עהרליכע, עס מעג ליגען גאָלד. און צווייטענס, געב איך טאַקי אַכטונג אויף אים-ליכס ברעקעל. נישט נאָר די צוקער-פושקע, אַפילו דאָס ברויט איז ביי מיר אונטער'ן שלאָס. און אַהן געלד האָב איך אַליין אויך פיינט נעמען אין די קלייטען, מיר האַנדלען טאַקי מיט עהרליכע לייט, אָרענטליכע מענשען, נאָר פון דעסטוועגען זאָל זיך זיי זעצען אַזוי פיעל מכות, וואָסערע גנבים זיי זענען. און ווייטער בעט איך דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט נישט זשאַלעווען קיין געלד און זאָלסט זיך דאַרטען אַנטהון כל הפערגעניגענס מיט כל הוואוילטאַץ-גען אין דער וועלט, נאָר איין זאַך וועל איך דיך בעטען — אין די געוועלבען זאָלסט דו נישט געהן און קיין מציאות זאָלסט דו נישט האַנדלען. אַז דו וועסט קומען, אַם ירצה השם, בשלום אַהיים, זאָג איך דיר צו, אַז איך וועל דיר קויפען אַלסדינג, וואָס דיין האַרץ גע-לוסט. צו וואָס טויג דיר שמאַטעס, טישטיכער, נאָזטיכלעך — דו האָסט זיי קאַרג? צו וואָס דאַרפסט דו אַ מאַשין אויף פוטער שלאַץ-גען? און וואו וועסט דו זיך אַהינטהון מיט אַ וואַנדזייגער? איך האָב מורא, בעלצי, אַז דו זאָלסט אויף דער גרעניץ נישט אַוועק-

דעהיים. מע קאן אמאל האָבען דעם גרעסטען בויון מיט'ן גרעס־טען אומגליק, הלילה. איך האָב דעריבער געשריבען אַ בריעה צו מיין גוטען פריינד חיים סאַראַקער קיין מאַריענבאָד, ער זאָל דיר בעהילפיג זיין אַ מאָל מיט איין עצה, אַ מאָל מיט אַ גוט וואָרט. ער איז אַ מענש, וואָס איז שוין געווען אין אויסלאַנד עטליכע מאָל און איז בעקאַנט מיט זייערע גענע און מיט זייערע מנהגים. און אַנב, אַזוי ווי איך האָב מיט איהם חשבונות, האָב איך צו איהם אָנגעוווּיען, ער זאָל דיר אַרויסגעבען געלד, וויפּיעל דו וועסט בע־דאַרפּען האָבען. וואָרום דאָס שיקען פּער פּאַסט קאַסט טייער, היינט פּערלירט מען אָפטמאָל אויפ'ן קורס, אַז ס'איז נישט כּדאי דאָס שיקענען. לכן זאָלסט דו זיך זעהן דאָרט מיט חיים סאַראַקער און זאָלסט איהם לאָזען גריסען און זאָלסט איהם זאָגען, אַז איך וואָרט פון איהם איין ענטפּער אויף מיין בריעה, וואָס איך האָב איהם די טעג געשריבען. און דו זאָלסט איהם איבערגעבען, אַז ביי איהם אין דערהיים איז נאָך דערווייל קיין שום נייעס נישט פּאַר־געקומען. זיין אַסתר האַלט זיך נאָך. און נאָך אַ זאָך וועל איך דיר בעטען, בעלצי היקרה, אַז דו זאָלסט זיך האַלטען אַביסעל וויי־טער פון דיין קרובה, חוה'לע טשאַפּניק, נישט מחמת דעם, וואָס זי האָט נישט קיין שענעם נאָמען ביי אונז אויף די נאַלעווקים, — איך לאָד מיך אויס פון אַזעלכע זאַכען — נאָר גלאַט אַזוי, איך וויל נישט, מע זאָל דיר האַלטען אין מויל יעדער בעזונדער און מע זאָל אויף דיר טייטלען מיט די פינגער. ווייל אין מאַריענבאָד, זאָגסט דו דאָך אַליין, איז איצט אַ שטיק וואַרשאַ. די גאַנצע נאַלעווקים האָבען זיך היינטיגען זומער, זאָגסט דו, אַריבערגעטראָגען קיין מאַ־ריענבאָד. קאָנסט פּערשמעהן, אַז בראַני לויפּערמאַן און לאַה'צי ברויכשטוהל, און אַפילו יאַמאַיטשיכע מיט איהרע מעכטער, זאָגסט דו, זענען שוין אויך אין מאַריענבאָד. היינט וואָס ווילסט דו נאָך? בעדאַרפּסט דו דיר היטען פאַר זיי, ווי אין איין אויג אַ שטאָך, וואָרום זיי זענען מסוכנע' בערעדערינס! איידער אַריינפאַלען צו דער יאַמאַיטשיכע אין מויל אַרײן, איז שוין בעסער אויסברעכען זיך.

פקוח־נפש. נאָר אַרײַנלאָזען זיך מיט דאָקטוירים־פּיאָווקעס און האָר בען צו טהון מיט דריי פּראָפּעסאָרען, וועלען זיי דיר סוף־כל־סוף פּערדרעהען דעם קאַפּ, אָז דו וועסט, חס ושלום, קראַנק ווערען פון זיי. איז איין מאָל אַוועק, והשנית, פרעג איך דײַך, בעל־צי היקרה, ווי שאַנעוועסט דו נישט דיין געזונד און געהסט אַרום צו ווערט־היימער'ען און צו טיטצ'ען האַנדלען מציאות? איך גלויב דיר, אָז ס'איז ביי זיי אַלס־דינג בחציה־נבם. איז, ערשטענס, ביי מיר דיין געזונד טייערער, און צווייטענס, מיין איך, אָז מע קריגט אין וואַרשאַ אַיך די מציאה. פאַר געלד קריגט מען אַלס־דינג, זאָגט מען, נאָר נישט קיין קדחת. אַוודאי איז טאַקי כּדאי, זאָג איך דיר, זיך שטופּען אין אַיין ענגשאַפּט — וואָס איז? טאַמער וועט מען קויפּען אַ פּאַר זאַקען מיט אַ וואַנדזייגער? דאַרף מען אַיינשטעלען דאָס לעבען דערויף? איך פרעג דײַך, בעל־צי, ביזט דאָך עפּיס נישט פון די נאַלעווקער יענטעס, כלעבען, ווי קומט דאָס, דו זאָלסט טהון אַזאַ נאַרישקייט? היינט דאָס אַרומגעהן אַנקוקען בערלין — דאַרף איך דיר זאָגען, בעל־צי היקרה, אָז איך הויב נישט אָן צו פּערשטעהן, וואָס, אַייגענטליך, איז דאָ וואָס צו זעהן אין בערלין? איך שטעל מיר פּאַר — אַ גרויסע שטאַדט, דריי מאָל, פינף מאָל, צעהן מאָל אַזוי גרויס, ווי וואַרשאַ, און מויערען שענע, גרויסע, אַ סך שענער און אַ סך גרעסער, ווי וואַרשאַ, — נו, וואָס זשע האָב איך דערפון? צי, אַשטייער, דו שרייבסט, אָז דו ביזט געווען אין טהעאַטער און אין צירק און אין נאָך אַזלעכע ערטער — אַהרט עס מיך נישט. פּערקעהרט, ביזט דו אין אויסלאַנד, דאַרפסט דו אומעטום זיין און אַלס־דינג זעהן. פאַר וואָס נישט? מיך אַהרט נאָר איין זאַך: למאי זאָלסט דו נישט היטען דיין כבוד און דיין שטאַט און לאָזען זיך פּיהרען פון יעדען לעדינגעהער, וואָס דו קענסט איהם נישט און ווייסט איהם נישט? גוט, וואָס דו האָסט אָנגעטראַפּען אויף אַ פּלאַכט, אַ פּראַ־אדם, וואָס האָט געלעגט אויף דיר כבוד. וואָס טהוט מען, אָז מע טרעפּט אָן אויף אַ חוליגאַן, אָדער אַזוי אַ שאַרלאַטאַן? אין דער פּרעמד, בעל־צי, דאַרף מען זיין געהיט נאָך מעהר ווי אין

4.

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקים אין ווארשא צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

לונגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיינע ביידע בריעה פון בערלין ערהאלטען און קום דיר צו מעלרען, בעלצי היקרה, אז איך בין, ברוך השם, געזונד, און אז אין דערהיים אין אלסדינג אין בעסטער אָרדנונג. הלואי וואָלטען נאָר אלע לאַקאטאָרען וועלען צאָהלען צו דער צייט, מע זאָל נישט דאַרפֿען האָבען מיט זיי צו טהון. וואָרום אַ הויז וואָס עס געהט פֿערלוירען געלד, קאָסט נאָך הוצאות, אַדוואַקאטען מיט פּאַפּיערען מיט שלעק. און דערצו נאָך די בזיונות, וואָס מע האָט, וואָרום עס זענען דאָ אַזעלכע לאַבוסעס, וואָס בעריהמען זיך, אז טאַמער וואַרפט מען זיי אַרויס פון דער דירה, וועלען זיי דיר בע-שרייבען אויף די גאַזעמען. און איך וויל נישט, מע זאָל מיך בע-שרייבען אויף די גאַזעמען. איך האָב עס פּיינט. היינט דאָס בוי-ען, וואָס איך בוי, שלינגט-אַיין אַזוי פּיעל געלד, אז איך ווייס גאָר-נישט, ווי אַזוי איך וועל זיך אַמאָל אויסבאַדען, און דערצו האָט מען צו טהון מיט גראַבע מענשען, בעלי-מלאכות און אַרבייטער, וואָס קריבען אויפֿן קאַפּ, האָבען נישט קיין טראַפֿען דרך-ארץ פֿאַר אַ בעל-הבית. הכלל, וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, ס'איז צרות מיט צרות מיט צרות! און דאָ קומסט דו מיט דיינע בריוור-לעך פון בערלין, קאַנסט דו זיך גאַרנישט משער זיין דעם עגמת-נפש, וואָס איך האָב געהאַט, וואָס דו ביזט נישט געפֿאַהרען אויף וויען, איידער אויף בערלין. מילא, דו ווילסט זיך זיין ביי'ם פּראָ-פּעסאָר איין עצה האַלטען — מהכתיתי. איך וועל דיר, חס ושלום, נישט פֿערוועהרען, און קיין געלד, ווייסט דו גאַנץ גוט, אז איך וועל דיר נישט זשאַלעווען דאָרט, וואו עס געהט אין דיין געזונד.

„אָפּנעמען“, פּערלירען דעם בױף. ווען דאָס זאָל זיין אויף מיר, וואָלט ער שוין צוריק אויף די נאַלעווקים נישט געקומען. איך וואָלט איהם געלאָזט, ער זאָל שוין בלייבען זיצען דאָרטען, אין מאַריענבאָד, אויף שטענדיג. ער וואָלט שוין ביי מיר „אָפּגענומען“ און פּערלירען נישט נאָר דעם בויך אַליין. זאָג דיר, וואָס דו ווילסט, — ער איז דיינער אַ גוטער פּריינד — נאָר מע טהוט נישט אַזוי. עס האָט מיר אויסגעריסען אַ שטיק האַרץ, אַז איך בין גע- ווען ביי איהר זיך געזעגענען. זי איז נישט אַזעלכע, וואָס זאָל זיך בעקלאָגען, נאָר מע זעהט. זיי האָבען שוין אַזאַ מויל, ביידע שוועס- טער: סאַי אסתר, סאַי חנצי. חנצי, זאָגט מען, ווערד נאָך מעהר אויסגעריסען ביי איהר מאיר/ען. מע האָט מיר געזאָגט דאָ אין בערלין, אַז מאיר מאַריאַמטשיק איז אויך אין מאַריענבאָד. און בראַני לויפּערמאַן, און לאַה'צי ברויכשטוהל, און די יאַמאַיטשיכע מיט איהרע טעכטער זענען שוין אויך אין מאַריענבאָד! אַלע נאָר לעווקים אין מאַריענבאָד. קיין עין־הרע נישט! — איך האָף צו טרעפּען פון דיר בריעף אין מאַריענבאָד, נאָר פּערגעס נישט מיר שרייבען פון אַלסדינג, וואָס אין דערהיים טהוט זיך. זאָלסט נישט פּערלאָזען זיך אינגאַנצען אויף שבע־רחל'ען, זאָלסט אַליין איר בערקוקען אַלע טאָג, וואָס זי ברענגט פון מאַרק, און איבערוועגען דאָס פלייש פון קצב, און למען השם נישט נעמען אָהן געלד קיין זאך, וואָרום די קרעמער, די עהרליכסטע אַפילו, האָבען אַ טבע — זיי שרייבען צו. און טאָמער וועט זיין ביי דיר לאה די מאַדניצע מיט טענות, אַז איך האָב איהר אָפּגעריסען פאַר דער אַרבייט, און וועט זיך וועלען פּערלאָזען אויף דיין יושר, זאָלסט דו איהר נישט ענטפּערען. דערפאַר, וואָס זי האָט געסטראַשעט מיט'ן סאָנד. זאָל זי געהן אין סאָנד! און פּערגעס נישט, למען השם, אַרויסשיקען מיר געלד קיין מאַריענבאָד. איך וועל דיר געבען צו וויסען מיין אַדרעס באַלד, ווי איך וועל קומען צו פּאָהרען. גאָט זאָל העלפען, איך זאָל שוין קומען געוונדערהייד.

פון מיר דיין פּרוי בעל־צי קורלענדער.

ווייס נישט, זאָגט ער, פאר וואָס איהר זאָלט מיר נישט גלויבן, איך בין אַ מענש, זאָגט ער, איין אויפריכטיגער, וואָס איך האָב — דאָס, זאָגט ער, זאָג איך, איך האָב פיינט, זאָגט ער, האַלבע ווער-טער, ביי מיר איז איינס-צוויי-דריי — און פאַרטיג, איך דאַרף אייך זאָגען, זאָגט ער, מאַראַם, אַז איך בין אַזאַ מענש, זאָגט ער, וואָס האָב איך עפּיס, מוז איך עס אַרויסגעבען. האַלטען דאָס לאַנג ביי זיך קאָן איך נישט. איך האָב אייך שוין לאַנג, זאָגט ער, גע-וואָלט זאָגען, אַז איהר זענט מיר געפעלען געוואָרען, זאָגט ער, פון דער ערשטער מינוט, זאָגט ער, וואָס איך האָב אייך דערזעהען. וואָס וועט איהר, זאָגט ער, זאָגען דערויף? ... "וואָס זאָל איך, זאָג איך, זאָגען? ס'איז אייער גליק, זאָג איך, וואָס מיר זענען אין בערלין אויף דער פריערדיכשטראַסע. ווייטער וואָלט אייך, זאָג איך, בעוויזען, ווי אזוי צו זיין אַ נאַחאַל! ... דערמיט האָט זיך אונ-זער שמועס געענדיגט, און פון דעמאָלט אָן בין איך געבליבען אָהן אַ קאוואַליער און מוז געהן אַליין אומעטום. נאָר אָהן איין אומ-גליק. בערלין איז נישט קיין וואַלד, און די דייטשען זענען אַזעל-כע מענשען, וואָס זיי פוילען זיך נישט, שטעלען זיך אָפּ און הערען דיך אויס אַלסדינג, און ווייזען דיך אָן אַלסדינג, וואָס דו פרעגסט ביי זיי, און פערקעהרט, טאָמער פרעגסט דו ביי זיי עפּיס אַ זאָך, וואָס זיי ווייסען נישט, זעהט מען, אַז ממש עס עקט זיך זיי דאָס חיות. אַ דייטש בלייבט אַ דייטש.

האָב איך דיר שוין אַרויסגעשריבען אַלסדינג, ווי איך האָב דיר צוגעזאָגט. געב גאָט, איך זאָל שוין קומען געזונדער הייר קיין מאַריענבאָד, וועל איך דיר פון דאָרט שרייבען מעהר נייעס. דערווייל זיי געזונד און שרייב מיר קיין מאַריענבאָד, וואָס הערט זיך ביי אונז אין וואַרשאַ? וואָס מאַכט אסתר סאָראָקער? צי איז זי שוין געלעגען געוואָרען, צי נאָך נישט? און אויב יאָ, וואָס האָט זי גע-האַט: אַ יונגעל, צי אַ מיידעל? אַ שענער יושר פון אַ מאַן. איך מיין טאַקיי חיים סאָראָקער. איבערלאָזען אַ ווייב אויף דער צייט און אַליין אַוועקפאָהרען קיין מאַריענבאָד — וואָס איז? ער וויל

קאנסט דו ארויס פון דארטען א קרוש. מיך האָט די גאנצע חתונה געקאסט ארום און ארום א נישט, א צעבראָכענער פעניג. וועסט דו דאך פרעגען, ווי אזוי איז דאָס מעגליך? וועסט דו הערען א שענס.

אַט דער בחור דער פראדאם מיט די ווימפערלעך, וואָס האָט ביי מיר אַרויסגעפרעסט פופצעהן מאַרק דערפאַר, וואָס ער האָט מיר גערעקאָממענדירט דעם שענעם דאָקטאָר, האָט ער מיך דאָס גע-
נומען אין דעם "לבנה-פארק" אויף זיינע הוצאות, און נאָך מכבד געווען מיך מיט זעלצער-וואַסער און מיט שאַקאָלאַד און מיט וואָס דו ווילסט. געזעהען, אפנים, אז ס'איז מיר איבער דער טבע, מאַכט ער צו מיר אזוי: "פאַר שענע ווייבלעך, וואָס דאַרפען האָבען צום דאָקטאָר, בין איך, זאָגט ער, א קאָמיסיאָנער, און אויף אַנציוקוקען בערלין בין איך, זאָגט ער, אויס קאָמיסיאָנער, נאָר אַ קאוואַליער און אַ דזשענטעלמען". האָסט דו עפּים צו אזא שלים-מול? שוין געהענדיג צוריקוועגס, רופט ער זיך אָן צו מיר, דער חכם, און דאָס פנים לויכט איהם, ווי די זון אין תמוז: "מאדאם! איהר וועט קיין פאַראיבעל נישט האָבען, וועל איך אײך עפּים זאָגען". זאָג איך: "אַבי אַ קלוגס". זאָגט ער: "אַ קלוגס ווייס איך נישט, נאָר פאַר אײך וועט עס, זאָגט ער, זיין זעהר אינטערעסאַנט". זאָג איך: "אויב אינטערעסאַנט, פאַר וואָס נישט?" ... מאַכט ער צו מיר: "נאָר מיט אַ תנאי, מאדאם, אז איהר זאָלט מיר דערנאָך זאָגען, זאָגט ער, אײער מיינונג". זאָג איך: "פאַר וואָס זאָל איך אײך נישט זאָגען?" ... זאָגט ער: "ניין, איך מײן, איהר זאָלט מיר, זאָגט ער, זאָגען אויפריכטיג, נישט פערליקענען". זאָג איך: "למאי זאָל איך לייקענען?" ... זאָגט ער: "ניין, איך מײן, טאָמער געפעלט דאָס אײך נישט, זאָלט איהר מיר, זאָגט ער, זאָגען, אז עס געפעלט אײך נישט". זאָג איך: "זאָגט, וואָס נרעט איהר?" ... שטעלט ער זיך אָפּ און מאַכט צו מיר אזוי: "הערט-זשע אויס, מאדאם, עס איז אזוי די געשיכטע. איהר וועט מיר גלויבען, צי ניין? אפשר וועט איהר מיר גלויבען, און אפשר ניין. האָטש איך

אויף אזא מין משוגענער באהן, וואָס פליהט משוגענערוויין איבער
 בערג און איבער טאָלען. אָט טהוט עם דײַך אַ הויכ־אויף העכער היי-
 זער, און אָט טהוט עם דײַך אַ מאָרדעווע אַראָפּ אין אַלדי שוואַרצע
 יאָהר, אין דער שאול־תחתיא אַרײַן, אז דו ווערסט שיער נישט צעפאַ-
 לען אויף שטיקער. און עם ווערד אַ קוויטשעריי מיט אַ געפילדער.
 און באַלד נאָך דעם הויבט עם דײַך אויף וויעדער אַרויף אויף אַ באַרג,
 און וויעדער אַראָפּגעלאָזט דײַך אין דער ערד אַרײַן. ביז דו קומסט
 צוריק אויפֿן אַייגענעם אָרט און בלייבסט שטעהן, ווי אַ נאַר.
 הייסט דיר דער דייטש אויסשטייגען, אַרויסגעהן הייסט עם. געהסט
 דו אַראָפּ, ווי אַ נעכטיגער. און נאָכדעם קומסט דו צו צו אַ טײַך,
 זעהסט דו, ווי מענשען גליטשען זיך אויף שיפלעך באַרג־אַראָפּ און
 פאלען אַרײַן גלייך אין וואַסער אַרײַן און ווערען נישט דערטרונ-
 קען; נעמט דײַך אָן אַ יצירה־רע און דו קריכסט אַרויף אויף טרעפּ
 אויפֿן באַרג און קויפסט וויעדער אַ בילעט און זעצסט זיך אַרײַן
 אין שיפלע און פליהסט, ווי אַ משוגענער, אין וואַסער אַרײַן, און
 געהסט אַרויס פון דאָרט אַ פערשפריצטער פיטש־נאַס, און דו
 בלייבסט שטעהן און קוקסט זיך אַרום, פאַר וואָס אַ דייטש נעמט
 געלד? פון דאָרט געהסט דו אַביסעל ווייטער, זעהסט דו ווילדע
 מענשען און שוואַרצע ציגיינער פון מצרים, וואָס טאַנצען און זינג-
 גען, דרעהען זיך און שפרינגען, לעקען מיט דער צונג געגליהטע
 אַייזענס, שטעכען זיך מיט שפיעזען, מאַכען מיט די בייכער, און
 פאַר דעם אַלסדינג צאָפט מען ביי דיר געלד. און אז דו ווילסט,
 פיהרט מען דײַך נאָך אַרײַן גלייך אין גיהנם אַרײַן און מע ווויזט
 דיר מתים מיט רוחות מיט שדים, שלענג און עקדישען מיט צרות,
 מיט שלעק, — און דו בענשט גומל, וואָס מע האָט דײַך אַרויסגע-
 לאָזט אַ לעבעדיגען. פון קאָפּעס, רעסטאַראַנען, מוזיק, שפיעל-
 קעסטלעך, קינעמאַטאָגראַפּען, קאָמעדיעס, פאָטאָגראַפיעס און נאָך
 אַזעלכע זאַכען — פון דעם שמועסט מען נישט. דאָס איז דאָרט
 פאַרהאַן, ווי שטערען אין הימעל, און ווען דו זאָלסט זיך נאָר וועלען
 צולאָזען צו די דייטשען און געהן אומעטום וואו מע רופט דײַך,

רעדען — דאַרף מען דורך נישט לערנען. דו ווייסט שוין. און וויי-
טער איז נישטאָ קיין בעזונדערע נייעס. אונזערע צייטונגען לייענסט
דו דאָך דאָרטען אויך, ווייסט דו שוין מסתמא, אז ביי אונז איז
עפּיס נישט אזוי פּרייליך. אַ גרום קאָן איך דיר אָפּגעבען פון דיין
אסתר'ען. איך האָב זי געזעהען פון דערווייטען. זי שיינט מיר
גאַנץ נאָהענט אויף דער צייט צו זיין. היינט-מאָרגען... טאָמער
אַ יונגעל, ווי אזוי וועט דאָס זיין אָהן דיר אַ ברית? זעה זשע למען
השם, ידידי, טהו ווי איך בעט דיר, און שרייב מיר באַלד אַ תשובה.
פון מיר דיין בעסטער פּריינד ש ל מ ה ק ו ר ל ע נ ד ע ר .

8.

בעלזי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאז שלמה קורלענדער אויף די נאַלעוויס
איז וואַרשאַ.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך האָב דיר צוגעזאָגט נעכטען, אז איך וועל דיר בעשרייבען
דעם בערלינער „לבנה-פּאַרק“, וויבאַלד איך וועל נאָר קומען פון
דאָרט, — טהו איך דיר צוליעב, האַטש אפילו דאָס איז אַ זאָך,
וואָס עס איז אונמעגליך, וואָרום אז איך זאָל דיר אַ גאַנצע נאַכט
זיצען און שרייבען, וועל איך דיר דען בעשרייבען אפילו אַ צעהנט-
הלק פון דעם, וואָס מע זעהט זיך אָן אין דעם „לבנה-פּאַרק“? ס'איז
שוין איין מאָל אַ פּאַרק! שטעל דיר פּאַר אַ גרויסען פּאַרק פון סאַ-
מע פייער, אַרום און אַרום פייער, אַלע שטיכער זענען בעגאַסען
פון אויבען ביז אַראָפּ מיט פייער. און גלייך ווי דו קומסט,
טרעטסט דו אַריין אין אַ „לאַך-זאַל“, דאָס איז אַ מין זאַל, וואָס
אז דו קומסט אַריין, פאַלט אָן אויף דיר אַ געלעכטער, און דו לאַכסט
אזוי לאַנג, ביז דו ווערסט שיער צעפלאַצט פאַר געלעכטער — וואָ-
רום וואוהין דו גיסט זיך אַ קעהר, זעהסט דו, אז דו האַסט אַ פנים
פון אַ שוואַרץ יאָהר. דערנאָך בעצאָהלסט דו און זעסט זיך אויף

קיין בערלין). שרייבט זי מיר א גרוס, מיין בעלצי הייסט עס, פון עפּים איינעם מיט'ן נאָמען ווערטהיימער, האָט ער אַ געוועלכ, אָט דער ווערטהיימער, וואָס מע געפינט, זאָגט זי, ביי איהם פון פּוּיגעל-מילך. איז זי שוין געווען דאָרט, שרייבט זי מיר, מיט אַ וויזיט, און ווערליג איך פּערשטעה, האָט זיך דער ווערטהיימער פון איהר נישט גענאָרט. זי גלייבט זיך צו דער מאַדאָם טשאַפּניק. בערעל טשאַפּניק בעריהמט זיך, אז ער האָט געהאַט מיטגעגעבען זיין חוה'לען קיין אויסלאַנד אַ תק'ער אויף דער נסיעה. און אז זי איז געקומען קיין בערלין, האָט זי שוין געשריבען, מע זאָל איהר שיקען נאָך געלד, האָט ער איהר געמוזט אויף דער צווייטער וואָך אַרויסשרי-קען נאָך אַ תק'ער. ער וואַרפט זיך עס מיט תק'ערס, אָט דער טשאַפּ-ניק! טאָמער ווייסט דו די געשעפטען, וואָס ער טרייבט? אַ מענש זיצט אין וואַרשאַ שוין אפשר צוואַנציג יאָהר, און לאָז מיר עמיצער זאָגען, מיט וואָס האַנדעלט בערעל טשאַפּניק? עס איז זיך איין אָפּגעפּוצט אידעל, מיט אַ שען בייכעל, מיט אַ פּיינעם חתוך-הדבור, און עס רעדט נישט איין איבעריג וואָרט; איין אויגעל קוקט ביי איהם כלומרשט קיין פּצון-זייט, און דאָס אַנדערע טראַכט, ווי אזוי מע צעשפּילעט דיך און מע בעקומט ביי דיר אַרויס אַ גמילות-חסד אויף צו פּערפּאַלען...

הקיצור, ער איז גאָרנישט ווערטה, אָט דער טשאַפּניק, מיר זאָל-לען פון איהם אזוי פּיעל רעדען. איך בעט דיך נאָך אַ מאָל, היים, דו ווייסט, ווי מיין בעלצי איז ביי מיר טייער. איך האָב גרויס עגמת-נפש, וואָס זי פּאַהרט אַליין. איך וואָלט אויך מיטגעפּאַהר-רען — נאָר ווי קאָן איך אַוועקוואַרפען דאָס געשעפט? ס'איז ביי מיר סאַמע סעוואָן. איך האַלט אין בויען, און צו גאָט אַ האַפּנונג: אַ יאָהר וועל איך, דאַכט מיר, האָבען גאָר נישט קיין שלעכטס. ווער-ליג עס ווייזט זיך, דאַרף זיך מיט דירות אַוועקשטעלען, מיט'ן אוי-בערשטענ'ס הילף, אַ סך העכער ווי פּאַראַיאָהרען. נאָר פאַר מיין בעלצי'ן איז נישט נויטיג, זי זאָל עס וויסען. אדרבה, אויב עס וועט דיר אויסקומען, מעגסט דו איהר זאָגען פּערקעהרט... ווי אזוי צו

צווייטע ווייב, זאָלע מען, און אַ בתיחידה פיהרען־אויס אַלסדינג. נאָר וואָס דען? איך וויל נישט, אז וואו צוויי זאָל מיין ווייב זיין אַ דריטע... וואָס קומט מיר דערפאַר? איך האָב אזוי אויך גענוג שונאים אויף די נאַלעווקים, וואָס וואָלטען מיך דערטרונקען אין אַ לעפעל וואַסער. און ווער שמועסט, זינט איך האָב התונה געהאַט פאַר בעלצ'ין, וואָלטען זיי זיך וועלען נוקם זיין אָן מיר, איך ווייס נישט פאַר וואָס, גלייך ווי איך וואָלט עמיצען אָנגעריהרט אין כבוד אָדער אין פּרנסה. באַשר, זאָגען זיי, זי וואָלט געקאָנט זיין מיינע אַ שנור. טאַמער ווייסט דו, וואָס געהט זיך עס אָן מיט זיי? עס זענען שוין געווען שטיגוטערעס, וואָס האָבען זיך גע־פרובט מאַכען צווישען אונז אַ בייז לעבען. פרעג, וואָס האָב איך זיי געטהאָן? דער גאַנצע גוואָלד, למאי זי איז אַ שנעע! אַ רוח זיי אין פאַטער און מוטער אַריין — און אז איך זאָל געווען התונה האָבען דאָס אַנדערע מאָל און נעמען אַ מיאוסניצע, וואָלט זיי שוין געווען בעסער?

הכלל, ליעבער פריינד, קיין סך דאָרף איך מיט דיר נישט שמוע־סען. איך מיין, אז דו פערשטעהסט שוין דעם מיין, וואָס איך מיין... איך וויל, אז דו זאָלסט זי האַלטען אויפ'ן אויג און זאָלסט מיר אַריינשרייבען אַ מאָל אַ בריוועל פון דיין מאַכען, וואָס דו מאַכסט, און פון מיין בעלצ'ין, וואָס זי מאַכט. און אז זי וועט זיך ווענדען צו דיר נאָך געלד, — איך האָב איהר געגעבען דיין אַדרעס — זאָלסט דו איהר אַרויסגעבען אויף מיין רעכענונג וויפיעל זי וויל, געוויינטליך, נישט אויף אַ מאָל, נאָר ביסלעכווייז, ווייל ביי איהר געלד — צווישען אונז זאָל עס בלייבען — האָט גאָר קיין ממשות נישט. איך האָב געוואוסט פריהער, אז ווען איך זאָל איהר מיטגעבען, למשל, פון דאַנען איך ווייס אַליין נישט וויפיעל, איז אזוי ווי זי פאַהרט איבער בערלין, וועט דאָס דאָרט מסתמא אוועקגעהן ביי איהר מיט'ן ווינד און מיט'ן רויך. און כך הוה, אזוי ווי דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט. איך האָב שוין בעקומען פון איהר אַ בריוועל פון בערלין (פאַהרענדיג קיין מאַריענבאד, האָט זי זיך אַראָפּגעהאַפט

און געבראָטענס, און וויין, און ביער, און וואָס דו ווילסט. די פלעשלעך האָבען געקנאַקט, משרתים האָבען בעדיענט, ס'איז גע- ווען „ליהודים“, און, ווי געוויינטליך, האָט מען פערלעגט א „בענ- קעל“, און דער באַנקיר איז געווען טאַקי טשאַפניק, און נעוואונען האָט טאַקי וויעדער טשאַפניק — ער קאָן די מלאכה! גאַנצע הונד- דערטערס, זאָגט בעלצ'י, זענען געווען אין באַנק. פון דעסטוועגען, אז העקסעלמאַן איז געקומען אויף מאַרגען מיט אַ רעכענונג, האָט מען פון איהם געמאַכט אזאָ געלעכטער, אז ער שעמט זיך שוין גאָר אויסצוזאָגען... נאָר איד האָב מיך פעררעדט פון טשאַפניק'ען און כמעט פערגעסען אָן מיין בקשה.

מיין בקשה איז אָט וואָס: אזוי ווי מיין בעלצ'י פאַהרט, הייסט עס, קיין אויסלאַנד דאָס ערשטע מאָל אויף איהר לעבען, זי ווייסט נישט, וואו אַ טיר עפענט זיך און קען נישט די שפראַך, לכן זאָלסט דו זיין אזוי פריינדליך איהר קומען צו הילף, רעקאָמענדירען אַ רעכ- טע סטאַנציע, אַ גוטען דאָקטאָר, אַ כשר'ען רעסטאָראַן, — מיט איינעם וואָרט, זאָלסט זיין פאַר איהר וואָס מע רופט אַ וועגווייזער. אגב, וועל איד זיך בעמען, זאָלסט נאָכקוקען, מיט וועמען זי בע- געגענט זיך דאָרט, און מיט וועמען זי קומט זיך צענויף. איד וויל, פערשטעהסט דו מיך, זי זאָל זיין אביסעל ווייט אָפגעשיידט פון דער מאַראַם טשאַפניק. וואָס האָב איד, אייגענטליך, צו דער מאַ- דאָם טשאַפניק? זי האָט מיר קיין געשעפט נישט קאָלי געמאַכט; נאָר איד וויל נישט, מיין בעלצ'י זאָל זיין קנעפעל שבקנעפעל מיט דער מאַראַם טשאַפניק, האָטש זיי זענען גליעד-געשוועסטערקינדער. איד וויל נישט, אז זי זאָל זיין איהר אפיטרופס, אז וואָס די מאַ- דאָם טשאַפניק זאָגט — איז גוט, און וואָס די מאַראַם טשאַפניק טהוט-אָן — איז שען, און וואָס זי דערזעהט אויף דער מאַראַם טשאַפניק — דאָס ווילט זיך איהר. גלויב מיר, לעבער פריינד, עס געהט מיר נישט אין געלד. דו ווייסט, אז איד בין, חלילה, נישט אזאָ קמצן, און מיין בעלצ'י פיהרט ביי מיר אויס, ווי מע זאָגט, דאָס מעלערעל פונ'ם הימעל — פאָרט דאָס צווייטע ווייב. דאָס

קורלענדער אויך נישט פאָהרען קיין מאריענבאד? זי גלייכט מיך צו בערעל טשאפניק! זי ווייסט נישט, אפנים, אז דאָס, וואָס טשאפניק קאָן — קאָן נישט איך, נישט דו, נישט קיינער. טשאפניק נישט קאָן אָפּוּיצען אַ קיילעכיג יאָהר אין דער שענסטער דירה, ווי אַ מאָנאַרך, און גאָר פּערגעסען, אז פאַר אַ דירה דאַרף מען צאָהלען דירהגעלד. נישט היינט געדאַכט, אז טשאפניק איז ביי מיר גע- זעסען אין שכנות, האָב איך געמיינט, אז איך וועל פון איהם בע- קומען די טשאכאַטקע. אלע טאָג פלעגט ער זיך הייסען מאַכען רעמאַנט, און מיט מיר פלעגט ער זיך שאַפען, ווי מיט אַ סטרוזש. איין אַנדערען וואָלט איך אַרויסגעוואָרפען אויף דריי שפּענדלעך, און מיט איהם האָב איך געמוזט אָננעמען אַ פּולען מויל מיט וואַסער און מאַכען אַ שווייג — צוליב בעלצ'ן. באַשר וואָס? באַשר ווייל זיין הוה'לע געהער זיך אָן מיט מיין בעלצ'ן גליעד-גליעד-געשוועט- טערקונדער, דעם פּערד'ס-בייטש-שטעקעלע'ס-אַ-פּידקאָווע! וואָס איך האָב מיך אין דעם יאָהר אָנגעזעהען אויף דעם בערעל טשאפניק, נישט, איז דאָס אויף אַ וואָך צו דערצעהלען. צו בערעל טשאפניק, אז עס קומט דער קצב מאַנען פאַר פלייש, עפענט ער איהם מיט'ן קאַפּ די טהיר: אַ העזה פון אַ קצב — גאָר מאַנען פאַר פלייש! און צו דער מאַדאָם טשאפניק, אז מע קומט מיט אַ השבון פון גע- וועלב, געהט מען אזוי לאַנג, ביז מע צערייסט צוויי פאַר שיד און מע הערט אויף צו געהן. פון שניידערס און פון שוסטערס רעדט מען נישט; מע ווייסט שוין, אז צו טשאפניק'ען נאָך געלד געהט מען נישט, וואָרום מע וועט ניט נת'ען. וואָס דאַרפסט דו מעהר? אָט איז דאָ נישט לאַנג געווען ביי זיי אַ וועטשערינקע. די מאַדאָם טשאפניק איז געווען אַ אימעניניצע, סאַמע פאַר'ן אָפּפּאָהרען קיין מאריענבאד, — האָסט דו געדאַרפט זעהען, וואָס דאָרט האָט זיך אָפּגעטהאָן! איך בין נישט געווען, נאָר מיין בעלצ'י דערצעהלט, אז מיט אזאַ קאָלאַציע וואָלט מען שוין געקאָנט חתונה מאַכען צוויי טעכטער. דאָס עסען האָט מען בעשטעלט ביי העקסעלמאַנען אין רעסטאָראַן, און וועטשערע איז געווען כּיד המלך: פּיש, און פלייש.

היינט איז דאָ זאָגט מען, אַ „לכנה־פארק“ — איז דאָס גאָרנישט צו בעשרייבען. איך קלויב מיך ערשט געהן אַהינצו, אַם ירצה השם, מאָרגען, וועל איך דיר שוין מאָרגען בעשרייבען. דערווילע זיי גער זונד און זאָגן שבע־חל'ען, זי זאָל אַכטונג געבען נישט בלויז אין קיך, נאָר אויף דער גאַנצער שטוב זאָל זי אַכטונג געבען. איך האָב פאר'ן אוועקפאָהר פּערגעסען פּערשרייבען אַ קעלנערעל מיט צוויי ציכעלעך אין קויטיגען גרעט. און אַ סלאָי איינגעמאַכטס האָב איך אָנגעהויבען אַ טאָג פאר'ן אוועקפאָהר, איז פון איהם זאָל זי נוצען אין קיך אַריין און נישט אָנריהרען מעהר פון די איינגעמאַכטסען, וואָס אויפ'ן באלקאָן אונטער'ן קאַסטען. און בריעה זאָלסט דו מיר שרייבען, למען השם, קיין מאַריענבאָד פּאָסט רעסטאַנט, ווי מיר האָבען אָפּגעשמועסט.

פון מיר דיין פרוי בעל צי קורלענדער.

2.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקים אין וואַרשאַ צו זיין פריינד היים סאַראַקער אין מאַריענבאָד.

ליעבער פריינד היים.

איך האָב צו דיר, ירדני, אַ קליינע בקשה, דאָס הייסט, נישט קיין קליינע, נאָר טאַקי אַ גרויסע בקשה. אַ גאַנץ גרויסע | עם האָט מיך געטראָפּען, ליעבער פריינד, איין אומגליק: מיין בעלציי פאָהרט קיין מאַריענבאָד. וואָס עפּים פּלוצים קיין מאַריענבאָד? פּרעג מיך עפּים גרינגערס. זי זאָגט, אַז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאַריענבאָד. און דער דאָקטאָר זאָגט אויך, אַז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאַריענבאָד. און אַז צוויי זאָגען שכור, דאַרף דער דריטער געהן שלאָפּען... נאָר בסוד וועל איך דיר איבערגע־בען — און איך בעט דיר, אַז צווישען אונז זאָל עם טאַקי בליי־בען, — איך פּערשטעה דעם שכל פון מאַריענבאָד. אַז די מאַדאַם טשאַפּניק פאָהרט קיין מאַריענבאָד, דיינט פאַר וואָס זאָל די מאַדאַם

דער שלים-מזל און אלע איבעריגע געסט. „וואו זענען מיר? — האָב איך מיך צעשריען אויף זיי. — אין בערלין, צי אין סדום? עס איז ביי אייך ערגער, זאָג איך, טויווענד מאָל, ווי ביי אונז אין רוסלאַנד! נישט קיין דאָקטוירים זענען ביי אייך, זאָג איך, נאָר חוליגאַנעס! פּאָגראַמטשיקעס!“ מיט איינעם וואָרט, וואָס מיר איז געקומען אויפ'ן מויל, דאָס האָב איך זיי געזאָגט. און לאָז זיך דיר דאָכטען, עס האָבען זיך אַריינגעלעגט מענשען, און מע האָט אונז קוים מיט צרות אויסגעגלייכט פאַר פינף און פּופּציג מאַרק. פינף און פּופּציג מכות זאָלען זיך איהם זעצען, דעם שעד נעם דאָקטאָר, אויפ'ן פנים! ביזט דו שוין פאַרטיג? האָב צייט. ס'איז נאָך פאַרהאַן איין אַלטער בחור מיט אַ רויטער נאָז מיט ווייטפערלעך, הייסט ער זיך אַ הויז בעצאָהלען פּופּצען מאַרק. וואָס איז דאָס? דאָס איז, זאָגט ער, זיין קאָמיסיאָן פאַר'ן דאָקטאָר, וואָס ער האָט מיר, זאָגט ער, רעקאָמענדירט. וואָס זאָגסט דו צו אַזאַ פּראַדאַם? עס האָט מיך אַזוי פּערקאָכט ביי'ם האַרצען, אַז עס האָט זיך מיר אָפּגערוּפּען מיין אומגליק, און איך בין געבלייבן ליגען מיט אַ מיגרען ביו'ן אַנדערען טאָג. אַ קלייניגקייט — אַזוי פיעל געלד אַרויסצווואַרפען, און פּרעג — אויף וואָס? אויף ווען? וואָלט נישט גלייכער געווען צעהן טויווענד מאָל דאָס איבערלאָזען בעסער ביי ווערט היימער'ען? איך עס מיך אויף אַ לעבעדיגע, וואָס איך בין נישט געקומען אַהער מיט איין וואָך פּריהער, וואָלט איך געטראָפּען דאָ מיין חוה'לע — פאַרט אַ קרובה, און וואָלט נישט אַריינגעפאַלען צו אַט די פּיאַווקעס אין די הענד אַריין. אַ שטיקעל גליק, וואָס בערלין איז אַ שטאָרט, וואָס איז פאַרהאַן וואָס צו זעהען; אַנישט, וואָלט איך קראַנק געוואָרען פאַר דאָס אַרע. און צו זעהען איז דאָ אין בערלין אין איין טאָג אַזוי פיעל, וואָס דו וועסט דאָס נישט זעהען ביי אונז אין וואַרשאַ אין דרייסיג יאָהר אַפילו. אַ הויז ווערט היימער'ען און טיטץ און נאָך אַזעלכע געוועלע-בען, איז פאַרהאַן אין בערלין אַ „ווינטערגאַרטען“ מיט איין „אַפּאַל-לאָטהעאָטער“, מיט אַ צירק „שומאַן“ און מיט אַ צירק „בוש“.

געגאנגען פון דארטען און געזעצט זיך פאָהרען. האָב איך געמיינט, מיר פאָהרען אַהיים; צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז מיר פאָהרען צו נאָך אַ פּראָפעסאָר, און וויעדער נישט צו דעם פּראָפעסאָר, וואָס איך מוין. צו אַ פּראָפעסאָר איין אַקושער האָט ער מיך גאָר גע-בראַכט צו פיהרען! ווער איך דאָך מסתמא רעכט אויפגעבראַכט און הויב אָן צו גוואַלדעווען. ענטפערט מיר דער דאָקטאָר מיט זיין קוויטשיג קול'כעל, אַז איך בין נישט אין וואַרשאַ אויף די נאַלעוור-קיס, איך בין אין בערלין, און אַז איך זאָל נישט מאַכען קיין לאַנגע טענות, און אַז ער האָט קיין צייט נישט, און אַז ער ווייסט בער סער, צו וואָס פאַר אַ פּראָפעסאָר איך דאַרף! האָסט דו עפּיס צו איהם? און אַט אַזוי, ווי איך זאָג דיר, זענען מיר אויסגעווען, לאָז זיך דיר דאַכטען, ביי דריי פּראָפעסאָרען, און אַלע דריי פּראָפעסאָרען, גלייך ווי זיי וואָלטען זיך אויפגערעדט, האָבען געזאָגט אַלע אין איין קול: „מאַריענבאַד 1“ — ווי באַלד אַזוי, צו וואָסער אַ כּפּרה האָב איך בעדאַרפט די פּראָפעסאָרען, און נאָך דריי דער-צו? מאַריענבאַד האָב איך דאָך געהערט נאָך אין וואַרשאַ. קורץ, שולדיג געווען דעם רוה אַ גאַנג — פאַרפאַלען.

געקומען אַהיים, בין איך געווען אַזוי אויסגעמאַטערט, אַז איך האָב מיך קוים געהאַלטען אויף די פּיס, און איך האָב מיך שוין, נישט ווילענדיג, געמוזט אַריינלעגען אין בעט אַריין. מיינסט דו דאָך, אַז לאַנג בין איך געלעגען? נישט מעהר זאָל דער דאָקטאָר לעבען אויף דער וועלט. עס האָט מיך אין דער גיך געגעבען אַ טראַג-אויף פון בעט, גלייך ווי אַ דונער וואָלט מיך דערשלאָגען. שטעל דיר פאַר אַ חשבון פון אַ פעלד-גולן: איך זאָל איהם בעצאָהלען, זאָגט ער, אַכציג מאַרק! פאַר וואָס אַכציג מאַרק? „אַ פּראָסטער חשבון, זאָגט ער: צוויי וויזיטען צו צעהן — איז צוואַנציג, דריי קאָנסוליומס ביי דריי פּראָפעסאָרען צו צוואַנציג — איז זעכציג, און זעכציג מיט צוואַנציג איז, זאָגט ער, אַלע מאָל און אומעטום אַכציג.“ האָב איך אויפגעהויבען מסתמא אַזאַ סקאַנדאַל, אַז מע איז זיך צע-נויפגעלאָפען אַלע: די בעל-הבית'טע די אַלמנה, דער אַלטער בחור

אראָפּ פון מאַרק. פּערטיג. און אז איהר קומט, זאָגט ער, מיט
אײער דאָקטאָר, איז גאָר אַנדערע ווערטער. אַ דאָקטאָר קאָן ער
נישט אָפּזאָגען. אַ דאָקטאָר מוז ער אויסהערען. האָט איהר שוין,
זאָגט ער, פּערשטאַנען, צי נאָך נישט? ...

אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ער האָט מיר אַראָפּגעבראַכט דעם
דאָקטאָר. איז מיר דער דאָקטאָר אַפילו באַלד נישט געפּעלען אין
שלייער. ער קוקט נישט אין די אויגען אַרײן, האָט קיין צײט נישט,
און רעדט מיט אַ קוויטש. האָסט עפּים ליעב אַ דאָקטאָר, וואָס קוקט
נישט אין די אויגען אַרײן און רעדט מיט אַ קוויטש?

אויסגעפּרעגט זיך בײ מיר, ווער און וואָס און ווען, און נוט
בעטראַכט מיך פון אַלע זײטען, איז ער אַ בעלן געווען, דער קלונגער
דאָקטאָר, מיך אַוועקלעגען אין בעט, איך זאָל איהם ליגען ביז מאַר-
גען. מאַרגען וועט ער מיך, זאָגט ער, נאָך אַ מאַל בעטראַכטען.
און ערשט דעמאָלט וועט ער מיר, הײסט עס, זאָגען, צו וואָס פאַר אַ
פּראָפּעסאָר ער זאָל מיך מעלדען. דערהערט, אז ער וויל מיך אַוועק-
לעגען, האָב איך איהם אויפגעקלערט, אז פון אַוועקלעגען מיך זאָל
ער פּערגעסטען. איך בין נישט געקומען, זאָג איך, קיין בערלין ליגען.
איך דאַרף זײן, זאָג איך, בײ ווערטהײמער'ען, און דאַרף זײן בײ
טיטצען, און וויל, זאָג איך, זײן אומעטום. אויב ער וויל, זאָג איך,
קומען מאַרגען, מעג ער קומען, נאָר מיך אַוועקלעגען אין בעט —
דאָס, זאָג איך, וועט נישט געהן! ... ער האָט געמיינט, אז ער האָט
אָנגעטראָפּען אויף אַ יאַחנע פון די נאַלעווקים און וועט בײ איהר
ציהען מאַרקען! איך האָב באַלד אַרויסגעזעהען, אז ס'איז נישט
קיין דאָקטאָר, נאָר אַ פּיאָווקע. והראיה, אָט וועסט דו הערען, וואָס
אַ בלוטצאַפּער קאָן! די האָר שטעלען זיך קאַפּויר!

אויף אין דערפריה, איך קום מיט איהם צום פּראָפּעסאָר, לאָזט
זיך אויס, אז ס'איז גאָרנישט דער פּראָפּעסאָר, וואָס חוה'לע טשאַפּ-
ניק האָט מיר פּערשריבען. ס'איז גאָר אײן אַנדער פּראָפּעסאָר אויף
גאָר אַנדערע שלאַפּקײטען. דאָס בין איך געוואָהר געוואָרען ערשט
נאָכדעם, אז מע האָט מיך נוט אָנגעמוטשעט, און מיר זענען אַרויס-

איך בין נאָר געקומען צו פּאָהרען אויף דער סטאַנציע, וואָס איך זאָג דיר, ביי דער פּערעלצווייג, נאָך נישט צייט געהאַט זיך אַרומצווואַשען און אָנטהון, ווי עס געהער צו זיין, האָט מען מיך שוין אַ נעם געגעבען: וואָס פאַר אַ דאָקטאָר איך וועל מיר הייסען ברענגען? זאָג איך: „ערשטענס, ווער האָט אייך געזאָגט, אז איך דאַרף אַ דאָקטאָר? זעה איך דען אויס אזוי שלעכט, וואָס מע דער קענט עס אויפ'ן פנים? און צווייטענס, זאָג איך, האָב איך פון דער היים איין אַדרעס צום פּראָפּעסאָר.“ רופט זיך אָן צו מיר איי-נער עפּים איין אַלטער בחור מיט אַ נאָז, וואָס סע וואַכסט אויף איהר ווייכפּערלעך: „האַט קיין פאַראיבעל נישט, זאָגט ער, מאַ-דאַם, וואָס איך וועל אייך זאָגען. אַט ווייל, זאָגט ער, איהר האָט איין אַדרעס צום פּראָפּעסאָר, מוזט איהר זיך פריהער זעהען, זאָגט ער, מיט'ן דאָקטאָר. וואָרום ס'איז אַ גרויסע נפּקא-מינה, זאָגט ער, פון דעם וואָס א י ה ר וועט זאָגען דעם פּראָפּעסאָר, ביי, זאָגט ער, דער דאָקטאָר וועט איהם, זאָגט ער, זאָגען אויף זיין דאָקטאָר-לשון.“ לאָזט זיך אויס, זי אַט דער אַלטער בחור מיט דער רויטער נאָז וואָהנט טאַקי ביי אַט דער אלמנה פּערעלצווייג, וואָס איך זאָג דיר, און ער איז אַ קאָמיסיאָנער פון דאָקטוירים, דאָס הייסט, ער פּערנעמט זיך דערמיט, וואָס ער ברענגט-אַראָפּ אַ דאָקטאָר, אז מע דאַרף, און דער דאָקטאָר ברענגט שוין אַראָפּ דעם פּראָפּעסאָר, אָדער ער פיהרט שוין אָפּ צום פּראָפּעסאָר אַהיים. געב איך זיי אַנצוהערע-ניש, אז מיך פיהרט מען נישט. „איך בין נאָך, זאָג איך, גאָט זיי דאַנק, אויף אזוי פיעל קרעפטיג, אז איך קאָן נאָך געהן אַ מייל צורפּוס.“ רופט זיך אָן צו מיר דער קאָמיסיאָנער מיט די ווייכפּער-לעך: „מאדאַם! ביי מיר האָט איהר, זאָגט ער, גע'פּועל'ט, אז איהר קאָנט געהן דריי מייל צורפּוס. נאָר איך דאַרף אייך זאָגען פריהער, אז ס'איז אַרויסגעוואָרפּען, זאָגט ער, אייער טרחה. אַ בערלינער פּראָפּעסאָר, זאָגט ער, אז איהר קומט צו איהם אַליין אָהן אַ דאָקטאָר, האַלט ער אייך נישט מעהר, זאָגט ער, ווי אַ האַלבע מינוט, פּירפּראַ, אַ קלאָפּ מיט'ן פינגער, איינס-צוויי-דריי, און —

רובעל מיט צוואַנציג, צי, אַשטייגער, פאַר אַכט און זעכציג פעניג אַ וואַנדויגער — נו, קאָן מען לעבען? איך רעכען, אַז גאָט וועט העלפען, איך וועל פאַהרען צוריק אַהיים געוונדערהייט, זאָל איך פאַהרען וויעדער איבער בערלין, נישט איבער וויען, — וויען איז, זאָגט מען, אַ העק, אַ פּוסטקע אַקעגען בערלין — און ערשט דעמאָלט זיך אַריינשאַפען צו ווערטהיימער'ען און מיט אַ ריינעם קאָפּ זיך אַ נעם טהון אַיינקויפען אין בעל־הבתישקייט אַריין אַלסרינג, וואָס מע דאַרף: אַביסעל גלאָזוואַרג און אַביסעל פּאַיאַנס און אַנדערע שטוב־זאַכען. היינט זיידענשטאַף און מעבעל און פּערפּומען. פאַר דער גרעניץ זאָלסט דו קיין יסורים נישט האָבען. איך וועל מיר שוין מסתמא אַיין עצה געבען. הוה'לע טשאַפּניק פיהר־טאַריבער אַלע יאָהר גאַנצע קאַסטענס. דערווייַל האָב איך מיר נאָך כמעט גאַרנישט געקויפט, אויסער אַביסעל וועש, אַ פאַר זומערדיגע שיך, נאָך אַ היטעלע, און אַ שלאָפּראַק פון הוילע סטענגעס, אַ האַלב טויז אונטערשטע קליידלעך, אַ גרינעם זיידענשרם, הענטשקעלעך, שפיצלעך און פּריזלעך מיט נאָך אַזעלכע זאַכען, וואָס איך מוז עס האָבען קיין מאַריענבאָד. און ווייַל איך בין שוין געווען ביי ווער־טהיימער'ען, האָב איך מיך נישט געקאָנט אַיינהאַלטען און געהייר־סען אין אַינדוועגס אַריינפאַקען אַ האַלב טויז טישטיכער מיט צוויי טויז סערוועטלעך מיט אַ מאַשינדעל אויף צו שלאָגען פּומער. איך האָב חרטה, ווי הינט עסען מיך, וואָס איך האָב דיר נישט געפּאָלגט און נישט מיטגענומען נאָך אַ פאַר הונדערטער. אַ גרויסע נאַריש־קייט פון מיר, וואָס איך האָב מיך געוואָלט אויספיינען פאַר דיר, אַז איך בין נישט אַזאַ גרויסע אויסברענגערין, ווי דו מיינסט. אַ סך מעהר מצוה געווען אין ווערטהיימער'ען, אַיידער אינ'ם דאָק־טאָר, אויסקּרענקען זאָל ער דאָס! נאָך אין בערלין האָט מיר גע־פּעהלט אַ דאָקטאָר! קאַרג האָבען מיר דאָקטורים אין וואַרשאַ! מאַהל דיר, די בערלינער דאָקטורים וואָלטען שוין געמענט וואַרטען, ביז איך וועל זיי שיקען רופען. איז אָבער בעשערט אַיין אומגליק, וועסט דו הערען.

דו, איז איצט אויך נישט אין בעסטען, און נאך כדומה אזעלכע
 אָנצוהערענישען הער איך פון דיר... און מחמת דעריבער האָב איך
 שוין נישט געוואָלט פערפֿאַהרען אין יענעם האָטעל אויף דער
 פריערדיכשטראַסע, וואָס מיין קרובה חוה'לע האָט מיר געהאַט
 אויפגעשריבען. ווי קאָן איך מיך גלייכען צו חוה'לע טשאַפניק?
 חוה'לע מעג אויסברענגען וויפיעל זי וויל, וועט איהר קיינער נישט
 זאָגען, וואָרום חוה'לע איז נישט דאָס צווייטע ווייב ביי איהר מאַן.
 אזוי ווי איך, און איהר מאַן האָט נישט קיין קינדער פונ'ם ערשטען
 ווייב, אזוי ווי מיין מאַן, און בערעל טשאַפניק ציטערט נישט אזוי
 איבער'ן גראַשען, ווי דו, און האָט נישט מורא בלייבען אין אַרעמאָן
 אויף דער עלטער, ווי דו האָסט מורא. איך מיין נישט, חלילה,
 קיין זאך, איך זאָג עס גאַנץ ערנסט, אַז איך וויל דיר נישט אויס-
 ברענגען קיין איבעריגס, און מחמת דעריבער האָב איך מיך אָפּ-
 געשטעלט דאָרט, וואו אַלע אונזערע נאַלעווקער שטעלען זיך אָפּ.
 ביי דער פערעלצווייג, דאָס איז אַ אירינע אין אלמנה, זעהר אַ
 וואָהלע בעל-הבית'טע און אין עהרליכע, קאָכט אויסגעצייכענט און
 נעמט נישט טייער, און ס'איז נישט ווייט פון אומעטום, פאַר צעהן
 פעניג ביזט דו אויף דער לייפציגער שטראַסע, ביי ווערטהיימער'ען.
 און ווי איז דאָס מעגליך זיין אין בערלין און נישט אַריינגעהן אויף
 אַ מינוט צו ווערטהיימער'ען? דו זאָלסט זיין איין מאָל ביי ווער-
 טהיימער'ען, וואָלסט דו אַליין געזאָגט, אַז ס'איז אונמעגליך, דעם
 נאָמען ווערטהיימער האָב איך געהערט נאָך אין וואַרשאַ. נאָר איך
 האָב מיר קיינמאָל נישט פאַרגעשמעלט, אַז עס קאָן זיין אויף דער
 וועלט אזאַ מיין געוועלכ. וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלי היקר? עס
 לאָזט זיך נאָר נישט בעשרייבען! וואָס איין אויג קאָן זעהען און וואָס
 אַ מויל קאָן רעדען! און מענשען — אַ שפּילקע נישט דורכצוואַר-
 פען! און אַלסדינג בזיל הויל, פונקט די העלפֿט געגען די מקחים,
 וואָס ביי אונז אויף די נאַלעווקיס, שמעל דיר פאַר: צוויי מאַרק
 אַ טויז נאָזטיכלעך! אַדער פאַר אַכט און נייגעציג פעניג אַ פאַר
 זאָקען זיידענע, וואָס דו וועסט זיי נישט קויפען ביי אונז פאַר קיין

מאַריענבאָד

1.

בעלזי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים
אין ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אז דערווייל בין איך נאך אין בער-
לין און וועל ערשט קאָנען אַרויספאַהרען קיין מאַריענבאָד הילאי נאָך
שבת. איך דאַרף מיך פאַר דיר נישט פערענטפערען, נאָר דו קאָנסט
מיר גלויבען, אז איך בין כלל נישט שולדיג, וואָס ס'האָט זיך אַזוי
געמאַכט, אז איך זאָל מיך פּערהאַלטען אין בערלין אַ גאַנצע וואָך
צייט. אז דו וועסט אויסהערען ביי'ן סוף אַלסדינג, וואָס איך האָב
דאָ איבערגעטראָגען, וועסט דו אַליין זאָגען, אז מע קאָן נישט אויס-
רעכענען אַ זאך אויף צופריהער. „אַ מענש טראַכט און גאָט לאַכט“.
אַזוי איז די מעשה:

איך האָב גערעכענט צו פּערברענגען אין בערלין מעהר נישט,
אז איין טאָג, העכסטענס — צוויי. וואָרום וואָס דאַרף געדויערען
זיין ביי'ם פּראָפּעסאָר? וואָלט געווען גוט, ווען איך ברענג אַראָפּ
דעם פּראָפּעסאָר צו זיך. האָב איך מיר אָבער איבערגעלעגט: צו
וואָס זאָל איך דיר אויסברענגען איבעריגע דרייסיג מאַרק, וואָס
קאָנען צונויף קומען אויף עפּים אַנדערש? איך הער אַזוי אויך אָפּט-
מאָל פון דיר, אז עס געהט אַוועק אַ סך געלד, און די צייט, וואָס

מאַריענבאָד.

נישט קיין ראַמאָן, נאָר אַ פּערפּלאַנמעניש צווישען
צוויי שטערט: וואַרשאַ און מאַריענבאָד, דורך 36
בריוולעך, 14 ליעבעצעטלעך און 46 דעפּעשען.

געשריבען אין יאָהר 1911.

אשטייגער, ווי מיר זענען געוועהנט צו א „גוט מאַרגען, גוט יאָהר“.
פון דעמאָלט אָן האָב איך אָנגעהויבען פאַר דער מוהמע נחמה
פון אַצעלעם האַבען דרך-ארץ. זי איז ביי אונז ביידען געוואָרען
אין די אויגען העכער מיט נייען-און-נייענציג פראָצענט, און ס'איז
ביי אונז געבליבען, מיר זאָלען זיך מיט איהר אונטערוועגענס שוין
טאָקי מעהר נישט צעשיידען.

געשפרונגען צו איהם גלייך אין פנים אריין, זיך גענומען מיט ביידע הענד ביי די זייטען און האָט איהם אויסגע'לומר'ט א צע-טעל, און דוקא אויף פראָסט אידיש:

— הער נאָר אויס, דו קירע-דייטש, דו שוטח בן פיקהאַלץ, דו לאַמפענגלאָז, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון! דו מיינסט דאָך אַווראי, אַז מע האָט זיך דערשראָקען פאַר דיין טענדעווערענ-דע מיט'ן שוואַרצען קוימען, וואָס דו טראָגסט אויפ'ן קאַפּ? סך הכל האָסט דו דאָך ביי אונז אויסגענאָרט די עטליכע פאַר גילדען אומזיסט און אומנישט, ווי אַ פראָסטער מאַשעניק! דו מיינסט, מע ווייסט נישט, ווער דו ביזט, דו אָפגעריסענער דלפון, דו נאָ-קעמער כתריליק? געהסט נישט אַוועק? אַט פאַהר איך אַריין צו דיר אין פנים אַריין און פליק דיר אויס דאָס בערדעל עד פרוטה אחת, פארשטעהסט דו מיך, וואָרום איך האָב שוין אויף מיין לע-בען געפאַטשט אַזעלכע לייט, הערסט דו, וואָס דו וועסט זיך ביי זיי באַהאַלטען אין קעשענע! וואָס זאָגט איהר, איך בעט אייך, אויף דעם משוגענעם דייטש מיט דעם לאַקשען-טאַפּ, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון? ...! פאַלג מיך, נעם דעם וועג, וועסט דו בעסער מאַכען! ...

.

איך ווייס נישט, צי ער האָט זיך טאַקי איבערגעשראָקען פאַר דער מוהמע נחמה, וועלכע האָט אויסגעזעהען אין דער מינוט, ווי אַ צערייצטע ספּאַלאַשעטע הוהן, וואָס איז גרייט אויסגראַבלען אַייך די אויגען, צי ער האָט גלאַט נישט געוואָלט האַבען צו טהון אין וויען מיט אַ אירינע פון אַצעלעם — מיין דייטש מיט דער טענ-דעווערנדע האָט גענומען דעם צילינדער אין די הענד און די פיס אויף די פלייצעס און האָט געמאַכט פליטה נאָר אויף אַיין אַנדער אופן, אַ שטאַרקען קלאַפּ געטהאָן מיט דער טיר און אויף יענער זייט שוועל געבענשט אונז מיט'ן געוויסען נאָמען „רוסישע שווי-נען“, וואָס מיר זענען צו דעם שוין אַזוי צוגעוועהנט געוואָרען,

מאַרקאָידינע איז איהרע אַיין אייגענע מוהמע און קומט אַרויס פון אַ סך אַ שענערען יחוס, ווי ער מיט זיין רעסטאָראַן, און אַפילו מיט דעם שענעם שוואַגער זיינעם, וואָס טראַגט אַרום לאַמפּענגלעזער לעך מיט אַבאָזשורען איבער די הייזער אויף צו פּערקויפּען...
 — קום! — זאָגט זי צו מיר. — לאַמיר בעסער עסען לייזע אייער, איירער זיך באַגעגענען מיט אַזעלכע גראַבע לייט, וואָס רעדן דען כלומרשט אויף דייטש און נאַרען אויס אונזערע רוסישע קערב-לעד.

די גאַנצע צייט, וואָס מיין חיה-עמעל האָט איהם געזידעלט, האָט איהם נישט געאַהרט; נאָר די לעצטע ווערטער „רוסישע קער-בלעד“ האָבען איהם אַזוי צעקאַכט, אַז ער האָט זיך אָנגעצונדען מיט אַ העליש פּיער, אָנגעפאַלען אויף אונז, ווי אַ ווילדע חיה, געדען גרייט אונז דורס צו זיין — וואָס טויג אַיך, מיר זענען פּונ'ם רעסטאָראַן קוים אַרויס מיט'ן לעבען, און מע האָט אונז אַרויס-בעגלייט שען, מיט כבוד, נאָכגעשריגען אויף דער גאַס און געמאַכט מיט קולאַקעס: — „רוסישע שוויינען! רוסישע שוויינען!“
 נאָר דאָס בעסטע האָבען מיר געהאַט דערנאָך, שפּעטער, אינ'ם האַטעל. דאָרט האָבען מיר געהאַט אַ פּערבייסונג פּונ'ם שוואַגער זיינעם. דער קאָמיסיאָנער פון לאַמפּענגלעזער און אַבאָזשורען האָט אָנגעקלאַפּט צו אונז אין דער טיר אַריין, אַריינגעקומען מיט נאָך איינעם אַ דייטש, אויך מיט אַ צילינדער, נאָר אַהן אַ טענדעווע-דענדע, און האָט אונז געפרענט: „אויף וואָס פאַר אַיין אופן האָבען מיר זיך ערלויבט איהם צו בעלעדיגען הינטער די אויגען?“...
 בשעת מעשה האָט ער געקלאַפּט מיט'ן שטעקען אין טיש אַריין און איז געווען אַזוי רויט, אַז איד האָב מיך דערשראַקען, אָנגעהויבען מורא האָבען פאַר קלעפּ, אַ קשיא אויף אַ מעשה: וואָס אַ דייטש קאָן ביי זיך אין וויען?

נישט אַזוי האָט אַבער בעקלערט די זאַך די מוהמע נחמה פון אַצעלעס. זי האָט זיך, אַפּנים, ווינציג-וואָס איבערגעשראַקען פאַר'ן דאָזיגען דייטש. האָט זי זיך אויפּגעחאַפּט פּונ'ם אָרט און איז צו-

ארויס פונ'ם פראפעסאָר רויטנאָגעל, זענען מיר געבליבען שטעהן אלע דריי, געקוקט איינס אויף דאָס אנדערע אָהן ווערטער. ווי איינער רעדט: „וואָס טהוט מען איצטער?“ און ס'איז געבליבן בען, מיר זאָלען זיך איין עצה האַלטען מיט'ן דאָקטאָר זילבערשטער רען. און אזוי ווי דער דאָקטאָר זילבערשטערען נעמט איצטער נישט צו, בעדראַף מען אַנקומען צום קאַמיסיאָנער פון לאַמפענ-גלעזער און אַבאָזשורען. נאָר אזוי ווי מיר ווייסען נישט, וואו ער זיצט, איז געבליבען, מיר זאָלען זיך דורכגען צום רעסטאָראַטאָר.

— נו, וואָס הערט זיך? — מאַכט ער צו אונז.
— וואָס זאָל זיך הערען? — זאָגען מיר. — אייער שוואַגער האָט אונז געקוילעט, אלע דריי געקוילעט!

און מיר האָבען איהם דערצעהלט, אז דער פראַפעסאָר האָט אונז געשיקט איטליכען בעזונדער אין איין אנדער באַר.
— דאָס איז נאָר? נו, וואָס-זשע איז? — זאָגט זיך דער רעס-טאָראַטאָר נאָנט קאַלטבלוטיג.

— אַ חכם איהר זייט! — מאַכט צו איהם חיה-עטעל. — דע-רויף בין איך געקומען אַהער מיט מיין מאַן, מע זאָל אונז צעשיי-דען, מיך קיין ליסוי, איהם קיין סטריסי!

— בערוהיגען זי זיך, מאַדאָם! — מאַכט ער צו איהר. — פון פראַנצענסבאָד קיין קאַרלסבאָד איז נאָר נישט אזאָ ווייטע שטרע-קע; צוויי-דריי שטונדען רייזע, נישט מעהר. ווילט איהר, פאָהרט איהר זיך דורך צו אייער מאַן; ווילט איהר, פאָהרט זיך דורך אייער מאַן צו אייך.

— אַ דאַנק אייך פאַר דער עצה! — זאָגט צו איהם חיה-עטעל שוין מיט כעס. — איהר זאָלט דערלעבען אַנוואַגען בעסערע בשורות און געבען קליגערע עצה.

— דאָרט אין קעך, ביי די לאַקשען! — לענט-צו אַ קנויטעל די מוהמע נחמה. און דער רעסטאָראַטאָר איז זי מכבד און זאָגט צו איהר, אז „מיט מאַרק-ווייבער איז ער קיין מוחותן נישט“... פער-דריסט דאָס מיין חיה-עטלען, און זי זאָגט צו איהם, אז די דאָזיגע

פאלט אָן אַ פּרישער געלעכטער, און בכדי דער קאָמיסיאָנער פון לאָמפּענגלעזער און אַבאָזשורען זאָל זיך נישט געפונען בעלעדיגט, געפין איך אַ תּירוץ און זאָג, אז איך האָב מיך דערמאָנט אַ מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפּען ביי אונז אין יעהופּעז נאָך פּאַראַיאָה-דען, און איך לאָז אויס וויעדער אויף דייטש:

— האָבען זיי פּאַרשטאַנד?

— צי איך האָב פּאַרשטאַנד, צי ניין — דאָס איז קיין ספּק נישט, נאָר צי איהר האָט פּאַרשטאַנד — „דאָס איז איינע פּראָ-גע!“ — מאַכט ער צו מיר אויך אויף דייטש, נעמט די טענדעווע-רענדע מיט'ן שטעקען און מיט'ן צילינדער און געהט אַוועק שטאַרק אָנגע'ברוג'ט, און צווישען אונז, פּיהל איך, ווערד אַ שנאה, שנאת-מות!

ח.

[דער פּראָפּעסאָר רויטנאַנגל וויל אונז צעשיידען. — מיר צעקריגען זיך מיט וויען. — די מוהמע נחמה ווייזט זיך אַרויס, ווער זי איז.]

גרינגער איז ביי אונז אַרײַנגעבען אַ קינד אין גימנאַזיע אָדער אַרויסנעמען פּונ'ם פּריזיוו, ווי זעהען זיך אין וויען מיט'ן פּראָ-פּעסאָר רויטנאַנגל. פּריהער האָט אונז דער דאָקטאָר זילבערשטע-רען געטהאָן טובות, געגעבען עצות, געשריבען רעצעפּטען, אי דאָס — צוליעב דעם קאָמיסיאָנער פון די לאָמפּענגלעזער און אַבאָ-זשורען, וואָס האָט אונז געטהאָן צוליעב זיין שוואַגער דעם רעסטאָ-דאָטאָר; און ערשט אויפ'ן דריטען טאָג האָבען מיר זיך דערשלאָ-גען צום פּראָפּעסאָר רויטנאַנגל, וואָס איז געווען אַזוי פּריינדליך און האָט אונז צוגענומען איטליכען בעזונדער און האָט אונז פּער-שריבען איטליכען אַיין אַנדער באָד. מיין חיה-עמלען האָט ער אָפּ-געשיקט קיין פּראַנצענסבאָד, די מוהמע נחמה — קיין מאַריענ-באָד, און מיך — קיין קאַרלסבאָד.

— אַלזאָ, וואָס איז אײער שלאַפקײט? — צעפרעגט ער זיך בײ אונז.

וואָס קאָנען מיר איהם זאָגען דערויף, אז אײגענטליך ווײסען מיר אַליין נישט? איך פֿרוב איהם געפֿינען אַ תירוץ, אז איהם קאָנען מיר נישט זאָגען, מיר קאָנען דאָס זאָגען נאָר דעם פֿראַפעסאָר אַליין; לאָזט ער זיך נישט אײנרעדען און זאָגט, אז פֿראַפעסאָרען זענען פֿאַרהאַן אין וויען וויפֿיעל שטערען אין הימעל (קײן עײַן־הרע נישט!). און אויף אײטליכער שלאַפקײט איז פֿאַרהאַן אַ בעד זונדערער פֿראַפעסאָר. „וואָס טהוט מען? — קלער איך מיר. — וואָס פֿאַר אַ שלאַפקײט זאָל איך איהם אויסטראַכטען?“ בין איך מיך מײשב און דרעה זיך אויס, ווי אויף אַ טעלער, און זאָג איהם דעם רײנעם ריכטיגען אמת, אז איך בין געוונד און שטאַרק אויף אַלע אברים, און די שלאַפע זענען זײ. איך ווײז איהם אָן אויף מײן חײהעטלעך מיט דער מוהמע נחמה און לאָז אויס אויף דײטש: — האָבען זײ פֿאַרשטאַנד?

— זעהר שען! — מאַכט ער צו מיר מיט אַ שטרענגען קוק און רופֿט זיך אָן צו מײנע דאַמען: — זאָגט זשע מיר, איך בעט אײך זעהר, וואָס פֿעהלט אײך, אײגענטליך?

— אוי, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון, לאָז ער אַרויס־נעהן! — מאַכט די מוהמע נחמה צו מײן חײהעטלעך, און מע משלח'ט מיך אַרויס אין קאָרידאָר אַרויס אויף עטליכע מינוט, און אז איך קום אַרײן צוריק, ווער איך געוואָהר, אז דער פֿראַפעסאָר הײסט רױטנאַגעל און דער דאָקטאָר הײסט זיכערשטערען.

— און וואָס זענט איהר? — פֿרעג איך איהם. — אַ קאָמיסאָנער פֿון לאַמפֿענגלעזער און אַבאָזשורען. — מאַכט ער גאַנץ קאַלטבלוטיג.

— וואָס סע האָט זיך מיר גע'חלומ'ט יענע נאַכט און הײנטיגע נאַכט און אַלע נעכט פֿון אַ גאַנץ יאָהר! איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון! — זאָגט די מוהמע נחמה און טהוט אַ פֿלעסק מיט די הענד, און מײן חײהעטלעך ווערד רױט ווי פֿײער, און אויף מיר

א נאנצען טאָג זענען מיר אָפגעזעסען אין האַטעל און געוואַרט אויפ'ן רעסטאָראַטאָר'ס שוואַגער. די זון האָט שוין געהאַלטען ביי זעצען זיך, און מיר זענען געזעסען אַלע דריי ביי איין פענס-טער און געקוקט אויף דער טומעלדיגער שטאָרט מיט די נאַרישע דייטשען, וואָס דרעהען זיך אַרום הין און צוריק אַלע אין צילינג-דערס... פלוצים הערען מיר, עמיצער קלאַפט אין טיר אַריין: איינס, צוויי, דריי — און עס קומט אַריין אַ דייטש מיט אַ טענדעווערענ-דע, מיט אַ צילינדער, מיט אַ גרויסען שטעקען און מיט הענדש-קעלעך, און האַטש ס'איז שווי געווען שטאַק-נאַכט, מאַכט ער צו אונז מיט אַ ניגון:

— גוטען טאַטאַטאַט!

— אַלע ביזע וויסטע חלומות אויף מיינע שונאים'ס קעפ'ן איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אַנטהון! — רופט זיך אָפ די מוהמע נחמה, און מיר קאָנען זיך נישט אַיינהאַלטען און שיסען אויס אַ גע-לעכטער.

איז דאָס דעם דייטש, אַפנים, שטאַרק נישט געפעלען, וואָרום ער האָט זיך שטאַרק צעבייזערט אויף אונז וואָס מיר לאַכען און געקלאַפט מיט'ן שטעקען אין טיש אַריין און אַלץ געשריען: — אונפערשעמט! ... רוסישע שוויינען! ...

אַפנים, חזירים הייסט דאָס? ... ביז איך האָב געמוזט אויפ-שטעהן און צוגעהן צו איהם און געבען איהם צו פערשטעהן, אַז נישט פון איהם לאַכען מיר, נאָר פון דער מוהמע נחמה.

— זי איז פערריקט? — מאַכט ער צו מיר און גיט מיר צו פערשטעהן אויף אידיש, אַז דאָס הייסט משוגע. פונ'ם וואָרט „משוגע“ פערשטעהען מיר, אַז ער איז אַ איד, און איך ווער גע-וואָהר, אַז ער איז דעם רעסטאָראַטאָר'ס שוואַגער, און ס'איז נאָר אַ סברא, אַז ער קאָן רעדען אויף אונזער לשון. און עס ווערד אויף אונז אַלעמען אַ שמחה. גיך ווערד בעשאַפען טיי (פונ'ם קעסעל, געוויינטליך), און מיר טרעטען-צו צו אונזער געשעפט.

אז ס'איז פאַרהאַן געלד, האָט ער אונז אנירערגעלעגט אַ צעטעל, אז מיר מוזען זיך פריהער זעהען מיט'ן פּראָפּעסאָר, וואָרום מיר קאָנען ווערען אומגליקליך, טאָמער חלילה פּאָהרען מיר אין די וואַ-רעמבעדער אָהן אַ פּראָפּעסאָר! בלייבט די קשיא: וואָסער פּראָפּע-סאָר? — דאָס קאָן אונז זאָגען נאָר דער דאָקטאָר. און וואָסער ראָקד טאָר? — דאָס קאָן אונז זאָגען נאָר דער שוואַגער זיינער; דער שוואַגער זיינער איז אויסגעבונדען מיט אַלע דאָקטוירים. אויב מיר ווילען, זאָלען מיר וואַרטען אויף זיין שוואַגער.

איז דאָך מסתמא מיר די געשיכטע נישט געפעלען.

— אפשר וואָלט געווען אַ סברא, — זאָג איך — מיר זאָלען זיך דורכשלאָגען גלייך צום פּראָפּעסאָר? מיר זענען, חלילה, נישט פון די מסוכנ'ע קראַנקע. מיר זענען, ברוך השם, געזונטע מענשען, אייגענטליך; מיר ווילען נאָר וויסען אין וואָסער באַד מיר זאָלען פּאָהרען.

— איהר מיינט, אַפּנים, אז איהר זענט אין רוסלאַנד? — מאַכט דער רעסטאָראַטאָר. — איהר ווילט געהן גלייך צום פּראָ-פּעסאָר? געהט אייך געזונטערהייט, נאָר זעהט, איהר זאָלט קיין חרטה נישט האָבען.

— דאַרפסט עפּים אָנאַרבייטען אַ חתונה! — מאַכט צו מיר שטילערהייט מיין היה'עטעל, און די מוהמע נחמה האַלט זי אונ-טער:

— וואָס וועט דיך אַהרען, אז מיר וועלען פריהער זיין ביים דאָקטאָר?

בקיצור, ס'איז געבליבען, מיר זאָלען זיך זעהען פריהער מיט'ן דאָקטאָר, דאָס הייסט, מיר זאָלען געהן אַהיים און וואַרטען, ביז עס וועט קומען צו אונז דער שוואַגער פונ'ם רעסטאָראַטאָר; נאָכ-דעם וועט אונז דער שוואַגער ברענגען דעם דאָקטאָר, און דער דאָקטאָר וועט אונז שוין פיהרען צום פּראָפּעסאָר. געפעלט אייך נאָר, וויפיעל פּראָטעקציעס מע בעדאַרף האָבען אין וויען, ביז מע דערשלאָגט זיך צו אַ פּראָפּעסאָר!

1.

[צווישען אידען ווערד מען נישט פערפאלען. — איין עצה פון א רעסטאראַ-טאר. — א קאמפּיאַנער פון לאַמפּענגלעווער אונטערזוכט מיינע דאָמען.]

„צווישען אידען, זאָגט די וועלט, ווערד מען נישט פערפאַל-לען“... זאָלט איהר טאַקי וויסען, אַז ס'איז אמת. וואָס וואָלטען מיר געטהאָן, למשל, ווען מיר שלאָגען זיך נישט צו צו קיין אי-דישען רעסטאָראַן, וואו דער רעסטאָראַטאָר אַליין איז אַזוי פּריינד-ליך און שלאָגט זיך אָן מיט זיינע עצות, צו וואָסער דאָקטאָר מיר זאָל לען געהן? ווערליג די דייטשען מיט זייער שטומפּיגער שווערער שפּראַך, וואָלטען מיר זיך אַרומגעדריעהט אין וויען ימים ושנים, וואָס געהט דאָס אָן, אַשטייגער, דעם שווייצאַר פון האַמעל, וואָס מיר טהוען אין וויען? פון זיינעטוועגען וואָלטען מיר געמעגט דאָרט האַלטען ראש-השנה, און אַפילו די אַנדערע טעג סוכות, אַבי מיר זאָלען שטעהן ביי איהם אין זיין גרויסאַרטיגען האַמעל, טריינד קען די שענע טיי, וואָס מע דערלאָנגט אונז פונ'ם קעסעל, און צאָהלען איהם פאַר איטליכען טרונק וואָסער און פאַר דער מאַשינע, וואָס מע הויבט אונז אויף און מע לאָזט אונז אַראָפּ צוואַנציג מאָל גאָ טאָג, וואָס מיין חיה'עטעל איז דערפון ווינציג-וואָס צופריעדען. זי זאָגט, אַז עס דרעהט זיך איהר דער קאַפּ אויף צו חלש'ען. און די מוהמע נחמה פון אַצעלעס האָט דאָס ערשטע מאָל דערפון אַזוי זיך צעשריען, אַז מיר זענען געווען שטאַרקער פון אייזען, אַז מיר האָבען נישט געפלאָצט פאַר געלעכטער!

נישט אַזוי איז אָבער צווישען אידען; דער בעל-הבית פון דער אידישער רעסטאָראַציע האָט אונז באַלד גענומען אויפ'ן צימ' בעל: ווער זענען מיר? פון וואַנען? וואוהין פאַהרען מיר? וואָס איז אונזער שלאַפּקייט? און צו וואָסער פּראָפּעסאָר דאַרפען מיר? דערהערט, אַז מיר פאַהרען אין די וואַרעמבעדער, און אָנגעשמעקט,

אין די קליימען, און זיי האָבען שוין איינגעהאַנדעלט סחורה, און מע האָט זיי שוין אָפגענאַרט, ווי די אמת'ע באַרדער סוחרים. — געפעלט דיר, חיה-דעמעל, די שטאָרט וויען? — זאָג איך צו מיין ווייב נאָכדעם, אַז מיר האָבען זיך שוין איינגעוואַשען און איבערגעטהאָן פּונ'ם וועג און אָפגעטרונקען טיי און אָנגעקוקט די שטאָרט וויען.

— אָנצינדערן לאָז זי זיך דיר אויפ'ן פייער! — זאָגט חיה-דעמעל. — אין אזא גרויסער שטאָרט זאָל נישט זיין וואו צו עסען! וואָס זשע איז די מעשה? מיר זענען געגאַנגען זוכען אַ איר דישען רעסטאָראַן, האָבען מיר זיך אַרומגעדריעהט איבער דער שטאָרט אַ שעה זעכס און נישט געקאָנט געפינען. וועמען מיר האָבען געפרעגט, איז אָדער מע האָט אונז נישט פערשטאַנען, אָדער מיר האָבען יענעם נישט פערשטאַנען... אָט ווייזט ער אָן, דאַכט זיך, זעהר גוט: רעכטס! לינקס! פאַרווערטס!... און קומט צו עפּיס, לאָזט זיך אויס, אַז עס הויבט זיך גאָר נישט אָן... האָבען מיר דעם ערשטען טאָג טאַקי געגעסען מכות, געלעבט מיט קאַווע און מיט לייזע אייער און מיט וויענער פוטערגעבעקסלעך, וואָס צעגעהען זיך אין מויל, ווי שניי אויף דער זון.

ערשט אויפ'ן צווייטען טאָג האָבען מיר דערטאַפט אַ אירדישען רעסטאָראַן מיט'ן נאָמען „כשר“. און נאָך וואָס פאַר אַ מיין כשר! כשר צו כשר איז נישט גלייך! דער רעסטאָראַטאָר, האָטש ער „שפרעכט דייטש“, נאָר ער געהט מיט אַ יאַרמעלקע אויפ'ן קאַפּ, און צום עסען וואַשט מען זיך, און די געסט געהען צו איינס צום אַנדערען און מע גיט זיך אָפּ שלום און מע פרעגט זיך אויס, פון וואַנען פאַהרט אַ איר? און וואוהין? און וואָס? און ווען? און אויב געשעפט, איז צוליבע וואָס פאַר אַ געשעפט? און אויב צום דאָקטאָר, איז צו וואָסער דאָקטאָר? — מיט איינעם וואָרט, גאַנץ איריזשליך, פונקט ווי אין וואַרשאַ.

— פיעל צימער ווינשען זיע? — מאכט ער צו די דאמען.
 — וואָס ווינשט ער אונז, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנ-
 טהון? — זאָגט די מוהמע נחמה, און מיר ביידע לאַכען.
 — ער פרעגט, וויפיעל נומערען. — זאָג איך.
 — זאָג איהם אויף דייטש, אז צוויי. — מאכט צו מיר חיהר-
 עטעל, און איך בעווייז איהם אויף דייטש צוויי פינגער און לעג
 איהם צו אויף פראַנצויזיש:
 — פראַנטע מאַאַשיקאַ באַנזשור!
 — יא וואָהל! — מאכט ער צו מיר. — אַם ערשטען שטאַק!
 און פיהרט אונז אַרין אין גרויסאַרטיגע חדרים.
 — ווי טייער איז ביי אַיך — זאָגט די מוהמע נחמה — אַ
 מעת-לעת?

שמעהט ער, דער דייטש, און קוקט אויף איהר, ווי אַ זינדיגער
 מענש; ער הויבט נישט אָן צו פערשטעהן, וואָס מע רעדט צו
 איהם, און מאכט צו מיר מיט אַ שמייכעלע זיס, ווי צוקער:
 — פילייכט וואָלען וויר בעסער דייטש שפרעכען?
 — זאָג איהם אויף דייטש, — רופט זיך אָן צו מיר מיין חיהר-
 עטעל. און איך מאַך צו איהם מיט די הענד, ווי איינער רעדט:
 מה יקר? פערשטעהט ער מיך נישט און פינטעלט מיט די אויגען...
 אַיין אומגליק מיט זייער שפראַך! ביי אונז רעדט מען אויך דייטש,
 נאָר ס'איז נאָר נישט דאָס דייטש, וואָס ביי זיי. איך בעגעגען מיך
 אַמאָל ביי אונז אין יעהופּעץ מיט דייטשען, איך מאַך מיט זיי גער-
 שעפטען. איך רעד מיט זיי האַלב אידיש, האַלב דייטש, מיר פער-
 שמעהען איינס דאָס אַנדערע. דאָ זאָל גאָט שומר ומציל זיין! אַלע
 צייהן קאָן מען זיך אויסברעכען!

דאָס איז אַבער נאָר די ערשטע צייט. וואָס ווייטער ווערען
 מיר אַלץ מעהר געוועהנט מיט דער שפראַך, און מיר הויבען אָן
 פערשטעהן איינס דאָס אַנדערע מיט'ן קוק! אויפ'ן אַנדערען טאָג
 איז שוין מיין חיהר-עטעל אַליין גענאָנגען מיט דער מוהמע נחמה

קאַלדרעם (דאָ געהען אלע פערד צוגעדעקט מיט קאַלדרעם, זיי זאָלען זיך, חלילה, נישט צוקיהלען), זעצט זיך אַנידער און דרעהט־אויס צו אונז דעם קאַפ און לאָזט אַרויס אויך פונ'ם האַלז, נישט פונ'ם מויל (אזוי רעדען זיי דאָ אלע), עפּיס אַ מינים ווערטער מיט אַ ניגון, וואָס ס'איז שווער צו פערשטעהן.

— וואָס וויל ער? — מאַכט די מוהמע נחמה צו חיה־עטלען.
 — פּרעג איהם וואָס ער וויל? — מאַכט חיה־עטלע צו מיר.
 — וואָס איז, דייטש? וואָס ווילסט דו? — מאַך איך צו איהם, מעהר מיט די הענר, געוועהנליך, און די מוהמע נחמה העלפט מיר אונטער:

— מכה איין אַכסניא פּרעגט איהר?

— האָרעט שוין, מוהמעניו! — זאָגט צו איהר מיין חיה־עטלע, — דייטש — לאָזט איהם! מיין מאַן וועט איהם שוין זאָגען אויף דייטש.

מיין חיה־עטלע'ס ווערטער געבען מיר צו אזוי פיעל קוראזש, אַז איך הויב שוין אָן צו רעדען אויף צוויי לשונות מיט אַ מאָל — אויף דייטש און אויף פּראַנצויז:

— גראַנד האַטלע בעסטע קוואַליטעט פּראַנטע מאַאַשיקאָ! — און בשעת מעשה טהו איך איהם אַ קנאַק מיט דער צונג. פערשטעהט ער מיר, דער דייטש, און רופט זיך אָן צו מיר:

— יאָ וואָהל! יאָ וואָהל!

און עס געדויערט נישט לאַנג, פיהרט ער אונז צו צו זעהר אַ גרויס־אַרטיג הויז מיט שפּיעגעל־דיגע פענסטער, און עס לויפּען־אַרויס אַקעגען אונז נייע מלאכי־חבלה מיט שוואַרצע פּרעק, און מע האַפט אונז אונטער די הענר און מע פיהרט אונז גלייך אַרויף, און עס קומט אונז אַקעגען איינער מיט צוויי באַקען־בערר, איך וואָלט געמעגט שווערען — אַ גראַף, אַ מאַגנאַט. צום סוף איז דאָס אַ שווייצאַר. האַפט אַראָפּ דאָס היטלע און טראַגט אונז אַקעגען זעהר אַ שענעם גוט־מאָרגען.

טריט, און תיהעטעל האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן מיר, און אַזוי זענען מיר געווען אַלע דריי שוין נישט צעשיידט.

אויסגעגרוזעט מיט גרויסע צרות דעם באַגאַזש, דערצעהלט מיר איינער פון די מלאכי-חבלה, אַ רויטער דייטש מיט אַ ווייסען פאַרטוך, עפּיס אַ גאַנצע מעשה אויף זיין געמוטשעט לשון, וואָס מע פּערשטעהט נישט אַ וואָרט, מחמת ער רעדט נישט מיט'ן מויל, נאָר מיט'ן האַלז, און מיט אַזאַ מהירות, קיים וואָס מע האַפט מיט'ן אויגער. איינציגע ווערטער נאָר האָב איך געהאַפט: „האַטעל“... „פּערד“... „וואַגען“...

— וואָס וויל ער, כ'וועל מיר אַ מעשה אַנטהון! ? — מאַכט די מוהמע נחמה צו תיהעטלען.

— פּרעג איהם, וואָס וויל ער? — מאַכט צו מיר מיין תיהעטעל. — פּרעג איהם אויף דייטש: וואָס זאָגט ער?

— ער פּרעגט, — זאָג איך — ווי אַזוי מיר ווילען פּאָהרען אין שטאָרט אַרײַן? צי מיט פּערד, צי מיט'ן טראַמוווי?

— מיט סוסים! — מאַכט צו איהם די מוהמע נחמה, און אויף מיר און אויף תיהעטלען פּאַלט אָן אַ געלעכטער.

— נענוג שוין לאַכען! — זאָגט צו מיר תיהעטעל. — זאָג איהם אויף דייטש, אַז מיר ברויכען אַיין איזוואַשטשיק.

— פיזאײַט! — מאַך איך צו איהם און טהו אַ פייה און ווי אַ שמיים מיט דער בייטש, ער זאָל מיר פּערשטעהן. און שטעלט אַיך פּאַר, אַז ער האָט מיר באַלד פּערשטאַנען!

— יאָ וואָהל! — מאַכט ער צו מיר, און אין צוויי מינוט אַרום זיצען מיר שוין אַלע דריי אין אַ גרויסאַרטיגען פּאַיעטאַן מיט אַזעלכע געזונדע סוסים, וואָס ביי אונז זעהט מען דאָס נאָרנישט. אויך דעם באַגאַזש האָט ער אונז אַרויפגעפּעקעלט, דער רויטער דייטש מיט די געזונדע פּלייצעס. איך רוק איהם אַרײַן אין יד אַרײַן אַ

שענע מטבע, האַפט ער אַראָפּ דאָס היטעל און דאַנקט אונז אָן אַ פּולען קאַפּ. דער קוטשער פון די סוסים, אַ גאַנצער דייטש מיט אַ לולקע-ציבעק, נעמט זיך פּאַוואָלינקע אַראָפּ פון די פּערד די

— וואָס לאָזט דו זיי? — שרייט צו מיר מיין חיה־עטעל און לויפט מיט מיר אינאיינעם נאָך די מלאכי־חבלה. — פאַר וואָס פּרענסט דו זיי האָטש נישט, וואוהין טראָגען זיי אונזערע זאַכען? דו קאַנסט דאָך מיט זיי רעדען אויף דייטש!

— מסתמא אויפ'ן וואָקואַל — זאָג איך. — וואָס האָסט דו מורא?

— אזוי? וואָס איך האָב מורא? ס'איז דיר דאָס אַנדערע קוישעל מיט'ן ציערונג? — און מיין חיה־עטעל איז שוין פאַרטיג מיר אָפּשפּיעלען אַ וויוואט, ווי איך בין ווערטה. ערשט מיר דער־זעהען די מוהמע נחמה פון אַצעלעס ליגען אויף דער ערד אויס־געצויגען און פּערשפּרייט ביידע הענד אויף איהרע פּעקלעך, ווי אַ געטרייע מוטער, וואָס בעשיצט איהרע קינדער, אָדער ווי איין אָדלעך, וואָס מע וויל ביי איהם אַוועקרויבען זיינע קליינע אָד־לערלעך. איינער פון די מלאכי־חבלה שטעהט איבער איהר און וויל נעמען טראָגען די זאַכען, לאָזט זי איהם נישט און שרייט אויף אַ קול:

— טשעפעט נישט די וועשטשעס, איך וועל מיר אַ מעשה אָנטהון!

אזוי קאָמיש און לוסטיג האָט אויסגעזעהען די דאָזיגע סצענע, אַז מיר האָבען זיך ביידע נישט געקאָנט איינהאַלטען און האָבען זיך געקאַטשעט פאַר געלעכטער.

— מוהמעניו, נאָט איז מיט אַיך! — מאַכט צו איהר חיה־עטעל. — וואָס האָט איהר מורא? אַט טראָגט מען דאָך אונזערע וועשטשעס אויך, און מיר האָבען קיין מורא נישט...

בתוך כך האָבען מיר אין דער בהלה פּערלירען די יעקאַטע־רינאָסלאַווער דאַמע מיט דער טאַכטער און מיט דער שוועסטער, און אַ דאַנק נאָט, וואָס מיר האָבען זיך האָטש געהאַלטען אין דרייען מיט דער מוהמע נחמה, וואָס האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן מיין חיה־עטלען ביי'ם קליידעל, נישט אָפּגעלאָזט זי אויף קיין

איך ווינט אייך, לעזער, אויב איהר האָט אַ ווייב, און דאָס ווייב האָט נערווען, און איהר פאָהרט מיט איהר אין די וואַרעמ-בערער, זאָל אייך גאָט צושיקען אַ מוהמע נחמה פון אָצעלעם, וועט איהר גענעזען זיין און אויסגעלייזט ווערען, אם ירצה השם, פון אַ סך צרות און אומגליקען, וואָס אַ בעווייבטער מענטש קאָן אויף זיך האָבען.

1.

[אַ בהלה איז וויען. — איין אומגליק מיט דער שפראך. — נישטא וואס צו עסען.]

ביז וויען האָבען מיר זיך אַלע געהאַלטען איינס, אָפּגערעדט, מיר זאָלען אַלע פערפאָהרען אויף איין סטאַנציע, אַלע געהן צו איין פראַפעסאָר — הכלל, אומעטום אינאיינעם. נאָר פון דער ערשטער מינוט אָן, וואָס מיר זענען געקומען קיין וויען, איז גע-קומען אויף אונז אַלעמען אַ טומעל, אַ לויפעניש מיט איין אויס-האַפעניש. דער ערשטער אומגליק האָט זיך גענומען פון די וויענער ארטעלשטיקעס, וואָס האָבען זיך אַ לאָז געטהאָן צו אונז, ווי די מלאכי-חבלה, עפּים גערעדט צו אונז מיט אַ מאַדנעם לשון, נישט געקוקט אין די אויגען אַריין, געחאַפט אונזער באַגאַזש אונטער די הענד און אַ זאָג געטהאָן:

— געפעק! געפעק!

וואָס געפעק? ווער געפעק? — ווייס איך נישט. מיין חיהד עטעל וויל זיי איינהאַלטען, קוקט אויף מיר, ווי איינער רעדט: „וואָס שווייגסט דו?“ נאָר די מלאכי-חבלה הערען אונז בירען, ווי הכּן דעם גראַגער; זיי האָבען פערנומען אונזערע פעקלעך און מאַרש, איך ווייס אַליין נישט וואוהין, און מיר נאָך זיי.

א קול האָט זי אַ הייזעריגס, און אז זי רעדט, טאַנצט זי אונטער, דרעהט זיך אויף אַלע זייטען, פּערגעסט אַלע מינוט, וואו זי האַלט אין די יוצרות, מישט צענויף קאַשע מיט באַרשט מיט נעכטיגע טעג, טהוט זיך אַ פּאַטש מיט ביידע הענטלעך איבער די קיילעכניגע קלובעס: „איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון!“ און צעלאַכט זיך אַזוי, אז אַלע מווען לאַכען מיט איהר אינאיינעם.

— מוהמעניו, — פּרעג איך זי — ביי וואָסער פּראָפּעסאָר האָט אייך דער דאָקטאָר געהייסען זיין?

— לאָס איך אַזוי וויסען פון איהם! — זאָגט די מוהמע נחמה. — ער האָט מיר דאָרט פּאַרשריבען, דער שענער דאָקטאָר פון אַצעלעס, אויף אַ שטיקעל פּאַפּיער דעם נאָמען זיינעם, נאָר איך געדענק שוין נישט אין וואָסער אַ שטאָרט: צי אין וויען, צי אין בערלין? איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון!

און די מוהמע נחמה זוכט־זוכט אין אַלע קעשענעס און קאָן נישט געפינען דאָס שטיקעל פּאַפּיער, וואָס דער שענער דאָקטאָר פון אַצעלעס האָט איהר פּערשריבען.

— ווייסט איהר האָטש, לכל הפּחות, דאָס חולאת אַייערס? —

פּרעג איך זי אויף אַ ציקאוועסט.

— אָט וועל איך דיר באַלד געהן דערצעהלען מיין חולאת! — מאַכט די מוהמע נחמה און צעלאַכט זיך, און אַלע דאַמען שיסען־ אויס אַזאַ געלעכטער, גלייך ווי איך וואָלט דאָ געזאָגט מי יודע וואָס פּאַר אַ נאַרישקייט. נאָר איך בין צופריעדען און דאַנקבאַר דער מוהמע נחמה פון אַצעלעס און וועל איהר קיינמאָל נישט פּער־ געסען די טובה, וואָס זי האָט זיך בעצייטענס אונטערגעהאַפּט און אויסגעלייזט מיך נישט איין מאָל פון אַ סך, אַ סך צרות, אי בשעת נסיעה, אי דאָרט, אין די ווארעמבעדער. זי איז, קאָן מען זאָגען, געווען די אמת'ע רפואה צו מיין ווייב'ס נערווען. קיינער האָט אַזוי נישט געקאָנט אויפמונטערען מיין חיה'עטלעך, ווי די מוהמע נחמה, זי מאַכען בערעדעוודיג, בשעת זי שווייגט, און זי מאַכען לאַכענדיג, בשעת זי איז פּערוואָרגט, מרה־שחורח'דיג.

ביאגראפיע: ערשטענס, איז זי דאך מיין היה-עטעל'ס איין איי-גענע מוהמע, דאָס הייסט, מיין שוויגענער'ס איין אייגענע שוועס-טער, און מיין ווייב'ס מוהמע געהער דאך מיר אויך אָן אַ מוהמע, און צווייטענס, איז זי אַזאַ פאַרשוין, וואָס ס'איז, כלעבען, כראַי זיך מיט איהר צו בעקענען אביסעל פון דער נאָהענט.

אין דער יוגענד, ווייזט אויס, האָט זי בעדאַרפט זיין אַ גאַנץ שענע, און כטבע איז זי נאָך היינט אויך אַ לעבעדיגע, אַ פרייליכע נשמה, און האָט ליעב לעבען אַ גוטען טאָג. דעם ערשטען מאָן האָט זי געהאַט איין אלטען שטורמאַק, פערשוואַרצט געוואָרען מיט איהם נישט לאַנג, געבליבען נאָך איהם אַ יונגע אַלמנה אָהן קינדער, נאָר מיט געלד — ביידע זאָכען דוקא נישט קיין חסרונות אויף צו חתונה האָבען דאָס אַנדערע מאָל און נעמען אַ מאָן נאָך איהר בע-געהר און אָנהויבען פיהרען אַ לעבען איבעראַניעס. וואָס פאַר אַ מין נפש איז איהר צווייטער מאָן, וואָס זי האָט איהם גענומען „נאָך איהר בעגעהר“, קאָן איך אייך נישט זאָגען; איך ווייס נאָר, אַז ער אַליין זיצט אין אַצעלעס, און זי האָט ער אַרויסגעשיקט אין די וואַרעמבעדער אויף אַ וואָך זעכס, זי זאָל זיך אָנטהון „כל הפער-געניגען שבעולם“, נישט זשאַלעווען קיין געלד, און וואָס איהר האַרץ גלויבט — דאָס זאָל זי טהון, און וואָס איהרע אויגען זעהען — דאָס זאָל זי קויפען.

אַזוי זאָגט די מוהמע נחמה פון אַצעלעס, און איך זעה, אַז אַלע מינע דאָמען זענען איהר מקנא, וואָס זי איז אַזוי פריי און האָט אַזאַ גליקליך לעבען ביי איהר מאָן, און — אוי וועה! — איך מוז מיך מודה זיין, אַז אַפילו מיין היה-עטעל אַליין קוקט אויף דער מוהמע און אויף מיר, און איך ווייס, וואָס איהר קוק בעדייט; איהר קוק בעדייט: „אַט וואָס ס'הייסט אַ מאָן אויף דער וועלט!“...

און די מוהמע נחמה פון אַצעלעס האַלט אין איין רערען; דאָס מויל מאַכט זיך איהר נישט צו אויף קיין מינוט. אַליין איז זי אַ קלייניטשקע, אַ ווייסנקע, אַ קיילעכיגע, מיט אַ ווייס קיילעכיג גוידערעל, מיט אַ נעזעל ווי אַ פאַסאַלקע, מיט גרויע אויגעלעך, און

- וואוהין פאָהרסט דו דאָס, חיה'עמעל, נשמה מינע האַר-
ציגע? אפשר אין די ווארעמבעדער?
- געוועהנליך, אין די ווארעמבעדער; נו, און איהר, מוה'ר
מענוי, וואוהין פאָהרט?
- אויך אין די ווארעמבעדער. אָט דאָס איז אפשר דער מאַן
דיינער? איך וועל מיר אַ מעשה אָנטהון!
- און אזוי האָבען מיר זיך בעקענט, דאָס הייסט, פאָרגעשטעלט
אָהן נעמען און אָהן ווערטער: איך בין געוואָהר געוואָרען, אז זי
איז מיין חיה'עמעל'ס אַ מוהמע פון אַ קליין שטעדטעל מיט אַ
מאָדנעם נאָמען — אַצעלעס. דאָס הייסט, שרייבען שרייבט זיך
עס וואָלאַצענאָלאָוואָ, נאָר אידען, וואָס האָבען פיינט לאַנגע נעמען,
האָבען דאָס פערקירצט אויף אַצעלעס, און מע רופט זי: די מוהמע
נחמה פון אַצעלעס.
- וואוהין זשע פאָהרט איהר, מוהמענוי, אין וואָסער אָרט
אריין? — פרעגט זי חיה'עמעל.
- לאָז מיך אזוי וויסען ביזו מיט דיר אינאיינעם, ווי איך
ווייס, וואָס פאַר אַ נאָמען דאָס האָט! דאָס הייסט, איך האָב אַפילו
יאַ געוואוסט דעם נאָמען, נאָר איך האָב שוין פאַרגעסען. געדענקען
געדענק איך, אז עס לאָזט זיך אויס מיט אַ „באָד“.
- אפשר מאַריענבאָד?
- סע קאָן זיין, אז מאַריענבאָד.
- צי אפשר קאַרלסבאָד?
- האָסט גע'פועל'ט ביי מיר אזוי אויך, לאָז זיין קאַרלסבאָד.
- צי אפשר פראַנצענסבאָד? אָדער באַדענבאָד?
- לאָז זיין פראַנצענסבאָד, הייסע באָד, קאַלטע באָד, אַבי אַ
באָד... דער דאָקטאָר האָט מיר געהייסען פאָהרען אין די ווארעמ-
בעדער, פאָהר איך. איך פיהר מיט זיך אַ בריעה פון איהם צום
פראַפעסאָר, מסתמא שרייבט ער שוין דאָרטען אין וואָסערע בעדער.
אונזער מוהמע נחמה האָט, נישקשה, פערדיענט, איך זאָל איך
זי בעשרייבען ווי סע געהער צו זיין, איבערגעבען אין קורצען איהר

מעהר פון אלע האָט מיך דעקומטשעט דער „גרינער לולב“ פון אַדעס. אויף וויפיעל זי איז מיאוס, אויף אזוי פיעל האָט זי זיך פאַר מיר געבראַכען און געברעקעלט, און האַלט זיך פאַר אַ פאַרשוין איינע אין דער וועלט. מיר האָט זיך געגלוסט אלע מינוט איהר זאָגען דעם אמת, און דוקא צום גראַם: מאַדאַם! איהר זענט גרין ווי גראַז, און האָט אַ לאַנגע נאַז...

איך האָט זיך קיינמאָל נישט געטראָפּען, אַז אויף דער צונג זאָל ביי איך ליגען אַ נאַרישקייט און עס זאָל זיך רייסען אַרויס-צוזאָגען? איך האָב אַמאָל פאַר אַזאַ מעשה געהאַפּט פעטש, נישט פאַר איך געדאַכט, און אַ סך... נאָר איך האָב פּערגעסען, אַז מיר שמועסען פון דער נסיעה אין די וואַרעמבעדער און מע טאָר נישט גרען פון זייטיגע ענינים.

בקיצור, די דאַמען האָבען זיך מיט מיר געשאַפּט, און מיין ווייב האָט זיך געבלאָזען און געפייערט אויף זיי און אויף מיר און אויף דער גאַנצער וועלט מיט סכנת־נפשות! איך האָב געפיהלט, אַז עס בלאָזט אַ שלעכט ווינטעל, אַז אַט־אַט הויבט זיך אויף אַ מורא־דיגער שטורם־ווינה, אַט־אַט רוקט זיך אָן אויף מיר אַ המאָרע און עס ברעכט אויס איין אומגליק, רחמנא לצלן... דער אויבערשטער איז דאָך אָבער איין אל אַרץ אפּים ורב חסד, שיקט ער צו די רפואה פאַר דער מכה. האָט ער אויף מיר רחמנות געהאַט און צוגעשיקט מיר צו הילף אַ נייע דאַמע, דאָס הייסט, דאָרט אין דער היים איז זי אַ „אידינע“, נאָר דאָ, און ווייל זי פּאַהרט אין די וואַרעמבעדער, דוּף איך זי „דאַמע“. דורכגעגאַנגען דורך אונזער וואַגאַן און דער־זעהען מיין ווייב, איז זי צוגעלאָפּען צו איהר, איז איהר געפּאַלען אויפ'ן האַלז, און מע האָט זיך גענומען איינס דאָס אַנדערע קושען אזוי שטאַרק, אַז דער גאַנצער עולם האָט אויף זיי געקוקט און געשמייכעלט.

— אוי, חיה־עטעל, ס'איז דו? אַט וועל איך מיר אַ מעשה אָנטהון!

— מוהמעניו, ווי קומט איהר אַהער?

פערשטעהרט די נסיעה צום ערשטען ארויספאָהר. וואָס איהר איז געווען — איז שווער צו זאָגען; די נערווען האָבען זיך איהר אזוי צעשפיעלט, אז מע האָט דאָס געקאָנט אַרויסזעהען אויף מיר. לאַכט נישט: אַ מענש, וואָס האָט אַ ווייב מיט נערווען, דערקענט מען דאָס ביי איהם אויפ'ן פנים. ווייזט מיר וועמען איהר ווילט דאָס ערשטע מאָל, און לאָס איך מיט איהם רעדען אַ צוויי ווערטער, וועל איך אייך באַלד זאָגען, צי זיין ווייב האָט נערווען, צי ניין. מע דאַרף דערצו האָבען אַ געניט אויג!

מיטלען צו נערווען זענען פאַרהאַן אַ סך, און אַלע טויגען אויף כּפּרות. דאָס בעסטע פון אַלע מיטלען — מע זאָל לאָזען צורוה, און אזוי טהו איך טאַק. וואָס זי זאָל מיר נישט זאָגען, ענטפּער איך איהר נישט דאָס אַנדערע וואָרט. איך נעם אָן אַ פּול מויל מיט וואַסער און שווייג. פון איהר רעדען מיט מיין שווייגען לאָזט זיך אַ מאָל אויס גאַנץ מיאוס, נאָר דאָ אין וואַגאַן האָב איך דערפאַר קיין מורא נישט, וואָרום אַקעגען אונז זענען געזעסען די יעקאַטע-רינאַסלאַווער מאַסיווע דאַמע, וואָס האָט נישט אויפגעהערט צו קייען, און די טאַכטער, די כּלּה, וואָס האָט געקוקט כּסדר אין שפּיעגעלע און געזעהען, אז זי האָט פּרישטשעס אויפ'ן פנים, און די אידעלע שוועסטער פון אדעס, וואָס איז געווען אזוי גרין און אידעל, אז זי האָט אויסגעזעהען, ווי איין איבערגעבונדענער לולב ערב סוכות.

אויף וויפיעל חיה-עמעל איז געווען מיט זיי פריהער נאָהענט, אויף אזוי פיעל האָט זי זיך נאָכדעם פון זיי דערווייטערט און כּמעט נאָר אויפגעהערט מיט זיי צו רעדען, און האָט געוואָלט, אז איך זאָל אויך מיט זיי נישט רעדען; נאָר ווי אויף צורלעכעיס, האָבען זיך אַלע דריי דאַמען אַלע מאָל געווענדט צו מיר מיט איין אַנדער בקשה. איך זאָל זיך מטריח זיין אַראָפּנעמען דאָס רענצעל, אויפ' בילדען דאָס פּעקעל, צומאַכען דאָס פענסטער, אַ לויף טהון אויפ'ן וואָקזאַל עפּיס קויפּען, וכדומה אַזעלכע קאַמיסיעס, וואָס מע מוז אויף זיך טראָגען, בשעת מע נעמט אויף זיך דעם גלות פון דאַמען.

דאָקטאָר מיט איין אַפטייק, און מע האָט חיה־עטלען אָפגעמינטערט.
און אז מע האָט זי אָפגעמינטערט, האָט זי זיך ערשט דעמאָלט
רעכט צעוויינט.

— וועה איז מיר, ווינד איז מיר! מײן ציערונג! מײן ציער-
רונג!!

עס האָט נישט געהאָלפּען מעהר קיין גוטע רעד, קיין טרייס-
טען, קיין צוואַגען איהר קויפּען אַנדערע ציערונג — זי וויל נישט
הערען, זי ברעכט די הענד, זי וויינט, זי חלש'ט, זי עקט זיך.

— אוי וועה, מײן ציערונג! נישטאָ קיין ציערונג! פאַר-
פאַלען דאָס ציערונג!

.

די ציערונג איז פּערפאַלען, און די מאַסיווע דאַמע מיט דער
טאָכטער, דער כלה, האָבען זיך געפונען.

— וואָס איז אײך נעשעהען, וועה איז מיר? — פּרעגט אונז
די מאַסיווע דאַמע, און אז זי ווערד געוואָהר פון אונזער שאַרען,
ברעכט זי די הענד און פּרעגט, ווי אזוי פיהרט מען דאָס אָט אזוי
ציערונג פון אויבען־אויף? און אַלע, וואָס דערהערען פונ'ם שאַר
דען, ברעכען די הענד און פּרעגען, ווי קומט דאָס, מע זאָל פיהרען
ציערונג אזוי אויבען־אויף?

— ס'איז אַלץ ער, ער מיט זיין צונג! — זאָגט חיה־עטעל.
און איהר ווייסט דאָך שוין, וועמען זי מיינט!...

ה.

[ווידער נערווען. — א נריער לולב פון אדעס. — חיה־עטעל בלאזט
זיך. — א רפואה צו דער מכה. — די מוהמע נחמה פון אצעלעס.]

ביז מיר זענען געקומען קיין וויען איז מײן חיה־עטעל (פאַר
צרות, אפנים) קראַנק געוואָרען אויפ'ן רעכטען אמת און האָט מיר

— ווי מיינסט דו, נשמה מיינע, וואָלסט וועלען, אַשטוייגער, זיך דאָ באַזעצען אויף שטענדיג?

— מיט דיר? אַך, פאַר וואָס נישט?

— מיט דעם, וואָס איז ליעב, אפילו אין אַ שאַלאַש! — זאָג איך צו איהר מיט דעם נוסח, וואָס אין די ביכלעך שטעהט גע- שריבען.

דערויף ענטפערט זי מיר נאָר מיט אַ זיס שמייכעלע, איינס פון די שמייכעלעך, וואָס מאַכט פרייליך דעם הימעל, די ערד, די גאַנצע וועלט. אַלע מענשען בעקומען דעמאָלט נאָר איין אַנדער פנים — אפילו דער קאָנדוקטאָר, וואָס געהט פאַרביי, אפילו דער זשאַנדאַרם מיט דער גרויסער פּעדער, אפילו דער אַרעמער דייטש. וואָס שטעהט אָפגעריסען און וואַרט אויף אַ נדבָה — אַלץ, אַלץ בעקומט איין אַנדער פנים מיט איין אַנדער געשטאַלט, אַלץ שמוי- כעלט, אַלץ יונגט, אַלץ טאַנצט, אַלץ גריסט צו אונז נאָר פריינדליך!

— חיה־עמעל...

— וואָס איז, מיין טייערער?

— לאָמיר זיך געבען איינס דאָס אַנדערע דאָס עהרען־וואָרט, אַז פון היינט אָן און ווייטער זאָלען מיר זיין שטענדיג שלום, שטענדיג גוט, קיינמאָל זיך נישט קריעגען, קיינמאָל זיך נישט... פּלוצים רייסט זי אַרויס ביי מיר איהר האַנד, טהוט זיך אַ וואָרף צוריק און שרייט־אויס נישט מיט איהר קול:

— דאָס קוישעל! דאָס קוישעל!

— נאָט איז מיט דיר! וואָסער קוישעל?

— דאָס קוישעל מיט'ן ציערונג! — שרייט זי אויס און פאַלט חלשות.

.....

וויפיעל מענשען עם זענען געווען אויפ'ן וואָקואַל — זענען זיך אַלע צענויפגעלאָפּען. עם איז אויסגעוואַכסען אין דער מינוט אַ

— אַט דאָ — זאָגט צו מיר מיין חיה-עטעל — וועלען מיר
עפּים נעמען אין מויל אַרײַן.

און זי נעמט מיך אונטער דער האַנד אויף דעם אַריסטאָקראַט
טישען אופן, און מיר מאַכען ביידע אַ שפּאַציער איבער'ן שענעם
גרויסען וואָקזאַל גאַנץ אויפגעלעבט, ווי אַ יונג פּאַרעל נאָרוואַס
נאָך דער חתונה.

אינ'ם לעבען פון מאַן און ווייב טרעפען זיך זעלטען אַזעלכע
גליקליכע מינוטען, אַזעלכע שענע טעג מיט אַזאַ לויטערען הימעל.
מעהרסטענטײל איז אַדער מאַרנע, אַדער עס רעגענט, אַדער גרויסע
קעלטען, אַדער עס ברענט די זון אומ'ברחמנות'דיג, בריהט און
סמאַלעט מיט סכנת-נפשות, אַדער עס ברעכט אויס פּלוצים אַ
וואָלקענבראָך, נאָכדעם בעווייזט זיך די זון אויף אַ וויילע, טהוט
אַ שמייכעל און ווערט פּערשוואַונדען.

אויב ביי אײך קומט דאָס פּאַר אַנדערש, זענט איהר אַווראי
אַ מוצלח, געבוירען, ווי מע זאָגט, אין אַ הייבעל; ביי מיר מיט
מיין חיה-עטלען, בין איך זיך מודה, קומען-פאַר זעלטען אַזעלכע
גליקליכע לויטערע זונענדיגע טעג. ווער פון אונז איז דאָ מעהר
חייב — קאָן איך אײך נישט זאָגען. איך בין בטבע אַ איד אַ
צור'הכעים'ניק, און מיין ווייב איז אַ דאַמע מיט נערווען. צור-
להכעים מיט נערווען — איז פייער מיט וואַסער, סאָדע מיט קרע-
מעטאַרטערום; קומען זיי זיך צענויף אינאיינעם — קאָכט עס...
דערפאַר אָבער, אַז עס גיט זיך אויס ביי אונז אַ שענער טאָג
און די זון טהוט אַ שײַן, בענוצען מיר זיך דערמיט ווי ווייט מעגליך
און שעפען פּערניגיגען מיט'ן פּולען מויל.

— חיה-עטעל קרוין, וואָס זאָגסט דו אויף דעם לאַנד, ווי פּריי,
ווי גוט דאָ איז!

— אַ גן-עדן! — זאָגט זי צו מיר, ווי איהר שטייגער איז, און
טהוט מיר אַ קוק אין די אויגען אַרײַן אַזוי פּריינדליך, אַז עס ווייזט
זיך מיר אויס, אַז קיין שענערס פון איהר איז נישטאָ אויף דער
וועלט. און איך רופּ זיך אָן צו איהר:

— ביי אונז טראַגט מען שוין איין מאָל אויהערינגלעך! —
 רופט זיך אָן צו איהר מיין חיהעטעל און פּוילט זיך נישט און
 עפענט אויף דעם גרויסען „קאָפּער“ (איך הויב שוין אויך אָן
 שפרעכען אויף דייטש) און נעמט אַרויס פון דאָרט דאָס קליינע
 רענצעלע מיט דער ציערונג, וואָס איך האָב איהר געקויפט דורך
 דער גאַנצער צייט, זינט ביי מיר האָט זיך בעוווּזען געלד.

עס ווייזט אויס, אַז די ציערונג איז דעם עולם שטאַרק גע-
 פעלען, וואָרום אַלע ווייבער, אויך אַ פּאָר מאַנסכילען, האָבען
 שטאַרק אַריינגעקוקט אין די קעסטעלעך אַריין, בעטראַכט מיין
 ווייב'ס שענע אויהערינגלעך מיט די גוטע פינגערלעך מיט די
 פּערעל, און מיט'ן גאַנצען איבעריגען שמוק, וואָס זי האָט זיך
 נישט געוואָלט מיט דעם צעשיידען אַפילו אויף איין טאָג.

— וואָס טויג דיר ציערונג אין די וואַרעמבעדער? — טענה
 איך מיט איהר נאָך אין דער היים פאַר'ן אַוועקפּאַהר. — אַ קשיא
 אויף אַ מעשה, טאָמער, חלילה, גנב'עט מען דאָס ביי דיר אַוועק?

— און וואו בין איך? ביים זיך אָפּ די צונג! — ענטפּערט
 זי מיר. — דו דאַרפסט אָבער תמיד אויסלעגען צו בייזען!

„מילא, אַ דאנה! — טראַכט איך מיר. — דוין ציערונג, דוין
 דעה!“

דערווייל האָב איך מיך מיט מיינע „דייטשען“ אַזוי פּעררעדט
 וועגען פּאָליטיק און אַנדערע ענינים, אַז (כ'בין זיך מודה ומתודה!)
 איך האָב נאָר פּערגעסען, אַז ס'איז פאַרהאַן ערגיץ אַ חיהעטעל
 אויף דער וועלט... און ערשט ווען האָב איך מיך דערמאַנט? ערשט
 העט'העט, אַז דער גראַבער דייטשער קאַנדוקטאָר מיט'ן מאָרנע
 היטעל אויפ'ן קאַפּ און מיט אַיין אומגעלומפּערט גרויסען שליסעל
 אין די הענר איז דורכגעגאַנגען פאַרביי אונז און האָט אויסגערופּען
 דוקא הויך אויף אַ קול, מיט אַזאַ שפּראַך, וואָס איז שווער צו פּער-
 שטעהן, געקראַקעט, ווי אַ וואַראַנע: — „קראַקאָו! קראַקאָו!“
 און דאָס איבעריגע — זאָל איך אַזוי וויסען פון איהר!

געוואָלט אויסטאָפּען, וואָס ביי אונז אונטער די נעגעל טהוט זיך. זיי האָבען זיך אַלץ נאַכגעפרעגט ביי אונז, וואָס מיר עסען? צו וועלכען רבי'ן פּאָהרען מיר? און צי זענען מיר געווען אין „פע-טערסבורג“? און צי האָבען מיר געזעהען „מאָסקווי“?

קוקענדיג אויף זיי, האָט מען געקאָנט זיכער מיינען, אז די דאָזיגע „דייטשען“ טהוען נאָרנישט, נאָר זיי פּערנעמען זיך מיט פּאָליטיק. צום סוף, אז איך האָב מיך גוט צוגעהערט צו זייערע שמועסען, האָב איך מעהר נישט געהערט פון זיי אַ חוץ „באַקפּיש“, „אַ געפּיטערט גענועל“, „קאַלכסבראַטען“ וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס זענען שייך צו דער קישקע.

דאָס איז געווען ביי מיר, צווישען די מאַנסבילען, און דאָרט ביי מיין ווייב, צווישען די דייטשע צנועות, איז געאַנאָנען נאָר איין אַנדער שמועס: די ווייבער פון ביידע צדדים האָבען גערעדט פון דער „מאָדע“, וואָס מע טראָגט „ביי אונז“ און וואָס מע טראָגט „ביי זיי“, און ס'האָט זיך אויסגעלאָזט, אז האָמט זיי זענען „ריי-טשען“ און מיר זענען „רוססען“, פון דעסטוועגען האָלט מען ביי אונז פון דער היינטיגער מאָדע אַ סך מעהר, ווי ביי זיי.

— אַ סימן האָט איהר, — זאָגט צו זיי מיין חיה-עטעל — נעמט, אַשטייגער, אייער ציערונג און אונזער ציערונג. ביי אונז אַ „פרוי“ (מיין חיה-עטעל האָט זיך שוין אָנגענומען פון זיי און האָט שוין אָנגעהויבען „שפּרעכען אויף דייטש“) — ביי אונז אַ „פרוי“ זאָל אָנטהון אַזעלכע צוויי באַמבעס אין די אויהערען, וואָלט מען איהר נאַכגעלאָפּען אין גאַס...

די ווערטער זענען געזאָגט געוואָרען צו אַ לעמבערגער דאָמע מיט אַ פּאַריק און מיט צוויי גאָלדענע אויהערינגען, וואָס האָבען זיך מאָרנע געבאָמבעלט אַהין און אַהער.

— און וואָסערע אויהערינגלעך טראָגט מען ביי אייך אין רוס-לאַנד? — האָט זיך אָנגערופּען פון דער זייט נאָך אַ דאָמע מיט אַ רויט פנים און מיט נאַסע אויגעלעך, וואָס איז ביו אַהער גע-עסען אַליין אין אַ ווינקעלע און האָט געשוויגען.

בערג, האָט אונזער וואַגאָן אָנגעהויבען אָנגעפילט ווערען מיט איר דען און ווייבער — און וואָסערע אידען! וואָסערע ווייבער! וואָסערע קאָפּעלישעך, וואָסערע קאָפּאָטעס מיט וואָסערע גארטעלעך און מיט וואָסערע שיד-און-זאָקען! און די ווייבער — צנועות! טראָגען מושקעס, גאַנצע שליערס אויף די קעפּ — רביצינס! היינט די שפּראַך זייערע! זייער אַרט רעדען אַלע אינאיינעם, און פּונ'ם גאַרנעל! און מיט די הענד, און מיט אַ ניגון!

— אָט דאָס זענען „דייטשען“? — מאַכט צו מיר חייהעטעל מיט די אויגען.

— וואָס זאָגסט דו דערויף? — ענטפּער איך איהר אויפ'ן וואונק.

— ארץ-ישראל! — מאַכט צו מיר מיין ווייב.

קינימאָל האָט נאָך מיין ווייב אַזוי גלייך נישט געזאָגט, כלע-בען. ארץ-ישראל, ווי איך בין אַ איד!

מיר האָבען זיך ביידע געפיהלט עפּים אַזוי הימיש, גלייך ווי מיר וואָלטען געקומען נישט קיין אויסלאַנד, נאָר קיין בערדי-טשעוו, אָדער קיין יאַרמעלינעץ אויפ'ן יריד. דער חילוק איז נאָר געווען דאָס, וואָס ביי אונז אויף דער באַהן, אַז עס מאַכט זיך אַזאַ קאָמפּאָניע, האָט מען בוינות פון די אַלע איבעריגע פּאַסאַזשירען; עס ווערט אַ שמועס וועגען אידען, וואָס זענען אומעטום פול און וואָס האָבען שוין אַיינגענומען כמעט דאָס גאַנצע לאַנד, און עס לאָזען זיך הערען די בעקאַנטע ווערטער: „קאהאַל“, „זשידי“, „עקספּלאַטאַטאַרי“, וכדומה זיסע נעמען, וואָס מע איז שוין מיט זיי ביי אונז, ברוך השם, געוועהנט געוואָרען.

געוועהנליך, האָבען מיר זיך מיט דער דאָזיגער קאָמפּאָניע גיך בעקאַנט און גאַנץ געשמאַק צערעדט זיך. דערהערט פון אונז, אַז מיר זענען פון „רוסלאַנד“, האָבען די דאָזיגע „דייטשען“ געקוקט אויף אונז מיט משונה-מאָדנע אויגען, אונז בעטראַכט, ווי מע בעד-טראַכט, אַשטייגער, מאַלפּעס: דאַכט זיך, מענש, און פּאַרט נישט מענש... זיי האָבען ביי אונז אויסגעפרעגט איטליכס ברעקעלע.

א שטראף, און פאר די פאפיערען, וואָס מע האָט מיר אַרויסגעוואָר-
פען, און ביי'ם געלד-וועכסלען, וואָס די חלפנים האָבען מיר פער-
דעהט צווישען יאָ-און-ניין נייען קערבלעך, — דאָס אַלץ איז געווען
בלאָטע אַקעגען דעם נאַרישען ווערבליוד, וואָס איז מיר נישט אַרויס-
געקראָכען פון קאָפּ אַ גאַנצען וועג, ביז גאָט האָט מיר בעשערט אַ
נייעם אומגליק אונטער קראַקוי, וואָס ווערד בעשריבען אַט דאָ —
אַ ביסעל ווייטער.

ד.

נאָ פסק פון אַ ווייב. — אידען איז קאָפּעלישער. — ווייבער מיט פאַריקען. —
מע שמועסט פון ציערונג, און חיהעמעל פאלט הלשות.]

וואו זענען אַהינגעקומען די יעקאָטערינאַסלאַווער מאַסיווע דאָ-
מע, וואָס פּאַהרט קיין מאַריענבאָד פערלירען דרייסיג פונט, מיט
דער טאַכטער, די כלה, מיט דער איידעלער שוועסטער, וואָס זיי
האָבען ערוואַרטעט פון אַדעם, — ווייס איך נישט; זיי זענען ווי
אין וואַסער אַריין. עס קאָן זיין, זיי האָבען זיך בעזעצט אין אַיין
אַנדער וואַנאַן, און איך האָב זיי געוואָלט געהן זוכען, האָט מיר
מיין חיהעמעל געגעבען אַ פסק און איז דוקא געווען נישט אומגע-
רעכט.

— וואָס הייסט? — זאָגט זי צו מיר. — מיר זענען נאָרוואָס
אַריבער די גרעניץ, ווילסט דו מיך שוין איבערלאָזען איינע אַליין
אין אַ פרעמד לאַנד און געהן זוכען פרעמדע ווייבער?
— טאַקי פון דיין טובה וועגען, — וויל איך מיך פערענטפערען,
נאָר איך מאַך ערגער. „זי דאַרף נישט, זאָגט זי, מיינע טובות, זי
קאָן זיך, זאָגט זי, באַגעהן אָהן זיי; און צווייטענס, אַז עס וועט איהר
זיין שטאַרק סקוטשנע, וועט זי זיך, נישקשה, אַליין אַפּזוכען אַ
קאָמפּאַניע.“... און כך הוה: מיר זענען נאָר געקומען אונטער לעמך

רעדעל און מע האָט מיך גענומען בעטראַכטען מיט דער מציאה, וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט.

— פעטער, וואָס וועט איהר זיך הייסען געבען פאַר דער נכלה? איך האָב געוואָלט, מע זאָל מיר אומקעהרען מיין געלד, איך האָב געוואָלט אָנווערען פריהער אַ פינפערעל, נאָכדעם אַ צעהנע־רעל — עס געהט נישט! איך האָב איהם געוואָלט אַוועקגעבען אומ־זיסט, אַוועקשענקען, האָט מען מיר געזאָגט:

— האַלט זיך געוונטערהייד!

וואָס טהוט מען? איבערלאָזען איהם אין מיטען מאַרק און אַליין אַוועקגעהן? איז מיר געווען אַ בזיון, און אביסעל האָב איך טאַקי מורא געהאַט אויך, טאַמער געהט מען מיר נאָך בזיון וואָקזאַל און עס ווערד געוואָהר מיין ווייב...

בקיצור, איך וועל אייך לאַנג נישט מאַרדך זיין — איך האָב צוגעצאָהלט אַ פאַר קערבלעך און בין פטור געוואָרען פון אַ צרה! געקומען אַהיים, האָב איך געטראָפען מיין חייהעטלעך אין טרע־רען, וואָס איז די מעשה? ס'איז שוין לאַנג פאַרהאַן אַ דעפעש פון בויעריק, די דעפעש איז געווען נאָך איידער מיר זענען געקור־מען, אומזיסט טעלעגראַפירט, און דער באַגאַזש וועט זיין אויף דער נאַכט.

— וואו ביזט דו אַהינגעקומען? — פרעגט זי מיך. — ווי אַזוי נעמט דאָס אַ מענטש און ווערד פאַרפאַלען אויף אַ גאַנצען טאַג און דרעהט זיך אַרום איך ווייס נישט וואו און ווייס נישט וואָס!

„דאַנקען גאָט, — טראַכט איך מיר — וואָס דו ווייסט נישט, הלאַזי זאָלסט דו טאַקי נישט וויסען“...

אַז מיר זענען אַריבערגעפּאָהרען פון פּאַרוואָלאַטשיסק, איז ביי מיר אַראָפּ אַ שטיין פּונ'ם האַרצען. איך האָב מיך אַלע מינוט אַרומגעקוקט, צי מע פיהרט מיר נישט צוריק די מציאה, וואָס איך האָב איינגעהאַנדעלט. די יסורים, וואָס איך האָב געהאַט ביי'ם וויזרען די פעסער, די צרות, וואָס איך האָב געהאַט פון מיין ווייב פאַר דעם איינגעמאַכטס, וואָס מע האָט אַרויפגעלעגט פאַר איהם

איך געהיצו צו איהם נאָהענט און בעטראַכט איהם און בע-
טראַכט די חיה מיט דער צעשפּאַלטענער ליפּ און מיט די צוויי
האַרבעס.

— וואָס איז דאָס ביי דיר? — פרעג איך איהם. — אַ ווער-
בלירד?

— אַ ווערבליוד, — ענטפערט ער מיר און קוקט נישט אין די
אויגען אַרײַן.

— וואָס קאָסט עס? — טהו איך איהם אַ פרעג און געהיצו
נאָך נעהענטער.

פּלוצים הויבט זיך אויף מיין ציגיינער, ציהט זיך אויס אין
דער הויד, ווי עוג מלך הבשן, טהוט אַ גלאַנץ מיט די אויגען גלייך
צו מיר אין פנים אַרײַן און אַ פרעג:

— פּאַקופאַיעש? (דו קויפסט?)

— פאַר וואָס נישט? — ענטפער איך איהם אויף קאַטאַוועס. —
וואָס ווילסט דו פאַר איהם?

— הונדערט מיט צעהן קאַרבען! — ענטפערט ער מיר. —
וויפיעל גיסט דו?

— אַ פינף-און-צוואַנציגער, — זאָג איך צו איהם אויף קאַ-
טאַוועס.

— דאַוואַ דיענני! (געב געלד!) — מאַכט ער צו מיר און
טהוט מיך אַ נעם ביי דער האַנד אַזוי פריינדליך, אַז איך האָב
מורא זיך אויסדרעהען פון זיינע הענד. איך קוק מיך אַרום פון
אַלע זייטען און טראַכט מיר: „וואָס טהוט מען דאָ? קויפען? —
וואָס טויג מיר אַ ווערבליוד? נישט קויפען? — האָר איך מורא
פאַר פעטש“... און איך ווייס נישט וואָס מיט מיר איז געווען: איך
האָב אַרויסגענומען, במחילת כבודי, אַ פינף-און-צוואַנציגער און
האָב אַוועקגעקויפט דעם ווערבליוד.

און מערקווירדיג! אַזוי ווי ס'איז פריהער נישט געווען קיין
נפש, אַזוי איז מיט אַ מאָל אויסגעוואַכסען נעבען מיר אַ נאַנץ

זי פופצעהן מיט נאך פופצעהן. זי עסט נישט כמעט נאָרנישט.
זעהר איין איידעלע.

— קומט דאָך אויס, — זאָג איך — אז אין צעהן יאָהר פאַרלירט
זי הונדערט פופציג פונט, הייסט דאָס אזוי גרויס, ווי דריי פוד מיט
דרייסיג פונט, היינט וואָס וועט שוין איהר איבערבלייבען?
— ווער בעט דיר, דו זאָלסט מאַכען חשבונות? — פאַלט שוין
אַן אויף מיר מיין ווייב און איז גערעכט. — ער האָט זיך אַבי-
סעל צע'חשבונ'ט, דער בעל-חשבון מיינער! באַרעכען בעסער, וואָס
דיר קאָסט'אָפּ דער באַגאָזש איבער דעם, וואָס דו ביזט אַ צעטראָ-
גענער מלאך, וועסט דו בעסער מאַכען! געה נאָר, ווער געוואָהר, צי
ס'איז שוין דאָ איין ענטפער אויף אונזער דעפעש?

פערשטעהט זיך, אז קיין ענטפער איז נישטאָ, און עס קאָן נאָך
אזוי גיך נישט זיין. און נישט האָבענדיג וואָס צו טהון, געה איך
מיר אַרויס אַביסעל אויף דער גאָס שפאַציערען.

דאָס שטעדטעל וואָלאַטשיסק, האָטש סע ליגט ביי דער גרע-
ניץ, איז אַ קליין שטעדטעל, ווי אַלע שטעדטלעך בכל תפוצות
ישראל, מיט אַ מאַרק, מיט קלייטלעך, מיט אידען, וואָס דרעהען
זיך אַרום מיט די שטעקעלעך אין די הענד און האָבען נישט וואָס
צו טהון. און מחמת קיינער קען מיך נישט, קויף איך מיר אַ פונט
אַגרעסען און געה מיר אַרום אין מאַרק און עס מיר די אַגרעסען
פונט'ס שקאַרמעץ. און פלוצים דערזעה איך פאַר מיינע אויגען
וואַכסט אויס אַ מאַרנע חיה, וואָס איך האָב אַזעלכעס אויף מיין
לעבען נישט געזעהען. אַ מין פערד אַ הויכס, מיט געלע מאַכנאַטע
האַר, ערטערווייז מיט פליכעס, אַ ליפּ אַ צעשפאַלטענע, צוויי האַר-
בעס אויף די פלייצעס, איך וואָלט געמעגט שווערען — אַ ווער-
בליווד! * און אַ שוואַרצער ציגיינער זיצט אויף דער ערד, איינגעווי-
קעלט אין אַ ווייסער וואַרעמער סוויטע, און קוקט מיט אַזעלכע
אויגען, גלייך ווי ס'איז איהם נמאס די גאַנצע וועלט.

* אַ קעמעל.

— למאי — זאג איך — זאלסט דו איבערקלערען אויף ניין?
טאָמער יאָ?

כך הוה. מיר זענען געקומען אויף דער סטאנציע, האָט זיך אָנגעהויבען אַ לויפעניש פון איינעם צום אַנדערען. דער יונגערער האָט אונז אָפגעשיקט צום עלטערען, און דער עלטערער צו נאָך אַ עלטערען. דער זאָגט: ס'איז פאַרהאַן אַ דעפעש; דער זאָגט: ס'איז נישטאָ קיין דעפעש. דער זאָגט: ס'איז דאָ אַ דעפעש, מע זאָל אַרויסגעבען; דער זאָגט: ס'איז דאָ אַ דעפעש, מע זאָל נישט אַרויסגעבען. בקיצור, מיר האָבען געמוזט געבען פון דאַנען נאָך אַ מאָל אַ דעפעש און אַליין זענען מיר געבליבען וואַרטען.

מיין חיה-דעטעל... וואָס? איהר ווילט טאָקי וויסען, וואָס איך האָב געהאַט פון איהר? אז גאָט וועט איך העלפען, איהר וועט פאַהרען אין די וואַרעמבערער, בחפזונ'דיג, מיט אייער ווייב, אזוי ווי איך, און איהר וועט פערנעסען די קוויטאַנציע פונ'ם באַנאַוש, ווי איך, און וועט דאַרפען וואַרטען ביי דער גרעניץ איין איבערי גען טאָג, ווי איך, וועט איהר דעמאָלט וויסען, וואָס מע קאָן האָבען פון אַ ווייב... איין שטיקעל גליק האָטש, וואָס די יעקאַטערינאַסלאַ-ווער דאַמע מיט דער טאָכטער, די כלה, זענען אויך געבליבען וואַרטען ביז'ן צווייטען צוג איבער איין אַנדער טעם: פון אָדעס האָט בעדאַרפט אַנקומען איהרע אַ שוועסטער, וואָס פאַהרט אויך קיין מאַריענבאַד און האָט פערשפּעטיגט דעם צוג, וועט זי אַנקומען מיט'ן אַנדערען צוג.

— אויך אזא... — וויל איך פרעגען און בלייב שטעהן אין מיטען.

— אזא וואָס?

— אזא... מיין איך... וואָס פאַהרט זיך אָפציהען?

— פאַרקעהרט, — זאָגט זי — מיין שוועסטער איז שוין צו איין איידעלע; פאַהרט זי זיך פאַררעכטען, און עס קומט איהר צו אַלע יאָהר אַ פונט פופצעהן. נאָר אז זי קומט אַהיים, פאַרלירט

מחמת דער אפעטיט, וואָס איך באַקום נאָכהער צום עסען, הרג'עט
 מיך אוועק! ...

— איז דאָך גלייכער — זאָג איך — איהר זאָלט בעסער אויפֿ־
 הערען פּאָהרען קיין מאַריענבאָד?

— וואָס הייסט? — זאָגט זי. — איך מוז דאָך פּאָהרען זיך
 אָפּציהען, אוועקגעבען די עטליכע און דרייסיג פונט!

— קומט דאָך אייך צו — זאָג איך — צוריק עטליכע און דרייסיג
 פונט מיט נאָך צוואַנציג פונט, הייסט דאָך עס אַלע צוויי יאָהר אַ
 פּוד!

— איך האָב נאָרנישט געוואוסט, אַז איהר זענט אזא בעל־
 חשבון! — מאַכט זי צו מיר מיט אַ שטאָך, און מיין חיהדעטעל
 קוקט אויף מיר, ווי אויף אַ גולן, למאז איך מיש מיך אַריין, און
 איך ביים די צונג. איך זיך און קוק אויף דער יעקאטערינאָסלאָוועה
 דאַמע און טראַכט מיר, וואָס וועט זיין פון איהר, כדומה למשל,
 טאַמער לעבט זי נאָך אַ יאָהר צוואַנציג און פּאָהרט אַלע יאָהר קיין
 מאַריענבאָד און לאָזט איבער עטליכע און דרייסיג פונט און נעמט
 זיי אָפּ צוריק מיט רוחים? הייסט דאָס צוואַנציג מאָל צוואַנציג,
 האָבען מיר אַ קיימארלן פון פיער הונדערט פונט, און פיער הונדערט
 פונט האָבען מיר אַזוי גרויס, אַפּנים, ווי צעהן פּוד.

— סטאַנציע וואָלאַטשיסק! — זאָגט אונז אַן דער קאַנדוקטאָר
 אַ בשורה און נעמט אָפּ ביי אונז די בילעטען, און אַלע פּאַסאַזשי־
 רען טהוען זיך אַ האַפּ צו די פעקלעך, און עס לאָזט זיך הערען מיט
 שמחה:

— די גרעניץ! די גרעניץ!

פאַר וועמען ס'איז אַ שמחה — פאַר מיר נישט. נאָט ווייסט,
 צי מע וועט מיר אָפּגעבען דעם באַנאָזש, וואָרום איך האָב דאָך
 פּערגעסען אָפּנעמען ביי'ם אַרטעלשטיק די קוויטאַנציע און האָב
 נעמוזט פון וועג טעלעגראַפירען וועגען דעם קיין בויבעריק.

— וואָס וועלען מיר טהון, — זאָגט צו מיר מיין חיהדעטעל —
 טאַמער, הלילה, גיט מען אונז נישט אַרויס אונזער באַנאָזש?

א מאסיווע דאמע פון יעקאטערינאָסלאָוו מיט איהרער אַ טאָכטער, אַ כלה, דאָס הייסט, אַזעלכע, וואָס מעג שוין זיין אַ כלה, און וויל שוין זיין אַ כלה, און ס'איז שוין צייט, זי זאָל זיין אַ כלה — און צוליב דעם טאָקי פאָהרט זי קיין מאַריענבאָד.

דערהערט דאָס וואָרט „מאַריענבאָד“, האָט זיך מיין חייהעטעל ממש מחיה געווען, מחמת עם האָט זי געצויגן כסדר קיין מאַריענבאָד! וואָס עפּים גראַד קיין מאַריענבאָד? — דעם שכל קאָן קיינער נישט וויסען, פונקט אזוי ווי עם איז שווער צו טרעפּען דעם שכל, פאַר וואָס איינעם געפעלט ווייס, דעם אַנדערען שוואַרץ, עם ווענדט זיך אינ'ם גוסט, עם איז אַ געשמאַק-זאָך: איינעם געפעלט אזוינס, דעם אַנדערען — אַזעלכעס, ווען אַלע מענשען זאָלען פאָהרען אין איין אָרט אַריין, וואָלטען דאָך אַלע איבעריגע ערטער געבליבען לעדיג...

— פאָהרט איהר, הייסט דאָס, אויך קיין מאַריענבאָד? — האָט זיך מיין חייהעטעל געווענדט צו איהר מיט אַ שמחה און בשעת מעשה בעטראַכט די מאַסיווע יעקאטערינאָסלאָווער דאָמע און גע'חידוש'ט זיך, צו וואָס פאָהרט אַזעלכע אין די וואַרעמבעדער? וואָס פעהלט איהר, למשל? ... די יעקאטערינאָסלאָווער דאָמע האָט זיך אַפּנים, אָנגעשטויסען, וואָס בעדייט דער דאָזיגער קוק, און האָט זיך פערענטפערט:

— איך פאָהר קיין מאַריענבאָד אַלע זומער, נישט, חלילה, אויף דער קור; איך בין, דאַנקען גאָט, געזונט און שטאַרק אויף אַלע אברים (מע זעהט דאָס!), הלואי ווייטער נישט ערגער (אַמין!); נאָר וואָס פאָהר איך קיין מאַריענבאָד? איך פאָהר אַהינצו זיך „אַפּציהען“; אז איך בין אָפּ אַ וואָך זעכס אין מאַריענבאָד, לאָז איך איבער דאָרטען אַ פונט עטליכע און דרייסיג (אַהאָ!). און מאַריענבאָד איז דערצו אַ רפואה, דער חסרון איז, וואָס אז איך קום אַהיים קיין יעקאטערינאָסלאָוו, נעם איך אָן אויף זיך צוריק די עטליכע און דרייסיג פונט, וואָס איך האָב איבערגעלאָזט אין מאַריענבאָד, מיט נאָך אַ פונט צוואַנציג (קיין עין הרע נישט!).

איך לאָז איבער דעם לעזער, ער זאָל אַליין טרעפּען, וועמען
געהער די דאָזיגע פּראָגע: מיר, צי מיין חיה-עטלען?

ג.

[א מין הקדמה. — דער שכל פון מאריענבאד. — א דאָמע פון יעקאטעריי
נאָסלאָוו. — סטאַנציע אין וואַלאַטשיסק. — איד האַנדעל אַ מציאה און ווער
פון איהר פּטור.]

מיין ווייב איז, ברוך השם, אַ מענש, וואָס האָט פיינט זיצען
אַליין, ווי זי רופט דאָס אָן, „מיט די פיער ווענט“. זי האָט ליעב
הערען, ווי מע רעדט, און האָט אַליין אויך ליעב רעדען. אז ס'איז
שטיל אין שטוב, זשומעט איהר דעמאָלט אין די אויהערען, און
איהרע „נערווען“ קאָנען דאָס נישט איבערטראָגען. אז עס מאַכט
זיך, זי בלייבט אַליין מיט מיר און עס געהט אויס רעד (צווישען
מאָן און ווייב — וואָס קאָן זיין פאַר אַ רעד?), פּרעגט זי מיך, וואָס
איך שווייג? פאַר וואָס רעד איך נישט?

— וואָס זאָל איך מיט דיר רעדען? — פּרעג איך זי. — שוין
עטליכע און צוואַנציג יאָהר זינט מיר רעדען... אויסגעגאַנגען
שטאַף...

— פאַר וואָס זשע געפינט זיך ביי דיר שטאַף פאַר פּרעמדע?
לאָז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך בין אויך אַ פּרעמדע?
נא, געהט פּערענטפּערט זיך, געפינט אַ תירוץ!...

דאָס איז אַ מין הקדמה אָדער אַ פירוש צו דעם, עס זאָל אייך
נישט זיין קיין חידוש, וואָס געפאָהרען מיט מיין חיה-עטלען קיין
אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער, בין איך געווען צופריערען, אז נאָט
האָט איהר צוגעשיקט מיט וועמען צו רעדען. איך אַליין האָב איהר
געזוכט אַ קאָמפּאַניע און האָב איהר געפונען אין צווייטען וואַגאָן

שוין נישט. איך שמועס נאָר פונ'ם בזיון פאַר דעם גאַנצען פרעמדען עולם, וואָס אין וואַגאַן, וואָס איטליכער פון זיי האָט געזאָגט אין אַנדער ווערטעל, איינס פלאַטשיגער פונ'ם אַנדערען. איינער אַ יונגערמאַן מיט בלויע ברילען, מיט אַ שאַפּען קעפעל פון גאַלע ליי-סענע און מיט גראַבע ליפען, וואָס האָט זיך געהאַלטען פאַר אַ גרויסען פאַרשוין, מהמת ער האָט נישט אויפגעהערט צו גלעטען די וואַנסעס און קוקען בשעת מעשה אין אַ קליין שפּיעגעלע, האָט אַ זאָג געטהאָן, אַז די דאָזיגע דאַמע בעדאַרף איצטער זיין זיס, ווי טייגאַכץ מיט האָניג, און האָט אַליין זיך צעלאַכט פון דער חכמה. דער אַנדערער, דוקא איין אַלטער איד, אַ גראַבער, מיט אַ מאַסיווער גאַלדענער קייט אויפ'ן בויך און מיט אַ גראַבער שמעקענדיגער ציי-נאַר אין די צייהן, האָט געזאָגט נאָך גרעכער פון יענעם יונגען מאַן, און דער גאַנצער וואַגאַן האָט אויסגעשאַסען אַ געלעכטער. נישט געלאַכט האָבען נאָר די דאַמען, וואָס מיט אַ מאַל האָט די גוט-פריינדשאַפט צווישען זיי געפלאַצט, ווי אַ גלאַז, צעזעט געוואָר-רען, ווי אַ רויך, אַוועק, ווי אַ חלום. די אומאַנער דאַמע נעבאַך, וואָס האָט געפייערט, ווי אַ גולן, און האָט געמוזט נאָך איינהאַלטען זיך פאַר בושה, האָט בשום אופן נישט געקאָנט פערשטעהן, ווער קאָן דאָס זיין אַ בעל'ן פיהרען מיט זיך איינגעמאַכטס קיין אויס-לאַנד? דערויף האָט איהר מיין חיה-עטעל, וואָס האָט געפייערט נישט ווינציגער פון איהר, זעהר גלייך אַפּגעענטפערט, אַז איטליי-כער האָט זיך זיין גוסט: איינער פיהרט מיט זיך איינגעמאַכטס, דער אַנדערער קרייר...

איך מיין, אַז די אומאַנער דאַמע האָט זיך אָנגעשטויסען, וואָס מיין חיה-עטעל מיינט, מהמת אויף דער ערשטער סטאַנציע האָבען זיי ביידע מיט'ן יעהופּעצער ווייבעל צענויפגענומען זייערע זאַכען און האָבען אָהן אַ „זייענעזונד“ זיך איבערגעפּעקעלט אין איין אַני-דער וואַגאַן און האָבען אונז בעפרייט צוויי ערטער.

— און ווער איז שולדיג, אַז נישט דו? ...

מחמת זי פיהלט גאַנץ גוט, מעהר פון אלע דאָקטוירים, אז די צייהן ליגען ביי איהר אינוועניג. פאָהרט זי איצט קיין וויען, און פון דאָרטען — וואוהין דער פראָפּעסאָר וועט זאָגען.

סע פערשטעהט זיך, אז מ'זיין חיהעטעל האָט זיך באַלד דער-מאָנט, אז ס'איז ביי איהר אַמאָל ביינאָכט אַרויסגעפאלען אַ צאָהן, מע ווייסט נישט, וואו ער איז אַהינגעקומען, — איז נישט אַנדערש, אז זי האָט איהם דעמאָלט אַיינגעשלונגען; זי פיהלט טאַקיי, זאָגט זי, גאַנץ אָפט אַ מאָדנע שטעכעניש אינוועניג, זי פערשטעהט נישט פון וואַנען.

— אַ שטיקעל גליק, — זאָג איך — וואָס דאָ פאָהרט נישט קיינער מיט קיין אָפּגעביסענער נאָז...

נאָר קיינער וויל אַפילו נישט קיין שמייכעל טהון אויף מיין חכמה; אדרבה, איך זעה, אז די ווייבער זענען אלע דריי ווי אַנ-געדרודעלט אויף מיר; זיי האָבען צווישען זיך ווי עפּיס אָפּגע-מאַכט אַ מין יד אחת אַקענען מיר, אז מע זאָל מיט מיר נישט רעדען און מיר אַפילו נישט ענטפערען. איך האָב אָבער גיך דער-לעבט אין זיי אלע אַ נקמה. די אומאַנער דאַמע מיט'ן הוט האָט מיט אַ מאָל זיך אויפּגעהויבען מיט אַזאַ אימפעט און מיט אַזאַ גוואַלד, גלייך ווי עס וואָלטען זיך אָנגעצונדען אויף איהר די מלבושים. דער גאַנצער וואַנאָן מיט פאַסאָזירען זענען זיך צע-נויפּגעלאָפּען מיט אַ געשריי:

— וואָס איז? וואָס איז? וואָס האָט דאָ געטראָפּען?

און געטראָפּען האָט זיך אַ קלייניגקייט: אַ סלוי אַיינגעמאַכטס, וואָס מיין חיהעטעל האָט געפיהרט מיט זיך קיין אויסלאַנד, האָט זיך אינוועניג, אין דער קאָרוינקע, פאַוואָלינקע, אויבען אויף דער פּאָליצע, צעבראַכען, אויסגעגאַסען זיך און דורכגערוגען דורך דער שטרוי פון אויבען אַראָפּ, גלייך אויפ'ן הוט און אויף דער זיידע-נער בלוזע און אויף די איבעריגע מלבושים פון דער אומאַנער דאַמע, וואָס איז ווי צוגעפרעסט געוואָרען צו דער באַנק. פון די היזקות, וואָס מיר אַליין האָבען געהאַט אין דער קאָרוינע גופא, רעד איך:

— ווער זענט איהר פון יעהופעץ? — פרעג איך דאָס יונגע ווייבעל. — און ווער איז אַייער מאַן?
— איך ווייס נישט, — זאָגט זי — אויב איהר וועט איהם קע-
נען. מיין מאַן הייסט בראַדסקי.

דערהערט דעם נאָמען בראַדסקי פון יעהופעץ, האָט דאָס מיך געגעבען אַ טראַגאָנטישער, גלייך ווי אונטער דער באַנק וואָלט גע-
לעגען בעהאַלטען דינאַמיט, און דאָס ווייבעל איז מיט אַ מאָל ביי
מיר אין די אויגען אויסגעוואַכסען מיט נייען-און-נייענציג פראַך-
צענט.

— וואָס הייסט, — זאָג איך — בראַדסקי'ן וועל איך נישט ווי-
סען? ווער ווייסט דאָס נישט בראַדסקי'ן? וועלכען בראַדסקי'ס
זענט איהר: לאַזאַר'ס, צי ליאָו'ס?

— נישט לאַזאַר'ס און נישט ליאָו'ס. — מאַכט זי צו מיר. —
מיר זענען טאַקי בראַדסקיס, נאָר נישט פון די; מיין מאַן איז
אַ מעקלער פון הייזער.

דאָס יעהופעצער ווייבעל האָט מיט אַ מאָל פערלורען ביי מיר
אַלע נייען-און-נייענציג פראַצענט, און איך האָב שוין מעהר נישט
געוואָלט הערען, וואָס זי רעדט.

נישט אַזוי איז אָבער געווען מיין חיהרעמעל: זי האָט זיך
מיט דער קאָמפּאַניע גאָר מחיה געווען. ערשטענס, האָט זי ביי
דער אוּמאַנער דאַמע אויסגעטאַפט אַלסדינג, וואָס אין אויסלאַנד
טהוט זיך, און דאָס איז געווען פאַר אונז בירדען ווי געפונען; און,
צווייטענס, איז זי געוואָהר געוואָרען פון אַזעלכע נייע מינים שלאָפ-
קייטען, וואָס זי האָט נאָך פון זיי קיינמאָל ביז אַהער נישט גע-
הערט. שטעלט אַיך פאַר, אַז דאָס ווייבעל, וואָס זי הייסט בראַדסקי-
קי און איהר מאַן איז אַ מעקלער פון הייזער, האָט געהאַט אַ מאָד-
נע חולאַת: עס האָט זיך איהר גע'חלומ'ט, אַז זי האָט אַיינגע-
שלאָנגען אַ גאַנצען קאַסטען מיט אַריינגעשטעלטע צייהן. פון דע-
מאָלט אָן פיהלט זי אינוועניג ביי זיך אין בויך די צייהן, און קיר-
נער קאָן איהר נישט אַינרעדען, אַז עס דאַכט זיך איהר נאָר אַזוי,

איך אליין נישט. מיין ווייב'ס נערווען האלטען דאָס נישט אויס, און זי פערווארפט דעם קאָפּ אויף צו חלש'ען. עס ווערט אַ שטיקעל האַרמירער אין וואַגאַן. די פּאַסאַזשירען רינגלען אונז ארום, ווערען געוואָהר פון דער מעשה מיט דער קוויטאַנציע, גיט מען מיר אַלער־לוי עצות, וואָס איך זאָל טהון, ווי אזוי און וואוהין איך זאָל טעלער־גראַפירען, ווי אזוי איך זאָל זיך נוהג זיין אויף דער גרעניץ, און אונזער נסיעה ווערט שוין פּונ'ם ערשטען אַרויספּאַהר פּערגיפּטעט מיט סס־המות, און איך האָב חרטה אויפ'ן גאַנצען פּלאַן פון דער נסיעה. דאָס געוונד, וואָס מיך קאָסט דאָס, וועט מיר געוויס נישט אומגעקעהרט ווערען פאַר די דריי חדשים קורירען זיך, און דאָס בלוט, וואָס מיר ווערד פּערצאַפּט, וועט מיר זיכער נישט צוקומען פאַר די דריי חדשים באַדען זיך. און איך פּערשעלט מיר דאָס גע־ביין מיט'ן אויסלאַנד, מיט די וואַרעמבעדער און מיט אַלע דאָקטוֹר־רים. וואָס איך ווינש זיי, מעג זיי אַנקומען האַטש האַלב.

נאָר צו וואַסערע צרות ווערט אַ מענש נישט געוועהנט? די באַהן וועט צוריק, צוליעב מיין באַגאַזש, נישט פּאַהרען, און קיי־נער איז נישט מחויב טראַגען אויף זיך מיינע יסורים. איך בין געווען צופריעדען, וואָס מיין היה־עטעל האָט זיך האַטש אָפּגעזוכט אין וואַגאַן צוויי דאַמען, וואָס זי האָט זיך גיך מיט זיי בעקענט און געוואָהר געוואָרען, אַז זיי פּאַהרען אויך קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער, און אויף אַלע דריי איז געוואָרען אַזאַ שמחה, גלייך ווי זיי וואַלטען געוואונען דאָס גרויסע געווינס און האַלטען שוין ביים טיילען זיך.

די צוויי דאַמען זענען געווען: איינע פון אומאַן, אַ דאַמע מיט אַ הוט און מיט אַ סך פּודער אויפ'ן פנים. מחמת זי פּאַהרט שוין קיין אויסלאַנד דאָס אַנדערע מאָל, דעריבער רעדט זי שוין העכער האַלב דייטש און איז קלאַר, זאָגט זי, דאַרמען אין אַלע ווינקעלעך. און די אַנדערע — אַ יונג ווייבעל פון יעהופּעץ, וואָס פּאַהרט אַהין דאָס ערשטע מאָל, האַלט זי זיך אָן דער אומאַנער דאַמע, ווי אַ ברע־קעלע קינד, לאָזט זי נישט אָפּ אויף קיין טריט.

געבען דעם גאנצען באגאזש, אָפּגעזעגענען און צעקושען זיך מיט אלע קינדער, קיין עין-הרע, אַריינשאַפּען זיך מיט'ן ווייב און מיט אלע פעקלעך און טשעמאַדאַנעס און קוישלעך אין וואַגאַן אַריין און פּערהאַפּען ערטער, און קיין ערטער איז נישטאָ. איך פּרעה מיך, וואָס איך האָב פּערהאַפּט אַיין אָרט פאַר מיין חיה-עמלען, און זי איז נאָך נישט צופּריעדען. נישט צופּריעדען דערמיט, וואָס איהר אָרט קומט אויס אַקוראַט אַקעגען אַ גראַבען גלח, וואָס אַז מע טהוט אויף איהם אַ קוק, ווערד שוין הייס אויף צו הלש'ען, און נישט צופּריעדען דערמיט, וואָס איך האָב נישט וואו צו זיצען און דאַרף מיך האַל-טען מיט די פעקלעך, און נישט צופּריעדען דערמיט, וואָס פון אַיין לעניש האָב איך פּערגעסען אָנזאָגען די קינדער און די ריענסטען אַ סך נויטיגע זאַכען. אַ דאַנק דעם גלח, וואָס ער האָט רחמנות געהאַט אויף מיר, זיך אַביסעל אַ רוק געטהאָן און געמאַכט מיר האָטש אַ שטיקעל אָרט, און איך קאָן זיך צוועצען האָטש אויף אַיין עק באַנק און אַרומקוקען זיך, וואו איך בין אין דער וועלט. פּונ'ם אָנהאַרעווען זיך, פּונ'ם לויפּען מיט'ן טאַרעראַס, דרעהט זיך מיר דער קאַפּ, און איך פּיהל, אַז איך האָב עפּיס, דאַכט זיך, פּערגעסען, נאָר וואָס — ווייס איך נישט, און דערפאַר, אַפּנים, בין איך אַזוי פּערטראַכט און הער נישט וואָס מע רעדט צו מיר.

— זעה נאָר, האָסט האָטש גוט באַהאַלטען די קוויטאַנציעס? —

מאַכט צו מיר מיין חיה-עמעל.

— וואָסערע קוויטאַנציעס?

— פּונ'ם באַגאזש.

— מזל טוב!

— וואָס איז דאָס מיט דיר? דו ביזט אַזוי פאַרטראַגען, אַז

דו ווייסט שוין גאָרנישט, וואָס מע רעדט צו דיר?

ערשט דאָ דערמאַן איך מיך, אַז איך האָב פּערגעסען אָפּגעמען ביי'ם אַרטעלשטיק די קוויטאַנציעס פּונ'ם באַגאזש, און נישט בעקלערט, וואָס איך טהו, לאָז איך מיך לויפּען, וואוהין — ווייס

— ס'זאָל זיין צום טוויצען? רעכסט זיך, אַפּנים, אז איך זאָל
 דאַרטען גוט קרענקען?
 — פּרעגעל פּערשקעס! פּרעגעל פּלאַמען! פּרעגעל עפעל!
 פּרעגעל פּאַדעשוועס! זאַנטיקעס! לאַמפען! האַקמעסערס!
 ריקבעטלעך! ...

.
 וואָס סע קומט פּאַר צווישען אונז נאָכדעם, נאָך דער סצענע
 פּונ'ם איינגעמאַכטם, קלערט אייך, ווי איהר פּערשטעהט. איך בין
 אייך נישט מחויב צו דערצעהלען אַלסדינג.

ב.

[וואָס הייסט „חבוטהקבר“?]

אונזערע חכמים בעשרייבען חבוטהקבר מיט אַלערליי שרעק-
 ליכע פאַרבען, און דעם גיהנם — נאָך מורא'דיגער. סע ווייזט אויס,
 אז זיי האָבען נישט געהאַט קיין ווייבער מיט „נערווען“ און זע-
 נען קיינמאָל נישט געפּאָהרען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער,
 נישט געפּיהרט מיט זיך קיין צוועלף פּוד באַנאַזש, אַ חוץ טשע-
 מאַדאַנעס, קוישלעך, בינטלעך און פעקלעך אַלערליי, און האָבען
 נישט מיטגענומען מיט זיך אַהין קיין איינגעמאַכטעסען. מיר, אויב
 ס'איז מיר בעשערט אָפּקומען חבוטהקבר, האָב איך איהם געהאַט
 אין בויבעריק אויפ'ן וואַקזאַל, ביי'ם אוועקפּאָהרען קיין אויסלאַנד,
 און דער גיהנם האָט זיך פאַר מיר געעפּענט שוין זיצענדיג מיט מיין
 חיהדעטלען אין וואַגאַן. אייך איז גרינג צו שטעהן און קוקען בשעת
 עס ווערט אַ טומעל, דער קוריער-צוג קומט-אַן, שטעהט אינגאַנצען
 אזעלכע פינף מינוט, און מע דאַרף האַפען נעמען בילעטען, אויפ'

און פוליאַר און פּעדערלעך און מאַנטשעסטער, און אָבער אַ מאָל קאַלענקאַר. אַ גליק, וואָס ס'איז פאַרהאַן ביי מיר אַ טעלעפּאָן און עמיצער האָט אָנגעקלונגען, מיך אוועקערופּען — לאַנג לעבען זאָל ער.

— ווער קלינגט ?

— אינטענדאַנטסקאַיע פּראַווליעניע ?

„לעבען זאָלסט דו אַזוי, ווי איך בין אינטענדאַנטסקאַיע פּראַווליעניע!“ — טראַכט איך מיר, נאָר איך טרעט נישט אָפּ פון טעלעפּאָן ; איך האַלט אין האַנד דאָס טרייבעל פון טעלעפּאָן און מיט דער אַנדערער צאָהל איך אָפּ דער מאָדיסטקע און בין זיך מחיה, וואָס איך בין פּטור געוואָרען פון איהר און פון איהר חשבון. — וואָס פאַר אַיין אַיינגעמאַכטס, זאָגט זי, זאָל איך פּרעגלען אין וועג אַריין ?

— וואָסערע דו ווילסט.

— וואָס הייסט, איך וויל ? און וואו ביזט דו ?

— איך קאָן מיך באַגעהן, זאָג איך, אָהן אַיינגעמאַכטס.

— וואָס זאָגט איהר אויף איהם ? ער קאָן זיך באַגעהן אָהן אַיינגעמאַכטס ! קומט אויס, הייסט דאָס, אז אַלסדינג איז נאָר פון מיינטוועגען ! וואָרום איך בין די גרויסע פּרעסערין, די גרויסע נאַשערין...

— אָבער לאָז זיין שטיי, חיהעטעל, אין גאַטעס ווילען ! פּרע-

געל רויזען-אַיינגעמאַכטס — אַיין עק !

— ס'זאָל ווערען געצוקערט און מע זאָל דאָס דאַרפּען אַרויס-וואַרפּען ?

— נו, לאָז זיין וויינשעל — פּרעגעל וויינשעל.

— איך האָב טאַקי מעהר נישט וואָס צו טהון, נאָר אַנידער-

זעצען זיך איצט אַרויסנעמען די קערלעך.

— ווייסט דו וואָס ? פּרעגעל שוואַרצע יאַגרעס !

— זיי זאָלען צעקראַכען ווערען, חכם אַיינער ?

— פּרעגעל מאַלינעס !

זיך ; א מינרסט נאָרישקייט, אַ וואָרט, אַז איך האָב אויסגעערעדט —
 „וואָס האָסט דו צו מיינע נערווען?“

בקי צור, ס'איז געבליבען, אַז מיר פּאָהרען קיין אויסלאַנד אויף
 דער קור. וואוהין? דאָס וועט מען אונז שוין אַ יריעה געבען ביי'ם
 פּראָפּעסאָר אין וויען אָדער אין בערלין. און איך האָב גענומען
 מאַכען זיך אַ פּאַס קיין אויסלאַנד, און מיין חיה'עטעל האָט זיך
 דערווייל צוגעגרייט אַביסעל מלבושים מיט היטעלעך אין וועג אַרײַן,
 גענומען אַיינקויפּען טשעמאָראַנעס, קאַרוינעס און קוישלעך, און
 פּרעגלען אַיינגעמאַכטס. איז, דאַכט זיך, וואָס געהערען זיך אָן
 מיט מיר, מאַנסבי, היטעלעך, מלבושים, קוישלעך און אַיינגע-
 מאַכטס? „ניין, עס געהער זיך, זאָגט זי, אָן: דו פּאָהרסט, זאָגט
 זי, גלייך מיט מיר, מעגסט דו זיך, זאָגט זי, אַביסעל אַנטהון אַ מיה,
 זיך מ ט ר י ח ז י י ן“. די ווערטער „זיך מטריח זיין“ זענען
 געזאָגט געוואָרען מיט אזא טאָן און מיט אזא ניגון, וואָס ס'איז
 שווער אַרויסצוגעבען דאָס אויף פּאַפּיער — אויב איהר האָט אַ
 ווייב, און זי האָט „נערווען“, בעדאַרפט איהר זיין אַביסעל בע-
 קענט מיט דעם טאָן און מיט דעם ניגון.

און עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ חתונה פון מלבושים, מאַנאַזי-
 נען, קלייטען, שניידערס, מאָדיסטקעס, מאָדעס, זשורנאַלען — אַז
 איך האָב איבערגעלעבט בשלום די דאָזיגע דריי וואָכען, וועל איך
 שוין, אַפּנים, לאַנג לעבען! מיין חיה'עטעל האָט זיך גענומען,
 איין מאָל פאַר אַלע מאָל, איבערשטשעגאַליאָיען וויען און בערלין
 און פּערשעמען מאַריענבאָד און פּראַנצענסבאָד און באַדענבאָד און
 אַלע איבעריגע בעדער. מע איז געשטאַנען און מע האָט געפּאַקט
 אין די קאַסטענס, און איך האָב בעצאָהלט חשבונות פון די קליי-
 טען און זיך גערעכענט מיט די מאָדיסטקעס: קאַלענקאַר און קנעפּ-
 לעך און העקלעך און בערשטלעך און גאַז, און נאָך אַ מאָל קאַ-
 לענקאַר און סטעקליאַרוסען און פּראָשוועס און טאַשמעס און שפּיצ-
 לעך, און וויעדער אַ מאָל קאַלענקאַר און סאַמעט און זייד און
 מאַרליע און שפּילקעס, און ווייטער אַ מאָל קאַלענקאַר און ריוש

קיין בעקענטע פנימ'ער אַלערליי, וואָס קוקען אויף אײך, און איהר קוקט אויף זיי, און פון נישט האָבען וואָס צו טהון הויבט איהר אָן דורכצוואַרפען זיך מיט רעד: „שוין לאַנג, אַז איהר קורירט זיך? וואָס איז אײער שלאַפֿקייט? וואוהיין רעכענט איהר צו פֿאַהרען אויף דער קור?“ און אזוי ווייטער.

מיין חיה־עטעל, זאָל געזונד זיין, איז אַ מענש, וואָס האָט פיינט זיצען און שווייגען. האָט זי זיך צערעדט מיט עפּיס אַ דאַמע, אַ ליטוויטשקע, דאַכט זיך, פון באַברויסק, און איז געוואָרען צו איהר צוגעקלעפט. וואָס האָט זי אַזעלכעס דערזעהען אויף דער באַברויסקער דאַמע — ווייס איך נישט; נאָר מע איז געוואָרען גיך נפֿשאַחת. מיין חיה־עטעל האָט מיר געזאָגט, אַז ס'איז ביי זיי ביי־דען איין חולאַת. אין וואָס בעשטעהט זייער חולאַת? אין גאָרנישט. וואָס זיי זאָלען נישט דערהערען אויף יענעם, דאַכט זיך זיי אויס, אַז ביי זיי איז אויך דאָס אייגענע. לאָז עמיצען אָנהויבען שטעכען אין זייט, שטעכט זיי אויך; אַ צאָהן — איז אַ צאָהן; אײן אויהער — איז אײן אויהער; אַ פּוס — איז אַ פּוס. אַז מע שמועסט אַלסדינג, וואָס ביי יענעם, איז ביי זיי! זי איז שוין אויסגעווען, די באַברויסקער דאַמע, וואו די וועלט האָט אײן עק און איבערגעטהאָן כל המיטלען שבעולם — עם העלפֿט נישט!

— וואָס זשע זאָגט דערויף דער דאָקטאָר? — פרעגט ביי איהר מיין חיה־עטעל מיט גרויס מיטלייד צו דער באַברויסקער דאַמע. — וואָס זאָל ער זאָגען? ער ווייסט אַליין נישט. ער זאָגט, אַז ס'איז נערווען, און הייסט מיר פֿאַהרען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער.

פון דעמאָלט אָן האָט מיין חיה־עטעל בעקומען „נערווען“. נאָר איהר מיינט גלאַט נערווען? נערווען צו נערווען איז נישט גלייך. די נעכט, וואָס איך בין נעבען איהר אויסגעזעסען, זאָל מיר גאָט נישט רעכענען! וואָס טויג אײך, ס'איז דערנאָנגען אזוי ווייט, אַז איך האָב נישט געטאָרט אַ טריט טהון, אַ הוסט טהון, אַ ריהר טהון

אין די ווארעמבעדער

[בידער, טיפע, בעגענענישע, צרות און פערגעניגען.]

א.

[א ווייב מיט „נערווען“ — די באכרויסקער דאמע. — מיר פּרענגען
אייננעמאכטס.]

„אידער נעמען א ווייב, איז גלייכער זאָלסט זיך אויסברעכען
א פּוס.“ — אזוי האָט געזאָגט איינער אַ פּילאָזאָף (איך האָב מורא,
אויב נישט סאָקראַט?). און איך זאָג: אידער האָבען א ווייב מיט
„נערווען“, איז גלייכער גאָרנישט געבוירען ווערען אויף דער וועלט.

דאָס זאָגט איך נישט קיין פּילאָזאָף, נישט קיין שרייבער, וואָס
זיצט ביי'ם שרייבטיש און טראַכט-אויס מעשיות פּונ'ם קאַפּ; דאָס
זאָגט אַ פּראָסטער בשר-ודם, אַ איד אַ בעל-הבית, וואָס גאָט האָט
איהם געהאַלפּען, ער האָט געהאַפּט די גראָבע עטליכע קלינגערס,
אַרויסגעטריבען דעם קבצן פּון שטוב, אַריבערגעפּאַהרען מיט ווייב
און קינדער קיין בויבעריק אויף דאָטשע, בעקענט זיך מיט דאָקטויר-
רים, מיט רעצעפטען, אַפּטיקען, הידראָפּאַטיע, מאַסאַזש, צרות,
שלעק — חי געלעכט!

דער גרעסטער אומגליק פּון אַלע אומגליקען אויף דער וועלט
איז דער דאָקטאָר, און נישט אזוי דער דאָקטאָר, ווי דעם דאָקטאָר'ס
קאַבינעט, וואָס מע דאַרף דאַרטען זיצען און שוויצען, בלעטערען
די גאַזעטען, וואָס ליגען אָנגעאַרייט אויפ'ן טיש, און אַנקוקען נישט

אין די ווארעמבעדעה

בילדער, טיפּען, בעגענישען, צרות און פּערגעניגען.

געשריבען אין יאָהר 1908.

לאנד, וואו מע רעדט דייטש, בערארף מען זיך אָנהויבען געוועהר
נען מיט זייער שפראך און געזעגענען זיך מיט אייך אויף דייטש
און זאָגען: „אָדיע! צום וויערזעהעניש!“...

— גוואלד! גוואלד! גוואלד! ראטעוועט! מיר זענען פאר-
 בוי! — שרייט מיין חיהעמעל און צעלאָזט די הענד און בלייבט
 שטעהן אין וואסער, ווי פערגליווערט.
 — די קינדער, די קינדער ראטעוועט ארויס! — שרייט יענטעל
 אויף אַ קוויטש און שטעהט אויף איין אָרט.
 — פאר וואָס ראטעוועט מען ניט די קינדער? — שרייט דאָס
 פּאַרפּאָלק און ריהרט זיך ניט פונ'ם אָרט.
 — ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? — שרייט דער
 פעטער זלמן. — עם וואָלט גלייכער געווען, איהר זאָלט די קלענערע
 קינדער ערניץ אַריבערטראָגען, וואָרום עם וועט, שיינט מיר, זיין
 אַ מבול...

* * *

איך אייל מיך און פערשלים מיין בעשרייבונג פון גלות דאטשע,
 מחמת מיר האַלטען, איך און מיין חיהעמעל, הייסט דאָס, ביי
 אַוועקפּאָהרען קיין אויסלאַנד, אין די „וואַרעמע בעדער“ אַרײַן. די
 דאָקטוירים געפינען, אַז מיר בעדאַרפען ביידע טרינקען אַזעלכע
 מינים וואַסערען און באַדען זיך אין די וואַרעמע בעדער. און אנב
 ווילט זיך אונז טאַקי אַביסעל אָנקוקען אַ וועלט; מהיבירית, אַז
 נאָט העלפט, מע קאָן, פאַר וואָס ניט? ... די קינדער לאָזען מיר
 איבער אין בויבעריק אויף דער דאטשע, חלילה ניט אַליין; יענטעל
 דעם פעטער זלמן'ס האָבען מיר געמאַכט פאַר בעל־הבית'טע אין
 שטוב, און צוליב איהר איז שוין פערבליבען דער פעטער זלמן
 אויך. דאָס פּאַרפּאָלק, וואָס איז „געקניפט און געבונדען“, האָט
 אַפילו אויך שטאַרק חשק געהאַט איבערצובלייבען ביי אונז איבער'ן
 זומער, האָט זיי מיין ווייב געגעבען אָנצוהערעניש. אַז עם וועט
 אין בויבעריק אָהן זיי, אַם ירצה השם, אויך זיין פרייליך, און זיי
 האָבען גענומען דעם וועג. וואוהין פּאָהרען מיר — ווייס איך נאָך
 אַליין ניט; מסתמא יעט אונז שוין דער דאָקטאָר אַפשיקען אַהין,
 וואו מע בעדאַרף. און מחמת מיר האַלטען ביי אַפּפּאָהרען אין אַזאַ

— איך קוי, — זאגט זי — צי סע קאפעט נישט פון דער סטער-
לי. יא, סע קאפעט גלייך אין בעט אריין! מע דארף אונטער-
שמעלען א שיסעל.

— ביי אונז אין אורטיש — זאגט דער פעטער זלמן — איז
אויך געווען אזא מבול, שוין דרינען א יאהר עטליכע און צוואנציג,
און אפשר, הא? אלע דרייסיג! עס האָט פארטרונקען דעמאָלט די
גאנצע שטאָרט האָט דאָס פארטרונקען! מע האָט זיך געשיפט
אויף שיפלעך האָט מען זיך געשיפט! ס'איז געווען הושך איז גע-
ווען!

— וואו זענט איהר ערגיץ? — הער איך א קול פון שטוב. —
קומט אהער! העלפט טראָגען! ראַטעוועט!...
איך טהו זיך א וואָרף אין שטוב אריין — א צרה! איין אומ-
גליק! דער רעגען שמייסט דורך די פענסטער, און סע גיסט פון
דער סטעלי, און מיין חיה-עטעל פערקאמטשעט דאָס קליידעל אין
וואסער. אין איין האַנד האַלט זי א קאָפּען-קישעלע, אין דער אַנדער-
דער — א פאָן, וואָס מע פרעגעלט איינגעמאכטס, און שרייט אין
איין קול:

— גוואַלד! העלפט טראָגען! ראַטעוועט! ראַטעוועט!
— וואָס טהוסט דו? — זאָג איך צו איהר. — וואָס שלעפסט
דו פון שטוב? לאָמיר אַנטלויפען, זיך אַרויסראַטעווען מיט די
נפשות! וואו זענען ערגיץ די קלענערע קינדער?
— פּאַפּאַשאַ! אידיקא סיודא! (טאַטע, קום נאָר אַהער!) —
שרייען צו מיר די קליינע חברה-לייט פונ'ם אַנדערען חדר, שמעהען
מלא-שמחה כמעט ביז די קנעכלעך אין וואסער און טאַנצען און
פּאַליאַסקען זיך, מאכען בולבלעך און זינגען:

דאָזשיק, דאָזשיק, פּערעסטאַן!
מי פּאַיעדיעם נאָ יאָרדאָן!...*

* רעגען, רעגען, הער שוין אויף! מיר'ן פּאהרען אויפ'ן ירדן!

— אָמן הלאוי I — זאָגט היהי'עטעל. — די זון האָט אזוי אָנ' געבראַטען דורכ'ן טאָג, אז עס וואָלט שוין געמעגט, כלעבען, אונ' טערפרישען אַ ביסעל אויף דער שענער דאָטשע I נאָ דיר אַ דאָ- טשע I נאָ דיר „לופט" I גאָט זאָל העלפען, עס זאָל אַ גאָס טהון אַ רעגען און פאַרטרינקען די דאָטשעס מיט די דאָטשניקעס מיט גאָנץ בויבעריק, רבונו של עולם I

עס געדויערט נישט לאַנג, און דער הימעל ציהט זיך איבער מיט געדיכטע וואַלקענס. עס ווערד מיט אַ מאָל פינסטער-חושך, גלייך ווי עמיצער האָט פערלאָשען די זון. די פויגעלעך האָבען זיך בעהאַלטען אין די נעסטען. די לופט ווערד אַלע מינוט געדיכטער און שווערער. מיט אַ מאָל שניידט-דורך אַ בליץ און פערבלענדט די אויגען, און באַלד טהוט אַ זעץ אַ דונער, וואָס קנאַלט, הילכט און קאַטשעט זיך פון איין עק וואַלד ביז'ן אנדערען.

— איך האָב מורא, עס וועט געהן אַ רעגען I — רופט זיך אָן דער פעטער זלמן און קוקט אין הימעל אַרײַן. — און גלייך ווי ער האָט געטראָפען; ער האָט נאָר אויסגעערט, האָט אָנגעהויבען צו גיסען אַ שלאַקס-רעגען, אַלע מאָל געשמאַקער, געדיכטער און שטאַר- קער, און אַלע מאָל טהוט אַ בלישטש אַ נייער בליץ, וואָס בעלייכט דאָס געדיכטע בלויע פינסטערניש, און אַ זעץ אַ דונער, אַ פּאַהר איבער'ן גאַנצען וואַלד — ט-ר-ר-ר-ר-ר-ר-ר I

— מיר דאַכט, אז דער רעגען האָט זיך פאַרקאַטשעט נישט אויף אַ וויילע. — זאָגט דער פעטער זלמן. — ער וועט, אַסירצה' השם, געהן און געהן און געהן.

— איחר זאָלט דערלעבען אָנוואָגען בעסערע בשורות I — מאַכט היהי'עטעל דערשראָקען און האַפט אַ קוק אַלע מאָל אין שטוב אַרײַן.

— וואָס קוקסט דו זיך אַרום אַלע מינוט? — רופ איך מיך אָן צו איחר.

— ווי טיער איז ביי אײך פלייש אין בויבעריק, האָ? ביי אונז אין אַווריש איז פלייש ביוקר גדול. ווייסט דו פאַר וואָס? איבער דער טאַקסע. מיר האָבען אונזער אייגענס אַ בעל־טאַקסע, איז ער אַ גרויסער הולטיי! און אייער בעל־טאַקסע איז אויך אַזאָ הולטיי, האָ? אַלע בעל־טאַקסעס זענען גרויסע הולטייעס, ממזרים, ימח שמם! אפשר ניין! האָ?...

מײן קרוב מיט'ן סאַמעטענעם קאַשקעט הערט אויף צו עסען, האַלט דעם גאַפּעל אין דער לופטען און קוקט אויפ'ן פעטער זלמן, ווי אַ גזלן, למאַי ער האָט איהם איבערגעשלאָגען סאַמע אין מיטען. נאָר דער פעטער זלמן הערט איהם, ווי דעם קאַטער; ער טהוט זיך זיינס: ער דערצעהלט מעשיות פונ'ם אַוורישער בעל־טאַקסע און פון אַוורישער קהל און עסט בשעת מעשה גאַנץ געשמאַק.

יח.

[מע בעלענט די משפּחה. — מיר פּאַהרען קיין אויסלאַנד אין די בעדער אַרײַן.]

— וואו באַלעגט מען די „משפּחה“? — רופט זיך אָן צו מיר נאָכ'ן עסען מיין היה־עמעל פּערוואַרגט. — זיי זענען טאַקי זעהר אָנגעלעגטע געסט, נאָר פון דעסטוועגען אין דרויסען קאָן מען זיי ניט לעגען.

— פּרעג מיך עפּים גרינגערס! — זאָג איך. — דעם פעטער זלמן רעכען איך אויסבעטען אַט־דאָ, אויף דער וועראַנדע; יענטעל וועט שלאָפען מיט די קינדער; און דאָס פאַרפאַלק, וואָס ס'איז „געקניפט און געבונדען“, מעג ליגען ביי דער הייסער וואַנט; לאָ־זען זיי האָטש הנאה האָבען פון דער דאַטשע... ווי געפּעלט דיר, היה־עמעל, דאָס ווינטעלע, וואָס האָט אַ בלאָז געטהאָן? עס חמאַ־רעט זיך. מיר דאַכט, עס וועט געהן אַ רעגען.

— זי פארדולט מיר דעם קאָפּ! — מאַכט דער מאַן. — וואו זשע האַלט איך? יאָ, האָט רבקה'לע פון מאַנעסטרישטש, הייסט דאָס, געהאַט אַ טאָכטער, מיין איך אַ זוהן, האָט ער געהייסען מענר-דעל, און עטעלע פון ראַדאָמישל האָט געהאַט אַ זוהן, מיין איך אַ טאָכטער, גנענדעל, האָבען זיי צווישען זיך אַ שידוך געטהאָן, דאָס הייסט, רבקה'לע'ס טאָכטער מענדעל פון ראַדאָמישל האָט חתונה געהאַט פאַר עטעלע'ס זוהן גנענדעל פון מאַנעסטרישטש, מיין איך פאַרקעהרט, רבקה'לע'ס זוהן גנענדעל פון מאַנעסטרישטש האָט גענומען עטעלע'ס טאָכטער מענדעל פון ראַדאָמישל פאַר אַ ווייב...

— טפו זאָלסט דו ווערען פאַר אַלע אידען! — רופט זיך אָן דאָס ווייב צום מאַן, האַפט זיך אויף, טהוט אַ פלעסק מיט די הענד. — איהר האָט אַמאָל געהערט, אַז אַ זוהן זאָל הייסען גנענר-דעל און אַ טאָכטער מענדעל, אַז גנענדעל זאָל נעמען מענדלען פאַר אַ ווייב?

— אַז דו פאַרדולסט מיר דעם קאָפּ! — זאָגט צו איהר דער מאַן און וויל דערצעהלען ווייטער, קומט אָן מיין חיה'עטעל:

— שוין געגרייט צום טיש, קומט עסען! רוף, לויבעניו, די געסט צום טיש, זיי געהרען אַרדאי הונגעריג!

ביי'ם טיש קעהרט זיך אום דער קרוב מיינער צו דער באַבע נחמה'לע'ס פעטער פון מעזשביזש, וואָס האָט געהייסען נח, און דער נח האָט געהאַט, ווי יענער נח פונ'ם חומש, דריי זיהן; נאָר יענעם נח'ס דריי זיהן האָבען געהייסען שם, חם און יפת, און דעם נח'ס דריי זיהן האָבען געהייסען שימעלע, העמעלע און יאַקעל — און ערשט דאָ ציהט זיך אַוועק אַ לאַנגער פאַרעם פון קרובים און שידוכים צווישען זיך, גערעהט און געקייטעלט, געקניפט און גע-בונדען — אַ מעשה אָהן אַיין עק! אַ שטיקעל גליק, וואָס דער פעטער זלמן (מאָרדך ימים זאָל ער זיין!) מישט זיך אַריין אין מיטען:

געהאט די עלטערע צוויי טעכטער: עטעלע און רבקה'לע. האָט עטעלע חתונה געהאט פון ראַדאָמישל פאַר רב משה לייב ראַדאָ-מישלע'ר'ס אַ זוהן, וואָס געהער זיך אָן מיט נפתלי מאַנעסטריש-טשער טאַקי אַיין אייגענער, מחמת נפתלי'ס אַ שוועסטער האָט חתונה געהאט פאַר משה לייב'ס אַ ברודער, — איהר פאַרשטעהט, וואָס דאָ טהוט זיך?

— און וואו האָסט דו אַהינגעטהאָן רבקה'לען? — רופט זיך אָן דאָס ווייב און וויל אָנהויבען דערצעהלען פון רבקה'לען, דער-לאָזט זי ניט דער מאַן; ער פערשטעלט איהר דאָס מויל מיט דער האַנד און שרייט:

— האָב צייט מיט רבקה'לען! וואָס האָסט דו קיין צייט ניט? זי וועט זיין גאַנץ! איך וועל זי אין קעשענע ניט באַהאַלטען! יאָ, וואו זשע האַלט איך? — ביי עטעלע'ן, אַפּנים. האָט עטעלע פון מאַנעסטרישטש, הייסט דאָס, חתונה געהאט פון ראַדאָמישל, ווי איהר ווייסט שוין, טאַקי פאַר אַיין אייגענעם, און רבקה'לע האָט גענומען אַ מאַן אַ פליאַסק פון מאַנעסטרישטש, האָט ער געהייסען העניר, און האָט געהאט מיט איהם אַ טאַכטער גענדרעל.

— גוט יום-טוב דיר! — זאָגט דאָס ווייב. — פון וואַנען האָט זיך צו דיר גענומען גענדרעל? גענדרעל איז דאָך גאָר עטעלע'ס טאַכטער פון ראַדאָמישל!

— און איך וואָס האָב געזאָגט?

— דו האָסט געזאָגט — דער מוהמע רבקה'לע'ס טאַכטער.

— עס האָט זיך דיר גע'חלומ'ט! איך האַלט נאָך גאָר אַפילו ניט ביי רבקה'לען.

— אוי! — מאַכט דאָס ווייב און טהוט אַ טאַנץ-אונטער. — מע קאָן דאָך פון איהם דעם שלאַג באַקומען! דו האָסט דאָך נאָר-וואָס אויסגערעכענט דעם יחוס פון דער מוהמע רבקה'לע, אַז זי האָט חתונה געהאט פון מאַנעסטרישטש, אַפילו אַ סימן, זי האָט גענומען אַ מאַן אַ פליאַסק, העניך האָט ער געהייסען...

— ס'איז געקניפט און געבונדען! — שלאָגט איהם איבער דאָס ווייב. — ער האָט אָבער פאַרגעסען זאָגען, ווי אזוי געהער זיך אָן ריזעלע מיט איהר מאַן אַ קרוב? אָט וועל איך אייך דערצעהלען! אייער באַבע חנה'לע פון קאָרסישעוו האָט געהאַט אַ פעטער אין מעזשביזש, האָט ער געהייסען נח...

— סקאָצעל קומט! — שלאָגט זי איבער דער מאַן. — זי איז פאַרפּאָהרען אַזש קיין מעזשביזש צום פעטער נח! לאָז מיך, וועל איך זיי קלאָר מאַכען די משפּחה אַקוראַט. הקיצור, אייער זיידע דענ'ס אַנדערע שוועסטער זיסעלע האָט געהאַט אַ מאַן פון הוליי-פּאָלי, רב לוי'ניו האָט מען איהם גערופּען; האָט זי ניט געהאַט קיין קינדער, האָט זי זיך מיט איהם גע'גט, און האָט חתונה געהאַט דאָס אַנדערע מאָל, פון מאַנעסטרישטש, פאַר איינעם אַ געוויסען רב נפתלי מאַנעסטרישטשער, און האָט געהאַט מיט איהם אזוי גרויס ווי פינף זיהן מיט זיעבען טעכטער...

— פונקט קאָפּויר! — שלאָגט איהם איבער דאָס ווייב. — זיער בען זיהן מיט פינף טעכטער.

— מיין איך זיעבען זיהן מיט פינף טעכטער (ער צעהלט אויף די פינגער): ברוכ'על, היימ'על, יענקעלע, הערצעלע, בערישעל, פישעלע, יוסעלע, און עטעלע, רבקה'לע, האַדעלע, פייגעלע, קרייני-דעלע, — אזוי דאַכט זיך? איז ברוכ'על געשטאַרבן, און יענקעלע האָט חתונה געהאַט קיין קאָרסישעוו, גענומען ריזעלע דער מוהמע נחמה'לע'ס, וואָס געהער זיך אָן אייער זיידען רב מדרכי'לע איין אייגענע פלימעניצע; האָבען זיך, הייסט דאָס, דער זיידע מיט דער באַבע משרד געווען, — איהר פאַרשטעהט, ווי עס קייטעלט זיך? ס'איז געקניפט און געבונדען! זאָגט אפשר, אז ניין?

— יאָ, — זאָג איך — ס'איז געקניפט און געבונדען. וואָס גע-הער עס זיך אָבער אָן מיט אייך? ווער זענט איהר?

— הערט זשע ווייטער! — מאַכט ער צו מיר. — אָט דער נפתלי מאַנעסטרישטשער, וואָס איך האָב אייך געזאָגט, האָט דאָך

א באבע, וואָס ווייסט איהר? וואָס ווייסט איהר, וואָס פאַר אַ זיידען מיט אַ באַבע איהר האָט געהאַט!
— איך ווייס, — זאָג איך — אַז איך האָב געהאַט אַ זיידען מיט אַ באַבע. זאָגט, ווער זענט איהר?

— אָט וועט איהר באַלד האָרען. — מאַכט ער און פערקאָמטשעט די אַרבעל כמעט ביז די עלענבויענעס און נעמט זיך אָן ביי דער באַרד און שאַקעלט זיך און רעדט מיט אַ ניגון און מיט אַ שמייד-כעלע: — אייער זיידע רב מרדכי'לע איז אַליין געווען אַ קאַרסי-שעווער, פון קאַרסישעו, און האָט געהאַט אין קאַרסישעו צוויי שוועסטער האָט ער געהאַט: נחמה'לע און זיסעלע; האָט די נחמה'לע געהאַט צוויי מאַנען, צוויי מאָל, הייסט דאָס, חתונה גע-האַט; דאָס ערשטע מאָל טאַקי פון קאַרסישעו פאַר ליבעלע קאַר-סישעווער, אַזוי האָט מען איהם גערופען; און דאָס אַנדערע מאָל האָט זי חתונה געהאַט פאַר רב שמחה'לען, טאַקי וויעדער פון קאַר-סישעו; און דער רב שמחה'לע קאַרסישעווער, אַז ער האָט חתונה געהאַט, הייסט דאָס, פאַר דער מוהמע נחמה'לע, איז ער געווען איין אַלמאן איז ער געווען, — הערט זיך נאָר צו מיט קאַפּ! דאָס ערשטע ווייב זיינס איז אויך געווען אַ קאַרסישעווער, זי האָט געהייסען דבורה'לע, און זי איז געווען, דבורה'לע הייסט דאָס, טאַקי דעם זיידענ'ס איין אייגענע, איהר פאַרשטעהט? האָט זי דער זיידע אַייערער חתונה געמאַכט, איהר הערט צי ניין, פאַר זיינעם אַ שוואַג-ער, טאַקי רב שמחה'לע, בשעת ער איז נאָך ניט געווען זיינער אַ שוואַגער; און ערשט נאָכדעם, אַז די דבורה'לע איז געשטאַרבען, האָט דער שמחה'לע גענומען אייער זיידענ'ס שוועסטער, די מוהמע נחמה'לע, און האָט געהאַט אַ טאַכטער, האָט ער איהר אַ נאָמען גע-געבען ריזעלע, נאָך זיין מאַמע ריזע, וואָס זי איז געווען טאַקי אייער זיידענ'ס אַ מוהמע; האָט די ריזעלע רב שמחה'לעס נאָכ-דעם חתונה געהאַט פון מאַנעסטרישטש, טאַקי פאַר איין אייגענעם פון דער באַבע'ס צו, מאיר'על האָט ער געהייסען, — איהר פאַר-שטעהט, ווי דאָס געהט? ס'איז געקניפט און געבונדען!

יז.

[דאָס פאַרמאָלט. — נעקניפט און געבונדען. — אַ מעשה צוהו אייו עק.]

איך געה'צו צום פאַרפּאָלק און טרעף זיי זיצען שטאַרק פער-
שוויצט פון דעם טיי. ער טראָגט אַ סאַמעטענעם קאַשקעט מיט אַ
גאַנץ ברייטען דעניק, און זי — אַ פאַריק מיט אַ ווייסען שרונט.
ביידע זענען זיי גוט געפאַקט, וועגען אינאיינעם בלאַגזומא אַ פּוּד
פּופּצעהן אָדער זעכצעהן. איך זען מיך צו צו זיי, איך פּערבינד
מיט זיי אַ שמועס: דאָס, יענץ, פּוּן וואַנען פּאַהרט איהר און
ווער זענט איהר?

— ווען מיר זענען? — מאַכט צו מיר דער מאַן און ווישט
זיך דעם שווייס מיט דער קאַפּאַטע. — אָט וועט איהר באַלד האָר-
בען. נאָר קודם-כּל, זאָגט מיר, וואָס איך וועל אַייך פּרענען: ווי
אַזוי האָט געהייסען דער זיידע אַייערער פּוּן דער מאַמע'ס צד, ניט
רב מרדכי'לע?

— רב מרדכי'לע. — זאָג איך.

— שוין געשטאַרבען? — פּרעגט ער.

— אַהאָ! — זאָג איך. — שוין לאַנג געשטאַרבען!

— ברוך דיין אמת! — מאַכט ער און שאַקעלט מיט'ן קאַפּ. —

טפּר-פּרופּו! אַיין עהרליכער איד, אַייך צו לענגערע יאָהר, און
אַ מופּלג בתורה! אויף איהם מעג מען טאַקי זאָגען: זכר צדיק
לברכה! נו, און די באַכע חנה'לע וואָס מאַכט?

— אויך געשטאַרבען.

— לאָז זי האַבען אַ ליכטיגען גן-עדין, אויך געווען אַ כּשר'ע

אירינע! — זאָגט ער און דרעהט זיך אויס מיט'ן פּנים צום ווייב: —

דו האַסט זיי ניט געקענט, ווייסט דו ניט, וואָס דאָס איז געווען
פאַר אַ רב מרדכי'לע און פאַר אַ חנה'לע! הערט איהר (ער דרעהט
זיך אויס מיט'ן פּנים צו מיר), איהר האָט געהאַט אַ זיידען מיט

דאָקטאָר — דאָקטאָר! דאָקטאָר — דאָקטאָר! דער דאָקטאָר איז ערגיץ אין אלדי שוואַרצע יאָהר, הינטער'ן שטערמעל! נאָר ס'איז עפּים אַ תּירוץ? דער דאָקטאָר זאָל מיר זיין! איך האָב איהם אַראָפּגעבראַכט, דעם שענעם דאָקטאָר, און אז איך בין געקומען מיט'ן דאָקטאָר, האָב איך זי שוין געטראָפּען — וואו איך האָב ערגיץ אַ שונא — אָהן לשון, די אויגען אַרויף. „טאָכטערעל, האָסט מיר דערקענט?“ — ווער? וואָס? וועמען? רעד צו דער וואַנט! און ביז טאָג איז זי ניט געוואָרען! איין אויסחאַפּעניש, משטיינס געזאָגט, געקומען אויף איהר! אַ שענע, אַ געזונטע, אַ ליכטיגע, ווי אזוי לעגט מען אַזעלכעס אין דער ערד אַריין?!”

און יענטעל דער מוהמע זלאַמע'ס צעוויינט זיך, ווי אַ קליין קינד, און איך, אויף איהר קוקענדיג, פיהל, אז עס שטיקען מיך די טרערען. — וואָס איז? וואָס איז דער געוויין? — רופט זיך אָן צו מיר מיין חיה'עמעל און געהט-צו צו מיר.

איך וויל איהר ענטפּערען, קאָן איך ניט אויסרעדען קיין וואָרט. איך שלינג די טרערען. איך נעם זיך אָן מיט כח און זאָג:
— נעבאָך אַ קינד ביי איהר געשטאָ... אַ מיידעל פון דרייצעהן יאָה...

— שוין לאַנג? — פרעגט חיה'עמעל ווי דערשראָקען.
— שוין אַ יאָהר נייען, אָדער צעהן. — זאָגט יענטעל און רופט זיך אָן צום פעטער זלמן: — טאטע, וויפיעל איז שוין, אז סאָסעל איז געשטאָרבּען? דו באַדאַרפסט וויסען אַקוראַט.
— פון אַווריטש? — זאָגט דער פעטער זלמן. — פון אַווריטש אהער מיט דער אַקס רעכענט זיך אַ ווערסט דריטהאַלבען הונדערט, און אפשר טאַקי אַלע דריי הונדערט, האַ? ...

בכדי איך זאָל ניט אויסשיסען קיין געלעכטער, פערליר איך די בריל, בויג זיך אָן און לאָז מיר געהן אויף דער וועראַנדע מקבל-פנים זיין די איבעריגע געסט, וואָס זיצען און טרינקען טיי פון די שאַלען, בלאָזען און קוויקען זיך.

זי איהם איבער; הויבט זי אָן דערצעהלען, שלאָגט ער זי אי-בער — אַ מעשה אָהן אַיין עק! דו הער בעסער אויס מיך; מיר זען נען דאָך יאָ אייגענע געשוועסטערקינדער!

און יענטעל דערצעהלט מיר אויס איהר ביטער האַרץ, ווי אַזוי ס'איז איהר נעבאָך איצט זעהר ניט גוט די צייט, דאָס הייסט, גוט איז איהר קיינמאָל ניט געווען, פון דער ערשטער מינוט אָן נאָך איהר חופּה האָט זי נאָך, זאָגט זי, קיין גוטען טאָג ניט פּערזוכט; נאָר גאָרנישט, ווי זאָגט מען, ס'איז געווען „נומער ערגער“. נאָר פון אַ צייט, זאָגט זי, אז סע געהט איהר אַלע מאָל ערגער און ער גער, און איצט איז איהר אַזוי שלעכט, אַזוי שלעכט! אז פּער-דיענען, זאָגט זי, פּערדיענט זי גאָרנישט, און דאַרפּען דאַרף מען אַ סך! און דערצו איז פאַרהאַן, זאָגט זי, זייטיגע צרות און וועהר טיגען: דאָס איז אַ פּריזיוו, און דאָס איז אַ קינד אויף התונה מאַכען, און דאָס פאַלט אַ בהמה, און דאָס ברענט-אַפּ די קלייט. מע ראַטעוועט ניט אַרויס, זאָלסט זאָגען — אַ פאַרעם! איז שוין, דאַכט זיך, גוט אַרום און אַרום, אַיאָ? לעגט זיך אַוועק אַ מויד פון קרוב דרייצעהן יאָהר, אַ שענע, אַ ריינע, אַ גלאַטע, אַ מחיה'דיגע, און שטאַרבט אַוועק! סאָסעל האָט זי געהייסען, טאַקי נאָך דער מוהמע סאָסיע, געווען תמיד געזונד און שטאַרק, קיינמאָל ניט געוואוסט אַ פינגער זאָל וועה טהון, און פּלוצים קומט זי צו געהן פּונ'ם מאַרק, שטעלט אַוועק דעם קאַשיק, דאָס פנים טוידט, ווי די וואַנד, „וועה איז מיר, טאַכטער, וואָס איז דיר?“ — „גאָרנישט — זאָגט זי — דער קאַפּ טהוט מיר עפּים וועה“. איך טהו זי אַ טאַפּ ביי'ם קאַפּ — אַ העליש פייער! „לעג זיך צו, טאַכטער, אויף אַ וויילע, איך וועל אַ לויף טהון צום דאָקטאָר“. — „וואָס טויג דיר, זאָגט זי, מאַמע, דער דאָקטאָר? איין עבירה אַ צווייער, ס'וועט מיר איבער-געהן! לאָמיר בעסער, זאָגט זי, אויסזאַלצען דאָס פּלייש און אָנ-שיילען קאַרטאָפּליעס“... איך זעה אָבער, אז דאָס קינד עקט זיך, הער איך זי ניט און לעג זי אַריין מיט גוואַלד אין בעט אַריין, וועה איז מיר, און לויף אַוועק צום דאָקטאָר! וואו איז דער דאָקטאָר?

בויבעריק. וואָס טהוסט דו אין בויבעריק, האָ? אויף זומער, הייסט דאָס, האָ? זאָנסט עפּים?

— ער דערהערט ניט. — מאַכט צו מיר יענטעל. — זינט די מאַמע, מיר צו לענגערע יאָהר, איז געשטאַרבען, איז ער, ניט פאַר דיר געדאַכט, געוואָרען טויב, אָבער ווי אזוי מיינסט דו טויב? ווי די וואַנט!

— ס'איז דאָ, הערסט דו, אויסגעצייכענט גוט! האָ? — שרייט צו מיר דער פעטער זלמן אויף אַ קול, גלייך ווי איך וואָלט דאָ גע-ווען דער טויבער, ניט ער. — איך זאָג דיר, הערסט דו, ס'איז דאָ איין אַנטיק! ממש אַ גן-עדן! האָ? איך רעכען דאָ, אַמירצה-השם, פאַרברענגען אַ וואָך צוויי אָדער דריי, האָ?

— מיר האָבען געוואָלט פאַרפּאָהרען אויף אַ סטאַנציע, — זאָגט יענטעל און פערענמפערט זיך — האָט זיך דער טאַטע אייני-געשפּאַרט — נאָר אַהער; דו וועסט זיך באלעדריגען, זאָגט ער, טאָ-מער שטעהען מיר ביי אַ פרעמדען; איך בין דאָך איהם, זאָגט ער, אַ לייבליכער פעטער, עס פאַסט ניט!

— און ווער איז יענז פאַרפּאָלק? — זאָג איך און ווייז אָן אויף אַ אירען מיט אַ אירינע, וואָס זיצען אויף דער וועראַנדע און טרונקען טיי פון די שאַלען, בלאָזען און קוויקען זיך.

— לאַמיר אזוי וויסען ביזו! — זאָגט צו מיר יענטעל שטי-לערהייר און נוישט זיך די ליפען און קוקט אויפ'ן פאַרפּאָלק. — ס'איז, ווייזט אויס, מאַן און ווייב; זיי זענען געפּאָהרען מיט אונז פון הוואַסטעו אין איין וואַגאָן, האָבען מיר זיך צערעדט, ווי גע-וויינטליך, אונטערוועגענס: וואוהין פּאָהרט איהר? וואוהין פּאָהרט איהר? אַהין-אַהער — בקיצור, זיי זענען געוואָהר גע-וואָרען, אַז מיר פּאָהרען צו דיר, און אַז דיר איז איצטער, קיין עין-הרע, די צייט גוט, דו פאַרשטעהסט?... זיי זענען, זאָגען זיי, מיט דיר קרובים, און נאָהענטע קרובים. פרעג איך: ווי אזוי? זאָגען זיי: „ס'איז געקניפט און געבונדען“. נאָר ווי אַרום און ווי אזוי — קאָן מען ביי זיי ניט וויסען; הויבט ער אָן דערצעהלען, שלאָגט

„שוין לאנג שטיל געווען!“ — טראכט איך מיר און לאָז מיך געהן אויף דער דאטשע, קומט מיר אַקעגען איין אַלטער איד מיט אַ טויזנט פנים, מיט איינגעפאלענע באַקען און מיט אַ גרויסער באַרד, און נעבען איהם שטעהט אַ נידעריג ווייבעל מיט אַ רויטער נאָז און מיט אַ געלער זיידענער פעטשיילע, פערלענט אַרונטער די אויהערען, און מיט אַ וואַרעמער שאַל אויף די פלייצעס, האַטש אין דרויסען איז ניט אזוי קאַלט. דאָס ווייבעל טהוט זיך מיר אַ מאַרנעם בויג, אַ וויש די נאָז מיט צוויי פינגער און אַ זאָג מיט אַ זיס שמייבעלע:

— האָסט מיך ניט דערקענט? געה שוין, געה! איך בין דאָך יענטעל דער מוהמע זלאַטע'ס! און דאָס איז דער טאַטע מיינער, דיין פעטער זלמן. ער איז שטאַרק פאַרעלטערט געוואָרען, איאַ? איך האָב זיך שוין באַקענט דאָ מיט אַלע דיינע קינדערלעך, איינס שענער פונ'ם אַנדערען, קיין עין-הרע ניט!

— שלום-עליכם, פעטער! — זאָג איך צום פעטער זלמן. — פון וואַנען קומט איהר אָן?

— מחיה נפשות! — ענטפערט מיר דער פעטער זלמן אויף אַ הויך קול און מאַכט מיט די ליפּען, ווי אַ מענש בשעת ער עסט און האָט הנאה. — בעסער, הערסט דו, קאָן שוין גאָרנישט זיין! וואָס-זשע מאַכסט דו גוטס? האָ? שוין לאַנג, הערסט דו, ניט געדזעהן זיך? אוראי אַ יאָהר צוויי און צוואַנציג, האָ? און אפשר מעהר? שאַ, שאַ, איך וועל דיר באַלד זאָגען! וויפיעל האָבען מיר פון יענטעל'ס חתונה? האָ? פונקט פון איהר חתונה אָן האָר בען מיר זיך ניט געזעהן! וואָס-זשע מאַכסט דו עפּיס אין געזונט, האָ? ווי געהט דאָס דיר אין די געשעפטען, האָ?

— דאַנקען גאָט. — זאָג איך. — נו, און איהר וואָס מאַכט?

— גלייך פון אַווריטש, פון דער היים, הייסט דאָס! — מאַכט ער צו מיר אויף אַ קול. — געווען ביי דיר אין שטאָרט, געקלאָפּט אין דער טיר, מע עפענט ניט! הקיצור, מע זאָגט, דו ביזט אין

לויפערײ מיט אַ געשפּרינגערײ איבער קעפּ — ערדציטערניש! דאָ
 קוקט מען שוין ניט אויף קיין כבוד. אַ איד, אַ כריסט, מיט וואָגן-
 צעם, אָהן וואָנצעס, עס מעג זיין אפילו אַ דאַמע — שטיקט מען זי
 און מע קוועטשט זי אזוי צענויף, אז עס געהט איהר שיער ניט
 אַרויס די נשמה; אָדער אויב זי זיצט, זעצט מען זיך איהר אויפ'ן
 שוויס, און לאָז זי פּרובען זאָגען, אז זי וויל ניט... בעדאַרף מען
 היטען די קעשענעס, און דעם זייגער איז גלייכער לאָזען אין דער
 היים. אז איהר וועט פּאָהרען אין יעהופּעץ אויפ'ן טראַמוויי מיט אַ
 גאָלדענעם זייגער (ער מעג זיין אַ זילבערנער, איז אויך נישקשה),
 וועט איהר האַבען, איך בעט איבער אַייער כבוד, אַ פּייג, ניט קיין
 זייגער...

טז.

[געסט. — אַ לייבליכער פעטער. — יענטעל דער מוהמע זלאַטע'ס. — אומזיסטע
 טרערען.]

געקומען צו פּאָהרען פון שטאָרט אַ פּערברענטער, אַ פּער-
 שרפּה'טער, אַיין אויסגעמוטשעטער, אַ הונגעריגער, לויפּען מיר
 אַקעגען די קלענערע קינדער מיט אַ גדולה:
 — פּאַפּאַשאַ! גאָסט! או נאָס גאָסט! *
 — גאָט ליעב דיר מיט דיינע געסט, סקאַצעל קומט! — זאָגט
 צו מיר מיין ווייב. — די משפּחה דיינע! געוואָהרע געוואָרען, אז
 דו האָסט פּאַרדיענט געלט, האַבען זיי זיך צעלאָזט פון דער גאָרער
 וועלט! וואו זענען זיי געווען פּריהער, ניט היינט געדאַכט, אז דער
 דלות האָט געפּייפּט אין אַלע ווינקעלעך? ...

* טאַטע, געסט!

דער רויטער: טפול איך מיון טאקי דעמב! די בעס-
טע, די גרעסטע דעמבעס! ארוי לכנון! יעדער דעמב איז אזוי
גרויס, אז ס'איז אונמעגליך איהם צו האקען.

דער שווארצער: און א הויף איז פארהאן אין דער
אימעניע? מיון פריץ באדארף א הויף, און א שענעם הויף.

דער רויטער: נאך א מין הויף! א הויף צו א הויף
איז ניט גלייך. פארשרייבט, זייט מוחל, א פאלאץ פון עטליכע
און צוואנציג חדרים — וואָס זאָג איך? פון עטליכע און דרייסיג!
איהר מענט שרייבען אלע פערציג — עלי ועל צוארי.

דער שווארצער: און א טיך? מיון פריץ האָט לייעב,
ט'פריץ זיין ביי דער אימעניע א טיך.

דער רויטער: נאך א מין טיך! א גרויסער, א טיער-
פער, מיט פיש א סך! אָט איז די אימעניע, אָט איז דער טיך!
(ער בעווייזט איהם אויף דער האַנד, וואו איז די אימעניע און וואו
איז דער טיך).

דער שווארצער: ווי אזוי פאָהרט מען אַהין? מיון
פריץ וויל, עס זאָל זיין נאָהענט צו א באַהן.

דער רויטער: נאך א מין נאָהענט! שרייבט א האַלב
ווערסט — וואָס זאָג איך א האַלב ווערסט? א פערטעל ווערסט,
עטליכע טריט פון דער סטאַנציע; אָט איז די סטאַנציע, אָט איז
די אימעניע (ער בעווייזט איהם אויף דער דלאָני, וואו די אימעניע
איז און וואו איז די סטאַנציע)...

— שאַט, מיר זענען שוין באַלד אין יעהופּעץ! — רופט זיך
אן איינער פון דער „חברה“ און האַפט זיך אויף פונ'ם אָרט און
איז אָנגעברייט לויפּען פּערחאַפּען איין אָרט אינ'ם טראַמוויי. און
נאָך איהם — דער גאַנצער עולם.

פּערחאַפּען איין אָרט אינ'ם טראַמוויי איז נאָך מעהר בריה'—
שאַפט, ווי פּערחאַפּען איין אָרט אויף דער באַהן. דאָ ווערט אַ גע-

דער שווארצער: איך באדארף האָבען אין פּאָדאָליער גובערניע.

דער רויטער: שרייבט אין פּאָדאָליער גובערניע אזוי גרויס ווי דרייצעהונדערט דעסיאַטין ערד.

דער שווארצער: דרייצעהונדערט דעסיאַטין איז ווינציג.

דער רויטער: שרייבט זשע אַכצעהנע-הונדערט דעסיאַטין.

דער שווארצער: אַכצעהנע-הונדערט איז אויך ווינציג. איך באדארף האָבען, ס'זאָל זיין האָטש דריי טויזענד.

דער רויטער: שרייבט זשע דריי טויזענד פיער-הונדערט דעסיאַטין ערד „טשערנאָזיאַם“...

דער שווארצער: הוילע ערד טויג מיר ניט. איך באדארף האָבען אַביסעל וואַלד אויך.

דער רויטער: בתוכם איז פארהאן זעכס הונדערט דעסיאַטין וואַלד.

דער שווארצער: זעכס הונדערט איז ווינציג. איך באדארף, לכל הפחות, טויזענד דעסיאַטין וואַלד. מיין פריי, פאר-שטעהט איהר, האָט ליעב וואַלד.

דער רויטער: מיין איך — טויזענד צוויי הונדערט דעסיאַטין וואַלד...

דער שווארצער: וואָסער וואַלד זאָל איך שרייבען? דער רויטער: וואָסער וואַלד? סאָסנע-וואַלד, דער אמת'ער סאָסנע-וואַלד, וואָס מע פרעגט אויף איהם! סאָסנעס גרוי-סע, גלייכע, איינס און איינס! איהר האָט נאָך אַזעלכע סאָסנעס, גלויבט מיר, ניט געזעהען!

דער שווארצער: סאָסנעס טויג מיר ניט; איך באדארף האָבען דעמב.

אויף אַ רעמיוז | בקיצור, איך האָב זיך צעהיצט און האָב גע״
פטר׳ט אַ קערבעל זעכציג, און האָב דעמאָלט אָנגעשטאַלטען רב לייב׳
לען, ס׳זאָל נאָר פאלען אין ים אַריין!...

— זייט זשע מוחל, וואָס איך וועל אייך פרעגען — רופט זיך אָן
אַ אידעל מן הצד: — איך בין אַליין אַ זוועניראָדקער; מע שפיעלט
ביי אונז אין זוועניראָדקע אויך אָפטליך אין „סטוקעלעקע“; דאָס
הייסט, מיר שפיעלען אין אַלע שפיעלען, נאָר מעהרסטענטייל שפיע״
לען מיר אין „סטוקעלעקע“; איך בעט אייך, מאַכט מיך קלאָר, וואָס
הייסט דאָס גענאָנגען „אַ״לאַ לייב“?

— „אַ״לאַ לייב“ ווייסט איהר ניט וואָס הייסט? — גיט איהם
צו פערשטעהן איינער פון דער קאָמפּאָניע. — אָט וועל איך אייך
קלאָר מאַכען: ביי אונז אין יעהופּעץ איז פאַרהאַן איינער אַ גע״
וויסער לייב, „אַ גוטער ברודער“, אַ קאָבלעפעל אין שטאָדט; האָט
ער געמאַכט אַ תקנה, אז מע שפיעלט אין „סטוקעלעקע“, און איינער,
למשל, געהט „בלינד“, און דער אַנדערער — „געזעהען“, געהט די
לעצטע האַנד אויך „בלינד“, ווערד דאָס אָנגערופּען „אַ״לאַ לייב“.
היינט פאַרשטעהט איהר שוין דעם שכל?

— נו? — פרעגט דער זוועניראָדקער און ציהט אויס דעם
האַלז. — איז דאָס טאַקי עפּים אַ סגולה?
— אזאַ יאָהר אויף לייבען! — ענטפּערט איהם יענער, און
דער גאַנצער עולם לאַכט.

* * *

שטיל אין אַ ווינקעל האָבען זיך פּערקלויבען צוויי אידען, איי-
נער אַ רויטער, דער אַנדערער אַ שוואַרצער. דער רויטער האָט פּער-
ריסען דאָס היטעלע אַרויף, די אַרבעל פּערקאַטשעט, קוקט אויף אַ
בריל, שוויצט און רעדט. דער שוואַרצער האַלט אַ שטיפּטעל מיט
אַ ביכעלע און שרייבט.
ד ע ר ר ו י ט ע ר : פאַרשרייבט, זייט מוחל, אַ אימעניע אין
חערסאָנער גובערניע...

וואָס ער לאָזט אַרויס אַזוי ווינציג צוקער אויפ'ן מאַרק. איטליכער
בעווייזט זיין חשבון, און איטליכער זאָגט, אַז ווען ער זאָל זיין
מיניסטער, וואָלט ער בעסער געמאַכט...

* * *

נאָר נישט אַלע, וואָס זיצען אין וואַנאָן, אינטערעסירען זיך מיט
וועכעלעך, מיט בענק און מיט צוקער; פאַרהאַן אַזעלכע, וואָס
רעדען נאָר פון עפּים אַנדערש.

— אַט וועל איך אייך דערצעהלען אַ שענע זאַך. — זאָגט איי-
נער. — מיר האָבען נעכטען געשפּיעלט אין „זעכס-און-זעכציג“ פון
גאַנץ פּריה ביז זויגער צוויי ביינאַכט; ס'איז מיר נישט גענאַנגען
די קאַרט, זאָל גאָט שומר ומרחם זיין! קויף איך, ווער איך באַ-
גראָבען! קויף איך ניט, ליגט גאָלד! דערווייל טרעפט זיך, עס
קומט מיר אָן דאָס קערטעל, דינג איך מיך אין טאָג אַריין! הקיצור,
מע האָט מיך אַריינגעטריבען אין אַלף השּׁשי אַריין, אַזוי גרויס ווי
הונדערט פינף און פּערציג! וואָס האָב איך געהאַט? איך האָב
געהאַט, הערט זשע, מלך, אויבער, מלכה, נייענטעל — פּיק, און טויו,
אויבער, מלכה — טרעף. איז זיך מיישב די „ערשטע האַנד“, דער
רוח זאָל זי נעמען, און געהט אַרויס מיט'ן קעניג טרעף. לעג איך
דאָס צעהנטעל, שלאָגט מען איבער מיין וואַלעט קאָזיר, און איך
בלייב אַהן איינס, און שטעל אַ רעמיוז! ווי געפּעלט אייך אַזאַ
שלאַק? איך האָב געמיינט, איך וועל זיך אַ מעשה אָנטהון! פּונקט
הונדערט פּיער און פּערציג, ווי אין אַפּטייק!

— שאַט! איך וועל אייך בעסער דערצעהלען, וואָס איך
האָב געהאַט! — רופּט זיך אָן נאָך איינער. — מיר זיצען אַמאָל
בקאָמפּאַניע און מיר שפּיעלען אין „סטוקעלקע“. ווינטער איז דאָס
געווען, אים חנוכה, פּונקט צום פינפטען ליכטעל. פאַרגלוקט זיך
מיר געהן „בלוינד“, „אַ-לאַ לייב“, און קויף מסתמא „שרנא“, און
ווער באַגראָבען. איז, דאַכט זיך, גוט? ווער איך אין כּעס און
געה נאָך אַ מאָל „אַ-לאַ לייב“, און קויף וויעדער אַ מאָל „שרנא“

סען, און נאָך מעהר זענען געשטאַנען מחילה אויף די פיס. דער עולם האָט זיך צעשלאָגען אויף רעדלעך און מע האָט געשמועכט פון געשעפט: דער פון די בענק — די בענק זעצען-אָן; דער פון וועכסעלעך — ער האָט אַ גוט וועכסעלע.

— וואָס ווערד אָנגערופען ביי אײך אַ גוט וועכסעלע? — פרעגט איינער.

— אַ גוט וועכסעלע — ענטפערט איהם דער אַנדערער — הייסט אזא וועכסעלע, וואָס האָט גע'התמ'עט אַ „בטוח“, נאָר אזא „בטוח“, וואָס האַלט ביי אָנזעצען, איהר פאַרשטעהט? ... ביי אזא וועכסעלע קאָן מען גוט פאַרדיענען! ... אַט האָב איך ערשט נעכטען נעמאַט צוויי וועכסעלעך אַזעלכע, און דוקא אין וואַלד, ליבענדיג אין האַמאַק!

— ס'איז בלאַטע! — ענטפערט איהם יענער. — וואָס פאַר דיענט מען ביי וועכסעלעך? פאַרדיענען פאַרדיענט מען ביי צוקער! אַט האָט נעכטען יענקעלע „געמאַכט“ הונדערט טויזענד פוד צוקער. — יענקעלע האָט „געמאַכט“ הונדערט טויזענד פוד צוקער? — טהוען אַ פרעג עטליכע מיט אַ מאָל, ווי דערשראָקען. — ווי טייער? ווער האָט געקויפט? ווער האָט פאַרקויפט? ...

און עס געהט אַוועק אַ לאַנגער שמועס פון צוקער, און מע רעכענט אויס, וויפיעל יענקעלע מיט דער האַליאַסטער האָבען היינט טינען חודש „געמאַכט“ צוקער.

— איך האָב מורא, אויב ניט זעכס מאָל הונדערט טויזענד פוד, דער רוח זאָל זיי נעמען! — זאָגט איינער.

— איך האָב מורא, אויב ניט מעהר! — זאָגט דער אַנדערער מיט אַ זיפּץ. — זיי זאָלען דאָס נאָר אויסקרענקען, רבונו של עולם! ...

און דאָרט, אַ ביסעל העכער, זיצען די „מאַכערס“ אַליין, און שמועסען פון צוקער, צי ס'זעט זיין טייער, צי ס'זעט זיין וואַלד-וועל. איטליכער זאָגט זיין מיינונג, געוויינטליך, פונקט דעם היפּך, וואָס יענער זאָגט, און מע הויבט אָן קריטיקירען דעם מיניסטער.

של-עולם, מחמת זיי זענען פער'משפט געוואָרען, זיי זאָלען פאַר זייערע גרויסע זינד אָפקומען אויף דער וועלט, לעבעדיגערהייד זיך פּרעגלען אין גיהנום, זיך בראַטען און ברענען אַ גאַנצען טאָג אין שטאָרט אויף דער היץ, אַרומלויפּען, ווי די פּער'סמ'טע מיז, הין און צוריק, אָנגעלאָרען מיט פּעקלעך, בינטלעך און פּאַפּיערענע פּיר דעלעך, עסען מכות, ניט שלאָפּען, שטענדיג קוקען אויפ'ן זייגער, לעבען אין פּחדים, ציטערען, מע זאָל חלילה ניט פּערשפּעיגן די באַהן...

נאָר אַז מע קומט זיך צענויף צווישען מענשען, בעדאַרף מען זיך בעריהמען מיט דער דאָטשע, אַז ס'איז נאָר איין אַנטיק אין דער וועלט; דער עיקר איז די „לופט“: די „לופט“ איז מחיה נפשות, איין אמת'ער גן-עדן!

און זיי זענען אַזוי געוועהנט געוואָרען מיט'ן דאָזיגן „גן-עדן“, אַז זיי מיינען שוין, אַז סע קומט זיי טאַקי... זיי בעקלאָגען זיך שוין נאָר ניט, זיי זענען ווי די פּער'משפּט'ע אַרעסטאַנטען, וואָס ווייסען, אַז זיי מוזען אָפּזיין זייער שטיקעל צייט, איבערקומען דעם זומער, — וואָס זאָל מען טהון? זיי זענען דעריבער זעהר צופריעדען, אַז גאָט העלפט זיי, זיי פּערהאַפּען האָטש איין אָרט אין וואַנגאָן — דאָס איז אַזאַ גליק, וואָס ניט אימליכער קאָן דערצו גרייכען. מע בעדאַרף זיך שלאָגען איבער איין אָרט און מע בעדאַרף טאַקי האָבען אַ שטיקעל הצלחה אויך; וואָרום אַ מאָל מאַכט זיך, איהר האָט שוין גוט מלחמה געהאַלטען, קום מיט צרות איינ-גענומען דעם אָרט, קומט צו געהן איינער אַ גלוח מיט לאַנגע וואַנצעס, איהר ווייסט ניט, צי ס'איז אַ איד, צי אַ כריסט, און בעט אייך, איהר זאָלט זיך מטריח זיין — „פּאַזוואָלטי וואָס בעד פּאַקאָאייט!“ * ...

דער וואַנגאָן, וואוהין איך האָב מיך אַריינגעחאַפּט, איז געווען אָנגעשטויסען מיט בויבעריקער דאָטשניקעס; אַ סך זענען געווע-

* זיימיזשע מוחל.

דעם קיין בויבעריק אויף אַ דאָטשע I איך האָב געמיינט, אז די הקדשווייבער וועלען זיך פאַר מיר אַיינשמעלען, צום סוף האָט מיר די רעסטאָפּאָליער אויסגעוואָרפען, אז ס'איז ביי אונז אַ טרפה קיך, מילכיגס מיט פליישיגס איז ביי אונז, זאָגט זי, יחדיו... נאָר מעהר פון אַלעמען פאַרדריסט מיך אויף דער בלינדער, וואָס מאַנדעלשמאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר מיט ליאַפעס, עס זאָלען איהר נאָר אַרויס די אויגען, ליעבער נאָט I

— אז איהר וועט ניט אַנשטומט ווערען, — לאָזט זיך הערען אַ קול פון יענער זייט וואַנד — וועט מען אַיך צעפאַטשען די פּיסקעס I מע וועט ניט קוקען אויף אַייערע איבערגעוואַכסענע טעכטער, וואָס איהר זענט געקומען מיט זיי אַהער האַפען חתנים, און אויף אַייער מאַן, וואָס האָט געמאַכט אַיין אַפּערעלע און „געדאַפּט“ עטליכע טויזענדער I מאַהלט אַיך, זיי וועלען געדויערען ביי אַיך, ניט מעהר זאָל דער אידישער גלות געדויערען, פון אַסתר-תענית ביז פורים I מע האָט שוין געזעהען אַזעלכע גבירים אין יעהופּעץ, וואָס היינט פּאָהרען זיי אויף גומעלאַסטיקענע רעדלעך און מאַרגען נעהען זיי אָהן שטיוועל צו פּוס I...

„יאָ, — קלער איך מיר — דער פּריהמאָרגען אויף דער דאָטשע האָט זיך אָנגעהויבען ניט אין בעסטען. אַ שלעכטער סימן I“
איך זוך-אויס פאַר מיין ווייב אַ תּירוץ, אז איך בעדאַרף האָבען נויטיג אין שטאָרט אַריין, און לויף צו דער באַהן.

טו.

[דאָס אַפּקומעניש. — חידושים פון „זעכסאוויזעכציג“ און פון „סטוקעלעקע“. — ווי אזוי עס ווערד געמאַכט אַיין „אפּיס“ פון אַ „אימעניע“. — דער יעהופּעצער טראַטוואַי.]

די בויבעריקער דאָטשניקעס, וואָס פּאָהרען אַלע טאָג אין שטאָרט אַריין, האָבען, אַפּנים, שטאַרק פּערזינדיגט פאַר'ן רבּוּר

ביילע די שמש'טע זאָל ווערען אַ וואַסער־טרענערין! גענוג, אַז
איך באַדאַרף דיענען אויף דער עלטער! אַז אָך און וועה איז מיר,
אויף וואָס איך בין איבערגעקומען! מיין רפאל, עליר־השלום, זאָל
איצטער אויפֿשטעהן און אַ קוק טהון אויף זיין בתי־בבילע'ן, וואָלט
ער נאָך אַ מאָל געשטאַרבען!...

בתי־בבילע צעווייגט זיך, ווי אַ קליין קינד, עס פערקלעהט
מיר ביי'ם האַרצען, און איך רופֿ מיר אָן צו איהר:

— ווייסט איהר וואָס? — גיט מיר דעם עמער מיט'ן שטריק,
וועל איך מיר פֿרובען אַליין אָנציהען איין עמער וואַסער.

איך נעם דעם עמער, געה צום ברונען, דרעה מיט'ן שטריק
אַהער און אַהין אויף אַלע זייטען — עס געהט נישט! „אַפּנים,
ס'איז גרינגער דורכשלאַגען צעהן געשעפטען אין יעהופּען, ווי אָנ־
שעפען איין עמער וואַסער אין בויבעריק"... — אזוי טראַכט איך
מיר און טהו אַ וואַרף דעם עמער, גליטשט זיך אַרויס די שטריק
און פּוץ אין ברונען — ניטאָ ניט קיין עמער, ניט קיין שטריק, ניט
קיין וואַסער!

— וואָס עס האָט זיך מיר גע'חלומ'ט יענע נאַכט און הייַנ־
טיגע נאַכט! — זאָגט בתי־בבילע, — ס'איז אַ פֿרעמדער עמער
מיט אַ פֿרעמדער שטריק! ווער האָט איך געבעטען, איהר זאָלט
אַליין ציהען וואַסער? זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מייע
פּיס! אַ בעל־הבית זאָל זיך ליעב האַבען מישען אומעטום, אין
אַלע טעפּלעך! וואו וועל איך איצטער נעמען איין עמער? מיט
וואָס וועל איך זיך שטעלען קאַכען?

איך אַנטלויף פּוץ קיך, בעגענענט מיר מיין ווייב מיט אַ געוויין.

— נאָט איז מיט דיר, חיה־עטעל, וואָס וויינסט דו?

— אַ דאַטשע האָט זיך איהם — זאָגט זי — פֿאַרגלּוסט!
„לופּט" האָט זיך איהם געוואָלט אין בויבעריק! זאָלסט געווען
הערען, וואָס פֿאַר אַ „לופּט" איך האָב דאָ געהאַט פּוץ דייע שענע
אַריסטאָקראַטקעס! זיי האַבען מיר אָפּגעזידעלט, ווי מע זידעלט
אַ דיענסט! טאַקי כּדאי געווען, כלעבען, אַרויספֿאַהרען צוליב

— שאַ — זאָג איך צו איהר. — חיה-עמעל, פאָלג מיך, לאָז זיין שטייל! מיר זענען דאָך נישט ביי זיך אין דער היים! מיר זיצען דאָך עפּים אין בויבעריק, אויף אַ דאטשע!

— אַ דאטשע? — זאָגט מיין ווייב. — אַ גליק האָט מיך גע- טראָפּען! זי וואָלט דיר געמעגט פאַרברענט ווערען מיט נאַנץ בוי- בעריק, איידער מיר האָבען זי געדונגען! איך האָב איהם אָבער געזאָגט, מע דאַרף ניט קיין דאטשעס! האָט זיך איהם אָבער פאַר גלוסט נאָכשטופּען די קארעמע! אַלע אירען פּאָהרען קיין בויבע- ריק, דעריבער דאַרפען מיר אויך פּאָהרען! וואָס וואָלטט דו גע- טהאָן, אַשטייגער, ווען אַלע אירען זאָלען זיך אָפּשניידען די נעז? ... מיין ווייב זאָל לעבען אין געגליכען, להבדיל, צו אַ מאַשינע: אַז זי הויבט-אָן רעדען, זאָלט איהר זיך ניט פּרובען זי איבער- שלאָגען; זי וועט אַזוי לאַנג רעדען, ביז זי וועט זיך אַליין אָפּ- שטעלען... בשעת זי האָט זיך דאָ אויסגע'טענה'ט מיט די אַריסטאָ- קראַטקעס פאַר דער מויד, בין איך מיך דערווייל דורכגעגאַנגען צו דער קעכין, טאָמער וועל איך ביי איהר פּוועל'ען, אַז זי זאָל שטעלען זעם סאַמאָואַר; האָט זי מיר געגעבען אַ רעכטען פעטשאַטעק: „איך וועל מעגען וואַרטען, זאָגט זי, ביז זי וועט אויפשטעלען דעם סאַמאָואַר! דער סאַמאָואַר איז ניט איהר אַרכייט. ס'איז אַזוי אַזויך גענוג, זאָגט זי, אַז זי באַדאַרף זיך וואַלגערען, ווי אַ הונט, אין דרויסען, אויף דער שענער דאטשע זייערער! דאטשעס האָט זיך זיי פאַרוואָלט! זיי ווייסען שוין גאָרנישט וואָס אויסצוטראַכטען פאַר גרויס ראַסקאַש!“

— דאָס איז איין מאָל אַוועק, — זאָגט די קעכין — און דאָס אַנדערע, פאַר וואָס פּרעגט איהר מיך ניט, וואו וועל איך אַיך נעמען וואַסער?

— וואָס הייסט — זאָג איך — וואו? מיר האָבען דען ניט קיין ברונען אויף דער דאטשע?

— זאָל איך אַיך — זאָגט זי — געהן, הייסט דאָס, ציהען וואַסער? אַ ניט דערלעבען וועלען דאָס מיינע שונאים, אַז בתי-ה-

דערזעהען וויעדער א מאָל צוויי אידען, לאָז איך מיך שוין געהן אַקעגען זיי און וואַרט שוין ניט אויף קיין כבוד און רוף מיך אָן צו זיי:

— זייט־זשע מוחל, מיינע ליבע אידען, איהר זענט דאָך מסתמא היגע בעל־בתיים און דאַרפען דאַרפט איהר גאַרנישט, נאָר גלאַט אזוי, איהר ווילט וויסען, צי זענען דאָ ניט געווען ביי מיר נאָרוואָס קיין צוויי אידען, איינער מיט אַ פאַרעסאָל, דער אַנדער דער מיט אַ שמעקעל? זאָג איך אייך, אַז ס'איז ניט געווען ביי מיר קיינער, און איך ווייס ניט גאַרנישט, ניט פון קיין שוחטום, ניט פון קיין יעהופּעצער מלמדים, וואָס שרייבען אויף די בלעטער, ניט פון קיין אינטריגעס, ניט פון קיין תלמוד-תורה, ניט פון קיין מעות-חטין, ניט פון קיין באָד, און האָט אייך אַ גוטען תמיד! ... חיה עטעל, הייס געבען דעם סאַמאָואַר!

יד.

[אַפּגערעדט די מויד. — ניטאָ קיין טראַפען וואַסער. — מיר צעקריענען זיך מיט אַלע שכנים. — איך לויף אין שטאַרט אַרײַן.]

— דעם סאַמאָואַר, ווילסט דו, זאָל מען דיר געבען? — זאָגט צו מיר מײן ווייב. — נרנא, וועסט שוין מעגען וואַרטען אויף אַ סאַמאָואַר! מיר זענען געבליבען אָהן אַ מענטשען, אָהן אַ טראַפּען פּען וואַסער, אָהן לייב און אָהן לעבען! דינע יעהופּעצער אַריס־טאַקראַטקעס, ברענען זאָלען זיי דיר אויפ'ן פייער, האָבען היינטיגע נאַכט אַפּגערעדט אונזער מויד!

— וואָס הייסט — זאָג איך — זיי האָבען אַפּגערעדט די מויד? — וואָס זאָגט איהר אויף דעם תם? ער ווייסט ניט, ווי אזוי מע רעדט אָפּ אַ מויד? נעכאַך, אַ רהמנות אויף איהם! — מאַכט חיה־עטעל. — לאָמיר געהן האַטש אַפּשפּיעלען זיי אַ בייזען, אַ ווייסטען, אַ פינסטערען...

דעם... דאָס האָבען מיר נאָר אייך געזאָגט גלאַט אזוי, איהר זאָלט
וויסען. איהר פאַרשטעהט? ... א גוטען!

— א גוטען!

נאָך די צוויי אידען קומען אָן אַנדערע צוויי אידען, איינער
מיט אַ פאַרעסאָל, דער אַנדערער מיט אַ שטעקעל, און וויעדער די
אייגענע געשיכטע פון „מה טובו“:

— ווער זענט איהר? וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר,
און אַריינגעגאַנגען זענען מיר צו אייך גאַרנישט, גלאַט אזוי, אַ
פרעג טהון, צי זענען ניט געווען דאָ נאָרוואָס צוויי אידען, איינער
מיט אַ קאַפּעליש, דער אַנדערער מיט אַ קאַשקעט? זיי האָבען
מסתמא דערצעהלט גוזמות פון דער היגער תלמוד־תורה מיט די
זיעבען און זיעבעציג תלמידים, און האָבען פאַרענטפּערט דעם
שוחט'ס זוהן, אז ס'איז ביי אונז פאַרהאַן צוויי שוחטים, צוויי בתי־
מדרשים, צוויי פאַרטיעם, און האָבען מסתמא באַרעדט דעם מלמד
פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, געזאָגט אויף איהם,
אַז ער האָט ליעב כבוד, מאַכען אינטריגעס? אַיאָ, גלייך ווי מיר
זענען געווען דערביי? עך—עך—עך! וואָס ווייסט איהר, וואָס
ביי אונז טהוט זיך אָפּ! מיר זאָלען אייך וועלען דערצעהלען מכח
אונזערע „מעות־חטין“, מכח אונזער חברה „גמילות־חסדים“, וואָס
מיר האָבען געוואָלט איינפיהרען, און מכח דער היגער באָד, וואָס
מיר האָבען געוואָלט מאַכען, וואָלט איהר משוגע געוואָרען...

איך האָק זיי אָפּ און זאָג זיי, אַז איך בין זיי מוחל דאָס
„מעות־חטין“ מיט'ן „גמילות־חסדים“ מיט דער באָד, און אפילו
מיט'ן מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, — און
איך וויל ניט משוגע ווערען... געזעגענען זיי זיך אָפּ מיט מיר און
געהען אַוועק, נאָר עס קומען באַלד אָן אַנדערע צוויי אידען, ביידע
נידעריגע און ביידע מיט קאַשקעטלעך און ביידע מיט שטעקעלך.

יונגערמאן, הערט איהר, איז דוקא א לייטישער יונגערמאן; איהר קאנט פארשטעהן פון דעם אליין, אז ער גיט זיך אפ מיט אזא זאך. כלעבען, אזא גרויסע, אזא הייליגע זאך, ווי תלמוד-תורה! א קליי-ניגקייט — תלמוד-תורה! עס שטעהט ביי אונז געשריבען, מסתמא ווייסט איהר דאך, ו ת ל מ ו ד ת ו ר ה כ נ ג ד כ ו ל ם — וואָס קאָן שוין זיין גרעסער דערפון? קומען צו געהן צוויי אידען און זענען מבטל, גארנישט! די גאל קאָן דאָך נאָר צעזעצט ווערען! באשח וואָס? באשר ביי אונז זענען דאָ צוויי שוחטים, צוויי בתי-מדרשים, צוויי פארטיעס, — איז וואָס איינער טהוט, טהוט דער אנ-דערער קאפויר! און דערצו האָט זיך נאָך אַרײַנגעמישט דער מלמד פון יעהופעי, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, למאי מע האָט גע-עפענט אַ תלמוד-תורה אָהן איהם...

— געפינט איהר, הייסט דאָס, אז איך דארף ניט שטעלען אויף זייערע רעד, — זאָג איך — און איך זאָל דוקא יאָ געבען אויף דער תלמוד-תורה?

— וואָס איז שייך? — זאָגען זיי. — מיר קאָנען אייך דען זאָגען אַ דעה? אַוודאי איז דאָס אַ גרויסע מצוה אונטערהאַלטען אַרעמע קינדער, וואָס געהען אַרום בטל, נאַקעט און באַרוויס. און שטעלען דערויף, וואָס יענע וועלען אייך דערצעהלען לשון-הרע, זענט איהר ניט מחויב, וואָרום אונזער שטעדטעל איז, ווי איהר קוקט דאָס אָן, אַ קליין שטעדטעל און איין אַרעמס, נאָר פול מיט אינטריגעס, רכילות, קנאה, שנאה און וואָס איהר ווילט! מיר ווילען דאָ הלילה קיינעם ניט באַרעדען; נאָר גאַרנישט, ס'איז געקומען צו רעד — רעדט מען. האָט קיין פאַראיבעל ניט, וואָס מיר האָבען אייך אפשר דעקוטשעט. אַ גוטען טאָג!

זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק.

— מיר האָבען צו אייך אַ קליינע בקשה, איהר זאָלט ניט זאָגען קיינעם, אז מיר האָבען אייך דאָ דערצעהלט מכה צוויי שוחטים, צוויי בתי-מדרשים, אינטריגעס, דאָס, יענץ, לאָקש, בוי-

— אַ גוטען !

תיכף נאָך די צוויי אידען קומען צו געהן אַנדערע צוויי אידען :
איינער מיט אַ קאפעליש, דער אַנדערער מיט אַ קאשקעט.

— ווער זענט איהר ? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעל־יביתים זענען מיר.
— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס ?

— נאָרנישט ! מיר האָבען אייך נאָר געוואָלט אַ פרעג טהון.
צי זענען נישט געווען ביי אייך נאָרוואָס צוויי אידען ?

— איינער אַ נידעריגער — זאָג איך — און אַ גראַבליכער, דער
אַנדערער אַ הויכער און אַ דינליכער ?

— יאָ, יאָ, יאָ ! — זאָגען זיי. — האָבען זיי אייך נישט דער־
צעהלט פונ'ם שוהט'ס זוהן און פון דער היגער תלמוד־תורה ?

— וואָסער תלמוד־תורה ? — זאָג איך. — ס'איז דען ביי אייך
פאַרהאן אַ תלמוד־תורה אין בויבעריק ?

— נאָך אַ מין תלמוד־תורה ! — זאָגען זיי. — אזא שטיק גאָלד
זאָלען מיר האָבען ! די אידען האָבען אייך אפשר געזאָגט, אז ניין ?

— ס'איז דען פאַרהאן ביי אייך אַרעמע קינדער ? — זאָג איך
זיי.

— נאָך אַ מין אַרעמע קינדער ! — זאָגען זיי. — אזוי פיעל
טויענדער זאָלען מיר פאַרמאָגען מיט אייך אינאיינעם, וויפיעל

אַרעמע קינדער עס געהען אַרום ביי אונז נאַקעט און באַרוויס !
יענע צוויי אידען האָבען אייך אפשר געזאָגט, אז ניין ? ס'איז

דיר איין אַקציע מיט אַ אידען ! הערט איהר, ס'איז ניט שייך צו
רעדען, איהר זענט דאָך נישט מעהר ווי אַ פרעמדער מענטש, נאָר

מיר זאָלען אייך דערצעהלען אַ צעהנט־חלק פון דעם, וואָס ביי אונז
אין שטעדטעל טהוט זיך אָפּ, וואָלט איהר געשפרונגען אין דער

לופטען ! איהר מעגט אונז זיכער גלויבען, אז מיר קעהרען זיך אָן
מיט'ן שוהט'ס זוהן גאָר ווינציגע מחותנים, און מיר דאַרפען איהם

אויף נייען און נייענציג כפרות... נאָר וואָס דען ? דער דאָזיגער

- נעבעטען — זאג איך.
- נו, איהר האָט זיך פאַרשריבען ?
- פאַר וואָס ניט ? — זאָג איך.
- נו, מהיכריתית, פאַרשריבען איז פאַרשריבען ! — מאַכען זיי און קוקען איינס אויף דאָס אַנדערע. — אַ קאַמעדיע מיט די דאַטשניקעס, אַ ריינע קאַמעדיע ! ווער עס זאָל נישט קומען צו זיי נאָך געלט, געבען זיי. ניטאָ ווער ס'זאָל לאַכען !
- וואָס איז דען ? — זאָג איך. — איהר האַלט דען נישט פון דער הינגער תלמוד-תורה ?
- וואָסער תלמוד-תורה ? — זאָגען זיי. — וואָסערע לאַקשען ? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן ! פאַרהאַן דען ביי אונז אַרעמע קינדער אין בויבעריק, וואָס מיר זאָלען דאַרפען האַבען אַ תלמוד-תורה ? טהוט אַ פרעג אויף אַ ציקאוועסט דעם יעהופּעצער מלמד, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, וועט איהר הערען...
- געפינט איהר, הייסט דאָס, אַז איך דאַרף — זאָג איך — אויף דער תלמוד-תורה גאָרנישט געבען ?
- וואָס איז שייך — זאָגען זיי — מיר געפינען ? מיר קאָנען אייך דען זאָגען אַ דעה אויף אייער קעשענע ? און אַז איהר וועט וועלען אייער געלט אַרויסוואַרפען אין דער בלאַטע, קאָנען מיר אייך פאַרוועהרען ? מיר זענען חליטה ניט אַזעלכע מענטשען, וואָס מיר זאָלען יענעם באַרעדען. נאָר איהר זאָלט וויסען, ווער אונזער שוחט'ס זוהן איז און וואָס ער איז, וואָלט איהר אַרויס פון די כלים... האָט קיין פאַראיבעל ניט, וואָס מיר האַבען אייך אפשר דעקוטשעט. אַ גוטען מאָג !
- זיי לאַזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק :
- וואָס האַבען מיר אייך געוואָלט בעטען ? איהר זאָלט נישט זאָגען קיינעם, אַז מיר האַבען אייך דערצעהלט מכח דער תלמוד-תורה, דעם שוחט'ס זוהן, דאָס, יענז... דאָס האַבען מיר נאָר אייך געזאָגט גלאַט אַזוי, איהר זאָלט וויסען... איהר פאַרשטעהט ?... אַ גוטען !

— פאפאשא, יאָוורעאי! * — שרייען צו מיר די קלענערע
קינדער און רופען מיך פון וואָלד אַרויס.
פון זינט איך האָב „געחאָפּט“ די גראָבע עטליכע טויזענד און
עם האָבען אָנגעהויבען אַריינקומען צו מיר אין שטוב אַרײַן סטור
דענטען, האָט מען ביי מיר אויפגעהערט צו רעדען אידיש. האָמטש
די סטודענטען (זיי הייסען האַצקילעוויטש, קנאַבעלמאַן און פיי-
טעלזאָהן) קומען אַרויס פון אידען, און ס'איז גאָר אַ סברא, אַז
זיי זענען אַליין אויך אידען... אויף זיי קוקענדיג, רעדען שוין אונ-
זערע קינדער מיט אונז אויך ניט קיין אידיש. זיי זאָגען, אַז מע
רעדט שוין היינט אין ערניץ נישט „פאַ-עוורייסקאַמו“ — און געה
טהו זיי עפּים!

יג.

[בויעבריקער בעלייבתיים. — וחלמוד תורה כנגד כולם!]

געקומען פונ'ם וואָלד, טרעף איך צוויי אידען, איינער איז אַ
נידעריטשקער, אַ גראָבליכער, דער אַנדערער אַ הויכער, אַ דינליכער.
— ווער זענט איהר? — פרעג איך זיי.
— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלייבתיים זענען מיר.
— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?
— גאָרנישט, מיר האָבען אייך נאָר געוואָלט אַ פרעג טהון,
צי איז ניט געווען ביי אַייך אונזער שוהמ'ס זוהן?
— אַ יונגערמאַנטשיק — זאָג איך — מיט אַ לאַנגען פירזשאַק.
מיט אַ גרינעם זשילעט און מיט אַ ווייסער מאַנישקע?
— יאָ, יאָ, יאָ! — זאָגען זיי. — האָט ער אייך געבעטען,
איהר זאָלט זיך פאַרשרייבען אויף דער תלמוד-תורה?

* טאַמט, אידען!

— היינט דאָס עסען, וואָס מען ניט אונז! — רופט זיך אָן
א אידעל מיט ברענענדיגע אויגען.

— מען ניט אייך נישט קיין עסען? — פרעג איך איהם.
— וואָס האָט איהר געוואָלט? מען זאָל אונז שוין נאָר נישט
געבען קיין עסען? — מאַכט צו מיר דאָס אידעל מיט די ברענענדי-
דיגע אויגען. — עסען גיט מען, נאָר אלץ הייסט ביי אייך עסען?
מיר געפינען זיך דאָ אינ'ם היגען בקור-חולים שוין, ברוך-השם,
אזוי גרויס ווי דריי זומערען, און מיר געהען-אויס פאר א ביסעל
באַרשטש. דריי זומערען כסדר האָדעוועט מען אונז מיט יאיכלעך,
מיט היהנדלעך געבראַטענע, מיט מילך און מיט לייוע אייער. אַלע
טאָג וויעדער אַ מאָל אַ היהנדעל און וויעדער אַ מאָל אַ יאיכעל,
און אָבער אַ מאָל מילך און אָבער אַ מאָל לייוע אייער! קרעפלעך
עסען, זאָגט מען, קאָן אויך נמאס ווערען! מיר בעטען, מען זאָל
אונז אָפּקאָכען אַ מאָל אַ ראָסעל-פּליישעל מיט קנאָבעל, מאַכען אַ
ציבעלקע מיט שמאַליץ, אַ שטיקעל רעטאָך פאר אַ נאָווינע, געבען
אַ מאָל אַביסעל באַרשטש צו דערקוויקען די נשמה, — זאָגען זיי:
דער דאָקטאָר הייסט ניט. איהר זענט ניט קראַנק, זאָגען זיי, עסען
„קאָטלעטען“ גוטע, אַ „בעשטעק“ אַ פּרישען, אַ געבראַטען היהנ-
דעל, אַ בוליאָן מיט פענעצלעך, און פאַרטרינקען מיט מילך, אָדער
מיט „קאָפּיר“, וואָס דער טאָטער מאַכט! — וואָס טויגען אונז די
דאָזיגע מאַכלים? — טענה'ן מיר. — איהר גיט אונז דאָס, וואָס
מיר האָבען לייעב! ממהנפּשך, האָט איהר זיך אונטערנענומען
אונז אויסהאַלטען מיט אַ דירה און מיט דיענסטען און מיט רפואות
און מיט אַלדאָסדינג, באַדאַרפט איהר אונז פרעגען, וואָס מיר האָבען
לייעב, ניט דאָס, וואָס דער קלוגער דאָקטאָר וועט אויסטראַכטען!
ווי באַלד ס'איז ביי אייך אַ בקור-חולים, — טענה'ן מיר, — איז
דאָך עס אַ בקור-חולים פון אונזערטוועגען, פון די אַרעמע-לייט'ס
וועגען, נישט פונ'ם דאָקטאָר'ס וועגען! — אַנג, לאָז פּרובען זיין אַ
בקור-חולים אַהן אַרעמע-לייט, אַרעמע קראַנקע, מיט נאָר דאָקטויר-
רים אַליין! וואָס, אפשר ניט אזוי?...

— וואָס איז דען? — פרעג איך. — ס'איז איך דאָ נישט גוט?
 — אַ מאָדנער איד איהר זענט! — מאַכען זיי צו מיר. — וואָס
 זשע, ס'איז אונז גוט?
 — דהיינו, וואָס פעהלט איך?
 — ס'זאָל אונז צוקומען וואָס אונז פעהלט! ערשטענס, האָט
 מען אונז אָפגעריסען פון דער היים, פון ווייב און קינדער, און
 באַזעצט אַט דאָ אויף אַ דאטשע, און מע האָרעוועט אונז, ווי די
 גענו, מע שטאַפט אונז מיט רפואות און מיט מילך און מיט „קאַ-
 פיר“, וואָס דער טאַטער מאַכט פון אונזערטוועגען, און מע הייסט
 אונז ליגען אַ גאַנצען טאָג אין וואַלד, אויף דער „לופט“, און נישט
 טראָגען קיין שום דאגות אויפ'ן קאַפּ. ס'איז גרינג צו זאָגען.
 — אַט דאָס איז גאָר? — זאָג איך.
 — און דאָס שפּייען? — רופט זיך אָן צו מיר אַ איד מיט
 שוואַרצע ברילען און פעהרוסט זיך. — און דאָס שפּייען איז ביי
 איך גאָרנישט?
 — וואָסער שפּייען? — פרעג איך איהם.
 — דאָס שפּייען. — מאַכט ער — וואָס מע טאָר נישט שפּייען!
 אַ איד הוסט און וויל אַ שפּיי טהון, לאָזט מען איהם נישט! דער
 דאָקטאָר האָט אַיינגעפיהרט אַזעלע שיסעלעך, און איטליכער קראַנ-
 קער מוז זיך אַרומטראָגען מיט זיין שיסעלע, און זאָל ער שפּייען.
 נו, טהוט דאָס אַ קלאָרער?...
 — היינט די ליילעכער מיט'ן בעטגעוואַנט, מיט'ן גרעט —
 רופט זיך אָן אַ קראַנקע אידנע מיט טוידטע ליפען — האָט דער
 דאָקטאָר אָנגעזאָגט, מע זאָל בייטען אַלע מינוט. האָט איהר נע-
 הערט אַ משוגעת? איך פרעג אַ קשיא: וואָס געהער זיך אָן,
 אַשטייגער, אַ ווייסער ליילעך מיט מיין הוסטען, וואָס איך הוסט?
 אַז איך וועל בייטען צעהן מאָל אין טאָג דאָס העמד, וועל איך
 אויפהערען הוסטען?

פערבעס און פערכלעך, וואָס לעבען פונ'ם ווינד, דרעהען זיך אַרום אַהין און אַהער טהוען גאַרנישט, נאָר זיי זשומען און ברומען, טאַנצען-אַרום אויף פרעמדע חתונות, רוימען-אַיין אַ סוד אין אוי-הער און טהוען אַ ביס פון הינטען זויגען-אויס אַ ביסעל בלומ און פליהען ווייטער... אַלסדינג לעבט אין דער נאַטור, אַלסדינג איז בעשעפטיגט, פערטאַרעאַמט מיט זיך, מיט זיין אייגענעם מאַגען...

נאָר שפעטער-שפעטער הויבען-אַן ביסלעכווייז בעווייזען זיך אין וואַלד אויך מענשען; וויעדער די זעלבע ברואים, וויעדער די איי-גענע אידען מיט די אייגענע פלעשלעך, מיט די אייגענע הענגענ-דיגע קברים (האַמאַקען), וואָס אַלע מאַל.

— איהר זיצט דאָ אין בויבעריק אויף אַ דאַטשע? — טהו איך אַ פרעג אויף אַ ציקאַוועסט אַ גאַנצע קאַמפאַניע אַרעמע, קראַנקע, יאַדעשליווע אידען מיט אַרעמע. קראַנקע, אויסגעטריקענטע ווייבער, וואָס האַלטען זיך צו ביי אַ בוים און הוסטען.
— אַ משל 1 — ענטפערען מיר עטליכע מיט אַ מאַל. — ווי קומט צו אונז אַ דאַטשע? מיר זענען אַרעמע בעל'י-מלאכות פון יעהופּעץ.

— וואָס זשע טהוט איהר היע, אין בויבעריק? — פרעג איך זיי.

— אַז אָך און וועה איז אונז 1 — זאָגען זיי. — מיר האַלטען זיך אויף דאָ אין דעם היגען בקור-חולים, וואָס מע רופט דאָס „סענאַטאָריע“.

— אומזיסט? — פרעג איך.
— וואָס זשע, פאַר געצאַהלט?
— ווער זשע גיט דערויף געלט?
— ווער זאָל געבען? — זאָגען זיי. — קראַנק זענען די יע-הופּעצער נגידים געבען געלט? זיי האַבען קאַרג? גאָט זאָל העל-פען, זיי זאָלען אַריבער אויף אונזער שטאַנד וואַלטען מיר זיי בעסער אויסגעהאַלטען, ווי זיי אונז.

— ציִף־ציִף, ציִף־ציִף! קומט אָהער, וועט איהר עפּים זע-
הען! — צעשרייט זיך דאָס אַנדערע פּויגעלע צו די איבעריגע
פּויגעלעך און ציהט־אויס דאָס קעפּעלע.
— ציִף־ציִף־ציִף! וואָס טהוט זיך דאָ? — פּרעגען די איר
בעריגע פּויגעלעך, וואָס פּליהען זיך צענויף אויף דעם נעשריי.
— ציִף־ציִף־ציִף! אַ ווערימעל! — שרייט דאָס אַנדערע פּוי-
געלע.

— ציִף־ציִף־ציִף! ציִף־ציִף־ציִף! אַ ווערימעל, אַ ווערימעל,
אַ ווערימעל! — שרייען אַלע מיט אַ מאָל.
און עטליכע מיט אַ מאָל בעפּאלען דאָס פּויגעלע, וואָס מיט'ן
ווערימעל, און אַנדערע שטעלען זיך איין פּאַר'ן פּויגעלע, וואָס מיט'ן
ווערימעל, און דאָס פּויגעלע לאָזט אַרויס דאָס ווערימעל, פּליהט-
אונטער אַ ווילד פּרעמד פּויגעלע און האַפט דאָס אונטער און פּליהט
אַוועק, און דאָס אַרעמע פּויגעלע בלייבט נעבאָך שטעהן בעטריבט,
לאָזט אַראָפּ די פּליגעלעך, בלאָזט זיך אָן, ציטערט און פּלאַטערט.
קע־קע־קע! — שאַרפט זיך אויס דאָס פּיסקעלע ביי אַ צווייגעלע
הין און צוריק עטליכע מאָל, הויבט־אויף די פּליגעלעך און —
פּרררר! — לאָזט זיך זוכען איין אַנדער מין שפּייז, אַבי איבער
חאַפּען עפּים אויפ'ן ניכטערען האַרצען.

אויך פּון אונטען, אויף דער ערד, איז ניט שטיל; עס שפּרינג
גען, לויפּען, קריכען און פּויען אַרום טויזענדערליי מינים בעשע-
פּענישען, פּליעגעלעך, זשוקלעך, ווערימעלעך, שלענגעלעך און יאָש-
טשערקעלעך פּון אַלערליי פּאַרבען, שפּינען און מערעשקעס אַלפּי-
אַלפּים; דער טראָגט אַ טיידטע פּליעג צו זיך אין נעסט אַריין,
די קליינע קינדער אויף אַנבייסען; דער — אַ גרעזעלע, דער —
אַ שטיקעל סכך אויף דער סוכה, און דער שלעפט אַ גאַנצען שטרוי
צעהל מאָל אַזוי גרויס, ווי ער אַליין — אַלע זענען אַרויסגעגאַנגען
אויף דער אַרבייט, זיך בעוואָהרענען מיט וואָס איבערצוקומען דעם
טאָג. און אויך די לופּט איז פול מיט קאַמאַרעס, גרויסע עזות-
פּנימ'ער, וואָס שפּרינגען אין פּנים אַריין, און אַלערליי פּאַרביגע

יב.

[דער בויבעריקער וואָלד אין דער פרייה. — אידעו און ווייבער פון דער „סענאַ-טאָרע“. — מע לאָזט נישט שפּייען און מע געהט־אויס נאָר אַ ביסעל באַרשטש.]

דער בויבעריקער וואָלד אין דער פרייה, ווען די וועלט שלאַפּט נאָך, איז באַמת אַ פּערגעניגען. ער זעהט אויס, ווי אַ חתן, אַ שענער, אַ ריינער, איין אויסגעצוואָגענער און איין אויסגעפּוצטער. מע זעהט נישט די ברואים מיט די נפשות, וואָס דרעהען זיך דאָ אַרום דעם גאַנצען טאָג. מע הערט נאָר אַ פּישטשען און פּיפּען פון טויזענדער קליינע בעשעפענישעלעך, וואָס זינגען, זשומען און טערעלייקען, שפּרינגען פון איין צווייגעל אויפ'ן אַנדערען, פליהען פון איין בוים אויפ'ן אַנדערען, טוקען זיך און באַדען זיך אין די טראָפּענס טוי, וואָס הענגען נאָך אויף די בלעטער און בלישטשען אויף דער ליכטיגער וואַרעמער זון, ווי בריליאַנטען. פּלוצים ווערד אַ געשריי צווישען אַ גאַנצער טיטשקע פּויגעלעך, אַ געשלענגעריי מיט אַ קוויטשעריי — סכנת־נפשות! וואָס איז די מעשה? מע האָט זיך צעאַמפּערט איבער אַ ווערימעל. איין פּויגעלע האָט גע-פונען אַ ווערימעל און האָט זיך פּערקלויבען אין דער זייט אויף אַ צווייגעלע, געדרעהט דאָס קעפעלע אויף אַלע זייטען, זיך גע-וואָלט מאַכען איין אַנבייסען. האָט דערזעהן דאָס אַנדערע פּוי-געלע און איז צוגעשפּרונגען:

— ציף-ציף! וואו האָסט דו דערטאַפּט אזוי פרייה אַ ווע-רימעל?

— ציף-ציף! וואו איך האָב דערטאַפּט, אבי איך האָב שוין דערטאַפּט.

— ציף-ציף-ציף! געב מיר אויך אַ פּיצעלע!

— ציף-ציף-ציף! געה, זוך, נישטער, געפּין, האַפּ, וועסט דו האַכען!...

— נאחאל? — מאכט ער מיט א שמייכעלע. — וואָס הייסט דאָס נאחאל? וואָס איז דער טייטש נאחאל? איך זעה, איהר זענט אַ בייזער איר. מאדאָם, גיט עפּים צו לייווען! קויפט אײך, מאדאָם, אַ שפּילקע אײן אַנטיק, מע טראַגט היינט פון הינטען. איך קאָן שוין מעהר ניט איבערטראַגען. איך האָפּ דעם קרוג מיט וואַסער און גיס איהם אויס אויפ'ן קאַפּ. מאַכט ער אַ גאַלד, אַ געשריי. לויפען זיך צענויף אַלע שכנים מיט אַלע שכנות מיט אַלע דיענסטען, און עס ווערד אַ יריד מיט אַ געפּילדער. דער עולם גיט מיר אַנצוהערעניש, אַז ניט אַזוי בעדאַרף מען זיך בעגעהן מיט אַ אידען אײן אַרעמאָן.

— ממה נפשך, — זאָגען זיי — איהר ווילט ניט קויפען, קויפט ניט; אָבער נעמען באַלעדריגען אײן אַרעמען גאַלאַנטעריישטשיק אומדזיסט־אומנישט, אָפּגיסען איהם מיט אַ פּאָמוניצע — פע, דאָס טהוט ניט קיין לייטישער מענטש!...

דערהערט אַזעלכע דבורים, רופט זיך אָן דער גאַלאַנטעריי־שטשיק, אַז ער געהט גלייך צום אוריאַדניק — און גענוג; לאָז דער אוריאַדניק טהון, וואָס ער וויל זיך...

מישט זיך אַרײן דעם דעסטאַפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן און מאַכט צווישען אונז אַ פּשרה, אַז איך זאָל ביי'ם גאַלאַנטעריי־שטשיק בעטען מחילה און טאַקי עפּים קויפען אויך ביי איהם, געבען צו לייווען.

— ס'איז אַ יושר, — זאָגט דעם דעסטאַפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן — ס'איז אַ גרויסער יושר! געבען צו לייווען אַ אידען, הערט איהר, איז אַ סך מעהר מצוה, ווי עסען אָהן אַ הימעל...

— אַ יושר! אַ יושר! — העלפט אונטער דער גאַנצער עולם. — טאָמער וועסט דו זיך דערוועגען — זאָגט צו מיר מיין ווייב — עפּים קויפען ביי דעם אידען אויף צוויי גראַשען, וועט זיך טהון חושך!

נו, זאָגט שוין איהר, וועמען זאָל איך פּאַלגען?...

— זייה? וואָסערע זייה? — רוף איך מיך אָן דערשראָקען.
 זעץ מיך אויף אויפ'ן געלעגער און רייב דורך די אויגן און דער-
 זעה פאר זיך אַ שוואַרצן הינטיש פנימ'על מיט אַ פערריסען נעזעל.
 — וואָסערע איהר ווילט, — מאכט צו מיר דאָס שוואַרצע
 פנימ'על: — ווערע-וויאָלעט, בראַקאָר, פולס, אָדער גאָר — פאָ-
 טשול'י? גוטע, שמעקענדיגע? קלויבט איך אויס, קויפט,
 וואָלוועל!

— ווער איז דאָ? וואָס איז דאָ? גוואַלד! גוואַלד! גוואַלד!
 חאָפט זיך אויף מיין ווייב מיט אַ געשריי און דערזעהט דאָס
 שוואַרצע פנימ'על: זין פענסטער, פאלט זי הלשות.
 — גאָט איז מיט דיר! — זאָג איך צו איהר און מינטער זי.
 ס'איז גאָרניט, ס'איז גאָרניט! ס'איז אַ גאלאָנטעריישטשיק!
 — מאַדאָם! — רופט זיך אָן דער גאלאָנטעריישטשיק צו מיין
 ווייב מיט אַ געלעכטערעל, — וואָס האָט איהר זיך אזוי דערשראָקען
 פאר מיר? איך בין דען מיט הערנער?
 — ווי אזוי קריכט דאָס אַ איד — זאָג איך צו איהם — אין
 אַ פרעמדען פענסטער, בשעת יענער שלאָפּט?
 — אז מע זיצט אויף אַ דאָטשע, — מאכט ער — באַדאַרף מען
 אויפשמעהן פריה.
 — אפשר — זאָג איך — זענען מיר ניט געשלאָפּען אַ נאַנצע
 נאַכט?

— וואָס דען האָט איהר געטהאָן?
 — ס'איז ניט אייער טאַטענ'ס עסק! — זאָג איך. — נעהט
 אייך געזונטערהייר!
 — אז איד וועל דאַרפען געהן, — מאכט ער — וועל איך מיך
 ביי אייך ניט אָנפרעגען. גאַנצע פריצים! קומען צו פאָהרען קיין
 בויבעריק, צעלעגען זיך ווי ביי'ם טאַטען אין וויינגאַרטען! ניט
 גענוג, וואָס מע ברענגט זיי צו טראָגען אין שטוב אַריין אַלדאָס
 בייז, זענען זיי נאָך ניט צופריערען!
 — איהר זענט — זאָג איך — אַ גרויסער נאַחאל!

אין אייך טיעף־פערבאָרגענע, לאַנג־געשטאַרבענע געפיהלען, וואָס רופט אַרויס משונה־מאָדנע מחשבות, אַזעלכע מחשבות, וואָס גערען זיך כלל וכלל נישט אָן מיט קיין געשעפטעל, מיט קיין פער־דענסטעל און מיט קיין קערבעל.

איך טראָג מיך איבער מיט מיינע מחשבות אין איין אַנדער וועלט, אַהין ווייט־ווייט, אין מיינע קינדערשע, יונגעלשע, נאַרישע, נאָר גליקליכע, גליקליכע יאָהרען, וואָס וועלען זיך שוין קיינמאָל, קיינמאָל ניט אומקעהרען, — און איך ווער אויף אַ וויילע איין אַנדערער מענש, עס גלוסט זיך מיר ניט אָפטרעטען פון דאַנען. איך וואָלט אזוי געשטאַנען דאָ אַ גאַנצע נאַכט. נאָר פלוצים קעהרען זיך אום צו מיר צוריק די פריהעריגע, די שטענדיגע, וואָכעדיגע מחשבות: ווייב און קינדער, דערוואַכסענע טעכטער, קאָפּדרעהע־ניש, אַ געשעפטעל, אַ קערבעל...⁵

„מע קאָן ניט לייקענען, — קלער איך מיר — ער זינגט ניט שלעכט, דער חברה־מאַן; נאָר אַ פערנומענער מענש, וואָס האָט אין זינען אַ געשעפטעל און אַ קערבעל, זאָל זיך אוועקזעצען אויף אַ גאַנצער נאַכט קוקען אויף דער לבנה, צעהלען די שטערען און האָרען דעם סאָלאָווייטשיק, ווי ער זינגט, — פעל!“⁶...
איך מאַך־צו דאָס פענסטער און לעג מיך שלאָפּען.

יא.

[ראַזניך גאַלאַנטערייניך טאוואַראָוו.* — אַ קאַלטע באַר. — דעם רעסטאָפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן מאַכט אַ פּשרה.]

— ראַזניך גאַלאַנטערייניך טאוואַראָוו! — הער איך עמיצער שרייט מיר גלייך אין אויהער אַריין. — מילאָ ווערע־וויאָלעט! זייה גוטע! אפשר דאַרפט איהר גוטע זייה?

* פּל מיני גאַלאַנטעריי־סחורה.

— אוי, א דונער איז מיר! — שרײַט אויס מיין חיה-עמעל
און טהוט אַ חאַפּ די האַנדר צוריק. — די וואַנט איז הייס, ווי פּייער!
— אַפּנים, — זאָג איך — ביי זיי זענען די דאַטשעס מיט
הרובעס?

— אַ חכם אַ איר! — זאָנט מיין ווייב. — האָסט געהערט אַמאָל
אַ דאַטשע זאָל גאָר זיין מיט הרובעס? משוגע מיינע שונאים?
עס געהער מסתמא אַרײַנגעהן צו אונז די וואַנט פּונ'ם אויווען,
וואָס פאַרשטעהסט דו דאָ ניט?

— וואָס קומט אַרויס פּון דעם, וואָס איך פאַרשטעה? ס'איז
אזוי הייס, אז מע קאָן צעגאַנגען ווערען, ווי פּוטער!...

איך בין זיך מטריח און עפען-אויף דאָס פענסטער, רייסט זיך
אַרײַן צו אונז אין שטוב אַ קיהל ווינטעל און טראָגט אונז אונטער
גלייך אין נאָז אַרײַן אַ געשמאַקען ריח פּון בלומען און מיני בשמים
אַזעלכע, וואָס מיר זענען צו זיי גאָר נישט געוועהנט געוואָרען. איך
שמעק-אַרויס דעם קאַפּ דורכ'ן אָפּענעם פענסטער און בלייב שמעהן
אַ פּער'כשוף'טער פּון דער זעלטענער שענער שמעקענדיגער זומער-
נאַכט.

דער טונקעל-בלויער הימעל איז אויסגעשטערענט, בעזעצט מיט
בריליאַנטען, וואָס שעמערירען אין די אויגען. דורך די גרינע בלע-
טער פּון די בוימער קוקט-דורך די זילבער-ווייסע לבנה, וואָס טוקט
זיך אין שטיקער גרויע האַרע; די שטיקער גרויע האַרע ווערען
אַלע מאָל שיטערער און שיטערער, ביז זיי צעגעהען זיך, ווי רויך,
און די זילבער-ווייסע לבנה בלייבט וויעדער ריין און גאַנץ אָהן
אַ שום פּגם. און פּון דאָרטען ערגײַץ, פּונ'ם וואַלד, לאָזט זיך הערען
אַ מאָדנע געזאַנג: „טשרי — טשחערי — קטי — טיו — טיו —
טיוך — טיוך“... איך הער זיך צו, איך וויל דעם אָמעם ניט האַפּען,
איך ווער פּערשטאַרבּען: איך האָב שוין לאַנג, לאַנג נישט גע-
הערט אזא מיין זינגען! דאָס איז ער, דער זיסער סאַלאַוויטישיק,
דער נאַכט-משורר, וואָס לאָזט זיך הערען איבער'ן גאַנצען וואַלד,
וואָס שלאָפט אַלײַן ניט און לאָזט ניט יענעם שלאָפּען, וואָס וועקט

און די אנדערע דאמע שרייט און שעלט, און עס ווארפען זיך
 דורך ביי איהר מאָדנע ווערטער: פּיסקאטע, מאָרדאטע, קארפּאטע,
 האַרבאטע, פּאַרהאטע, סמאַרקאטע...

— אָהאָ! — רוף איך מיך אָן. — זי באַזיצט גוט די שפּראַך!
 — זאָלסט דו אָבער זעהען, — זאָגט צו מיר מיין ווייב — ווי
 צו מיר וויל זי נישט רעדען קיין אידיש; נאָר אויף רוסיש, און
 נאָר אויף דייטש, האַטש געב איהר אַ קרענק!...

י.

[אַ הייסע וואַנד אויף דער דאטשע. — דאס ליער פון אַ פּאַלאַוויטשיק און די
 מחשבות פון אַ סוחר.]

אַיינגעמיעדט, אויסגעמוטשעט פּונ'ם טאָג, זענען מיר אַנידער
 געפאַלען אַלע, ווי די סנאָפּעס, און האַכען זיך געלעגט שלאָפּען.
 אָפּגעשלאָפּען אַקעגען אַ פּאַר שעה, חלומ'ט זיך מיר, אַז איך בין
 אין אַ שווייז-באָד, העט-העט אויף דער אויבערשטער באַנק, און
 מע שמיסט מיך מיט אַ ווייך בעזעמעל, מחיה נפשות!

— דאָוואַי פּאַרע! — שריי איך פּונ'ם שלאָף מיט אַלע כחות. —
 פּאַרע! פּאַרע, פּאַרע! *

— נאָט איז מיט דיר! וואָס שרייסט דו? וואָס איז דיר? —
 זאָגט מיין ווייב און וועקט מיך פּונ'ם שלאָף.

— עפּיס אַ מאָדנע היץ — זאָג איך — ביי אונז אויף דער
 דאטשע! איך בין אָפּגעגאַסען מיט שווייס! טהו נאָר אַ טאַפּ,
 חיה-עמעל, די וואַנט — סע פּאַרעט פּוי איהר, ווי פון אַיין אויווען.

* נעב היץ, היץ! היץ! היץ!

— נײַן. — מאַכט ער צו מיר גאַנץ ערנסט. — איך האָב דער-
 זעהן פֿון דער ווייטען, אז איהר עסט, בין איך צוגעגאַנגען אומױס-
 טען זעהען, ווי אזוי עסט א איד אָהן אַ היטעל? ...
 — פֿונקט — זאָג איך צו איהם — די אייגענע מעשה, וואָס
 האָט זיך געטראָפֿען אין קאָנאָטאָפּ. קיין קאָנאָטאָפּ איז ניט לאַנג
 געקומען צו פֿאַהרען דער רעסטאָפּאָליער רבי אַייערער, איז אַרײַן-
 געקומען צו איהם איינער אַ געוויסער מתנגד, רב משה קאָנאָטאָ-
 פֿער, וואָס האַלט נישט פֿון קיין רבי'ן, און לעגט איהם אַנידער
 אַ קערבעל און שווייגט. פרעגט איהם דער רבי: „וואָס וועסט דו
 זאָגען?“ ענטפֿערט ער ניט דאָס אַנדערע וואָרט, נעמט אַרויס און
 לענט אַנידער דעם רבי'ן נאָך אַ קערבעל. פרעגט איהם דער רבי
 נאָך אַ מאל: „וואָס איז דיין באַגעהר?“ רופֿט זיך אָן דער משה:
 „גאַרניט. איך האָב נאָר געוואָלט זעהען, ווי אזוי נעמט א איד
 אומױסט געלט“...

דער רעסטאָפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן דרעהט זיך אויס מיט'ן
 פנים אַהין, טהוט אַ שפּיי און טרעט אָפּ.
 — וואָס זאָגסט דו, חיהדעטעל, אויף דיין רעסטאָפּאָליער'ס
 ווייבעל'ס מאַן?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט זי. — דייןע יעהופּעצער
 אַריסטאָקראַטקעס מיט די בריליאַנטענע אויהרינגלעך, וואָס זיצען
 דאָ אויף דער דאַמטשע, זענען נישט בעסער. אַ גאַנצען טאָג הערט
 מען פֿון זיי נאָר „חאַ-חאַ-חאַ!“ און „חאַ-חאַ-חאַ!“ פֿאַרהאַן דאָ
 ביי אונז איינע אַ דאַמע מיט בריליאַנטען, דוקא אַזעלכע, וואָס
 זיצט כסדר איבער אַ בוך, — זאָלסט דו זעהען, וואָס זי האָט דער-
 אַרבייט איבער אַ היהנרעל! עס האָט זיך איהר אויסגעדראַכט, אז
 איהר שכנה, אויך אַ דאַמע מיט בריליאַנטען, האָט ביי איהר
 אוועקגעג...
 — חאַ-חאַ-חאַ! חאַ-חאַ-חאַ! — הערט זיך אַ קוויטשיג נע-
 לעכטער פֿון אַ דאַמע, און מע פּיהלט, אז זי לאַכט מיט יאַש-
 טשערקעס.

— פון וואָנען זענט איהר? — טהו איך אַ פּרעג איינעם פון זיי.

— פון יעהופּעץ, — ענטפּערט ער מיר.

— זיצט איהר, הייסט דאָס, היע?

— הלילה! — מאַכט ער. — מיר קומען צו פּאַהרען אַלע מאָל אַהער מיט דער באַהן.

— קאָסט דאָך אייך הוצאות? — זאָג איך. — מאַכט איהר האַטש אָפּ וואָס עס קאָסט אייך?

— ווי אַמאָל, — זאָגט ער: — אַמאָל שלאָגט מען אויס די הוצאות, און אַמאָל דערלעגט מען. איטליכס נעשעפט איז אזוי. ס'איז אַ „שפּעגעלאַציע“; מיר „שפּעגעלירען“...

— שלום עליכם אייך, ברוכים היושבים! — רופט זיך אָן אַ געלער יונגערמאַן מיט אַ זיידען קאַשקעטעל און מיט אַ ברויטען טלית-קטן, און שטעלט זיך אוועק אַקעגען אונז און קוקט, ווי מיר עסען, און רויכערט אַ פּאַפּיראַס.

— עליכם שלום, — זאָג איך צו איהם — קומט עסען.

— עסט געזונט, — מאַכט ער צו מיר און רויכערט דעם פּאַפּיראַס.

— פון וואָנען איז אַ איד? — פּרעג איך איהם.

— איך בין — זאָגט ער — פון רעסטאָפּאָלי. איך בין גער-קומען אַהער, הייסט דאָס, צו מיין ווייב מבקר-הולה זיין. זי זיצט טאַקי דאָ מיט אייך אויף איין דאטשע.

— זענט איהר, הייסט דאָס, דעם רעסטאָפּאָליער'ס ווייבעל'ס מאַן? מה שמכם?

— חיים-וואָלף.

— איהר האַט מיר עפּים געוואָלט זאָגען, רב חיים-וואָלף?

ט.

[דאס עסען אויף דער פרייער לופט. — ארעמע לייט שפעקולירען. — דעם רעסטאָר-
פּאָליעראַס ווייבעל'ס מאַן. — די דאַמען מיט זייער שפּראַך.]

געקומען אַהיים פּונ'ם וואַלד, האָבען מיר געטראָפּען אַ גרייטען
טיש אויף דער וועראַנדע, וואָס איז בעוואַכסען פּון אַלע זייטען מיט
גרינע בלעטער, און מיר האָבען זיך געוועצט עסען דאָס ערשטע מאָל
אויף דער פרייער לופט. אַ גאַנצער כאָר פּון פּויגעלעך, אומזיסטיגע
כליזמר, האָבען אונז צוגעזונגען צום עסען, געפּישטשעט, געטשע-
ריקעט און געטערעליקעט אויף טויענדערליי אפּנים, און צוגע-
שפּרונגען אַלע מאָל איינציגווייז צום טיש: ציץ-ציץ, פּיק-פּיק!
געחאַפּט אַ ברעקעל — און אוועקגעפּלויגען ווייטער.

— היה-עטעל! — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב. — וואָס
זאָגסט דו דערויף? נאָך אזאַ שפּאַציערגאַנג אין וואַלד עסען אויף
דער פרייער לופט איז, אפּנים, ניט שלעכט?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — ענטפּערט מיר מיין ווייב, ווי
איהר שטייגער איז. — איך האָב דאָך דיר שוין לאַנג געזאָגט: אַ
רוח אין געלט'ס טאַטען אַרײַן! איין שטיקעל חסרון נאָר, וואָס
ס'איז שוין דאָ צו פריי, צו אָפען, מע ווייסט איינס ביי'ם אַנ-
דערען וואָס סע קאָכט זיך. דאָס גריידיקער ווייבעל, וואָס מאַכ-
דעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר די אויגען מיט ליאַפעס, איז
שוין געווען ביי אונז אין מיר אין אַלע טעפּלעך, און דאָס רעסטאָר-
פּאָליער ווייבעל האָט אויסגעפרעגט ביי די דיענסטען אַלסדינג, וואָס
ביי אונז טהוט זיך פּון דער ערשטער שעה נאָך אונזער
חתונה...

— אידען, גיט עפּים אַ נדבּה! — רופּען זיך אָן עטליכע אַרע-
מע לייט מיט אַ מאָל, וואָס ציהען זיך איינס נאָכ'ן אַנדערען אַ
גאַנצע שורה.

קוקט אויף איהם, און ער קוקט אויף איהר, און ביידע זינגען זיי
צו עפּים אַ מאָדנע לייערעל און טאַנצען-צו צום טאַקט:

ליובליו קאַפּוסטו, ריערקו, קוואַס —

נאַ באַלשע ווּסיעך ליובליו יאַ וואַס!

וואַס אַבאָזשאַו!

וואַס אַבאָזשאַו!...*

דאָס אַנדערע פּאַרעל לערענט זיך, אַפּנים, לויפּען, אָדער מע
שפּיעלט זיך אין „האַפּערלעך“: זי לויפּט, און ער לויפּט איהר
נאָך; ער וויל זי האַפּען, אַנטלויפּט זי. דאָס דריטע פּאַרעל האָט
זיך פּערביטען מיט די יוצרות: ער האָט אַנגעטאהן איהר מענ-
טעלע, און זי האָט אַנגעטאהן זיין קאַפּעליש — און געה טהו זיי
עפּים!... אַנדערע געהען וויעדער משוגענערווייז און שרייען אויף
קוליקולות: „אַ — או! אַ — או!“ און זיי ענטפּערט דאָס
וויעדערקול פּונ'ם ווייטען וואַלד: „אַ — או!“...

שטיף, פּערשטאַרבען שטעהט דער וואַלד. ס'איז ניט זיין עסק.
שטיף, אויסגעצויגען, מיט גדלות, שטעהען די הויכע סאָסנעס מיט
די גרינע שמעקענדיגע נאָרעלען און קוקען אַרויף אין לויטערען בלויען
הימעל אַרײַן — זייט זיכער, איהר וועט ביי זיי נישט געוואָהר
ווערען גאָרנישט.

ווייסט איהר, וואָס איך וועל אַיך זאָגען? איך האָב מורא,
אַז דער בויבעריקער וואַלד איז מעהר שדכן פּונ'ם סמאָרגאַנער
שדכן און פּון אַלע שדכנים אויף דער וועלט.

* איך האָב ליעב קרויט און רעטאַד און קוואַס — נאָר סעהר פּון אַלץ ליעב

איך אַיך! איך האָב אַיך ליעב, איך האָב אַיך ליעב!

- נו?
- און נאך א דרייערעל אויף דריי, ווי אויף אלע?
- געענטפערט! וואָס האָט איהר?
- דריי שקצים.
- בלאָמע! און איהר וואָס האָט?
- דריי שיקסעס!
- שפייט זיי אָן אין פנים! מלכים זענען בילכער!...

.....

- הונדערט דרייסיג?
- מיינע!
- הונדערט פינף און דרייסיג!
- פאָס! לאָז אַיך גאָט העלפּען! וואָס איז קאָזיר?
- קאָזיר איז טרעף. (גיד, אין איין אָטעם): פּערציג און פון די פּערציג און ביי די פּערציג און אַריבער די פּערציג און פון יענער זייט פּערציג.
- און דער קעניג פיק אין אַ הונט? אַ קנאַק איבער דער מאַרדע!
- רעמיו!
- פאַרניצט געזונט!

.....

אָט די נפשות, ווי עם ווייזט אויס, טראַכטען אַפילו נישט פונ'ם טוירט. צווישען זיי איז פאַרהאַן אַזעלכע, וואָס קומען פון יעהופּעץ קיין בויעריק נישט צוליבע דעם שענעם וואַלד, און נישט צוליבע דער געזונדער לופט. נאָר לכתחילה לשם „אַקע“, אָדער לשם „זעכס-און-זעכציג“.

נאָך ווייטער הויבען מיר אָן בעגעגענען פאַרלעך, בחורים און מיידלעך, וואָס געהען שפּאַציערען אויף אַלערליי אופנים. איין פאַרעל געהט אונטער די הענד, האַלט זיך נאָר פריינדליך; זי

- שאַ! — רופט זיך אָן אַ דריטער. — עס געהער זיין די
נייע דאָטשניקעס, וואָס זענען היינט אין דער פרייה אַריבערגעפאַהר
רען קיין בויבעריק אויף דער גרויסער דאָמשע.
- אויב אזוי, — רופט זיך אָן נאָך איינער און זעצט זיך אויף
פון דער ערד אויף די אויסגעדראַרטע הענד, נואָס זעהען אויס ווי
צוויי שטעקלעך, — אויב ס'איז די דאָזיגע, וואָס איהר מיינט, וועל
איך אייך עפּים דערצהעלען אַ שענס...
- דערהערט, אַז מע וויל עפּים דערצהעלען אַ „שענס“, ווערען
אַלע מתים לעבעדיג, און יענער, וואָס האָט זיך אויפגעזעצט אויף
די דאַרע הענד, הוסט זיך גוט אויס און דערצהעלט עפּים שטיי-
לערהייד דער נאַנצער קאָמפּאַניע, און אַלע הערען זיך צו מיט גרויס
פּערגעניגען, קוקען בשעת מעשה אויף מיר און אויף מיינע טעכטער.
— בריינע! — רופט זיך אָן איין אירינע צו דער אַנדערער
גאַנץ הויך אויף אַ קול. — וואָסער מיידעל געפעלט אייך בעסער
פון די דריי?
- די מיטעלסטע! — ענטפּערט איהר בריינע אויך אויף אַ קול.
— אַיאָ, די מיטעלסטע, שרה־זיסעל?
- ניין, — זאָגט שרה־זיסעל — די מיטעלסטע האָט נאָר שענע
האַר, און ווייטער נאָרניט. מיר געפעלט די קלענערע. די קלע-
נערע זאָל נישט האָבען די נאָז, וואָלט זי גאָר געווען אַ „קראַ-
סאָוויצע“!
- שששאַ! — שרייט־אָן אויף די ווייבער איינער פון די
מאַנסבילען. — האָסט דו געזעהען אַביסעל, ווי די גענו האָבען זיך
צעגאַנערט? ...!
- מיר לאָזען זיך געהן ווייטער און בעגעגענען אין וואַלד אַנדע-
רע מיני ברואים; זיי זיצען אַרום גרינע טישלעך, האַקען אין „אַקע“
און אין „זעכס־און־זעכציג“ און שמייסען מיט די קאָרטען:
— אַ דרייערעל אויף דריי?
— נו?
— און אַ דרייערעל אויף דריי?

ציערען איינער אליין וויפיעל איהר ווילט — איהר האָט נישט וואָס איבערצוטראַכטען: עס וועלען אויף אייך ניט אָנפאלען חלילה קיין גולנים; איהר וועט נישט בעגעגענען נישט קיין וואָלף, נישט קיין ווילדע ציעג און נישט קיין חיהרעה. איהר קאָנט דאָ בע-געגענען אנדערע מינים בעשעפענישען: אַ יאָדעשליווען אידען, וואָס געהט אַרום פראַנק און פריי איבער'ן וואַלד און הראַקעט און שפייט; אַ קראַנקע אידניע נעבאָך, וואָס האַלט זיך אָן אַ בוים און הוסט און הוסט געשמאַק, אָדער זי ליגט אויף דער ערד און פאַכט מיט דער נשמה; וכדומה נאָך אַזעלכע מינים בעשע-פענישען, וואָס מוטשען זיך און ווילען נישט שטאַרבען, וואָס גלויבען אין כּשוף, דאָקטוירים, רעצעפטען, וועלדער, לופט, וכדומה אַזעלכע חלומות... אנדערע קראַנקע, די וואָס האָבען געלד, ליגען אויסגעצויגען אין „האַמאַקען“, אַזעלכע וויעגלעך, וואָס זענען צו געבונדען צו די בוימער און זעהען אויס ווי הענגענדיגע קברים.

אידען האָבען ליעב אהדות; זיי מעגען זיין ווי אַזוי קראַנק, האָבען זיי פיינט זיצען איטליכער בעזונדער, נאָר אלע צוזאַמען — „וואָס גאָט גיט, אַבי אינאיינעם“. פאַרהאַן ערטער אינ'ם בויבע-ריקער וואַלד, וואָס דיענען פאַר אַ קלוב, אָדער, להבדילה, אַ בית-המדרש, וואו די שלאָפע נעבאָך קאָנען זיך צענויפקומען אַביסעל זיצען. אַביסעל זיצען הייסט — אַביסעל רעדען, און אַביסעל רע-דען הייסט — אַביסעל בערעדען...

דורכגעגאַנגען זיך מיט מיינע אין וואַלד אַביסעל שפאַציערען, דערזעהען מיר פון דער ווייטען אַ גאַנץ רעדעל אידען און ווייבער זיצען אין פערשיעדענע פּאָזען און זעהען אויס ווי די מתים.

— משה, דו ווייסט ניט, ווער דאָס איז? — רופט זיך אָן איינער און וויזט-אָן אויף אונז מיט די אויגען.

— פון וואַנען זאָל איך וויסען? לאַמיר אַזוי וויסען ביז! — ענטפערט משה און פעהוסט זיך.

— אזוי? — זאגט ער. — זיי זענען ביי אייך אנדערש ניט געוועהנט געוואָרען? ליעבעס גלוסט זיך זיי? וועל איך אייך געבען איין עצה: זיי זאָלען ביי אייך שלאָפֿען אויף די פענסטער, וועט מען זיך אויף אייך דערבאַרעמען, מע וועט זיי אַרויס'גנב'ען נען און מע וועט מיט זיי אַנטלויפֿען...

אין איין אַנדער צייט וואָלט ביי מיר דער סמאַרגאַנער שרכן געעפענט מיט'ן קאָפּ די טיר; נאָר אז מע האָט אונטערגעוואַכסענע טעכטער, און נאָך דריי שטיק מיט אַ מאָל, מוז מען אַראָפּשלינגען און מאַכען אַ שווייג.

בסודר־סודות מוז איך אייך זאָגען, אז נייען און נייענציג פּראָג צענט זענען מיר אַרויסגעפּאָהרען קיין בויבעריק אויף אַ דאָטשע נאָר צוליעב די טעכטער: אפשר וועט גאָט רחמנות האָבען, עס וועט זיך צושלאָגען אַ גלייכע זאָך. מחמת דאָ אין בויבעריק ווערען געשלאָסען אַלע זומער די פיינסטע שידוכים פון יעהופּעץ. דער שכל איז מחייב, ווייל אויף אַ דאָטשע איז די וועלט אָפען. דער וואַלד איז גענוג גרויס. דער וואָקזאַל איז תמיד פול מיט מענשען. פאַרהאַן אויך אַ גאָרטען, אַ טהעאַטער. בחורים און מיידלעך בע־געענען זיך צעהן מאָל אין טאָג, קוקען מיט אויגען, שמייכלען איינס צום אַנדערען, וואַרפען זיך דורך מיט אַ פּאַר ווערטער. נאָכדעם ווערד מען בעקענט, מע געהט אַביסעל שפּאַציערען אין וואַלד, אַביסעל שיפט מען זיך אויף אַ שיפעל און מע זינגט ליעדלעך... און ביינאַכט זיצט מען אַקעגען דער לבנה, מע צעהלט די שטערען און מע זיפּצט — און טעלער ברעכט מען אין יעהופּעץ.

ח.

[דער בויבעריקער וואַלד מיט אַלע זיינע בעשעמענישען. — פּערשיעדענע פּאַרלעך. — די בוימער האַלטען סוד.]

אויב איהר מיינט, אז דער בויבעריקער וואַלד איז אַ וואַלד, ווי אַלע וועלדער — האָט איהר אַ טעות. איהר קאָנט דאָ שפּאַ

בעסערע זאך, ווי פאָהרען רייטענדיג אויף אַ פּערדעל, קאָן שוין, דאָכט זיך, גאָר ניט זיין אויף דער וועלט. דער אַנדערער האָט שטאַרק חשק צו האָבען אַ וועלאָסיפּער. „ווען דער פּאַפּאַשאַ, זאָגט ער, קויפט מיר אַ וועלאָסיפּער אויף דער דאָטשע, בין איך איינער אַ גליקליכער!“... און דער דריטער בענגוגענט זיך מיט אַ רויט העמדעל, מיט גלאַנצענדיגע שטיוועל, די הויזען אַריינגע-לאָזט אין די האַליעוועס, און אַ הינטעל זאָל איהם גאָלויפּען פון הינטען. און מע מוז דאָס אַלסדינג קויפּען, וואָרום ביי מיין ווייב, זאָל לעבען, איז איטליכס קינד אזוי טייער, אזוי ציטערניג, אז זיי פיהרען אויס ביי איהר וואָס זיי ווילען; ובפרט איצט, אז גאָט האָט געהאַלפּען, מע קאָן אויספיהרען, — פאַר וואָס זאָל מען זשאַ-לעווען? דאָס איז אָבער אַלץ גערעדט געוואָרען פון די זאַכען, וואָס מע קאָן דאָס קויפּען פאַר געלד. אָבער שידוכים פאַר די טעכטער? וואָס טהוט מען מיט שידוכים? אַ דאָקטאָר, און דוקא פון יעהופּעץ? אַ יוריסט, און דוקא פון אַדעס? און אַ אינזשיניער מיט אַ קנעפעל? דאָס הייסט אַפילו, אז מע זאָל שמועסען דאָס אייגענע וויעדער צוריק, איז פאַר געלד קריגט מען דאָקטוירים מיט יוריסטען מיט אינזשיניערען וויפיעל איהר ווילט! זינט מען איז געוואָהר געוואָרען, אז איך האָב גע-האַפּט די גראָבע עטליכע טויזענדער, האָבען מיר שדכנים בעוואָר-פען מיט בריוולעך פון דער גאָרער וועלט; דער סמאָרגאָנער שדכן האָט מיר שוין אָפּגעשלאָגען די טירען; ער האָט מיר אויפגעגעבען אפּשר זיעבען און צוואַנציג שידוכים און האָט מיך שוין אָפּגע-זידעלט אויך.

— וואָס בין איך שולדיג, — טענה איך צו איהם — אז מיינע טעכטער ווילען נישט חתונה האָבען דורך קיין שדכן בשום ענין ואופן?

— וואָס דען — זאָגט ער — ווילען זיי?
 — זיי ווילען, — זאָג איך — עס זאָל זיך מאַכען עפּיס דורך
 א... א... באַגענעניש... א... א... לייעבע...
 א... א... באַגענעניש... א... א... לייעבע...

קינדער האָבען אייך — דאָס איז גאַרניט? טראָגען און זויגען און אַנטוועהנען און פּאָקען און מאָזלען און צייהנדלעך און קאַשקעלעך קאַבען און ווינדעלעך וואַשען און העמדלעך נייען און זעקלעך פאַררעכטען און צוואַגען און וואַשען און קעמען און פאַרקעמען? ... אייך, דאָס ווילט איהר ניט האַרבען? איהר האָט, זאָגט איהר, קיין צייט ניט? איהר ווילט, זאָגט איהר, געהן שפאַציערען מיט די קינדער אין וואַלד? דאָס, וואָס עס פאַסט אייך ניט, דאָס הערט איהר ניט? מיר קענען אייך! מיר זענען קלאַר אין אייך! איהר מענט אַנרוקען דאָס היטעל נאָך בעסער! נישקשה, דעם אמת מעג מען זאָגען דעם אייגענעם טאַטען...

 ז.

[מיין „חברה“ איטליכער מיט זיין גרעז. — דער סמארנאנער שדכן ניט מיר איין עצה.]

מיין חברה בעשטעהט, ווי אויבען איז געשטאַנען, פון קיין עין־הרע אַכט פאַרשוין: דריי מיידלעך, עלטערע שוין, צו לייטען, צוויי קלענערע און דריי יונגלעך. אַלע האָבען זיך אין די ביטערע יאָהרען גענוג אָנגעהונגערט נעבאָך, גוט אָנגענעסען מיט צרות, און אַלע ווילען איצט לעבען אַ גוטען טאָג, געניסען גלייך מיט אונז פונ'ם גן־עדן! נאָר איטליכער פון זיי שטעלט זיך פאַר זיין גן־עדן נאָך זיין פערשטאַנד. למשל, מיין עלטערער טאָכטער'ס גן־עדן איז אַ דאָקטאָר, און דוקא פון יעהופּעץ, די אַנדערע טאָכטער וויל אַ יוריסט, און דוקא פון אַדעם, און די דריטע — אַ אינזשע־ניער מיט אַ קנעפעל (ער מעג זיך זיין פון וואָסער אַ שטאָדט ער וויל). דער גן־עדן פון מיינע דריי יונגלעך איז שוין וויעדער גאָר איין אַנדער גן־עדן, דהיינו: איינער געהט מיט דעם גאַנג, אַז קיין

אויף וויפעל ס'איז איהר ניט גרינגער געוואָרען.) די דאָקטוירים
 זאָלען אזוי וויסען פון זייער געזונט, ווי זיי ווייסען, וואָס מיר איז |
 — וואָס זשע איז אייער שלאַפקייט, למשל, וואָס די דאָקטויר-
 רים האָבען אייך געהייסען אַרויספאָהרען אַהער אויף דער דאַטשע?
 — מיין שלאַפקייט? — זאָגט דאָס ווייבעל און מאַכט צורעכט
 דעם צוגעמאַכטען פּוס. — איך זאָל האָבען נאָר איין שלאַפקייט,
 וואָלט געווען גוט! די צרה איז, וואָס ס'איז ניטאָ די שלאַפקייט
 אויף דער וועלט, וואָס איך זאָל זי ניט האָבען, און פרעגט מיר,
 וואָס טהוט מיר וועה — ווייס איך אַליין ניט! אָט שטעה איך
 אינאיינעם מיט אַ ווייבעל פון ווענירדאָרע, האָט זי צו טהון מיט
 דער לונג. גאָרנישט! ווייסט זי האָטש, וואָס איהר פעהלט! צי,
 אַשטייגער, נעמט דאָס ווייבעל פון גריידיק מיט די קאָלי אויגען:
 זי ווייסט, אז זי באַדאַרף פאָהרען צוויי מאָל אין דער וואָך צו
 מאַנדעלשטאַם דעם דאָקטאָר, און מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר
 ברענגט איהר מיט ליאַפעס, און איין עק! צי, למשל, די ליט-
 וויטשקע, וואָס רייסט זיך אויף די צייהן. ס'איז טאַקי אַוואַרי
 זעהר ניט גוט, אז ס'טהוט וועה אַ צאָהן, ובפרט נאָך, אז עס
 רייסט איהר, ניט אין מיין מאָס, אָט דער גאַנצער קאַסטען! ס'איז
 נאָר אַ סברה, אז ס'איז ביי איהר אַ רעמאַטיו אַזעלכער, ניט פאַר
 מיר געדאַכט. פון אַ פאַרקיהלונג איז דאָס איהר געקומען. אין
 באַד האָט זי דאָס געחאַפּט. און איצט רייסט זי זיך אויף די
 גלייכע ווענט, איך בין שטאַרקער פון אייזען, אז איך האַלט אויס
 איהרע געשרייען, וואָס זי שרייט! און ווער איז שולדיג, אז ניט
 די מאַנסבילען? (ביי די ווערטער טהוט זי אַ בייזען קוק אין מיין
 ווינקעל אַרײַן.) ווען איך האָב אַזאַ צייהנוועהמיג, רייס איך אַרויס
 אַלע צייהן מיין מאַן פּונ'ם מויל!
 — וואָס האָט דער מאַן — זאָג איך — געווינדנט, אז דעם
 ווייב טהוען וועה די צייהן?
 — אזוי? טאַקי באַמת? — זאָגט דאָס ווייבעל, שטעלט אַרויס
 דעם צוגעמאַכטען פּוס און טהוט אַ סמאָרע מיט דער נאָז. — און

זעהר א פיין ווייבעל, האָט צו טהון, ניט פאַר מיר געדאַכט, מיט די צייהן, רייסט זיך אויף די גלייכע ווענט.

— ביי איהר בלייב עס.

— ביי איהר בלייב עס? וואָס האָסטו דו צו איהר? דו קענסט זי? דו ווייסט זי? זי איז דוקא זעהר א פייער, א לייטישע, איין עהרליכע.

— מעגליך, — זאָג איך — סע קאָן זעהר זיין.

— וואָס הייסט — זאָגט זי — סע קאָן זיין? וואָס איז דאָס

פאַר א שפראַך „סע קאָן זיין“?

— שאַ, שאַ! — זאָג איך. — שריי ניט אַזוי. אָן געהט אַהער

עפּיס א אירינע, שפּרינגט אויף א פּוס.

— דאָס איז די רעסטאָפּאָליער מיט דעם צוגעמאַכטען פּוס. —

מאַכט צו מיר מיין ווייב און געהט איהר אַקעגען מיט זעהר א פריינדליך פנים.

1.

[א ווייבעל מיט א צוגעמאַכטען פּוס און מיט א סך שלאַפּקייטען. — זי שיט מיר

אַפּ מיט ווערטער. — איך אַנטלויף אין וואַלד.]

— זיצט, זעצט זיך צו, פאַר וואָס זיצט איהר ניט? — זאָגט

מיין ווייב צו יענער, וואָס מיט דעם צוגעמאַכטען פּוס, און טראָגט איהר אונטער א בענקעל.

— א דאַנק, איך קאָן באַשטעהן! — זאָגט יענע און זעצט זיך

אַנידער און שטעלט אַרויס דעם צוגעמאַכטען פּוס און רופּט זיך אָן

מיט א זיפּצעל: — איך ווייס ניט, ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט

אַט דאָס בויבעריק? לופּט־שמופּט, נעכטיגע טעג! אַט זיין איך

שוין דאָ באַלד א וואַך, עס זאָל דאָס מיר אָנהויבען אפּילו גרינגער

ווערען אויף אַט אַזוי פּיעל! (זי בעווייזט מיט'ן קליינעם פינגערעל.)

— א נאנצען טאָג זאָל אַ איד האַלטען אין איין קלאַפּען צווע-
קעס אין די ווענט! — הערט זיך פון דער דריטער וואַנר.
— מיט'ן קאָפּ אין וואַנט! — הערט זיך פון דער פּערטער
וואַנר אַ קול פון אַ נקבה.

— חיה-עטעל! — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב. — דו ווייסט
ניט, ווער קוויטשעט דאָס דאָרטען?

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט מיין ווייב. —
דאָס באַדאַרף זיין דאָס ווייבעל פון גריידיק, וואָס דער מאַן האָט
זי אוועקגעוואָרפען און איז אוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקע. זי
האָט קאַלי אויגען, פּאָהרט זי צוויי מאָל אין דער וואַך אין שטאַדט
אַריין צו מאַנדעלשטאַם דעם דאָקטאָר, און ער ברענט איהר מיט
ליאַפּעס.

— פון וואַנען ווייסט דו דאָס אזוי אַלסדינג? — פּרעג איך
ביי מיין ווייב.

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט זי. — איך האָב
מיך שוין באַקאַנט כמעט מיט אַלע אונזערע שכנות, — די קיכען
זענען דאָ אַלע אינאיינעם. מיר האָבען דאָ אויף דער דאַטשע פון
בל-מאַמיניס-שואַ: יעהופּעצער „סטיוקראַטען“, נגידים און גע-
מיינע בעלי-בתים; דו געפינסט דאָ אַ שניט-קרעמער פּונ'ם פּאָ-
דאָל, אַ שקאַנטיסט פּונ'ם קרעשטשאַטיק, אַ מעקלער פון בערלינעס,
אַ לעהרער פון שטונדען, אַ קאַסיר פון אַ מיהל, איין אַגענט פון
פּיער, אַ זינגער פון כאַרשעהל, צוויי סטודענטלעך, דריי ווייבלעך
און איינע אַ ליטוויטשקע.

— אַ נאַנצער „זוועריניען“! — זאָג איך שטילערהייד.
— די ווייבלעך זענען זעהר פּיינע, לייטישע ווייבלעך, פּרעמדע,
נישט קיין היגע, געקומען אַהער זיך קורירען. איינע איז אַ וווע-
ניראָדקער, דאָר ווי אַ שטעקען, הוסט נעבאָך נאַנצע נעכט. די
אַנדערע איז אַ רעסטאָפּאָליער מיט אַ צוגעמאַכטען פּוס. די דריטע
איז דאָס ווייבעל פון גריידיק, די וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר
ברענט איהר די אויגען מיט ליאַפּעס. און די ליטוויטשקע איז אויך

— אויף וואָס מיר קלויבען געלט? אויף דער היגער תלמוד-
תורה.

— אז איהר האָט ניט קיין געלט, וואו זשע האָט זיך צו איך
גענומען אַ תלמוד-תורה?

— נו, זעהט איהר דאָך! ...

.....

— וואָס האָסט דו זיך באַזעצט דאָרטען אויס'טענה'ן מיט'ן
שלים-מזל? — שרייט צו מיר מיין ווייב פון שטוב. — טאָמער
וואָלט בעסער געווען אַ סברה, דו זאָלסט זיך מטריח זיין אַהערצו
העלפֿען אויספאַקעווען די זאַכען, אויסשטעלען דאָס מעבעל אויף
דער דאָטשע, אַריינשלאָגען צוועקעס אין די ווענט.
איך געזעגען זיך אָפּ מיט'ן שוחט'ס זוהן און לאָז מיר געהן
אין שטוב אַריין שלאָגען צוועקעס אין די ווענד.

ה.

[איך שלאָג צוועקעס אין די ווענד. — מיין ווייב מאַכט מיר אַביסעל בעקאַנט
מיט אונזערע שכנים.]

שלאָגען צוועקעס אין די ווענד — דאָס איז מיין לעבען! דער-
זעה איך אַ לעדיגע וואַנד, אזוי מוז איך זי בעשלאָגען מיט צוועקעס
פון אויבען ביז אַראָפּ. וואָס זאָל איך טהון? ס'איז ביי מיר,
אַפנים, אזאַ חולאַת: איך קאָן ניט זעהן קיין וואַנד אָהן צוועקעס.
— ווער קלאָפט דאָס דאָרטען? — הער איך אַ קול פון יענער
זייט וואַנד.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ קלאָפען וואָס? — הערט זיך אַ קול
פון דער אַנדערער זייט.

— וויפיעל — זאָג איך איהם — קאָנען זיך דאָ, למשל, גע-
פינען אירען?
— פרעגט בעסער, — זאָגט ער — וויפיעל קאָנען זיך דאָ געפיר-
נען, להברילה, ניט קיין אירען?
— אַפנים, — זאָג איך — ס'איז דאָ ביי אײך ארץ-ישראל?
אירען מעגען דאָ זיצען פראַנק און פריי?
— אַדרבה, — זאָגט ער — אירען טאָרען דאָ ניט זיצען בשום
אופן!
— ווי אזוי זשע — זאָג איך — זיצט מען דאָ, אז מע טאָר
ניט?

— אַט זעהט איהר דאָך! — מאַכט ער צו מיר.
— וואָס זענט איהר? — טהו איך אַ פרעג דעם יונגענמאַנטשיק.
— וואָס איך בין? — מאַכט ער צו מיר. — אַ איר.
— דאָס זעהט מען, — זאָג איך — אז איהר זענט חלילה ניט
קיין כריסט, איך מײן, ווער זענט איהר?
— ווער איך בין? — זאָגט ער. — איך בין, הייסט דאָס, דעם
היגען שוחט'ס זוהן.

— מיט וואָס האַנדעלט איהר? — פרעג איך איהם.
— מיט וואָס איך האַנדעל? — זאָגט ער. — אפשר וועל איך
נאָך אַמאָל האַנדלען; לעת-עתה, הייסט דאָס, האַנדעל איך נאָך
מיט גאָרנישט.

— וואָס זשע דאַרפט איהר?
— וואָס איך דאַרף? איך בין געקומען, הייסט דאָס, אײך
בעמען, אפשר וועט איהר עפּים שענקען אונזער תלמוד-תורה?
— איהר האָט דאָ, — זאָג איך — אין בויבעריק, אַ תלמוד-
תורה אויך?

— ע! — מאַכט ער. — מיר זאָלען דאָ האָבען אַ תלמוד-תורה,
וואָלט געווען גוט!
— האָט איהר, — זאָג איך — הייסט דאָס, ניט קיין תלמוד-
תורה? אויף וואָס זשע קלויבט איהר געלט?

הויבען צו טראָגען אונז אויף דער דאטשע פון כל טוב: פון עופות און פון אייער און פון קאטשקעס, פון גארטענווארג און פון מילכיגס, פון געזאלצענס און פון גערויכערטס און פון כל מיני סחורות: באקאליי, גאלאנטעריי און רויכווארג, און פון וואָס אַ מויל קאָן אויסרעדען.

— וואָס זאָגסט דו, הייהעטעל, דערויף? — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאכט זי. — אַ רוח אין געלט'ס טאטען אַרײן!...

נאָכדעם האָבען אָנגעהויבען צו געהן אידען אָהן סחורה, איינער אַרײן, דער אַנדערער אַרויס, און מיר האָבען גענומען שליסען קענט-שאפט.

— שלום עליכם, אין אַ גוטער שעה! — רופט זיך אָן אַ איד.

— עליכם שלום. וואָס וועט איהר זאָגען?

— גאָרנישט, איך בין אַ איד פון האַלץ. אפשר וועט איהר דארפֿען האַלץ, בין איך געקומען צו געהן.

נאָך די אידען האָבען אָנגעהויבען געהן ווייבער זיך פאַרשטעלען: די אידנע פון דער מילך, די אידנע פון קעז און פוטער, די אידנע פון די עופות און די אידנע פון די בולקעס, איטליכע מיט אַיין אַנדער רעקאָמענדאציע. און נאָכדעם האָבען זיך אַ לאָז גע-טהאָן אַרעמע לייט, פאַרלעך און איינציגווייז, גבאים און גבאי'טעס, כמעט ווי אין באַרדיטשעוו.

— אַפנים, — זאָג איך — ביי אַיך אין בויבעריק איז פאַרהאָן

אַ היבש ביסעל אידען?

— קיין עין־הרע ניט. — רופט זיך אָן צו מיר מיט אַ שלעך

פּעריג קול אַיין אויסגעצויגענער יונגערמאַנטשיק מיט אַ בלאַס פנים און מיט אַ לאַנג זעקעל, וואָס ער רופט דאָס „נאַקירקע“, ווי אַיך נער רעדט: ווילט איהר, רופט מיר חסיד, ווילט איהר, רופט מיר אַריסטאָקראַט...

אז עם קומט צו אייך, פרענט אייך דער קאנטראָליאָר, פאר וועמען זענען דאָס די צוועלף בילעטען? רעכענט איהר איהם אויס אויף די פינגער: דאָס ווייב, זעכס קינדער גרויסע, צוויי קליינע, איינע איין אַלטע און דריי דיענסטען.

— נו, אַ וואַש בילעט? * — פרענט ער אייך און קוקט אויף אייך, ווי אויף אַ רעכטען גנב, וואָס האָט געוואָלט זיך דורכשליטלען קיין בויבעריק אָהן אַ בילעט. — גדיע זשע וואַש, וואַש בילעט? ... איהר ווערד נאָך מעהר פערטומעלט. איהר זוכט דעם בילעט אומעטום. איהר קוקט אינ'ם קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר און טאַפט זיך אין דער אונטערשטער קעשענע — ניטאָ מעהר קיין בילעטען! דערזעהט דאָס ווייב, אַז איהר זוכט עפּים, טהוט זי אייך אַ פרעג: — וואָס איז שוין ווייטער? וואָס האָסט דו שוין וויערער פאַרלאָרען? טהו נאָר אַ קוק צום גאָלדענעם זייגער? האָסט נאָך אַ זייגער? צי דו האָסט שוין אַ פייג, ניט קיין גאָלדענעם זייגער? ... — איך האָב נישט פאַרלאָרען גאָרניט! — זאָגט איהר מיט כעס און איהר האַפט דעם קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר און איהר טהוט איהם אַ שליידער פון זיך דורכ'ן פענסטער: — אין דער ערד אַריין מיט'ן קאַפּ! ...!

אַט אַזוי, אָדער כדומה אַזוי, איז געווען אויך אונזער אַרביער-פאָהרען דאָס ערשטע מאָל פון יעהופּעץ קיין בויבעריק אויף דער דאַטשע.

ד.

[מע ברענגט אונז צו טראַגעדי אויף דער דאַטשע פון כל טוב. — עס שטעלען זיך פאר אידען לרוב. — איך ווער בעקאנט מיט'ן שוחט'ס וזהו.]

מיר האָבען נאָך נישט אויפגעבונדען די פעקלעך און נישט אַרומגעקוקט זיך, וואו מיר זענען אין דער וועלט, האָט מען אָנגע-

* נו, וואו איז אייער בילעט?

זיך מיט מיון היטעלע? וואָס וועל איך איצט טהון אָהן אַ היטע־לע? ... זאָגט איהר דאָך, אז איהר וועט איהר קויפען צעהן היטע־לעך, אַבי ס'זאָל זיין שטיל. זאָגט זי, אז זי איז אַיך מוחל די טובות, זי בעדאַרף אַיך אויף נייען און נייענציג כפרות מיט אַיִר ערע היטעלעך! ווערד איהר רויט ווי פּייער און הויבט אָן צו שווי־צען פאַר בזיון, וואָרום עס קוקען אויף אַיך פּופּציג פאַר אויגען. און אַייערע קינדער אין וואַגאָן צעשלאָגען זיך איבער אַ פענסטער; אַלע זוילען שטעהן און קוקען אין איין פענסטער! זייער גליק, וואָס ס'איז אין וואַגאָן; איהר זאָלט זיך ניט שעמען פאַר לייטען, וואָלט איהר זיך מיט זיי גוט אָפּגערעכענט! ... געהט־צו פּלוצים דאָס קלענערע קינד און זאָגט אַיך: — „פּאַפּאַשאַ! אַ גדיע קאַ־נאַליקאַ?“ ...*

איהר טהוט זיך אַ האַפּ צום שטייגעל — טרוקען, נישטאָ קיין פּויגעלע! איהר הויבט זיך אויף, איהר זוכט דאָס צווישען די פיס, אין אַלע קעשענעם: „וואו האָט געקאָנט אַהינקומען דאָס פּו־געלע? ווען האָט דאָס געקאָנט אַרויספליהען?“

איינער פרעגט: וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ פּויגעלע? און דער אַנדערער פרעגט: וויפּיעל האָט דאָס געקאָסט? אַנדערע רע־דען צווישען זיך שטילערהייט, און אַנדערע שטיקען זיך פאַר גע־לעכטער. איינער אַ יונגערמאַן מיט ווייסע צייהן גיט אַיך אַיין עצה, אז תּיכּה ווי איהר וועט קומען קיין בויבעריק, זאָלט איהר קלאָפּען אַ דעפעש קיין יעהופּעץ, מע זאָל זוכען דאָס פּויגעלע, און דער אַיִר בעריגער עולם שיסט־אויס אַ געלעכטער. איהר האָט שטאַרק חשק אָננעמען דעם דאָזיגען חכם מיט די ווייסע צייהן פאַר'ן גאָרנעל און אַרויסשמיסען איהם דורכ'ן פענסטער! אַ גליק, וואָס עס קומט אַריין דער קאָנדוקטאָר מיט'ן קאָנטראָליאָר, און אַלע נעמען זיך צו די בילעטען.

* טאַטע, וואו איז דאָס קאַנאַריקעל?

(א ברירה האָט איהר?) און נעמען, איך בעט איבער אייער כבוד, דעם קוימען פונ'ם סאַמאָואַר אין איין האַנד, און דאָס שטיינעל מיט'ן פּוינעלע אין דער אַנדערער האַנד. וואָס זשע טהוט מען מיט'ן היטעלע און מיט די איבעריגע שאַלעמויזען? פאַלט איהר אויף איין עצה און נעמט מחילה דעם קוימען און נטער דער האַנד און דאָס היטעלע אין האַנד אַריין, אזוי עס זאָל זיך ניט צעקנייטשען; און דאָס טינטורעל? דאָס טינטורעל רוקט איהר אַריין אין קעשענע, און איהר זעצט זיך אויף מיט צרות אויף דער פּוּחַר, און איהר פּאָהרט מיט אַנגסטען צו דער באַהן.

געקומען צו דער באַהן, הויבט זיך אָן אַ סדרה: בילעטען, בשום אופן קאָנט איהר ניט אויסרעכענען, וויפיעל איהר בעדאַרפט האָבען בילעטען? שטעלט איהר זיך צעהלען אויף די פינגער: דאָס ווייב איז נישט איינס, קיין עין־הרע, אַכט קינדער, זעכס גרוי־סע — זעכס גאַנצע בילעטען — איז ניט זיעבען, צוויי קליינע קינדער — צוויי האַלבע בילעטען — איז ניט אַכט, די באַבע — איז ניט נייען, דריי דיענסטען איז צוועלף, פּונקט צוועלף, גוט, וואָס ניט קיין דרייצעהן — דרייצעהן איז נישט קיין גוטער מספר... (זיך פּערגעסט איהר רעכענען אין צעטעל). — דוין, דוין, דוין! — דער עולם שטופט זיך, דאָס ווייב רופט אַיך: „וואו ביזט דו ערגיץ? וואָס באַברעסט דו זיך אזוי לאַנג? מע באַדאַרף נאָך איבער איהם פאַרשפּעיגען!“... און די קינדער העלפען איהר שרייען: „פאַפּאַשאַ! סקאַריי, סקאַריי! אַפּאָדאַיעש!“ * איהר לויפט אַ פּערטומעלטער אין וואַגאַן אַריין און פּערטשעפעט זיך מיט'ן קוימען פונ'ם סאַמאָואַר ביי דער טיר. פאַלט אַראָפּ דאָס היטעלע מיט די קווייטען. בוינט איהר זיך אָן און ווילט דאָס אויפהויבען. גיסט זיך אויס אויף דעם דאָס טינטורעל. הויבט אָן דאָס ווייב צו פּייערען (און איז גערעכט): „אַ ריהר געטהאָן, ווי אַ בלייען פּויגעלע! ווער האָט דיך געבעטען, זאָלסט זיין אַ גוטער און טראַגען

* טאַטע, ניכער, ניכער, וועסט פּערשפּעיגען!

צענויפלעגען זיך אין וועג אַרײַן, ווערד דאָס ווייב צעטראַגען, נער-
וועז מיט סכנת־נפשות! טשעפעט זי ניט דעמאָלט, וועט איהר
בעסער מאַכען. אָט האַלט זי, דאַכט זיך, די שליסעלעך אין האַנד,
דרעהט זיך אַרום און שטעהט אויף איין אָרט און שרייט: „וואו
זענען ערגיץ מיינע שליסעלעך? די שליסעלעך? וואָס איז דאָס
פאַר אַ שטוב, וואָס מע לעגט ניט אַוועק, סטייעט עס ניט! מע
זאָל נאָר באַהיט און באַוואַהרענט ווערען פון אַזאַ שטוב און פון
אַזעלכע קינדער! ס'איז דען קינדער? טאַיוואָלים איז דאָס,
רוחות, שדים, ניט קיין קינדער!“...

און די קינדער האָבען אַ טבע, טאַמער דערזעהען זיי, אַז מע
איז שטאַרק פערנומען, אַזוי הויבען זיי זיך אָן פּלאַנטען פאַר די
פּיס, — האַפען זיי אַ שטורך, אַ וואָרף, אַ זעץ; ווערד אַ געוויין,
אַ געשריי, אַ געפילדער — אַ ריינער גיהנם! היינט דאָס פּאַקע-
ווען זיך! אַ ווערטלע אַויסצורערען — קיין עין־הרע, אַ נאַנץ
בעל־הבתישקייט צענויפלעגען, איינפאַקעווען, איינבינדען, נישט
פערגעסען קיין קלייניגקייט! און ווי אויף צו להכעיס, דעמאָלט
ווען ס'איז שוין אַלסדינג אַפּגעשיקט געוואָרען אין באַגאַזש, קוקט
מען זיך אַרום, אַז מע האָט פערגעסען אַרײַנלעגען דעם ווייב'ס
היטעלע מיט די קוויטען, דאָס שטייגעל מיט'ן קאַנאַריק, דאָס טינ-
טורעל פּונ'ם טיש, שטעקלעך און זאַנטיקלעך, וכדומה אַזעלכע נאַ-
רישקייטען, וואָס בלייבען תמיד אויפ'ן סוף, און דעם קוימען פּונ'ם
סאַמאָוואַר אויף בתוכם.

— וואָס וועלען מיר טהון אָהן אַ קוימען? — שרייט דאָס
ווייב. — וואו וועל איך נעמען אַ היטעלע אויף דער דאָמשע, און
וואָס וועט זיין מיט'ן פּויגעלע נעבאַך, — עס וועט כּפּרה ווערען?!

בקיצור, מע מוז דאָס אַלסדינג נעמען מיט זיך אין די הענד
אַרײַן. נאָר ווער איז דער נעמער, אַז אַלע הענד זענען פערנומען,
אַלע זענען אַנגעלאָרען פון אויבען ביז אַראָפּ מיט קווישלעך, פּידלעך,
פּעקלעך און בינטלעך? מוזט איהר זיך שוין אַליין מטריה זיין

נער אַ בחור אַ רויטער מיט איין אויסגעקרימט פנים. האָט אונז דאָס רויטע בחור'על מיט'ן אויסגעקרימטען פנים געהאָפּט פאַר די פּאַלעם און שלעפּט אונז. רופּט זיך אָן צו אונז דער שוואַרצער, וואָס מיט'ן אונטערגעשלאָגענעם אויג, און האָפּט אונז אָן ביי די הענד:

— מיט וועמען ווילט איהר געהן? מיט איוואָן פּאַפּערילע?
 ער וועט אייך פּאַרפיהרען אין דער שאול תּחתיא אַרײַן!
 — דו וועסט ניט אַנשטומט ווערען, דו שוואַרצער קאָטער? —
 מאַכט צו איהם דאָס רויטע בחור'על. — אָט מאַך איך דיר צו-
 רעכט דאָס אַנדערע אויג!

און נישט לאַנג געטראַכט, טהוט ער אַ שפּרונג צום שוואַרצען גלייך אין פנים אַרײַן. פּאַלע און אויף איהם דער שוואַרצער מיט דער בייטש און צעבלומיגט איהם, און שרייט, אַז ער וועט איינ-געבען אויף איהם צום אוראַדניק, און אונז וועט ער שטעלען פאַר עדות. דערהערט דאָס וואָרט „אוראַדניק“, מאַכען מיר זיך אַוועק פון זייערע הענד און אַנטלויפען, וואו דער שוואַרצער פעפּער וואַכסט.

ג.

דאָס אַריבערפּאַהרען פון יעהופּעץ קיין בויבעריק. — קליינע צרות און גרויסע
 בזיונות.]

דאָס פּאַהרען פון יעהופּעץ קיין בויבעריק איז אַ קלייניגקייט; עס געדויערט סך-הכל אַ האַלבע שעה. נאָר דאָס אַריבערפּאַהרען פון יעהופּעץ קיין בויבעריק אויף דער דאַטשע מיט ווייב און קינד דער, מיט'ן בעטגעוואַנט, מיט'ן פליישיגען און מילכיגען געפעס און מיט אַלע איבעריגע בעבעכעס — ווינש איך וואו איך האָב ערגיז אַ שנא! פון דער ערשטער מינוט, וואָס איהר הויבט אַז

ב.

[אריין אין ג'ערדן. — די מעקלערס פערשטעהרען אונז אביסל דעם ג'ערדן.]

תיכף נאך שבועות האָבען מיר זיך אויפגעזעצט מיט מיין ווייב אין באַהן און געקומען קיין בויבעריק דינגען אַ דאָטשע. דער גריי נער וואָלד, די פרישע לופט, דאָס פישטשען פון די פויגעלעך און די צוגעקליבענע דאָטשעס, וואָס איטליכע פון זיי זעהט-אויס ווי איין אויסגעפוצטע כלה, וואָס קוקט אַרויס אויף אַ חתן, האָט אונז פער'כשופ'ט, אַז עס האָט זיך אונז שוין כמעט נישט געגלוסט אַוועקצורפאַהרען פון דאָנען צוריק, אין דעם טומעלדיגען יעהופעץ מיט די ברענענדיגע שטיינער, מיט די שענע ריחות, צום מיינסטען — ביינאַכט.

— וואָס זאָגסט דו, חיה'עטעל, דערויף? — רוף איך זיך אָן צו מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט צו מיר מיין ווייב. — אַ רוח אין געלט'ס טאַטען אַריין!

— אַפנים, — זאָג איך — אַז אונזערע יעהופעצער אַריסטאָקראַטען ווייסען טאַק, וואָס גוט איז? ממש אַ ג'ערדן!

— עס זאָל זיי נאָר פאַרשטעהרט ווערען! — זאָגט זי אין גר'טען מוט, און מיר שפאַציערען אַרום אין ג'ערדן, ווי אַרם הראשון מיט דער מוטער חוה, איידער זיי האָבען פערזוכט פונ'ם עי'הרעת...

נאָר אַביסעל האָבען אונז פערשטעהרט דעם דאָזיגען ג'ערדן די בויבעריקער מעקלערס, וואָס האָבען אונז געפיהרט אַנקוקען דאָטשעס. איטליכער האָט אונז געשלעפט צו זיך אַנקוקען זיין דאָטשע; זיינע איז בעסער, זיינע איז שענער, זיינע איז וועל'וועלער. צווישען די דאָזיגע מעקלערס איז געווען איינער אַ שוואַרצער מיט אַ בייטש און מיט איין אונטערגעשלאַגען אויג, און איי-

אָבער גיך פערשאַרט, לאַ עליכם, אַ האַפּ געטהאָן דער מאַגען. האָט מען אָנגעהויבען רופען דאָקטוירים. האָבען די דאָקטוירים אָנגעד- הויבען שרייבען רעצעפטען. נעמע, געלד ווון געבען עצות, אז איך און מיין ווייב און מייע קינדער בעדאַרפען האָבען „לופט“, אָהן לופט קאָן אַ מענש נישט אויסקומען אַפילו אַ שעה (אזוי זאָגען די דאָקטוירים), און ס'איז געבליבען, אז תיכף נאָך שבעות, ווען עס הויבט זיך אָן דער זומער, פאָהרען מיר אַרויס קיין בויבעריק אויף אַ דאָטשע שעפען לופט.

דעם אמת זאָגענדיג, נישט אזוי די „לופט“ האָט אונז געצויגען קיין בויבעריק, ווי דאָס בויבעריק אליין. פאָהרען קיין בויבעריק און זיצען אויף אַ דאָטשע איז ביי אונז אין יעהופּעז אַ גאַנצער עסק און אַ גללות, כמו ווי, למשל, ווייבע פאָטעלען מיט האַרטע „ספּרינג-זשינעס“, וואָס קיינער זיצט נישט אויף זיי, און אַ פאָרטעפיאָן זאָל שטעהן אין זאָל, האָטש ס'איז נישטאָ ווער ס'זאָל שפּיעלען אויף איהם, וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס היינט איז דאָס די גאַנצע מאָדע. ביי אונז אין יעהופּעז, אז צוויי בעגעגענען זיך תחילת זר- מער, איז דאָס ערשטע:

— וואוהין פאָהרט איהר היינטיגען זומער?

— קיין בויבעריק, וואוהין דען זאָל מען פאָהרען? נו, און

איהר?

— קיין בויבעריק, וואוהין דען זאָל מען פאָהרען? האָט איהר

שוין אַ דאָטשע?

— נאָך אַ מין דאָטשע! נו, און איהר?

— נאָך אַ מין דאָטשע! וואו איז אייער דאָטשע?

— אויפ'ן קרעשטשאַטיק, געוויינטליך! נו, און אייערע?

— געוויינטליך, אויפ'ן קרעשטשאַטיק...

און אזוי ווייטער.

גלות דאטשע

א.

[מע האפט מיט א מאָל די גראַבע עטליכע טויווענדער, מע טרױבט אַרויס דעם
קבצו, און דאקטורים הייסען פאהרען קיין בויבעריק אויף א דאטשע.]

פרעגט מיך נישט, ווי אזוי, ווי אַרום, מיט וואָסער זכות־אבות,
מיט וועלכע צרות און אַנגסטען, מיט וויפיעל דולענישען און קאַפֿ-
דרעהענישען, — נאָר איך האָב ערשט היינטיגען פאַרפּסח, געלויבט
איז השּׁמִי־בִּרְךְ, דורכגעשלאָגען אַ געשעפטעל און געהאַפט אַ שען
פערדיענסטעל, מיט אַ מאָל גראַבע עטליכע טויווענדער.

אַז מע האַפט מיט אַ מאָל די גראַבע עטליכע טויווענדער, נעמט
מען זיך קודם־כּל צום דלות, אַרויסטרייבען דעם קבצן פון שטוב ;
מע וואַרפט איהם אין קאַפּ אַרײַן אַ בענקעל, אַ נייע קאַפּאַטע, אַ
קישען, אַ פּאַר קאָלדרעם, אַ טויך טעלער, אַ שטיק מאַמעריע, אַ פּאַר
טעפּיאַן, — וואָס עס קומט אין האַנד, פּליהט איהם אין קאַפּ אַרײַן !
הכלל, איך האָב מיט גאָט'ס הילף אַרויסגעטריבען דעם קבצן צו
אַלדי שוואַרצע יאָהר, זיך אַרומגעצאָהלט מיט'ן קבצ, מיט'ן קליי-
טעל, מיט'ן מלמד און מיט אַלע איבעריגע קרעדיטאָרען אַרום און
אַרום, און מיר האָבען געהאַט אַ פּסח — אויף אַלע מיינע לייעבע
געזאַגט געוואָרען ! די שענסטע מצות, די בעסטע פּיש, די טייערס-
טע וויינען, די נייעסטע מלבושים, די פעטסטע קניידלעך (און
אין שוהל די פעטסטע עליה) איז געווען ביי מיר ! עס האָט אונז

גלות דאמשע

געשריבען אין יאָהר 1901.

א י נ ה ס ל ט

7	גלות דאמשע
78	אין די ווארעמבעדער
119	מאריענבאד

זומער-לעבען

Copyright 1917 by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

אלע זוערק פון שלום-עליכם

זומער-לעבען

שלום-עליכם פאלקספאנד אויסגאבע—נירנאָרק, 1925